DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

DICKENS

BÜYÜK UMUTLAR

Türkçesi: Nihal Yeğinobalı

cem yayınevi

DÜNYA KLASİKLERİ DİZİSİ

Baskı : Doğan Ofset
Tel : 519 48 33
İstanbul- 1990

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

CHARLES DICKENS

BÜYÜK UMUTLAR

Türkçesi :

Nihal Yeğinobalı

CEM YAYINEVİ

Nuruosmaniye Cad. 1/3 Cağaloğlu, İst.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

BİRİNCİ BÖLÜM

Soyadımız Pirrip, kendi adım da Philip olduğundan küçüklüğümde bu iki adı bir arada söylemeğe bir türlü dilim dönmez, anca «Pip» diyebilirmişim. Böylece adımı «Pip»e çıkarmışım, herkes de beni «Pip» diye çağıragelmiş.

Soyadımızın Pirrip olduğuna babamın mezartaşı tanıktı; bir de köy demircisiyle evli olan ablam Bayan Joe Gargery. Babamla, anamın kendilerini de, resimlerini de görmemiş olduğum için (çünkü daha o çağda fotoğraf icat olunmamıştı) onları gözümün önünde canlandırdığım zaman beliren ve mantıkla zerrece ilişkisi olmayan görüntüler mezartaşlarının esinleriydi. Taşının üstündeki harflerin biçimlerine baka baka babam tıkız, tıknaz yapılı, esmer bir adammış gibilerden bir garip inanca kapılmıştım.

«VE GEORGİANA - YUKARDA ADI GEÇENİN KARISI» diyen cümlenin yazılışıyla akışındansa annemin çilli, hastalıklı, mıymıntı bir kadın olduğu gibi çocukça bir sonuç çıkarmıştım.

Ana - babamın mezarlarının yanıbaşında, boyuboyuna dizili duran, herbiri de üçer karış uzunluğunda olan o beş tane küçük taş kutuya gelince.. İnsanların yaşayabilmek uğruna giriştikleri evrensel çabadan, daha başlangıçta vazgeçmiş olan beş minik kardeşimin kutsal anısıydı bunlar. Ben

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

de taşlara baktıkça bütün bu küçük kardeşlerimin sırt üstü, elleri ceplerinde olarak doğmuş, yaşadıkları sürece ellerini ceplerinden hiç çıkarmamış olduklarına sarsılmaz bir inançla bağlıydım.

Köyümüz ırmak boyunda, bataklık bir yerde kurulmuştu. Irmağın dönemeç yaptığı yörede, denizden otuz, kırk kilometre uzaklıktaydık. Şimdi düşünüyorum da çevremdeki şeylerin kişilikleri konusunda en canlı, en geniş kapsamlı izlenimi edinmem, soğuk bir günün ikindi saatine raslar. Hâlâ dünmüş gibi aklımda olan o günün bitimine yakın, ayaz bir saatteydi. İçinde bulunduğum bu dikenlere boğulmuş, ıssız, bakımsız yerin kilise avlusundaki mezarlık olduğunu, «Bu köyde oturanlardan Phillip Pirrip ve Georgiana, yukarda adı geçenin karısı»nın ölmüş, bu mezarlıkta gömülmüş olduklarını, «Ve yukarda adı geçenlerin yavruları Alexander, Bartholomew, Abraham, Tobias ve Roger»in de ölmüş, bu mezarlıkta gömülmüş olduklarını kesinlikle anlayıp öğrendim.

Gene kesinlikle anlayıp öğrendim ki, mezarlığın gerisinde uzanan, kanallar, setler, set kapıları, köprüler, tümseklerle dilimlenmiş, tümseklerin üstünde otlayan sığır sürüleriyle beneklenmiş olan ıssız, alçak, pusarık, yabanıl düzlük, «Bataklık» denilen yerdir: Bataklığın gerisindeki o alçak, kurşunî çizgi ırmaktır; delice saldıran azgın rüzgârların ini olan o vahşî, korkunç uzaklık ise denizdir. Bütün bunlardan korkmağa, bu yüzden de tiril tiril titreyerek ağlamağa başlayan şu küçük çıkın deseniz, Pip'tir.

«Kes zırıltıyı be!» diye müthiş bir sesin gürlemesiyle birlikte, kilise sundurmasının yanından, mezarların arasından bir adam fırlayıvermişti. «Kes sesini, yoksa kıtır kıtır keserim seni, kerata!»

Kaba - saba boz paçavralara bürünmüş, bacağının birinde kocaman bir demir parçası sürüyen, korkunç bir adamdı bu! Ayakkabıları paramparça, şapkasız başına eski püskü bir bez dolamış bir adam. İliklerine dek ıslanmış, tepeden tırnağa çamura bulanmış; taşlardan, kayalardan bacakları yarabere içinde kalmış, dört-bir yanına dikenler yapışmış, sırtındakiler çalı-çırpıya takılmaktan lime lime olmuş bir adam.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Soğuktan titreyerek topallıya topallıya yürüyen, gözlerini devire devire homurdanan bir adam.

Üşümekten dişleri birbirine çarparak çenemi tutup, yüzümü şöyle bir kaldırınca tüylerim diken diken olarak yalvardım:

«N'olur kesmeyin kafamı, efendim! N'olur yapmayın!»

«Adın ne senin?» dedi adam. «Çabuk söyle!»

«Pip, efendim.»

Adam yüzüme dik dik bakarak, «Ne dedin?» diye sordu. «Doğru dürüst konuş, bakayım! Evin neresi? Parmağınla göster.»

Irmak bükümünden bir buçuk kilometre kadar uzaklıkta, rüzgârdan kelleşmiş kızıl ağaçların arasındaki düzlükte kurulu olan köyümüzü gösterdim.

Adam beni şöyle bir ters ters süzdükten sonra tuttuğu gibi başaşağı çevirerek ceplerimi boşalttı. Bir topak ekmekten başka birşey çıkmadı ceplerimden. Gözlerimin önünde kilise gene yerli yerine dönünce (adam öyle güçlüydü, beni de öylesine birdenbire ters döndürmüştü ki, kiliseyi de tepe taklak getirmişti; kuleyi ayaklarımın dibinde görmüştüm bir an); dediğim gibi kilise gene eski durumuna dönünce, kendimi bir mezartaşının üstüne oturmuş, tiril tiril titrer buldum. Adamsa cebimde bulduğu ekmeği, kıtlıktan çıkmışcasına gövdeye indiriyordu.

Dudaklarını şapırdatarak, «Seni köpoğlusu!» diye söylendi. «Amma da tombul yanakların var be!»

Gerçi o sırada yaşıma göre cılız, çelimsiz sayılırdım, gene de yanaklarım tombulmuş, demek!

Adam başını bana gözdağı verircesine sallayarak, «Tanrı canımı alsın ki yiyesim geliyor yanaklarını,» diye söylendi. «Şöyle şapur-şupur, ne de güzel yenir ya.»

Tanrı verse de böyle bir şey yapmasa diye içimden geçirdiğim dileği adama olanca ciddiliğimle söyledim. Beni oturtmuş olduğu mezartaşına sıkı sıkı sarılmıştım; hem düşmemek, hem de ağlamamak için.

«Sen bana bak hele,» dedi adam. «Anan nerde senin?»

«Şuracıkta, efendim,» dedim.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Adam irkilerek o saat bir koşu kopardı; birkaç adım koştuktan sonra durup arkasına baktı.

O zaman ben çekinerek, «İşte, şurda,» diye açıklamada bulundum. «VE GEORGİANA. Benim annem o işte.»

Adam, «Yaa,» diye döndü, yanıma geldi. «Ananın yanı sıra yatan da baban mı yoksa?»

«Evet, efendim,» dedim. «O da o. BU KÖYDE OTURANLARDAN.»

«Vay anasını..» diye adam dalgın dalgın söylendi. Sonra, «Kimlen oturuyorsun sen?» diye sordu. «Diyeceğim, iyiliğim tutar da sağ bırakırsam kimin yanına gideceksin? Sağ bırakacağıma daha karar vermiş değilim ya, o başka.»

«Ablam var, efendim. Bayan Joe Gargery. Demirci Joe Gargery'nin karısı, efendim.»

Adam, «Demirci ha,» diyerek kendi ayağına bir göz attı. Bir bacağına, bir de bana, birkaç kez kötü kötü baktıktan sonra üstünde tünediğim mezartaşına adamakıllı sokuldu, beni iki kolumdan kavradığı gibi arkama doğru yatırabildiğince yatırdı. Gözleri olanca keskinlikleriyle gözlerime dikilmiş, benim gözlerim de, çaresiz, ürkek, onun gözlerine takılıp kalmıştı.

Adam, «Sen hele bir bana bak, bakalım,» dedi. «Canını bağışlayacak mıyım yoksa, bağışlamayacak mıyım, sorun bu. Eye denen şey nedir, bilir misin sen?»

«Evet, efendim.»

«Kumanya bilir misin?»

«Evet, efendim.»

Adam her sorudan sonra, daha bir umarsızlık ve tehlike duygusu aşılamak için olacak, beni daha da arkaya kanırtıyordu.

«Eye bulup getireceksin bana,» dedi, bastırdı beni arkaya doğru, bastırabildiğince. «Kumanya getireceksin,» dedi. Daha da yatırdı. «Yoksa, ekmek çarpsın, yüreğinle, ciğerini deşerim ha, senin.»

Beni gene geriye doğru ittirdi. Ödüm kopmuştu. Öyle de başım dönüyordu ki ona sımsıkı sarılarak,

«Kuzum, dik durmama izin verirseniz belki içim dışıma

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

çıkmaz; o zaman da sizin söylediklerinizi daha iyi aklıma girer sanıyorum, efendim,» dedim.

Bu kez adam beni öylesine bastırdı ki karşımda kilise, kulesinin tepesindeki fır-döndü horozun üstünden çevrilerek takla attı sanki. Derken adam beni gene kollarımdan sımsıkı kavramış olarak taşın üstünde doğrulttu. Kanımı donduran şu sözlerle konuşmasını sürdürdü:

«Sen şimdi yarın sabah erkenden bana bir eye ile biraz kumanya getireceksin. Topunu birden alıp bana, şu karşıki eski cepaneliğe getireceksin. Bu dediklerimi yapar da ağzını açıp kimselere şöyle bir adam gördüm, demezsen; değil beni başka kimseyi gördüğünü kimseye sezdirtmez, çıt çıkartmazsan canını bağışlarım senin. Yok, hele becerme söylediklerimi ya da dediklerimden biraz dışarı çık, istersen nah şu kadarcık bile çıkayım de, o zaman ciğerinle, yüreğin deşilip, kebap edilerek yenilecek.. Şimdi sen beni yalnız sanıyorsun ya, gelgelelim işin içyüzü hiç öyle değil. Benimle birlikte gizlenen bir genç bay var ki, Tanrı vermiye, onun yanı sıra hani ben, zemzemle yıkanmış gibi kalırım. Benim şu ettiğim lâfları duyuyor şimdi, o genç bay. Kendine özgü yöntemleri vardır o bayın kendisinin; oğlan çocukların yüreklerini, ciğerlerini deşip çıkarmakta birebirdir. Ondan saklanmaya çalışmak da boşunadır. İstediğince kapını kilitle, sıcacık yatağına gir yat; hattâ büzül iyice, yorganı başına çek.. Tehlikeyi atlattım, gayri ele geçmem sanırsın ama boş! O genç bay, usullacık, sürüne sürüne gelir, seni bulur, deşiverir karnını. Dahası da var; demin bile sana ilişmesin diye ben ettim onun gönlünü, hem de zorlarla. Göbeğim çatlıyor senden uzak tutmak için onu. Anladın ya. Ee, ne diyorsun şimdi bakalım?»

Ne diyeceğim? Ertesi sabah istediği eyeyle, toparlayabildiğim üç, beş lokma yiyeceği alarak erkenden cepaneliğe getirip, ona vereceğimi söyledim.

Adam, «Sözümde durmazsam Tanrı Baba beni çarpıp, canımı alsın, de,» diye buyurdu.

Böylece yemin ettim. Bunun üzerine o da beni taştan aşağı indirdi.

«Sakın ha, unutayım deme yapacağın işleri,» diye son bir

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

uyarıda bulundu. «O dediğim genç bayı da hiç aklından çıkarma. Hadi, şimdi, koş evine git.»

«H..hayırlı geceler, ef..fendim,» diye kekeledim.

Adam gözlerini çevresindeki o soğuk, rutubetli bataklarda gezdirerek, «Amma da hayırlı gece ha!» diye söylendi. «Kurbağa olmak varmış.. ya da sülük!»

Bir yandan da o titreyen gövdesini dağılıp gitmekten korurcasına iki koluyla sımsıkı sararak, topallaya topallaya, kilisenin alçacık duvarına doğru yürüdü. O yeşil tümsekleri bürümüş olan pıtraklı, ısırgan çalıların, fundaların arasından, dikenleri sakına sakına yürürken bana öyle geldi ki mezarlardaki ölüler de onu bacağından tutup çekivermek için uzanıyorlardı. Adam dikenlere değil de, ölülerin ellerine takılmamak için öyle sakına sakına yürürmüş gibi göründü çocuk gözlerime.

Kilisenin alçak duvarına vardığı zaman bacakları tutuk, ağrılıymış gibi bir hantallıkla öte yana atladı, sonra bana bakmak üzere döndü. Onun döndüğünü görünce ben hemen yüzümü köyden yana çevirip bacaklarımı var gücümle işletmeğe giriştim. Biraz sonra bir daha dönüp baktım. Adam ırmaktan yana gitmekteydi. Kendi kendini hâlâ kollarıyla sarmıştı. Yağmurdan sular kabardığı ya da gel-git dalgaları bastığı zaman yürünebilsin diye bataklığa serpiştirilmiş duran kocaman taşlardan birinden öbürüne atlaya atlaya yürüyordu.

Şu sırada bataklıklar ufukla koşut yönde uzanan bir uzun, kara çizgiydi, ben durmuş adamın ardından bakarken. Irmak da bir uzun, düz çizgiydi ama ne o kadar yaygın, ne de öylesine kara. Gökyüzü ise alçak, öfkeli kızıl çizgilerle kapkara çizgilerin birbirine karışmasından oluşmuştu. Bütün bu geniş manzara içinde dikine duran iki tanecik şey var gibiydi ki bunlar da ırmak kıyısındaydı: Biri gemicilere yol gösteren deniz feneriydi. Direk üstüne dikilmiş bir fıçıyı andıran, hele yakından bakınca pek çirkin görünen bir yapı. Öteki dikey nesneyse eski bir darağacıydı. Üzerindeki zincirlere bir zamanlar bir korsanı bağlamışlardı.

Deminki adam aksak adımlarla bu darağacına doğru ilerliyordu şimdi. Eski çağların o korsanı dirilmiş de kendini gene

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

zincire vurmağa gidiyormuş sanırdınız. Bu düşünce tüylerimi diken diken etti, kanımı dondurdu. Yakınlardaki sığırların da başlarını kaldırarak ona baktıklarını gördüm. Acaba onlar da aynı şeyi mi düşünüyorlar, diye merak ettim. Demin sözü geçen o korkunç genç bayı görebilir miyim diye dört bir yana göz gezdirdimse de hiçbir ize, belirtiye rastlamadım. Ama içime gene bir korku düşmüştü. Koşmağa başladım; eve varıncaya dek de hiç durmadan koştum.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İKİNCİ BÖLÜM

Ablam Bayan Joe Gargery benden yirmi yaş büyüktü. Beni, «kendi elcağızıyla» büyütmüş olması yüzünden hem kendi gözünde, hem de komşular arasında büyük bir saygınlık kazanmıştı. Küçükken bu «Kendi elcağızıyla büyütme» deyiminin ne anlama geldiğini pek kestiremez, bulup çıkarmağa çalışırdım. Ablamın sert, ağır elli olduğunu, benim kadar, kocasının da bu elin tadını tattığını bildiğimden, ikimizin de ablamın «kendi elcağızıyla» büyütülmüş olduğumuzu sanırdım.

Güzel, alımlı bir kadın değildi ablam. Şöylesine ki Joe Gargery ile de «kendi elcağızıyla» evlenmiş olsa gerek, diye içimden geçirirdim.

Joe sarışın bir adamdı. Düzgün tenli yüzünün iki yanına sarkan sarı büklümlü saçları vardı. Gözleri öyle kararsız bir mavi renkteydi ki her nasılsa kendi aklarıyla karışmış sanırdınız. Yumuşak başlı, iyi huylu, geçimli, biraz saf, çok sevimli bir insandı. Bir çeşit Herkül gibiydi, hem güçlülükleri, hem de zayıflıkları yönünden..

Kara gözlü, kara saçlı olan ablam Bayan Gargery'nin yüzüyse öylesine kıpkırmızıydı ki kimi kez kendi kendime, acaba yıkanırken sabun yerine, rende mi kullanıyor, diye merak ettiğim olurdu. Uzun boylu, iri kemikliydi. Üzerinde her zaman, kaba bezden yapılma bir önlük bulundururdu. Bu önlük, arkasındaki iki ilmikten geçen saplarla bağlanırdı. Önünün üst yanı ise, her zaman iğneler, dikiş iğneleri sap-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

lanmış olduğu için, dört köşeli, zırha benzer bir göğüslük biçimindeydi. Ablam, hep önünde bu önlükle dolaşmaktan kendine bir büyük övünme payı çıkarır, kocasını da sürekli kınayabilmek fırsatı yaratırdı. Bana kalırsa ablam bu önlüğü hiç takmasa da olurdu ya, yok ille giyecekse, akşamları çıkartmasına ne engel vardı, anlıyamazdım!

Joe'nun demirci dükkânı evimizin yanıbaşındaydı. Evimiz de yöremizdeki evlerin çoğunluğu gibi tahtadandı. O akşam koşa koşa eve döndüğümde demirci dükkânını kapanmış buldum. Joe tek başına mutfakta oturuyordu. Joe ile ben dert ortağı olduğumuz için sır ortağıydık da. Kapının mandalını kaldırıp, başımı içeri sokar sokmaz tam karşıda, ocak köşesinde oturmakta olan Joe'nun bakışlarıyla karşılaştım. Joe hemen bana bir sır söyledi:

«Ablan on-oniki kez çıkıp seni aradı, Pip'ciğim. Şimdi de dışarda, onüçüncü kezdir ki seni aramakta.»

«Sahi mi?»

«Evet. En kötüsü Gıdıkçı da elinde.»

Bu kara haberi alınca gözlerimi ocaktaki ateşe dikerek yeleğimin tel düğmelerini burup bükmeğe başladım. İçime bir ağırlık çökmüştü. Gıdıkçı diye andığımız şey, ucu mumlu bir kamıştı. Beni tepeden tırnağa gıdıklayıp durmaktan yıpranmış, üstüne cilâlı gibi bir parlaklık gelmişti.

Joe, «Hop oturdu, hop kalktı,» diye anlatıyordu. «Sonunda Gıdıkçı'yı kaptığı gibi dışarı uğradı, hışımla. Yaa, böyle oldu, işte.» Bir maşa aldı, ocağın önündeki parmaklığın arasından közleri karıştırarak o da gözlerini ateşe dikti. «Fırtına gibi uğradı dışarıya, inan olsun. Tam 'Kamete kalktı' bu kez.»

«Çok oldu mu gideli?» diye sordum.

Joe'ya hep, iri yapılı bir çocukmuş gözüyle bakar, onu kendimle yaşıt tutardım.

Joe başını kaldırıp duraladı. Felemenk işi saate bakarak,

«Bu son gidişi beş dakika oluyor, Pip'ciğim,» dedi. Sonra, «Geliyor!» diye haykırdı. «Koş kapının ardına, dostum. Köşeye saklan!»

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Onun dediğini yaptım. Ablam kapıyı ardına kadar açıp da köşeye birşeyler sıkışmış olduğunu anlayınca durumu hemen kavradı, Gıdıkçı'yı da keşif kolu niyetine ileri uzattı. Sonunda beni tuttuğu gibi kocasından yana fırlattı. Kocasına karşı bir mermi olarak çok kullanırdı zaten beni! Joe ise beni kıvançla yakalayarak hemen ocağın köşesine sıkıştırdı; o uzun, iri bacaklarını önümde siper gibi gerdi.

Ablam tepinerek, «Nerelerdeydin, maymun çocuk?» diye bas bas bağırıyordu. «Nerelerde sürttün, beni böyle korkudan, kaygıdan, meraktan çatlatana dek, ha? Söyle diyorum, yoksa bir değil, elli tane Pip olsan, bir değil, beşyüz tane Joe Gargery'nin elinden çeker alırım seni, alimallah!»

Köşedeki iskemlede büzülmüş oturduğum yerden, yaşlı gözlerimi ovuşturarak, «Mezarlıktaydım,» diye hıçkırdım.

Ablam, «Mezarlıktaymış,» diye dudak büktü. «Ben olmasaydım, sen çoktan boylamıştın o mezarlığı, hem de kazık çakmıştın oraya! Kim büyüttü seni kendi elcağızıyla, ha?»

«Sen büyüttün,» dedim.

Ablam, «Neden yapmışım sanki?» diye yaygarayı bastı. «Hangi akla uymuşum da yapmışım sanki?»

Ben hep hıçkırarak, «Bilmem,» dedim.

Ablam, «Ortada bir bilmeyen varsa o da benim,» diye bağırdı. «Şimdiki aklım olsa dünyada yapmazdım, inan olsun! Sen doğdun doğalı şu önümdeki önlüğü bir Tanrının günü çıkardımsa körolayım. Gargery gibi bir demirci parçasının karısı olmak yetmezmiş gibi, bir de sana analık etmek varmış yazımda!»

Ben hâlâ üzgün üzgün ateşe bakıyordum ama düşüncelerim dağılmıştı. Bataklıklardaki o bacağı demirli yabansıl adam, sözünü ettiği o gizemli genç bay, yiyecekle eye sorunu, beni barındıran evden hırsızlık etmek üzere vermiş olduğum yemin, şu dakikada cehennem ateşini andıran alevlerin arasından yükselerek gözümün önünde dalgalanıyordu.

Ablam Gıdıkçı'yı yerli yerine koyarak, «Hıh,» diye burun kıvırdı. «Mezarlıkmış! Siz ikiniz de o mezarlığı hiç aklınızdan çıkarmasanız yeridir..»

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Oysa ikimizden birisi o mezarlığın adını bile anmamıştı. Gene de ablam,

«Yakında ikiniz bir olup, beni yollayacaksınız o mezarlığa,» diye söylendi. «Bensiz ne yapıp ne edeceğinizi görmek isterdim, doğrusu!»

Biraz sonra ablam sofra hazırlığına başlamıştı. Joe bacaklarının arasından bana doğru şöyle bir baktı. Sanki, ablamın sözünü ettiği üzücü koşullar altında ne yapıp edeceğimizi o da gözünde canlandırmak istiyordu. Sonra, böyle fırtınalı durumlarda huyu olduğu üzere, o kıvır kıvır sapsarı saçlarıyla şakaklarındaki yan-sakalının sağ ucunu çekeleyerek, karısının gidiş-gelişlerini mavi gözleriyle izlemeğe koyuldu.

Ablamın ekmek dilimleyip, üzerlerine yağ sürmekte pek ustalıklı bir yöntemi vardı ki hiç değişmezdi. Önce, sol eliyle tuttuğu bir somun ekmeği önlüğünün göğüs kısmına bastırırdı. (Bu önlüğün göğsüne batırılmış duran toplu iğnelerden, dikiş iğnelerinden birinin ekmeğe, oradan da bizim ağzımıza girdiği de olurdu). Sonra ablam bıçakla bir parça (çok değil) tereyağı alır, ilâç karıştırıp, macun yapan bir eczacının ustalığıyla bıçağın iki yanını da kullanarak, somunun üzerine güzelce sürerdi. Daha sonra bıçağı somunun kenarında şöyle bir silip temizleyerek, testereyle kesercesine, somundan kalın bir dilim kesip ayırırdı. Ne var ki somundan ayırmazdan önce bu dilimi ikiye bölerdi. Dilimin bir yarısı Joe'nun payına düşerdi, öbürü de bana.

Bu akşam karnım çok aç olduğu halde payıma düşen ekmeği yemeyi bir türlü göze alamadım. Bataklıktaki o korkunç tanışımla onun kendinden bile korkunç olan ortağı için yedekte biraz kumanyam bulunması gerektiğini düşünüyordum. Ablamın elinin pek sıkı olduğunu, mutfakla kilerde yapacağım kötü niyetli araştırmaların belki de hiçbir sonuç vermeyeceğini biliyordum. Onun için, kendi tereyağlı ekmek dilimimi pantolonumdan içeri sokup, saklamağa karar vermiştim.

Bu amaca erişmek uğruna harcanılması gereken çabanın nasıl insan-üstü birşey olduğunu az sonra anladım. Yüksek

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

bir damdan aşağı atlamağa, derin sulara kendimi bırakmağa karar vermekle birdi bu! Hiçbir şeyin farkında olmayan Joe da işi büsbütün güçleştiriyordu. Dediğim gibi, dert ortağı olduğumuz için, kafadarlığımızı belirlemek üzere her akşam dilimlerimizi ısırmakta bir tür yarışa girişmek aramızda bir alışkanlık, bir gelenek olmuştu. Hiç sesimizi çıkarmadan dilimlerimizi birbirimize gösterip, çalım satarak birbirimizden hız alır, lokmalarımızı daha bir gayretle ısırıp yutmağa başlardık.

Bu akşam da Joe birkaç kez kendi diliminin nasıl çarçabuk küçülmekte olduğunu bana göstererek her akşamki dostça yarışmamızı başlatmağa yeltendi. Ne var ki her bakışında beni, bir dizimde sarı çay kupam, öbür dizimde el sürülmemiş ekmek dilimimle, öylece oturur görüyordu.

Sonunda tasarımı gerçekleştirmenin artık kaçınılmaz olduğuna, bunun için de durumumuzun elverdiği en aklayatkın olanaktan yararlanmam gerektiğine karar verdim. Joe'nun bana baktıktan sonra başını çevirdiği bir saniyeyi fırsat bilerek tereyağlı ekmeğimi pantolon bacağımdan aşağı itiverdim.

Joe'nun benim bu (sözüm-ona) iştahsızlığıma sıkıldığı anlaşılıyordu. Kendi ekmeğini dalgın dalgın şöyle bir dişledi, ama onun da iştahı kaçmış gibiydi. Lokmayı ağzında her zamankinden çok döndürüp dolaştırarak çiğnedi, çiğnedi, sonunda hap gibi yutuverdi. Bir lokma daha ısırmak üzereydi.. tam iyice dişlemek için başını şöyle yana çevirmişti ki bana takılan gözleri ekmeğimin yokolmuş olduğunu gördü.

Onun, ekmeğini tam ısırmak üzereyken böyle zınk diye durup merakla, tasayla gözlerini açarak bana bakması öyle belirgindi ki ablamın dikkatinden kaçmamıştı. Ablam hemen elindeki çay bardağını masanın üzerine bırakarak,

«Ne oldu gene?» diye çıkıştı.

Joe başını bana doğru ciddî ciddî sallayarak, «Bana bak, arkadaş,» diye sitemli bir azarla konuştu. «Pip'ciğim, iki gözüm, pişman olursun sonra. Boğazına tıkılır, kör olayım. Çiğnemeden yutuverdin, be cancağızım!»

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ablam deminkinden daha sert, «Ne oldu, diyorum size,» diye sordu.

Ağzı bir karış açık kalmış olan Joe, «Pip'ciğim, şöyle bir öksürüp birazcığını çıkartabilirsen iyi olur,» diye mırıldandı. «Evet, belki yola-yönteme sığmaz, ayıp kaçar ama insanın sağlığı da herşeyden üstündür, Pip.»

Bu sırada lâfları araya gidince zıvanadan çıkmış olan ablam Joe'nun üstüne atıldığı gibi yan sakallarından tutarak kafasını arkadaki duvara birkaç kez vurdu. Bense köşemde oturmuş, suçlu suçlu bakınıyordum.

Soluk soluğa kalmış olan ablam, «Şimdi belki söylersin ortada neler döndüğünü, seni gök gözlü koca öküz!» diye bağırdı.

Joe umarsız bakışlarla karısına baktı, sonra ne yapacağını kestirememiş gibi ekmeğinden bir lokma ısırdı, sonra gene bana baktı. Lokmasını avurduna tıkarak, odada ikimiz yalnızmışız gibi ciddî, içten, konuşmasını sürdürdü:

«Pip'ciğim, iki gözüm, bilirsin, biz senlen can ciğer dostuz, senin gizlini-saklını dünyada ele vermem. Vermem ya, gene de a benim canım..» Joe sandalyesinin ayağını yere sürttü, gözlerini önce indirdi, sonra gene benden yana baktı. «O ne görülmedik yutuştu, öyle!»

Ablam, «Ekmeğini çiğnemeden yuttu ha!» diye haykırdı.

Joe karısına değil de, hep benden yana bakarak, «Valla, dostum, senin yaşındayken ben de yalamadan yutucuydandım,» diye ekledi. Kendi lokması hâlâ avurdunun içine tıkılı duruyordu. «Çocukluğumda çok yalamadan yutucu görmüşümdür, gelgelelim seninle boy ölçüşebilecek gibisini bugünedek görmedim doğrusu. Pip'ciğim, şükret ki tıkanıp kalmadın da hâlâ sağsın, iki gözüm.»

Ablam üzerime atladığı gibi beni saçımdan kavrayıp havaya kaldırdı.

«Gel de ilâç iç,» dedi.

Hepsi bu. Gene de bu sözlerin nemene tüyler ürpertici olduğunu siz gelin de bana sorun. O günlerde bir tıp canavarı, katran-özü denen nesneyi en eşsiz şifadır diye yeniden

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ortaya çıkarmıştı. Ablam da bu suyu, tadı ne denli iğrençse etkisinin o denli şifalı olduğuna inandığından, dolaptan eksik etmezdi. Bana da öyle çok içirirdi ki gezdiğim yerde yeni boyanmış çit direkleri gibi kokular saçtığımı bilirdim. Bu akşamki durumumun ivediliği ise en azından bir litre ilâç almamı gerektiriyordu. Ablam bunu, sanırım ben daha rahat edeyim diye, kafamı, kunduracının onardığı bir pabuçmuşcasına koltuğunun altına sıkıştırarak, boğazımdan aşağı akıttı.

Joe yarım litreyle kurtuldu. Zavallıcık, ateş başında düşüncelere dalmış, lokmalarını ağır ağır çiğneyerek yutmaktan öte birşey yapmamakla birlikte ablamın elinden kurtulamadı, çünkü ablam onun üzerine «hey-hey»ler gelmiş olduğunu söylüyordu.

Kendimden pay biçerek söyleyebilirim: İlâcı içmezden önce birşeyciği yoktuysa bile sonradan Joe'nun üzerine «hey-hey»ler gelmiş olması kaçınılmazdı.

Bir erkeğin ya da bir çocuğun kendi vicdanınca suçlanması pek ağır birşeydir. Beri yandan vicdanda taşınan gizli yükle pantalon paçasının içinde taşınan gizli yük birleştiği zaman çekilen işkence, kalıbımı basarım ki çok ezici olur.

Ablamın evinden birşeyler çalmak zorunda oluşumun utandırıcı düşüncesi (bu utancı Joe'ya karşı duymuyordum çünkü eve hiçbir zaman onun evi gözüyle bakmazdım), ile elimi her dakika, mutfak içinde ufak-tefek işlere koşturulduğum zamanlarda bile, pantolonuma gizlediğim ekmek dilliminin üstüne bastırmak zorunda oluşum beni nerdeyse deli ediyordu!

Bir yandan da, bataklıktan beri esip gelen rüzgârlar ocaktaki közleri parlatıp yalazlandırdıkça, dışardan o bacağı demirli adamın sesini duyar gibi oluyordum. Bana gizlilik yemini ettirmiş olan adamın sesi, ertesi sabaha dek aç gezemiyeceğini, karnının ille bu gece doyurulması gerektiğini söylüyordu sanki. Derken bambaşka bir korku doluyordu içime: Ya ellerini benim ciğerlerimle, yüreğime daldırmaktan öylesine güçlükle alıkonan o genç bayın hu-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yu baskın çıkarsa? Ya saati şaşırıp, yarınadek beklemesi gerektiğini unutarak ciğerlerimle, yüreğime hemen bu gece el koymağa kalkarsa? Hani dehşetten insanın tüyleri gerçekten diken diken oluyorsa, o gece benim tüylerim dikenleşirmiş sanıyordum. Gene de kimbilir, korku kimsenin tüylerini diken diken etmez, belki de?

Noel arifesi olduğundan ertesi gün için hazırlanan puding'i Felemenk işi saate göre bakır bir değnekle yediden sekize dek karıştırmak bana düşmüştü. Bacağımdaki «kösteğe» rağmen bu işi yapmağa çalıştımsa da, bu uğraşı ekmek dilimini bacağımdan aşağı kaydırıp duruyor, ben de bununla bir türlü başa çıkamıyordum. Çok şükür bir ara bir fırsatını bulup sıvıştım da vicdan yükümün bu bölümünü çatı arasındaki odamda bırakabildim.

Puding'in karıştırmasını bitirmiş, gidip yatmadan önce son bir kez ocak köşesinde sırtımı ısıtıyordum ki birden, «Dinle, Joe,» dedim. «Büyük topların sesi miydi o?»

Joe, «Evet,» dedi. «Mahpuslardan biri daha tüydü, desene!»

«O ne demek, Joe?» diye sordum.

Tüm açıklama işlerini kendi üstüne alan ablam, ters ters, «Kaçtı demek, kaçtı,» diye yanıtladı. Yanıt verişi de katran özünü içirişine benziyordu.

Onun başını dikişine eğdiği sırada ben Joe'ye, ağzımı sessizce oynatarak, «Mahpus nedir?» diye sordum.

Joe ağzını özenle ezip büzerek öyle ayrıntılı bir karşılık verdi ki bir tek «Pip» sözcüğünü çıkartabildim.

Sonra Joe yüksek sesle, «Dün gece de bir mahpus kaçmış, akşam topundan sonra,» diye anlattı. «Toplar atıp haber verdilerdi. Baksana, şimdi de bir başka kaçkını haber veriyorlar.»

«Peki, topu atanlar kim?» diye sordum.

Ablam işinden başını kaldırıp, bana çatık kaşla bakarak, «Şu çocuğu da Tanrı bildiği gibi etsin,» diye araya girdi. «Sanki çocuk değil, Sorgu Melaikesi! Soru sorma bana, yalan söylemeyim sana.»

Düşündüm ki ben soru sormakla kusur işlesem bile

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

o, bana yalan yanıt verebileceğini söylemekle kendi kendine karşı terbiyesizlik etmiş oluyordu. Neylersiniz ki ablam hatırlı konukların dışında kimseye karşı terbiyeli davranmazdı.

Bu arada Joe ağzını bin güçlükle ardına dek açıp, «DUA»ya benzettiğim bir sözcük biçimlendirmeğe çalışarak merakımı daha da törpülemişti.

Ablamdan dayak yemediğime dua mı edeyim istiyordu ki? Bunu sorarcasına ona ablamı gösterdimse de Joe hiç oralı olmayarak ağzını yeni baştan yayabildiğince yaydı, sağa sola oynattı, dudaklarının arasından iyice vurgulamağa çalıştığı bir sözcüğün biçimini söküp attı.

Ben de, «Ablacığım,» diyerek en son çareye başvurdum. «Zahmet olmazsa kuzum söyleyiver, nerden atılıyor bu top?»

Ablam, «Tanrı iyiliğini versin senin e mi, çocuk!» diye bağırdı ya, aslında bu söylediğinin tam tersini dilediği anlaşılıyordu. «Lenduhalardan elbet, ayol!»

Ben Joe'dan yana bakarak, «Lenduhalar nedir?» diye fısıldadım.

Joe, «Ben demedim miydi?» gibilerden dargın dargın bir öksürdü.

Ben, «Kusura kalmayın ama, Lenduhalar nedir?» diye sordum.

Ablam elindeki iğne ipliği benden yana uzatıp başını sallayarak, «Al sana, bu velet böyledir işte,» diye dırıldandı. «Sorusunun bir tekine karşılık vermeğe gelmez, ardından on tane daha sorar, çünkü. O dediğimiz bir çeşit yüzen zindan demektir; batakların gerisinde demir atarlar.»

Korkumu içime gömerek, pek üstünde durmazmışcasına, «Kimleri koyarlar ki zindan gemilerine? Ne yüzden koyarlar?» diye sordum.

Artık «nah şurasına» gelmiş olan ablam yerinden fırladığı gibi, «Geberme e mi, yumurcak?» diye bağırdı. «Ben seni kendi elcağızımla şu boya getirdimse herkesleri kulağından kurut diye getirmedim! Yoksa dünya-âlem beni

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

övüp göklere çıkarmak bir yana, ayıplarlar, be! Lenduhalara katilleri kapatırlar; hırsızları, kalpazanları, her türden kötülük işleyenleri kapatırlar, anladın mı? Onları kötü yola ilk iten şey de yerli-yersiz soru sormaktır. Hadi şimdi, marş marş, yatağa!»

Geceleyin yatmağa giderken elime tek bir mum bile verilmezdi. Hele o gece karanlıkta üst kata tırmanırken bir yandan kafam karıncalanıyordu çünkü ablam son sözlerine, parmağındaki dikiş yüksüğüyle tepemde dümtek çalarak tempo tutmuştu; beri yandan da Lenduhaların' bizim oralarda demir atmalarının benim için ne büyük kolaylık olduğunu düşünüyordum. Öyle ya, yerli-yersiz soru sormakla ben de kötü yola düştüğüme, bu gece de ablamın evinde hırsızlık edeceğime göre, kendimi sonunda Lenduhalarda bulacaktım, yüzdeyüz. Apaçık birşeydi bu.

Şimdi uzaklarda kalan o geceden bu yana kaç kez düşünmüşümdür; korkunun baskısı altında çocukların nasıl sinsileşebileceğini bilenler pek azdır. Korku bir kez çocuğun içine düşmeyegörsün: Akıl-dışı olması bir şey değiştirmez.

O gece ben de ölesiye korkuyordum: İlle de yüreğimle, ciğerimi isteyen o genç baydan, benimle konuşmuş olan bacağı demirli adamdan, korkunç bir söz vermek zorunda bırakılmış olan kendi kendimden. Kudreti sınırsız olan, gene de her sığınışımda beni iteleyip tersleyen ablamda da bir kurtuluş umudu göremiyordum. Gizli korkumun verdiği sinsilikle, o gece benden istenen en akıl almaz istekleri yerine getirebileceğimi, şimdi bile düşündükçe kanım donuyor.

O geceyi uykusuz geçirdim. Arada bir dalar gibi olsam da, bahar selleriyle kabarmış ırmak boyunca Lenduhalara doğru sürüklendiğimi görür gibi oluyordum. Heyula bir korsan, darağacının önünden geçtiğim sırada elindeki boruyla bana seslenerek,

«İşi sürüncemede bırakacağına hemencecik kıyıya çık da şuracıktan sallandır kendini, kurtul!» diyordu.

Uykum gelse bile dalmaktan korkuyordum. Tan yeri ağarmağa yüz tutar tutmaz aşağı inerek kileri soyup soğana çevirmek zorunda olduğumu biliyordum çünkü. Gecele-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yin yapılacak iş değildi bu. Hafif bir sürtüşle ışık yakabilmenin yolu daha bulunmamıştı o zamanlar. Işık yakacaksam çakmak taşıyla çeliğe sürtmem gerekti ki bunun gürültüsü de korsanın zincir şakırtısından geri kalmazdı.

Sabaha karşı, küçücük penceremin dışındaki o koca, kara kefen kırçıllaşmağa yüz tutar tutmaz kalkıp aşağı indim. Merdivenin her basamağı, basamak tahtalarındaki her çatlak,

«Tutun, hırsız var! Kalk, Bayan Joe, yetiş, hırsız var!» diye ardımdan bağırır gibiydi.

Mevsim gereğince her zamankinden çok daha dolu, zengin olan kilerde ayaklarından asılmış duran bir tavşan, ben tam arkamı döndüğüm sırada göz kırpmış gibi geldiğinden ödümü çatlattı. Ne dönüp tavşana bakacak, ne dikkatli seçim, ne de hiçbir şey yapacak zamanım yoktu, çünkü boşa geçirecek zamanım yoktu. Biraz ekmek, biraz peynir kabuğu, yarım kavanoz dolusu ceviz içiyle, üzüm aşırdım (Bunları, dün akşamdan kalma ekmek dilimimle birlikte mendilime sardım), testideki konyaklı şaraptan birazını cebimde gizlediğim bir şişeye boşalttım. Testiye de, içindekinin eksildiği anlaşılmasın diye, mutfak dolabındaki sürahiden su ekledim. Üstünde birkaç kıymık et kalmış bir kemik, bir de yuvarlacık, iyice kabarmış, içi bol jambonlu bir sahan pidesi aldım. Pideyi nerdeyse almadan gidiyordum. Gelgelelim yüksek bir rafın köşesine kaldırılarak üstü kapalı toprak bir güvecin içinde gözlerden gizlenen şeyin ne olduğunu merak edince şeytan dürtmüşcesine çıkıp baktım; etli pideyi gördüm ve, «İnşallah bugün-yarın kullanılmayacaktır da yokluğu bir süre anlaşılmaz,» dileğiyle onu da aldım.

Mutfaktan demirci dükkânına açılan bir kapı vardı. Bu kapının sürgüsüyle kilidini açtım, Joe'nun araç gereçleri arasından bir eye yürüttüm. Sonra bu kapıyı gene bulduğum gibi kapadım; dün akşam koşarak eve döndüğüm zaman kullanmış olduğum sokak kapısını açtım, ardımdan kapadım, gene koşaraktan, sisli bataklıkların arasına daldım.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Hem kırağılı, hem de rutubetli bir sabahtı. Rutubetin dışarda, küçük yatak odamın penceresine yapışmış durduğunu görmüştüm. Geceleyin sabaha dek dışarda ağlayan ecinniler pencere camını mendil niyetine kullanmışlardı sanki. Şimdi de rutubetin, ortalıktaki seyrek otların, çıplak tümseklerin, ağaçların üstüne serilmiş durduğunu görebiliyordum; yapraktan yaprağa salkımlanan kalın, kaba dokulu bir örümcek ağı.. Yol üstündeki parmaklılarla kapıların hepsi nemden yapış yapıştı. Sis de öyle bir yoğundu ki yol üzerinde, bizim köyün yolunu gösteren o direğe çakılı tahtadan eli ancak dibine varınca seçebildim. Üzerinden sızan rutubet damlalarıyla bu sisler içindeki el, beni zindan gemisine doğru iten bir heyulâ gibiydi.

Bataklıklara varınca sis daha da koyulaştı. Ben kıpırtısız duruyordum; son hızla oraya buraya koşuşturan ben değildim de çevremdeki herşey son hızla benim üstüme koşuyorlar sanırdınız. Bu da, zaten rahat olmayan bir vicdanı daha da rahatsız eden birşeydi. Köprüler, hendekler, kemerler, sisin içinden birdenbire yanıbaşımda belirerek açıkça, «Bu çocuk bir başkasının etli pidesini çaldı; durdurun şunu!» diye bağırıyorlardı sanki. Gene birdenbire sığırlar bitiveriyordu önümde; bel-bel bakan gözleri, burun deliklerinden saçtıkları buharlarla, «Pazar ola, küçük hırsız!» diyorlardı. Boğazında boyun bağına benzer bir beyazı olan, (duyduğum suçluluk duygusunun etkisinden mi nedir), pa-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

pazlara benzettiğim bir kara öküz bu arada beni öylesine uzun, dik bir bakışla süzdü, küt biçimli kafasını öyle bir ayıplarcasına yandan yana salladı ki kendimi tutamıyarak,

«Elimden başka birşey gelmezdi, efendim,» diye hıçkırdım. «Kendim için çalmadım, valla..»

Bunun üzerine öküz başını eğip, burun deliklerinden bir buhar bulutu üfledikten sonra, ard bacaklarını şöyle bir savurup kuyruğunu sallayarak ortadan yokoldu.

Bu arada ırmağa yaklaşmaktaydım. Necesine hızlı koşarsam koşayım ayaklarım ısınmak bilmiyordu. Buluşmağa gittiğim adamın bacağındaki demir gibi, soğuk da benim bacaklarıma çakılıydı sanki... Cepaneliğin yolunu iyi biliyor sayılırdım. Bir Pazar günü Joe ile gitmiştik oraya. Joe, kâğıtlarım çıkartılıp ona resmen çırak olduğum zaman bu kırlarda nasıl gezip tozarak ne «âlem»ler yapacağımızı anlatmıştı. Ne var ki siste yolumu şaşırdığımdan sonunda cepaneliğin iyice sağına düşmüş olduğumu gördüm. Bu yüzden de ırmak boyunca, çamurların berisindeki gevşek taşlarla gel-git direklerinin arasından geri dönmek zorunda kaldım. Son hızla yol almağa çalışıyordum. Cepaneliğe çok yakın olduğunu bildiğim bir hendeği tam aşmış, ardındaki yamacı tam tırmanmıştım ki karşımda, yerde oturmuş bir adam gördüm. Sırtı bana dönüktü. Kollarını kavuşturmuş, uykudan ağırlaşan başı durup durup önüne düşüyordu.

Ona hiç haber vermeden yaklaşıp kahvaltısını götürürsem daha sevineceğini düşünerek usulca ilerledim, omzuna dokundum. Dokunmamla yerinden fırlaması bir oldu. Ne var ki dünkü adam değildi bu; başka biriydi.

Beri yandan bu adam da kaba-saba boz paçavralara bürünmüştü; ayağındaki koca demir parçası yüzünden topallıyordu; soğuktan nerdeyse donmuş, sesi boğuklaşmıştı. Kısacası herşeyiyle öbür adama benziyordu yalnız yüzü başkaydı, bir de başında geniş kenarlı, yassı tepeli fötr bir şapka vardı. Bütün bunları tek bir bakışta gördüm, görecek başka fırsatım olmadı, çünkü. Adam bana bir küfür bir de yumruk savurdu. Yandan salladığı bu cılız yumruk beni ıska geçtiyse de onu sendelettiğinden nerdeyse yere yı-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kıyordu. Derken adam koşmağa başladı. İki kez tökezlendi, sonra sislere karışıp görünmez oldu.

Yüreğim ağzıma gelerek, «Bizim Genç Bay olsa gerek bu,» diye düşündüm.

Neremde olduğunu bilseydim ciğerim de korkudan sancırdı, sanıyorum.

Neyse, az sonra cepaneliğe vardım. Bir gün önceki adam gene ordaydı, işte; kendi kendini gene kollarıyla sarmış, beş aşağı-beş yukarı topallıyarak beni beklemekteydi. Bütün gece kollarını hiç çözmemiş, dolanıp durmaktan hiç vazgeçmemiş sanırdınız. Soğuk iliklerine işlemişti, besbelli. Bir an, donup kaskatı kesilerek ayaklarımın dibine düşüverecek sandım. Açlıktan da gözleri dönmüştü. Eyeyi elimden alıp otların arasına koyduğu zaman bana öyle geldi ki tuttuğum çıkını görmese eyeyi kıtır kıtır yiyebilirdi.

Bu kez elimdekini almak için beni baş aşağı çevirmedi; ayakta, dik olarak bıraktı: Çıkınımı açıp, ceplerimi boşaltayım diye bekledi.

«Şişedeki nedir, oğul?» diye sordu.

«Likörlü şarap,» dedim.

Adam cevizle üzümü çok garip bir yöntemle, elinden kapan varmışcasına, hapır-hupur atıştırmağa başlamıştı bile. Bir yandan da soğuktan öyle zangırdıyordu ki şişenin boynunu, birbirine çarpan dişlerinin arasında kırmadan tutabildiğine şaşıyordum.

«Sizi sıtma tutmuş, galiba,» dedim.

«Bana da öyle geliyor, oğul,» dedi.

«Kötüdür buraları,» diye ekledim. «Bataklıklarda dolanıyorsunuz; sıtma yatağıdır bunlar. Romatizma da yapar.»

«Korkma; bu illetler yakama yapışıp canımı almazdan önce karnımı doyururum ben! Birazcıktan şu yukarki darağacına sallandıracaklarını bilsem gene karnımı bir sıkı doyurmaktan caymazdım, zaten. Hem şu körolası titreme nöbetinin de canına okuyacağım, bak görürsün.»

Cevizle üzümü, kemiğin üzerindeki etleri, pideyi, hep bir arada tıkınıp duruyordu. Bir yandan da bizi saran sisleri kuşku dolu gözlerle süzmekten hiç geri kalmıyor, çoğu

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

zaman duralıyarak (geviş getirmesini bile durdurmacasına), çevreye kulak kabartıyordu. Şimdi de ırmak yönünden duyduğu ya da duyar gibi olduğu bir tıkırtı, bataklardaki bir hayvanın soluması üzerine nerdeyse yerinden sıçrıyarak damdan düşercesine,

«Adamı aldatmazsın ya sen?» diye sordu. «Gammazlık etmedin, başka birini getirmedin ya?»

«Yok, efendim, Tanrı canımı alsın, valla!»

«Kimseye haber verip peşine de takmadın ya?»

«Yok, yok!»

«Peki,» dedi adam. «İnandım sana. Zaten benim gibi bir sefile tuzak kuranlarla birlik etmen, şu körpecik yaşına yaraşmazdı ki; canavarlık olurdu... benim gibi, peşimde kovalayanlardan kaçmak uğruna ecel terleri döken, zaten yarı ölmüş bir sefil!»

İçinde, duvar saati gibi çarklar varmış da saat başını çalmak üzereymiş gibi hançeresinde bir tıkırtı oldu; adam o kaba-saba ceketinin yırtık yenini gözlerinin üstünden geçirdi.

Bu zavallılığı içime dokunmuştu. O sırada etli pideyi yemekte olduğunu görerek yüreğimi pekleştirdim,

«Afiyet olsun, efendim. Beğendiğinize sevindim,» dedim.

«Birşey mi, dedin?»

«Hoşunuza gittiğine sevindim, diyordum da.»

«Sağolasın, oğul; canıma değdi.»

İri bir hayvan olan köpeğimizin yemek yeyişini çok seyretmiştim. Şimdi köpeğin yemek yeyişiyle bu adamınki arasında belirli bir benzerlik bulunduğunu gördüm! Adam da hart diye, keskin dişlemelerle koparıyordu lokmalarını, tıpkı köpek gibi; sonra da lokmayı hemencecik, çiğnemeden yalayıp yutuyordu. Bir yandan da sislerin arasından biri çıkıp yemeğini elinden kapacakmışcasına yan gözle sağa sola bakınıp duruyordu. Bu tehlikeyi kafasına sardırmış olduğundan yemeğinin tam tadını çıkaramayacağını düşünmekten kendimi alamadım. Bu yemeği bir paylaşan olsa hırlayarak onu da dişlemeğe kalkabilirdi. İşte bütün bu yönlerden

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

bizim köpeğe pek benziyordu.

Bir süre, söylemek istediğim şeyin yersiz kaçabileceğini düşündükten sonra çekinerek, «Ona birşey kalmıyacak diye korkuyorum,» dedim. «Bundan başka hiçbir şey alıp getiremem artık,»

İşte bu gerçeğin kesinliği yüzünden, ona çok yediğini dokundurmak gereğini duymuştum ya!

Dostum, pidenin gevrek kabuğunu çıtırdatmakta olan gevelemesini o saat keserek, «Ona kalmıyacak ne demek?» diye sordu. «O da kim ki?»

«Hani şu Genç Bay. Hani sizin anlattığınız; sizinle birlikte gizlenen.»

Adam kahkahaya benzer boğuk bir ses çıkararak, «Haa, şu,» dedi. «O mu? Öyle ya. Kumanya istemez o.»

«İster gibiydi oysa,» dedim.

Adam çiğnemesini durdurarak beni inceden inceye, hem de son derece büyük bir şaşkınlıkla süzdü.

«Gibiydi mi? Ne zaman?»

«Şimdicik.»

«Nerde?»

«Nah şuracıkta,» diye elimle gösterdim. «Biraz ötede; başı önüne düşmüş uyukluyordu. Siz sandım önce.»

Adam beni iki yakamdan kavrıyarak gözlerimin içine öyle bir bakış baktı ki eski niyeti yeniden depreşti de beni boğazlıyacak diye korkmağa başladım.

Tiril tiril titreyerek, «Üstü başı sizin gibiydi, hani biliyorsunuz, yalnız kafasında şapka vardı,» diye açıkladım. «Sonracığıma.. şey.. işte..» Bu konuya kabalık etmeden değinmek için elimden geleni yaparak ekledim: «Ona da tıpkı sizin gibi, hem de aynı amaçla bir eye gerekiyordu. Dün geceki topları duymadınız mı?»

Adam kendi kendine, «Demek gerçekten top sesiymiş,» diye mırıldandı.

«Şaşılacak şey! Nasıl bilemezsiniz? Biz taa evden duyduk. Evimiz buradan çok daha uzakta. Üstüne üstelik de içerdeydik.»

«Bak anlatayım, oğul,» dedi adam. «İnsan bu kırlarda,

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yorgunluktan başı dönmüş, soğuktan canı çıkmış, boş mideyle dolaşırken gece boyu kulakların vınlar durur, toplar atılıyormuş gibi gelir adama, ona sesleniyorlarmış gibi gelir. Duymak ne demek? Askerlerin kendini kuşattıklarını resmen görür; havaya kaldırılmış meşalelerin ışığında al-al ışıyan üniformalarıyla.. Numarasının okunduğunu, adının çağırıldığını duyar, tüfek şakırtıları arasında komutlar yükselir: «Hazır ol. Silâh çak. Tam üstüne nişan alın, çocuklar!» Eller yapışır yakana! Oysa hiçbir şey yoktur ortada. Anasını sattığım, dün gece bir bölük değil, yüz bölük gördüm ben, peşime düşmüşlerdi; yaklaştıkça yaklaşıyorlardı düzenli adımlarla, rap rap rap, yere batasıcalar.. Top seslerine gelince, kaç kez güpegündüz sisler dalgalanıyormuş gibi geldi, top gümbürtüsünden.. Neyse, sen şu adamı anlat bana.» Dostum bundan öncekileri ben orda değilmişim de, kendi kendine konuşurmuş gibi söylemişti. Şimdi bana dönerek, «Dikkatini çeken birşey var mıydı görünümünde?» diye sordu.

Bildiğimi kendimin bile doğru dürüst bilmediğim birşeyi anımsıyarak, «Yüzü pek kötü yara-bere içindeydi,» dedim.

Adam kendi sol yanağına avcunun ayasıyla acımasız bir şaplak vurarak, «Bu yanı mı yoksa?» diye sordu.

«Evet; o yanıydı.»

«Nerde o?» diyerek dostum son kalan birkaç lokma yiyeceği o boz ceketinin içine, koynuna sokuşturdu. «Hangi yana gitti, göster bana. Tazı gibi peşinden gidip paçasını aşağı alacağım onun. Tanrı şu acıyan bacağımdaki demiri kahretsin! Oğul, uzat şu eyeyi bana, gözünü seveyim!»

Sislerin öteki adamı hangi yönde yuttuğunu gösterdim; dostum şöyle bir başını kaldırıp o yana baktı. Ama pis kokulu, ıslak otların arasına çökmüş, ayağındaki demiri deliler gibi törpülemeğe başlamıştı bile. Beni de, demirin sürtünmesinden berelenip kanlanmış olan kendi bacağını da unutmuş gibiydi. Öyle ki bacağını, elindeki eye gibi cansız bir nesneymişcesine tartaklıyordu. Bu çılgın telâşını gördükçe ondan gene korkmağa başlamıştım. Evden bunca zamandır

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

uzak kalmış olduğum için de korkuyordum. Artık gitmem gerek diye söyledim ona; oralı bile olmayınca, «En iyisi sessizce sıvışıp kaçmak,» diye düşündüm. Son baktığımda iki büklüm, başını dizinin üstüne eğmiş, var gücüyle ayağındaki kösteği eğeliyor, bir yandan da mırıl mırıl, hem bu kösteğe, hem de kendi ayağına lânetler savuruyordu. Sislerin arasında son durup kulak kabarttığımda eyenin hâlâ demire sürtünüp durduğunu duydum.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Eve döndüğümde, mutfakta beni tutuklamak için bekleyen bir jandarma bulacağımdan hiç kuşkum yoktu. Ama görünürlerde jandarma filân olmadığı gibi yaptığım hırsızlık da hâlâ ortaya çıkmamıştı. Ablam Bayan Joe, eteği belinde bir hamaratlıkla kendini Noel Bayramının hazırlıklarına kaptırmış, Joe'yu da, ayağı takılıp faraşı dökmesin diye kapı dışına çıkarmıştı. Çünkü ablam ne zaman evinin yerlerini kazırcasına ovup temizlemeğe başlasa, ters bir alın yazısı Joe'yu eninde sonunda faraşın içine iterdi.

Vicdanımla ben eşikte belirdiğimiz zaman ablam, «Hangi cehennemlerdeydin sen?» diye bayramımı kutladı.

Noel ilâhilerini dinlemeğe gittiğimi söyledim.

Ablam, «Neyse, bambaşka bir maymunluk da yapabilirdin,» dedi.

Ha şunu bileydin, diye geçirdim içimden.

Ablam, «Ben de bir demirci parçasının karısı olmayaydım o zaman böyle her gün, önümde önlüğüm, köleler gibi didinmek zorunda kalmazdım da belki ben de gidip ilâhileri dinlerdim,» dedi. «Noel ilâhilerini pek severim ben. Bu yüzden midir nedir, gidip dinlemek bir türlü nasip olmaz.»

Faraş önümüz sıra ortadan çekildiği için Joe'cuk mutfağa girmeyi sonunda göze almıştı. Elini bir yatıştırma, barışma imgesiyle şöyle bir burnunun üstünden geçiriyordu ki karısı ondan yana bir bakıştır baktı. Gözlerini öteye çevirdiği zaman da Joe iki parmağını gizlice birbirine bindirerek bana gösterdi. Bu bizim aramızda Bayan Joe'nun huysuz

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ve kızgın olduğu anlamına gelirdi. Ablam da her zaman kızgın ve huysuz olduğu için Joe ile ben kimi zaman haftalar haftası (çapraz bacaklı Haçlı heykelleri gibi), parmaklarımız üstüste binmiş durumda gezerdik.

Domuz butu salamurasıyla çeşitli sebzeler ve bir çift hindi dolmasından oluşmuş ağzınıza lâyık bir bayram yemeği yiyecektik. Daha dün sabahtan ceviziçiyle üzümlü, mis gibi bir çörek yapılmıştı (üzümle cevizlerdeki eksilmenin anlaşılmamasını da buna borçluydum ya), puding çoktan kaynamağa konmuştu. Bu ayrıntılı hazırlıklar yüzünden bizim kahvaltı araya karıştı.

«Dünyada bir enayi ben kalmadım,» diyordu Bayan Joe, ablam. «Önümde bunca işim dururken bir de siz ziftlenesiniz diye sabah-sabah sofralar kuracak, sonra da bulaşıklar yıkayacak değilim ya!»

Böylece evde kahvaltı eden bir erkekle, çocuk değil de zoraki yürüyüşe çıkartılan iki bin tane askermişiz gibi, ekmek dilimlerimiz ellerimize tutuşturuldu. Çekmeceli dolabın üstündeki sürahiden, yüzlerimizde suçlu, özür dileyen bakışlarla süt yudumlayıp çarçabuk yuttuk.

Bu arada Bayan Joe temiz, kar gibi perdeler asmış, ocağın bacasının önündeki seyvanı çıkartıp yesyeni, çiçekli fırfırlar takmıştı. Sonra koridorun karşısındaki küçük, yasak konuk odasını açtı. Ancak önemli olaylar hatırına açılan bu oda, yılın geri kalan günlerini gümüş telli kâğıtların serin sisleri arasında geçirirdi. Telli örtüler şöminenin üzerindeki topraktan yapılma dört küçük köpek biblosunu da gözden gizlerdi. Ağızlarında birer çiçek sepeti tutan bu kara burunlu, pamuk gibi apak köpeciklerin dördü de birbirlerine tıpatıp eşti. Ablam temiz mi temiz bir ev kadınıydı; ne var ki temizliğini pislikten daha tedirgin edici, daha sevimsiz yapıp çıkmakta da pek hünerliydi. Temizlik imandan gelir, derler ya... kimi kişiler de ablamın temizlik konusunda gösterdiği hüneri din konusunda becerirler.

İşi başından aşkın olduğu için ablam kiliseye temsilci yolluyordu: Kısacası Joe ile ben gidiyorduk. İş kılığıyla Joe,

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

tam işinin eri, sırım gibi bir demirci ustasıydı. Bayramlıklarını giydiği zamansa hali-vakti yerinde bir korkuluğu andırırdı. Giydikleri üstüne oturmaz, iğretiymiş gibi durur, derisini tırmalayıp kaşındırırdı. Bugün de dışarda kıvançlı Noel çanları çalınırken, Joe odasından bayramlık işkence takımlarını giymiş olarak çıktı: İçler acısı bir tablo.

Bana gelince.. ablamın gözünde ben, Çocuk Bürosundan birinin getirip bıraktığı genç bir suçlu filân olsam gerekti; yasa denilen yüce kurulun hışmına uğramış, buna göre çekilip çevrilmesi gereken biri. Mantık, din, ahlâk kurallarına aykırı olarak, dahası, en yakın dostlarımın beni caydırmak için verdikleri tüm öğütleri kulak arkası ederek, ille de dünyaya gelmekte direnmişim gibi davranırlardı bana hep. Yeni bir takım diktirtecekleri zaman bile, terziye, ıslâhathane üniformasına benzeyen ve kollarımla bacaklarımın rahatça oynayabilmesini kesinlikle önleyen, cendere gibi birşeyler dikmesini söylerlerdi.

Bu yüzden, şimdi düşünüyorum da, Joe ile benim birlikte kiliseye gidişimiz, iyi yürekli kişilerin içlerini parçalayan bir manzara olsa gerekti. Gene de, dışarda çektiklerim, içimi kemiren kuruntuların yanında hiç kalırdı. Ablam ne zaman kilerin yakınından geçse ya da mutfaktan dışarı çıksa duyduğum korkunun büyüklüğü ancak, elimin yapmış olduğu iş karşısında usumun kapıldığı pişmanlıkla ölçülebilirdi. İşlediğim gizli günahın yüküyle ezilmiş, bu günahı açığa vurursam kilise beni o korkunç genç bayın öcünden koruyabilecek güçte midir ki, diye kara kara düşünüyordum. Evlenme bildirileri okunduktan sonra papaz efendinin, «Şimdi gerçeği söyleyeceksiniz!» diye seslendiği sırada benim ayağa kalkarak, «Sizinle arka hücrede özel bir görüşme yapmak istiyorum,» dememin yerinde ve uygun olacağını kafama takmıştım. Böyle aşırı bir çıkışı gerçekten yapsaydım, kilisemizin küçük cemaatini kimbilir nasıl bir şaşkınlığa uğratırdım!

Kilise yazmanı Bay Wopsle, tekerlekçi ustası Bay Hubble ile Bayan Hubble, bir de Pumblechook Amca (Joe'nun akrabasıydı ama ona ablam el koymuştu), Noel yemeğine bize

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

geleceklerdi. Pumblechook Amca bize en yakın kasabada oturan, kendi sürdüğü özel paytonu bile olan varlıklı bir darı tüccarıydı.

Yemek saat bir buçukta yenecekti. Eve döndüğümüzde sofra kurulmuş, ablam hazırlanmış, yemek hazırlanmakta, sokak kapısının (başka zamanlarda hep kapalı duran) kilidi konukların girebilmesi için açılmış, her yer süslenip püslenmişti. Hırsızlık konusuna da hâlâ değinildiği yoktu.

Yemek saati, benim içime rahatlık getirmeden gelip çattı, sonra konuklar sökün etti. Bay Wopsle'nin, eski Roma yontularını andırır burnuyla geniş, çıplak, parıl parıl alnının yanı sıra, davudî bir sesi vardı. Kendisi bu sesle öylesine övünürdü ki bildiğiniz gibi değil! İşin doğrusu, hele bir, «Hodri meydan,» deyiverseler dua okuyup vaaz vermekte papaz efendiye taş çıkartıp onu çatır çatır çatlatacağını en yakın arkadaşları bilirlerdi. Dahası, papazlık açık (yani rekabete) bir meslek olsa, bu alanda kendini gösterebileceğine inandığını, Bay Wopsle kendisi söylerdi. Papazlık «açık» bir meslek olmadığından Bay Wopsle, önceden de söylediğim gibi, kilisemizin yazmanıydı. Bunun acısını da sesinin var gücüyle çektiği «Amiin»lerden çıkarırdı. Okunacak olan duayı bildirirken dizeleri ille baştan sona okurdu. Ama önce bakışlarını kilisedekilerin üzerinde uzun uzun gezdirerek, sanki, «Kürsüdeki dostumuzu dinlediniz; şimdi de benim okuyuşumu bir dinleyin hele; bakalım nasıl bulacaksınız,» demeğe getirirdi.

Sokak kapısını (her gün yaptığım birşeymişcesine) konuklara ben açtım. Önce Bay Wopsle'ye açtım sokak kapısını, sonra Bay ve Bayan Hubble'ye, en sonunda da Pumblechook Amcaya açtım. Not: Benim onun yüzüne karşı 'Amca' demem, en ağır ceza korkutmacalarıyla yasaklanmıştı.

«Bayan Joe,» diye söze girişti Pumblechook Amca; iri yarı, orta yaşlı, sesli-soluklu, hantal bir adam. Balık ağzına benzeyen ağzı, donuk, fırlak gözleri, kafasında diken diken duran kızılımsı kumral saçlarıyla, biraz önce boğazlanacakmış da yeni yeni kendine gelmekteymiş sanırdınız.. «Şu kutsal günler adına size bir şişe beyaz İspanyol şarabı getirdim,

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

hanım abla; üstüne üstelik bir şişe de Porto şarabı getirdim, hanım abla.»

Her Noel günü gelip kendini (hep bu sözlerle) görülmedik, duyulmadık bir matahmış gibi bizlere sunması bir gelenek olup çıkmıştı. İki şişeyi de iki elinde jimnastik güllesi taşırcasına tutardı.

Her Noel günü ablam da, tıpkı şimdi yaptığı gibi, «Ah, Pum-ble-chook Amcacığıım! Ne zahmetler ettiniz böyle!» derdi.

Gene her Noel günü sayın amca gene şimdiki gibi, «Ayıp ettin, hanım abla, verecek senden iyisini mi bulacağım?» derdi. Sonra da, «Ee, iyisiniz ya, umarım?» diye sorardı. «Ya bizim ufaklık nasıl, bakalım?» Ufaklık dediği bendim.

Böyle günlerde yemeğimizi mutfakta yer, sıra elmalarla portakallara, kuru yemişlere gelince konuk odasına geçerdik. Konuk odasının uğradığı değişim de, Joe'nun iş kılığını çıkartıp bayramlıklarını giyince uğradığı değişikliğe benziyordu.

Bugün ablamın pek bir neşesi üstündeydi. Zaten kendisi Bayan Hubble'nin yanındayken başka zamanlara oranla daha güler yüzlü, tatlı dilli olurdu. Bayan Hubble'yi gök mavileri içinde ufak tefek, kıvır kıvır, sivri uçlu bir kadın-kişi olarak anımsarım. Benim bilemiyeceğim kadar eski bir geçmişte, kendinden çok yaşlı olan Bay Hubble ile evlendiği için, o gün bugündür toplumdaki genç-kızlık rolünü sürdüregelmişti. Bay Hubble'yi ise dik omuzlu, gene de kamburcana, tatlı tatlı talaş kokan bir yaşlı adam olarak anımsıyorum. Bacaklarını ayırabildiğince ayırıp durmak huyundaydı. Öyle ki boyumun kısa olduğu küçüklük günlerimde, onunla kır yollarında karşılaştığım zaman, bacaklarının arasından uçsuz bucaksız kırlar, çayırlar görürdüm.

O sabah kileri soymuş olmasam bile bu üstün topluluğun arasında kendimi yadırgardım, sanıyorum. Yok, sofranın en ucunda, masanın sivri köşesi bağrımı delerek sıkışıp kalmış olduğumdan değil; sayın amcanın dirseğiyle gözümü oyup durmasından değil; konuşmama izin verilmeyişinden değil (zaten konuşmak istemiyordum ki) payıma hindi bacakları-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

nın en sert derili, pürüzlü uçlarıyla domuzun yaşarken bile övünç duymuş olamıyacağı, adı anılmaz, dip-bucak yerleri düşmüş olduğundan da değil. Yok. Bunların hepsi vız gelirdi bana, yeter ki beni rahat bıraksınlardı. Ne gezer! Bir dakika bile rahat bırakmıyorlardı beni. Lâfı döndürüp dolaştırıp bana getirmeseler, durup durup beni iğnelemeseler günaha girerlerdi sanki! Bütün bu iğneli lâflarla öylesine canım yanarak delik deşik oldum ki arenada şansı yaver gitmeyen bir küçük İspanyol boğasına döndüm, diyebilirim.

Sofraya oturur oturmaz işkence başladı. Bay Wopsle geleneksel şükran duasını öyle bir tumturaklı okudu ki tiyatro sahnesindeymiş de Hamlet'deki hortlakla Kral Richard III rolünün dinsel bir bileşimini yapıyormuş sanırdınız. Duayı Bay Wopsle, hepimizin «minnettar olmamızın gerektiğini» belirten pek yerinde bir dilekle sona erdirdi. Bunun üzerine ablam gözlerini bana dikerek alçak, dargın bir sesle,

«Duydun mu?» dedi. «Minnettar olacaksın.»

Bay Pumblechook da, «Hele seni kendi elcağızlarıyla büyütenlere karşı özellikle minnettar olacaksın, oğul,» dedi.

Bayan Hubble başını yandan yana salladı, sonumun kötü olacağı şimdiden içine doğarmış gibi yaslı yaslı beni süzerek, «Çocuklar minnet duymasını neden hiç bilmezler dersiniz?» diye sordu.

Bu ahlâk sorunu sofra başındakilerin çözümleyemeyeceği kadar karmaşık olsa gerek ki herkes susuyordu. Sonunda Bay Hubble ters bir sesle:

«Yaradılıştan kötüdürler de ondan,» diye kestirip atarak bilmeceyi çözdü.

O zaman hepsi, «Pek doğru,» diyerek benden yana çirkin, anlamlı bakışlarla baktılar.

Joe'nun ev içindeki önem ve ağırlığı, konuk olduğu zamanlar, olmadığı zamanlara oranla daha da düşerdi. (Gerçi durumundaki düşme payı yok denecek kadar azdı ya, neyse). Gene de Joe bir fırsatını bulabildiği zaman bana kendince yardım ve avuntu eli uzatmaktan geri kalmazdı. Sofra başındayken bana yardımla avuntu sunmasının yolu ise tabağıma bol bol et sulu salça koymaktı. Sofrada salça

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

varsa elbet. Bugün bol bol salça olduğundan konuşmanın bu aşamasında Joe benim tabağıma yarım kilo kadar salça koydu.

Daha sonra Bay Wopsle papazın Noel vaazını oldukça sert bir dille eleştirerek her zamanki gibi, «papazlık açık bir meslek olsa» kendisinin nasıl bir Noel vaazı vereceğine değindi. Masadakilere bu vaaz taslağının konu başlıklarını anlatmak lütfunda bulunduktan sonra bugünkü vaazın çok kötü seçilmiş olduğu görüşünü belirtti. Hele ortalıkta Noel konuşmalarına konu olacak durum ve olaylar «Nah böyle» kaynaşıp dururken papaz efendinin kilisede yapmış olduğu konuşmanın hiç mi hiç bağışlanamıyacağını ekledi.

Pumblechook Amca, «Her zamanki gibi pek doğru buyurdunuz; tam üstüne bastınız, bayım,» dedi. «Ortalık vaaz konusu olacak sorunlarla kaynaşıyor, yeter ki adam bu sorunlara kancayı takmaktan çekinmeye.. Zaten bize gereken de bu ya. Kancan elinde hazır olduktan sonra, vaaz konusu için ne diye uzaklara gidesin?» Kısa bir düşünce sürecinden sonra Bay Pumblechook, «Şu domuz etine bakın, yeter,» diye ekledi. «İşte size dörtdörtlük bir konu! Konu mu arıyorsunuz, domuz etine bakın!»

Bay Wopsle, «Pek doğru, efendim,» diye yanıtladı. Sonra (Konuya beni karıştıracağını ben zaten biliyordum), «Bu domuz etinden çocukların alabileceği nice-nice yaşam dersleri var,» diye ekledi.

Ablam sert bir parantez içinde, «Can kulağıyla dinle sen bunları,» diye fısıldadı.

Joe tabağıma biraz daha salça koydu.

Bay Wopsle en davudî sesiyle, «Domuz,» diye konuşmasını sürdürürken beni öz adımla çağırırcasına çatalını, kıpkırmızı kesilen yüzüme doğru kaldırmıştı; «Domuz denen hayvan eski zamanlarda hayırsızların yoldaşıymış. Domuzların pisboğazlığı bizlere oldum olası çocukların oburluğuna örnek olarak gösterilir.» (İyi be, diye düşündüm; domuz etinin yumuşacık, ağızda dağıldığını daha demin söyleyen kendisi değildi sanki!) «Domuzlarda insanı iğrendiren bir huy erkek çocuklarda daha bile iğrençtir.»

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bay Hubble, «Kız çocuklarda da öyle,» diye araya girdi.

Bay Wopsle biraz sinirlenerek, «Elbet kız çocuklarda da öyle, Bay Hubble,» diye karşısındakinin sözlerini onayladı. «Ama aramızda kız çocuğu yok ki.»

Bay Pumblechook sertçe benden yana dönerek, «Hem zaten otur kalk, Tanrıya şükretmekten hiç geri kalma,» dedi. «Ya dünyaya domuz geleydin?»

Ablam, «Geldi zaten,» diye kesinlikle konuştu. «Bundan daha domuz bir velet gelmemiştir dünyaya.»

Joe tabağıma biraz daha salça koydu.

Pumblechook Amca, «Dört bacaklı domuzlardan demek istiyorum,» dedi. «Eğer dünyaya o türden bir domuz olarak geleydin şimdi burada olabilir miydin ki? Ne gezeer..»

«Meğer ki şu biçimde ola,» diye Bay Wopsle başını tabaktaki domuz etinden yana salladı.

Sözünün kesilmesine hiç gelemiyen Bay Pumblechook, «Ama ben o biçimi demek istemiyorum, bayım,» dedi. «Benim demek istediğim, şimdi böyle kendinden hem yaşça, hem akılca üstün kimselerin arasında gülüp söyleyerek büyüklerinin konuşmalarından yararlanabilir miydi? Böyle bir eli yağda, bir eli balda, lordlar gibi yaşayabilir miydi? Ha? Sorarım size? Elbet ki hayır!» Gene benden yana döndü: «O zaman sonun ne olurdu, biliyor musun? Malın piyasadaki fiyatına göre, üç-beş kuruşa elden çıkarırlardı seni. Derken, sen samanların arasında debelenirken kasap Dunstable gelip seni tuttuğu gibi sol koltuğunun altına sıkıştırır, sağ eliyle önlüğünü kaldırıp, yelek cebinden bir çakı çıkarır, oracıkta kanını akıtıp, canını alırdı senin. O zaman da böyle ablanın kendi elcağızıyla, gül gibi büyütülmeyi zor bulurdun sen, küçük bey, zor!»

Joe bana biraz daha salça vermeğe davrandıysa da ben almaktan çekindim.

Bayan Hubble, ablamın dertlerini paylaşmak amacıyla, «Ah, kardeş, sen kaç türlü eziyetlerle bu yaşa getirdin onu,» diye baş salladı.

«Eziyet mi?» dedi ablam bir yankı gibi. «Eziyet mi dedin?» Sonra benim, onun başına açtığım bütün dertlerin tüy-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ler ürpertici bir listesini çıkartmağa girişti: Tüm hastalık sabıkalarımı, işlediğim tüm uykusuzluk suçlarını, üzerinden düştüğüm yüksek yerlerle içine yuvarlandığım alçak yerleri, kendisinin bana, «Geber» deyip de benim salt onu çatlatmak için bu sözü tutmadığım zamanları, kendi kendimi kaç kez yaralayıp, berelediğimi birer birer saydı, döktü.

Eski Romalılar burunlarıyla birbirlerini ne sinirlendiriyorlardı kimbilir! Belki de sonunda öyle dirliksiz bir toplum olup çıkmaları bu yüzdendir. Onları bilemem elbet, ama benim yaramazlıklarımla kusurlarımın sayılıp dökülüşü sırasında Bay Wopsle'nin o eski Romalı burnu öylesine sinirime dokundu ki, içimden onu bağırtana dek bu burnu çekelemek geldi.

Beri yandan o zamana dek bütün çektiklerim, içime bundan sonra düşen korkunun yanında hiç kalırdı. Ablamın konuşmasını bir sessizlik izlemiş, bu arada herkes dönüp bana bakmıştı. (Bu bakışların öfke ve ayıplamayla dolu olduğunu bildiğimden yerin dibine geçmiştim). Gelgelelim gerçek işkence kısa süren bu sessizliğin kesilmesiyle başladı.

Bay Pumblechook sofradakileri usulca deminki konuya doğru yederek, «Gene de,» diye fikir yürüttü. «Safrası bol olduğu söylenen domuz eti.. biraz.. ağırcana sayılır; öyle değil mi?»

Ablam, «Bizim likörlü şaraptan biraz buyurmaz mısınız, amcacığım?» dedi.

Ulu Tanrım, işte, en sonunda, olan olmuştu! Amca bey şarabın sulandırılmış olduğunu anlıyacak, ortalık yere söyleyecek, benim de hesabım görülecekti! Örtünün altından yemek masasının bacağına iki elimle sımsıkı yapışarak başıma gelecekleri bekledim.

Ablam şarap testisini almağa gitti, elinde şarap testisiyle geldi, amca beyin likörlü şarabını boşalttı. Ondan başka içen yoktu. Pis adam, bardağını elinde evirip çevirip duruyordu. Sapından tutup kaldırıyor, ışığa tutup bakıyor, sonra gene masanın üstüne bırakarak çektiğim işkenceyi uzatıyordu. Bu arada ablamla, Joe da çabuk çabuk sofrayı toplayarak pideyle, pudinge yer açıyorlardı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Gözlerimi amca beyden ayıramıyordum. Masanın bacağına iki elim ve ayağımla sımsıkı yapışmış oturduğum yerden, karşıki sefil yaratığın kadehiyle oynadığını, eline alıp gülümsediğini, başını arkaya atarak şarabı dibine kadar içtiğini gördüm.

Bir saniye sonra sofradakiler anlatılmaz bir telâşla dövünmeğe başlamışlardı. Çünkü genzine şarap kaçan amca bey yerinden fırlamış, kesik-kesik öhö'lerle, ürkünç bir öksürük dansı yaparak fırıldak gibi dönüp duruyordu. Derken kapıdan dışarı uğradı, az sonra da onu pencereden gördük: Şiddetle sendeleyip yüzünü korkunç biçimlerde buruşturarak, içi dışına çıkarcasına öksürmekteydi. Aklını oynatmış gibiydi.

Ben masanın bacağını bırakmıyordum. Ablamla Joe dışarıya koştular. Nasıl yapıp ettiğimi bilmiyordum ama Pumblechook Amcayı öldürmüş olduğumdan hiç kuşkum yoktu. Ben de yarı ölü bir durumdayken Joe ile ablamın, amcayı sapasağlam geri getirdiklerini görünce rahatladım. Amca bey odadakileri, kendisine karşı çıkan varmış gibi ters-ters süzüp sandalyesine çökerek tıkanık, hırıltılı bir solukla tek bir sözcük söyledi:

«Katran!»

Testinin içine katran özü boşaltmışım, demek. Amcanın gitgide kötüleşeceğini biliyordum. Masayı, şarlatan zamane medyumları gibi, örtünün altındaki el ve ayaklarımla gizlice ittirdim.

«Katran mı?» diye ablamın ağzı şaşkınlıktan bir karış açık kalmıştı. «Ayol katran nerden girmiş oraya?»

Ne var ki şu sırada mutfakta koşulsuz egemen olan Pumblechook Amca artık katranın lâfını bile duymak istemediğinden elinin şahane bir devinimiyle konuyu kapadı, sıcak suyla cin istedi. Derin düşüncelere dalarak içime korku salmağa başlamış olan ablam şimdi sıcak suyla cini hazırlamak, şekeri, limon kabuğunu getirmek, sonra da bir araya karıştırmak için koşuşturup duruyordu. Hiç değilse şimdilik yakayı kurtarmıştım. Hâlâ masanın bacağına sarılmış duruyordum ama bu sarılışımda şimdi şükran duygusunun ateşi vardı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İçimdeki korkular yavaş yavaş yatıştıkça masanın bacağını bırakıp, pudingin ucundan yemeğe giriştim. Bay Pumblechook da puding yiyordu. Herkes puding yemekteydi. Sonunda puding bittiği zaman, sıcak şekerli cinin dost etkisi altında amca beyin yüzü gülmeğe başlamıştı. Ben de günü olaysız atlatacağımı ummağa başlamıştım ki ablam Joe'ya dönerek:

«Tabakları değiştir,» dedi.

Demesiyle gene masanın bacağına sarılmam, masa bacağını can yoldaşım, dert ortağımmışcasına bağrıma basmam bir oldu. Başıma gelecekleri, bu kez işimin gerçekten bitik olduğunu biliyordum.

«Tadına bakmanızı istediğim birşey var,» diyerek ablam en kibar gülümseyişiyle konuklarına döndü. «En sona sakladım, çünkü Pumblechook Amcamızın ağzınıza lâyık bir armağanı bu! Öyle bir sevindirdi ki bizi, sizin de tadına bakmanızı istiyorum.»

İste isteyebildiğin kadar. Avuçlarını yalayacaklarını ben biliyordum!

Ablam ayağa kalkarak, «Söylemeden edemiyeceğim,» dedi. «Etli bir pide. Hem de domuz etinin en lezzetli yerlerinden yapılmış, baharatlı pide.»

Sofradakiler övgü sözleri mırıldandılar. İnsan soydaşlarının hayranlığını fazlasıyla haketmiş olduğuna inanan ve (tüm olup bitenlere karşın) neşesi yerinde olan amca bey,

«Valla, biz elimizden geleni ardımıza komayız, hanım abla,» dedi. «Hele şu senin dediğin pideye bir yumulalım, bakalım.»

Ablam pideyi almağa çıktı. Ayak seslerinin kilere doğru ilerlediğini işitiyordum. Bay Pumblechook'un çatalını kaldırıp dengelediğini gördüm. Bay Wopsle'nin o Romalı burun deliklerinin, tazelenen bir iştahla kabardığı gözümden kaçmamıştı. Bay Hubble'nin baharatlı, etli pidenin «üstüne olmadığını, hiç de ağırlık vermiyeceğini» söylediği kulağıma çalındı. Joe'nun «Sana da ayırttım, Pip,» dediğini duydum. O gün bugündür hâlâ kesinlikle bilemem: O tiz korku çığlığı yalnızca içimde mi koptu? Yoksa herkesin duyabileceği gibi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yüksek sesle mi haykırdım? Dayanacak gücümün kalmadığını, kaçmak zorunda olduğumu düşünüyordum. Masanın bacağını bırakarak can havliyle koşmağa başladım.

Ne var ki sokak kapısından ileri geçemedim. Çünkü orada elleri tüfekli bir sürü askerle çevrilmiş buldum kendimi. Askerlerden biri bana doğru bir kelepçe uzatarak,

«Hey, bastığın yere baksana sen! Gel buraya bakayım!» dedi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

BEŞİNCİ BÖLÜM

Kapı önünde birden, dopdolu tüfeklerinin dipçikleriyle rap-rap yere vuran bir sıra askerin belirivermesiyle sofra başındakiler apar-topar yerlerinden uğradılar. Tam o sırada eli boş, ahlar-vahlar içinde mutfaktan dönen ablam da zınk diye durup yaygarasını yarı-yerde keserek şaşkın şaşkın baka kalmıştı.

Ablam kaldığı yerde bakadursun, teğmenle ben mutfağa girmiştik. Durumun ivediliği benim aklımı biraz başıma getirir gibi olmuştu. Teğmen şimdi sol elini benim omzuma atmış, sağ elindeki kelepçeyi buyur edercesine sallayarak odadakileri süzmekteydi.

«Özür dilerim bayanlar baylar,» diye söze başladı. «Demin kapıda bu küçük şeytana da söylediğim gibi» (söylemiş olaydı bari!) «Kral adına bir suçlunun peşindeyim. Demirci ustasını istiyorum.»

Herhangi birinin Joe'yu istediğini duyunca siniri oynayan ablam hemen, «Demirci ustasını neden istiyorsunuz ki?» diye terslendi.

Hanımlara nasıl davranılacağını bilen, tatlı dilli, çenebaz teğmen, «Hanfendi,» diye yanıtladı. «Bana kalsa demirci ustasını, hanımıyla tanışmanın onur ve kıvancını tatmak için arıyorum, derdim; ama Kral adına konuştuğum için demirci ustasından ufak bir iş istemek zorundayım.»

Teğmenin bu yanıtı odadakilerin öyle hoşuma gitti ki Pumblechook Amca yüksek sesle, «Helâl olsun, valla!» diye

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

bir aferin çekti.

Bu arada Joe'yu seçmiş olan Teğmen, «Bak usta, bu kelepçenin başına bir kaza geldi,» dedi. «Birinin kilidi dönmeyince birbirlerine geçiremiyoruz. Hemen de gerekli olduklarından bir zahmet bakıverir misin şunlara?»

Joe kelepçeye bir zahmet bakıvererek bu iş için ocağı yakması gerekeceğini, onarımın da bir saatten çok, iki saatten az bir zaman alacağını bildirdi.

Tasasız bir adam olan Teğmen, «Öyle ha? Hemencecik başlayıverir misin öyleyse?» diye sordu. «Ne yaparsın, Kralın işi işte. Ha, usta, adamlarımın elinden gelecek birşey varsa söyle, sana yardım etsinler.»

Böyle diyerek adamlarını çağırdı. Erler birbiri ardından odaya girerek silâhlarını bir köşeye yığdılar. Sonra ne yapacaklarını bilemiyerek ortalık yerde kalakaldılar. Asker işte; ellerini önlerinde kavuşturuyor, derken bir omuzlarını duvara dayayıp dizlerini büküyor, kemer ya da matralarını gevşetiyor, daha olmadı kapıyı açıp kafalarını yüksek yakalıklarının üzerinden uzatarak dışarıya, avluya tükürüyorlardı.

Bütün bunları tam olarak kavramaksızın görüyordum, çünkü korkunun işkencesiyle kıvranmaktaydım. Neyse ki kelepçenin bana takılmayacağını, askerlerin şimdilik daha baskın çıkıp pideyi geri plâna itmiş olduklarını gördükçe aklımı biraz biraz başıma toplamağa başlamıştım.

Teğmen Amca beye dönerek, «Lütfen saati rica edeceğim,» dedi.

Öyle ya, Pumblechook Amcanın saat sorulabilecek, verdiği yanıta da güvenilebilecek bir adam olduğu üstünden akıyordu.

«İki buçuğu biraz geçiyor.»

Teğmen biraz düşünerek, «Geç sayılmaz,» dedi. «Burada iki saat beklemek zorunda bile kalsak gene iyidir. Bu yöredeki bataklıklardan ne kadar uzaktadır, sizin köy? Bir buçuk, iki kilometreden çok olmasa gerek, hesabımca?»

Ablam, «Bir buçuk kilometre kadardır,» dedi.

«İyi iyi. Alaca karanlık bastığı sırada kuşatırız onları.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Karanlık basmazdan hemen önce, diyor aldığımız komutta. Yetişiriz.»

Bay Wopsle üstünde durmazcasına, «Kürek mahkûmları ha, teğmenim?» diye sordu.

«Öyle,» diye yanıtladı teğmen. «İki tanesi birden. Hâlâ bataklıklarda olduklarına yüzde doksan inanıyoruz. Karanlık basmazdan önce de kaçmağa kalkışamazlar. İçinizden bu mahpushane kuşlarını gören filân var mı?»

Benim dışımda herkes yürekten, hayır, dedi. Bana sormaksa kimsenin aklına gelmedi.

Teğmen, «Bu kadar çabuk kuşatılacaklarını hiç akıllarına getirmemişlerdir, sanırım,» diyordu. «Haydi bakalım, usta, başlamağa hazırsan Kralın işi seni bekliyor.»

Joe ceketiyle yeleğini, boyun bağını çıkardı, deri önlüğünü takarak dükkâna geçti. Aşkerin biri dükkânın tahta kepenklerini açtı, öbürü ateşi yaktı, bir üçüncüsü körüğü çalıştırdı. Geri kalanlar, çok geçmeden harıl harıl yanmağa başlayan alevlerin çevresine toplandılar. Joe çekiciyle tiktak, tik-tak, örse vurmağa başladı. Bizler de hepimiz onu seyrediyorduk.

Biraz sonra başlayacak olan kovalamacanın uyandırdığı ilgi yalnızca herkesin dikkatini bu konu üstünde toplamakla kalmamış, ablama da görülmedik bir cömertlik vermişti. Fıçıdan erler için koca bir sürahi bira doldurdu, teğmene de bir bardak likörlü şarap isteyip istemediğini sordu.

Ne var ki Bay Pumblechook hemencecik, «Sen ona bir bardak bordo ver hanımabla!» diye araya girdi. «Bordonun katransız olduğuna ben kalıbımı basıyorum.»

Teğmen ona teşekkür etti; içkilerini katransız sevdiğinden, zahmet olmazsa bir bardak bordo şarabı içeceğini söyledi. Eline verilen bardağı Kralla Noelin onuruna kaldırarak bir yudumda içti, sonra hafifçe dudaklarını şapırdattı.

Amca bey, «Şarap da şarap hani, değil mi, teğmen?» diye sordu.

Teğmen, «Ben size birşey söyleyeyim mi, bence bu şarabı siz seçmişsinizdir,» dedi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Amca bey şöyle karından bir kahkaha atarak, «Öyle diyorsun ha?» diye güldü. «Neden acaba?»

Teğmen elini onun omzuna vurarak, «Sizin zevk sahibi olduğunuz belli de ondan,» diye yanıtladı.

Amca bey gene deminki gülüşüyle, «Demek öyle ha?» dedi. «Hadi, dik bir bardak daha!»

«Birlikte içeceğiz,» diye karşılık verdi teğmen. «Anca beraber, kanca beraber. Şerefinize, sağlığınıza, mutluluğunuza, daha nice mübarek yortulara. Varan bir. Varan iki. Şu kadeh şıkırtısı dünyanın en tatlı müziğidir, inan olsun! Dilerim Tanrıdan bin yaşına dek yaşarsanız da şimdiki gibi herşeyin iyisini seçmekten hiç bir zaman şaşmazsınız!»

Teğmen bu bardağı da bir dikişte yuvarladı. Bir üçüncüsü bardağa dünden hazır gibi duruyordu. Bakıyordum da bizim amca bey şarabı armağan olarak getirdiğini çoktan unutmuştu. Şişeyi ablamdan aldı, coşkun bir neşe içinde kendi malıymış gibi herkese sunmağa başladı. Bu arada bana bile pay düştü! Bizim amca bey ilk şişeyi öyle bol keseden dağıtmıştı ki ikinci şişeyi getirsinler diye seslendi, bunu da ikincisi gibi açık-ellilikle dağıttı.

Onların demirci dükkânındaki ocak başına üşüşmüş, böyle neşeden kırılıp geçtiklerini gördükçe, bataklıklardaki perişan dostumun bu Noel yemeğine ne güzel bir çeşni kattığını düşünmekten kendimi alamıyordum. Askerlerin getirdiği heyecanlı haberden önce konuklar bunun yarısı kadar bile eğlenmiyorlardı. Oysa şimdi hepsi de «o iki cani»nin yakalanması için sabırsızlandıkça, körük bile kükreyerek sanki kaçkınları çağırıyor, ateş kaçkınları yutmak için yalazlanıyor, dumanlar uçuşarak onları kovalıyor, Joe'nun çekici onlar için takırdıyor, alevler fışkırıp yatıştıkça, kızgın kızıl kıvılcımlar sıçrayıp söndükçe duvarlarda oynaşan isli gölgeler sanki hışımla onlara başlarını, yumruklarını sallıyorlardı. Öyle ki benim o yufka çocuk yüreğime, dışardaki solgun ikindi güneşi bile onlar yüzünden solup sararmış gibi geldi... zavallı sefiller..

Sonunda Joe'nun işi bitmiş, çın çın öten örs sesleriyle alevlerin kükremesi dinmişti. Joe ceketini giyerken, gözünü

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

de pekleştirmiş olacak ki içimizden bir kaçımızın askerlerle birlikte gidip insan avına katılmamızı önerdi.

Pumblechook Amcayla Bay Hubble hanımların yanında kalıp pipolarını tüttürmek istediklerini ileri sürerek evde kaldılarsa da Bay Wopsle, Joe giderse kendisinin de gideceğini söyledi. Joe gitmeye dünden hazır olduğunu, ablam izin verirse beni de yanına alacağını söyledi. Ablam bu kovalamacayı, sonunda neler olup biteceğini merak etmeyeydi kalıbımı basarım ki dünyada izin vermezdi. Şimdi ise yalnızca, «Oğlanın kafası tüfek kurşunuyla paramparça olursa benden medet umma,» koşuluyla Joe'nun istediği izni verdi.

Teğmen hanımlarla her zamanki gibi nazik bir biçimde vedalaştı; Pumblechook Amcadan da kırk yıllık can dostundan ayrılırcasına ayrıldı. İçkiler su gibi akmayaydı da ortalık daha bir kurak olaydı amca beye buncasına ısınabileceğini pek sanmıyordum ya.. Askerler tüfeklerini alarak sıraya girdiler. Bay Wopsle ben ve Joe geriden gelerek, bataklıklara vardıktan sonra hiç konuşmayalım diye sıkı buyruk almıştık.

Ayaza çıktık; düzenli olarak yürümeğe başladık. Ben bir ara Joe'nun kulağına iğilip belki de davaya ihanet ederek,

«Ben onları bulmasınlar istiyorum, Joe,» diye fısıldadım.

Joe da, «Bir şilinine bahse girerim; çoktan kaçmışlardır, Pip'çiğim,» dedi.

Köyden bize katılan olmadı. Hava zehir gibi soğuk, hayağdı ha-yağacaktı; ortalık kararmağa başladığından insan bastığı yeri görmekte güçlük çekiyordu. Herkes içerde, sıcacık ateşinin başında Noeli kutlamaktaydı. Işıklı pencerelere koşuşup bakan bir kaç yüz görüldü ama kimse dışarıya çıkmadı. Üzeri parmaklı işaret direğini geçmiş, dosdoğru mezarlık yönünde ilerliyorduk. Burada teğmenin bir el işareti üzerine bir kaç dakika durduk. Adamlardan bir kaçı mezartaşlarının arasıyla sundurmaya baktı. Hiç birşey bulamadan geri döndüler; kilise avlusunun yan kapısından bataklıklara daldık. Şimdi doğu rüzgârıyla birlikte iğne gibi acıtan bir tipi bastırmıştı. Joe beni omzuna aldı.

Issız, iç karartıcı bataklara iyice açılmıştık şimdi. Benim daha sekiz-dokuz saat önce buralarda gezdiğimi, kaçkınlar-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

dan' ikisini de gördüğümü yanımdakiler akıllarının uçlarından bile geçirmezler, diye düşünüyordum ki birden yüreğim ağzıma gelerek, ya onları bulursak, yardım ettiğim mahkûm da askerleri oraya benim getirdiğimi sanırsa, diye içime bir korkudur saplandı! Daha önce hiç aklıma gelmemişti bu. Kaçkın bana gammaz olup olmadığımı sormuştu: ona tuzak kuranlarla birlik etmemin canavarlık sayılacağını söylemişti. Ya benim hem gammaz hem de gerçekten canavar ruhlu olduğuma, onu ele verdiğime inanırsa?

Bu soruları şimdi kendi kendime sormanın bir yararı yoktu, elbet. Joe'nun omzunda, bataklıktaydım. Altımda Joe, hendekleri usta bir avcının çevikliğiyle atlıyor, bir yandan da Bay Wopsle'ye, geride kalmasın, düşüp o Romalı burnunu kırmasın diye, yürek verip duruyordu. Askerler, önümüz sıra, düzenli aralıklarla yelpaze gibi açılmış ilerliyorlardı. Sabahleyin benim de geldiğim, sonra sis yüzünden yitirdiğim yolu izlemekteydik. Ya bu akşam sis basmamış ya da rüzgârda dağılmıştı. Gün batımının alçak, kırmızı ışığı altında deniz feneri, darağacı, cepaneliğin tümseği, ıslak kurşun renginde olmakla birlikte açıkça görünüyorlardı.

Joe'nun geniş omzunda oturduğum yerden, yüreğim onun çekiçleri gibi vurarak gözlerimi dört bir yanda gezdiriyor, kaçkınlardan bir iz arıyordum. Gelgelelim onlarla ilgili ne bir iz ne de bir ses vardı. Bay Wopsle hırıltılı solukları, sümkürmeleriyle kaç kez ödümü koparmıştı ya artık onun çıkardığı sesleri, kovalamacamızın konusundan ayırt etmeyi öğrenmiştim. Bir ara eyenin hâlâ işlediğini duyar gibi olarak kötü irkildim; neyse ki koyun çıngırağından başka birşey değilmiş! Koyunlar otlamalarını bırakarak bize utangaç utangaç bakıyorlardı. Rüzgârla tipiden kaçınmak için başlarını çeviren sığırların bakışlarıysa, bu belâlardan bizi sorumlu tutuyorlarmışcasına, öfke doluydu. Bunlardan ve günün can çekişmesinin her sap otta yansıyışından başka, bataklıkların ıssızlığıyla tenhalığını bozacak hiç birşey yoktu.

Askerler eski cepanelik yönünde ilerliyorlar, biz de onların biraz gerisinden geliyorduk ki birden hep birlikte durduk. Çünkü yağışlı rüzgârın kanatları bize upuzun bir haykırı

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

iletmişti. Haykırı gene duyuldu. Gün doğusundan beri, uzaklardan geliyordu ama yüksek, upuzun bir sesti. Yok, seslerin karışıklığına bakılırsa, bir kaç haykırış birden yükseliyor gibiydi.

Teğmenle en yakınındaki askerler bu sanıyı onaylayarak fısıldaşırken biz onlara yetiştik. Fısıltılara biraz kulak verdikten sonra (yargısına güvenebileceğimiz) Joe ile (güvenemiyeceğimiz) Bay Wopsle onlara hak verdiler. Ayak-üstü, kesin kararlar vermesini bilen teğmen, hiç çıt çıkarmadan yön değiştirmemizi, erlerin, «dört nala», haykırıların geldiği yana koşmalarını buyurdu. Böylece sağımıza düşen gün doğusuna doğru yola düzüldük. Joe öyle bir koşuyordu ki yerimden kaymamak için boynuna sımsıkı tutunmak zorunda kalıyordum.

Gerçekten koşuyorduk şimdi. Joe, «Dolu dizgin,» dedi ki bu onun, bütün bu olay boyunca söyleyeceği tek söz olacaktı. Yokuş aşağı, yokuş yukarı, çitlerden atlayıp hendek sularına dalarak, çalılıkları yarıp geçerek.. nereye bastığına aldırış eden yoktu. Bağırışın yükseldiği yere yaklaştıkça, seslerin birden daha çok olduğu daha iyi seçilebiliyordu. Kimi kez bağırış kesiliveriyor, o zaman askerler de duruyorlardı. Bağırış gene yükseldiğinde askerler eskisinden daha büyük hızla o yana yöneliyorlardı.. biz de peşlerinden.

Bir süre sonra ereğe öylesine yaklaşmıştık ki seslerden birinin, «Katil var!» diye, öbürünün de, «Mahkûmlar burda! Hey, muhafızlar, buraya gelin, mahkûmlar, kaçkınlar burda!» diye bağırdığını duyduk. Seslerin ikisi de bir boğuşma içinde kesilir gider gibi oldu, sonra gene yükseldi. Şimdi askerler, askerlerle birlikte Joe ceylan gibi koşuyorlardı.

Gürültüye iyice yaklaştığımızda en önden teğmen, hemen peşi sıra da iki askeri atıldılar. Sonra hepimiz onlara yetiştik. Askerlerin tüfekleri omuzlarında, hazır durumdaydı.

Bir hendeğe atlayıp boğuşmaya katılmış olan teğmen soluk soluğa, «Teslim olun be, ikiniz de!» diye bağırıyordu. «Tanrı kahretsin sizi, ne azgın köpeklersiniz be! Bırakın birbirinizi de teslim olun, hadi!»

Havaya sularla çamurlar sıçrıyor, sövgüler savruluyordu. Derken bir kaç asker daha hendeğe, teğmene yardım etmeğe indiler, biraz sonra benim kaçkınla ötekisini ayrı ayrı dışarı sürüklediler. Mahkûmların ikisi de kan içinde, soluk soluğa, hâlâ sövüp sayarak boğuşuyorlardı. Ama ben ikisini de bir bakışta tanımıştım.

Benim kaçkınım yüzündeki kanları o partal kol yenleriyle sildi, parmaklarının arasında kalmış olan saç tutamlarını silkeleyip atarak,

«Bakın, ha!» dedi. «BEN enseledim onu. Size onu BEN teslim ediyorum. Bunu sakın unutursunuz, ha!»

Teğmen, «Bu konuda kılı kırka yarmanın gereği yok,» dedi. «Sana da pek yararı dokunmaz; ayni yolun yolcusu değil misin? Şu kelepçeleri verin bana!»

Benim mahkûm aç gözlü gülüşle, «Yarar umduğum yok ki,» dedi. «Şu durumun verdiği yarar yeter bana. Onu ben yakaladım. O da bunu biliyor. Bu kadarı bana yeter.»

Öteki mahkûm korkunç durumdaydı. Eskiden yüzünün yalnızca sol yanı yaralıyken şimdi tepeden tırnağa yara-bere içindeydi. Soluğu tükenmiş, konuşamıyordu bile. Ayrı ayrı kelepçelediler onları. İkinci kaçkın düşmemek için yanındaki askere yaslandı. Sonunda konuştuğu zaman ilk işi,

«Haberiniz olsun; beni boğmağa kalkıştı,» demek oldu.

Benim kaçkın ötekinin yüzüne tükürürcesine, «Boğmağa çalışmak ha?» diye konuştu. «Çalışacağım da beceremiyeceğim ha? Ben onu enseledim, sonra da teslim ettim. Hepsi bu. Bataklıklardan kaçmasını ben önledim onun. Yalnız önlemekle kalmadım, sürükleye sürükleye taa buraya kadar getirdim, kaçmış olduğu yerden. Sayın baylar, şu gördüğünüz alçak canavar yüksek bir beyefendidir. İşte Lenduhalar benim sayemde gene kibar beyefendilerine kavuştular.. Boğmak mı onu? Değerdi doğrusu. Ama ben tuttum geri getirdim. Kendim ele geçmek pahasına!»

Öteki hâlâ hırıltılı bir sesle, «Beni... ö.öldürmeğe k.kalkıştı.. S.siz de tanıksınız,» diye soluk soluğa konuşuyordu.

Benim mahkûm teğmene dönerek, «Dinle beni, abi,» dedi. «Tek başıma kaçtım mapusane gemisinden. Bir dene-

yim, dedim; oldu. Kaçtığım gibi bu bataklardan da uzaklaşabilirdim; bacağıma baksana, bu kadarcık demirle kolayca sıvışabilirdim bu mezar gibi dondurucu bataklıklardan..eğer Onun da buralarda olduğunu öğrenmemiş olsaydım. ONUN da özgürlüğe kavuşmasına göz yumacaktım ha? Benim keşfettiğim yoldan ONUN da yararlanmasına izin verecektim ha? Bir kez daha mı? Yook, efendim, öyle yağma yok!» Sonra benim mahkûm kelepçeli ellerini hırsla hendekten yana sallayarak ekledi: «Şu hendeğin dibinde öleceğimi bilsem ellerimi gene çekmezdim boğazından; sımsıkı tutardım ki siz gelip onu orada bulasınız diye.»

Ondan ödü koptuğu açıkça belli olan öbür mahkûm, «Beni öldürüyordu nerdeyse,» dedi gene. «Siz yetişmeseydiniz işim bitikti.»

Benim mahkûm, hırsla, «Yalan atıyor,» diye dişlerinin arasından konuştu. «Yalancı doğmuş, yalancı ölecek. Yüzüne baksana, apaçık yazılı değil mi orda, yalancılığı? Doğru söylüyorsa gözümün içine baksın, bakalım. Hadi, erkekse yapsın, bakalım.»

Öteki küçümseyerek gülüyormuş gibi yapmağa çalıştı. Ne var ki titreyen dudaklarını belirli bir anlamla toparlayamadan askerlere baktı, bataklarla göklere baktı ama bir türlü öbür adama bakamadı.

Benim kaçkın, «Görüyorsunuz ya?» diye konuştu. «Alçaklığının derecesini görebiliyorsunuz ya? Gözlerini nasıl benden kaçırıyor, bakışlarıyla nasıl sizlere yaltaklanıyor, görüyorsunuz ya? İkimiz yanyana yargılanırken de böyleydi, işte! Bir kez bile bana bakmadı.»

Çatlak dudaklarını oynatarak gözlerini dört bir yanda dolaştırıp duran öteki, sonunda benim kaçkına şöyle bir göz atarak, «Neyine bakayım senin?» diye mırıldandı.

Bunun üzerine benim kaçkın öyle bir kudurdu ki askerler araya girmese öbür adamın üstüne atılacaktı.

O zaman öbür adam, «Ben size demedim mi?» dedi. «Fırsat bulsa beni öldürecek demedim mi ben size?» Korkudan zangırdadığı gözle görülüyordu; dudaklarında sulu kar gibi beyaz, tuhaf köpükler belirmişti.

Teğmen, «Yetti bu gevezelik,» dedi. «Yakın şu meşaleleri!»

Tüfek yerine bir sepet taşımakta olan bir asker bu sepeti açmak için yere diz çökünce benim mahkûm ilk olarak çevresine bakındı ve beni gördü. Hendeğin kıyısına geldiğimiz zaman Joe'nun omzundan inmiş, bir daha da yerimden kıpırdamamıştım. Gözgöze geldiğimiz zaman ben heyecanla onun gözlerinin içine baktım. Ellerimi şöyle bir açarak başımı belli belirsiz salladım. Suçsuz olduğumu elimden geldiğince anlatabilmek için bana baksın diye beklemekteydim, zaten. Benim söylemek istediğimi kavrayabildi mi, bilmiyorum. Benden yana hiç anlayamadığım bir bakışla baktı. Herşey hemencecik olup bitmişti. Ne var ki adam bana bir saniyecik değil de bütün bir gün baksa bundan daha büyük bir dikkat gösteremezdi. O yoğun dikkati yaşam-boyu unutamıyacaktım.

Sepetli asker çok geçmeden ışık yakıp üç, dört meşale tutuşturmuş, bunlardan birini kendine alıp öbürlerini arkadaşlarına dağıtmıştı. Önceden karanlık basmak üzere gibiydi ama şimdi meşaleler yanınca ortalık birden kararmış, hele biraz sonra karanlık daha da yoğunlaşmış gibi oldu. Hendek başından ayrılmamızdan önce dört asker bir halka çevirip durdular; havaya ikişer el ateş ettiler. Biraz sonra hendeğin gerisinde, biraz ötede başka meşalelerin yakıldığını gördük. Irmağın karşı yakasındaki bataklarda da meşaleler yanmıştı.

«Oldu,» dedi teğmen. «Arş, ileri!»

Yola düzüldüğümüzden az sonra ileride bir yerden, kulağımın zarını patlatırcasına üç pare top atıldı.

Teğmen benim mahkûma, «Sizleri gemiden bekliyorlar,» dedi. «Geldiğinizden haberleri var. Boşuna çırpınma, dostum... Kapayın şu arayı.»

Kaçkınları birbirlerinden ayrı yürütüyorlardı. İkisinin de çevresi ayrı muhafızlarla sarılıydı. Ben şimdi Joe'nun elini tutmuştum, Joe da meşalelerden birini taşıyordu. Bay Wopsle köye dönmekten yanaydı ya Joe işin nereye varacağını görmek istediğinden biz de askerlerle birlikte yürüyorduk. Yolumuz oldukça düzgündü şimdi. Çoğunlukla ırmak boyunu izliyor, arada bir kaç hendeğin çevresinden dolanıyorduk.

Hendeklerin hemen her birinin üzerinde minicik bir yel değirmeniyle bir de set kapısı vardı. Başımı çevirdiğim zaman ardımız sıra gelen öbür meşaleleri görebiliyordum. Bizim elimizdeki meşalelerden yere kocaman kıvılcımlar saçılıyordu; bunların da yolun üzerinde kâh parlayıp kâh duman dumana tüttüklerini görebiliyordum. Bunların dışında hiç birşey göremiyordum, kapkara karanlıktan başka. Meşalelerimizin ziftli alevleri çevremizdeki havayı biraz ısıtıyordu. Tüfeklerin arasında aksak adımlarla ilerleyen mahkûmlar da bundan hoşnut gibiydiler. Onların topallaması yüzünden hızlı ilerliyemiyorduk. Öylesine bitkin durumdaydılar ki dinlenebilsinler diye iki üç mola vermek zorunda kaldık.

Bir saati aşan bir yolculuktan sonra kaba saba tahta bir kulübeyle iskeleye vardık. Kulübede muhafızlar vardı. Parola sordular, teğmen yanıtı verdi. Kulübeye girdiğimizde bizi tütün ve badana kokusuyla gürül gürül yanan bir ateş bir de lâmba karşıladı. Bir sıra tüfek, bir davul, bir de alçak tahta karyola vardı ki içine beş altı askeri birden sığdırabilecek gibi görünüyordu. Sırtlarında kaputlarıyla yatakta uzanmış yatan üç, dört asker pek ilgilenmediler bizimle. Şöyle bir başlarını kaldırıp uykulu uykulu baktıktan sonra gene yattılar. Teğmen raporunu verdi, bir kayıt defterine birşeyler yazdı. Sonra, öteki mahkûm dediğim adamın gemiye muhafızlarıyla birlikte önden gönderilmesine karar verildi.

Benim kaçkın o ilk kezden sonra benden yana hiç bakmamıştı. Kulübede beklerken ateş başında durmuş önce bir, sonra öbür ayağını ocağın siperine dayıyarak düşünceli gözlerle, saatlerdir çektiklerinden ötürü acıyormuşcasına bu ayakları seyrediyordu. Derken, durup dururken teğmene döndü:

«Gemiden kaçışımla ilgili söyleyeceklerim var,» dedi. «Kimse benim yüzümden töhmet altında kalsın istemiyorum.»

Teğmen kollarını kavuşturmuş, serinkanlılıkla onu süzerek, «İstediğini söyleyebilirsin ama burada olmaz,» dedi.

«Nasılsa bu iş sona ermezden önce herşeyi söyleyip dinlemeğe bol bol fırsat bulacaksın.»

«Biliyorum ama bu iş başka. Açlıktan ölmeyi hiç kimse bile bile istemez. Daha doğrusu ben böyleyim. Geçen gece şu ötedeki köyden.. hani kilisesi bataklığın hemen dibinde olandan, biraz kumanya edindim kendime.»

«Çaldım, demek istiyorsun,» dedi teğmen.

«Nerden aldığımı da söyleyivereyim size. Demircinin evinden.»

Teğmen, «Bakındı hele!» diyerek Joe'ya baktı.

Joe, «Bak hele, Pip!» diyerek bana baktı.

«Bir kaç lokmacık birşeydi, bir yudumcuk içki, bir de pide işte.»

Teğmen Joe'ya doğru eğilerek gizlice, «Pideniz çalındı mı gerçekten?» diye sordu.

«Tam siz geldiğiniz sırada karım bunu söylüyordu, galiba. Öyle değil mi, Pip?»

Benim kaçkın benden yana hiç bakmıyarak gözlerini dalgın dalgın Joe'ya dikti.

«Yaa,» dedi. «Köyün demircisi sensin demek. Öyleyse senin pideni yemişim, kusura kalma gayri.»

Joe, «Helál olsun,» dedi. Sonra aklına ablam gelmiş olacak ki, «Ben kendi malımı kimseden esirgemem,» diyerek durumu düzeltti. «İşlediğin suç neymiş bilmiyoruz. Ama ne olursa olsun açlıktan ölmeni istemezdik, zavallı, sefil kardeşcik.. istemezdik, değil mi, Pip?»

Adamın gırtlağında bundan önce de duymuş olduğum o çark gene tıkırdadı ve adam bize sırtını çevirdi. Kayık geri gelmiş, kaçkının muhafızları hazırdılar. Onun peşisıra, kaba kazıklarla taşlardan yapılmış iskeleye yürüdük, kendisi gibi mahkûmlar tarafından çekilen kayığa bindirildiğini gördük. Onu görünce ne şaşıran, ne ilgi gösteren, ne sevinen, ne üzülen ne de tek bir söz söyleyen çıktı. Yalnızca birisi köpeklerine buyururcasına, «Hey, asılın bakalım,» diye komut verince kürekler suya daldı. Meşalelerin ışığında kara Lenduha'yı görebiliyorduk.. kıyı çamurlarının biraz ötesinde, cehennemlik bir Nuh'un gemisi gibi.. Dört bir yanı demir parmaklık-

larla kafes kafes, kocaman, paslı zincirlerle bağlanmış duran bu gemi benim çocuk gözlerime tıpkı mahkûmlar benzeri prangalıymış gibi göründü. Kayığın gemiye yanaşmasına, benim kaçkının yandan yukarı alınmasına, karanlıklara karışmasına baktık. O zaman meşalelerin uçları suya fırlatıldı, tıslayarak birer birer söndü. İçime öyle geldi ki benim kaçkın için de herşey sona ermişti.

ALTINCI BÖLÜM

Yaptığım hırsızlığın suçundan böyle hiç umulmadık bir biçimde sıyrılıverişimin yarattığı duygular gerçi beni bir açıklama yapmağa itmedi gene de içimde ufak bir iyilik tortusu bırakmış olduklarını ummak isterim.

Yakalanmak korkusu üzerimden kalktığı zaman ablama karşı bir sorum yükü, herhangi bir pişmanlık sızısı duyduğumu ansımıyorum. Gelgelelim Joe'yu seviyordum. O çocukluk günlerinde Joe'yu sevmemin başlıca nedeni sevmeme izin vermesiydi belki de, sevgili Joe.. Onun konusunda vicdanımı yatıştırmak pek öyle kolay olmuyordu. Durmadan, ona gerçeği tümüyle söylemem gerektiğini düşünüyordum. Hele onun eyesini aradığını ilk görüşümde bu düşünce bana adamakıllı yük olmuştu ama hiç birşey söylemedim ona. Söylersem onun gözünden düşeceğimden korkuyordum, çünkü. Joe'nun güvenini yitirmek, bundan böyle, ömrümün sonuna dek geceleri ocak başında ona, tek can yoldaşım, arkadaşım olan bu adama uzaktan bakmak korkusu ağzımı-dilimi bağlıyordu. Joe gerçeği öğrenirse, artık ocak başında otururken ne zaman o sarışın sakalını sıvazladığını görsem, hırsızlık konusunu düşündüğünü sanırım, diye karamsarlığa itiyordum kendimi. Joe gerçeği öğrenirse, diyordum içimden, sofraya bir gün öncesinden arta kalmış bir et yemeği, bir pide geldiğinde, şöyle bir baktığını bile görsem, «Benim kilere gidip bunları tırtıkladığım sanıyor,» diye kuruntu yapmaktan kendimi alamam. Joe gerçeği öğrenirse, diye düşünüyordum, bundan böyle, bu ça-

tı altında paylaştığımız yaşantı boyunca ne zaman biranın koyu ya da sulu olduğundan dem vursa, katrandan kuşkulandığına inanırım ve yüzümü kan basar..

Kısacası doğru olduğunu bildiğim şeyi yapmağa yürek bulamıyordum; nasıl ki daha önce de yanlış olduğunu bildiğim şeyden kaçınacak yüreği gösterememiştim. O sırada dış dünyayla hiç bir alış-verişim yoktu; davranış yolumu çizerken kimseyi örnek alıyor değildim. Hiç bir yerden öğrenmediğim, Tanrı vergisi dehamla kendi yolumu kendim bulup seçtim.

Zindan gemisinden biraz uzaklaştığımız zaman uykum bastırdığı için Joe beni gene omzuna aldı, eve kadar taşıdı. Joe için çetin bir yolculuk olsa gerekti. Çünkü yorgunluktan bitik düşen Bay Wopsle öyle huysuzlanmıştı ki papazlığı rekabete açsalardı sanırım, benimle Joe'ya da ayırım tanımaksızın, tüm geziyi afaroz ederdi! Sıfatı resmi olmadığı için yalnızca oturup dinlenmekte direndi. Ipıslak toprağın üzerinde öyle çok oturdu ki, eğer bu yaptığı şey idamlık bir suç olaydı, sonradan, mutfakta paltosunu çıkardığı zaman pantolon kıçında görülen kesin kanıt, onun asılmasına yeterdi.

Bu arada ben, mışıl mışıl uyuduğum sırada yere bırakıldığım ve uyanınca kendimi sıcak, aydınlık bir yerde, konuşup duran sesler arasında bulduğum için mutfağın zemininde bir küçük ayyaş gibi sarsak sarsak dolaşmaktaydım. Ablamın, iki kürek kemiğimin orta yerine bir yumruk indirerek, «Nah! Bu çocuk gibisini de görmedim valla!» diye bağırmasının yardımıyla kendime geldiğimde baktım, Joe odadakilere mahkûmun itirafını anlatıyor, onlar da adamın kilere nasıl girmiş olabileceği konusunda türlü çeşitli düşünceler yürütüyorlardı.

Bay Pumblechook'a kalırsa adam önce demirci dükkânının damına tırmanmış, ordan evin damına geçmiş, ordan da, yatak çarşaflarını kesip ekleyerek yaptığı urganın yardımıyla, mutfak baçasından içeri girmişti. Amca bey hem dediği dedik hem de özel payton sahibi bir adam olduğundan, herkes onun düşüncesine katıldı. Gerçi Bay Wopsle çok yorgun insanların kötü yürekli çekemezliğiyle, deliler gibi, «Yok, olamaz!» diye bağırıyorduysa da, hırsızlık konusunda kendince bir kuramı, sırtında da ceketi bulunmadığından kimse ona aldırış et-

medi. Bu arada kurunmak için arkasını ocağa vermiş durmakta ve pantolonunun kıçından buharlar tütmekte olduğunu söylemeden geçemeyiz ki bu durumdaki bir adamın çevresinde güven uyandırması elbette beklenemez.

O gece bundan başka birşey duyamadım çünkü biraz sonra ablam şu uyur-gezer durumumla herkesin göz beğenisini kaçırdığımı söyleyerek beni ensemden kavradığı gibi yukarı, yatmağa çıkmama (kendi elcağızıyla) öyle bir yardım etti ki ayağımda elli tane kundura varmış da ellisi birden merdivenin basamaklarına çarpıyormuş sanırdınız.

Biraz önce anlattığım duygular ise ertesi sabah, daha yatakteyken başladı; kaçkınlar konusu uzun uzun konuşularak tükenip kapandıktan, ancak kırk yılda bir değinilir olduktan çok sonralara dek sürdü gitti.

YEDİNCİ BÖLÜM

Mezarlıkta dolaşıp ailemizin mezartaşlarını okuduğum zaman taşların üzerindeki yazıları zar-zor sökebiliyordum. Bu yazıların çok basit olan anlamlarını bile doğru dürüst çıkartamıyordum. Örneğin, «Yukarda adı geçen» sözlerini ben babamın ahretteki yerinin pek yüksek olduğuna yoruyordum. Ölmüş olan hısımlarımdan birinin taşında, «Aşağıki» diye yazsaydı o kişi konusunda çok kötü inançlar besleyeceğimden hiç kuşkunuz olmasın.

Din dersinin bana yüklediği inansal sorumlar konusundaki düşüncelerim de açıklığa kavuşmuş değildi. Bugün gibi aklımdadır: «Doğru yoldan yaşam boyu ayrılmayacağım,» diye ettiğim yeminin beni, köyün hep ayni yolundan geçmeğe bağladığına, tekerlekçi ustasının ya da değirmenin ordan saparak yolumu değiştirmemin yasak olduğuna inanırdım.

Büyüyünce Joe'nun yanına çırak girecektim. Bu mertebeye ulaşmazdan önce de ablamın deyimiyle bana «yüz» verilmeyecekti, yani şımartılmayacaktım. Bu yüzden yalnızca Joe'nun el ulaklığını yapmakla kalmıyor, komşulardan birine bahçedeki kuşları kovalamak, taşları toplayıp atmak için yardımcı gerekirse bu görevlerle de ben onurlandırılıyordum. Yalnız bu yüzden herkes benim çalışmak zorunda olduğumu sanıp da ailemizin saygınlığına leke düşmesin diye ablam bir kumbara alıp ocağın rafına koymuştu. Bütün kazancımın bu kumbaraya atıldığını da herkese yaymıştı. An-

ladığım kadarıyla kazandığım paralar günün birinde Bütçe Açığını kapamak gibi bir uğurda mı harcanacaktı, öyle birşey. Kesinlikle bildiğim tek şey varsa paralardan benim elime zırnık geçmeyeceğiydi.

Bay Wopsle'nin büyük teyzesi köyde bir akşam okulu işletiyordu. Sizin anlayacağınız kendisi dar gelirli, bol illetli gülünç koca-karının biriydi. Her akşam saat altıyla yedi arasında bir oda dolusu genç çocuğun gözleri önünde uyku kestirirdi; onlar da buna bakarak aydınlanabilmenin uğruna, haftada iki pens para sökülürlerdi.

Hanım teyze küçük bir kira evinde oturuyor, Bay Wopsle da üst kattaki odada kalıyordu. Biz öğrenciler onun odasında, o gümbür gümbür sesiyle, yaman bir tarzda birşeyler okuduğunu, arada bir de bastonuyla yere vurduğunu duyabilirdik. Bay Wopsle öğrencileri yılda dört kez «sınavdan geçiriyor» diye bir masal vardı. Oysa kendisinin sınav günlerinde yaptığı şey, gömleğinin kol kapaklarını katlayıp saçlarını kabartarak bize Mark Antony'nin Sezar'ın ölüsü başında verdiği söylevi okumaktan ibaretti. Bunu da her zaman, Collins'in, İnsan Hırsları Üstüne Kaside'si izlerdi. Ben Bay Wopsle'nin bu şiirde, özellikle Üç bölümünü okuyuşuna bayılır, kan lekeli kılıcını gök gürültüleri arasında fırlatıp atmasına, Savaş'ı lanetliyen borazanı kahreden bakışlarla alıp öttürmesine biterdim.

O zaman toydum daha. Sonradan, İnsan Hırslarını yakından tanıyıp da Wopsle ve Collins'le karşılaştırdığım zaman iki sayın bay bu karşılaştırmadan az-buçuk zararlı çıkacaklardı.

Bay Wopsle'nin büyük teyzesi bir yandan bu Eğitim Kurumunu işletedursun, ayni odanın bir başka köşesinde de.. ufak bir aktar dükkânı işletirdi. Kaç çeşit mal bulundurduğundan, neyi kaça sattığından haberi yoktu ama bir çekmecede sakladığı küçük, yağ lekeli bir not defteri vardı ki Fiyat Kataloğu yerine geçer, bütün alış-verişi de bu kutsal kitaba bakarak Biddy çeker çevirirdi. Biddy Bay Wopsle'nin büyük teyzesinin torunuydu. Bay Wopsle'nin nesi olduğu bilmecesine hiç bir zaman akıl erdiremediğimi açıkça söylemek zorunda-

yım. O da benim gibi öksüzdü; benim gibi onu da birileri «kendi elcağızlarıyla» büyütmüşlerdi. Bana kalırsa Biddy'nin en göze çarpan yönleri gövdesinin en uçlarıydı, çünkü her zaman saçları tarak isterdi, elleri yıkanmak, pabuçları da topukları yukarı çekilerek onarılmak.. Bu betimlemeyi olağan günlere özgü olarak ele almalıyız. Çünkü Pazar günleri Biddy kiliseye noksanları giderilmiş, gerekli ayrıntıları eklenmiş olarak gelirdi.

Büyük Teyzeden çok Biddy'nin yardımıyla, ama en çok kendi kendime, hiç yardımsız, dikenli bir çalılıktan geçercesine alfabenin bir yanından girip öbür yanından çıktımsa da her bir harften yemediğim tırmık, çekinediğim acı kalmadı. Alfabeden sonra sayı denilen o dokuz eşkiyanın eline düştüm. Haydutlar, kılıklarını değiştirip tanınmaktan kaçınmak için her akşam yeni bir yol buluyorlardı sanki! Ama en sonunda, söz gelişi yarı-kör gibi el yordamıyla, okuyup yazmayı, toplayıp çıkarmayı, en aşağı köşesinden yakalayabildim.

Bir akşam ocak başındaki köşemde, küçük kara tahtamı dizime koymuş, kan-terlere batarak Joe'ya bir mektup yazmağa çabalıyordum. Bataklardaki insan avının üzerinden eksiksiz bir yıl geçmiş olsa gerekti, çünkü aradan uzun zaman geçmişti, mevsimlerden gene kıştı, hava dona çekmişti. Alfabe kitabımı, sırasında danışabilmek için ayağımın dibine, ocağın önüne koyarak bir iki saat içinde, kitap harfleriyle, şu leke dolu mektubu yazmayı başarabildim:

sEvgİLİ JO işŞALla iyyAzdıM bnu işŞALla sna da YAKıNDa öretÇem JO Ozzamn BİZ Çok mUTLu olcez 2miz JO yA Hele BEN sna çrak GİRincE 2miz nE ALEMLer yApceZ JO inAn bnu İlle bşARacğm sEvgİLer piP.

Joe ile mektup yoluyla haberleşme için kaçınılmaz bir neden olduğu söylenemez, çünkü kendisi şu sırada yanıbaşımda oturuyordu, hem de ikimiz yalnızdık. Gene de ben bu yazışmayı, karatahtasıyla birlikte, uzattım; Joe da bir bilim mucizesi alırmışcasına aldı.

O masmavi gözlerini koskocaman açarak, «İnan olsun, Pip, iki gözüm» diye şaştı kaldı. «Amma da bilgin olup çıktın, ha, değil mi, Pip?»

«Umarım, Joe,» diyerek onun elinde tuttuğu karatahtaya bir göz attım. Yazılarım gözüme biraz inişli yokuşlu görününce tasalanır gibi oldum.

Joe, «Bak hele bir J var,» diyordu. «Testekerlek de bir O! J ile O, Pip, Joe yazmışsın sen.»

Joe'nun bu tek heceli sözcükten öte hiç bir şeyi yüksek sesle okuduğunu duymuş değildim. O Pazar kilisede Dua Kitabımızı kazara başağı tuttuğum zaman Joe'nun bunda bir sakınca bulmadığını da görmüştüm. Şimdi elimdeki fırsattan yararlanarak iyice öğrenmeğe karar verdim: Joe'ye okumayazma öğretirken en baştan mı başlamak zorunda kalacaktım?

«Hele bir de daha sonrasını oku, Joe,» dedim.

Joe tahtayı bir şeyler ararcasına ağır ağır süzerek, «Sonrası mı?» dedi. «Biir, ikii, üç. Ne demezsin, Pip'çiğim, üç J var burda, üç de O, üç J-O, yani üç tane Joe var, Pip.»

Alçak gönüllü bir babacanlıkla, «Gargery'yi nasıl yazarsın, Joe?» diye sordum.

«Hiç yazmam,» dedi Joe.

«Tut ki yazdın.»

«Tutulacak yanı yok bunun,» dedi Joe. «Ama bak, okumaya bayılırım.»

«Gerçek mi, Joe?»

«Bay-yılırım hem de. Elime şöyle güzel bir kitap, güzel bir gazete versinler, güzel bir ateşin başına oturtsunlar, başka birşeycikler istemem.» Joe, «Ulu Tanrım!» diye dizlerini hafifçe ovuşturdu. «İnsan sayfada bir J harfine, önünde de bir O harfine raslayıp da, 'Bak, işte J-O, Joe yazıyor,' dediği zaman ne tatlı şeydir okumak!»

Bu sözlerden anladım ki Joe'nun eğitimi de tıpkı buharlı icatlar gibi henüz emekleme çağındadır. Konunun peşini bırakmıyarak,

«Sen hiç okula gitmedin mi, Joe, ben gibi çocukken?» diye sordum.

«Gitmedim ya, Pip.»

«Neden hiç okula gitmedin Joe, ben gibi çocukken?»

Joe eline maşayı aldı; düşünceli olduğu zamanlar huyu

olduğu üzere, alttaki demirlerin arasından ateşleri ağır ağır karıştırarak, «Anlatayım, Pip,» dedi. «Benim babam, iki gözüm, içkiye pek düşkündü. İçkiyi aşırı kaçırdığı zamansa anamı pek döverdi, hiç acımadan. Zaten bir de benim dışımda başka birşeycik dövmezdi. Örsü demeğe getiriyorum. Beni kıyasıya dövüşündeki hırs da Pip'çiğim, dükkânındaki örsü hiç dövmeyişiyle eşitti. Dinliyor musun, iki gözüm, anlıyabiliyor musun?»

«Evet, Joe.»

«İşte bu yüzden anacığımla ben kaç kez babamdan kaçtık. Kaçtığımız zaman anam hizmete girerdi. Bana da, 'Joe,' derdi. 'Tanrının izniyle seni okula göndereceğim bu kez, oğlum,» derdi. Gerçekten de yazdırırdı beni okula. Gelgelelim babamın yüreği öylesine iyiymiş ki bizden ayrı kalmağa dayanamazmış. Bu yüzden her seferinde peşine koca bir kalabalık takar gelir, bizim kaldığımız evlerin kapısında öyle bir çıngar çıkarırdı ki, ev sahipleri, ne yapsınlar, bizimle ilişkiyi kesmek zorunda kalırlardı; bizi onun eline teslim ederlerdi, Pip. O zaman babam da bizi alıp gene eve götürür, örs niyetine kullanırdı. Bu da, anlarsın ya, Pip'çiğim...» Joe ateşi dalgın dalgın karıştırmaktan vazgeçerek bana baktı. «Bu da bizim okul durumlarını aksatırdı biraz.»

«Elbet ya, zavallı Joe.»

Joe maşayı parmaklığın üstüne yargıç tokmağı gibi bir kaç kez vurarak, «Gene de, Pip yanlış anlama sakın,» dedi. «Doğruya doğru, eğriye eğri, herkese hakça davranıp kimsenin günahına girmemek için, ne yalan söyleyim, babamın yüreği de yufkaymış ki ne yufka! Anlıyorsun, değil mi, Pip?»

Anlamamıştım ama bunu Joe'ya söylemedim.

Joe, «Yaa, işte böyle,» diye anlatmasını sürdürdü. «Evdeki aş tenceresini birinin kaynatması gerek, Pip, yoksa tenceredir bu, kaynamaz, anlarsın ya.»

Bunu anlamıştım, anladığımı da söyledim.

«Bundan ötürüdür ki Pip'çiğim, benim işe girmeme babam ses etmedi. Ben de şimdiki mesleğimde çalışmağa baş-

ladım. Ayni zamanda babamın da mesleğiydi bu, çalışmış olaydı kendisi. Yaşıma göre iyi çalışıyordum Pip, inanasın buna. Zamanla babama da ben bakmağa başladım. Mosmor inme inip sizlere-ömür olana dek ben baktım ona. Niyetim mezartaşına şöyle yazdırmaktı: **'Her ne kadar sert idiyse bileği, Bilesiniz, yufka idi yüreği.'»**

Joe bu yazıtı öyle özenerek, gözle görülür bir övünçle okumuştu ki, «Sen mi düzdün bunu?» diye sordum.

«Ben düzdüm ya,» dedi Joe. «Hem de kendi kendiliğimden. Bir çırpıda çıkarıverdim. Çekicin bir tek vuruşuyla bütün bir at nalı yapmağa benziyordu. Öyle şaşırıp kaldım ki! Hiç ummazdım, kendi kendimin böyle birşey yapabileceğimi. Doğruyu söylemek gerekirse kendi yaptığıma inanasım bile gelmiyordu. Dediğim gibi, Pip'çiğim, niyetim bunu babamın mezartaşına kazdırmaktı. Gel gör ki şiir dediğin şey para tutar, yavrum; nasıl kazdırırsan kazdır: Küçük de olsa, büyük de olsa para tutar şiir dediğin. Kazdıramadım, bu yüzden. Mezarcılara verdiğim bir yana, elde kalan para annem için gerekliydi. O da hastaydı, bir deri bir kemik kalmıştı. Babamın ardından pek dayanmadı, sonunda da göçtü, selâmete kavuştu, zavallıcığım.»

Joe yaşaran mavi gözlerini en olmayacak bir biçimde, maşanın tepesindeki topuzla ovuşturarak sildi.

«Ondan sonra bir ıssız geldi ki bana, burda tek başıma oturmak! Derken birgün ablanla tanıştım. Biliyorsun, Pip,» diye Joe, kendisine hak vermiyeceğimi önceden biliyormuş gibi gözlerimin içine bakarak konuştu. «Senin ablan çok iyi, çok esaslı kadındır.»

Ona inanmadığımı belirtecek biçimde gözlerimi ateşe dikmekten kendimi alamadım.

«Aile efratları ne düşünürse düşünsün, dünya âlem ne derlerse desinler...» Joe bundan sonraki her sözcüğün ardından maşayı parmaklığa vurarak, «Senin ablan çok-iyi, çok-esaslı-bir-kadınDIR!» diye konuşmasını bitirdi.

«İyi ki sen öyle düşünüyorsun, Joe,» demekten öte ne söyleyeceğimi bilemedim.

Joe lâfımı ağzıma tıkarcasına, «Ben de öyle!» dedi.

«Böyle düşündüğüm için de çok hoşnudum, Pip.. Bir parça deri kızıllığı, orda burda biraz kemik iriliği.. ne önemi var bunların benim gözümde?»

Ben de, «Senin için önemi yok madem, başka kimin için önemi olacak?» diye bilgiç bilgiç başımı salladım.

«Elbette,» diye Joe sözlerimi onayladı. «Tam üstüne bastın, iki gözüm. Ablanla tanıştığımda, seni nasıl kendi elcağızıyla yetiştirdiği dillerde geziyordu. Herkes, ne iyi kadın, diyorlardı, ne büyük sevap işliyor.. Ben de herkesle bir öyle der oldum. Sana gelince..» Joe çok sevimsiz birşey görmüşcesine yüzünü buruşturarak, «Nasıl ufacık, sıskacık, huysuz bir şey olduğunu bilseydin,» diye ekledi, «İnan bana dönüp kendi kendinin yüzüne bakmazdın, Pip.»

Bu sözler hiç işime gelmediğinden, «Sen bana aldırma, Joe,» dedim.

«Elimde değildi ki aldırmamak!» diye Joe bir sevecenlikle karşılık verdi bana. «Ablanla birlikte gezmeğe başladığımız zaman, kiliseye giderken ya da o benim dükkâna gelmeğe razı olduğu zamanlarda, 'Küçümenciği de getir, zavallıcığım,' derdim. 'Tanrının garibanı yavrucağız,' derdim ablana, 'Yanımıza o da sığar elbet; benim dükkânımda ona da yer var,' derdim.»

Ağlamağa başlayıp özürler dileyerek Joe'nun boynuna sarıldım; o da maşayı elinden atıp boynuma sarılarak, «Canciğer dostuz değil mi, Pip, ölünceye dek?» dedi. «Ağlamasana, iki gözüm Pip'çiğim.»

Bu kısa aradan sonra Joe anlatmasını bıraktığı yerden sürdürdü:

«Uzun lâfın kısacası, işte böyle, Pip. Durum vaziyetleri böyle olduğundan işte hepsi bu! Bana bak, Pip, beni eğitmeyi sen üstleneceksin ya.. bak, peşin deyivereyim de günah benden gitsin: kafam kalındır benim, odun gibi kalındır, ha.. Bir de bizim başbaşa çalıştığımızı ablan pek görmese iyi olur. Senin anlıyacağın, samanın altından yürütmeliyiz suyumuzu. Neden mi samanın altından? Onu da deyivereyim, Pip.»

Maşayı gene eline almıştı. Elinde maşa olmasa derdini anlatabileceğini sanmıyorum.

«Ablan hükûmet etme sevdasındadır, Pip!»

«Hükûmet sevdası mı, Joe?»

Afallamıştım çünkü bu sözlerden hayal-meyal çıkardığım anlam, ablamın Savunma ya da Maliye Bakanlığı filân gibi birşey uğruna Joe'dan boşanmış olmasıydı (ki bu düşünceye umutla sarıldığımı da itiraf etmeliyim).

«Hükûmet etme sevdası,» dedi Joe. «Yani şunu demeye getiriyorum ki seninle benim başımızda hükûmet kurup bizleri yönetmek, iki gözüm.»

«Haa!»

Joe, «Senin ablan evinin içinde okumuş adam sevmez,» diye sözünü sürdürdü. «Hele benim okuyup yazmamı hepten istemez, çünkü ayaklanmamdan korkar. Hani komutana baş kaldırmak gibilerden, anlıyorsun ya?»

Bir soru sormak üzereydim; «Neden...» bile demiştim ki Joe beni susturdu.

«Dur bir dakika. Ben senin ne diyeceğini biliyorum, Pip, ama biraz sabır! Ablanın durup durup başımıza Alıkıran-başkesen olup çıktığını yadsıyacak değilim. Bizi kündeye getirdiğini, tepemize yaman bindiğini de yadsıyacak değilim. Senin ablan hele bir hışımla Kamete kalkmayagörsün, Pip..» Joe kapıdan yana bakıp sesini alçaltarak, «Böyle zamanlarda Eli Maşalının ta kendisi olduğunu dürüstlük adına itiraf etmek zorundayım, dostum; acı ama gerçek!»

Joe, «Eli Maşalı» derken bir değil bin kadından söz edercesine konuşmuştu.

«Neden ayaklanmıyorum, öyleyse? Sözünü kestiğimde bunu soracaktın, değil mi, Pip?»

«Evet, Joe.»

Joe, «Çünkü,» dedi. Sonra yan sakalını sıvazlıyabilmek için maşayı sol eline aktardı. Böylesine dinginliğe büründüğü zamanlarda ben ondan tüm umudumu keserdim. «Çünkü senin ablan kafalı kadındır, hem de çok kafalı.»

Joe'yu duraksatabilmek umuduyla, «O da nesi?» diye sordum.

Gelgelelim Joe'nun betimlemesi hazır beklemekteymiş. Joe bana dik dik bakarak, «Ablan işte,» diye ters yönden bir

yanıtla yolumu kesiverdi.

Sonra gözlerini indirip gene yan sakalını sıvazlayarak, «Bense kafalı değilimdir,» diye ekledi. «Sonracığıma, Pip.. buna çok ciddi kulak vermeni özellikle dilerim, iki gözüm.. zavallı anacığımı düşünür dururum hep: ömrünce çalışıp didinmiş, saçını süpürge etmiş, gene de hiç rahata ermemiş, gün görmemiş bir kadın.. hiç gitmez anamın çektiği çileler gözümün önünden. Bu yüzden Kadına acı çektireceğim diye öylesine ödüm kopar ki Pip, bir yanlışlık yapıp onu inciteceğime, başka yanlışlık yapıp kendim incineyim, bin kat iyidir. Bu arada keşke incinen yalnız ben olaydım, Pip, keşke şu Gıdıkçıdan koruyabileydim seni. Çekilecek ne varsa hepsini ben çekebilmek isterdim. Her neyse işte, işin olanı biteni, uzunu kısası ve de dosdoğrusu bu, Pip'çiğim. Bundan böyle kimi kişilerin pek kusuruna bakmayacağını umarım, iki gözüm.»

Yaşımın küçüklüğüne rağmen, o geceden sonra Joe'ya karşı yepyeni bir hayranlık beslemeğe başladım, sanıyorum. Gene eskisi gibi ikimiz eşittik, eşit olmasına da, o geceden sonra oturup Joe'ya bakarak düşündüğüm dalgın zamanlarda, Joe'yu kendimden üstün gördüğümü anlar oldum.

Joe ateşe odun atmağa kalkarak, «Bu arada,» dedi. «Bak, bizim emektar Hollanda işi saate! Sekiz kez vurabilmek için ıkınıp sıkınmağa başladı bile! Ama hanım daha görünürlerde yok. İnşallah Pumblechook Amcanın kısrağı buzda kayıp düşmemiş ola.»

Ablam arasıra, pazar kurulduğu günlerde amca beyle çarşıya çıkar, ona evi için gerekli olan, ancak kadın kısmının akıl erdirebileceği alış-verişlerinde yardım ederdi. Pumblechook Amca bekârdı çünkü; evdeki kâhya kadına da pek güvenmezdi. O gün de pazar kurulmuş olduğundan ablamla amca bey gene alış-veriştеydiler.

Joe ateşi yeniledi, ocağın önünü süpürdü, sonra kapıya gittik, bakalım nal seslerini duyabilecek miyiz diye. Kuru soğuk bir geceydi, rüzgâr bıçak gibi kesiyordu, yerler bembeyaz, sert bir kırağıyla kaplıydı. İnsan bu gece, bataklarda, açıkta kalsa ölür, diye geçirdim içimden. Sonra yıldızlara baktım; insanın soğuktan donarken yüzünü göğe çe-

virmesi, gene de bu sayısız parıltılı yığınlarda hiç bir acıma, hiç bir yardım bulamaması kimbilir nasıl acı gelir, diye düşündüm.

Joe, «İşte kısrağın nal sesleri!» diye bağırdı. «Çın çın ötüyor, kurban olduğum!»

Don tutmuş yoldaki nal sesleri her zamankinden daha uyumlu geliyordu kulağa, çalgı sesi gibi. Kısrak da her zamankinden daha hızlı, eşkin adımlarla yaklaşır gibiydi. Ablam inebilsin diye bir sandalye çıkardık, pencereyi ışıklı görsünler diye ateşi deşeledik, herşeyin yerli yerinde olduğuna kanı getirmek için mutfağı son bir kez gözden geçirdik. Biz bu hazırlıkları bitirdiğimiz sırada onların arabası da kapı önünde durdu. Hepsi, gözlerine kadar sarınıp sarmalanmışlardı. Ablamı hemen indirdik. Amca bey de inip kısrağın üstüne bir örtü örttü, sonra hepimiz birden mutfağa doluştuk. İçeriye bizimle birlikte dolan soğuk hava, ateşin bütün ısısını üfürüp götürmüş gibi oldu.

«Bir bilseniz!» diye ablam şalını, pelerinini heyecanından acele acele çıkardı, başlığını da, bağcıklarını çözmeden başından arkaya, omzuna doğru itti. «Bu çocuk eğerki bu gece şükür edip elimi öpmezse başka ne zaman öper, bilmem!»

Ben, neye şükredeceği konusunda zerrece bilgisi olmayan bir çocuğun takınabileceği kadar minnet dolu bir tutum tutundum.

Ablam, «Tek dileğim, başına vurup da burnu büyümesin,» diye ekledi. «Ama ben malımı bilirim. Neerde o günler!»

Pumblechook Amca, «Hanımefendiye sökmez ki!» dedi. «Böyle şeylere göz yummaz o, insanı hemen yerli yerine oturtuverir.»

Hanımefendi mi? Hangi hanımefendi? Joe'dan yana baktım, dudaklarımı hafifçe kıpırdatıp kaşlarımı kaldırarak bu soruyu sordum. Joe de benden yana bakmakta, kendi dudaklarının, kaşlarının kıpırtısıyla bana o da sormaktaydı: «Hanımefendi?» Ablam onun bu bakışını yakalayınca Joe'cuk böyle zamanlarda huyu olduğu üzere hemen uysal-

lıkla başını eğip elinin tersini burnunun üstünden geçirdi, sonra karısına baktı.

Ablam «Ee?» diye çıkıştı. «Böyle bel-bel neye bakıyorsun gene? Yangın mangın mı var, ha?»

Joe inceliğinden nerdeyse kırılarak, «Hani kimi kişiler,» diye dolaylı yoldan dokundurdu. «Hanfendi gibilerden bir söz ettiler de..»

Ablam, «Hanımefendiyse hanımefendi demiyelim mi ki?» dedi. «Miss Havisham'a beyefendi mi demek istiyorsun? Gerçi sen kiim, onun karşısına çıkıp konuşmak kim, ya, gene neyse.»

«Kasabadaki Miss Havisham mı?» diye Joe sordu.

«Köyde de bir Miss Havisham mı var yoksa?» diye ablam onu tersledi. «Miss Havisham bizim oğlan gitsin onun evinde oynasın istiyor; o da gidecek elbet. Gitmesi kendi iyiliği için,» diye ablam benden yana öyle bir baş salladı ki bunun karşısında kim olsa hemen çevik, atılgan, bir oyuncu olup çıkardı. «Hele bir gidip oynamasın orda, ben ona gösteririm!»

Kasabadaki Miss Havisham'ın adını duymuştum. Çepeçevre bütün köylerde Miss Havisham'ın adını duymayan yoktu ki zaten. Dünyalar kadar zengin, asık suratlı bir hanım olduğu, hırsızlar girmesin diye kapı-pencere sımsıkı kapatılmış kocaman, karanlık bir evde, dünyayla ilişkisini kesmiş olarak yaşadığı söylenirdi.

Joe şaşkınlıktan ağzı açık kalarak, «Vay canına!» diye mırıldandı. «Bu hanfendi bizim Pip'i nerden tanır ki?»

Ablam, «Mankafa!» diye bağırdı. «Pip'i tanıdığını nerden çıkardın?»

Joe gene deminki inceliğiyle, «Hani kimi kişiler,» diye dokundurdu. «Pip'i evine, oynamağa çağırmış, dedilerdi de..»

«Ne olmuş yani? Bu hanım Pumblechook Amcamıza sormuş olamaz mı, bildiği iyi bir çocuk var mı diye, hani gidip orada oynayacak? Pumblechook Amcamızın belki bu hanımdan mülk kiraladığını, arada kira ödemeye, oraya gidebileceğini de mi almaz senin o kalın kafan? Arada diyo-

rum, bak. Yılda dört kez, iki kez demiyorum ki kafan karışmasın diye. Arada, diyorum. O zaman da Miss Havisham amcamıza sormuş olamaz mı, gidip orda oynayacak iyi bir çocuk biliyor mu diye? Sayın amcamız da, hep bizim iyiliğimizi düşünür, bizi esirger ya, sen bunun farkında olmasan bile Joseph,» diye ablam Joe'dan yana, dünyanın en değerbilmez, en vurdum duymaz yeğenine bakıyormuşcasına bakarak, derinden kınayan bir sesle ekledi: «İşte bu amca o zaman Miss Havisham'a nah bizim şu zıpçıktı oğlanın sözünü etmiş olamaz mı? Uğrunda şunca yıldır gönüllü köleler gibi saçımı süpürge ettiğim şu bizim oğlan!»

«Dillerin dert görmesin!» diye Bay Pumblechook araya girdi. «Ne de güzel söyledin, hanımabla, tam can alacak yerinden yakalayıp üstüne bastın. Aferin sana! İşte, Joseph, şimdi durumu biliyorsun.»

Zavallı Joe elinin tersini, özür dilercesine burnuna sürtedursun ablam, «Yok, Joseph,» diye konuşmasını sürdürdü. «İçinden ne düşünürsen düşün, sen durumu daha bilmiyorsun. Bildiğini sanıyorsun belki ama hiç mi hiç bilmiyorsun, Joseph. Pumblechook Amcamızın önerisini bilmiyorsun, çünkü. Bilmiyorsun ki, Miss Havisham'a gitmesiyle bu çocuğun başına devlet kuşu konabileceğini, kimbilir, geleceğinin bir sıkı sağlama bağlanabileceğini akıldan çıkarmıyan amcamız, eksik olmasın, hemen bu akşam çocuğu kendi arabasıyla kasabaya götürüp gece kendi evinde yatırmayı, yarın sabah da kendi elcağızıyla Miss Havisham'ın karşısına çıkarmaya gönüllü oldu. Yaa.» Sonra ablam birden telaşlanıp başlığını çıkararak, «Hay Allah benim cezamı vermesin, e mi!» diye bağırdı. «Burda durmuş bu alıklara lâf anlatacağım derken amca beyi bekletiyorum. Kapıda kısrak soğuk alacak, çocuk desen tepeden tırnağa kir-paslara belenmiş!»

Böyle diyerek ablam kuzu görmüş atmaca gibi üstüme atladı. Yüzüm tahta leğenlere bastırılarak, kafam su fıçılarının muslukları altına tutularak sabunlarla öyle bir yoğruldum, çitilendim, öylesine kazınarak silinip durulandım, havlularla kurutulup tartaklandım ki, inanın, kendimden geçer gibi oldum. (Sırası gelmişken şunu belirtmek isterim

ki insan yüzünün üzerinden acımasızcasına geçen bir nikâh halkasının pürüzlü etkisi konusunda, yeryüzünün tüm uzmanlarından daha bilgili olduğuma inanıyorum).

Yıkanma ayini sona erdikten sonra, eski zamanlarda tövbe getiren günahkârlara çuval giydirdikleri gibi benim sırtıma da kaskatı ketenden pak çamaşırlar geçirildi. En dar, en korkunç takımımın içine tıkıştırıldım, elim kolum sırsıkı kasılmış durumda amca beye teslim edildim. Kendisi beni bir jandarma resmiliğiyle teslim aldı, sonra, deminden beri vermek için can attığını bildiğim demeçle bana ver-yansın etti:

«Oğul, bütün dostlarına otur kalk, dua et—hele seni kendi elcağızlarıyla büyütmüş olanlara.!»

«Sağlıcakla kal, Joe!»

«Sen de sağlıcakla git, Pip, iki gözüm!»

Şimdiye dek Joe'dan hiç ayrılmamıştım. Hem duygularımın hem de sabun köpüklerinin etkisiyle, arabaya bindikten sonra bir süre yıldızları göremedim. Zamanla yıldızlar birer birer göz kırpmağa başladılar bana. Gene de, Miss Havisham'ın evinde oyun oynamağa ne diye gönderildiğim, orada ne gibi bir oyun oynamak zorunda olduğum sorununa hiç bir ışık tutmadılar.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Bay Pumblechook'un dükkânı dolay köylerin pazar yeri olan kasabanın Yukarı Sokağındaydı. İçerisi, darı ve tohum tüccarlarının dükkânlarına yaraşan unlu, baharatlı bir kokuyla doluydu. Dükkânında böyle küçücük, sayısız çekmeceleri olduğu için amca bey de çok mutlu bir adam olsa gerek, diye aklımdan geçti. En alttaki bir kaç çekmeceyi açıp da kahverengi kâğıtlara sarılmış duran çiçek tohumlarıyla çiçek soğanlarını görünce, acaba güneşli günlerde bunlar zindanlarından kurtulup fışkırarak renk renk açmak isler mi ki, diye merak ettim.

Bu düşünceler kafamı kurcaladığı sırada, kasabaya gelişimin ilk sabahıydı. Bir gece önce beni hemen eğik çatılı bir tavan arasında, yatmağa çıkartmışlardı. Karyolanın bulunduğu köşede çatı öyle alçalıyordu ki, kaslarımla kiremitler arasında yarım metrelik yer ya vardır, ya yoktur, diye kestirmecede bulunmuştum.

İşte bu sabahın bu erken saatinde de, dükkânda tohumlarla çizgili kadife arasındaki garip hısımlığı keşfetmekteydim. Çünkü Pumblechook Amca çizgili kadifeler giymişti. Yamağı da çizgili kadifeler giymişti. Nedendir bilmem, tohumların havasıyla kokusu çizgili kadifeye, çizgili kadifenin havasıyla kokusu da tohumlara öyle bir sinmişti ki benceğiz hangisinin hangisi olduğunu ayırt edemiyordum. Kafam bu tür düşüncelerle dolu olduğu için biraz sonra Bay Pumblechook'un işini, karşı kaldırımdaki semerciyi süzmek

yoluyla yürüttüğünü farkettim. Semerci de zenaatini, araba yapımcısını gözlemek yoluyla uygular gibiydi. Araba yapımcısına gelince, onun ekmeğini-taştan-çıkarma yöntemi, ellerini ceplerine sokup fırıncıyı gözlemekti. Fırıncı kollarını göğsünde kavuşturmuş, donuk gözlerle bakkala bakıyor, bakkalsa dükkân kapısında durmuş karşıki eczacıya doğru esniyordu. Yukarı sokakta zenaatiyle uğraşan tek kişi saatçiydi sanırım. Büyülteç takılı gözünü küçücük masasından hiç ayırmıyor, büzgülü mintanlar giymiş köylülerden oluşan bir seyirci topluluğu da dükkânının önünden hiç eksik olmuyordu.

Bay Pumblechook'la ben saat sekizde, dükkânın ardındaki odada kahvaltımızı ettik. Yamak çay kupasıyla tereyağlı ekmeğini dükkânın önlerindeki bir bezelye çuvalının üstüne koymuş oradan yiyip içiyordu. Bay Pumblechook'un arkadaşlığından hiç hoşnut kalmadım. Birincisi, o da ablam gibi beni açlıkla terbiye edip cezalandırmak gerektiğine inanmış olsa gerek ki ekmeğimin üzerine elinden geldiğince az tereyağ sürmüştü. Sütümün içine de öyle bol sıcak su karıştırmıştı ki hiç süt koymayaydı daha dürüstlük etmiş olurdu. Bu yetmezmiş gibi amcabey aritmetikten başka lâf da etmiyordu. Daha ben, terbiyede kusur etmemek amacıyla, «Günaydın,» der demez o şişinerek, «Yedi kere dokuz kaç eder bakayım?» diye sormuştu! Nasıl yanıtlayabilirdim, kuzum, böyle yapyabancı bir yerde, aç karnına, bu yollu sıkıştırılınca? Karnım açlıktan zil çalıyordu ama ben daha birinci lokmamı yutamadan amcabey kahvaltı boyunca sürüp giden bir toplama işlemine başladı:

«Yedi?.. Artı dört?.. Artı sekiz?.. Artı iki?.. Altı daha?.. Bir de on?..»

İki işlem arasında bir lokma, bir yudum yutabilmek için çırpınıyordum. Amcabeyse rahatça koltuğuna kurulmuş, kafasını hiç çalıştırmadan, kusuruma bakmazsanız aç gözlü, obur diyebileceğim bir iştahla domuz pastırmalı sıcak çörekleri tıkınıyordu.

Bütün bu nedenlerden ötürü saat on olup da Miss Havisham'ın evine gitmek üzere yola çıktığımız zaman sevindim.

Yalnız, bu hanımın karşısına çıktığımda ne yapacağımı kestiremediğim için tedirgindim. Bir çeyrek saat sonra Miss Havisham'ın evine geldik. Burası görünümüyle insanın içini karartan eski bir tuğla yapıydı. Kapısı bacası demir parmaklıklarla sarılıydı. Pencerelerden kimileri örülüp kapatılmıştı. Geri kalanların da alt yanlarına paslı demir parmaklıklar çekilmişti. Evin önünde bir avlu vardı; o da demir parmaklıkla çevriliydi. Bu yüzden çıngırağı çaldıktan sonra, birisi gelsin de kapıyı açsın diye bekledik. Bahçe kapısında beklediğimiz sırada ben içeriye şöyle bir göz attım. (O dakikada bile Bay Pumblechook, «Artı on dört?» diye soruyordu ya ben onu duymazlıktan geldim). Evin yanında büyük bir bira fabrikası bulunduğunu gördüm. Fabrika işler durumda değildi, uzun zamandan beri işlemediği de anlaşılıyordu.

Bir pencere açıldı; duru bir ses, «Adınız?» diye sordu.

Yol arkadaşım buna, «Pumblechook,» diye yanıt verdi.

Ses, «Peki,» dedi, pencere kapandı, biraz sonra da avluya, elinde bir anahtar destesiyle bir kız çıkarak bize doğru ilerledi.

«Bu da Pip,» dedi Bay Pumblechook.

Kız, «Bu da Pip, demek,» diye mırıldandı. Pek güzeldi, pek de kibirliye benziyordu. «Gel bakalım, Pip.»

Amcabey de geliyordu ya kız bahçe kapısını örterek onu durdurdu.

«Mmm,» dedi. «Miss Havisham'la görüşmek mi istiyorsunuz?»

Bozulmuş olan amcabey, «Eğer kendileri benimle görüşmek istiyorlarsa,» dedi.

«Ah,» diye yanıtladı kız, «Ne var ki o sizinle görüşmek istemiyor.»

Bunu öylesine tartışma kaldırmaz, kesin bir biçimde söylemişti ki amcabey, durum çok ağırına gitmiş olmakla birlikte, gık diyemedi. Yalnızca (bir suç işlemişim gibi) beni sert bakışlarla süzdü; paylarcasına, «Oğul, terbiyeni takın; seni kendi elcağızlarıyla büyütmüş olanların yüzünü kara çıkarma,» diye konuştu, sonra gitti. Ben hâlâ, bir kaç adım sonra

geri dönerek, «Artı onaltı?» diye soracağından korkmuyordum desem yalan olur. Neyse ki geri gelmedi.

Genç kılavuzum bahçe kapısını kilitleyip önüme düştü, avluyu geçerek eve doğru yürüdük. Avlu taş döşeli, tertemizdi; yalnız taşların aralıklarında otlar bitmişti. Bira fabrikasına giden bir yol vardı. Bu yolun ayrıldığı yerdeki tahta kapı açık duruyordu. Geride tüm fabrika, ta arka avlusunun duvarına dek açık duruyordu. Her yan bomboş, ıpıssızdı. Zaten soğuk olan rüzgâr burada, dışardakine oranla daha bir soğuk eser gibiydi. Fabrikanın bir yanından girip öbür yanından çıkarken ıslığımsı sesler çıkarıyordu, açık denizlerdeki gemi direklerinin gıcırtısı gibi...

Kız benim fabrikaya baktığımı gördü. «Orada şimdi yapılan sert biraların hepsini içsen gene başın dönmez, çocuk,» dedi.

Ben utana sıkıla, «Doğru söylediniz, küçük hanım,» dedim.

«Sakın şimdilerde orda bira yapmağa kalkışma, çocuk; ekşi olur sonra, öyle değil mi?»

«Öyleye benzer, küçük hanım.»

Kız, «Zaten kimsenin bira yapmağa kalkışacağı yok ya,» diye ekledi. «O günler geçmiş, artık. Fabrika dersen, böyle bomboş, işlemeden duracak, taa ki yıkılana dek. Sert birayı gelince, mahzenlerdeki bütün fıçıları boşaltsan Çiftlik Köşkünü sel gibi bira basar.»

«Bu evin adı Çiftlik Köşkü mü, efendim?»

«Evin adlarından bir tanesi, çocuk.»

«Demek çok adı var, ha, küçük hanım?»

«Bir tanesi daha var. Öbür adına **Satis** diyorlar Grekçeymiş; ya da Lâtince mi, İbranice mi, yoksa üçü birden mi, öyle birşey; daha doğrusu benim için hepsi bir. YETER anlamına geliyormuş.»

«Yeter Köşkü,» dedim. «Pek garip bir ad, doğrusu, küçük hanım.»

«Öyle,» dedi kız. «Ne var ki anlamı derinmiş. Böyle bir köşkü olan kişi dünyada başka şey istemez, demeğe getirmişler, adı taktıklarında. O günlerde insanlar çok az şeyle yetini-

yorlarmış, anlaşılan... Her neyse, sen sallanma da yürümene bak, çocuk.»

Böyle iki lâfın biri, hem de insanın hiç de gururunu okşamayan bir umursamazlıkla bana, «çocuk,» deyip durmasına karşın kendisi de ben yaşlardaydı. Ne var ki kız olduğundan, güzelliğinden, kendine güvendiğinden ötürü benden büyük göstermesi doğaldı. Bana bir tepeden bakışı vardı: yirmibir yaşında bir sultanmış sanırdınız!

Eve bir yan kapıdan girdik. (Koskocaman olan ön kapının önüne çifte zincir gerilmişti). Dikkatime ilk çarpan şey bütün sofaların karanlık oluşuydu. Sonra kızın kapı ardında yanar bıraktığı mumu gördüm. Kız mumu eline aldı. Ardarda sofalardan geçip bir merdiven tırmandık. Buraları da karanlıklar içindeydi. Yolumuzu yalnızca şamdanın ışığı aydınlatıyordu

Sonunda bir oda kapısına geldiğimiz zaman kız, «Gir,» dedi.

Ben de kibarlıktan çok utangaçlıktan, «Önce siz buyurun, Küçük Hanım,» dedim.

Kız buna, «Gülünç olmasana, çocuk,» diye yanıt verdi. «Ben gelmiyorum.»

Sonra bir dudak büküşüyle yürüyüp gitti. Daha kötüsü, şamdanı da alıp götürdü.

Diken üstündeydim; azbuçuk korkuyordum da. Gelgelelim kapıya vurmaktan başka yapabileceğim birşey olmadığından kapıya vurdum; içerden de girmemi buyuran bir yanıt geldi. Ben de içeri girdim, kendimi, şamdanlarla güzelce aydınlatılmış, eni-konu geniş bir odada buldum. Odaya hiç gün ışığının girmediği belliydi. Gerçi eşyalardan çoğunun biçimiyle amaçları bana o zaman yabancı idiyse de bunun bir tuvalet odası olduğunu gene eşyalardan çıkardım. Köşede, ipeklere sarılı, aynası yaldız çerçeveli bir masa göze çarpıyordu. Bunun kibar bir hanımefendinin tuvalet masası olduğunu ilk bakışta anlamıştım.

Masa başında oturan kibar hanımefendi olmasa bu gerçeği böyle ilk bakışta anlar mıydım, bilemeyeceğim. Bir koltukta, dirseğini bu masaya, başını da eline dayamış olarak,

görüp göreceğim hanımefendilerin en acayibi oturmaktaydı.

Tepeden tırnağa ağır kumaşlara bürünmüştü; atlaslar, danteller, ipekliler, hepsi de bembeyaz. Ayakkabıları beyazdı. Saçına uzun, beyaz bir duvakla gelin çiçekleri takmıştı ya, saçları da bembeyazdı. Boynunda, ellerinde takılar ışıldıyordu, masanın üzerinde de başka takıların parıltısı vardı. Sırtındakinden daha az tantanalı olan bir sürü giysilerle yarı açık bavullar dört bir yana saçılmıştı. Hanımefendi giyinmesini daha bitirmemiş olsa gerek ki ayakkabılarından bir tekini giymişti; öbür tek masanın üzerinde, elinin yanında duruyordu. Duvağı başına yarım yamalak iliştirilmişti; saatiyle kösteğini daha takmamıştı. Bunların yanında tülden bir yakalık vardı. Hanımefendinin mendiliyle eldivenleri, bir demet çiçekle bir dua kitabı, karmakarışık, masanın üstüne atılıvermişti.

Bunların hepsini ilk bakışımda görmüş değildim, elbet. Gene de o ilk bakışta, umduğumdan daha çok şeyler seçebilmiştim. Beyaz olması gereken herşeyin çok önceleri beyaz olmakla birlikte şimdi donuklaşmış solarak sararmış olduğunu görebiliyordum. Gelinin kendisinin de sırtındaki gelinlik gibi, masadaki çiçekler gibi buruşmuş olduğunu, çukura batmış gözlerinin parıltısı dışında cansız durduğunu görebiliyordum. Gelinliğin genç bir kadının yuvarlacık gövdesine otursun diye dikilmiş olduğunu, şimdi sardığı gövdeninse eriyerek bir deri-bir kemik kaldığını görebiliyordum.

Bir gün beni Panayırda mumdan yapılma bir heykeli görmeğe götürmüşlerdi. Mum heykel bilmem hangi olmayacak, önemli bir kişinin tabut içinde yatışını canlandırıyordu ve tüyler ürperticiydi. Bir gün de bataktaki eski kiliselerden birinin mahzeninden çıkartılan bir iskeleti görmeğe götürmüşlerdi. İskelet, şatafatlı bir giysinin pul pul dökülen kalıntıları içindeydi. Şimdi ise o mumyayla iskelet birleşip yaşıyan bir çift göz edinmişlerdi de bu kapkara, parıl parıl gözler bana bakmaktaydı sanki!

Masa başındaki hanımefendi, «Kimsin sen?» diye sordu.

«Pip, efendim.»

«Pip mi?»

«Bay Pumblechook'un bulduğu çocuk, efendim. Hani oynamağa gelen.»

«Daha yaklaş, yüzüne bakayım. Sokul şöyle.»

Gözlerinden kaçınarak yaklaşıp hanımın karşısında durduğum zaman çevremdeki şeyleri daha ayrıntılı olarak seçmek olanağını buldum: hanımın saatinin dokuza yirmi kala durmuş olduğunu, bir duvar saatinin de dokuza yirmi kalayı gösterdiğini farkettim.

«Yüzüme bak,» dedi Miss Havisham. «Belki sen doğduğundan bu yana güneş yüzü görmemiş olan bir kadından korkmazsın ya?»

Utanarak itiraf edeyim ki ona, «Hayır,» yanıtının kapsadığı koskocaman yalanı söylemekten hiç çekinmedim.

O ise iki elini birden göğsünün sol yanına bastırarak, «Ellerimin altında ne var, biliyor musun?» diye sordu.

«Evet, efendim.» Aklıma bataklardaki o korkunç genç bay gelmişti.

«Ne var, peki?»

«Yüreğiniz.»

«Kanayan bir yürek!»

Miss Havisham bu sözleri iyice vurgulayarak söylerken gözlerinde bir heyecan yalazlanmış, dudaklarında böbürlenmeyi andıran garip, ürpertici bir gülümseyiş belirmişti. Ellerini bir süre göğsünde tuttu, sonra ağır bir yük kaldırırcasına yavaş yavaş çekti.

«Yorgunum,» dedi Miss Havisham. «Oyalanmak istiyorum. Büyüklerden bıkkınlık getirdim. Oyna!»

Zavallı bir çocuğa dünyada bundan daha güç bir görev yüklenemeyeceğini ileri sürersem sanırım en inatçı, en dikkafalı okuyucular bile bana hak vereceklerdir.

Miss Havisham, «Kimi zaman delice şeyler tuttururum ben,» diye konuşmasını sürdürdü. «Şimdi de bu deliliği taktım aklıma: çocukların oyun oynamasını seyretmek istiyorum.» Sağ elini, «Hadi, hadi,» diye sabırsızlıkla salladı. «Oynasana ne duruyorsun; hadi, oyna, oyna!»

O dakikada, oyun oynamazsam ablamın bana «gösterecekleri» gözümün önünde canlanınca aklım başımdan gide-

rek odanın içinde Pumblechook Amcanın arabası gibi dört dönmeyi düşündüm. Ne var ki bu girişimi göze alamayarak caydım, öylece durduğum yerden Miss Havisham'a bakakaldım. Miss Havisham benim tutumumu inatçılığa yormuş olsa gerek ki bir süre birbirimizi iyice süzdükten sonra,

«Aksi, söz dinlemez bir çocuk musun sen yoksa?» diye sordu.

«Yok, yok, efendim. Size çok acıyorum. Şu sırada bir oyun bulup oynayamadığım için de üzgünüm. Çünkü benden hoşnut kalmadığınızı söylerseniz ablam dünyayı başıma yıkar. Anlıyorsunuz ya, oynayabilsem seve seve oynardım. Gelgelelim, öyle yabancıyım ki burda, herşey öyle garip, öyle yeni; çok güzel gene de insana üzgünlük veriyor...» Çok ileri gitmekten, gitmiş olmaktan korkarak sustum. Gene bakıştık.

Miss Havisham konuşmazdan önce gözlerini benim üzerimden ayırarak giydiği elbiseye, aynalı masaya, en sonunda da aynaya vuran kendi yüzüne baktı.

«Onun için öylesi yeni, benim için öylesi bildik,» diye mırıldandı. «Onun için yapyabancı, bense hepsini ezberlemişim! Ama ikimiz için de hüzün verici... Estella'yı çağır!»

Hâlâ aynadaki kendi yüzüne bakmakta olduğundan onun kendi kendine konuştuğunu sanarak hiç sesimi çıkarmadım.

Ama o parıl parıl yanan gözleriyle benden yana bir bakış fırlatarak, «Estella'yı çağır,» dedi gene. «Bunu da yapamayacak değilsin a. Estella'ya seslen. Kapıdan.»

Yabancı bir evin karanlık, gizemli sofasında durup da görmediğim, duymadığım kibirli bir kıza seslenmek, onun adını böyle zangır-zangır bağırmanın korkunç bir saygısızlık olduğu düşüncesiyle ezilmek, ısmarlama oyun oynamak kadar güç geldi bana. Neyse, sonunda Estella ses verdi, karanlık sofada yıldız gibi ışıyan şamdanı gitgide yaklaştı.

Miss Havisham onu eliyle yanına çağırdı, masanın üzerinden parlak bir takı alarak o beyaz tenli genç boynuna, güzel kestane saçlarına koyup baktı.

«Birgün senin olacak, güzelim, pek de yaraşacak. Hadi, bu çocukla iskambil oynayın da ben de seyre bakayım.»

«Bu çocukla, ha? Yontulmamış bir köylü bu ama; işçi çocuğu!»

Miss Havisham ona alçak sesle, «Ne çıkar? Yüreğinden yaralayabilirsin ya,» diyormuş gibi geldiyse de, öyle olmayacak bir şeydi ki yanlış duymuş olacağımı düşündüm.

Estella bana ta tepeden bakarak, «Sen ne oyun bilirsin ki, çocuk?» diye sordu.

«Papaz kaçtıdan başka birşey bilmem, küçükhanım.»

Miss Havisham, «Kaçır şunun papazını,» dedi.

Böylece oyuna oturduk.

Bu odadaki herşeyin, tıpkı saatler gibi çok eskiden durmuş olduğunu işte o zaman algıladım. Estella kâğıtları dağıtırken gene tuvalet masasına kayan gözlerim, bir zamanlar beyazken şimdi sararmış olan o tek pabucun hiç giyilmemiş olduğunu seçti. Bu pabucu hiç giymemiş olan ayağa baktım: bir zamanlar beyazken şimdi sararmış olan ipek çorap da yıpranıp tirfillenmişti. Zamanın akışı durmamış, bütün bu solgun, eski şeylerin yaşantısı yarıda kalmamış olsa, belki masa başındaki o çökmüş kadının üstündeki gelinlikle duvak da böylesine kefene benzemezlerdi.

O öyle bir ceset gibi otururken biz de iskambil oynadık. Gelinliğinin dantelleriyle seyvanları kavruk kâğıda benziyordu. Kazılarda bulunan, bulundukları dakikada toz olup giden eski çağlardan kalma cesetler konusunda o zamanlar hiç bilgim yoktu daha. Yalnız, sonradan çok zaman düşünmüşümdür de, Miss Havisham da bunlara benziyor olsa gerekti: üzerine bir damla gün ışığı vurur vurmaz dağılıp gidiverecek gibiydi, sanırım.

Daha ilk elimiz bitmeden Estella, «Valelere oğlan diyor bu çocuk,» diye burun kıvırdı. «Elleri ne kaba! Kunduraları da biçimsiz!»

Ellerimden utanmak aklımdan bile geçmemişti o güne dek. Gelgelelim şimdi onlara bambaşka gözlere bakıyordum. Kızın bana karşı duyduğu küçümseme öyle şiddetliydi ki bulaşıcı bir hastalık gibi bana da geçti.

Oyunu o kazandı, bu kez kâğıtları ben dağıttım. Yanlış dağıttım elbet. Bundan doğal ne olabilir? Kızın pusuda, be-

nim yanlışımı yakalamak için beklediğini bile bile? O da hemencecik aptal, beceriksiz bir işçi parçası olduğumu yüzüme vuruverdi.

Bizi seyretmekte olan Miss Havisham bana, «Sen ona hiç birşey söylemiyorsun,» dedi. «O senin için bunca ağır şey söylüyor, oysa sen ona hiç bir şey demiyorsun. Nasıl buluyorsun onu?»

«Söyleyemem,» diye kekeledim.

Miss Havisham eğilerek, «Kulağıma söyle,» dedi.

«Çok kibirli bence,» diye fısıldadım.

«Başka?»

«Çok güzel.»

«Sonra?»

«Ben evime gitmek istiyorum.»

«Bu kadar güzel olduğu halde onu bir daha hiç görmeyeceksin ha?»

«Onu bir daha görmeyi belki gene isterim ama şimdi evime gitmek istiyorum.»

«Yakında gidersin,» dedi Miss Havisham yüksek sesle. «Hele oyun bitsin.»

O ilk baştaki ürpertici, garip gülümseyişini görmemiş olsam Miss Havisham'ın gülmeyi unuttuğuna inanırdım. Yüzü (büyük bir olasılıkla çevresindeki yaşam akışı durduğu zaman) donmuş, çatık kaşlı, tasalı bir kalıba dönüşmüştü sanki. Dünyada hiç bir şey onu eski durumuna getiremez sanırdınız. Göğsü pörsümüş olduğundan omuzları da kamburlaşmıştı. Sesi kısılmış olduğundan usul usul konuşuyordu, bir ölüm durgunluğu içinde. Kısacası, bedeniyle ruhuyla, içidışı herşeyiyle, ezici bir sillenin altında yıkılıp çökmüş gibiydi.

Oyunu bitirdik. Bu eli de Estella kazanmıştı. Kazandığı kâğıtları masanın üstüne şöyle bir atıverdi, benden kazandığı için onlardan tiksiniyormuş gibi...

Miss Havisham, «Bir daha ne zaman geleceksin?» diye mırıldandı. «Dur bakayım.»

Ben tam bugünün günlerden çarşamba olduğunu söylemeğe başlamıştım ki kadın sağ elinin parmaklarını sabır-

sızlıkla oynatarak beni susturdu.

«Sus şimdi. Haftanın günlerini bilmiyorum ben. Ayların adlarını bile unuttum. Altı gün sonra gel. Duydun mu?»

«Evet, efendim.»

«Estella, aşağı indir onu. Yiyecek birşeyler ver. Yerken bırak, gezinip çevresine bakınsın. Hadi, git artık, Pip.»

Şamdanın peşi sıra, nasıl yukarı çıkmışsam şimdi de aşağı indim. Estella şamdanı ilk gördüğüm yere bıraktı gene. Yan kapıyı açtı. O zamana kadar ben, pek düşünmeden, akşam olduğunu varsaymıştım. Gün ışığı içeriye dolunca afalladım; o garip, yabancı odada, mum ışığında saatlerce kalmışım gibi geldi.

«Sen burada bekleyeceksin, e mi, çocuk,» diyerek Estella dışarı çıkıp kapıyı kapadı.

Avluda yalnız başıma kalınca yaptığım ilk iş ellerimle kunduralarımın kaba-sabalığına bakmak oldu. Edindiğim izlenim hiç de iç-açıcı değildi. Ellerim, kunduralarım şimdiye dek beni tasalandırmamışlardı ama şimdi gözüme kaba, hantal gözüktükçe içime dert oluyorlardı işte. Joe'ya sormağa karar verdim: vale denmesi gereken kâğıtları bana neden oğlan olarak belletti diye. «Keşke Joe daha görgülü olaydı, beni de ona göre yontardı,» diye hayıflanıyordum.

Estella geldi; bana biraz ekmekle soğuk et, küçük bir kupa da bira getirmişti. Kupayı avlunun taşları üstüne bıraktı. Ekmekle eti de bana, suç işlemiş bir köpekmişim gibi yüzüme bakmaksızın verdi. Öylesine küçük düşmüş, utanmış, gücenmiş, üzülmüş, kızmış, gelip geleceğime öyle pişman olmuştum ki... İçimde kanayan acının adını şimdi çıkaramıyorum... Ne olduğunu Tanrı bilirdi ya, gözlerim yaş içinde kalıvermişti.

Göz pınarlarımda yaşlar tomurcuklanır tomurcuklanmaz kız, bunların kendi yaratısı olduğunu bilmekten doğan bir kıvançla yüzü parlayarak, çarçabuk bana baktı. Bu da bana, gözyaşlarımı tutup onun gözlerinin içine bakacak güç verdi. Kız başını kibirle, şöyle bir arkaya atarak yanımdan ayrıldı. Ama beni yaralamış olduğu konusundaki inancı biraz sarsılmıştı, sanıyorum.

O gittikten sonra ben gizlenecek bir yer arıyarak fabrika yolundaki kapılardan birinin arkasına sindim, kolumu duvara, yüzümü koluma yasladım, ağlamağa başladım. Bir yandan da var gücümle duvara tekmeler savuruyor, saçlarımı yolarcasına çekeliyordum. Duygularım öylesine acı, içimdeki adsız yara öylesine derindi ki şiddete baş vurmayı gereksiyordum.

Ablamın verdiği terbiye beni çekingen, içli bir çocuk yapmıştı. Kimin tarafından yetiştirilirse yetiştirilsin, bir çocuğun küçücük evreninde en derinden sezilen, en ince algılanan şey, haksızlıktır. Çocuğa yapılan haksızlık küçücük bir şey olabilir. Ne var ki çocuk da, çocuğun dünyası da küçüktür; bu ölçüler içinde çocuğun tahta atı en iri küheylanların boyundadır. Ablamın o esintili, hırslı baskısıyla bana haksızlık ettiğini, kendimi bildiğimden beri biliyordum. Çok küçüklüğümden beri içimde haksızlığa karşı bir savaş veregelmiştim. Beni elcağızıyla büyütmüş olmasının ablama, beni iteleyip kakalama hakkı vermediğine derinden inanıyordum. Onun beni küçük düşüren davranışları, aç ve uykusuz bırakarak, saatlerce ayakta tutarak uyguladığı cezaların hiç biri bu inancımı silememişti. Pısırık ve çok içli yetişmemi ben büyük oranda, bu konuyla tek başıma, savunmasızca, durmadan haşır-neşir olmama bağlıyorum.

Şimdi de içimin acısını tekmelerimle duvara yedirip avuçlarımla saçlarımdan yoldum. Sonra yüzümü kol yenimle silerek kapı ardından dışarı çıktım. Ekmekle et iyi geldi, bira da içimi ısıtıp kanımı karıncalandırdı. Öyle ki çok geçmeden kendimi toparlayarak dört bir yanımı gözden geçirmeğe başladım.

Issız ki ne ıssız bir yerdi burası! Fabrika avlusundaki güvercinlik bile ıpıssız duruyordu. Güçlü bir rüzgâr direğini yan yatırmıştı. İçinde kuş olaydı sanırım onlar da dalgalı bir denizdeymiş gibi yalpalarlardı. Ama güvercinlikte kuş yoktu, ne de ahırda at, kafeste domuz... Depolarda bira özü, fıçılarla kazanlarda bira ve arpa kokusu da yoktu. Bacasından tüten en son dumanla birlikte fabrikanın tüm kokuları, uğraşılarıyla ürünleri de eriyip gitmişti sanki...

Yandaki bir aralıkta karman çorman yığılmış bir sürü boş fıçı duruyordu. Bu boş fıçılardan, belli belirsiz, eski güzel günlerin ekşimtrak anıları tüter gibiydi. Ne var ki bu ekşilik eskiden yapılan biraların tadıyla ölçülemeyecek kadar sertti. Dünyadan elini eteğini çekmiş kişileri ben bu yönden hep bu boş fıçılara benzetirim.

Fabrikanın en arkasında harap duvarlı, rutubet kokan bir bahçe vardı. Duvar pek yüksek olmadığından zar zor tırmanıp tepesine tutunarak baktım: loş bahçe evin bahçesiydi. Her yeri karmakarışık otlar bürümüştü ama bunların arasında, çok zamanlar bir gelip geçen varmış gibi, dar bir patika açılmıştı. Ve işte evet, tam o sırada Estella patika boyunca eve doğru yürümekteydi.

Zaten nereye baksam Estella'yı görür gibiydim. Biraz sonra boş fıçıların çekimine dayanamayarak üzerlerinden yürümeğe başladığım zaman Estella'nın da aralığın öbür ucundaki fıçıların üstünde yürüdüğünü gördüm. Sırtı bana dönük, o güzel kestane saçlarını iki eliyle tutmuştu. Bir kez bile dönüp bakmadan ilerledi; onu görmemle gözden yitirmem bir oldu.

Fabrikanın içinde de aynı şey oldu. Fabrika deyince eskiden bira yaptıkları zemini taş döşeli, yüksek tavanlı, geniş yeri demek istiyorum. Bira yapımında kullanılan araçlar hâlâ orada duruyordu. İçeri ilk girdiğimde, loşluktan biraz içim kararak kapı yanında durmuş çevreme bakınırken, Estella'nın artık yanmayan ocakların önünden geçtiğini, ince, dar bir merdivenden tırmanarak yukarki yüksek çekme kata varınca, gökyüzüne çıkarcasına çıkıp yok olduğunu gördüm.

İşte tam o sırada, orada dururken, gözlerim bana bir garip oyun oynadı. O zaman çok garibime gittiği gibi çok sonraları bile düşündükçe garipserdim. Göğün buzlu ışığına bakmaktan biraz kamaşmış olan gözlerimi sağa, alçak bir girintideki tavan atkısına çevirince buraya boğazından asılmış bir karaltı gördüm. Sararmış beyazlar içinde, ayağının bir tekine pabuç giymiş birisiydi. Öyle yakınımda sallanıyordu ki elbiseyi süsleyen kavruk kâğıda benzer dantelleri bile seçe-

biliyordum. Yüzü de Miss Havisham'ın yüzüydü; üzerinden, beni çağırmak istiyormuş gibi bir seyreme geçti. Daha bir dakika önce burada olmadığını bildiğim bu karaltıyı görmenin korkusu içinde, önce dönüp kapıya doğru, sonra gene dönüp ona doğru koştum. Korkuların en büyüğüne işte o zaman kapıldım, çünkü görünürde hiç birşey yoktu.

Açık, neşeli gökyüzünün buzlu ışığı, avlu parmaklığının dışından gelip geçen insanlar ve deminki etle biranın canlandırıcı etkisi olmasa sanırım kendime biraz zor gelirdim. Hatta bütün bunlar bile benim bu kadar çabuk aymamı sağlayamazdı ya, neyse ki tam o sırada Estella'nın, elinde anahtar destesi ile bana doğru geldiğini gördüm. Korkudan titrediğimi görürse beni hor görmekte haklı çıkar, ama ben ona bu fırsatı vermeyeceğim, diye düşündüm.

Kız yanımdan geçerken, ellerimin kabalığıyla kunduralarımın hantallığına seviniyormuş gibi zafer dolu bir bakış fırlattı, sonra bahçenin sokak kapısını açtı, ben çıkayım diye tuttu. Yüzüne bile bakmadan çıkıp gidiyordum ki Estella beni kışkırtmak istercesine koluma dokundu.

«Neden ağlamıyorsun?»

«Canım istemiyor da ondan.»

«İstiyor işte! Bak, ağlamaktan gözlerin nerdeyse kör olmuş; şimdi de dokunsalar ağlayacaksın.»

Alaylı bir kahkahayla beni dışarı itti, kapıyı yüzüme karşı kilitledi.

Dosdoğru Bay Pumblechook'un evine gittim; evde olmadığını öğrenince rahat bir soluk aldım. Dükkândaki yamağa Miss Havisham'ın beni hangi gün istediğini haber verdikten sonra bizim köyün beş-altı kilometrelik yoluna düzüldüm. Yolda yürürken bütün görüp yaptıklarımı aklımdan geçiriyordum. En içime işleyen, kafamı en kurcalayan düşünce yontulmamış bir işçi çocuğu oluşum, ellerimle kunduralarımın hantallığı, vale yerine oğlan demenin görgüsüzlüğüydü. Dün gece kendimi biraz birşey sanırken şimdi bilgisiz, göreneksiz, kaba-saba bir köylü parçası olduğumu anlıyordum.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Eve döndüğümde, Miss Havisham'la evini pek merak eden ablam sürü sürü sorular sormağa başladı. Sonra da sorularına yeterince ayrıntılı yanıtlar vermediğim için enseme, sırtımın ortasına yumruklar atarak yüzümü duvardan duvara çarptı.

Eğer başka çocuklar da anlaşılmamaktan, yanlış anlaşılmaktan, benim çocukken korktuğum kadar korkuyorlarsa (ki olasıdır, çünkü çocukluğumda bir Doğa-Garibesi olduğumu hiç sanmıyorum), bu korku bir çok suskunluk ve yalanların anahtarıdır. Örneğin ben, Miss Havisham'larda gördüklerimi gördüğüm gibi anlatırsam sözlerime inanılmayacağını kesinlikle biliyordum. Yalnızca bu değil: Miss Havisham'ın da anlaşılmayacağını seziyordum. Gerçi onu ben de zerrece anlayabilmiş değildim, gene de, gerçeği ablamın gözleri önüne olduğu gibi sermek, hem ona hem de Estella'ya kaba bir ihanette bulunmak olurmuş, gibi geliyordu. Bu yüzden, elimden geldiğince az konuştum, yüzüm de mutfak duvarına çarpılıp durdu.

En kötüsü, Pumblechook Amca denilen o koca zorba, benim görüp duyduklarımı öğrenmek merakıyla çatladığımdan ikindi üzeri çay saatinde paytonuyla alıal, morumor damlayıverdi. Bu baş belâsını balık gibi açık soluyan ağzı, soru işareti gibi dikilmiş kumral saçları, kursağındaki aritmetik problemlerinin gazından inip kalkan yeleğiyle karşımda görür görmez, benim çekingenliğim ve suskunluğum da hain bir inat olup çıktı.

Pumblechook Amca ateş başındaki onur koltuğuna oturur oturmaz, «Ey, çocuk,» diye lâfa girişti. «Nasıl vakit geçirdin bakalım gittiğin yerde?»

«Zararsız efendim,» diye yanıt verdiğimi duyunca ablam bana yumruğunu salladı.

Amcabey, «Zararsız ha?» diye yankıladı: «Lâf mı yani şimdi bu? Ne demek zararsız?»

İnsanın kafası duvara çarpılınca alnı badanadan kireçlendiği gibi beyni de inatla kireçleniyor olmalı. Bilmiyorum. Tek bildiğim, alnım badanadan ağardıktan sonra inadımın katır inadına dönüştüğüdür.

Bir süre derin derin düşündükten sonra aklıma yeni birşey gelmiş gibi, «Yani zararı yok, demek,» diye karşılık verdim.

Ablam sinirli bir çığlıkla üzerime atılmak üzereydi. Joe örsünün başında olduğundan hiç bir kurtuluş umudum da yoktu. Neyse ki Bay Pumblechook,

«Yok, sinirlenme, hanımabla,» diye araya girdi. «Sen bu çocuğu bana bırak, hanımabla, bana bırak sen onu.»

Sonra amcabey saçımı kesecekmiş gibi beni kendine doğru çevirerek, «Düşüncelerini düzene sokmak için önce söyle bakalım,» dedi. «Kırk üç **pens** kaç **pound?**»

«Dört yüz **pound,**» diye yanıtlamanın sonuçlarını hesapladım, kendi zararıma olacağını anlayarak elimden geldiğince doğru yanıt vermeğe çalıştım. Sekiz **penslik** bir yanlışla kurtuldum. Bundan sonra amcabey bana para-cetvelini ezbere okuttu. «On iki **pens** bir şilin eder»den başlayarak, «Kırk **pens,** üç **pound** dört **pens** eder»e dek okudum. Buraya gelince amcabey beni kıskıvrak yakalamış gibi bir zafer gülüşüyle, «Ya kırk üç **pens** ne eder?» diye sordu.

Ben buna uzun uzun düşündükten sonra, «Bilmiyorum,» diye karşılık verdim. Tepem öylesine atmıştı ki bu hesabın yanıtını o dakikada gerçekten bilmiyordum.

Amcabey boynunu şöyle bir burdu: yanıtı benden tırbişonla söküp almak istiyordu sanki.

«Kırk üç **pens** acaba **yedi** pound, altı **pens** üç **fardens** eder mi dersin?» diye sordu.

«Eder ya!» dedim.

Gerçi ablam o saat kulağımın ikisini birden çektiyse de amcabeyin şakasını boğazına tıkayıp ağzını kapamış olduğumu görünce içim yağ bağladı.

Pumblechook Amca kendini toparlayınca, yeniden, «Çocuk, söyle bakalım Miss Havisham neye benziyor?» diye sorguya girişti.

«Çok uzun boylu, esmer,» diye yanıtladım.

Ablam, «Öyle midir, amcabey?» diye sordu.

Bay Pumblechook, evet, gibilerden bir göz kırptı; ben de onun Miss Havisham'ı hiç görmemiş olduğunu o saat anladım, çünkü Miss Havisham ne çok uzun boyluydu ne de esmer.

Amcabey tepeden atarak, «Aferin sana,» dedi. (Güzeel. Amcabeyle başa çıkmanın yolunu bulmuştum. Onunla boy ölçüşebileceğimi sanıyordum artık.)

Ablam, «Ah, keşke bu çocuk hep sizin yanınızda kalabilse, amcabey; onunla baş etmesini ne iyi biliyorsunuz!» dedi.

Pumblechook Amca, «Anlat bakalım, oğul,» dedi. «Sen gittiğinde hanımefendi ne yapıyordu?»

«Kara kadife kaplı bir saray arabasında oturuyordu,» diye karşılık verdim.

Ablamla amcabey birbirlerinin yüzüne bakakaldılar (başka ne yapabilirlerdi?) sonra bir ağızdan, «Siyah kadife saray arabası mı?» diye sordular.

«Evet. Derken Miss Estella, galiba yeğeni oluyor, ona arabanın penceresinden altın tabak içinde pastayla şarap verdi. Ben de kendi payımı yemek için arabanın arkasına tırmandım, çünkü hanımefendi öyle istedi.»

Pumblechook Amca, «Başkaları da var mıydı yanında?» diye sordu.

«Dört tane köpek,» dedim.

«İri mi ufak mı?»

«Dev gibi! Onlara gümüş bir sepetin içinden dana pirzolası attılar, onlar da kapışmak için kavgaya tutuştular.»

Amcabeyle ablam, ağızları şaşkınlıktan bir karış açık kalarak gene bakıştılar. Bense kendimde değildim; işkence

altında bir tanık gibi, en olmayacak şeyleri söyleyebilirdim.

Ablam, «Bu saray arabası nerde duruyordu, Peygamber aşkına?» diye sordu.

«Miss Havisham'ın odasında.» Gözler gene fal taşı gibi açılmıştı. Ben, arabaya dört tane süslü püslü, tantanalı yarış atı koşmak gibi bir çılgınlığın eşiğinden dönerek durumu birazcık kurtarmak için, «Yalnız at filân yoktu,» diye ekledim.

Ablam, «Olabilir mi böyle şey, Amcacığım?» diye sordu. «Neler söylüyor bu çocuk?»

Bay Pumblechook, «Ben sana deyivereyim mi, bana kalırsa çek-çek arabası gibi birşey olsa gerek, bu, hanımabla,» dedi. «Miss Havisham esintilidir, biliyorsunuz, pek esintilidir; canı isterse sabahtan akşama arabada oturur mu oturur!»

Ablam, «Sen onu hiç gördün mü bu arabanın içinde, amcabey?» diye sordu.

Pumblechook Amca sonunda herşeyi açıkça ortaya vurmak zorunda kalarak, «Nasıl görebilirim, kendini bilem ömrühayatımda hiç görmemişken?» diye ters ters söylendi.

«Amma ettin be amca! Nasıl konuştun onunla peki?»

«Yahu bilmiyor musun, oraya gittiğimde onun oda kapısına götürürler beni. Kapı aralık durur, o da bu yollu konuşur benimle. Bunu da bilmiyorum diyemezsin ya, hanımabla? Her neyse, bizim çocuk oraya oyun oynamağa gitmişti. Ne oynadınız, yavrum?»

«Bayraklarla oynadık,» diye yanıtladım. Kıvırdığım bu yalanları şimdi düşündükçe kendi kendime şaştığıma inanmanızı dilerim.

Ablam yankı gibi, «Bayrak mı?» dedi.

«Bayrak ya,» dedim. «Estella elindeki mavi bayrağı sallıyordu, ben kırmızı bir bayrak sallıyordum, Miss Havisham da kendi tuttuğu altın yıldızlı bayrağı araba penceresinden dışarı sallıyordu. Sonra hep birden kılıçlarımızı havaya kaldırıp, 'Yaşasın!' diye bağırıyorduk.»

Ablam gene yankı gibi, «Kılıç mı!» diye soludu. «Kılıçları nerden buldunuz, ayol?»

«Dolaptan çıkardık. Dolabın içinde tabancalar da vardı,

gördüm; reçel kavanozları, hap şişeleri. Oda hiç güneş almıyordu. Şamdanlarla aydınlatmışlardı.»

Pumblechook Amca başını ağır ağır sallayarak, «Çok doğru, hanımabla,» dedi. «Orası gerçekten öyledir. Kendi gözlerimle gördüm.»

Şimdi ikisi birden dönmüş bana bakmaktaydılar. Ben de olanca saflığımı takınmış onlara bakıyor, bir yandan da sağ elimle pantolonumun sol paçasını büküp duruyordum.

Başkaca soru sorsalardı kendimi hiç kuşkusuz ele verecektim. Çünkü o sırada bile avluda bir balon bulunduğunu söylemek üzereydim. Gene de söylerdim ya, «Yoksa fabrikada ayı dolaşıyordu, gibilerden bir masal mı uydursam?» diye duraksadım. Bu arada karşımdakiler benim önceden anlattığım akıllara durgunluk verici şeyleri konuşmağa öyle dalmışlardı ki paçayı kurtardım.

Joe çay saatinde içeri geldiği zaman bizimkiler hâlâ bu konuyla haşır neşirdiler. Ablam onu aydınlatmaktan çok kendi içini dökmek amacıyla herşeyi Joe'ya da anlattı.

Joe'nun o mavi gözlerini iri iri açarak umarsız bir şaşkınlıkla devirip durduğunu görünce içim pişmanlıkla doldu. Ne var ki vicdan azabını yalnızca ona karşı duyuyordum; öbür ikisi bana vız geliyorlardı. Joe'yu, tek Joe'yu düşündükçe kendimi bir ufak canavar gibi görüyordum. Ötekilerse oturmuş, benim Miss Havisham'ın evine ve gözüne girmemden doğabilecek sonuçları tartışmaktaydılar. Miss Havisham'ın benim için «birşeyler» yapacağından hiç kuşkuları yoktu; kuşkuları bu «birşeyler»in neler olabileceği konusundaydı. Ablam, «mülk» olasılığını savunuyordu. Amcabey ise kibar bir tüccarın söz gelimi, bir darı ve tohum tüccarının yanına çırak girmemi sağlayacak şöyle «Okkalı bir sermaye» savını güdüyordu.

Bu arada Joe, Miss Havisham'ın bana belki de o pirzola kapışan köpeklerden birini verebileceğini ileri sürdü. Bu parlak buluş ablamı da amcayı da küplere bindirdi. Ablam, «Mankafanın aklı ancak bu kadar eriyorsa,» dedi, «Yapacak başka işi de varsa gidip işini yapsa daha iyi olur.» Joe da gitti.

Bay Pumblechook arabasına binip ayrıldıktan sonra, ablam bulaşıkların başına geçince usulca demirci dükkânına girdim. O gecelik işini bitirene dek Joe'nun yanında kaldım. Sonra,

«Ateşi söndürmeden sana bir diyeceğim var, Joe,» dedim.

Joe nal-çakma iskemlesini örsün dibine çekerek, «Öyle mi, Pip?» dedi. «Deyiver öyleyse bakalım, Pip'çiğim, nedir bu diyeceğin?»

«Joe!» diyerek onun yukarı sıvanmış duran kol yenini aldım, parmaklarımın arasında bükmeğe başladım. «Miss Havisham'ın evinde olanlar üstüne neler neler anlattım, biliyorsun ya?»

«Biliyorum. Hem de nasıl! İnsanın sanki aklı duruyor, iki gözüm.»

«Ah, Joe, çok kötü yaptım ben. Hiç biri doğru değil o anlattıklarımın.»

Joe son derece afallıyarak, «Neler diyorsun sen, Pip?» diye bağırdı. «Yani söylediklerinin...»

«Evet, Joe, hepsi yalandı söylediklerimin.»

«Hepsi olamaz ki ama. Hepsi de yalan olamaz, değil mi, Pip? Siyah kadife kaplı saray arabası da yoktu, demek istemiyorsun ya, Pip?» Ben durduğum yerden başımı, hayır, dercesine sallayıp duruyordum. «Hiç değilse köpekler sahiciydi, ha, Pip? Dana pirzolası yoksa bile hiç değilse köpekler vardı değil mi?»

«Köpek de yoktu.»

«Tek bir köpek?» dedi Joe. «Hiç değilse bir tek, minicik, yavru köpek? Ne olur, Pip, iki gözüm, ha?»

«Yoktu Joe. Hiç köpek yoktu.»

Ben gözlerimi umarsızlıkla Joe'ya dikmiştim, o da şaşkınlıkla, üzüntüyle bana bakakalmıştı.

«Ama iki gözüm Pip'çiğim, olmaz böyle şey. Bu gidişle kendini nerde bulacağını düşündün mü hiç?»

«Çok kötü birşey yaptım, değil mi, Joe?»

«Kötü mü? Feci, dostum, korkunç,» diye Joe baş salladı. «Ne oldu sana öyle, Şeytan mı dürttü ne?»

«Ne oldu, nasıl oldu, ben de bilmiyorum Joe,» diyerek kol yenini bıraktım, onun ayakları dibindeki küllerin içine oturup başımı önüme eğdim. «Şu var ki, keşke bana vale yerine oğlan demesini öğretmeyeydin, Joe! Keşke ayakkabılarım böyle yamru yumru olmayaydı, ne de ellerim böyle kaba-saba!»

O zaman Joe'ya çok mutsuz olduğumu ama beni çok hırpalayan ablamla amcaya bunu açıklayamadığımı anlattım.

Miss Havisham'ın evinde son derece kibirli, çok güzel bir kız gördüğümü, onun bana yontulmamış köylü parçası dediğini, bunu kendimin de bildiğimi, böyle olmak istemediğimi, söylediğim yalanların da, bilmem nasıl, bu nedenden doğduğunu anlattım Joe'ya.

Bir metafizik sorunuydu bu. Çözümlemesi en az benim kadar Joe için de güçtü. Ne var ki Joe sorunu metafizik alandan çıkarmak yoluyla üstesinden geldi.

Bir süre derin derin düşündükten sonra, «Kesinlikle inanabileceğin bir tek şey varsa o da şudur, Pip,» dedi. «Kısacası, yalan yalandır. Nerden doğarlarsa doğsunlar, doğmamaları gerekir. Zaten tüm yalanlar aslında yalanların Babasından doğar ki hepsi böylece tek ve ayni kapıya çıkar, cancağızım. Sakın bir daha yalan söyleyeyim deme, Pip. Yontulmamış olmaktan kurtulmanın yolu bu değildir, çünkü. Kaba saba, yok yontulmamış olmaya gelince, pek çıkartamadım bu işi. Kimi yönlerden bal gibi yontulmuşsundur sen. Diyeceğim, bak işte inceciksin ya! Sonra okumuşluğun, yazmışlığın da var, beri yandan.»

«Yok yok, ben bilgisiz, görgüsüz bir çocuğum, Joe.»

«İki gözüm, dün gece bana yazdığın o mektup ne güne duruyor, peki? Ben ömrümde nice mektuplar görmüşlüğüm vardır, hem de yüksek kişilerden ama işte sana yeminle söyleyeyim ki hiç birileri kitap yazısıyla yazılmış değillerdi, Pip.»

«Hiç birşey bildiğim yok, Joe. Sen beni gözünde büyültüyorsun, hepsi bu.»

«Vallahi, iki gözüm hepsi budur ya da değildir, bir şey değiştirmez; bilgili olan her kişi işe bilgisizlikten başlamak zorundadır. Başında tacıyla tahtında oturan Kral bile, o

Parlamento yasalarını çıkartabilmek için ne yaptı? Veliahtlığa yükseldiği zaman alfabeyi öğrenmekle başladı işe. Evet,» diye Joe başını anlamla salladı. «O da A'dan başlayarak Z'ye dek tüm harfleri sırasıyla öğrendi. Gerçi bu işi ben de yaptım diyemesem de bunun nasıl çetin bir iş olduğunu çok iyi biliyorum, Pip.»

Joe'nin bu bilgelik dolu sözleri umut vericiydi, beni de yüreklendirdi biraz.

Joe dalgın dalgın, «Zenaat ve kazanç yönünden biraz aşağı tabakadan olanlar gidip yukarı tabakadan kişilerle oyun oynayacakları yerde, acaba gene eskisi gibi kendi tabakalarının içinde kalsalar daha iyi olmaz mı, diye düşündüm de aklıma geldi: umarım hiç değilse bayraklar sahiciymiştir, ha, Pip?»

«Değildi, Joe.»

«Bayrakların sahici olmadığına üzüldüm, Pip. Aşağı ve yukarı tabaka durumlarına gelince, bunu bir iyi düşünüp taşınaraktan incelemek gerekirse de şu sırada incelemeğe kalkışırsak ablan da kamete kalkışır ki bu da bile bile göze alabileceğimiz birşey değildir, ha, iki gözüm? Şimdi, Pip, kulağını dört aç da seni gönülden seven bir dostunun öğüdünü dinle. Dostunun sana söyleyeceği şudur, Pip. Yontulup incelmeyi doğru yoldan beceremezsen eğri yoldan hiç beceremezsin. Onun için, bir daha o şeylerden sakın söyleme, iki gözüm; doğru yaşa, için rahat ölürsün.»

«Bana kızmadın ya, Joe?»

«Yok, cancağızım. Ne var ki adı şimdi gerekmeyen o nesneler pek kuyruklu ve de sunturlu türden olup, diyeceğim, hani şu dana pirzolalarıyla kapışan köpekler üstüne olanlar var ya... senin iyiliğini candan dileyen bir dostunun öğüdüne kulak verirsen, birazdan yattığın zaman dualarının arasında bu nesneleri de unutma, derim, Pip. Söyleyeceklerimin hepsi budur, iki gözüm, yalnız bir daha sakın ha yapmayasın!»

Tavan arasındaki küçük odama çıkıp da dua ettiğim sırada Joe'nun öğütlerini unutmasına unutmadım da... küçük kafam öyle karışık, duygularım öyle nankörcesineydi ki

uzun zaman uyanık yatarak, «Estella kimbilir Joe'yu görse ne kaba bulur, olup olacağı bir köy demircisi,» diye düşünüp durdum. «Kimbilir Joe'nun elleriyle kunduraları da nasıl hantal, biçimsiz görünür onun gözüne!» Düşünüyordum da, ablamla Joe şu sırada mutfakta oturmaktaydılar. Ben de odama mutfaktan çıkıp gelmiştim. Oysa Estella ile Miss Havisham mutfakta oturmak diye birşey bilmiyorlardı; böylesi köylü göreneklerinin çok üstündeydi onlar...

Miss Havisham'lara gidince ne yaptığımı düşünürken uyuyakalmışım. Orada üç dört saat yerine üç dört ay kalmışım gibi geliyordu. Başımdan daha o gün geçmiş değil de çok eskiden olup bitmiş, sık sık andığım bir olaydı sanki...

Unutulmaz bir gün oldu, bu benim için, çünkü bende büyük değişimler yarattı. Zaten herkesin yaşamında böyle olmaz mı? Yaşamınızdaki sayılı günlerden bir tekini silin... yazgınızın yönü kimbilir nasıl değişik olurdu! Bunu okurken bir dakika durun, sizi çekip götüren zinciri düşünün: ister demirden olsun ister altından, ister çiçeklerden ister dikenlerden örülü olsun... o unutulmaz günlerin birinde ilk halkası yaratılmasaydı bu zincir belki de size ve yaşantınıza hiç dolanmayacaktı!

ONUNCU BÖLÜM

Bir kaç gün sonraydı; sabahleyin parlak bir fikirle, sevinerek uyandım: Yontulmak için atabileceğim en güzel adım Biddy'den ders alıp onun bütün bildiklerini öğrenmekti.

O akşam Bay Wopsle'nin büyük teyzesinin okuluna gittiğim zaman da bu parlak buluşun peşini bırakmayarak Biddy'ye sokuldum: özel bir nedenden ötürü ilerleyip yükselmek istediğimi, bütün bildiğini bana öğretirse çok sevinip kendisine minnet besleyeceğimi bildirdim. Dünyanın en-iyilik sever kızı olan Biddy hemencecik, «Elbette,» diyerek, aradan daha beş dakika geçmeden verdiği sözü yerine getirmeğe girişti.

Bay Wopsle'nin büyük teyzesinin okulunda uyguladığı Öğrenim Yöntemini şöylece özetleyebiliriz: Hocânım uyuklarken öğrenciler elma yiyip birbirlerinin sırtlarından aşağı saman çöpü sokarak oyalanırlardı; derken hocânım kendini toparlar, kayın dalından yontulma değneğini kaptığı gibi sarsak adımlarla kimseyi ayırt etmeksizim öğrencilerin üzerine yürürdü. Bu saldırıyı her türden alaylı söz ve işaretlerle savdıktan sonra öğrenciler sıraya dizilir, parçalanmış bir kitabı arı vızıltısı gibi bir sesle sözüm-ona okuyarak elden ele geçirmeğe başlarlardı. Kitabın içinde bir alfabe, biraz aritmetikle bir çarpım cetveli, bir kaç satır da imlâ vardı; bir zamanlar varmışmış, daha doğrusu...

Bu kitap elden ele geçmeğe başlar başlamaz hocânım ya uykusuzluğun ya da romatizma ağrılarının yarattığı bir

komaya girerdi. O zaman öğrenciler de kendi aralarında bir çeşit Kundura Yarışması başlatırlardı ki bunun amacı, «Kim kimin ayağına daha hızlı basabilecek» sorununu çözümlemekti. Derken Biddy öğrencilerin arasına atılıp üç tane yazıları silinmiş İncil dağıtarak bu zekâ yarışmasına son verirdi. Ne idüğü belirsiz bir neshenin ucundan beceriksizce kopartılmışa benzeyen bu iğri büğrü kitapların yazısı kadar okunaksız olanını, şimdiye dek gördüğüm en tarihi, en müzelik kitaplarda bile bulamadım! Üstelik sayfalar küf lekeleriyle dolu oldukları gibi aralarında ezilmiş çeşitli börtü-böcek örneklerini de sergilerlerdi.

Dersin bu bölümüne, Biddy'nin hayta öğrencilerle teker teker yaptığı dövüşmeler renk ve canlılık katardı. Dövüşler sona erdiği zaman Biddy bir sayfanın numarasını verirdi. Biz de bu sayfayı okuyabildiğimiz (ya da okuyamadığımız) kadar okurduk: hep bir ağızdan, berbat bir koro... Önce Biddy, tiz, tekdüze bir sesle okur, arkasından da biz onun okuduklarını yenilerdik.. Bu korkunç şamata belirli bir süreden sonra Bay Wopsle'in büyük teyzesini kendiliğinden uyandırırdı. Hocânım sendeleyerek rasgele bir çocuğun üstüne yürür, onun kulaklarını çekerdi. Bu, o akşamki dersin sona erdiğini belirttiğinden bizler kültürel zafer çığlıkları atarak dışarı fırlardık. Hakçasını söylemek gerekirse öğrencilerin kara tahta ya da (bulunduğu zaman) mürekkeple oynamalarını yasaklayan bir kural yoktu. Gelgelelim bu tür çalışmaları yürütebilmek özellikle kışın çok güçtü, çünkü dersleri yaptığımız, (ayni zamanda hocânımın hem oturmak hem de yatmak için kullandığı) küçük oda tek bir tane keyifsiz, isli, daldırma mumun ölgün ışığıyla aydınlanırdı.

Bu koşullar altında yontulabilmek çok zaman alacakmış gibi geliyordu bana. Gene de elimden geleni yapmağa kararlıydım. Biddy ise aramızdaki anlaşmayı hemen o akşam uygulamağa başladı. Bana Fiyat Kataloğundan nemli şeker konusunda biraz bilgi aktardı; evde defterime çekeyim diye de eski İngiliz yazısına göre yazılmış büyük bir D harfi verdi. Oysa Biddy ne olduğunu söylemezden önce, ben bunu ayakkabı tokası yapmak için çizilmiş bir taslak

sanmıştım.

Bizim köyün de bir meyhanesi vardı, elbet; Joe da piposunu arada bir meyhanede tüttürmeyi doğallıkla severdi. O akşam ablam, okul dönüşü Üç Şen Kayıkçılar'a uğrayıp Joe'yu eve getirmemi, yoksa bana «göstereceğini» iyice sıkılamıştı. Bu yüzden ben de okul dönüşü Üç Şen Kayıkçılar'ın yolunu tuttum.

Şen Kayıkçılar'da bir içki tezgâhı vardı. Kapı yanındaki duvarda da tebeşirle yazılı, uzunlukları insana kaygı verici hesap cetvelleri. Bu hesaplar hiç ödenmez gibi gelirdi bana. Cetveller kendimi bildim bileli bu duvardaydı; yıllar boyunca benden daha çok boy atmışlardı. Ne var ki bizim oralarda tebeşir boldu. Belki de köylüler bundan yararlanabilmek için hiç bir fırsatı kaçırmak istemiyorlardı.

Cumartesi akşamı olduğu için meyhanecinin bu hesapları biraz somurtarak gözetlediğini gördüm. Ne var ki benim işim onunla değil Joe ile olduğundan, bir «İyi geceler,» diyerek sofanın dibindeki odaya geçtim. Buradaki mutfak ocağında gürül gürül, parıltılı bir ateş yanıyor, Joe da yanında Bay Wopsle ve bir yabancıyla birlikte çubuğunu tüttürüyordu.

Joe her zamanki gibi, «Meraba, Pip'çiğim, iki gözüm,» diyerek beni karşıladı.

O bunu der demez yabancı adam başını çevirip bana baktı.

O zamana kadar hiç görmediğim, biraz sinsi duruşlu bir adamdı. Boynu sakat olsa gerek ki başı iyice yana dönük, bir gözü de görünmeyen bir tüfekle nişan alırcasına yarı kapalıydı. Onun da ağzında bir çubuk vardı; bunu çekti, ağzındaki bütün dumanı, gözlerini benden hiç ayırmaksızın üfledi, başını eğerek beni selâmladı. Bunun üzerine ben de onu selâmladım. Yabancı gene başını eğdi, oturayım diye yanında yer açtı.

Ama ben meyhaneye gittiğimde Joe'nun yanına oturmağa alışık olduğumdan, «Yok, sağolun, efendim,» diyerek Joe'nun karşı kanepede benim için açmış olduğu yere oturdum. Yabancı adam Joe'dan yana bir göz attı. Onun dikkatinin

başka yerde olduğunu görünce bana gene baş salladı, sonra, çok tuhafıma giden bir biçimde, şöyle bir bacağını ovuşturdu.

Joe'ya dönerek, «Yanılmıyorsam demirci ustası olduğunu söylüyordun,» dedi.

Joe, «Yaa, öyle diyordum,» dedi.

«Ne içersin Bay... adını bağışlamadın da...»

Joe bu kez adını bağışlayınca yabancı ona, «Ne içersiniz, Bay Gargery?» diye sordu. «İçkiler benden. Birer kadeh daha yuvarlayıp öyle kalkalım.»

«Doğruyu istersen,» dedi Joe. «Kendimden başka kimsenin hesabına içki içmek huyum yoktur da benim...»

«Huyun olmayıversin varsın. Ayda yılda bir, hem de bir cumartesi gecesi, ne çıkar? Hadi, hadi, Bay Gargery, söyle, ne içiyorsun?»

«Oyun bozanlık etmeyelim,» dedi Joe. «Rom olsun.»

«Rom,» diye yabancı onun sözünü yineledi. «Acaba öteki bay da bir dilekte bulunurlar mı?»

Bay Wopsle, «Rom,» dedi.

Yabancı meyhaneciyi çağırarak, «Üç rom,» diye buyurdu. ««Hepimize birer bardak, lütfen»

Joe, Bay Wopsle'yi tanıtmak amacıyla, «Şu öteki bay dediniz ya,» dedi. «Bir veryansın edip konuşmağa başlasa bayılırsınız! Kilisemizin yazmanıdır kendisi.»

Yabancı, «Ahha,» dedi çabucacık, o kısık gözünü bana dikerek. «Bataklıkların tam kıyısındaki şu ıssız kilise mi, hani çevresi mezarlıklı?»

«Ta kendisi,» dedi Joe.

Adam çubuğundan rahat bir soluk çekerek bacaklarını tek başına oturduğu kanepeye boylu boyunca uzattı. Başına geniş, sarkık kıyılı bir yol şapkası giyip altına da bir mendil bağlamış olduğundan saçı hiç gözükmüyordu. Ateşe doğru döndürdüğü yüzünde, önce içinden pazarlıklı bir bakış, sonra da bir yarım gülüş görür gibi oldum.

«Sizin buraları hiç bilmiyorum ama ırmak boyları pek ıssız, pek çorak yerlere benziyor,» dedi.

Joe, «Çoğu batak yerler ıssız olur,» dedi.

«Elbette, hiç kuşkusuz. Bu bataklarda çingeneler gezer mi hiç? Serserilere, itler uğursuzlara rasladığınız olur mu?»

«Hiç,» dedi Joe, «Kırk yılın başı bir mapusane kaçkını görürüz. Onları da pek öyle kolay kolay ele geçiremeyiz; ha, Bay Wopsle?»

Bay Wopsle o eski yenilgiyi bile en görkemli duruşuyla anımsayarak, evet, der gibi baş salladı ama soğukçana.

«Anladığıma göre kaçkın kovaladığınız da olmuş,» dedi yabancı.

Joe, «Bir kezcik,» diye yanıtladı. «Zavallıları tutmak istediğimizden değil ya, seyir olsun diye gittiydik; ben, Pip, bir de Bay Wopsle. Öyle değil mi, Pip?»

«Öyleydi ya, Joe.»

Yabancı gene o görünmez tabancasıyla tam bana nişan alırcasına bakarak, «Aslan gibi delikanlı, maşallah,» dedi. «Adına ne diyorsun?»

«Pip,» diye Joe karşılık verdi

«Öz adı mı Pip?»

«Yok, öz adı Pip değil.»

«Soyadı mı Pip?»

Joe, «Yok,» dedi «Bir tür takma ad. Küçükken kendi taktıydı, şimdi herkes öyle çağırır.»

«Oğlun mu olur?»

Joe dalgın düşünerek, «Yoo!» dedi. Gerçi bu işin düşünülecek hiç bir yönü yoktu ama çubuk tüttürürken konuşulan herşeyi uzun uzun düşünüp taşınmak Şen Kayıkçılar'ın bir geleneğiydi. «Yok, değil. Oğlum değil kendisi.»

Yabancı, «Yeğen mi?» diye sordu.

Joe gene derin derin düşünerek, «Yok,» dedi. «Değil, işin doğrusu. Yeğenim de değil benim.»

Yabancı, «Öyleyse neyin nesi, kimin nesi oluyor, kuzum?» diye sordu ki bu sorgudaki şiddet bana gereksiz göründü.

Bu soru üzerine Bay Wopsle araya karıştı. Hısım-akrabalık konusunda her şeyi bilen, diyelim, bir erkeğin hangi kadın akrabalarıyla evlenip hangileriyle evlenemiyeceği konusunda meslek gereği uzman sayılan bir bilirkişi sıfatıyla, Joe ile benim aramdaki bağları ince ince, uzun uzun anlattı. Hazır fır-

sat bulmuşken Bay Wopsle, Shakespeare'nin **Richard III**'ünden korkunç homurtulu bir parçayı da diş gıcırtılarıyla okudu; buna gerekçe olarak da, sonunu «Şairin de dediği gibi,» diye bağlamakla yetindi.

Bu arada izin verirseniz, Bay Wopsle'nin benden konuşurken ille saçlarımı karıştırıp parmaklarını gözlerime sokmak gereğini duyduğunu belirtmek istiyorum. Onun gibi yüksek kişiler, bize geldiklerinde ya da buna benzer koşullar altında neden ille benim gözümü çıkarmak zorunluğunu duyarlardı, bilemeyeceğim. Gelgelelim, hatırladığım kadarıyla küçüklüğümde, aile çevremizde ne zaman benim sözüm geçse böyle kocaman elli birileri, büyüklüklerini, yüksekliklerini ispatlamak için ille gözümü deşmeseler olmazdı!

Bu arada yabancı adam başkalarıyla hiç ilgilenmeyerek hep bana bakıyordu; sonunda o görünmez tüfeğiyle ateş edip beni vurmağa niyetliymiş gibi bakıyordu hem de. Ne var ki o fesli mesli sorusunu sorduktan sonra hiç konuşmamıştı. Tetiği ancak romlarımız geldikten sonra çekti; turnayı da gözünden vurdu.

Sözle yapmadı bu atışı: yalnız benim gözlerim için bir pandomima sergiledi. Bardağındaki romla suyu bana göstererek, gözümün içine bakarak karıştırdı, sonra gene gözümün içine bakarak bir yudum aldı. Evet, bardağındaki romla suyu karıştırıp bir yudum aldı ama romu garsonun getirdiği kaşıkla değil BİR EYEYLE karıştırmıştı.

Bunu öyle punduna getirdi ki benden başka gören olmadı, ama ben eyeyi açıkça gördüm. Adam eyeyi sildikten sonra göğüs cebine kaldırdı. Ne var ki bunun Joe'nun eyesi olduğunu, bu yabancının da benim kaçkını tanıdığını ben, eyeyi görür görmez anlamıştım. Oturduğum yerden büyülenmiş gibi bakakalmıştım ona. O ise şimdi rahatça arkasına yaslanmış, benimle pek ilgilenmeyerek daha çok şalgam ürünü üzerine yürütülen tartışmalara karışıyordu.

Bizim köyde cumartesi geceleri, geçen haftanın artıklarını temizlemenin, Yaşam'a yeniden başlamazdan önce şöyle bir güzel kafa dinlendirmenin doyulmaz tadını taşırdı. Bundan keyiflenen Joe da cumartesi geceleri eve başka gecelerden

yarım saat daha geç dönmek tehlikesini göze alırdı. Bu kaçamak yarım saatle kardaktaki romlar ayni saatte sona erdiğinden Joe beni elimden tutarak ayağa kalktı.

Yabancı adam, «Bir dakika, Bay Gargery,» dedi. «Yanılmıyorsam cebimde yepyeni, parlak bir şilin var; eğer bulabilirsem çocuğa vermek istiyorum.»

Cebinden çıkardığı bir avuç bozuk paranın arasından şilini seçti, buruşuk bir kâğıt parçasına sarıp bana verdi.

«Al bakalım,» dedi. «Başkasına vermek yok ha, senin olacak!»

Ben adamın yüzüne hiç bir terbiye kuralına sığmayacak ölçüde aval aval bakarak teşekkür ettim. Joe'nun elini de sımsıkı tutuyordum. Yabancı Joe'ya iyi geceler diledi, bizimle kalkmış olan Bay Wopsle'ye iyi geceler diledi. Banaysa yalnızca o nişancı gözüyle şöylece bir baktı. Yok, baktı da diyemem. Ağır ağır yumdu bu gözünü. Ama kimi zaman kapalı bir göz insana neler, neler söyler!

Dönüşün, canım konuşmak istese, kendi başıma konuşmak zorunda kalacaktım. Çünkü Bay Wopsle Şen Kayıkçılar'ın kapısında bizden ayrıldı. Joe ağzını, açık havayla çalkalayabildiğince çalkalayıp rom kokusunu dağıtmak için, eve gidinceye kadar açık tuttu.

★

Eve varıp mutfağa girişimizde ablamın keyfi oldukça yerindeydi. Joe da bu olağanüstü durumdan yürek bularak ona, parlak şilin olayını anlattı.

Ablam yabancının ipliğini pazara çıkarmışçasına bir kıvançla, «Kalptır, bana sorarsanız;» dedi. «Yoksa çocuğa neden versin? Ver şunu, bakayım.»

Parayı sargısından çıkarıp ablama verdim. Kalp değilmiş meğer. Ablam bu kez parayı bırakıp sargı kâğıdına atıldı.

«Bu da nesi, ayol? İki tane bir **pound**'luk banknot değil mi bunlar?»

Gerçekten de, memleketteki bütün hayvan pazarlarıyla içli-dışlı olmuşa benzeyen terli, şişman iki banknottu bunlar,

birer pound'luk. Joe hemen şapkasını kaptığı gibi paraları sahibine geri vermek için gerisin geriye, Şen Kayıkçılar'a döndü. O gidince ben her zamanki tabureme oturdum; boş gözlerle ablama baktım. Adamın artık meyhanede olmadığını, içimden, kesinlikle biliyordum.

Bir süre sonra Joe geri geldiğinde adamı bulamadığını, ama meyhaneye para konusunda haber bıraktığını söyledi. O zaman ablam da banknotları bir kâğıt parçasına sarıp zamkladı, konuk odamızdaki bir dolabın üstünde, süs niyetine duran çaydanlığın içindeki kuru gül yapraklarının altına sakladı. Bu banknotlar oradan, geceler gecesi düşlerime girip uykularımı dağıttı, günlerce bir karabasan oldu benim için.

O gece yattığımda, görünmez tüfeğiyle bana nişan alan yabancı adamı düşünmekten bölük-pörçük bir uyku uyudum. Kürek mahkûmlarıyla gizliden gizliye suç ortaklığı etmenin ne ayıp, ne çirkin, ne adi bir şey olduğu aklımdan çıkmıyordu, oysa kirli geçmişimdeki bu lekeyi çoktandır unutmuştum. Hele o eye hiç gözümün önünden gitmiyordu. En beklemediğim bir sırada karşıma çıkıverecek diye bir korku almıştı beni. Sonunda ertesi çarşamba Miss Havisham'lara gideceğimi düşünerek kendi kendimi avutup uyudum. Gene de uykumun arasında eyenin, bilmediğim bir ince kapıdan içeri uzatıldığını görerek kendi kopardığım çığlığın sesiyle uyandım.

ONBİRİNCİ BÖLÜM

Kararlaştırılmış olan günde gene Miss Havisham'lara gittim; çekinerek çaldığım çıngırağın sesine Estella geldi. Gene öncesi gibi, beni içeri aldıktan sonra kapıyı kilitledi, gene önüme düşerek şamdanının durduğu karanlık sofaya yürüdü. Şamdanı eline alıncaya değin hiç ilgilenmedi benimle. Ancak o zaman omzunun üstünden bakarak, kibirli kibirli, «Bugün böyle geleceksin,» dedi, beni evin bambaşka bir kanadına götürdü. Sofa uzundu. Çiftlik Köşkünün dört köşeli alt katını boydan boya döner gibiydi. Dörtgenin bir tek yanını geçtik. Köşeye varınca Estella durdu, elindeki mumu yere bırakarak bir kapı açtı. Burada gün ışığı gene karşımıza çıktı. Kendimi taş döşeli, ufak bir avluda buldum. Avlunun karşısında köşkten ayrı bir ev duruyordu. Bir zamanlar birahane müdürünün oturduğu yer olsa gerekti. Bu evin dış duvarında bir saat vardı. Miss Havisham'ın kendi üzerindeki ve evindeki saatler gibi bu da dokuza yirmi kala durmuştu.

Evin açık duran kapısından içeriye, alt katın arkasındaki alçak tavanlı, loş, sıkıcı bir odaya girdik. Odada insanlar vardı. Estella bana,

«Sen gidip şurada duracaksın, çağırılıncaya kadar bekleyeceksin, çocuk,» diyerek kendisi öbürlerinin yanına gitti.

«Şurası» dediği yer karşıda bir pencereydi. Ben de gidip «şurada» durdum; diken üstünde beklemeğe koyuldum.

Yere kadar inen pencere ıssız bahçenin en çirkin, en sefil köşesine bakıyordu: çürümüş lâhana saplarından oluşmuş bir yıkıntı, bir tek de şimşir ağacı. Şimşir ağacı çok eskiden bu-

danmış, pasta gibi yuvarlacık biçimlendirilmiş, zamanla tepesinden yeni dallar fışkırmıştı, yeşili başka tondan, sere serpe... Öyle ki, alttaki pasta dibini tutup kalıba yapışmış gibi duruyordu. Şimşir ağacına bakarken aklımdan böyle çocuksu şeyler geçiyordu işte. Geceleyin hafif bir kar yağmış, gördüğüm kadarıyla bu kuytu bahçeden başka her yerde eriyip gitmişti. Yalnız bu ufak bahçenin soğuk gölgelerinde hâlâ duruyordu. Rüzgâr da zaman zaman bu karı yerden kaldırıp burgaçlıyarak pencereye savuruyor, sanki oraya geldiğimden ötürü beni taşlıyordu.

Benim gelmemle odadakilerin konuşmalarını yarıda kestiklerini, bana bakmakta olduklarını seziyordum. Ocaktaki ateşin pencere camında yansıyan parıltısı dışında hiç bir şey göremiyordum, gene de inceden inceye süzülmekte olduğumu bilmek bütün sinirlerimi germişti.

Odada iki hanımla bir bey vardı. Pencere başına geçeli daha beş dakika olmadan onlar, bilemeyeceğim nasıl, iki yüzlü birer dalkavuk olduklarını bana sezdirtmişlerdi! Ne var ki hepsi de biribirlerinin iki yüzlü birer dalkavuk olduğunu bilmezlikten geliyorlardı: bildiklerini belli ederlerse kendilerinin de iki yüzlü birer dalkavuk oldukları ortaya çikmış olacaktı çünkü.

Üzerlerinde, başkalarının keyfini bekleyenlerin sıkıntılı durgunluğu vardı. Hanımların en gevezesi bile, esnediği anlaşılmasın diye tutuk bir sesle konuşuyordu. Adı Camilla olan bu kadının çenesini dinledikçe aklıma ablam geliyordu. Yalnız Camilla ablamdan daha yaşlıydı. En sonunda yüzüne baktığım zaman yüzünün de ablamınkinden daha küt çizgili olduğunu gördüm. Doğrusunu isterseniz onu tanıdıkça yüzünde ağız-burun gibi şeyler bulunduğuna bile şaşmağa başladım: Bu yüzün o cansız duvarı öylesine bomboş ve dikti.

Bu hanım tıpkı ablam gibi tatsız bir dobra-dobralıkla, «Zavallıcığım!» dedi. «En büyük zararı kendine dokunuyor.»

Odadaki tek erkek, «Başkasına zarar vermek daha akıllıca bir iş olurdu,» diye fikir yürüttü. «Çok daha doğal.»

Başka bir hanım, «Kuzen Raymond, Kitap bize komşunu seveceksin, demiş,» dedi.

Kuzen Raymond da, «Kuzum Sarah Pocket, bir insanın en yakın komşusu kendisi değilse kimdir?» diye karşılıkta bulundu.

Miss Pocket güldü. Camilla da güldü, sonra esnemesini bastırmağa çalışarak,

«Lâf mı, yani?» dedi.

Gene de bu lâf hepsinin pek hoşuna gitmiş gibiydi. O zamana dek konuşmamış olan kadın sözlerini vurgulayarak, büyük bir ciddilikle, «PEK doğru!» dedi.

Bir kaç dakika sonra Camilla, «Zavallı adam,» dedi. (Bu sırada gözlerinin hep benim üstümde olduğunu biliyordum). «İnanmayacaksınız ama Tom'un karısı öldüğü zaman çocukların yas kılıklarını kapkara danteller, kurdelelerle süslemenin önemini bu adamın kafasına sokamadım. Öyle garip düşünceleri var ki!» «Tanrıyı seversen, Camilla, zavallı öksüzcükler karalar giyecekler ya, gerisinin ne önemi var?» demez mi bana? «İşte size Matthew! Pes, doğrusu!»

Kuzen Raymond, «Çok iyi yönleri vardır, temiz çocuktur.» dedi. «Benim Tanrım var, iyi yönlerini yadsıyamam, doğrusu. Ne var ki Matthew neyin yakışıp alıp neyin yakışıksız kaçacağını dünyada bilememiştir, bundan böyle öğrenemez de.»

Camilla, «Görevin bana düştüğünü biliyordum,» dedi. «Kesin konuşup sert davranmak zorunda olduğunu biliyordum. «Olamaz!» Ailemizi herkese karşı beş paralık edersin, dedim. Çocukları dörtbaşımamur yas kılığına sokmazsak ailenin âleme rezil olacağını söyledim ona. Kahvaltı saatinden akşam yemeğine kadar gözyaşı döktüm bu yüzden, midem alt-üst oldu. Anca ondan sonra seninkisi her zamanki taşkınlığıyla, «Nasıl istiyorsan öyle yap!» diye kestirip attı. Ben de hemen sokağa fırladığım gibi, yerden-gökten yağan yağmura bile bakmadan, gerekenlerin hepsini aldım. Tanrıma bin şükür olsun. Bunu yaptığım için ömrümün sonuna kadar içim rahat yaşayacağım.»

Estella, «Ama paralarını o verdi, değil mi?» diye araya karıştı.

Camilla, «Sevgili yavrum, sorun parayı kimin vermiş

olması değil, alış verişi benim yapmamdır,» diye yanıtta bulundu. «Ne zaman geceleyin uykumdan uyansam, bunu düşündükçe içim yağ bağlayacak.»

Uzaktan, demin geçtiğimiz sofanın derinliklerinden gelen bir çıngırak sesi, bir bağırış ya da çağırışın yankılanması konuşmayı yarıda kesti; bunun üzerine Estella benden yana dönerek, «Hadi, çocuk,» dedi.

Döndüğüm zaman odadakiler yüzüme sonsuz bir küçümsemeyle baktılar. Odadan çıktığım sırada Sarah Pocket'in, «Aa, artık bu da olmaz, yani, aklına estiğine gidiyor!» dediğini, Camilla'nın da, «Esintinin böylesi görülmemiştir. Amma iş, ha!» diye söylendiğini duydum.

Karanlık sofada şamdanımızla yürürken Estella birdenbire zınk diye durdu, dönüp yüzünü yüzüme iyice yaklaştırdı; o her zamanki iğneli, kışkırtıcı sesiyle, «Eyy?» dedi.

Onun üstüne yuvarlanmamak için kendimi zor tutarak, «Evet, efendim?» dedim.

Durduğu yerden bana baktığına göre ben de durmuş ona bakıyordum.

«Güzel miyim?»

«Evet, bence çok güzelsiniz.»

«Çok mu kırıcıyım?»

«Geçen günkü kadar değil.»

«Değil ha?»

«Değil.»

Kız son soruyu sorarken bir parlamıştı; sorusunu yanıtladığım zaman da yüzümü var gücüyle tokatladı.

«Ya şimdi? Seni küçük, pis domuz, şimdi ne diyorsun bakalım?»

«Hiç bir şey söylemem ben sana.»

«Çünkü söyleyeceğini yukarda söylersin de ondan.»

«Yok,» dedim. «Hiç de ondan değil işte.»

«Gene ağlasana, pis şey. Neden ağlamıyorsun?»

«Bundan böyle hiç ağlamayacağım da ondan,» diye yanıtladım.

Dünyada bundan daha yanlış bir söz söylenmemiştir, sanıyorum. Çünkü o dakikada bile için için ağlıyordum Estel-

la uğruna. Sonradan bana ne acılara malolduğunu da şimdi biliyorum.

Bu kısa aradan sonra gene yolumuza düzülüp yukarı çıktık. Merdiveni tırmanırken, karanlıkta el yordamıyla inmeğe çalışan bir adam gördük. Bu bey beni görünce durup bakarak, «Bu da kim?» diye sordu.

«Çocuğun biri,» dedi Estella.

Koyu esmer, iri kıyım bir adamdı. Kocaman bir kafasıyla kafası kadar kocaman elleri vardı. Bu kocaman ellerden biriyle çenemi kavradı, yüzümü görebilmek için, şamdanın ışığına doğru çevirdi. Saçının tepesi zamansız açılmış, kaşları çalı gibi dimdik, gür, kapkaraydı. İyice derinlerden bakan gözleri insanın sinirine dokunacak derecede sert, kuşku doluydu. İyice traş olmuştu, ama gene de sakal dipleri kara kara, benek benek kendini belli ediyordu; çok da kalın bir saat kösteği vardı.

Bu adamı hiç tanımıyordum, benim için bir hiçti. Sonradan ne denli yakınım olacağını da o dakikada kestiremezdim. Ama bu raslantı bana onu böyle yakından incelemek fırsatını verdi.

«Buraların çocuğusun, ha?» diye sordu.

«Evet, efendim,» diye yanıtladım.

«Nasıl oldu da buraya geldin?»

«Miss Havisham çağırtmış da, efendim.»

«Peki, öyleyse. Uslu dur ha, terbiyeni sakın bozmayasın. Erkek çocuklarını iyi bilirim ben; sizden pek hayır gelmez ya, neyse. Sen benim sözüme iyi kulak ver,» diye adam o koskoca işaret parmağının yanını kemirerek çatık kaşla bana baktı. «Sakın yaramazlık etme!»

Adam böyle diyerek beni bıraktı, aşağı indi. Ondan kurtulduğuma sevindim çünkü elleri lâvantalı sabun kokuyordu. Doktor mu ki, diye merak etmiştim ama yok, doktor olsa daha bir suyuna giderdi. Neyse, bu sorunu başkaca düşünecek zaman kalmadı çünkü çok geçmeden Miss Havisham'ın odasına vardık. Miss Havisham da, odası da tıpkı bıraktığım gibi duruyorlardı. Estella beni kapının dibinde bırakıp gitti; Miss Havisham tuvalet masasının önünde oturduğu yerden başını

kaldırıp bana bakıncaya dek orada bekledim.

Miss Havisham hiç bir şaşkınlık belirtisi göstermeksizin, serinkanlılıkla, «Ey,» dedi. «Günler gelip geçti demek, öyle mi?»

«Evet, efendim. Bugün günlerden...»

Kadın, «Sus, sus, sus,» diye parmaklarını sabırsızlıkla şaklattı. «Bilmek istemiyorum. Oyuna hazır mısın?»

Dilim dolaşarak, '«Sanmıyorum, efendim,» diye karşılık vermekten kendimi alamadım

O, bakışlarıyla yüzümü tarayarak, «İskambil de oynamaz mısın?» diye sordu.

«Oynarım, efendim. İsterseniz onu oynayabilirim.»

Miss Havisham, «Bu ev sana, eski, sıkıcı geldiğinden canın oyun oynamak istemediğine göre,» dedi. «Çalışmak ister misin bari?»

Bu soruyu olumlu yanıtlamak ötekinden daha kolay geldiği için, gönüllü olarak, peki, dedim.

Miss Havisham o buruşmuş, kurumuş eliyle arkamdaki kapıyı göstererek, «Öyleyse şu karşıki odaya git, ben gelinceye kadar orda bekle,» dedi.

Merdiven sahanlığını geçerek onun dediği odaya girdim. Bu oda da güneş ışığından yoksun bırakılmıştı; havasız, ağır bir kokusu vardı. Eski biçim, rutubetli ocakta, biraz önce yakılmış olan ateşin canı, yanmaktan çok sönmek ister gibiydi; odaya çöreklenen isteksiz duman da dışarki açık havadan daha soğuktu sanki: bizim köyün ordaki batakların sisine benziyordu. Yüksek ocağın üstündeki, çıplak ağaçlara benzer bir kaç kol şamdan odayı hafifçe aydınlatmaktaydı: odanın karanlığını hafifçe tedirgin ediyordu, demek sanırım daha yerinde olur. Oda genişti, bir zamanlar pek de güzel olduğu anlaşılıyordu. Ne var ki şimdi içindeki gözle görülür herşey tozlanıp küflenmiş, parça parça dağılıp dökülmeğe başlamıştı. Odadaki en çarpıcı şey üstüne sofra örtüsü serilmiş uzun bir yemek masasıydı. Evdeki bütün saatlerle yaşam temelli durduğu zaman, bu sofrada bir şölen hazırlanmaktaymış, besbelli: Masanın tam ortasında yemiş tabağı, vazo gibilerden bir süs eşyası yükselmekteydi. Ama

üzeri kat kat örümcek ağlarıyla öyle bir sarılıydı ki biçimini çıkartmak olanaksızdı. Sarı ağların arasında kapkara bir mantar gibi yükselişine bakarken bacakları benekli, alaca, şiş karınlı örümceklerin, bu nesneye girip çıkarak telâşla koşuştuklarını gördüm: örümcekler dünyasında pek önemli bir kamu olayı varmış gibi telaş içindeydiler.

Duvar kaplamalarının ardından gelen sıçan tıkırtılarına bakılacak olursa bu olay onları da yakından ilgilendiriyor, onlar için de önem taşıyor olsa gerekti. Gelgelelim kara böcekler bu telâşeyi hiç umursamadan, yaşlı kişilerin hantal adımlarıyla sarsak sarsak ocak başında dolaşıyorlardı: gözleri pek görmeyip kulakları ağır işiten, birbirleriyle de pek geçinemeyen bir sürü huysuz ihtiyar.

Bu kıvıl kıvıl yaratıklar beni büyülemiş gibi, bütün dikkatimle ama uzaktan onları seyrediyordum ki Miss Havisham'ın eli omzuma yapıştı. Kadın öbür elinde koltuk değneğine benzer bir baston tutmuş, ona yaslanmıştı. Bu duruşlarıyla bu yıkık beldenin büyücüsü gibiydi.

«Burası,» diyerek elindeki bastonla ortadaki şölen masasını gösterdi. «Ölünce beni yatıracakları yerdir. Hepsi gelip, benim burada yatışıma bakacaklar.»

Hem orda, o dakikada masanın üstüne yatıp ölecek, panayırdaki o tüyler ürpertici mumyayı tam anlamıyla canlandıracak diye yüreğim ağzıma gelerek, onun dokunuşundan kaçınmak amacıyla büzülüp kalmışım!

Miss Havisham bastonunu gene ileri doğru uzatarak, «Bu nedir dersin?» diye sordu. «Hani şu ortadaki, örümcek ağlarıyla sarılı olan?»

«Bilemeyeceğim, efendim.»

«Kocaman bir pastadır bu. Gelin pastası. Benim pastam!»

Odayı ateş püsküren bakışlarla çepeçevre süzdü, sonra omzuma tutundu. Sinirden eli seyreyerek,

«Hadi, hadi, durma, yürüt beni, yürüt!» dedi.

Bana verilen görevin Miss Havisham'ı odada dolaştırmak olduğunu bu sözlerden çıkarttım. Bunun üzerine hemen işime başladım. Miss Havisham omzuma yaslanmıştı. Ben de bu eve ilk gelişimdeki düşünceme uyarak Pumblechook Amcanın

paytonunu andırır bir hızla odada dört dönmeğe giriştim.

Güçlü, dayanıklı bir kadın olmadığından bir süre sonra, «Daha yavaş,» dedi. Gene de durup durup sabırsızlandıkça hızlanarak dolaşmamızı sürdürdü. Bu arada omzumdaki eliyle ağzını oynatıp durduğundan bana, onun düşüncelerinin akışı kadar hızlı gidiyormuşuz gibi geliyordu. Bir süre sonra,

«Estella'ya seslen,» dedi.

Ben de geçen seferki gibi sahanlığa çıkarak sesimin son perdesiyle kızın adını çağırdım. Şamdanın ışığı gözükünce Miss Havisham'ın yanına girdim, gene odanın içinde dört dönmeğe koyulduk.

Bizi seyre gelen yalnızca Estella bile olsa canım sıkılacaktı ya, kız yanında aşağı kattaki üç hanımla beyi de getirince ne yapacağımı şaşırdım. Ayıp olmasın diye durmak istedimse de Miss Havisham omzumu sıkınca gene dolaşmağa başladık. Bunu benim isteğim sanacaklar diye utancımdan yüzüm kıpkırmızı kesilmişti.

Miss Sarah Pocket, «Canım Miss Havisham, ne iyi gördüm sizi!» dedi.

Miss Havisham, «Hiç de iyi görmedin beni,» diye karşılık verdi. «Sapsarı bir deri parçasıyla bir yığın kemik...»

Miss Pocket böyle terslendiği zaman Camilla'nın gözleri parladı. Miss Havisham'ı üzgün üzgün süzerek, «Vah benim zavallıcığım,» diye mırıldandı. «Bu durumda nasıl iyi olabilir ki? Lâf mı yani? Daha neler!»

Miss Havisham, «Ya sen nasılsın, Camilla?» diye sordu.

O sırada Camilla'nın önünden geçtiğimizden bana kalsa duracaktım ya Miss Havisham duralamadı bile! Son hızla yürüyüp giderken ben Camilla'ya karşı büyük saygısızlık ettiğimi düşünmekten kendimi alamıyordum.

Camilla, «Eksik olmayın, Miss Havisham, iyi olmağa çalışıyoruz, işte,» dedi.

Miss Havisham her zamankinden daha dik sesle, «Neyin var ki?» diye sordu.

Camilla, «Canım, sözünü etmeğe değmez,» diye yanıtladı. «Duygularımı dünyaya ilân etmek istemiyorum ama geceleri sizi düşünmekten uyku tutmaz oldu; sağlığım bozuldu.»

«Öyleyse sen de beni düşünmeyiver,» diye Miss Havisham ters ters yanıtladı.

Camilla hıçkırıklarını bastırmağa çalışarak tatlı sesle, «Ah, demesi kolay!» diye mırıldandı. Üst dudağı titremiş, gözlerinden yaşlar boşanmıştı. «İşte Raymond burda; geceleri ne zencefiller, nane ruhları kokladığımı o biliyor. Bacaklarımın sinirleri nasıl kasılıp seyriyor, Raymond anlatsın. Ama ne yapalım, huyum kurusun, sevdiklerimi düşündükçe kaygıdan, tıkanıklık geçirmek, oramın buramın tutulması filân alışageldiğim şeylerdir benim. Daha az duyarlıklı olabilsem, insanları daha az sevebilsem, midem de sinirlerim de sağlamlaşır, demir gibi olurdu. Keşke vurdumduymaz olabileydim. Ah, ben istemez miydim? Ama geceleri sizi düşünmemek ha. Daha neler!»

Böyle diyerek Camilla hıçkırıklara boğuldu.

Adı geçen Raymond'un odadaki bey, bu beyin de Bay Camilla olduğunu anlamıştım. Kendisi tam bu sırada imdada yetişerek, «Camilla, bir tanem,» diye araya girdi. «Ailene olan düşkünlüğün yüzünden eriyip bittiğini herkes biliyor. Öyle ki bu yüzden bir bacağın ötekisinden daha kısa kalmağa başladı.»

Sesini şimdiye dek bir kez duymuş olduğum ciddi hanımefendi, «Gözleri uykusuz yatıp bir insanı düşünüyorsun diye o insan üzerinde bir hak ileri sürebileceğini bilmezdim, hayatım,» dedi.

Miss Sarah Pocket de, «Elbet değildir; ehhem,» diyerek bu görüşü savundu.

Onun ufacık tefecik, kavrulup kurumuş bir yaşlı kadın olduğunu şimdi görebiliyordum. Ceviz kabuklarından yapılmışa benzeyen minnacık bir yüzüyle kediler gibi gepgeniş bir ağzı vardı. Yalnızca bıyıkları eksikti!

Ciddi hanım, «Yatıp düşünmekten kolay ne var?» dedi.

«Ne var ya,» diye Miss Pocket onu destekledi.

Camilla, «Elbette, öyle ya!» diye bağırdı. Kaynaşıp köpüren duyguları bacakları boyunca göğsüne doğru yükselir gibiydi. «Ne doğru söylediniz! Sevmek demek zayıflık demek-

tir. Ama elimde değil ki! Yaradılışım başka olaydı sağlık durumum da çok daha iyi olurdu, hiç kuşkusuz. Gene de, elimde olsa bile huylarımı değiştirmem ben. Evet, çok acı çekiyorum bu yüzden, gene de geceleri uyanık yattığım sırada böyle bir insan olduğumu düşünmek bana iç-rahatlığı veriyor.» Sonra Camilla gene gözyaşlarına boğuldu.

Bu arada Miss Havisham'la ben hiç ara vermeyerek o sıkıntılı, ürkünç odayı dört dönüp durmuştuk. Kâh konuklarımızın eteklerine sürünecek kadar yaklaşıyor, kâh uzaklaşıp odanın karşı köşesinden bakıyorduk.

Camilla, «İşte Matthew'u ele alalım,» dedi. «Aile arasına karışmaz, bir kerecik bile buraya gelip Miss Havisham'cığımızın hatırını sormaz. Matthew'nun akıl almaz acayip tutumları yüzünden kaç kez yataklara düştüm, korsemin dantelleri açık, başım yana düşmüş, saçlarım darmadağınık, ayaklarım kimbilir nerde...»

Bay Camilla, «Başından çok daha yüksekte, bir tanem,» diye onun sözünü kesti.

«Saatler saati baygın yattığım oldu bu durumda da kimse bir teşekkür bile etmedi.»

Ciddi hanım, «Yok, bir de teşekkür mü edeceklerdi?» diye söylendi.

Uysal görünüşünün altında hain bir insan olduğu anlaşılan Miss Sarah Pocket, «Biliyor musun, şekerim, bence sen kendi kendine sorsan iyi olur,» dedi «Kimlerden teşekkür bekliyordun ki?»

Camilla, «Ne teşekkür ne de minnet filân beklemeden saatler saati baygın yattığım çok olmuştur,» dedi. «Çektiğim tıkanıklıkları, nane ruhunun bile para etmediğini Raymond biliyor, o anlatsın size. Hıçkırıklarımıysa karşı kaldırımdaki piyano akortçusunun evinden duymuşlar da, zavallı saf yavrucaklar, güvercin ötüşü sanmışlar uzaktan uzağa... Oysa şimdi kendi en yakınlarım böyle yüzüme karşı...» Sözlerinin burasında Camilla elini boğazına götürdü, bu boğazın içinde oluşan tıkanıklığın son derece kimyasal bir tanımlamasına girişti.

Matthew'nun adı geçince Miss Havisham durmuş, beni de

durdurmuştu. Durduğu yerden Camilla'ya bakıyordu. Onun bu tutumu Camilla'yı derinden etkiledi, o da kimyasal konuşmalarını kısa kesti.

Miss Havisham gülmez bir yüz, acı bir sesle, «Hiç korkma,» dedi, «Matthew eninde sonunda görmeğe gelecek beni. Şu masaya uzatıldığım zaman. İşte şurası,» diye bastonuyla masaya vurdu. «Onun yeri olacak. Baş ucumda. Senin yerin burda olacak, kocanınki de şurda. Sarah Pocket orada duracak. Georgiana'ysa şurda. Leşimi bölüşmeğe geldiğiniz zaman nerede duracağınızı hepiniz öğrendiniz, değil mi? Şimdi gidin artık.»

Hepsinin adını saydıkça bastonuyla masanın bir başka yerine vurmuştu. Şimdi bana, «Hadi, gezdir beni, gezdir,» dedi; başladık gene dolaşmağa!

Camilla, «Elimizden ne gelir ki, buyruklara boyun eğip gitmekten başka?» diye sızlandı. «Neyse, insanın sevip saydığı kişiyi, birazcığına da olsa görebilmesi gene birşeydir. Geceleri uykum dağıldığı zaman acı bir kıvançla düşüneceğim bunu. Keşke bu avuntu Matthew'ya da nasip olabilseydi, ama ne yapalım, o bundan kendi kendini yoksun bırakıyor. Duygularımı herkese yaymak istemiyorum, gene de yüzüne karşı, akrabalarının ölüsünü bölüşmek istiyorsun demeleri insanın çok ağrına gidiyor, doğrusu. Sanki biz Dev Anasıymışız gibi! Sonra düpedüz kovulmak! Bakalım daha neler göreceğiz.»

Camilla hızla inip kalkmağa başlayan göğsüne elini bastırınca Bay Camilla hemen araya girdi. Bunun üzerine Camilla tıkanıp bayılmayı sonraya bıraktığını belirten, görülmedik derecede metin bir tutumla, kocasının kolunda dışarıya çıkartıldı. Çıkmazdan önce Miss Havisham'a parmaklarının ucuyla bir öpücük yollamaktan da geri kalmadı.

Sarah Pocket ile Georgiana, en sona kim kalacak diye hafifçe takıştılar. Gelgelelim Sarah bu oyunda yenik düşmeyecek kadar bilgiçti. Georgiana'nın çevresinde kendine özgü kurnaz kaypaklıkla öyle bir döndü-dolaştı ki Georgiana sonunda ondan önce gitmek zorunda kaldı. O zaman Sarah Pocket ev sahibiyle özel olarak vedalaştı. Ötekilerin saçmalıklarına acıyormuş gibi bir gülümseyişle, «Tanrı sizi esirge-

sin, Miss Havisham,» diyerek ayrıldı.

Estella ışığıyla onlara yol gösterirken Miss Havisham, eli omzumda gezinmesini sürdürdü ama gitgide yavaşlıyordu. Sonunda ateş başında durdu. Bir süre kendi kendine birşeyler mırıldanarak ateşe baktıktan sonra,

«Pip, bugün benim yaş günüm,» dedi.

Daha nicelerine, diye onu kutlayacaktım ama o hemen bastonunu kaldırdı.

«Adını andırmam ben bu günün,» dedi. «Ne demin burada olanlara, ne de başkalarına bu günün lâfını ettirmem. Her yıl bugün gelirler buraya ama, yaş günü, demeyi göze alamazlar.»

«Bu çirkef yığını,» diye bastonuyla masadaki örümcek yuvasını, dokunmadan gösterdi. «Yılın bu gününde getirilmiş konmuştu buraya, sen doğmazdan çok, çok önce. O ve ben, birlikte çürüyüp küflendik. Onu sıçanlar kemirdi; beni kemiren dişlerse sıçan dişlerinden çok daha keskin.»

Bastonun yayvan topuzunu yüreğinin üstüne bastırmış, gözlerini masaya dikmiş bakıyordu: sırtında, bir zamanlar beyaz olan sararmış, çürümüş gelinliği, masanın üzerinde, bir zamanlar beyaz olan sararmış, çürümüş örtü; çevremizdeki herşey öylesine çürümüş, bir dokunsan dağılıp dökülecek...

Miss Havisham korkunç derecede çökmüş bir yüzle, «Bu yıkıntının sonu geldiği zaman,» dedi, «Ölümü, sırtımda gelinliğimle bu masaya yatırdıkları zaman... Vasiyetim bu, böyle olacak, O'na da en son lânet damgası vurulmuş olacak böylece. Ama ah, ölüm günüm de bugüne raslayabilse, ne iyi olurdu!»

Masaya bir bakışı vardı, sanki orada uzanmış yatan kendi ölüsünü görüyordu. Hiç sesimi çıkarmadım. Biraz sonra geri geldiği zaman Estella da hiç sesini çıkarmadı. Uzun süre böylece durmuşuz gibi geldi bana. Odanın ağır havasını, uzak köşelerde somurtan o soğuk karanlığı içime çektikçe, Estella ile ben de yakında çürümeğe başlıyabiliriz diye bir korku içimi doldurdu.

Sonunda Miss Havisham o umarsız dalgınlığından yavaş yavaş değil de bir çırpıda sıyrılıp kurtularak, «Hadi bakalım,

iskambil oynayın da göreyim,» dedi. «Neden başlamadınız, hâlâ?»

Bunun üzerine onun odasına döndük, eski yerlerimizi aldık; gene oynadığımız her el oyunda benim papazım kaçırıldı. Miss Havisham gözlerini ayırmaksızın bizi seyrediyor, arada dikkatimi Estella'nın güzelliğine çekiyor, Estella'nın göğsüne, saçlarına iliştirdiği takılarla bu güzelliği daha da vurguluyordu.

Estella'nın bana karşı olan tutumu da eskisi gibiydi. Ne var ki bugün benimle konuşmayı bile gururuna yediremiyordu. Beş, altı el oyun oynadıktan sonra gene geleceğim gün kararlaştırıldı, sonra beni aşağıya indirdiler, gene köpek beslercesine karnımı doyurdular. Sonra da bıraktılar, avluda istediğim gibi gezip dolaşayım.

Bir önceki gelişimde tepesine tırmanıp baktığım duvarda bir kapı vardı da o zaman kapalı mı duruyordu, diye merak etmek bir işe yaramaz. Çünkü geçen gün gözüme kapı çarpmamıştı, bugünse çarptı. Kapı açık duruyordu. Estella'nın konukları sokağa kadar uğurlamış olduğunu bildiğimden (elinde anahtar destesiyle geri gelmişti de), rahatça bu kapıdan bahçeye girdim, boydan boya dolaştım. Gerçekten ıssız, yaban bir yerdi bu bahçe. Eskiden kalma kavun ve hıyar tarhları, yaşamlarının bu son günlerinde yeniden meyve vermek için cılız çabalarda bulunmuş ve yırtık ayakkabı döküntüleriyle eski şapka parçaları yaratmış gibiydiler; arada bir de yamru yumru tava biçiminde, otlara boğulmuş bir garip ürün...

Bahçeyi, içinde kopuk bir sarmaşıkla bir kaç boş şişeden başka birşey olmayan eski limonluğu iyice gezdikten sonra kendimi, demin pencereden görmüş olduğum o ıssız, bakımsız, iç-karartıcı köşede buldum. Karşıki evin bomboş durduğundan hiç kuşkum olmadığı için bir pencereye yanaşıp içeri bakınca kendimi solgun benizli, sarı saçlı genç bir beyefendiyle göz göze bularak adamakıllı afalladım.

Göz kapakları kızarık duran bu küçük beyin gözden yitmesiyle yanıbaşımda bitivermesi bir oldu! Pencereden baktığımda ders başındaydı. Şimdi de üstü başı mürekkep için-

deydi.

«Meraba, yavru,» dedi bana.

Bence beylik bir selâm olan merhabanın en iyi yanıtı gene kendisi olduğundan, «yavru»yu duymazlıktan gelerek, Meraha,» dedim.

«Kim aldı seni içeri?»

«Miss Estella aldı.»

«Kim izin verdi ortalarda dolaşmana?»

«Miss Estella verdi.»

Bunun üzerine solgun benizli genç bey, «Dövüşe var mısın?» diye sordu.

Varım, demekten başka ne gelirdi elimden? Sonraları çok sordum bu soruyu kendi kendime, ama başka birşey yapamazdım ki! Çocuğun tutumu son derece kesindi, ben de şaşkına dönmüş olduğumdan, büyülenmiş gibi onun peşinden gittim.

Çocuk bir kaç adım gittikten sonra topuğunun üstünde dönerek, «Ama dur bir dakika,» dedi. «Dövüşmek için sana bir neden yaratmam gerek. Al, işte!»

İnsanın sinirini bozan bir kibarlıkla bir bacağını kaldırıp arkaya atarak ellerini birbirine sürttü, atılıp saçımı çekti; sonra ellerini gene şaplatarak birbirine sürttü, kafasını eğdi, gelip karnımın orta yerine tosladı.

Bu sonuncu boğa-saldırısı düpedüz bir hakaret olmasının yanısıra, tam yemek üstüne rasladığı için daha da ağırıma gitti. Bu yüzden hemen bir yumruk salladım. Ben tam ikinci yumruğu sallamak üzereyken küçük bey, «Yaa, demek öyle ha?» diyerek öne-arkaya sıçramağa başladı ki, dar çerçeveli yaşantımda hiç böylesini görmemiştim doğrusu!

Karşımdaki ise, «Oyunun kuralı bu,» diyerek sağ ayağını kaldırıp sol ayağının üstüne sıçradı. «Kurallara saygılı olalım,» diyerek sol ayağını kaldırıp sağ ayağının üstüne sıçradı. «Hadi gel de başlangıç koşullarını uygula.» Çocuk böyle diyerek öne arkaya zıplamağa başladı, daha bir sürü şeyler yaptı. Bense ona aval aval bakakalmıştım.

Onun bu çevikliğiyle ustalığı karşısında gizli bir korkuya kapılmıştım. Gene de o sarışın kafanın karnıma toslamağa hiç hakkı olmadığına, böylelikle benim de bu kafayı hiçe say-

mak hakkım doğduğuna hem duygusal hem de ahlâksal yönden inancım bütündü. Bu yüzden hiç sesimi çıkarmaksızın peşine düştüm. İki duvarın birleştiği yerde, bir süprüntü yığının gözlerden gizlediği kuytu bir köşeye çekildik. Çocuk bana dövüşme nedenini yeterli bulup bulmadığımı sordu; benim, yeter, demem üzerine biraz izin isteyip çekildi; derken elinde bir şişe su ve sirkeye batırılmış bir süngerle dönüp geldi. «İkimiz de kullanabiliriz,» diyerek bunları duvarın dibine koydu. Sonra soyunmağa girişti; hem becerikli, hem neşeli, hem de kana susamış bir tutumla yalnız ceketini, yeleğini değil, gömleğini de çıkarttı.

Yüzüyle ağzının ucundaki sivilceler yüzünden hiç de gürbüz bir görünümü yoktu. Gene de giriştiği bu hazırlıklar korkudan kanımı dondurdu. Benimle yaşıt olsa gerekti ama daha boylu duruyordu. Hele o fırıldak gibi dönüp duruşu doğrusu göz kamaştırıcıydı. Bunun dışında (ve savaş için soyuruk olmadığı zamanlarda) gri kostümlü bir kibar çocuğuydu. Dirsekleriyle dizleri, kol bilekleriyle topukları, gövdesinin başka bölümlerinden çok daha hızlı gelişmişe benziyordu.

Başını yandan yana eğerek beni pek teknik bir ustalıkla gözden geçirişini, vücut yapımı, kıracağı kemikleri önceden seçercesine inceden inceye süzüşünü görünce dizlerimin bağı çözüldü. Onun için ilk yumruğumu atar atmaz onun sırt üstü yere serilip kaldığını, burnundan kanlar akarak yamulmuş bir yüzle bana baktığını görünce nerdeyse dilimi yutuyordum. Ömrümde hiç böyle şaşırmamıştım.

Ama küçükbeyin düşmesiyle kalkması bir oldu. Yüzünü pek tecrübeli, pek hünerli bir biçimde süngerledikten sonra gene çevremde zıplaya sıçraya beni kollamağa başladı. Ömrümün ikinci en büyük şaşkınlığını da onu gene sırt üstü yatar ve morarmış gözüyle bana bakar gördüğüm zaman yaşadım.

Pek gözlülüğüyse içimde büyük bir saygı uyandırmıştı. Hiç gücü yok gibiydi, bana bir kez bile hızlıca bir yumruk atamadı, durmadan sırt üstü yuvarlanıp kalıyordu. Gelgelelim bir saniye sonra gene yerinden fırlıyor, süngerle silinip şişeden su içiyor, büyük bir hevesle kendi kendine komut

veriyor, sonra öyle bir çeviklik ve cakayla üstüme geliyordu ki bu kez işimi bitireceğine ben bile inanıyordum.

Oysa kötü hırpalandı bu dövüşte, çünkü, utanarak söylüyorum: ona her vuruşumda bir öncesinden daha kötü vuruyordum. Ama o her yumruktan sonra gene kalkıp üstüme geliyordu. En sonunda ters düşerek kafasının arkasını duvara çarptı. Bu dönem noktasından sonra bile ayağa kalkarak bir kaç kez benim hangi yanda olduğumu kestiremeden sersem sepelek kendi çevresinde döndü. Neyse ki en sonunda diz üstü emekleyerek gidip süngerini aldı, havaya attı. Bir yandan da soluk soluğa,

«Bu demektir ki sen kazandın,» dedi.

Öyle yiğit ve masum bir duruşu vardı ki kavgayı başlatan ben olmadığım halde kazandığım zaferin tadı buruk geldi. Daha doğrusu, giyinirken kendi kendimi yırtıcı bir kurt yavrusu ya da başka türden bir hayvan yavrusu gibi yabansıl gördüğüme inanmak istiyorum. Her neyse yüzümdeki terleri durup durup silerek, giyindim.

«Yardım edebilir miyim?» diye sordum.

«Yok, sağol.»

«İyi günler, öyleyse,» dedim.

«Sana da,» dedi.

Dış avluya çıktığımda elinde anahtar destesiyle beni beklemekte olan Estella'yı buldum. Sevindirici bir şey olmuş gibi yüzü kızarmış, gözleri parıl parıldı. Dosdoğru sokak kapısının yolunu tutacağına içeriye girerek bana el etti.

«Gelsene buraya. İstersen beni öpebilirsin.»

Uzattığı yanağa bir öpücük kondurdum. Düşünüyordum da, bu yanağı öpebilmek için kimbilir nelere, nelere katlanırdım. Gelgelelim o günkü öpücüğün, yontulmamış bir köy çocuğuna sadaka niyetine verildiğini, hiç bir değer taşımadığını biliyordum.

Yaş gününü kutlamağa gelen konuklar derken, iskambil oynamak, dövüşmek mövüşmek derken, o gün köşkte öyle uzun kalmıştım ki evin yolunu tuttuğum zaman, bataklıkların ötesinde, kum tümseğinin üstündeki fenerin ışığı kararan gökyüzüne vuruyor, Joe'nun dükkânındaki örsün ateşi de yolumun üzerine ışıktan bir çizgi çiziyordu.

ONİKİNCİ BÖLÜM

Solgun benizli küçükbeyin düşüncesi adamakıllı rahatımı kaçırır olmuştu. Ne zaman kavgamızı düşünsem de onun yüzü-gözü şişip kanlanmış, sırt üstü yattığını görür gibi olsam, içimden, «Bu yaptıklarımı elbette yanıma bırakmazlar,» diyordum. Bana öyle geliyordu ki elim, solgun benizli çocuğun kanına bulanmıştır; Yasa da hiç kuşkusuz, bunun hesabını benden soracaktır. Çarpılacağım cezaları kesinlikle kestiremiyorsam da, köy çocuklarının ortalarda dolaşarak yüksek kişilerin evlerine girip çıkmalarının, seçkin, çalışkan İngiliz öğrencilerini pataklamalarının karşılıksız kalmayacağını biliyordum.

Bir kaç gün evden pek ayrılmadım. Sokağa çıkmam gerektiğinde, Kasaba Hapishanesinin jandarmaları gelip beni yakalayacak diye korkumdan yüreğim atarak, dikkatle dışarsını gözetliyordum. Solgun benizli küçükbeyin burnundan akan kan pantolonuma bulaşmıştı; suçumun bu lekesini gecenin gizliliği içinde yıkamağa çalıştım. Yumruğum solgun benizli küçükbeyin dişlerine çarpınca aşık kemiklerimin üstündeki etler kanamıştı. Yargıçların önüne çıkartılıp sorguya çekildiğim zaman bu kesin kanıtı ört-bas etmeme yarayacak bir bahane bulabilmek için hayal gücümü arap saçına çeviriyordum.

Şiddet eylemini işlediğim yere dönmenin zamanı geldiğinde, korkularım doruğa ulaştı. Ya Londra'dan özel olarak gönderilmiş Yasa Görevlileri bahçe kapısının ardında pusu kurmuşlarsa? Ya Miss Havisham kendi evinde işlenen bu çir-

kin saygısızlığın öcünü kendi eliyle almayı seçerek, o mezar giysilerinin içinde karşıma dikilip tabancasını çektiği gibi beni öldürüverirse? Ya bu iş için derlenmiş, paralı asker niyetine tutulmuş bir çocuklar çetesi beni fabrikada kıstırır da dayaktan gebertirlerse?

Bu misilleme eylemlerinden bir tekinin bile o soluk benizli küçükbeyin başının altından çıkabileceğini hiç düşünmedim, ki bu da onun erkekliğine, yiğitliğine olan güvenimin en birinci kanıtıdır. Onun çarpılmış yüzünü görünce aile güzelliği bozuldu diye ayranı kabaran akrabaların hışmına uğrayacağıma inanmıştım.

Gelgelelim Miss Havisham'lara ille gidilecekti, ben de gittim. Şaşılacak şey! Geçen haftaki dövüş hiç yapılmamıştı sanki! Köşkte ne bu olaya değinen vardı, ne de solgun benizli bir küçük bey. Geçen günkü gibi bahçe kapısını gene açık bulup bahçeyi dolaştım, karşıki evin penceresinden içeri bile baktım. Ne var ki içerdeki panjurlar gözümün önüne bir perde çekti. Görünürde hiç bir canlı, hiç bir yaşam belirtisi yoktu. Yalnızca çarpışmamızın geçtiği yerde küçükbeyin varlığının bir imgesine raslıyabildim. Yerde, ondan akmış olan kanın lekeleri vardı. Bunları yosunlu toprakla örterek insan gözlerinden gizledim.

Miss Havisham'ın kendi odasıyla o uzun masalı odanın arasındaki geniş sahanlıkta bir hasır koltuk gördüm; arkadan itilen tekerlekli koltuk biçiminde. Oraya yeni konulmuştu. Ben de o günden sonra Miss Havisham'ı, omzuma tutunarak yürümekten yorulduğu zaman bu koltuğa bindirip dolaştırmak görevine başladım. Kendi odasında, sahanlıkta, öbür odada gezdiriyordum onu. Üstüste, kimbilir kaç kez dönüp dolaşıyorduk. Bu gezilerin üç saat sürdüğü oluyordu. Bunlardan çoğul olarak söz etmeğe başladım, çünkü bu amaç için gün aşırı gelmem daha o günden kararlaştırılmıştı; bir de şimdi size en aşağı sekiz-on aylık bir süreyi özetlemek üzereyim.

Birbirimize alıştıkça Miss Havisham benimle daha çok konuşmağa, okulda neler okuduğumuzu, büyüyünce ne ol-

mak istediğimi sormağa başlamıştı. Ben de ona Joe'nun yanına çırak gireceğimi anlatmıştım. Ne derece bilgisiz olduğumu, oysa nasıl herşeyi öğrenmeğe can attığımı uzun uzun anlatıyordum. Belki Miss Havisham benim bu isteğimin gerçekleşmesinde yardımcı olur, diye düşünüyordum. Gelgelelim onun hiç böyle bir niyeti yoktu. Tersine, benim bilgisiz kalmamı yeğ tutar gibiydi. Bana yemekten başka hiç bir şey vermiyor, gördüğüm hizmetlerin karşılığında para ödemenin lâfını bile etmiyordu.

Estella her zaman yakınımızdaydı. Bana kapıyı hep o açıyor, giderken beni o geçiriyordu; ama kendini bir daha öptürtmedi. Kimi zaman varlığıma sessizce katlanıyor ama buz gibi davranıyordu. Kimi zaman beni küçümsüyor, kimi zaman da yakınlık gösteriyordu. Derken büyük bir hırsla benden iğrendiğini söyleyiveriyordu. Miss Havisham çok zaman benimle başbaşayken ya da Estella'nın yanında bana fısıldayarak.

«Nasıl, güzelleştikçe güzelleşiyor, değil mi, Pip?» diye soruyordu.

«Evet,» dediğim zaman (ki doğruyu söylüyordum çünkü Estella gerçekten hergün biraz daha güzelleşiyordu), Miss Havisham benim yanıtımı aç gözlü bir kıvançla yalayıp yutuyordu.

Sonra iskambil oynadığımız sırada da Estella'nın duygu ve tutumlarındaki değişkenliklerden Miss Havisham cimrice bir tad alıyordu. Kimi günler Estella öyle esintili oluyor, öyle birbirini tutmayan şeyler söyleyip yapıyordu ki ben şaşırıp kalıyor, ne diyeceğimi bilemiyordum. Miss Havisham ise taşkın bir sevgiyle kızı kucaklayarak, «Övüncüm, umudum benim,» diyor, sonra kulağına eğilip birşeyler fısıldıyordu. «Yarala yüreklerini, güzelim,» dediğini sanıyorum. «Dağla ciğerlerini; acımak nedir bilme!»

★

Joe'nun örs başındayken bölük pörçük söylediği bir es-

ki türkü vardı ki ağırlık noktasını «Koca Clem» yaratırdı. Koca Clem, demircilerin biridir sanıyorum ama bu türkü, bir Koruyucu Ermiş onuruna düzülmüş ağırbaşlı bir övgü değildi. Örsde demir dövülmesinin temposunu yansıtan, Koca Clem'in adını anmaya yarayan lirik bir vesileydi; hepsi bu.

«Vur çekici, ha-bire, Koca Clem... Vur durmadan demire, Koca Clem... Döv demiri yürekle, Koca Clem... Yak ateşi körükle, Koca Clem...»

Tekerlekli sandalyenin ortaya çıkışından az sonra birgün Miss Havisham, parmaklarının o sabırsız şaklamasıyla, «Şarkı söyle bana, hadi, hadisene!» deyiverince şaşkınlığıma gelmiş, bir yandan sandalyeyi iterken bir yandan da bu tekerlemeyi mırıldanmağa başlamıştım.

Hoşuna gitmiş olsa gerek ki bana o da katıldı; uykusunda türkü söylercesine hafif bir sesle... Ondan sonra, gezintilerimiz sırasında sık sık bu türküyü söyler olduk. Çok zaman Estella da katılıyordu bize. Gelgelelim öyle yavaş söylüyorduk ki üç kişi olmakla birlikte bestemiz, o asık suratlı eski evin içinde en hafif bir esinti kadar bile ses çıkarmıyordu.

Böyle bir çevrede ben, nasıl olduğum gibi kalabilirdim? Kişiliğimin değişmemesine olanak var mıydı? O sisli, soluk odalardan gün ışığına çıktığım zaman gözlerim gibi usumun, duygularımın da kamaşmış olmasına şaşılır mıydı?

Başlangıçta duyduğum hınç yüzünden o kocaman yalanları kıvırmak zorunda kalmasam, bunları Joe'ya itiraf etmemiş olsam, belki o solgun benizli küçükbeyi de anlatırdım. Gelgelelim bu durumda Joe'nun bu küçükbeyi de doğal olarak kara kadife kaplı saray arabasının bir yolcusu sanacağını düşündüğümden, o konuya hiç değinmemiştim. Üstelik, Miss Havisham'la Estella'yı el-içinde konuşmaya karşı daha ilk baştan duyduğum isteksizlik giderek şiddetlenmekteydi. Biddy'den başka hiç kimseye tam olarak açılmıyordum ama zavallı Biddy'ciğe de herşeyi söylüyordum! Bu bana neden doğal geliyordu? Biddy benim her söyledi-

ğimle neden öyle yakından ilgileniyordu? Bunları o zaman bilemezdim ya, şimdi anladığımı sanıyorum.

Bu arada evimizin mutfağında sık sık toplanan «kurul»-ların yürüttüğü açık oturumları, zaten gergin olan sinirlerim kaldırmakta büyük güçlük çekiyordu. Pumblechook olacak o dangalak, akşamları sık sık bize damlar olmuştu. Ablamla karşılıklı, beni bekleyen umut dolu parlak Geleceği konuşuyorlardı. O arada şu eller amcabeyin paytonundan bir tekerleğin dingil çivisini sökebilecek güçte olsalardı, hiç durmaz sökerlerdi. Bugün bile bu kin dolu düşünceleri anımsadıkça yeterli bir utanç duygusuna kapılmadığımı açıkça söylemek zorundayım. İğrenç herif, öylesine mankafa bir yaratıktı ki benden söz açtığı zaman beni, ameliyat yapacakmışçasına karşısına çekmeden edemiyordu. Genellikle yakamdan kavrıyarak, köşemde sessiz sedasız oturduğum tabureden tutup kaldırıyor, çevirmemi yapacakmış gibi ateşin başına iteliyor, sonra,

«İşte, hanımabla, bak da gör; bizim oğlan, bu kendi elcağızınla büyüttüğün çocuk! Oğul, başını hep dik tut ve de seni kendi elcağızlarıyla büyütmüş olanlara ömür-boyu minnet besle! Şimdi, hanımabla, bizim şu oğlanın işi var ya,» diye başlıyordu konuşmağa, hem de saçımı tersinden okşayıp karıştırarak.

Oysa bunu yapmak hakkını kimseye tanımadığımı, yapanlara da yürekten karşı çıktığımı önceden belirtmiştim. Gelgelelim amcabey bununla da yetinmeyerek kol yenimden kavrayıp beni ille karşısında tutardı: Ancak onun kendi ölçüsüne vurulabilecek bir avanaklık örneği...

Derken ablamla karşılıklı Miss Havisham konusunda, Miss Havisham'ın bana yapacağı yardımlar, sağlayacağı parlak olanaklar konusunda öyle zırva umutlar beslemeğe girişirlerdi ki, deliler gibi ağlamak, amcabeyin üstüne atılarak alabildiğine yumruklamak gelirdi içimden. Bu söyleşiler sırasında ablamın ağzından çıkan her lâf, ahlâkcıl yönden bir dişimi sökerdi sanki. Kendini, kendiliğinden benim velinimetim yerine koymuş olan amcabeye gelince, oturduğu yerden beni kusur-bulucu gözlerle süzerdi: Servetimin,

mutluluğumun mimarlığını yapmış olmakla birlikte bu işi kendi yönünden hiç de kârlı görmediği bakışlarından okunurdu.

Joe deseniz hiç katılmazdı bu konuşmalara. Ne var ki ondan yana sık sık lâf atılırdı, çünkü Joe benim örs başından uzaklaştırılmama karşıydı; ablam da bunu pek iyi biliyordu. Joe'nun yanına çırak girebilecek yaşa gelmiştim, artık. Joe dizlerinin arasından sarkıttığı maşayla, dalgın dalgın, parmaklıkların ardından ateşi karıştırmayagörsün... ablam onun bu ard-niyetsiz davranışını öyle kesinkes bir «muhalefet» olarak yorumlardı ki atılıp maşayı kaptığı gibi bir köşeye atar, kocasını omzundan tutup sarsalardı.

Hele bu konuşmaların bitişlerinde ille cinlerim başıma toplanırdı. Çünkü ablam durup dururken, damdan düşercesine konuşmasını kesip esneyerek gözü bana rasgele takılmışcasına şöyle bir bakarak,

«Halk bakayım, yettin artık,» derdi. «Bu gecelik ömrümü tükettiğin yeter; hadi, yatağına...»

Duyan da yaşantımı didik didik etsinler diye onlara ben yalvarmışım sanırdı!

Bu gidiş uzun zaman sürdü. Daha da süreceğe benzerdi ya, günlerden birgün Miss Havisham, eli omzumda gezinirken birdenbire durdu.

«Boylanıyorsun, Pip,» diye eni-konu hoşnutsuzlukla konuştu.

Bunun, elimde olmayan koşullardan doğan bir durum olduğunu ona, düşünceli bir bakışla anlatmayı daha yerinde buldum.

Miss Havisham başkaca birşey demedi. Ne var ki az sonra gene durup bana baktı; biraz daha yürümüştük ki gene duralayıp süzdü beni. Ondan sonra da yüzü asıldı, kaşları hafiften çatıldı.

Bundan sonraki gelişimde, gezimiz sona erip de onu tuvalet masasının başına bıraktığım zaman Miss Havisham parmaklarını sabırsızlıkla şaklatarak beni durdurdu.

«Şu senin demircinin adını gene söylesene bana.»

«Joe Gargery, efendim.»

«Yanına çırak gireceğin usta, bu değil mi?»

«Evet, Miss Havisham.»

«Bir an önce olsun artık bu iş. Joe Gargery buraya gelip senin kâğıtlarını da getirir mi dersin?»

Joe'nun böyle bir çağırıyı onur sayacağına inandığımı belirten lâflar geveledim.

«Gelsin öyleyse.»

«Hangi gün gelmesini istersiniz, Miss Havisham?»

«Bırak şimdi. Günleri bilmem ben. Yakında gelsin. Seni de birlikte getirsin.»

O akşam eve gidip de bu çağırıyı Joe'ya ilettiğimde ablam, bundan önceki dönemlerin hiç birinde görmediğimiz bir hışımla «kamete kalktı.» Joe ile bana, kendisini çiğneyip geçebileceğimiz bir paspas mı sandığımızı, onu ne hakla paspas gibi kullandığımızı, kendi görüştüğümüz kişilerle onu görüştürmeyi neden lâyık görmediğimizi sordu. Bu tür sorulardan yarattığı çığlıkları yuvarlayıp yuvarlayıp tükettikten sonra Joe'nun kafasına bir şamdan fırlatarak hıçkıra hıçkıra ağlamağa başladı. Derken eline faraşı alıp dokuma bez önlüğünü önüne taktı ki (bu pek kötü bir belirtiydi). var gücüyle ortalığı süpürmeğe girişti. Bu kuru temizlemeyle de yetinmeyerek bu kez kovayla yer fırçasını aldı, Joe ile beni evimizden barkımızdan edip arka avluya attı; biz orda tirtir titreyeduralım, o, evi tepeden tırnağa oyup fırçaladı.

Joe ile ben içeri girmeyi göze alabildiğimizde saat gecenin onu olmuştu. Bu kez ablam Joe'ya, neden onu alacağı yerde zenci bir köle almadığını sordu. Joe buna hiç yanıt vermedi, zavallıcık! Yan sakallarını durmuş bükerek bana bakıyordu. O tasa dolu, yılgın gözlerinde, «Keşke öyle yapaymışım,» der gibi bir bakış var gibiydi. «Gerçekten daha kârlı bir iş etmiş olurdum belki.»

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Daha ertesi gün Joe'nun benimle Miss Havisham'lara gelmek üzere bayramlıklarını giydiğini görünce yüreğim sızladı. Ama elden ne gelir? Kendisi, böyle bir günde ille gezmekliklerini giymenin zorunlu olduğuna inanmıştı. Gündelik iş kılığının ona çok daha yaraştığını söylemek bana düşmezdi. Hele onun, salt benim için kendini böyle cendereye soktuğunu; yakalığının arkasını dimdik kaldırarak tepesindeki saçların ibik gibi kabarmasına yol açmasının salt benim hatırıma olduğunu bilmek ağzımı-dilimi daha da bağlıyordu..

Kahvaltı sırasında ablam da bizimle kasabaya geleceğini, Pumblechook Amcalara ineceğini, «kibar hanım efendilerimizle işimizi bitirdiğimizde» gelip onu oradan alabileceğimizi bildirdi. Onun durumu böyle dile getirişini, Joe'nun hiç de hayra yormadığını anladım.

Joe dükkânını o günlüğüne kapattı; kırk yılda bir işinin başından ayrıldığı zamanlarda yaptığı üzere kapının üzerine tebeşirle, «YOK» diye tek bir hece, yanına da sözümona gittiği yönü belirten bir ok resmi çiziktirdi.

Kasabaya yürüyerek gittik. Ablam, başında kunduz kürkünden yapılma kocaman şapkası, elinde tek parmaklı eldivenleri, sırtında gezmelik atkısı, bir de (günlük güneşlik bir gün olmasına bakmadan) şemsiyesiyle en önden gidiyor, elindeki hasır sepeti, içinde Krallık Mühürü varmışcasına bir kurumla taşıyordu. Bu eşyaları yükünün ağırlığını belirlemek için mi, yoksa caka satmak için mi taşıdığını kestire-

miyorum. Ama bunun bir tür varlık gösterişi olduğunu sanıyorum: Kleopatra filân gibi ünlü kraliçelerin törenler, gösteriler düzenleyerek tüm zenginliklerini, hazinelerini gözler önüne sermelerini andıran bir davranış.

Pumblechook Amcalara geldiğimizde ablam hemen içeri dalarak bizden ayrıldı. Saat öğleye yaklaştığından Joe ile ben de dosdoğru Miss Havisham'ın köşküne yollandık. Kapıyı her zamanki gibi Estella açtı. Estella görünür görünmez Joe da şapkasını çıkararak iki eliyle birden tartmağa başladı. Öyle bir dikkatle tartıyordu ki şapkanın ağırlığını gramı gramına bilmesini gerektiren çok ivedi bir neden var, sanırdınız.

Estella ise hiç birimize aldırmayarak önümüze düştü, ezbere bildiğim yolu gösterdi bize. Ben onun arkasından yürüdüm; Joe en arkadan geliyordu. Uzun sofada dönüp arkama baktığım zaman Joe'nun hâlâ şapkasını tartmakta olduğunu, uzun adımlarla ayaklarının ucuna basa basa peşimizden geldiğini gördüm.

Estella odaya ikimizin birden gireceğini söyleyince ben Joe'yu ceket kolunun yeninden tutarak Miss Havisham'ın karşısına çıkardım. Miss Havisham gene tuvalet masasının başında oturmaktaydı. Biz içeri girince hemen dönüp baktı.

«Oo,» dedi bakışlarını Joe'ya dikerek. «Bu çocuğun ablasının kocası oluyorsun, öyle mi?»

Zavallı Joe, onun Joe olmaktan böylesine çıkabileceğini, görülmedik bir kuşa bu denli benzeyebileceğini düşte görsem inanmazdım! Tepesindeki o kabarık ibiği, solucan beklercesine açılmış ağzıyla gık diyemeden kalakalmıştı.

Miss Hivasham, «Bu çocuğun,» dedi gene. «Ablasının kocası oluyorsunuz, öyle mi?»

İnsanı çileden çıkartan bir durumdu, gelgelelim ne yapayım ki bütün konuşma boyunca Joe, Miss Havisham'a söyleyeceği şeyleri ille de dönüp bana söylemekte diretti.

Şimdi de, «Yani demek istediğim amacım şudur ki, Pip,» diye söze başladı. Hem zorlu bir davayı savunur hem de önemli bir gizi paylaşır gibi konuşuyor, inceliğinden de yanı-

na varılmıyordu! «Tutup ablanla evlendiğime göre, o sırada da nasıl deyim, hani bekâr bir adam olduğumu (sana zahmet olmazsa) söyleyebileceğine göre, gayri ötesini sen çıkar, dostum.»

Miss Havisham, «Anlaşıldı,» dedi. «Çocuğu büyüyünce yanına çırak almak amacıyla yetiştirdin, öyle mi, Bay Gargery?»

Joe, «Biliyorsun, Pip'çiğim, oldum olası dostuz biz,» diye karşılık verdi. «Bana çırak olmaya gelince, iki gözüm, ne âlemler yapacağımızı tasarlayaraktan, ikimizin de dört gözle beklediğimiz birşeydi. Eğerkim bu işe sesini çıkarmışlığın olaydı, hani isli pisli olduğundan keri filân bir diyeceğin olaydı, elbetkim bir kolayına bakardık, Pip.»

Miss Havisham, «Çocuğun hiç isteksizlik belirttiği oldu mu?» diye sordu. «Mesleği seviyor mu?»

Joe, deminki giz-ortaklığı, tartışma ve kibarlık bileşimini daha da koyultarak, «Sen kendinin de çok iyi bildiğin gibi, cancağızım,» diye yanıtladı, «Sen de iple çekerdin bu işi. Bu umutla çarpardı yüreğin.»

Gözlerinin birden yepyeni bir buluşla parladığını gördüm: babası için düzdüğü yazıtı bu duruma uydurmağa karar verdiğini, o daha ağzını yeniden açmadan ben anlamıştım bile:

«Böyle idi kendisinin isteği, bu umutla çarpar idi yüreği!»

Miss Havisham'la konuşması gerektiğini anlatmak için çırpınıp duruyordum ya hepsi boşunaydı. Ben gizli el işaretleri yapıp kaşımı gözümü Miss Havisham'dan yana oynattıkça Joe, tüm ağırlığını, içtenliğini, terbiyesini kullanarak BENİMLE konuşmakta direniyordu.

Miss Havisham, «Çocuğun kâğıtları yanında mı?» diye sordu.

Joe bu soruyu biraz mantıksız bulmuşcasına, «Aman Pip'çiğim, cancağızım şapkamın içine koyduğumu sanki kendi iki gözlerinle görmemişsin, böylelikle de elbetkim yanımda olduklarını bilmezmişsin gibi...» diyerek kâğıtları çıkardı, sonra Miss Havisham'a değil de, bana verdi.

İyi yürekli, sevgili dost... ondan ne yazık ki utanmıştım. Hele Estella'nın Miss Havisham'ın hemen arkasında durduğunu, gözlerinin hınzır bir gülüşle ışıldadığını görünce daha da yerin dibine geçtim. Kâğıtları aldım, Miss Havisham'a verdim.

Miss Havisham bu sözleşme kâğıtlarını gözden geçirerek, «Çocuktan sermaye istemiyorsun, değil mi?» diye sordu.

«Joe!» diye huysuzlandım çünkü Joe'dan hiç yanıt çıkmamıştı. «Neden hiç bir...»

Joe sözümü gücenik bir sesle yarıda keserek, «Pip,» dedi. «Demek istediğim şu ki senlen benim aramızda böyle bir konunun lâfı olamaz, çünkü, benim, HAYIR, diyeceğimi bal gibi biliyorsunuz kendiniz. Hayır diyeceğimi sen bildikten keri benim öyle buyurmamın ne gereği var, değil mi ya, iki gözüm?»

Miss Havisham Joe'dan yana şöyle bir göz attı. Joe'nun gerçek kişiliğini, kılığına, bu odadaki davranışlarına karşın, umduğumdan çok daha iyi anlamış olduğu belliydi. Yanındaki masanın üstünden küçük bir kese alarak,

«Pip burada çalıştığı sürede bir sermaye tutacak kadar para kazandı,» dedi. «İşte hepsi burda. Yirmibeş tane altın var bu kesede. Pip, ustana ver bunu.»

Bu acayip odadaki acayip kadının karşısında aklını hepten kaçırmış gibi Joe, işin bu döneminde bile benimle konuşmaktan vazgeçmedi.

«Çok açık ellisin, Pip, dostum,» dedi. «Ne senden, ne de başka hiç bir kimseden böyle birşey beklediğim yoktuysa da aldım, öpüp başıma koydum, sağolasın, Pip'çiğim.» Sonra Joe, «Şimdi, iki gözüm,» diye yeniden söze girişince birden her yanımı kan bastı, sonra sırtımdan aşağı soğuk sular boşandı, çünkü onun bu bildik çağırıyla Miss Havisham'a seslendiğini sandım, bir an için... «Şimdi, iki gözüm, uğurlu, hayırlı olsun, sağlıcakla alın teri döküp çalışmamız nasip olsun, senlen ben, ikimiz, Pip'çiğim. Senlen ben, cancağızım, Tanrının izniyle hem kendi üzerlerimize hem de birbirimize karşı olan görevlerimizi yaparak, senin bu cömert bağışını sağlayanlara da... sağlayanların da içini rahat ettirmek amacıyla...

onlara bunun hiç bir zaman... benim bunu hiç bir zaman...» Joe'nun korkunç bir çıkmaza sıkışıp kalmış olduğu anlaşılıyordu. Ne var ki büyük bir atılımla, «Böyle birşey dağlara taşlara!» diyerek kendi kendini bu çıkmazdan kurtarmak zaferini kazandı. Bu son sözlerin öyle tok, etkin bir tınlaması vardı ki Joe bunları bir kez daha söyledi.

Miss Havisham, «Gülegüle, Pip,» dedi. «Yol göster, Estella.»

«Bir daha gelecek miyim, Miss Havisham?» diye sordum.

«Hayır. Bundan böyle Gargery'nin hizmetindesin. Gargery, bir dakika! Sana bir çift sözüm var.»

Böylece Miss Havisham ben dışarı çıktığım sırada Joe'yu geri çağırdı. Onun kesin bir sesle, «Burda çalıştığı sürece çocuktan hoşnut kaldım,» dediğini açıkça duydum .«Bu kese de onun ödülüdür. Namuslu bir adam olduğunu bildiğimden, bundan öte, daha başka birşey beklemiyeceğini de biliyorum.»

Joe'nun o odadan nasıl çıktığını hiç bir zaman kestiremedim. Bildiğim bir şey varsa, sonunda çıktığı zaman merdivenden aşağı ineceğine dosdoğru yukarı yönelmesi, kulağı sağırlaşmış gibi bütün bağırış çağırışlarımı duymayışı, sonunda kendim gidip onu kolundan çekmek zorunda kalışımdır.

Bir dakika sonra kendimizi dış kapının önünde bulduk. Kapı kilitlenmiş, Estella görünmez olmuştu. Gün ışığında gene ikimiz yalnız kaldığımız zaman Joe sırtını bir duvara verip bana dönerek,

«Akıllara durgunluk verici!» dedi.

Sonra, orada, durup durup, «Akıllara durgunluk verici,» diyerek öyle uzun zaman kaldı ki aklına gerçekten durgunluk gelmiş olduğundan korkmağa başladım. Neyse ki sonunda bu sözü genişleterek, «Pip, inan olsun sana, gerçekten akıllara **DUR**gunluk verici birşey bu,» diyebildi; böylece yavaş yavaş açıldı, dili çözüldü de oradan uzaklaşabildik!

Böyle beyninden vurulmanın sonradan Jeo'nun usuna yepyeni bir parlaklık kazandırmış olduğuna, Bay Pumblechook'lara dönerken içinden kurnazca, şeytanca bir düzen

kurduğuna inanıyorum. Bu inancımın nedenini Bay Pumblechook'un oturma odasında olup bitenlerde aramak gerek: İçeri girdiğimizde ablamla o yere batasıca amcabey karşılıklı çeneye dalmışlardı. Ablam hemen Joe ile bana dönerek,

«Aman efendim, aman!» dedi. «Zatıalileriniz nerelerde kaldınız, ayol? Nasıl oldu da bizim gibi zavallı kulların yanına dönecek kadar burnunuzu kırabildiniz? Vallahi de şaştım, billahi de şaştım!»

Joe gözlerini bana dikip, birşeyler anımsamak istercesine şöyle bir kısarak, «Miss Havisham, pek üstünde durdu,» dedi. «Ne dediydi, Pip? Selâm mı mıydı yoksa saygı mı?»

«Saygılar, dedi.»

«Benim de aklımda öyle kalmış ya! Evet. Bayan J. Gargery'ye saygılarını iletelim diye pek üsteledi.»

Ablam, «Saygıyla karnımız mı doyacakmış?» diye burun kıvırdı ya, hoşnut da kalmıştı.

Joe gene belleğini yoklarmış gibi gözlerini kısarak, «Bir de sağlık durumunu söylüyordu,» diye ekledi. «Sağlık durumu keşke elverseymiş de... elverseymiş de ne olsaymış, Pip?»

«Sayın komşu hanımlarla görüşmek için,» diye ekledim.

Joe da, «Görüşmek için keşke dışarıya çıkabilseymiş,» diye sözlerini bitirdi. Derin bir soluk aldı.

Şimdi iyice yumuşamış olan ablam, amcabeyden yana bakıp hafifçe gülümseyerek, «Yaa, öyleymiş demek,» diye söylendi. «Bunu önceden belirtse daha yakışık alırdı ya, neyse, olsun da geç olsun, zarar yok... Peki, Miss Havisham bizim Keloğlana ne verdi?»

«Ona,» dedi Joe, «Hiç birşey vermedi.»

Ablam tam patlamak üzere ağzını açmıştı ki Joe sözünün ardını getirdi:

«Miss Havisham vereceğini çocuğun yakınlarına verdi. Yakın demek istiyorsam bana kendisi dedi ki, çocuğun ablası Bayan J. Gargery'nin eline verilsin istiyorum, dedi. Tıpatıp böyle dedi işte: Bayan J. Gargery, dedi.» Sonra Joe düşünceli, dalgın bir bakışla, «Adımın Joe mu yoksa Jorge

mu olduğunu belki de bilmiyordu,» diye ekledi.

Ablam amcadan yana baktı. Bay Pumblechook da koltuğunun tahtadan dirseklerini sıvazlayarak, bütün bunları kendisi önceden biliyormuş gibilerden ablama ve ateşe doğru baş salladı.

Ablam bir kahkaha atarak, «Ey, kaç para verdi, bakalım?» diye sordu. Bir düşünün, ablam resmen kahkahalar atıyordu!

Joe, «Burada hazır bulunanlar on altına ne buyururlar?» diye sordu.

Ablam, «Zararsızdır, buyururlar,» diye kestirip attı. «Çok değilse de idare eder.»

Joe, «Oysa daha bile çok,» dedi.

Pumblechook olacak o pis şarlatan da hemen baş sallamağa girişti; gene koltuğunun dirseklerini sıvazlayarak, «Evet, daha çok, hanımabla,» dedi.

Ablam, «Yani... sakın bu...» diye söze başlamıştı.

Amcabey, «Tam üstüne bastın, hanımabla,» dedi, «Ama hele sabret biraz. Sen anlatmana bak, Joseph; ağzına sağlık, oğlum, hele anlat sen!»

«Burada hazır bulunanlar,» dedi Joe, «Yirmi altına ne buyururlar?»

Ablam, «Ne buyuracaklar? Pek güzel, derler elbet,» diye yanıtladı.

Joe, «Oysa yirmi altından da çok,» dedi.

Pumblechook denilen o iki yüzlü alçak gene baş salladı, herkese tepeden bakan bir gülüşle, «Yirmiden de çok ya, hanımabla,» dedi. «Gene bildin, Joseph, susma, anlatmana bak!»

Joe, «öyleyse sözünü balla kesip herşeyi söyleyim,» diyerek keseyi sevinçle ablama uzattı. «Al sana tam yirmibeş altın!»

Pumblechook, dolandırıcıların bu en yüzsüzü, «Yirmibeş altın ya, hanımabla,» diye Joe'nun sözlerini yankıladı. Ayağa kalkıp ablamın elini sıkarak, «Senin saçını süpürge ettiğine göre hiç de çok değil bu para,» diye ekledi. «Bu konudaki düşüncem sorulduğu zaman böyle demiştim zaten; hanımablaya çok değil, dedim. Güle güle harca.»

Canavar bununla yetinseydi bile insanı delirtirdi ya, daha da ileri gidip beni kanadının altına almak numaralarına girişirek önceki küstahlıklarını gölgede bıraktı; eski terbiyesizliklerini mumla arattı.

Beni dirseğimden kavrayarak, «Joseph, hanımabla, şimdi bana bakın hele,» dedi. «Ben öyle bir adamım ki bir işe başladım mı sonunu getiririm. Hem de oyalanmadan. Bu çocuk da çıraklığa hemencecik başlamalı, hiç zaman geçirmeden. Ben yaptığım işleri böyle yaparım işte. Hemen başlamalı çıraklığa, hemmencecik.»

Ablam keseyi sımsıkı kavrayarak, «Tanrı bilir a, sana çok şey borçluyuz, amcabey», dedi.

Tohum tüccarı olacak ifrit, «Siz beni bir kalem geçin,» dedi. «Ne yapabildimse seve seve yaptım ben. Gelgelelim bu çocuğu bir an önce yerine yerleştirmek gerek. Bu işi ben yapacağım dedim ya size, doğrusu da bu.»

Yakınımızdaki Belediyeye gidip yargıçların karşısına çıktık, ben de böylece yasal yoldan Joe'nun yanına çırak girmiş oldum. «Gidip» dedim ama Pumblechook Amca yolda beni yankesicilik yaparken ya da fitil ateşlerken yakalamış gibi iteleyip kakalayıp duruyordu. Öyle ki Adliye'de uyandırdığım genel izlenim suç üstü yakalanmış bir küçük hırsız olduğumdu. Amcabey beni kalabalığın arasından itelerken çevredekilerden kimilerinin, «Ne çalmış?... Pek de küçük ama malın gözü olduğu yüzünden okunuyor, değil mi?» diye söylendiklerini duydum. Öylesine ki iyi yürekli, tatlı görünüşlü bir adam bana, HÜCREMDE OKUYACAĞIM adlı bir kitapçık bile uzattı. Kitabın kapağındaki tahta basması resim sosis salkımı gibi zincirlerle bağlanmış, canavar yüzlü bir delikanlıyı gösteriyordu.

Şu Adliye garip bir yer doğrusu, diye içimden geçirdim. Kat kat bölmeleri kilise bölmelerinden daha yüksekti. Seyirciler bunların üstlerinden sarkmış aşağısını seyrediyorlardı. Yüce yargıçlarsa (hele bir tanesinin saçları pudralıydı bile), kollarını önlerinde kavuşturup arkalarına yaslanmış dinleniyor, enfiye çekiyor, uyku kestiriyor, birşeyler yazıyor, gazetelerini okuyorlardı. Duvarlardaysa parlak kara portreler var-

dı. Benim sanatla ilişkisi olmayan gözlerime bunlar, balçıkla alçıdan yapılmış gibi göründü.

İşte burada bir köşede, benim sözleşme kâğıtlarım yasal olarak imzalandı, tanıklar huzurunda mühürlendi, ben de Joe'nun yanına «resmen» çırak girdim. Bu arada Bay Pumblechook elini yakamdan hiç çekmedi: sanki aslında darağacına gidiyorduk da yolda ufak tefek bir kaç gerekçeyi yerine getirmek için bir dakikalığına uğrayıvermiştik buraya!

Gene dışarıya çıktık. Benim ortalık yerde işkenceye çekileceğimi umarak bekleşmekte olan sokak çocuklarını başımızdan savdık. Çocuklar çevremdekilerin aslında beni kollayan birer akraba olduklarını anlayınca pek bir düş kırıklığına uğramışlardı, doğrusu... Bu arada kesedeki yirmibeş altın ablamı öyle bir coşturmuştu ki, hiç ummadığımız bir sırada elimize geçen bu paranın birazıyla, hem de ille Mavi Domuz Hanında bir güzel yemek yiyelim diye tutturmuştu. Amcabeyin de ille paytonuyla giderek karı-koca Hubble'leri ve Bay Wopsle'yi alıp getirmesinde direniyordu.

Böyle yapılmasına karar verildi, ben de sıkıntılı mı sıkıntılı bir gün geçirdim. İlkin, akıl erdiremediğim bir nedenden ötürü herkes benim kendilerine yük olup ağızlarının tadını kaçırdığımı doğal sayar gibiydi. Bu yetmezmiş gibi durup durup (daha doğrusu konuşacak başka lâf bulamayınca) bana dönerek, «Sen neden hiç eğlenmiyorsun?» diye soruyorlardı. O zaman da bana, sıkıntıdan patlamakla birlikte, «Eğleniyorum,» demekten başka ne kalıyordu?

Ama ne yapalım, büyüklerimdi onlar; tutumları ona göreydi, bunun da ellerinden geldiğince tadını çıkartıyorlardı. Bugünkü mutlu olayların büyük gönüllü mimarı durumuna yükselmiş olan Pumblechook şarlatanı hiç utanmadan masanın baş köşesine kurulmuştu. Oradan bir ifrit kıvancıyla herkese müjde verir gibi, benim bundan böyle iskambil oynar, sert içki içer, gece geç saatlerde sokaklarda dolaşır, kötü arkadaşlar edinir, kısacası herhangi bir serserilik yaparsam hapse atılabileceğimi bildiriyordu. Sözleri daha iyi anlaşılsın diye beni de yanıbaşındaki sandalyeye çıkarıp ayakta durdurttu. Dinleyenler, benim bundan böyle kendimi itliğe ko-

pukluğa vurmamın, sözleşme kâğıtlarımın özü gereğince kaçınılmaz birşey olduğunu sanırlardı.

Büyük şölenden aklımda kalan öbür şey de beni uyutmayışları, ne zaman başımın önüme düşmeğe başladığını görseler hemen dürtüp uyandırarak, «Eğlen, eğlen,» demeleridir. Bir de Bay Wosple, yemeğin sonlarına doğru bize Collins'in Kaside'sini okudu. «Kana bulanmış kılıcını» gök gürültüleri arasında öyle bir hışımla savurdu ki garsonlardan biri yanımıza yanaşarak, «Aşağıdaki sayın müşterilerin saygılarını sunarak burasının Kupa Meyhanesi olmadığını bildirdiklerini» haber verdi.

Dönüşte hepsinin keyfi yerindeydi, neşeyle, «**Ey Nazlı Dilber**»i söylediler hep bir ağızdan. Bay Wopsle baso rolünü üzerine almıştı. Bu türkünün, utanmadan herkesin özel yaşamına burnunu sokarak üstüste sorular soran öncüsüne o gümbür gümbür sesiyle, «**Ak saçları tel tel uçan benim işte; Haç yolunda en yorulan benim işte,**» diye yanıtlar yetiştiriyordu.

En sonunda odacığıma kendimi attığım zaman gerçekten bitkin durumda olduğumu anımsıyorum. Bir de içimde Joe'nun mesleğini sevmeyeceğime beni inandıran bir ses vardı. Bir zamanlar çok sevmiştim bu mesleği. Ama o zamanlar bu zaman değildi artık...

ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İnsanın kendi evinden utanması ne acıdır. Kimbilir, ortada kapkara bir nankörlük söz konusudur, belki de. O zaman bu acı duygular, nankörlüğün hakettiği ceza sayılabilir. Gene de utanç duygusunun zehir gibi apacı olduğunu ben çok iyi bilirim.

Ablamın huysuzluğu yüzünden hiç bir zaman evimde yüzdeyüz rahat edememiştim. Gene de, Joe'nun varlığıyla kutsandığı için bu eve kendi yuvam gözüyle bakmış, üstünlüğüne inanagelmiştim. Konuk odasının dünyanın en şık salonu olduğuna inanırdım; ön kapı ise Tantana Tapınağının açılışında horozlar kurban edilen, gizemli yüce kapısı... Mutfağımızın göz kamaştırıcı bir yer değilse bile bizi, en yakınlarımızı barındıran sıcak bir köşe, dükkândaki örs ateşininse insanı Erkekliğe, Bağımsızlığa götüren ışıklı bir yol olduğuna inanırdım.

Oysa şimdi bunların hepsi kaba-saba görünüyordu gözüme. Miss Havisham'la Estella'nın bu evi görmelerine ölürdüm de gene razı gelmezdim.

İçimi zehirleyen bu nankörlüğün kaçta kaçı kendi suçumdu, kaçta kaçı Miss Havisham'la ablamın? Ne benim için, ne de başkaları için önemi yok artık. İyi, kötü, doğru, yanlış... ne çıkar? Olan olmuştu ya bir kez!

Bir zamanlar, kollarımı sıvayıp da Joe'nun çırağı sıfatıyla demirci dükkanına girince anlı şanlı, mutlu bir insan olacağıma inanırdım. Şimdi düş gerçekleşmişti ya, ben yalnızca, ocakta yaktığımız ufak kömür parçalarının tozuyla

kirlendiğimi düşünüyordum; bir de aklımdan bir gün bile çıkmayan anıların ağırlığı ki bunlarla kıyaslanınca örs tüy gibi hafif kalırdı...

Daha sonları da yaşantımın üstüne, bütün renkleri, kıvançlarla mutlulukları bir süre için kapatan, ortada diş sıkıp dayanmanın donukluğu dışında hiç bir şey bırakmayan kara bulutlar indiği olmuştur. Hangimize olmaz ki? Gelgelelim yaşantım boyunca üzerime inen bulutların en karası, en ağırı, Joe'nun çırağı olarak önümde uzanan bomboş yola ilk adım attığım zaman günlerimi saran bulut oldu.

Çok daha sonraları, pazar akşamlarında, ortalık kararırken, kilise mezarlığına gidip, kendi yaşantımla o esintili batakların görünümünü karşılaştırdığımı anımsıyorum. İkisinin de nasıl dümdüz, ıpıssız uzandıklarını, ikisinin de gölgeli bir bilinmezliğin, sonra da dalgaların arasında eriyip gittiklerini düşünerek aralarında bir benzerlik bulurdum. İşe ilk girdiğim gün de içim tıpkı böyle, bu sonraki zamanlarda olduğu gibi bir karamsarlıkla, umarsızlıkla doluydu.

Ne var ki çıraklığım süresince bundan Joe'ya hiç söz etmediğimi bilmek beni sevindiriyor. Bu konuda beni sevindiren, kendi kendimden utandırmayan tek şey de budur zaten.

Bu konu bundan sonra yazacaklarımı da kapsıyor gerçi, gelgelelim bundan sonra yazacaklarım Joe'nun erdemini söyleyecektir. Evden kaçıp asker ya da denizci olmadıysam kendi vefamdan ötürü sanmayın: Joe'nun vefalı olmasından ötürüdür. İsteksizliğimi yenerek örs başında canla başla çalıştımsa alın terine kendim değer verdiğim için değildir: alın terinin değerine Joe'nun beslediği inanç yüzündendir. İnsancıl, temiz yürekli, çalışkan bir kişinin kendi üzerimizdeki etkisinin kapsamı ne denli geniş olur? Bunu kestirebilmek olanaksızdır. Gelgelelim böyle bir kişinin kendi üzerimizdeki etkisinin nasıl güçlü olabileceğini çok iyi biliriz. Nasıl ki ben çıraklık dönemimde iyi birşey yaptımsa bunun kökeni gösterişsiz, kendi halinde, dünyayla barışık Joe'dur; yoksa benim, elindekiyle yetinmeyen, gözü hep yükseklerde olan dirliksiz kişiliğim değil...

İstediğim neydi? Kim bilebilir? Kendim bile anlayamazken ne istediğimi! En büyük korkumsa, en pis, en kaba-saba kılığımla çalıştığım bir uğursuz saatte başımı kaldırınca, dükkânın tahta pervazlı penceresinden bakan Estella ile gözgöze gelmekti. Onun beni er-geç, en kire-pasa batarak çalıştığım bir sırada, elim yüzüm kapkara is içinde yakalayacağını, küçümseyip dudak bükerek güleceğini düşünmenin korkusu, yakamı bir dakika bile bırakmıyor, hiç içimden çıkmıyordu.

Nice akşamlar, ortalık karardıktan sonra ben ateşi körükler, Joe demir döverken **Koca Clem**'i söylediğimiz sırada, aklıma bu tekerlemeyi Miss Havisham'lardayken söyleyişimiz gelince, alevlerin arasında Estella'nın yüzünü görür gibi oluyordum: o güzelim saçları uçuşmuş, bana bakan gözleri alay dolu... O zaman başımı kaldırır, duvarda gecenin kapkara gözlerine dönüşmüş olan tahta pencerelere bakar, Estella'nın tam o anda, ben bakıyorum diye geri çekiliverdiğini görür gibi olarak, «Sonunda geldi işte!» diye düşünürdüm.

Böyle akşamlarda dükkândan çıkıp yemeğe gittiğimizde hem evimiz, hem soframız gözüme her zamankinden daha yoksul, daha zavallı görünür, o nankör yüreğim ise bu yüzden, her zamankinden daha büyük bir utançla dolardı.

ONBEŞİNCİ BÖLÜM

Bay Wopsle'nin büyük teyzesinin işlettiği okula gidecek yaşım artık geçtiğinden, bu gülünç kadın-kişinin yönettiği öğrenim dönemi de benim için sona ermişti. Gelgelelim bu arada Biddy, o küçük Fiyatlar Kataloğundan tutun da gülünçlü tekerlemelere kadar, bildiği ne varsa bana aktarmayı başarmıştı. Sokakta sayfası yarım peni'ye satılan çok gülünçlü bir tekerleme almıştı. Bu ulu şiir yapıtının ipe-sapa gelir tek bölümü başlangıcıydı:

Londraya gittiğimde ey baylar,
Trallala trala la
Trallalla tralla la,
Bir kaz gibi güzelcene yoldular.
Trallala la trala la
Tralla la la trala la,

Gene de ben daha bilgili olabilmek isteğiyle tutuştuğumdan yapıtı büyük bir ciddilikle baştan sona ezberledim; şiirsel değerinden kuşku duyduğumu hiç anımsamıyorum. Yalnızca o **tralala** fasıllarının şiirin özüne oranla biraz aşırı kaçtığını düşünürdüm. Şimdi de öyle düşünüyorum ya.

Bilgiye öylesine susamıştım ki bana ufak tefek kültür kırıntıları bağışlasın diye Bay Wopsle'ye bile başvurdum; o da beni eli-boş çevirmedi. Gelgelelim niyetinin beni bir de-

ney tahtası ve dinleyici gibi kullanarak yanlışlarımı çıkarmak, heyecanlanınca boynuma sarılıp ağlamak, her konuda ona hak vereyim diye tepeme binmek, her fırsatta, içinden geldiği gibi kavrayıp tartaklamak, itip kakmak olduğu çok geçmeden anlaşılınca bu öğrenim yönteminden de vazgeçtim. Ama bu arada Bay Wopsle şiirsel heyecanını bastıramayarak beni pek kötü hırpalayıp örselemişti, o başka...

Edindiğim her bilgi kırıntısını Joe ile paylaşmak istiyordum. Ama bu sözlerden öyle büyük-gönüllü bir anlam çıkıyor ki düzeltmeden edemeyeceğim. Joe'yu yontmak, daha az bilisiz duruma getirmek istiyordum, ki benim dostluğuma daha lâyık, Estella'nın pek hor göremeyeceği bir insan olsun!

Batakların ordaki eski Cephanelik bizim okulumuzdu; küçük, kırık bir kara tahtayla bir tebeşir parçası da öğrenim araçlarımız. Ne var ki bunlara Joe her zaman bir de çubuğunu eklerdi. Joe'nun bir pazar günü öğrendiğinin öbür pazara dek aklında kaldığını hiç anımsamıyorum, ne de benim öğretmenliğim sayesinde tek bir bilgi edindiğini. Gene de Cephanelikte, başka yerlere oranla daha bilgece bir çubuk tüttürüşü vardı. Hatta, öğrenimini adamakıllı ilerlettiğine inanıyormuş gibi, daha bilgince çubuk tüttürdüğünü söyleyebiliriz. Sevgili dost, buna gerçekten inanmış olduğunu umarım.

Dingin, sevimli bir köşeydi burası, hendeklerin ardındaki ırmaktan gelip geçen yelkenlilerle. Kimi kez, sular alçaldığı zaman, denizin dibinde hâlâ yüzüp duran batık gemilermiş gibi görünürdü bu yelkenler. Teknelerin ak yelkenlerini şişirmiş denize açıldığını ne zaman görsem Estella'yla Miss Havisham'ı düşünürdüm, nedense. Ne zaman yanlılığına bir güneş ışını uzaktan uzağa, bir buluta, bir yelkene, yeşil bir yamaca, ufuktaki bir su çizgisine vursa, gene onlar düşerdi aklıma: Güzel olan, gözümü okşayan herşeyde Estella ile Miss Havisham'ın, o garip evdeki garip yaşantının bir izi vardı sanki...

Bir pazar günü Joe çubuğunun tadını çıkarmağa öyle dalmış, her zamankinden daha kalın kafalı olmasıyla öyle bir övünmüştü ki ben de o günlük ondan umudumu keserek bir

süre yüzü koyun, çenem elimde yere uzanıp yattım. Gökyüzünde, suda, her baktığım yerde Miss Havisham'la Estella'nın izlerini görür gibi oluyordum. Öyle ki sonunda, çoktandır kafamı kurcalayan, onlarla ilgili bir düşünceyi Joe'ya açmağa karar verdim.

«Joe, ne dersin, Miss Havisham'ı şöyle bir görmeğe gitsem yakışık alır mı?»

Joe bu sorunu derinden düşünerek, ağır ağır, «Valla, Pip'çiğim, bilmem ki,» dedi. «Ne yapmağa gideceksin?»

«Ne yapmağa mı? Aman Joe, insan birini ne diye görmeğe gider?»

«Bunların öyleleri vardır ki, Pip'çiğim, amaçları hiç bir zaman kesinlikle kestirilemez. Ama biz gelelim senin Miss Havisham'ı görmeğe gitmene. Senin ondan birşeyler istediğini, birşeyler umduğunu sanır belki de...»

«Peki, hiç birşey istemek için gelmediğimi söylesem olmaz mı, Joe?»

«Olur elbet, iki gözüm. Kendisi de buna belki inanır. Belki de inanmaz.»

Joe bu sözlerle işin can alıcı bir noktasına parmak bastığını düşünüyordu; ben de öyle. Joe sözlerini yineleyerek zayıflatmak tehlikesine karşı çubuğunu bir süre hızlı hızlı tüttürdü. Sonra bu tehlikeyi atlatır atlatmaz,

«Pip, cancağızım, durum şu,» diye ekledi. «Miss Havisham çok efendice davrandı sana karşı. Sana karşı efendice davrandıktan sonra da beni geri çevirerek, görüp göreceğinizin hepsi bu, dedi.»

«Biliyorum; ben de duydum, Joe.»

«Yani şunu demek istiyorum ki, cancağızım, belki o gün hanımefendinin kendileri, «Bu işi keselim burda, bitirelim.» demek istemiştir, Pip. Evli evine, köylü köyüne, bundan böyle herkes kendi yoluna gitsin, gibilerden, demek istemiştir belki.»

Bunu ben de düşünmüştüm; Joe'nun ağzından duymak hiç de hoşuma gitmedi, çünkü düşüncelerimin doğru olması böylelikle daha büyük bir olasılık kazanıyordu.

«Ama, Joe...»

«Buyur, iki gözüm.»

«Bak, çıraklığımın ilk yılı dolmak üzere. Senin yanına ilk girdiğim günden bu yana Miss Havisham'ı ne aradım ne sordum. Bir teşekkür bile etmedim. Onu unutmadığını gösterecek hiç birşey yapmadım.»

«Pek doğru konuştun, Pip. Gelgelelim kendisine dört nallık bir takım hazırlamadıkça... yok, demek istediğim dört nallık bir takım hazırlasan bile armağan olarak hora geçmeyebilir, Pip'çiğim; öyle ya, atın olmadığı yerde nal ne işe yarar?»

«Ben böyle birşey demek istemedim, Joe. Demek istediğim armağan vermek değildi.»

Gelgelelim Joe armağan düşüncesini bir kez kafasına takmıştı ya, artık bu konuyu işlemekten vazgeçirtebilene aşkolsun!

«Hattacığıma, ikimiz bir olsak da bu hanımın sokak kapısına yeni bir zincir yapsak; ne bileyim, şöyle bir kaç okka vida gibilerden, her zaman her yerde işine yarayacak birşeyler düşünsek bile... ne bileyim, çörek yaparken kullanabileceği bir kızartma çatalı gibilerden hafif, lüks bir şey bile yapsak, ya da balık kızartsın diye bir ızgara...»

«Benim hiç armağan götürmeğe niyetim yok ki!»

Joe ben armağan götürmekte diretiyormuşum gibilerden, «Valla, Pip'çiğim, ben senin yerinde olsaydım götürmezdim,» dedi. «Yok, iki dünya bir araya gelse götürmezdim. Öyle ya, kapısı zaten zincirli olan birinin gözünde bir ikinci kapı zinciri ne değer taşır ki? Vidalara gelince, herkes bunları kötüye çeker nedense. Kızartma çatalı desen yapımında pirinç kullanmak zorunda kalacağından ötürü pek birşeye benzetemezsin. Beri yandan ızgara yaparken ustaların ustası bir demirci bile hünerini gösteremez. Olup olacağı ızgara işte!» Joe beni aklıma taktığım bir saplantıdan çekip kurtarmak istercesine konuşup duruyordu. «İstediğince parlak buluşlara yönel, değişik şeyler amaçla, olmaz! Olmaz, efendim, olmaz. Sen istesen de istemesen de ortaya düpedüz bir ızgara çıkacaktır; ne denli yırtınsan boş...»

Sabrım tükenip ceketine yapışarak, «Biricik Joe,» dedim.

«Kes artık bu konuyu! Miss Havisham'a armağan vermeyi aklımdan bile geçirmedim ben.»

Joe bu kez de, «Elbet ya, Pip,» diye sözlerimi onayladı. Deminden beri bu düşünceyi savunduğunu sanırdınız! «Benim de sana demek istediğim, yerden göğe haklısın, dostum.»

«Evet, Joe. Benim demek istediğim, şu günlerde işler pek sıkışık olmadığından bana yarın öğleden sonra izin verirsen, belki kasabaya bir uzanıp Miss Est-Havisham'ı görmeğe giderim.»

Joe hiç bozmadan, «Ben onun adının Est-Havisham olduğunu bilmiyordum, ama bu arada yeniden vaftiz olduysa bir diyeceğim yok,» dedi.

«Biliyorum, Joe, biliyorum. Dilim sürçüverdi, işte. Ey, ne diyorsun, Joe?»

Kısacası Joe, ben doğru buluyorsam kendisinin de bir sakınca görmediğini söylüyor. yalnız bir şeyin üzerinde duruyordu: köşkten yüz bulmazsam, bu ziyaretimin hiç bir çıkar amacı gütmeyip bana gösterilen iyiliğe teşekkür niyetiyle yapıldığını belirtmeme izin verilmezse, ben de bir daha o eve adımımı atmayacaktım. Kısacası bu kezki gidişim bir deneme niteliği taşıyacaktı. Bu koşullara uyacağıma söz verdim.

★

Joe'nun haftalıkla tuttuğu Orlick adında bir demirci ustası vardı. İlk adının Dolge olduğunu ileri sürerdi. Uydurma bir ad olduğu gün gibi ortada! Gelgelelim kendisi öyle nobran herifin tekiydi ki bu konuda herhangi bir bilisizlik edip aldanmış olacağını hiç sanmıyorum. Bu adı köyümüzle alay etmek için yüzümüze tükürürcesine uydurmuş olsa gerekti. Uzun boylu, geniş omuzlu, çok güçlü gene de sallapati görünüşlü koyu esmer bir adamdı. Hiç bir işte acele etmez; miskin, gevşek, her fırsatta yayılıp yan gelmeğe fırsat arardı. İşbaşı yaptığı zaman bile, çalışmağa gelmemiş de, rasgele geçerken uğrayıvermiş gibi, ayaklarını sürüyüp siftinerek girerdi içeri. Yemek yemek için Şen Kayıkçılar'a gittiği, akşamleyin dükkândan ayrıldığı zaman da gene hep o dalgın,

sürüklenen adımlarla uzaklaşırdı: nereye gittiğini kendi de zerrece bilmeyen, dönmeye de hiç niyeti olmayan bir Kabil ya da söylencelerin Sürgün Yahudi'si...(*)

Bataklardaki bir kanal köprücüsünün evinde kalıyordu. Sabahları yemek çıkınını sırtına vurup ellerini ceplerine sokarak sallana sallana çıkar gelirdi. Pazar günlerini çoğunlukla set köprülerinin üstünde yatarak geçirir ya da gider, çitlere, saman yığınlarına dayanıp öylece dururdu. Her zaman gevşek adımlarla, sallapati, siftinerek, gözleri yerde yürürdü. Birisiyle karşılaşınca ya da herhangi bir nedenle gözlerini kaldırmak zorunda kalınca, yarı şaşırmış, yarı sinirlenmiş gibi bakardı.

Bu asık suratlı kalfa beni hiç sevmezdi. Küçük, ürkek bir çocuk olduğum yıllarda bana, Şeytan'ın bizim dükkânın en karanlık köşesinde oturduğunu, kendisinin de Hazreti çok yakından tanıdığını söyler dururdu. Üstelik, yedi yılda bir, ocağı yakmak için odun niyetine diri diri bir çocuk atmak gerektiğini, bundan sonraki yakıtı da benim sağlayacağımı ileri sürerdi.

Joe'ya çırak girdiğim zaman, yerini elinden alırım diye mi korktu, nedir, Orlick beni eskisinden de daha az sever oldu. Hiç bir zaman düşmanlığını açıkça ortaya vuracak bir davranışta bulunmuyor, bu yollu bir söz söylemiyorsa da, kıvılcımları her zaman kasıtla benden yana körüklediği, ne zaman **Koca Clem**'i söylemeğe başlasam ters bir yerde araya girip dilimi dolaştırdığı dikkatimden kaçmıyordu.

Ertesi gün ben öğleden sonra tatil yapmak konusuna yeniden değindiğimde Dolge Orlick işbaşında, yakınımızdaydı. Tam o sırada Joe ile birlikte kızgın bir demir parçasını dövüyorlardı, ben de körüğü işletmekteydim. Orlick bu yüzden hiç sesini çıkarmadı. Ama biraz sonra çekicine yaslanarak.

Kabil: Kardeşi Habil'i öldürdüğü için köyünden sürülen dünyanın ilk kardeş katili **Sürgün Yahudi:** Çarmıha giden İsa ile alay ettiği için, İsa'nın yeryüzüne ikinci gelişine kadar diyar diyar gezmeye mahkûm edilen Yahudi. (Çevirenin notu.)

«Ey, ustabaşı,» dedi. «Tek yanlı adam kayırmak sana yaraşır mı hiç? Pip-Çocuğa yarım gün izin veriyorsan Baba Orlick'e de vereceksin, demektir.»

Yirmibeş yaşlarında olsa gerekti ya, her zaman çok yaşlıymış gibi konuşurdu.

Joe, «İyi ama sana yarım gün izin versem ne yaparsın?» diye sordu.

«Ne mi yaparım? Çocuk ne yaparsa ben de onu yaparım. İzin kullanmasını bu çocuk kadar biz de biliriz, elbet.»

«Pip'i diyorsan, o kasabaya gidiyor.»

Herif bunun üzerine, «Eh, öyleyse Baba Orlick de kasabaya gider,» dedi. «Kasabanın yolunu bilen yalnızca Pip değil ya! Yoksa bizim gibileri kasabaya sokmazlar mı, demeğe getiriyorsun, ha?»

«Öfkelenecek ne var bunda?» dedi Joe.

«Keyfimin kâhyası mısın? İstersem öfkelenirim be!» diye Orlick homurdandı. «Küçük beyimiz kasabaya gidecekmiş! İyi ulan. Bana bak, usta, bu dükkânda adam kayırmaca yok. Erkekliğini göster, bakalım.»

Ustabaşı kalfasının öfkesi geçinceye dek bu konuyu konuşmayacağını söyleyince Orlick ocağa eğilerek kızgınlıktan ateş parçasına dönüşmüş bir çubuk çıkardı, bununla beni delip geçmek istercesine üstüme yürüdü, çubuğu başımın çevresinden şöyle bir dolandırdıktan sonra, örsün üstüne koyarak başladı çekiciyle dövmeğe. Dövdüğü bendim de uçuşan kıvılcımlar benden sıçrayan kan damlalarıydı sanki! En sonunda, demiri soğutarak tavına getirdiği zaman kendi de kızışarak tavını bulmuş gibiydi. O zaman Orlick gene çekicinin sapına dayanarak,

«Ee, ustabaşı!» diye seslendi.

«Öfken geçti mi, bari?»

Baba Orlick boğuk sesle, «Aman, canım, geçti,» diye yanıtladı.

«Çoğunlukla iyi çalışan bir adam olduğuna göre ben de yarın öğleden sonra herkese izin veriyorum.»

Meğer bu sırada ablam avlunun sessizliği içinden bizi dinlermiş. (Gözetlemek, gizlice kulak vermek gibi işlerde

ablamın üstüne bulamazdınız zaten; bu konularda utanıp sıkılması da yoktu). Şimdi de hemen pencerelerin birinden başını uzatarak.

«Aptallığına doyma e mi, koca sersem?» diye Joe'ya çıkıştı. «İşin yok da bunun gibi haylaz takımına izin veriyorsun! Böyle bol keseden izin dağıttığına göre çok zengin olsan gerek. Ah, bu herifin ustası ben olaydım da...»

Orlick pis bir sırıtışla, «Gözün yese herkesin patronu olurdun sen!» dedi.

«İlişme ona» diye Joe araya girdi.

Şimdi iyice köpürmeye başlamış olan ablam, «Şapşallarla kopukların hakkından gelmesini bilirdim ben!» diye yanıtı yapıştırdı. «Şapşalların hakkından gelebilseydim önce senin şu mankafa ustabaşından başlardım, çünkü şapşalların şâhı odur. Kopukların hakkından geldiğim zaman da önce senin hesabını görürdüm, çünkü bu ülkede senden daha nursuz, daha uğursuz bir kopuk bulunamaz. Anladın mı?»

«Sen de şom ağızlı, eli maşalının birisin Gargery Nine. Eğer kopuklardan anlamak için eli maşalı olmak gerekiyorsa senin gibisini mumla arasalar bulamazlar.»

«İlişme dedik,» dedi Joe.

Ablam şimdi bas bas bağırmağa başlayarak, «Ne dedin ne dedin?» diye sordu. «Bu Orlick olacak herif bana ne dedi, ha, Pip? Kocamın yanında nasıl dil uzattı bana? Vay, vay, vay!» Bu vaylardan her biri tiz bir çığlıktı. Ablamın öfkeleri için bir şey söylemem gerekirse (ki tanıdığım bütün huysuz kadınlar böyledir) ablam öfkeyle yakalanmazdı. Öfkeye yakalanıp kendinden geçeceği yerde, öfkesini kendi yakalayarak körüklemek için bile bile akıl almaz çabalar harcadığını; düzenli aşamalarla gazaba gelerek dünyayı görmez olduğunu yadsıyamam. «Neydi o bana söylediği çirkin lâf şu kocam olacak, sözüm ona beni korumağa yemin etmiş olan adamın yanında? Neydi, ha? Amanın, a dostlar, tutun beni, gidiyorum! Tutun!»

Orlick dişlerinin arasından, «Aah, ah, sen benim karım olacaktın ki bak nasıl tutardım!» diye söylendi. «Tulumbanın altına tuttuğum gibi bir kaşık suda boğuverirdim.»

«Gene söylüyorum, ilişme ona,» dedi Joe.

Ablam, «İşitin a dostlar!» diye ellerini birbirine vurarak bağırdı ki bu onun öfkesinin bundan sonraki aşamasıydı. «Duyun, nasıl sövüp saydığını, Orlick olacak bu herifin! Hem de kendi evcağızımda! Ben de kocalı kadınım sözüm ona, kocam da nah, şuracıkta! Vay benim garip başım, vay!»

Buraya gelince ablam elçarpmalarıyla çığlıkları geride bırakarak dizlerini dövmeğe başladı, ev başlığını çıkartarak saçlarını tutam tutam çekip çözdü ki bu, onun öfke yolundaki en son durağıydı. Kısacası ablam muradına ererek tam başarıya ulaşmış olduğundan kapıya doğru atıldı. Neyse ki ben kapının kilidini önceden çevirmiştim.

Yaptığı çıkışlar araya kaynamış olan zavallı Joe'nun elinden ne gelirdi, kalfasının karşısına dikilerek, «Karımla arama ne hakla giriyorsun?» diye sormak, «Erkeksen beriye gel!» demek dışında?

Bu durumda beriye gelmekten başka hiç birşey yapamayacağını anlayan Baba Orlick hemen savunmaya geçmişti bile. İşte böyle, ateşten yer yer yanıp dağlanmış önlüklerini bile çıkartmadan, iki dev gibi kapıştılar. Ne var ki bizim oralarda Joe'nun karşısında uzun zaman dayanabilecek bir adam varsa bile ben bu adamı tanımıyordum. Orlick de çok geçmeden, benim o solgun benizli küçükbey kadar entipüftenmişcesine, kömür tozları arasına yatıp kalmıştı; ayağa kalkmak için de acele eder gibi bir durumu yoktu.

Bundan sonra Joe kapının kilidini açtı, pencere başında baygın yatan ablamı (ablamın önce dövüşü seyredip sonra bayıldığını sanıyorum), kucakladı, götürüp eve yatırarak ayıltmak için elinden geleni yaptı. Ablam ilkin çırpınıp duruyor, Joe'nun saçlarını kökünden kavrayıp çekiyordu. Derken ortalığa, fırtına sonralarına özgü olan durgunluk çöktü. Ben de bu türlü durgunlukların içime verdiği, günlerden pazarmış gibi, birileri ölmüş gibi bir duyguyla üst kata, giyinmeğe çıktım.

Aşağıya indiğimde Joe ile Orlick'i hiç bir şey olmamışcasına ortalığı süpürür buldum. Deminki kargaşalığın tek belirtisi Orlick'in burun deliklerinden birindeki yırtıktı. Bu da

onun yüzüne yeni bir anlam, başka bir güzellik kazandırıyor, denilemezdi.

Şen Kayıkçılardan getirdikleri bir sürahi birayı, sakin, dost, sırayla yudumlamaktaydılar. Ortalıktaki bu süt-liman hava Joe'nun düşünürlük damarını kabartmış gibiydi. Beni uğurlamak için sokağa çıktığında, yararlı bir öğüt verircesine,

«Yaşamak nedir ki, Pip'çiğim?» diye dalgın dalgın baş salladı. «Önce kâmet, sonra selâmet, işte bundan ibaret.!»

Miss Havisham'ın yoluna gene düzüldüğüm zaman içimi dolduran duyguların saçmalığı (çünkü yetişkinlerde çok ciddiye aldığımız duyguları çocuklarda gülünç buluruz), şimdi hiç bir önem taşımıyor. Elim varıp da zili çalıncaya dek kapının önünde kaç kez volta attım; o da önemsiz artık. Kapıyı hiç çalmadan dönüp gitsem mi diye geçirdiğim iç-çatışmaları, başka zaman gene gelmekte özgür olsam bugün kesinkes dönüp gideceğimi bilmek... bunlar da önemsiz.

Kapıya Sarah Pocket geldi. Estella görünürlerde yok.

«Hoppala,» dedi Miss Pocket, «Gene mi sen? Ne istiyorsun burda?»

Yalnızca Miss Havisham'ın hatırını sormağa geldiğimi söyleyince Sarah Pocket beni başından savsın mı savmasın mı diye, gözle görülür biçimde duraksadı. Sonunda suçlanmayı göze alamadığından beni içeri aldı. Az sonra da ters ters, «Yukardan bekliyorlar,» diye haber verdi.

Yukarda değişen hiç bir şey yoktu. Miss Havisham odada yalnızdı. Gözlerini bana dikerek, «Eyy,» dedi. «Birşeyler istemeğe gelmedin, umarım? Hava alırsın çünkü.»

«Yok, hiç bir şey istemeğe gelmiş değilim, Miss Havisham. Çıraklığımdan çok hoşnut olduğumu söylemeğe geldim size; bir de teşekkür etmeğe, sizi her zaman minnetle andığımı bildirmeğe geldim.»

Kadın, «İyi iyi,» diyerek parmaklarını gene o eski sabırsızlıkla şaklattı. «Gel böyle arasıra. Yaş gününde gel.» Derken sandalyesiyle birlikte, birdenbire bana doğru dönerek, «Anladım, Estella'yı arıyorsun, değil mi?» diye sordu.

Gerçekten de Estella'yı görebilmek umuduyla çevreme bakınmaktaydım. «Umarım o da iyidir,» gibilerden birşeyler

geveledim.

«Avrupa'da,» dedi Miss Havisham. «Kibar kızların gittiği lüks bir okulda okuyor. Erişilemeyecek uzaklıklarda. Her zamandan daha güzel. Görenler bayılıyor. Onu yitirdiğini mi düşünüyorsun, ha?»

Bu soruyu öyle haince bir zevkle sormuş, öyle tatsız kahkahalar atmıştı ki ne diyeceğimi şaşırmıştım. Neyse, o beni yanından savarak düşünme zorunluğundan kurtardı. Ceviz suratlı Sarah kapıyı arkamdan kapayıp da kendimi gün ışığında bulduğum zaman içim, zenaatime, evime, köyüme, tüm yaşamıma karşı büyük bir hoşnutsuzlukla doluydu. Bu geziden elime geçen de bu oldu.

Yukarı sokakta, dükkân vitrinlerine bakıp, paralı bir beyefendi olsam neler alırdım, diye oyalanarak yürüyordum ki kitapçı dükkânından dışarı Bay Wopsle çıkmaz mı? Bay Wopsle'nin elinde George Barnwell'in içler acısı trajedisi vardı. Kendisi bu kitabı, biraz sonra birlikte çay içeceği Pumblechook Amcanın kafasını şişirmek amacıyla daha o dakikada, altı pens'e satın almıştı. Beni görür görmez Tanrının, karşısına kafası ütülenecek yeni bir dinleyici çıkardığını düşünmüş olsa gerek ki koluma yapıştığı gibi, ille birlikte Pumblechook'lara gidelim, diye tutturdu. Eve döndüğümde sıkıntıdan, tasadan bunalacağımı, yolların ıssız olduğunu, karanlığın erken bastığını bildiğimden, tek başıma yürümektense en sevmediğim bir yol arkadaşını bile yeğ tuttuğumdan, pek nazlanmadım. Böylece Yukarı Sokağın, dükkânların ışıkları tam birer birer yanmağa başladığı sırada biz de Pumblechook'lara girdik.

George Barnwell'in acıklı öyküsünü başka hiç bir yerde dinlemediğim için okunmasının genellikle kaç zaman sürdüğünü bilemeyeceğim. Gelgelelim o gece saat dokuzbuçuğa değin sürdüğünü çok iyi biliyorum. Hele Bay Wopsle Newgate Zindanına girdiği zaman darağacına dünyada gidemeyecek sandım: okuma temposunu bundan önce hiç duymadığım oranda ağırlaştırmıştı, utanmaz adam! Gene de sonunda, okumasının aceleye getirildiğini, tam açılmağa başladığı sırada kendini gemlemek zorunda bırakıldığını ileri sürerek sızıldan-

maz mı? Bu kadarı da artık biraz çok, diye düşünmekten kendimi alamadım. Açılmağa başlamak mı? Yahu, okumağa başladığından bu yana sayfalardan beri tohuma kaçtığını bilmiyor muydu bu herif?

Ne var ki bu, işin yalnızca uzunluk, sıkıcılık yönüydü. Benim asıl tepemi attırıp içime dokunan, öykünün baştan sona, benimle özleştirilmesi oldu. Oysa kime ne zararım dokunmuştu benim? Öyküdeki Barnwell doğru yoldan sapmağa başladığı zaman amcabeyin bakışları benden yana öyle öfkeli, öyle kınayarak bakıyordu ki, inan olsun, bir diz çöküp «Bağışlayın,» diye yalvarmadığım kaldı! Barnwell olarak ben hem yırtıcı hem de aşırı duygusal yaradılışta olduğumdan amcamı, hiç bir hafifletici neden olmaksızın öldürüyordum. Patronumun kızının bana duyduğu ilgi bu koşullar altında çılgınca bir saplantı olup çıkıyordu. İdam sabahında tutunduğum ağlamaklı, ipe un seren tutuma gelince, benim gibi kişiliği zaten her yönden zayıf olan birinden ancak bu beklenebilirdi, diyeceğim. Sonunda bir selâmet asılmamdan sonra Bay Wopsle kitabı kapadığı zaman bile Bay Pumblechook oturduğu yerden baş sallayarak bana bakıyor,

«Kulağına küpe olsun, oğul, küpe!» deyip duruyordu.

Yakın bir akrabamı öldürmeye kararlı olduğumu, ancak bir akraba çıksın da bu konudaki isteklerime boyun eğsin diye beklediğimi sanırdınız!

Okuma işi bitip de Bay Wopsle ile birlikte dışarı çıktığımız zaman ortalık çok karanlıktı. Kasabadan ayrıldıktan az sonra kırların üstüne sis basmış olduğunu gördük. Hava rutubetli, yapışkandı. Turnike feneri her zamanki yerinden kaymış gibi donuk, bulanık duruyor, ışıkları sisin üzerinde elle tutulabilir çubukları andırıyordu. Bay Wopsle ile ben bunları birbirimize gösterir, bu sisleri, bataklarımızın bir yönünden esen yellerdeki değişimin yarattığını konuşurken birden bir adam gördük. Turnike bekçisinin kulübesinin yanında, duvara yaslanıp yayılmış duruyordu.

«Hey,» diye seslenerek durduk. «Orlick misin sen?»

«Ha,» diyerek ağırdan yanımıza geldi. «Belki bizim oraya giden birileri çıkar diye bekliyordum da.»

«Geçe kalmışsın,» dedim.

Orlick pek de doğal olarak, «Ne olmuş yani? Sen geç kalmadın mı ki?» dedi

Hâlâ biraz önceki icrasının coşkusu içinde olan Bay Wopsle, «Ah, Bay Orlick, kendimize bir şiir ve kültür şöleni çektik bu gece,» diye yanıt verdi.

Orlick bu konuda bir diyeceği yokmuş gibilerden şöyle bir homurdandı, sonra üçümüz birlikte yolumuza düzüldük. Bir süre sonra Baba Orlick'e yarım günlük iznini kasabada mı geçirdiğini sordum.

«Öyle,» dedi. «Hep kasabadaydım. Senden hemen sonra indim kasabaya. Seni gerçi görmedim ama hemen arkandaydım, sanırım... Ha, duydunuz mu, gene top atıyorlar.»

«Lenduhalardan mı?» diye ben sordum.

«Öyle. Kafesten üç-beş kuş uçmuş da. Alacakaranlıktan beri top atıp duruyorlar. Şimdi siz de duyarsınız.»

Gerçekten de, biz daha beş on adım gitmeden, benim çok iyi anımsadığım o gümbürtü, sislerin arasında boğuklaşarak kulağımıza geldi; kaçakların peşinden koşarcasına, ırmak boyundaki alçak topraklar boyunca yuvarlanıp dalgalanarak uzaklaştı.

Orlick, «Tam da tüyülecek gece ha!» diye söylendi. «Böyle bir gecede kaçan zindan kuşunu zor tutarız doğrusu.»

Bu konu aklıma türlü şeyler getirdiğinden sessiz düşüncelere dalmıştım. Kendini bu gece okuduğu acıklı öyküdeki, pisi pisine ölmüş amca rolünde gören Bay Wopsle amcanın Camberwell'deki evinin bahçesinde yüksek sesle düşünmekteydi. Yanıbaşımdaki Orlick, elleri ceplerinde, ayaklarını sürüye sürüye, sallanarak yürüyordu. Her yer kapkaranlık, ıslak, çamur içinde olduğundan, her adımda çevremize suyla çamur sıçratarak ilerliyorduk. Arada, kaçakları haber veren topun gümbürtüsü bir kez daha duyuluyor, sonra gene ırmak boyunca homurdanarak uzaklaşıyordu.

Ben kendi düşüncelerime dalmış, hiç konuşmadan yürümekteydim. Bay Wopsle sıra sıra trajedilerin ölüm sahnelerinde, kimi zaman uysalca, kimi zaman acele meydan okuyarak yiğitçe, kimi zaman da sonsuz acılar içinde kıvrana kıvra-

na ölüp duruyordu. Orlick kimi zaman, **«Vur çekici, ha-bire, Koca Clem! Vur durmadan demire, Koca Clem...»** diye bir homurtu tutturuyordu. İlkin içkili sandımsa da ayıktı.

İşte böyle, köyümüze vardık. Yolumuz, Üç Şen Kayıkçıların önünden geçiyordu. Saat gecenin on biri olmakla birlikte meyhaneyi büyük bir kargaşa içinde görüp şaşaladık. Kapı ardına dek açık duruyor, içerisi ışık içinde yüzüyordu. Alışık olmadığımız sayıda bir çok fener yakılıp ordan oraya taşınmışcasına her yere yayılmıştı. Bay Wopsle zindan kaçkınlardan birinin ele geçmiş olduğunu sanarak, ne var, diye sormak amacıyla içeri girdi, derken dört nala koşarak dışarı çıktı.

«Bi olay olmuş, sizin orda Pip!» dedi. «Koşun!»

Ona yetişebilmek için bir koşu koparark, «Neymiş?» diye sordum.

«Çıkartamadım. Joe Gargery yokken biri zorla eve girmiş. Kaçkınlar sanılıyor. Birini kıstırıp yaralamışlar.»

Çok hızlı koştuğumuzdan başkaca konuşamadık. Bizim evin mutfağına girinceye kadar da durmadık. Mutfak insanla kaynaşıyordu. Bütün köy bizim ordaydı, mutfakta, avluda. Bir hekim vardı; Joe vardı; bir küme kadın vardı; hepsi de mutfağın ortasında, yere çömelmiş. Ben içeriye girince işi olmayan seyirciler yol açtılar. Böylece ablamı gördüm. Yüzü ateşe doğru dönükken arkadan saldıran, bilinmeyen birinin indirdiği korkunç bir vuruşla devrilmiş, oracıkta, çıplak tahtaların üzerinde sessiz, kıpırtısız, baygın yatmaktaydı. Kurtulup ayağa kalksa bile bir daha hiç bir zaman kâmete kalkamayacaktı, artık. Bu, gözle görülüyordu.

ONALTINCI BÖLÜM

Kafam George Barnwell'le öylesine dopdoluydu ki ilk ağızda, ablama girişilen bu saldırıda benim de bir payım varmış gibi bir duyguya kapıldım. Hiç değilse, onun en yakın hısımı olduğuma, canımı ona borçlu olduğumu da herkes bildiğine göre, kuşkuları başkalarından çok ben üstüme çekecektim, elbet. Neyse ki ertesi sabah olayı gün ışığının aydınlığında düşünmeğe, çevremde konuşulanlara kulak vermeğe başlayınca sorunu daha mantıklı bir açıdan ele aldım.

Joe, akşam saat sekizi çeyrek geçeden ona çeyrek kalaya kadar Şen Kayıkçılar Meyhanesinde oturup çubuğunu tüttürmüş. Onun meyhanede olduğu saatler içinde bir ara ablamın mutfak kapısında durduğu görülmüş; tarladan evine dönen bir işçiyle merhabalaşmış ablam. Bu adam ablamı ne zaman gördüğünü kesinlikle bilemiyor, saptamağa çalıştıkça kafası daha da karmakarışık olarak, «Dokuzdan önceydi, sanırım,» demekten öte geçemiyordu.

Joe ona beş kala eve vardığında karısını yerde baygın bularak hemen koşup yardım çağırmış. Ocaktaki ateş hâlâ alevli sayılırmış, şamdanın mumu da (söndürülmüş olmakla birlikte) pek eriyip ufalmamış.

Evden (ne mutfaktan ne de başka bir yerden), hiç bir şey çalınmamış. Ablamla kapının arasındaki bir masanın üstünde duran, yani başına vurulduğu sırada ablamın arkasında kalan mumun söndürülmesinden, bir de ablamın düşerken devirdiği öte beriden başka, ortalıkta hiç bir karışıklık görülmemiş.

Gene de cinayet yerinde çok ilginç bir ipucu durmaktay-

dı. Ablamın kafasıyla sırt kemiğine ağır, küt birşeyle vurmuşlar, sonra da yüzüstü yattığı sırada, üzerine büyük bir şiddetle çok ağır bir nesne fırlatmışlar. Joe ablamı bulduğu zaman yerde, yanıbaşında pranga mahkûmlarının bacağına bağlanan türden bir de demir bulmuş. Zincirden eyelenerek kopartılmış olan bir demir!

Bunu bir demirci gözüyle inceleyen Joe zincirin çok zaman önce kopartılmış olduğunu ileri sürüyordu. Bizim köyde kopan yaygara Lenduhalara dek ulaşmıştı. Oradan gelen yetkililer de Joe'nun söylediklerine hak verdiler. Pranga demirinin zindan gemilerinden çıkma olduğundan kuşkuları yoktu da ne zaman çıkmış olabileceğini kestirmeyi göze alamıyorlardı. Gelgelelim bu demiri dün gece kaçan mahkûmlardan hiç birinin takmamış olduğunu kesinlikle ileri sürüyorlardı. Zaten kaçkınlardan biri yakalanmış bile; yakalandığı zaman demiri de bacağındaymış.

Benim kendimce bildiğim şeyler vardı; ki bu yüzden kendimce bir sonuca vardım: Bu demir benim kaçkınımın demiriydi... bataklarda gördüğüm, eyelendiğini duyduğum pranga. Ne var ki bu demir parçasıyla işlenen cinayetten onu suçlu tutmak içimden gelmiyordu. Bu demiri ele geçirmiş, sonra da bu canavarca işi yapmış olabilecek iki kişi geliyordu aklıma: ya Orlick, ya da meyhanede bana eyeyi göstermiş olan o yabancı.

Önce Orlick'ten başlayayım: turnikede karşılaştığımız zaman söylediği gibi Orlick de bütün akşamı kasabada geçirmişti; onu kasabanın meyhanelerinde, şurda burda gören bir çok tanıklar vardı. Köye de Bay Wopsle, o, ben birlikte dönmüştük. Geçen günkü kavga dışında onu kuşku altında bırakacak hiç bir durum yoktu. Ablamsa hem onunla, hem de tanıdığı herkesle yüzlerce kez kavga etmiş olan bir kadındı.

Meyhanedeki yabancıya gelince, buraya dönüp iki banknotunu istemişse bu konuda hiç bir anlaşmazlık çıkamazdı, çünkü ablam parayı geri vermeye dünden hazırdı. Odada hiç bir boğuşma da geçmemişti zaten. Saldırgan öyle gizli, öyle sessiz sızmıştı ki içeri, ablam başını çevirip bakmağa fırsat bulamadan çarpılmış, yere yığılıp kalmıştı.

Onu yıkan suç aracını, masumcasına da olsa benim sağlamış olduğumu düşünmek korkunç birşeydi ama başka türlü düşünemezdim ki! Çocukluğumdan beri dilimi bağlayan büyüyü sonunda çözsem de Joe'ya herşeyi açıklasam mı diye ne kararsızlıklar içinde bocalayarak ne anlatılmaz işkenceler çektim, Ulu Tanrım. Aylarca her akşam kendi sorularımı, «Hayır,» diye yanıtladım; gene de ertesi sabah kendi kendime ayni konuyu tazeleyip ayni soruları sormaktan kendimi alamadım. Tartışma dönüp dolaşıp şu sonuca bağlanıyordu: sakladığım giz artık öylesine eskiyip kişiliğime karışmış, benden bir parça olup çıkmıştı ki söküp koparamıyordum. Bu gizin bunca yıldır sürü sepet zararlara yol açtıktan sonra şimdi ancak Joe'yu benden uzaklaştırmaya yaracağından korkuyordum. Joe bana inanırsa elbet. Ne var ki dilimi bağlayan ikinci korku Joe'nun bana inanmama olasılığıydı. Joe o dana pirzolalarıyla köpekler gibi bu anlattığımı da kocaman bir masal sanabilirdi.

Her neyse, bu arada ben kendi kendimle pazarlığa oturup bir uzlaşmaya varmıştım elbet. Öyle ya, doğru ile yanlış arasında bocaladığımız zaman vicdanımızın sesini susturmak için bu yolu seçmez miyiz hep? Ben de, saldırganın yakalanmasında yardımcı olabileceğim yeni bir durum doğarsa herşeyi açıklamağa karar vermiştim.

Londranın Bow Sokağından çağrılan müfettişler, polis memurları (o eski, kırmızı yelekli polislerin zamanındaydı), bir iki hafta evimize gelip gittiler. Okuduğum, duyduğum bu tür olaylardaki yetkili kişiler gibi davrandılar: kısacası, suçsuz oldukları gün gibi ortada olan bir sürü insana el koydular, kafalarını yanlış düşüncelere çarptılar; olaylardan, durumlardan yorum çıkaracakları yerde, olaylarla durumları kendi kafalarındaki yorumlara uydurmağa çalıştılar. Bir de Şen Kayıkçıların kapısının önünde anlamlı, giz dolu bakışlarla çevrelerine bakarak bir duruşları vardı: bütün köyü hayran bırakıyordu! İçtiklerini içerken tutundukları gizemli tutumsa, hemen hemen caniyi tutuklamalarını seyretmek kadar heyecan vericiydi. Hemen hemen, diyorum, çünkü caniyi hiç bir zaman ele geçiremediler.

Bu yasal yetkililerin dağılıp gitmesinden çok sonralara değin ablam yatakta ağır hasta yattı. Gözleri bozulduğundan herşeyi bir kaç tane görüyor, uzatılan çay bardaklarıyla şarap kadehlerinin sahicileri yerine sanrılarını tutmağa kalkışıyordu. Kulağı adamakıllı ağır işitir olmuş, belleği zayıflamıştı; konuşması da anlaşılmıyordu. En sonunda bizim yardımımızla aşağı kata inebilecek kadar iyileştiği zaman bile kara tahtamı, sözle anlatamadıklarını yazıyla yazsın diye yanımda taşıyordum.

Yazısının kötülüğü bir yana, ablamın imlâsı da çok zayıftı; Joe'nun okuması da aman-aman olmadığı için, aralarında akıl-dışı karışıklıklar çıkıyordu. Bunları çözümlemek için hep bana baş vuruyorlardı. Benim kendi yaptığım yanlışlara gelince «şurup» yerine «turp» vermek, «Joe»yu «çay», «sucuğu-çocuk» diye okumak bunların en hafiflerindendi!

Beri yandan ablamın huyları çok düzelmiş, kuzu gibi sabırlı olup çıkmıştı. Kollarıyla bacaklarının devinimlerine kararsız bir titreklik yer etmişti. Sonraları, iki üç aylık aralarla üzerine garip bir dalgınlık gelmeğe başladı. Başını elleri arasına alarak, kimi zaman bütün bir haftayı karamsar, sessiz düşünceler içinde geçiriyordu. Ona bakacak uygun birini bulmaktan umudumuzu kesmek üzereydik ki o sıralarda meydana gelen bir olay bizim sorunumuzu çözümleyiverdi. Bay Wopsle'nin büyük teyzesi ne zamandır yakalanmış olduğu yaşama tiryakiliğinden vazgeçti; böylece Biddy bizim eve yerleşti.

Ablamın mutfağa inecek kadar iyileşmesinden aşağı yukarı bir ay sonra yeryüzünde nesi var nesi yoksa, elindeki küçük, benekli sandığa koymuş olarak, bir iyilik meleği gibi geldi Biddy bize.

Herkesten önce Joe için bir can kurtaran oldu. Karşısında sabah-akşam karısının yıkıntısını görmek sevgili dostumu pek sarsmıştı. Çoğu akşamlar onun hizmetini görürken arada bana dönerek, o mavi gözleri yaşlarla dolu, «Ah, Pip, ne esaslı bir kadındı bir zamanlar, hökûmet gibi!» derdi. Biddy, ablamı çocukluğundan tanıyormuşcasına, becerikli, akıllı, bütün hizmeti kendi üstüne alınca Joe yaşantısındaki yeni dirlik ve

sessizliğin ucun ucun tadını çıkarmağa, arada bir Şen Kayıkçılar'a gitmeğe başladı. Bu değişiklikler ona iyi geliyordu.

Polisler mesleklerinin gereği olarak en çok Joe'dan kuşkulanmışlardı. Gerçi zavallı Joe bunu hiç sezmemiştiyse de, polislerin hepsi, onun şimdiye dek tanıdıkları en sinsi uyuyılan olduğunda düşünce birliğine varmışlardı.

Biddy'nin yeni görevindeki ilk başarısı beni tam yenilgiye uğratmış olan bir düğümü çözmek oldu. Bu bilmeceyi çözmek için yırtınmış, gene de bir sonuca varamamıştım. Sorun şuydu:

Ablam küçük kara tahtanın üstüne durup durup T harfine benzeyen garip bir şey çiziyor, sonra heyecanlı işaretlerle bunu göstererek özellikle istediği birşey olduğunu belli etmeğe çalışıyordu. Turşudan tutun da tırbişona kadar T ile başlayan ne varsa önüne getirmiştim, ama boşuna! En sonunda kara tahtadaki işaretin çekice benzediği kafama dank etmişti. Bu sözcüğü ablamın kulağına bağırdığım zaman ablam elini çekiç gibi masanın üstüne vurmağa başlamış, evet dercesine başını sallamıştı. Bunun üstüne bütün çekiçlerimizi birbiri ardına ona getirmiştim ama bu da bir işe yaramamıştı. Derken, biçimleri birbirine benzediğinden aklıma koltuk değneği geldi. Köyde birinden bir koltuk değneği ödünç alarak, kıvançla getirip ablama sundum. Gelgelelim ablam koltuk değneğini görünce başını hayır, gibilerden öyle bir sarstı ki bu zayıf, bitik durumunda boynunu incitecek diye korktuk.

Ablam Biddy'nin onu anlamakta birebir olduğunu görünce, bu gizemli işaret gene kara tahtada görünmeğe başladı. Biddy kaşlarını düşünceyle çatarak işarete baktı, benim anlattıklarımı dinledi, tahtada her zaman baş harfiyle imgelenen Joe'yla ablamı derin derin süzdü, sonra koşarak dükkâna gitti. Joe ile ben de peşinden!

«Elbet, canım,» diye Biddy yüzü parlayarak bağırdı. «Anlamıyor musunuz? O'nu istiyor!»

Öyle ya, Orlick'ti, hiç kuşkusuz! Ablam onun adını unutmuş, ancak çekiciyle belirtiyordu. Kendisini mutfağa neden

çağırdığımızı anlattık. Orlick çekicini ağır ağır elinden bıraktı, alnını koluyla, bir de önlüğüyle sildi, sonra dizlerini o kendine özgü aylak sallapatilikle çarpıltıp ayaklarını sürüyerek, dışarı çıktı.

Ne yalan söyleyeyim, ablamın onu suçlayacağını ummuş olduğumdan bambaşka çıkan sonuç beni düş kırıklığına uğrattı. Çünkü ablam Orlick'i hoş tutmak istediğini bize açıkça belirtti. Sonunda onu bulup getirdiğimize pek sevindiği belliydi; içecek birşeyler sunmamız için bize işaret etti. Onun bu karşılanmadan hoşnut kalmasını özellikle istiyormuş gibi yüzüne bakıyor, onu yumuşatmak için elinden geleni yapıyordu. Tüm davranışında öyle alçak gönüllü bir yumuşak-başlılık, bir uysallık vardı ki küçük bir çocuğun sert bir öğretmene karşı olan tutumunu andırıyordu.

Artık gün geçmiyordu ki ablam kara tahtaya çekiç resmi çizmesin! Orlick de o kolları sarkık, başı önünde, çarpık dizli, gevşek yürüyüşüyle gelip sessizce ablamın önünde duruyordu. Bu işe ne anlam vereceğini, bencileyen o da bilemez gibiydi.

ONYEDİNCİ BÖLÜM

Çıraklık yaşamının tekdüze akışına kendimi iyice kaptırmıştım artık. Köyde batakların sınırı ötesinde, bu tekdüzeliği bozan tek şey, yaş günüm gelince gene gidip Miss Havisham'ı görmemdi. Miss Sarah Pocket'i gene kapıyı bekler buldum; Miss Havisham gene bıraktığım gibi duruyordu; Estella'dan da, ayni biçimde, belki de sözcüğü sözcüğüne, geçen kezki gibi konuştu. Bunun her yıl yinelenen bir gelenek olup çıktığını hemen şimdiden söyleyim. Bu gidişimde Miss Havisham'ın verdiği parayı almak istemedimse de bunun etkisi onu kızdırmak oldu.

«Ne o, az mı geldi yoksa?» dediğini duyunca (ve ondan sonraki yıllarda) parayı aldım.

Bu durgun, yaşlı ev, pencereleri kapalı odalardaki sarı mum aydınlığı, tuvalet masasının başında oturan solgun hayalet öylesine hiç değişmiyorlardı ki, saatlerin durmasıyla birlikte bu gizemli yerde Zaman da durmuş gibi geliyordu bana. Ben, dışardaki herkes, herşey, büyüyüp yaş alıyorduk; yalnızca burası olduğu yerde sayıyordu. Eve tek bir güneş ışığı sızmadığı gibi benim bu eve ilişkin anı ve düşüncelerim de doğal gün aydınlığından yoksundu. Aklım ister istemez karışıyor ve bunun etkisiyle her geçen gün zenaatimden biraz daha soğuyor, evimden barkımdan biraz daha utanıyordum...

★

Beri yandan Biddy'de bir değişiklik olduğunu usul usul algılamağa başlamıştım. Biddy'nin ayakkabılarının topukları

sanki aşınmaz olmuş, saçları pırıl pırıl düzgünleşmişti, elleri de her zaman tertemizdi. Güzel değildi gerçi, köy kızıydı ne olsa, Estella gibi olabilir miydi? Gene de ev ekmeği gibi sağlıklı, tatlı, uysal, cici bir kız olup çıkıvermişti. Yanımıza geleli bir yılı biraz geçtiği bir sırada (büyük teyze için tuttuğu yastan yeni çıktığı sıralardaydı), bir akşam gözlerinin güzel, iyilik dolu olduğunu gördüğüm gibi bu gözlerin bir garip, derin dalgınlıkla, yoğun bir ilgiyle baktığı da dikkatimi çekti.

Bir ara climdeki işten başımı kaldırmıştım. Bilgimi ilerletmek yolunda bir taşla iki kuş vurmak için okuduğum kitaptan kimi bölümleri defterime çekiyordum ki gözlerimi sayfadan ayırınca Biddy'nin de benim yaptığım işi seyretmekte olduğunu gördüm. Kalemi elimden bıraktım. Biddy de dikişine ara verdi ama iğnesini elinden bırakmadı.

«Biddy,» dedim. «Nasıl oluyor bu iş, anlat bana. Ya ben pek budalayım, ya da sen olağanüstü akıllısın.»

«Hangi işi diyorsun, bilmiyorum ki,» diye Biddy gülümseyerek yanıt verdi.

Bütün ev işlerini çekip çeviriyordu hem de kusursuzcasına. Ama, uğradığım şaşkınlıkta katkısı çok olmakla birlikte, benim demek istediğim şey bu değildi.

«Benim bütün öğrendiklerimi öğrenip bilgi konusunda benimle hep başa baş gitmeyi nasıl beceriyorsun, Biddy?»

Okumuşluğum az-buçuk başıma vurmağa başlamıştı, çünkü yaş günümde aldığım paraları kitaba yatırdığım gibi son zamanlarda harçlığımın önemli bölümünü de bu amaç için harcamayı huy edinmiştim. Gerçi düşünüyorum da bu yoldan edindiğim bir lokma bilgi bana çok pahalıya oturmuş gibime geliyor.

Biddy, «Asıl ben sana sorayım,» dedi. «Sen nasıl başarıyorsun bu işi?»

«Yok, yok. Akşamları dükkândan döndüğüm zaman hemen kitaplarımın başına geçiyorum; sen de görüyorsun, Biddy. Oysa ben senin kitap okuduğunu hiç görmüyorum.»

Biddy usulca, «Senden geçiyor olmalı, nezle filân gibi,» diyerek gene dikişine koyuldu.

Kafam bu düşüncelerle dopdolu, tahta koltuğumun arkasına yaslandım, Biddy'nin başını yana eğmiş, dikiş dikmesini seyre daldım. Gerçekten şaşılacak bir kızdı şu Biddy. Öyle ya şimdi düşünüyorum da, bizim mesleğin yöntemlerini de iyice öğrenmişti bu yıl içinde; yaptığımız türlü işlerin, kullandığımız türlü araçların adlarını ezbere biliyordu. Kısacası, benim her bildiğimi Biddy de biliyordu. Deneysel yönden olmasa bile kuramsal yönden Biddy demircilik zenaatinde benimle boy ölçüşebilir, belki beni geride bile bırakabilirdi.

«Her fırsatı sonuna dek değerlendirebilen kişilerdensin sen, Biddy,» dedim. «Buraya gelmezden önce kendini yetiştirmek için hiç fırsatın olmamıştı. Oysa bak, buraya geldin geleli nasıl da aldın yürüdün!»

Biddy bir dakika beni süzdü, sonra gene dikişine eğdi başını.

«Gene de ilk öğretmenin bendim, değil mi?» dedi, bir yandan dikişini dikerken.

«Biddy!» diye şaşkınlıklar içinde, hafifçe bağırdım. «Aa, Biddy, ağlıyorsun sen.»

Biddy başını işinden kaldırıp gülerek, «Ağlamıyorum işte,» dedi. «Onu da nerden çıkardın, kuzum?»

Nerden çıkarabilirdim bunu, nakışının üstüne düşen tek bir gözyaşının ışıltısından başka? Sessizce oturduğum yerden eski Biddy'yi anımsıyordum: Bay Wopsle'nin büyük teyzesi (kimi kişilerin kurtulmasında büyük yararı olan) o yaşamak tiryakiliğinden vazgeçmezden önce şu Biddy ne silik, kir pas içinde, eteği düşük bir kızcağızdı! O küçük, dökünlü dükkânda, o gürültülü, sefil akşam okulunda ne umutsuz koşullar altında çırpınırdı, hocânım denen o köhne, ağır beceriksizlik bohçasının yükünü her zaman omzunda taşıyarak? Düşünüyordum da Biddy'nin kişiliğinde şimdi yeşermeğe başlayan filizin tohumu daha o karanlık günlerden beri içinde gizliymiş demek! Öyle ya, içimde ilk olarak bir tedirginlik, hoşnutsuzluk kıpırtısı sezer sezmez gidip ondan yardım dilemiştim, hem de iç güdüsüyle, doğal olarak.

Biddy hiç konuşmadan dikiş dikiyordu, gözleri artık yaş-

sız. Kafam bu düşüncelerle dopdolu, karşıdan Biddy'ye baktıkça, «Ona olan gönül-borcumu yeterince duyup belli etmedim, sanırım,» diye içimden geçirdim. Kendimi ondan uzak tutmuştum, belki de; oysa ona daha çok yaklaşıp açılmalı, iç dünyamı paylaşmak mutluluğundan onu yoksun bırakmamalıydım. (Düşüncelerimde bu sözcükleri kullanmamakla birlikte aklımdan geçenler bu havadaydı).

Konuyu kafamda bir iyi evirip çevirdikten sonra, «Öyle, Biddy, ilk öğretmenim sendin,» diye onu yanıtladım. «Bir gün gelip burda, bizim evin mutfağında başbaşa oturacağımızı o zaman söyleseler inanmazdık bile.»

«Zavallıcığım!» dedi Biddy. Lâfı böyle hemen ablama döndürmek, tam onun bencillikten uzak kişiliğine özgü birşeydi. Hemen yerinden kalktı, ablamı daha rahat ettirtmek için elinden geleni yaptı.

Sonra. «Çok doğru dedin ama böyle olması da çok acı,» dedi.

«Her neyse,» dedim. «Daha çok konuşup dertleşmeliyiz seninle, eskidenki gibi. Ben de sana, eskiden yaptığım gibi, daha çok akıl danışmalıyım. İster misin, Biddy, önümüzdeki pazar kırlarda başımızı alıp uzun uzun dolaşalım şöyle, doya doya konuşalım?»

Ablamı hiç yalnız bırakmıyorduk. Ne var ki pazar günü öğleden sonra Joe onun bakımını seve seve üstüne alınca Biddy ile ben de birlikte gezmeğe çıktık. Mevsimlerden yaz, hava açıktı; güzel mi güzel bir gün! Köyden, kilisesiyle mezarlığın önünden geçerek bataklıklara çıkıp da pupa yelken yol alan gemilerin bembeyaz yelkenlerini gördüğüm zaman, gene Miss Havisham'la Estella'nın düşüncesi kafamda manzarayla haşır-neşir olmağa başladı. Derken ırmak kıyısına varıp yamaca oturduk. Ayaklarımızın dibindeki suyun şıpırtısı çevrenin sessizliğini bozacağı yerde büsbütün derinleştirir gibiydi. Biddy'ye içimi dökmek için yer bu yer, saat bu saat, diye düşündüm. Ona, konuştuklarımız aramızda kalacak diye yemin verdirttikten sonra,

«Biddy,» dedim. «Kibar bir beyefendi olmak istiyorum ben.»

«Yok, ben senin yerinde olsam yapmazdım bu işi,» diye karşılık verdi. «İşe yaramaz ki.»

«Biddy,» diyerek biraz dikleştim. «Beyefendi olmak istememin özel nedeni var.»

«Elbet sen daha iyi bilirsin, Pip, ama şu durumda daha mutlu değil misin?»

Sinirlenerek, «Şu durumumla hiç mutlu değilim hem de,» diye söylendim. «İşimden de, sürdüğüm yaşamdan da tiksiniyorum, Biddy. Çıraklığa başladığımdan beri böyle bu. Alışamadım gitti. Saçmalama.»

Biddy kaşlarını hafifçe kaldırarak yavaş sesle, «Saçmaladım mı?» diye sordu. «Kusura bakma, istemeden olmuştur. Ben yalnızca senin iyiliğini, esenliğini isterim, Pip.»

«Öyleyse peşin peşin anla şunu: ben bu durumda hiç bir zaman rahat, mutlu olmayacağım, Biddy, olamam çünkü; bu durum acıdan, mutsuzluktan başka hiç bir şey vermez bana. Şimdikinden bambaşka bir yaşama kavuşamazsam dünya bana zindan olur, Biddy.»

Biddy başını üzgüyle yandan yana sallayarak, «Ne yazık!» dedi.

Ben de kaç kez, içimden, ne yazık, diye düşünmüştüm. Şimdi de duygularımın o hiç kesilmeyen çatışması arasında Biddy'nin böyle dediğini duyunca bir an onun omzuna yaslanıp üzüntümden, kararsızlığımdan ağlamak istedim. Çok haklı olduğunu söyledim ona. «Bu duygularımdan ben de utanıyorum ama ne yapayım, elimde değil işte,» dedim.

«Yerimi benimseyebilseydim,» diye konuşarak yanıbaşımdaki kısa otları yolmağa başladım. Nasıl ki bir zamanlar duygularımın acısını saçımın köklerinden yolup koparmağa, tekmelerimle bira fabrikasının duvarına içirmeğe yeltenmiştim. «Demirci dükkânını küçüklüğümde sevdiğimin yarısı kadar sevebilseydim çok daha iyi olurdu benim için. Bunu bilmez değilim. Joe, sen ben, gül gibi geçinir giderdik. Çıraklık sürem dolunca belki Joe'ya ortak olurdum; daha büyüyünce seninle daha başka bir arkadaşlığımız olurdu belki. Pazar günleri, hava açık olduğu zamanlarda gene buraya gelir otururduk, ama şimdikinden bambaşka iki insan olarak... Du-

rum böyle olsaydı beni beğenmezlik etmezdin, değil mi, Biddy?»

Biddy pupa yelken geçen gemilere bakarak şöyle bir iç çekti, sonra yanıt olarak, «Yok, benim gözüm öyle yüksekler-de değildir.» dedi.

Gerçi pek gurur-okşayıcı değildi bu sözler, ne var ki ben Biddy'nin iyi niyetle konuşmuş olduğunu biliyordum.

Biraz daha ot yolup bir kaç sap sazı dişlerimin arasında çiğneyerek, «Oysa şimdiki durumuma bak,» dedim. «Gözü doymayan, rahat nedir bilmeyen bir insan... Kaba da olsam, yontulmamış da olsam umurum muydu sanki, öyle pat diye yüzüme vurmamış olsalardı?»

Biddy başını birden bana döndürdü, gemilere verdiğin-den çok daha büyük bir dikkatle gözlerimin içine baktı. Son-ra bakışlarını gene yelkenlere dikerek,

«Kim demişse hem haksızlık hem de terbiyesizlik etmiş,» diye düşüncesini belirtti. «Kimdi diyen?»

Canım sıkıldı, çünkü ne söylediğimi pek tartmadan ko-nuşmuştum. Gelgelelim kaçamak yapamazdım artık. Bir so-lukta anlatıverdim:

«Miss Havisham'ın yanındaki güzel kız dedi. Dünyanın en güzel kızı o, ben de onu delicesine beğeniyorum; bu yüz-den de yükselip beyefendi olmak istiyorum.»

Kaçıklığımı böylece ortaya vurduktan sonra avuç avuç ot koparark ırmağın sularına atmağa başladım. İçimden kendimi de atmak geliyordu, ırmağın sularına.

Kısa bir sessizlikten sonra Biddy ciddilikle bana sordu: «Beyefendi olmak isteyişin ona, «oh olsun,» diyebilmek için mi, yoksa onu elde edebilmek için mi?»

Somurtarak, «Bilsem,» diye yanıtladım.

Biddy, «Çünkü,» diye sözlerinin arkasını getirdi. «Gerçi sen daha iyi bilirsin ya, bence niyetin onu çatlatmaksa söyle-diklerini kulak arkası etmek daha iyi sonuç verir, daha ba-ğımsızca bir tutum olur. Yok, eğer niyetin onu elde etmekse, gene sen daha iyi bilirsin ya elbet, bana sorarsan böyle bir kızın peşinde koşmağa değmez, derim.»

Ben de kimbilir kaç kez tıpkı böyle düşünmüştüm. Bunun

böyle olduğunu şu dakikada da açıkça görebiliyordum. Gelgelelim, en üstün, en akıllı erkeklerin bile her Tanrının günü düştükleri çelişkiye ben nasıl düşmezlik edebilirdim? Ben, zavallı, gözleri kamaşmış bir köy çocuğu!

«Bunların hepsi doğru olmasına doğru da,» dedim Biddy'ye. «Elimde değil, deliler gibi beğeniyorum onu.»

Uzun sözün kısası söylerken kendimi yüzüstü yere attım, saçlarımı iki yandan sımsıkı kavrayarak bir güzel çekeledim. Deli gönlümün gerçekten zır deli olduğunu, kendini yanlış yere adadığını öyle iyi biliyordum ki kafamı saçlarımın kökünden tutup kaldırarak suratımı taşlara çarpsam, diye düşünüyordum; böyle bir budalanın kafasıyla yüzü oldukları için ne yerinde bir ceza olurdu onlara!

Dünyanın en anlayışlı, en olgun kızı olan Biddy bana başkaca lâf anlatmağa kalkışmadı. Elini uzattı, benim saçlarıma geçirdiğim ellerimi çekip kurtardı. Elleri işten sertleşmişti, gene de dokunuşu insanın içini yatıştırıyordu. Ben yüzümü koluma gömmüş usul usul ağlarken o eliyle omzumu okşadı, avuturcasına. Bu ağlayışım da tıpkı o gün bira fabrikasının avlusundaki ağlayışım gibiydi. Birinin, birilerinin, belki de (Tam dürüst düşünemiyordum), haksızlığına uğramış gibi, adsız bir küskünlük vardı içimde.

Biddy, «Bir şeye seviniyorum,» dedi. «Bana güvendin, derdini bana açabildin. Pip, sevindiğim bir şey daha var, o da şu: söylediğinin bende kalacağına bana elbet güvenebilirsin! Senin güvenine layık olmak için elimden geleni yapacağıma da güvenebilirsin. İlk hocandım ben senin. Eğer bu ilk hoca... Hey, Tanrım, ne zavallı bir hocaydı ya, kendisi hiç birşey bilmeyen... Her neyse, bu ilk hocan şimdi de sana hocalık edebileydi hangi dersi vereceğini çok iyi bilirdi! Ama çetin bir derstir bu, sen de zaten hocanı çoktan aştın, onun için boş yere konuşmakta yarar yok artık...»

Böylece Biddy benim adıma hafif bir göğüs geçirerek ayağa kalktı; deminkinden bambaşka, neşeli, sıcak bir sesle, «Biraz daha yürüyelim mi yoksa eve mi dönelim?» diye sordu.

«Biddy,» diyerek ben de yerimden kalktım. Boynuna

sarılıp yanağına bir öpücük kondurdum. «Bundan böyle sana herşeyimi anlatacağım.»

«Yüksek bir beyefendi oluncaya dek,» dedi Biddy.

«Biliyorum... Nasılsa beyefendi filan olmayacağıma göre bu sözüm ölünceye dektir. Gerçi sana pek birşey söylemenin gereği yok ya, geçen akşam evdeyken de söylediğim gibi nasılsa benim bildiğim herşeyi sen de biliyorsun.»

Biddy gözlerini gemilere dikerek gene içini çekti. Sonra gene deminki neşeli, dost sesiyle, «Biraz daha yürüsek mi yoksa evimize mi dönsek?» diye yeniden sordu.

Biraz daha yürüyelim dedim; yürüdük. Yaz ikindisi yumuşayarak bir yaz akşamına dönüştü; öyle güzeldi ki herşey! Şu sırada, saatleri durmuş odada, mum ışığında papaz kaçtı oynayıp Estella'nın alaylarını çekmektense burada, bu durumda bulunmak daha sağlıklı, daha doğal değil mi, diye bir soru kafamı kurcalamağa başlamıştı. Estella'yı da, o evle ilgili tüm düşlerle, anılarla birlikte kafamdan silebilsem, işimi, dört elle sarılarak seve seve yapsam, zenaatime razı olup sebat ederek ilerlemeyi amaç edinsem... benim için ne kadar iyi olur, diye düşünüyordum. Kendi kendime soruyordum: şu sırada yanımdaki kız Biddy yerine Estella olsaydı beni canımdan bezdireceği yüzdeyüz birşey değil miydi? Bunun su götürmez birşey olduğunu kesinlikle biliyordum; kendi kendime de itiraf etmek zorundaydım. Bu yüzden, «Pip, sersemin birisin sen,» diye içimden geçirdim.

Yürürken durmadan konuşuyorduk. Biddy'nin her söylediği doğruydu, yerindeydi. Biddy insanı kırmıyordu, naz yapmıyordu, esen rüzgâra göre değişmiyordu. Beni üzmek Biddy'ye kıvanç değil acı verirdi; benim yüreğimi yaralamaktansa kendi yüreğini yaralamak yeğ gelirdi ona. Öyleyse nasıl oluyordu da onu ötekisinden daha çok sevemiyordum?

Evimizin yolunu tuttuğumuz sırada, «Biddy,» dedim. «Keşke sen beni yola getirebilseydin.»

«Keşke,» dedi Biddy.

«Bir yolunu bulup da kendimi değiştirip sana gönül verebileydim, Biddy. Seninle böyle açık açık konuştuğuma kız-

mıyorsun değil mi? Ne olsa çocukluk arkadaşız biz.»

«Yok canım, ne kusura bakacakmışım?» dedi Biddy. «Sen konuşmana bak.»

«Kendimi zorlayıp sana gönül versem, bütün dertlerim ortadan kalkardı, tam biçilmiş kaftan olurdu benim için.»

Biddy, «Şu var ki sen bana hiç bir zaman gönül veremezsin,» dedi.

Bir kaç saat önce olsa belki ben de böyle düşünürdüm ama şimdi bu olasılık bana hiç de o kadar uzak, cılız gelmiyordu. Bunu Biddy'ye de söyledim. Gelgelelim Biddy benim söylediğimin olmayacak birşey olduğunu yineledi. Öyle kesin konuşuyordu ki. Onun haklı olduğuna için için ben de inanıyordum. Gene de onun bu konuyu böylece kestirip atması biraz ağrıma gitti, doğrusu.

Mezarlığa yaklaştığımızda bir hendeği geçmek, kanal köprülerinden birinin yanındaki çitten atlamak zorundaydık. Birden Baba Orlick'le burun buruna geldik. Kapının arkasından mı, fundaların arasından mı yoksa bataklık tümseklerinin gerisinden mi çıkagelmişti, seçemedik.

Baba Orlick o hırıltılı, boğuk sesiyle, «Vay, efendim, merhabalar,» dedi. «Nereye böyle, çifte kumrular?»

«Nereye olacak, eve elbette.»

«Öyleyse sizi kapınıza kadar geçirmezsem ben de çarpılayım.»

Bu «çarpılma» cezası onun hiç dilinden düşürmediği kuramsal bir olasılıktı. Çarpılma sözcüğüne, benim bildiğim belirli bir anlam vermez, tıpkı «adım» dediği sözcük gibi bunu da insanlığı kızdırıp alçaltmak, uslarda yırtıcı, kötü bir takım çağrışımlar yapmak amacıyla kullanırdı. Küçüklü ğümde tutup beni «çarpmağa» kalkışacak olursa bu işi keskin, çarpık uçlu bir çengelle yapacağını sanırdım.

Biddy onun bizimle gelmesini hiç istemiyordu. «Gelmesin. Hiç sevmiyorum onu,» diye fısıldadı.

Orlick'i ben de sevmediğim için yüzümü kızdırıp teşekkür ettim, eve yalnız gitmek istediğimi söyledim. Orlick benim bu yanıtımı kah kah gülerek karşıladı, biraz arkada kaldı ama gene de o yayvan, gevşek adımlarıyla biraz geri-

den bizi izlemeğe koyuldu.

Ablam uğradığı öldürücü saldırı konusunda bize hiç bilgi verememişti. Acaba bu işte Orlick'in parmağı olmasından Biddy de kuşkulanıyor mu, diye merak ederek,

«Neden sevmiyorsun onu?» diye sordum.

Biddy başını çevirdi, ayaklarını sürüye sürüye peşimizden gelmekte olan adama bakarak, «İşte!» dedi. «Benden... bende gözü var gibime geliyor da, o yüzden korkuyorum.»

Tepem atarak, «Sana hiç söyledi mi bunu?» diye sordum.

Biddy gene omzundan arkaya bir göz atarak, «Yok,» dedi. «Hiç bir zaman açıkça söylemedi ya ne zaman gözlerimiz karşılaşsa sanki üstüme gelircesine dansediyormuş gibi bakıyor.»

Bir ilginin böyle tanımlanması ne denli değişik ve işitilmedik olursa olsun Biddy'nin yorumunda yanılmamış olduğunu öğrenmek kanımı başıma sıçratmıştı; bana bir saygısızlık edilse ancak bu kadar öfkelenebilirdim

Biddy serinkanlılıkla, «Ama bu seni nasılsa ilgilendirmez ki,» dedi.

«Biliyorum, Biddy, ama gene de hiç hoşuma gitmedi bu iş, hiç beğenmedim, doğrusu.»

«Al benden de o kadar,» dedi Biddy. «Ama seni bu da ilgilendirmez.»

«Elbet ilgilendirmez,» dedim. «Yalnız şunu bilesin, Biddy; eğer Orlick yanına senin rızanla yaklaşsaydı gözümden çok düşerdin.»

★

O akşamdan sonra Orlick'i gözaltında bulundurmağa başladım. Ne zaman onun Biddy'den yana «dansetmesine» elverişli bir durum ortaya çıksa, bunu önlemek için hemen yolunu kesiyordum. Ablamın durup dururken ona gösterdiği garip yakınlık yüzünden Orlick evimize kök salmıştı, yoksa onu kovdurtmaya çalışırdım. Benim bu iyilik niyetimi Orlick bal gibi anlıyordu. Onun da bana karşı ayni derecede

«iyi» niyetler beslediğini sonradan anlayacaktım.

Beri yandan eski şaşkınlığım, kafamın eski kargaşası yetmezmiş gibi bu şaşkınlıkla kargaşayı yüzbin kat daha arapsaçına döndürmeğe başlamıştım. Çünkü zaman zaman, Biddy'nin Estella'dan ölçülemeyecek kadar üstün olduğuna, içinde doğup büyüdüğüm yoksul ama dürüst emekçi yaşamında utanılacak bir yön bulunmadığına, bu yaşantının bana onur, mutluluk kazandıracağına iyice inanç getiriyordum. Böyle zamanlarda sevgili dostum Joe ile dükkânına karşı duyduğum soğukluğun temelli ortadan kalktığını, Joe'nun çırağı, Biddy'nin yavuklusu olma yolunda ilerlediğimi açıkça seziyordum. Derken, günün birinde birdenbire, Estella günlerinden bir anı öldürücü bir kurşun gibi içime düşüveriyor, usumu, duygularımı yeni baştan parçalayıp darmadağın ediyordu. Böyle zamanların çoğunda ben daha kafamı toparlamağa zaman bulamadan aklıma saplanan tek bir serseri düşünce: «Ya Miss Havisham çıraklığım sona erdikten sonra beni kanadının altına alıp parlak bir gelecek sağlamayı tasarlıyorsa?» diye delice bir umut, düşüncelerimi gene dört bir yana dağıtıyordu.

Çıraklığım dolsa da şaşkınlıktan kurtulabilceğimi sanmıyorum. Ne var ki sizlere şimdi anlatacak olduğum üzere, çıraklığım daha dolmadan yarıda kesiliverdi.

ONSEKİZİNCİ BÖLÜM

Joe'nun yanına çırak girişimin dördüncü yılında, bir cumartesi gecesiydi. Üç Şen Kayıkçılar'ın ocağında yanan ateşin başında üç beş kişi toplaşmış, Bay Wopsle'nin yüksek sesle okuduğu gazeteyi dinlemekteydiler. Bu üç beş kişiden biri de bendim.

Son günlerde herkesi heyecana verip dillerde gezen bir cinayet işlenmişti; bu yüzden Bay Wopsle şu sırada tepeden tırnağa kanlara bulanmış durumdaydı. Cinayetin tanımlanmasında kullanılan her sıfatı ballandıra ballandıra okuyor, kendini mahkemede dinlenen her tanığın yerine koyuyordu. Bir bakıyorsunuz, cinayet kurbanı ile birlikte, «Ah, yandım!» diye inildiyor, bir bakıyorsunuz, katille birlikte, «Al sana! Oh olsun!» diye böğürüyordu. Adliye doktorunun ifadesini okurken konuşmasını, hafif alaylı biçimde, bizim köyün hekimine benzetiyor, boğuşma seslerini duymuş olan yaşlı köprü bekçisinin rolünü oynarken öyle sarsak, öyle tiz bir kocamış adam sesiyle konuşuyor, kıpırdamakta öyle güçlük çekiyordu ki dinleyende bu tanığın bir kaç tahtası noksanmış gibi bir izlenim uyanıyordu. Bay Wopsle'nin okumasına bakarsanız sorgu yargıcı Atinalı Timon olup çıkmıştı, mübaşir de Corialanus. Bay Wopsle'nin keyfine deyecek yoktu. Bizler de eğleniyorduk, doğrusu, rahatımız yerinde, neşeliydik!. Sıcacık ateşin başında, sırtımız pek, karnımız tok, dünyayla barışık, başbaşa verdik, cinayetin önceden kararlaştırılarak kasıtla, soğukkanlılıkla işlenmiş olduğu kararına vardık.

İşte tam o sırada karşımdaki sıranın arkasında durmuş bizi seyreden yabancı bir beyefendi gözüme çarptı. Daha önce dikkatimi çekmemişti? Yüzünde dünyaya tepeden bakan bir ifade vardı; ocak başındaki topluluğu seyrederken kocaman elinin kocaman işaret parmağının yanını kemirip duruyordu.

Cinayet havadisi okunup bittikten sonra yabancı adam Bay Wopsle'ye dönerek, «Ey, davayı kendi gönlünüze göre çözümlediniz, yanılmıyorsam?» diye sordu.

Herkes irkilerek ona baktı. Sanki karşılarındaki adam caninin ta kendisiydi. Yabancıysa herkesi buz gibi alaylı bakışlarla süzmekteydi.

«Sanığı suçlu buldunuz, değil mi?» diye sordu. «Hadi hadi, çekinmeden, açık söyleyin.»

Bay Wopsle, «Beyefendi, gerçi sizinle tanışmak onuruna erişmiş değilsem de, evet, sanık suçludur, diyorum,» diye karşılık verdi.

Bu sözler hepimize yürek verdiğinden, bir ağızdan, «Öyle,» gibilerden birşeyler mırıldandık.

Yabancı, «Biliyorum, onu suçlu bulduğunuzu,» dedi. «Önceden de kestirmiştim zaten. Yalnız şimdi size bir soru soracağım. İngiltere yasalarına göre bir sanık, suçu sabit oluncaya, ispatlanıncaya dek suçsuz sayılır. Bunu biliyor muydunuz, yoksa bilmiyor muydunuz?»

Bay Wopsle, «Efendim,» diye söze başladı. «Bir İngiliz vatandaşı olarak ben... kendim...»

Yabancı işaret parmağını Bay Wopsle'ye doğru uzatıp kemirerek, «Hadi hadi, kaçamak yok. Ya biliyorsunuz ya da bilmiyorsunuz. Hangisi?» diye sordu.

Gövdesini bir yana, kafasını karşı yana eğmiş, karşısındakini sorgularıyla sıkıştırıp tepelemeğe hazır bir duruşu vardı. İşaret parmağını, damga vururcasına Bay Wopsle'ye uzattı, sonra gene kemirmeğe girişti.

«Açık konuşun!» dedi. «Biliyor musunuz, yoksa bilmiyor musunuz?»

«Elbette biliyorum,» dedi Bay Wopsle.

«Elbette biliyorsunuz. Güzel ama, neden başlangıçta

açıklamadınız bunu? Şimdi size bir soracağım daha var.» Yabancı adam en doğal hakkını kullanırmışcasına Bay Wopsle'ye el koymuştu. «Peki, ya bu tanıklardan hiç birinin henüz karşı tarafın avukatı tarafından sorguya çekilmediklerini biliyor musunuz?»

Bay Wopsle, «Benim tek söyleyebileyeceğim,» diye ağzını açmıştı ki yabancı onun lâfını kesti.

«Ne o? Sorduklarıma kısaca evet ya da hayır, diye yanıt vermek istemiyor musunuz? Bir kez daha sınayacağım sizi,» diyerek adam parmağını Bay Wopsle'nin burnunun dibine soktu. «Can kulağıyla dinleyin beni. Bu tanıklardan birinin bile henüz karşı tarafça sorgusunun yapılmadığını biliyor musunuz, bilmiyor musunuz? Uzatmayın, canım. Benim istediğim tek bir söz. Evet mi hayır mı?»

Bay Wopsle duraksıyordu. Hepimizin gözünden düşmeğe başlamıştı doğrusu.

Yabancı, «Peki öyleyse, ben size yardım edeyim,» dedi. «Gerçi siz bu yardıma layık değilsiniz ama ben size gene de yardım edeceğim. Elinizde tuttuğunuz şu gazeteye bir bakın. Nedir bu?»

Bay Wopsle ne diyeceğini şaşırarak, «Nedir?» diye bön bön sordu.

Yabancı en alaylı, en kuşku çekici tutumuyla, «Demin okumakta olduğunuz gazete olmasın?» diye sordu.

«Elbette o.»

«Kesinkes. Şimdi gene açın gazeteyi, söyleyin bana bakalım, sanık kesinlikle söylemiş mi, savunmasını en sona saklasın diye avukatlarının kendisine öğüt verdiğini? Gazete bu noktayı açık seçik belirtiyor mu?»

Bay Wopsle yalvarır gibi, «Demin okudum ya,» dedi.

«Beyefendi, demin okuduğunuzu bırakın şimdi. Size demin ne okudunuz diye sormuyorum ben. Canınız isterse Peygamber Duasını sonundan başına doğru okuyabilirsiniz. Sizin daha önce de yapmış olduğunuz birşeydir bu, belki de. Alın şu gazeteyi gene elinize. Yok, yok, yok sütûnun başına değil, dostum; bilmezlikten gelmeyin öyle; sonuna bakın, sütûnun sonuna.»

Bu arada hepimiz Bay Wopsle'nin saman altından su yürüten sinsinin biri olduğunu düşünmeğe başlamıştık.

«Eee? Bulabildiniz mi bari?»

«İşte burda,» dedi Bay Wopsle.

«Öyleyse şöyle sonuna doğru bir göz atın sütûnun. Sonra söyleyin: avukatları sanığa, savunmasının tümünü en sona bırakması için kesin talimat vermişler mi? Yazı açıkça belirtiyor mu bunu? Hadi hadi, gevelemeyin. Ne diyorsunuz buna?»

Bay Wopsle, «Sizin kullandığınız sözcükler yok burda,» dedi.

Yabancı zehir gibi bir sesle, «Sözcüklermiş!» dedi. «Sözcüklerden çıkan anlam benim dediğim gibi mi, siz ona bakın.»

Bay Wopsle, «Orası öyle,» dedi.

Yabancı sağ elini, tanık durumuna düşürdüğü Bay Wopsle'ye doğru uzatarak çevredekilerde göz gezdirdi.

«Öyle ya. Şimdi sorarım size: Bu yazıyı okuduğu halde, daha savunmasını yapmamış olan bir insana suçlu damgası vurabilen kişi nasıl iç-rahatlığıyla uyuyabilir?»

Bizler artık Bay Wopsle konusunda aldandığımızı, onu gözümüzde aşırı şişirdikten sonra içyüzünü yeni yeni görmekte olduğumuzu düşünüyorduk.

Yabancı adam o kocaman parmağını Bay Wopsle'den yana sallayarak, «Bu adam,» diye ekledi. «Unutmayın, şu karşınızdaki adam bir bakmışsınız sözü geçen davanın jüri üyeliğine seçilmiş. Peşin yargısını böyle açık açık ortaya vurduktan sonra, sanıkla Devlet arasındaki bu davayı gerçek anlamda iyice tartacağını, eldeki kanıtlara göre doğru bir hüküm vereceğini ileri sürebilir mi? Böyle bir adamın böyle bir davada jüri üyeliği yaptıktan sonra, yalan yere yemin ettikten sonra evine barkına dönerek yastığına baş koyup bir güzel uyku çektiğini düşünebiliyor musunuz? Tanrı ona acısın.»

Bizler Bay Wopsle'nin artık gemi azıya aldığına, yol yakınken bu başıboş gidişe son vermesinin yerinde olacağına iyiden iyiye inanç getirmiştik.

Yabancı bay tartışma kaldırmaz bir güvençle konuşuyordu. Bir yandan da her birimizle ilgili gizli birşeyler bildiğini, bunları bir açığa vursa hepimizin işinin bitik olduğunu belirten bir tutumu vardı. Böylece kanepenin ardından çıkarak ortalık yere, ateş başına gelip durdu. Sol eli cebinde, sağ elinin baş parmağını gevelemekten vazgeçmiyordu.

Bizler onun karşısında dizlerimizin bağı çözülmüş, sinmiş otururken, o gözlerini gene bizlerde gezdirdi.

«Edindiğim bilgiye göre aranızda Joseph ya da Joe Gargery diye bir demirci ustası olacak,» dedi. «Hanginizsiniz?»

Joe, «İşte aradığın adam,» dedi.

Yabancı, «Herkesin Pip diye çağırdığı bir de çırağın varmış,» dedi. «O da burda mı?»

Ben hemen, «Burdayım!» diye atıldım.

O beni tanımadı ama ben Miss Havisham'lara ikinci gidişimde, merdiven başında karşılaştığım adamı o saat tanımıştım. Kanepenin arkasında görür görmez bilmiştim onu. Şimdi, eli omzumda, yüzyüze bakışırken o kocaman kafasını, koyu esmer tenini, çukurlardan bakan gözlerini, çalı gibi dikilen kara kaşlarını, kalın saat kösteğini, sakal diplerindeki kara benekleri, hatta iri ellerindeki lavantalı sabun kokusunu bile ayrıntılarıyla yeniden algılamak fırsatını buldum.

Yabancı beni keyfince, ağır ağır, tepeden tırnağa süzdükten sonra, «Siz ikinizle özel olarak görüşmek istiyorum,» dedi. «Uzun sürebilir. Bu yüzden evinize gidersek daha iyi olur, sanıyorum. Burada herhangi birşey söylemem yersiz hem de zamansız kaçar. Sonradan dostlarınıza istediğinizi söyleyip söylememek size düşecek, nasılsa. Ben orasına karışmam.»

Şaşkınlık dolu bir sessizlik arasında Üç Şen Kayıkçılardan çıktık, hep o şaşkın sessizlik içinde bizim eve yürüdük. Yolda arada bana bakıyor, arada parmağının yanını kemiriyordu. Eve yaklaştığımızda Joe durumun önemli ve resmî olduğunu dolaylı yoldan belirleyerek ilerledi, ön kapıyı açtı. Görüşmemiz tek bir mum ışığıyla hafifçe aydılanan konuk odasında geçti.

Görüşmeyi yabancı beyefendi masaya oturup mumu

önüne çekerek cep defterindeki notları gözden geçirmekle başlatmış oldu. Sonra defteri kaldırıp mumu biraz kıyıya itti, karanlıkta hangimizin hangimiz olduğunu saptamak istercesine gözlerini kısarak bir Joe'ya bir bana baktı.

«Adım,» dedi. «Jaggers'dir. Londra'da avukatım. Oldukça ünlüyümdür. Sizinle yapılacak olağan üstü bir işim var. Hemen belirteyim ki bu iş benim başımın altından çıkmış değildir. Bana önceden danışılmış olsaydı ben şimdi burada, karşınızda olmazdım. Ama önceden bana danışılmadı, o yüzden ben de şimdi buradayım. Bir başkasının vekili ve sırdaşı olarak üstüme düşen işi yapmağa geldim. Hepsi bu. Görevimin ne bir adım gerisinde kalır ne de bir adım ilerisine geçerim.»

Oturduğu yerden bizi açıkça göremediğinden ayağa kalktı, bir bacağını sandalyenin üstünden aşırdı, böylece bir ayağı sandalyenin oturacak yerinde, bir ayağı odanın tabanında, durup bize baktı.

«Dinle, Joseph Gargery, çırağın olan bu delikanlıyı senin başından kaldırmayı amaçlayan bir öneri getiriyorum. Kendisi isterse, onun iyiliğini düşünerek, kontratını geçersiz sayar mısın? Hiç karşılık beklemeden yapar mısın bunu?»

Joe gözlerini adamın gözlerine dikip açarak, «Pip'in iyiliğine engel olmamak karşılığında birşeyler istemekten Tanrı beni esirgesin,» diye kendince bir yanıt verdi.

Bay Jaggers, «Tanrının esirgemesini dilemek din sevginini belirler ama kesin bir yanıt değildir,» dedi. «Sorun şu, bir karşılık bekler misin böyle bir durumda? Karşılık bekliyor musun?»

Joe, «Yanıt da şudur,» dedi, ciddi ve sert. «Hayır!»

Jaggers Joe'dan yana, «Aptallığına doyma, dünya çıkar dünyası,» gibilerden şöyle bir bakmış gibi geldi bana. Ne var ki bir yandan şaşkınlık, bir yandan soluğumu kesen merak beni öylesine bocalatmıştı ki pek iyi göremedim.

Bay Jaggers, «Pek güzel,» dedi «Bu sözünü aklında tut. sakın birazdan caymaya kalkışma.»

Joe, «Kalkışan kim?» diye diklendi.

«Kalkışan var demedim. Köpek besler misiniz siz?»

«Evet, bir köpeğimiz var.»

«Öyleyse şunu hiç unutma. Köpeğin havlaması iyidir, ama en büyük erdemi güvenilir olmasıdır. Bunu hep aklında tut, e mi?» diye Mr. Jaggers gözlerini yumarak başını ağır ağır salladı. Joe'nun bir suçunu bağışlamaktaydı, sanki. «Şimdi gelelim bu delikanlıya. Size bu konuda çok büyük umutlar getirdim. Kısacası, bu çocuğu okutup adam edecekler.»

Joe ile ben bakıştık.

Jaggers parmağını bana doğru yanlılığına sallayarak, «Kendisine iletmem söylenen haber şu: kendisi büyük bir servete mirasçı gösterildi. Ikincisi, bu servetin şimdiki sahibi, yani Pip'in velinimeti olan kimse onun hemen bu yerden, bu çevreden alınarak tam bir beyefendi gibi yetiştirilmesini dilemektedir; kısacası parlak geleceğine yarışır biçimde, büyük varlıklara konacakları göz önünde tutularak yetiştirilen kibar küçükbeyler gibi.»

Kurduğum düş gerçek olmuş, Gerçek'in ciddiliği en çılgın düşlerimi kat kat aşmıştı. Demek Miss Havisham beni kanadının altına almış, yüklü bir varlık sağlıyarak anlı şanlı bir adam yapmağa karar vermişti sonunda!

Avukat, «Şimdi Pip, kulağını iyi aç, bundan sonraki sözlerim sanadır,» dedi. «Beni kendisine vekil seçen kişi senin her zaman Pip adını taşımanı istiyor. Bunca büyük umutlara böylesi küçük bir kulp takıldı diye sesini çıkaracağını sanmıyorum, ama bir diyeceğin varsa söylemenin tam sırasıdır.»

Yüreğim öyle bir çarpıyor, kulaklarım öyle vınlıyordu ki hiç bir diyeceğim olmadığını söylemekte bile güçlük çektim.

Jaggers, «Bir de olacaktı sanki!» dedi. «Şimdi, Bay Pip, ikinci olarak şunu bilmen gerekiyor ki büyük-gönüllü, açıkelli velinimetin, adının senden gizli tutulmasını diliyor. Kendisi açıklayıncaya dek kimliği kalın bir giz perdesinin altında kalacak. Bu kimliği sana kendisinin yüz yüze açıklamak niyetinde olduğunu söyleyeyim diye bana talimat verildi. Bu niyetini ne zaman, nerde gerçekleştireceğini bilmiyorum; kim se bilmiyor. Daha uzun yıllar gerçekleşmeyebilir. Şunu kesinlikle bilmeniz isteniyor ki bu konuda herhangi bir soruşturma, araştırma yapmanız şiddetle yasaklanmıştır. Benimle

yaptığınız yazışmalarda, görüşmelerde bu insanın kimliği konusunda herhangi birşey söylemeniz, herhangi bir kimseden «O» imiş gibi konuşmanız da yasak. İçinde bu konuda bir sanı varsa, bırak, içinde kalsın. Bu yasağın nedenleri de lâf olsun diye ortaya sürülen bir dilek... Bu konuyu kurcalamak sana düşmüyor. Koşul budur ve de kesindir. Bu işte vekili olmamdan öte hiç bir sorumluluğunu taşımadığım kişinin son koşulu, senin bu koşulu kabul etmeye söz vermen, verdiğin sözü de tutmandır. Bu kişi sana geleceğe ilişkin büyük umutlar sağlayan kişidir, kimliğinin gizi de salt onunla benim aramdadır. Başına konan devlet kuşunun büyüklüğü yanında bu koşulların bence bile anılmaz. Ama dediğim gibi, sesini çıkaracaksan şimdi sırasıdır. Söyle.»

Ben gene güçlükle kem-küm ederek bir diyeceğim olmadığını bildirdim.

Jaggers de gene, «Yok bir de olacaktı!» dedi. «Şimdi, o koşullarla yasaklar konusunu burada kapatıyoruz, Bay Pip.»

Gerçi beni «Bay» diye çağırmağa, biraz daha saygılı davranmağa başlamıştı ya, gene de o tepeden bakan hafif kuşkulu tutumundan vazgeçemiyordu. Şimdi bile konuşurken, arada beni tuzlabuz edebilecek bir sürü şey biliyormuşcasına gözlerini yumup parmağını sallıyordu:

«Şimdi sıra yapmamız gereken hazırlıkların ayrıntılarına geliyor. Şunu bilesin ki bir kaç kez gelecekle ilişkin umutlarından, geleceğinin parlaklığından söz etmeme karşın, sana sunulan şey yalnızca umut değildir. Senin istenilen biçimde yaşayıp okumanı bol bol sağlamağa yetecek bir para, daha şimdiden elime verilmiş bulunuyor. Ben senin velin olacağım.» Benim teşekkür etmeğe davrandığımı görünce Jaggers, «Yok» diye sözümü ağzıma tıkadı. «Hemen söyleyeyim ki bu hizmetlerime karşılık iyi para alıyorum, yoksa yapmazdım. Durumundaki değişikliğe uygun olarak yüksek öğrenim görmen isteniyor; bu fırsattan hemen yararlanmanın önemiyle gerekliliğini de kavrayacağın umuluyor.»

Böyle bir fırsatı ömrümce beklemiş olduğumu söyledim.

Jaggers, «Ömrünce beklediklerini bir kalem geç, Bay Pip,» diye beni tersledi. «Biz, şimdiye bakalım. Şimdi hâlâ is-

tiyorsan bize yeter. Yani, şimdi sen hiç zaman geçirmeden özel bir öğretmenle çalışmağa hazır mısın? Bunu mu demek istiyorsun?»

Kekeleyerek, evet, bunu demek istediğimi bildirdim.

«Güzel. Bu konuda senin isteklerine baş vurmam bildirildi. Bence yanlış bir yöntem bu; neylersin ki aldığım talimat bu yolda. Özellikle istediğin bir öğretmen var mı?»

Bay Wopsle'nin büyük teyzesiyle Biddy'nin dışında hiç bir öğretmen tanımadığım için buna, «Hayır,» diye yanıt verdim.

Bay Jaggers, «Benim tanıdığım bir öğretmen var; bu iş için sanırım uygundur,» dedi. «Dikkat et, bu öğretmeni sana salık veriyor değilim, çünkü ben kimseyi kimseye salık vermem. Kendisinin adı Matthew Pocket'dir.»

A! Bu adı duyar duymaz bilmiştim. Miss Havisham'ın hısmı olan. Bay ve Bayan Camilla'nın sözünü ettikleri Matthew. Miss Havisham ölüp de sırtında gelinliğiyle masanın üstüne uzatıldığı zaman gelip masanın başucunda yerini alacak olan şu Matthew.

Jaggers beni delip geçercesine bir bakış fırlatarak, «Adını biliyorsun, ha?» diye sordu, sonra benim yanıtımı bekleyerek gözlerini yumdu.

Ben de, evet, bu adı duymuş olduğumu söyledim.

«Yaa, adını duymuşluğun var demek. Ama sorun şu: onu öğretmen olarak ister misin?»

Bana yaptığı bu yardımdan ötürü Jaggers'e teşekkür etmeğe çalıştım ama Jaggers o kocaman kafasını ağır ağır sarsarak, «Yoo, delikanlı,» dedi, «Unutuyorsun.»

Gerçekten unutmuş olduğum için ben gene yardımına teşekkür etmeğe giriştim, o da gene kafasını sarstı, hem kaşlarını çatıp hem gülümseyerek, «Yok, delikanlı,» diye sözümü kesti. «Yok, yok, yok, çok terbiyelisin ama istemem. Yaşın daha çok küçük. Böyle bir sorumu bana yükleyemezsin. Yardım sözcüğünü de istemiyorum. Bir başkasını dene.»

Ben de sözümü düzelterek, «Bana Bay Pocket'ten söz ettiğinize sevindim, efendim,» dedim.

«Hah şöyle!» dedi Bay Jaggers.

Ben de hemen, bu öğretmeni denemekten büyük kıvanç duyacağımı sözlerime ekledim.

«Güzel. Onun kendi evinde denersen daha iyi olur. Bu konuda gereken hazırlıklar yapılacaktır. Önce Bay Pocket'in oğluyla tanışırsın. Kendisi Londra'dadır. Londra'ya sen ne zaman geliyorsun?»

Ben, hiç kıpırtısız durmuş bize bakmakta olan Joe'dan yana bir göz atarak, hemencecik gelebileceğimi sandığımı söyledim.

Bay Jaggers, «Önce,» dedi. «Londra'ya gelebilmen için yeni giysiler gerek sana; iş kılığıyla olmaz. Haftaya bugün geliyorsun, diyelim. Biraz para isteyeceksin. Yirmi altın bıraksam olur mu?»

Görülmemiş bir serinkanlılıkla uzun bir kese çıkararak altınları keseden alıp masanın üstüne saydı, bana doğru kaydırdı. Sandalyeye koyduğu ayağını ancak şimdi indirmiş, sandalyeye ata binercesine oturup parayı sayarak benden yana itmişti. Şimdi de elindeki keseyi sallayarak oturduğu yerden Joe'yu gözlüyordu.

«Ey, Joseph Gargery,» dedi sonunda. «Dilin tutulmuşa benzer.»

«Tutuldu ya,» diye Joe kesinlikle konuştu.

«Kendin için hiç bir şey ummayacağın konusundan anlaşmamız vardı, unutmadın değil mi?»

«Unutmadım,» dedi Joe. «Anlaşmamız var idi, gene de vardır ve de dünya durdukça var olacaktır.»

Bay Jaggers elindeki keseyi hâlâ sallayarak, «Peki, ya bana verilen talimatta sana bir armağan vermem de belirtilmişse?» diye sözünü sürdürdü. «Zararını kapamak amacıyla bir armağan?»

«Ne zararı?» diye Joe sertçe sordu.

«Çırağının hizmetinden yoksun kalmanın zararı.»

Joe'nun eli, bir kadının okşayışı kadar hafif, omzuma dokundu. Sonradan çoğu zaman Joe'yu, kişiliğindeki bu güçlülük ve yumuşaklık bileşimi yüzünden, sırasında insanları ezebildiği gibi bir yumurtayı da çatlatmadan okşayan istimli çekiçlere benzetmişimdir.

«Pip'in üzerinde bir damlacık hakkım varsa bile öyle helâl hoş ederim. Varlık yolunda, ün yolunda ilerlemesini öyle dilerim ki sözlerle anlatılmaz. Ama siz sanıyorsanız ki bu çocuğun bıraktığı boşluğu parayla doldurabileceksiniz... nah, şu kadarcıkken elime geleli... ogün-bugündür dostuz biz...»

Ah sevgili, temiz yürekli Joe, nankörcesine bırakıp gitmeğe hazırlandığım güzel dost, seni hâlâ görür gibiyim, o güçlü, demirci kolunu ıslak gözlerine siper etmiş geniş göğsün inip kalkarak... sesinin boğulup gittiğini gene duyar gibi oluyorum. Ah, sevgili, sevgi dolu, iyilik dolu Joe, omzumdaki elinin sevecenlikle titrediğini, bugün bile, bir melek kanadının titreyişi gibi apaçık, hissediyorum!

Ne var ki o gün ben Joe'ya parayı almasını söyledim. Önümde açılan parlak geleceğin dolambaçları arasında yitip gitmiş, Joe ile birlikte geçtiğimiz dar yolları çoktan unutmuştum. Kendine sunulanı alsın, avunsun diye yalvardım Joe'ya, çünkü, (onun da dediği gibi) oldum olası dost değil miydik? Bundan sonra da (işte ben söylüyordum) ölünceye dek dost kalmayacak mıydık?

Joe boştaki elinin bileğiyle gözünü çıkarmağa niyeti varmışcasına bir oğuşturdu. Başkaca tek söz söylemedi.

Jaggers'in bu sahneyi seyrederken, Joe'yu köyün delisi, beni de onun bakıcısı gözüyle gördüğü yüzünden anlaşılıyordu. Sonunda para kesesini sallamaktan vazgeçip avcunda tartarak konuştu:

«Bana bak, Joseph Gargery, benden sana söylemesi: bu son fırsat senin için. Ben hiç bir işimi yarım yapmayı sevmem. Sana vermem için bana emanet edilen armağanı almak niyetindeysen, söyle, vereyim. Yok, eğer niyetin...»

Jaggers sözlerinin burasına gelince şaşkınlıktan serseme dönerek sustu, çünkü Joe, besbelli onu bir yumrukta yere sermek gibi kem bir niyetle birden yerinden fırlayarak avukatın çevresinde fır dönmeğe başlamıştı.

«Niyetim eğer şu ki,» diye bağırıyordu bir yandan. «Evime beni iğnelemek, tepeme binmek için geldiysen çık hemen karşıma. Niyetim eğer şu ki eğer sen erkeksen göster kendini görelim. Niyetim eğer şu ki ben ölürüm de gene niyetimden

caymam, anladın mı?»

Joe'yu tutup beriye çektim. O da hemen yatıştı. Bana dönerek son derece terbiyeli, yumuşak bir tutumla, kendisinin kendi evinde zorbalığa gelmeyeceğini, kimseyi dalına bindirtmeyeceğini, ilgili kişilerle katlara lütfen duyurmamı benden en derin saygılarıyla rica etti. Joe yerinden fırlayınca Bay Jaggers de kalkmış, usul usul kapıya doğru gerilemişti. Yeniden içeriye girmeğe de hiç niyetli olmadığı ortadaydı. Karşılığını kapı aralığından verdi:

«Bay Pip, madem ki bundan böyle kibar bir beyefendi olarak yetişeceksin, bu yerden bir an önce ayrılman senin yararına olur. Dediğimiz gibi, önümüzdeki hafta bugün. Bu arada sana adresimi de gönderirim. Londra'da, posta arabasından indiğin yerde bir payton tutar, dosdoğru bana gelirsin. Unutma, yerine getirdiğim bu görev konusunda hiç bir düşünce yürütmüş değilim, ne olumlu ne de olumsuz. Para karşılığı yapıyorum bu hizmeti. Bunu iyice kafana sok, iyice anla!»

Parmağını ikimize birden sallayarak konuşuyordu. Daha da konuşacaktı ya sanırım Joe'nun bakışından bir tehlike sezinliyerek çıkıp gitti.

Tam o sırada aklıma birşey gelerek arkasından koştum; kiralık paytonunun beklediği Şen Kayıkçılar'a giderken ona yetiştim.

«Özür dilerim, Bay Jaggers.»

Bay Jaggers, «Ha, sen misin?» diyerek arkasına döndü, «Ne istiyorsun?»

«Sizin sözlerinizi harfi harfine tutmak istiyorum, Bay Jaggers. Yanlış bir iş yapmayayım diye, iyisi mi sorayım, dedim. Buradan ayrılmazdan önce tanıdıklarımla vedalaşmanın bir sakıncası var mı?»

Jaggers söylediklerimden pek anlam çıkaramamış gibi bir bakışla, «Yoo,» dedi.

«Yalnız köydekiler değil, kasabadakiler de var.»

Jaggers, «Yok,» dedi. «Hiç bir sakıncası yok.»

Teşekkür ederek koşa koşa eve döndüm. Baktım, Joe ön kapıyı kilitleyip konuk odasını boşaltarak mutfaktaki ocağın başına geçmişti bile. Ellerini dizlerine dayamış, gözlerini

kömürlerin parıltısına dikmiş, bakıyordu. Ben de ocağın başına oturup gözlerimi ateşe diktim. Uzun süre hiç sesimiz çıkmadı.

Ablam köşedeki puf koltuğunda, Biddy de, elinde nakışı, ateş başındaydı. Joe Biddy'nin yanında, ben de Joe'nun yanında, ablamın karşısına düşüyordum. Kömür ateşine baktıkça Joe'ya bakmak güçleşir gibiydi; sessizlik uzadıkça dilim daha da tutulur gibi oluyordu. Sonunda,

«Joe, Biddy'ye söyledin mi?» diye sormayı başardım.

«Hayır, Pip,» dedi Joe. Hâlâ ateşe bakıyor, dizlerini de, kaçacaklarından korkarmış gibi sımsıkı tutuyordu. «Çünkü senin kendine bıraktım söylemeyi, Pip.»

«Sen söyleyesin istiyorum, Joe.»

Joe, «Söyleyim öyleyse,» dedi. «Bizim Pip zengin bir beyefendi oluyor. Tanrı daha iyi etsin!»

Biddy işini elinden bırakmış, bana bakıyordu. Joe dizlerini sımsıkı kavramış, bana bakıyordu. Ben de onlara baktım. Biraz aradan sonra ikisi de beni kutladılar ya, bu kutlayıştaki hafif, buruk üzgünlük benim de keyfimi kaçırdı.

Biddy olup biteni ablama biraz olsun anlatabilmek için kendini paralad. Bana kalırsa kızcağızın tüm çabaları boşa gitti. Ablam durup durup gülerek başını sallıyor, hatta Biddy'nin arkasından o da, «Pip... çok para...» diyordu. Ama bu sözler onun için bir seçim sloganından öte anlam taşımıyordu. Zavallı ablamın kafasının ne durumda olduğunu anlatmak için bundan daha karanlık bir resim çizebileceğimi sanmıyorum.

Başımdan geçmese inanmazdım ya, Biddy ile Joe yeniden neşelerini bulup eski rahat durumlarına döndükçe benim içim kararıyordu. Başıma konan devlet kuşunu hoşnutsuzlukla karşılamam olacak şey değildi elbet. Kimbilir, belki kendim de bilmeden, kendi kendime karşı hoşnutsuzluk duyuyordum.

Her neyse, Biddy ile Joe benim gitmemi, bensiz ne yapacaklarını filan konuşurlarken ben dirseklerimi dizlerime, çenemi avuçlarıma dayamış oturduğum yerden ateşe bakıyordum. Birinden biriyle ne zaman göz göze gelecek olsak, ki sık

sık göz göze geliyorduk, hele Biddy ile, bakışları ne denli tatlı, candan olursa olsun içime bir güceniklik veriyor, ağrıma gidiyordu: bana karşı bir güvensizlik belirtiyorlarmış gibi. Oysa, Tanrım var, sözleri de bakışları da böyle bir anlamdan öyle uzaktı ki!

Bu küskünlük dakikalarında yerimden kalkıyor, kapıdan dışarı bakıyordum. Çünkü mutfak kapımız doğrudan dışarı açılır, yaz akşamları da, içeri havalansın diye hep açık dururdu. O gece, korkarım, başımı kaldırınca gördüğüm yıldızlar bile, içinde ömrümü tükettiğim bu köyün üstünde parlıyorlar diye gözüme silik, sönük göründü.

Akşam soframızdaki peynir ekmekle biranın başına oturduğumuz zaman, «Cumartesi akşamı,» dedim. «Beş gün geçtikten sonra gideceğim günün arifesinden bir önceki gün olacak. Göz açıp kapayana dek geçer.»

Joe bira kupasının içinde koflaşan sesiyle, «Öyle, Pip,» dedi. «Ha deyinceye dek geçer giderler.»

Biddy, «Bir de bakmışsın gideceğin gün gelip çatmış bile,» diye ekledi.

«Bak ne düşündüm, Joe. Pazartesi günü kasabaya gidip yeni takımlarımı ısmarladığım zaman, terziye söyleyeceğim de prova olmaya gene oraya gideceğim, ya da Pumblechook Amcalara. Köydekiler beni o kılıkla görürlerse soytarı görmüş gibi bakarlar; hiç de hoş olmaz!»

Joe, «Ama Pip, Hubble'lar da görmek isteyebilirler seni kibar kılığınla,» dedi. Bir yandan peynirini ekmeğinin üstüne koymuş sol avucunda dilimliyor, bir yandan da dilimlerimizi yemekte yarış ettiğimiz günleri anımsarcasına, benim önümdeki el sürülmemiş dilime bakıyordu. «Wopsle da görmek ister elbet. Hele Şen Kayıkçılara görünürsen onur vermiş olursun.»

«İşte benim istemediğim de bu ya, Joe. Öyle büyültürler işi ayağa düşürüp tadını kaçırırlar ki kendimden utanırım.»

«Bak o zaman başka,» dedi Joe. «Kendinden utanacaksan...»

Ablamın tabağını tutmakta olan Biddy araya karışarak, «Giysilerini Bay Gargery ile ablana, bana ne zaman göstere-

ceksin, hiç düşündün mü, Pip?» diye sordu. «Bize görüneceksin, değil mi, Pip?»

Ben biraz sinirlenerek, «Ah, Biddy, öyle tez canlısın ki adam sana yetişmekte güçlük çekiyor,» dedim.

Joe, «Oldum olası tez canlıdır o,» dedi.

«Biddy'ciğim, bir saniyecik sabredebileydin, söylemek üzereydim: bir akşam takımlarımı bohçasıyla alıp buraya getireceğim, elbet. Gideceğimden önceki gece, büyük bir olasılıkla...»

Biddy sesini çıkarmadı. Ben de büyük gönüllülüğümden onu bağışladım. Biraz sonra ona da, Joe'ya da candan iyi geceler dileyerek yatmağa çıktım. Odama vardığımda oturdum, her yanını uzun uzun süzdüm: yakında çok daha gösterişli, tantanalı yerlere gitmek üzere ayrılacak olduğum bir küçük çıplak, yoksul oda. Gene de tüm yoksulluğuna rağmen çocukluğumun çiçeği burnunda anılarıyla da bezenmişti. Şu dakikada bile köy evinin odacığıyla bundan böyle oturacağım çok daha güzel yerler arasında duygularım bölünmeğe başlamıştı. Nasıl ki çoğu zaman bu duygular Miss Havisham'ın eviyle demirci dükkânı arasında, Estella ile Biddy arasında da bölünür, çelişirdi!

Güneş bütün gün benim küçük tavan arasının damını kızdırmış olduğundan odam sıcacıktı. Pencereyi açıp bir süre dışarıya baktım. O sırada Joe'nun aşağıki karanlık kapıdan dışarı çıkarak avluda, açık havada bir kaç boy dolaştığını gördüm. Derken Biddy'nin gelip ona bir çubuk getirdiğini, yakıp eline verdiğini gördüm. Joe böyle geç saatlerde hiç çubuk tüttürmezdi. Demek ki bir üzüntüsü var, avunmak istiyor, diye düşündüm.

Bir süre sonra Joe tam penceremin altına düşen kapının önünde durdu. O çubuğunu tüttüredursun, Biddy de yanına geldi; usul usul konuşmağa başladılar. Benden konuştuklarını biliyordum, çünkü ikisinin de adımı sevgi dolu bir sesle bir kaç kez andıkları kulağıma geldi. Dahasını duyabilsem bile dinlemek istemiyordum. Bu yüzden pencereden çekildim, yatağımın yanındaki tek koltuğa oturdum. İçim üzgüyle dolup taşıyordu. Geleceğimin yıldız gibi parladığı bu gece, ömrü-

mün en boynu-bükük gecesi olsun... ne garip, şey diye düşünüyordum.

Açık duran pencereye baktığımda Joe'nun çubuğundan yükselen hafif duman halkalarını gördüm. Joe'nun bana yolladığı iyilik dilekleriymiş gibi geldi bunlar bana; paylaştığımız gece havasını, gösterişe kaçmadan, hatta bana sezdirmeden dolduruyorlardı.

Işığımı söndürüp yatağıma girdim, gel gör ki eski rahat döşeğim değildi artık bu benim. Bu yatakta eski deliksiz uykularımı bundan böyle hiç bir zaman çekemiyecektim artık.

ONDOKUZUNCU BÖLÜM

Sabah olunca duygularımla görüşlerimde de bir değişim oldu. Yaşam, dünya gözüme öylesine günlük güneşlik görünüyordu ki dün gecenin dünyası gidip yerine başkası gelmiş sanırdınız. Kafamı kurcalayan en büyük tasa ayrılık gününe daha altı gün olmasıydı. Çünkü bu arada Londra'nın başına bir hal gelecek diye kaygılanıyordum: gittiğimde orasını ya çok bozulmuş bulacak, ya da tümüyle havaya uçup gitmiş olduğundan, hiç bulamayacaktım.

Ayrılacağımız günün yaklaştığından söz açtığım zaman Joe ile Biddy çok anlayışlı davranıyor, bana çok yakınlık gösteriyorlardı. Ne var ki ancak ben adını andığım zaman değiniyorlardı bu konuya. Kahvaltıdan sonra Joe konuk odasındaki dolapta duran sözleşme kâğıdımı getirmişti. Ocağa atıp yakmıştık bu anlaşmayı; ben de bir özgürlük duygusuna kapılmıştım. Bu yepyeni özgürlük duygusu ve heyecanı içinde, Joe ile birlikte kiliseye gitmiştim. Papazın, «Dünya yoksullara miras kalacaktır,» konulu vaazını dinlerken, «Durumu bilse belki bu konuyu seçmezdi,» diye içimden geçirdim.

Her zamanki gibi erken yediğimiz akşam yemeğinden sonra tek başıma dışarı çıktım. Niyetim önce bataklarla vedalaşıp onları aradan çıkarmaktı. Kilisenin önünden geçerken, ömür boyu, her Tanrının Pazarı bu kiliseye gidecek, en sonunda da avludaki o alçak yeşil tümseklerin arasına gömülecek olan, bu yazgıdan kurtulma olanakları bulunmayan zavallılara karşı (Gene o sabah vaaz sırasında duyduğum gibi) yüce bir acıma duygusu yüreğimi doldurdu. Bugünlerden

birgün onlara bir iyilikte bulunmayı içimden kesinlikle kararlaştırdım: Bütün köylülere, rozbifle meyvalı puding, bol bira ve de alçak gönüllü iltifatlar dağıtacaktım.

Bu mezarların arasında, aksayarak saklanan o kaçkını, onunla olan ilişkimi, eskiden beri hep utanca benzer duygularla anımsardım. Hele böyle bir günde buraya gelip de onu gene paçavraları arasında titreyerek, perişan bir durumda görür gibi olduğum zaman neler duyduğumu varın siz düşünün! Tek avuntum olayın üzerinden çok zaman geçmiş olmasıydı. Herif çoktan uzak yerlere sürgün edilmiş olmalıydı; benim için ölmüş sayılırdı artık, belki de gerçekten ölüp gitmişti.

Bu alçak, batak yerlerden uzaklaşıyordum artık, bu hendeklerle setlerden, tümseklerde otlayan bu sığırlardan. Gene de sığırların üzerine bir saygı gelmiş gibiydi bugün; Geleceği bunca büyük umutlarla ışıyan bu gence doya doya bakabilmek için benden yana dönüyorlardı sanki... Sağlıcakla kalın, çocukluğumun siz değişmeyen arkadaşları! Demirci dükkânlarıyla sizin çayırlarınız değil bundan böyle benim yerim; Londra'ya, yükselmeğe gidiyorum ben!

Bu coşkunlukla yürüyerek eski cephaneliğe gittim, yere uzandım: «Acaba Miss Havisham beni Estella ile evlendirmeyi mi tasarlıyor?» diye düşünürken uyuyakalmışım.

Uyandığım zaman Joe'nun yanıbaşımda oturmuş çubuk tüttürdüğünü görünce pek şaşırdım. Gözlerimi açtığımı görünce Joe beni neşeli bir gülüşle karşıladı.

«Son pazarımız olduğundan keri, Pip, düşündüm ki ben de geleyim bari.»

«Ah, Joe, ne iyi ettin de geldin.»

«Sağolasın, Pip.»

Tokalaştık, sonra ben, «Sevgili Joe, inan bana seni hiç unutmayacağım,» diye ekledim.

Joe güven dolu, rahat bir sesle yanıtladı: «Aman sen de, Pip, elbet inanıyorum. Sen bizleri nasıl unutabilirsin, iki gözüm? Tanrı senin iyiliğini versin, çocuk, sorun inanıp inanmamakta değildi ki. Bütün bu olup bitenlere biraz alışmak, biraz akıl yatırmak gerekiyordu. Durum da öyle damdan

düşercesine başımıza geldi ki kendimizi alıştırmak, aklımızı yatırmak biraz zaman aldı, değil mi, cancağızım?»

Joe'nun benim bağlılığıma böyle sımsıkı güvenmesi pek hoşuma gitmedi, nedense. Bu konuda biraz heyecana gelmesini, «Çok alçak gönüllülük gösteriyorsun, Pip!» gibilerden birşeyler söylemesini isterdim. Bu yüzden Joe'nun sözlerinin ilk bölümüne hiç değinmeyerek yalnızca son söylediklerine karşılık verip, evet, haberin gerçekten gökten düşercesine geldiğini, gene de bir beyefendi olmayı eskiden beri istediğimden, böyle bir durumda neler yaparım diye çok zaman kafamda taslaklar kurmuş olduğumu söyledim.

«Sahi mi?» dedi Joe. «Bak hele. Amma da garip.»

«Ah, sevgili Joe, buraya ders yapmağa geldiğimiz sıralarda biraz daha ilerleseymişsin, keşke; derslerden gereğince yararlanmayışın çok yazık oldu, değil mi?»

«Valla, bilemeyeceğim ki,» diye Joe karşılık verdi. «Odun kafalının biriyim ben! Yalnızca kendi mesleğimde ustayım. Odun kafalı olduğuma eskiden beri yanmışımdır. Ama şimdi, diyelim bir yıl öncesinden daha çok ah-vah etmem için bir gerekçe yok ki. Bilmem annatabildim mi?»

Oysa ben şunu belirtmek istemiştim: mirasa konup da Joe'ya bir yardımda bulunacak duruma geldiğim zaman, kendisi de mevkiini yükseltebilecek yetenekte olsaydı ne iyi olurdu! Gelgelelim Joe'cuk benim dediğimi anlamamıştı bile. Ben de bu işi onun yerine Biddy ile görüşmenin daha yerinde olacağını düşündüm.

Böylece, eve dönüp de çayımızı içtikten sonra Biddy'yi yol kıyısındaki bahçeye çağırdım. Genel bir moral yükseltmesi niyetine, onu hiç bir zaman unutmayacağımı söyledikten sonra kendisinden bir ricam bulunduğunu bildirdim.

«Ricam şu ki, Biddy,» diye ekledim. «Joe'nun birazcık daha ilerleyebilmesine yardım etmek için elinden geleni yapacaksın.»

Biddy gözlerimin içine büyük bir ciddilikle bakarak, «Nasıl ilerlemek?» diye sordu.

«Canım, öyle işte. Joe ne şeker adamdır, bilirsin... dünyanın en şeker, en iyi insanıdır, bana sorarsan. Gelgelelim

bir çok yönlerden pek geri kalmış; diyeceğim, öğrenim, eğitim konusunda; görgü, kibarlık kurallarında.»

Gerçi ben bunları söylerken Biddy'ye bakıyordum, o da gözlerini iri iri açmıştı ama bu kez bana bakmadı. Bir böğürtlen yaprağı koparark,

«Yaa? Onu yeterince görgülü, kibar bulmuyorsun demek?» diye sordu.

«Canımın içi Biddy, bu köye göre çok bile, neylersin ki...»

Biddy elindeki yaprağı ciddilikle süzerek, «Yaa,» dedi. «Demek bu köye göre...»

«Sözümü kesmesene. Joe'yu buradan alıp daha yüksek bir çevreye götürsem... ki mirasıma konduğum zaman bunu yapmağa niyetliyim... öyle bir çevrede Joe'nun değerini hiç anlamayacaklardır.»

«Sanki Joe bunu bilmiyor mu sanıyorsun?» diye Biddy sordu.

Öyle kışkırtıcı bir soru... çünkü böyle bir olasılık şimdiye değin aklımın ucundan bile geçmemişti...

«Ne demek istiyorsun, Biddy?» diye ona çıkıştım.

Biddy yaprağı parmakları arasında ezip ufalamıştı (böğürtlen yapraklarının kokusu o zamandan beri bana hep, kır yolunun yanındaki küçük bahçede geçirdiğimiz o akşam saatini anımsatır).

«Onun gururlu olabileceğini hiç düşünmedin mi?» diye sordu.

«Gururlu ha? O mu?» diye dudak büktüm.

Biddy gene gözlerimin içine bakıp başını sallayarak, «Herkesin gururu kendine göre,» dedi. «Gurur dediğin ille tek türlü olmaz a...»

«Ee, sonra? Ne diye şustun?»

«Joe da başkalarına uyarak yerinden uzaklaşmayı gururuna yediremez belki. Yerinin örs başında olduğunu, bu yere yaraştığını, ustalık kalıbını hakkıyla saygınlıkla doldurduğunu biliyor çünkü. Doğruyu söylemek gerekirse ben onun bu yönden gururlu olduğuna inanıyorum. Ama yersiz konuşuyorumdur, belki de. Öyle ya, sen onu çok daha yakından tanıyorsun.»

«Vah vah, Biddy,» dedim ben. «Çok üzüldüm senin şu tutumuna. Sana hiç konduramazdım doğrusu. Ama kıskançlık yüzünden böyle konuşuyorsun; mutluluğumu bana çok görüyorsun. Başıma devlet kuşu kondu diye canın sıkıldı; bu duygularını ortaya vurmaktan da kendini alamıyorsun.»

Biddy «Böyle düşünmeye için razı geliyorsa, konuş,» dedi. «Söyle söyleyebildiğince için razı geliyorsa, böyle düşünmeğe.»

Ben ona erdemli olmanın verdiği bir yücelikte tepeden bakarak, «Böyle olmaya için razı geliyorsa, demek istiyorsun, Biddy,» dedim. «Bana numara yapma. Bu tutumuna çok üzüldüm çünkü bu... bu insan huyunun en kötü yanlarından biridir. Her neyse, ben gittikten sonra sevgili, biricik Joe'muzu her yönden ilerletmek için fırsat kolla, eline geçen en ufak fırsatları bile değerlendir, diyecektim. Ama bu konuşmandan sonra, senden hiç birşey istemeyeceğim, artık. Gerçekten üzüldüm senin bu tutumuna,» dedim gene. «Çünkü... insan huyunun en kötü bir yönüdür bu.»

Zavallı Biddy, «Sen beni paylasan da övsen de birşey değişmez,» diye konuştu. «Benim burada, elimden geleni yapacağıma güvenebilirsin. Benden uzaktayken benim için nasıl düşünürsen düşün, o da bir şey değiştirmez; ben seni hep eski Pip olarak anımsayacağım.» Sonra kızcağız başını öteye çevirerek, «Ne var ki haksızlık etmek de beyefendiliğin şanına yaraşmaz,» dedi.

Ben gene kıskançlığın, insan huyunun en kötü yönü olduğunu belirttim. Ne denli doğru konuştuğumu, ancak kıskançlığı kondurduğum kişi konusunda yanıldığımı sonradan çok iyi anlayacaktım. Biddy'den ayrılıp patikaya saptım. Biddy eve döndü ben de bahçe kapısından çıkarak yemek saatine kadar karamsarlık içinde dolaştım. Yaşantımın büyük umutlarla parlayışının bu ikinci gecesinin de birincisi gibi böyle yalnız, sıkıntılı geçmesine hem şaşıyor, hem üzülüyordum.

Neyse ki sabah olunca karamsarlığım dağıldı. Biddy'yi de hoşgörümün kapsamı içine aldım, konuyu kapadık.

Bulabildiğim en iyi giysileri giyerek, dükkânların açılış

saatine yetişmek üzere erkenden kasabaya inip terzi Trabb'in karşısına çıktım. Dükkânının arkasındaki odada kahvaltısını etmekte olan terzi ayağıma gelmeye zahmet etmeyerek beni içeri çağırdı.

«Eyy,» dedi Bay Trabb, beni gördüğüne sevinmiş gibi neşeli, babacan bir tutumla. «Nasılsın bakalım? Bir istediğin mi var benden?»

Bay Trabb sıcak sandviç ekmeklerini kuş tüyü yataklar gibi puf-puf üç parçaya bölmüş, battaniyelerin arasına tereyağı sürerek üzerlerini örtmeğe dalmıştı. Kendisi, işi çok verimli olan, varlıklı, yaşlı bir bekârdı; açık penceresinden verimli bir bahçeyle meyvelik gözüküyordu, ocağının yanındaki duvara da varlık dolu olduğu anlaşılan demir bir kasa gömülüydü. Onun varlığının yığın yığın çuvallar içinde, bu kasada saklandığından benim hiç kuşkum yoktu.

«Bay Trabb,» diye söze başladım. «Söylemesi ayıp, övünmek gibi olmasın ama, hatırı sayılır bir servete konmak üzereyim.»

Terzi Trabb'in üzerinden bir değişim seyredi geçti. Tereyağını kuş tüyü yatakta unutup elini masa örtüsüne silerek,

«Bak hele şu işe!» diyerek ayağa kalktı.

«Londra'da, vasimin yanında kalmağa gidiyorum,» diye ekledim. Cebimden sözüm ona rasgele bir kaç altın çıkartarak şöyle bir evirdim çevirdim. «Bu yüzden şık, modaya uygun bir takım yaptırtmak istiyorum, Londra'ya giderken giymek için.» Ardından, «Parasını da peşin ödemek istiyorum,» diye ekledim, yoksa, yaparım, deyip savsaklayacağından korkuyordum.

Terzi Trabb, «A benim cânım efendim,» diyerek saygıyla belini kırıp kollarını bana doğru açıp uzattı, elleriyle dirseklerime şöyle bir dokunmak cüretini gösterebildi. «Aramızda paranın sözü mü olur? İnanın, gücenirim. Sizi kutlarsam kızmazsınız ya? Bir zahmet dükkâna kadar buyurur musunuz, efendim?»

Terzi Trabb'in çırağı bizim oraların en arsız, en terbiyesiz çocuğuydu. İlk geldiğimde ortalığı süpürmekteydi. Tozları benim üstüme doğru süpürerek neşesini bulmuş,

işine eğlence katmıştı. Bay Trabb'le ben dükkâna girdiğimiz zaman çırak hâlâ süpürge başındaydı. Bizi görünce süpürgeyi önüne çıkan herşeye, duvarların her köşesine çat-çat çarpmağa başladı. Ölü ya da diri, tüm demirci çıraklarıyla eşit olduğunu göstermek istiyordu, sanırım.

Gelgelelim ustası son derece sert bir sesle, «Kes!» diye bağırdı. «Yoksa kafanı kırarım ha!.. Beyefendi, hatırım için şuracığa oturmaz mısınız?» Sonra terzi bir top kumaş indirip tezgâhın üzerine dalga dalga serdi, parıltısını göstermek için elini kumaşın altına kaydırarak, «Nefis bir maldır bu,» dedi. «Sizin isteğinize uygun, hem de extra süper olduğu için candan salık veririm ya, başka parçaları da göstereceğim size. Hey, bana baksana,» diye çırağından yana seslendi. «Dört numaralı topu indir şurdan bana.» Çocuğa, onun topu bana sürtmeşinden ya da başka bir sırnaşıklık yapmasından korkuyormuşcasına, dik dik bakıyordu.

Çocuk dört numarayı tezgâha bırakıp bir selâmet uzaklaşıncaya kadar da ustası gözlerini onun üstünden ayırmadı. Sonra, beş numarayla sekiz numarayı da getirmesini buyurarak,

«Maymunluk istemem ha, yoksa burnundan getiririm, pis köpek, dünyaya geldiğine pişman ederim seni,» diye ekledi.

Sonra dört numaranın üstüne eğilerek, bir giz-ortağı gibi gene de saygı dolu bir sesle, bana bunu soylularla kibarlar arasında sürümü çok olan hafif, yazlık giysiler için salık verdi. Böyle bir kumaşı bir seçkin hemşehrinin (bana hemşehri demek hakkını kendinde bulabilirse evet), sırtında düşünmekle kendinin de onurlanacağını söylüyordu.

Sonra gene çırağına dönerek, «Şu beşle sekiz numaraları getirecek misin sen, aylak serseri?» diye sordu. «Yoksa kıçına bir tekme vurup seni sokağa atayım da topları kendim mi getireyim?»

Bay Trabb'in verdiği akıllardan da yararlanarak bir kumaş seçtim, sonra ölçümün alınması için oturma odasına döndük. Gerçi Bay Trabb'de zaten ölçüm vardı; kendisi şimdiye dek bunları hiç sesini çıkarmadan kullanıp durmuştu.

Ne var ki şimdi,

«Bu durumda işe yaramaz, efendim; hiç bir işe yaramaz,» diye ezilip büzülerek oturma odasında beni yeni baştan ölçtü, biçti: sanki ben bir mülktüm, kendisi de en titizinden bir bilirkişi. İşi öylesine uzattı, öyle ıkınıp sıkınıp kan terlere battı ki içimden, «Şu zahmetle yorgunluğu hiç bir giysi takımının parası karşılayamaz,» diye düşündüm.

Sonunda ölçü işini bitirip takımı da perşembe akşam üzeri Bay Pumblechook'lara yollamağa söz verdiği zaman, eli oturma odasının tokmağında, biraz duralayarak, «Beyefendi, Londralı kibar takımının taşra esnafıyla iş yapması elbet düşünülemez,» dedi. «Gene de hemşehrimiz olmak sıfatıyla arada sırada bana birşeyler ısmarlarsanız pek hora geçer. İyi günler, efendim; sağ olun, var olun... AÇ KAPIYI!»

Bu son sözler çıraktan yana fırlatılmıştı ya çocuk bu sözlerin anlamını hiç bilmez gibiydi. Ne var ki biraz sonra ustasının ellerini ovuşturup yerlere eğilerek beni geçirdiğini görünce, ben de bu arsız oğlanın yerle bir olduğunu gördüm. Paranın akıllara durgunluk verici kudreti kafama ilk olarak işte o zaman dank etti: Trabb'in çırağını, söz gelişi, çöküp sırtı yere gelmiş durumda gördüğüm zaman...

Bu unutulmaz olaydan sonra şapkacıyı, kunduracıyı, manifaturacıyı sıradan geçirdim. Kendimi tekerlemedeki köpeğe benzetiyordum: Hubbard Ana'nın, giydirilip kuşatılması için türlü zenaatlerin ürünlerine gerek gösteren köpeğe. (*) Posta arabalarının kalktığı yere de gidip cumartesi sabahı, saat yedi arabasında yerimi ayırttım. Güzel bir paraya konduğumu her gittiğim yerde söylemenin gereği yoktu, gene de bu haberi ne zaman çıtlatsam, karşımdaki dükkâncı pencereden Yukarı Sokağı seyrederek gönül eğlemekten o saat vazgeçiyor, tüm dikkatini bana veriyordu. Bütün istediklerimi ısmarladıktan sonra Pumblechook Amca'nın oraya yollandım. Dükkâna yaklaştığım zaman amcabeyin kapıda durmakta olduğunu gördüm.

(*) Eski bir İngiliz tekerlemesinde, sahibi olan yaşlı Hubbard Anayı durmadan öte-beri almak zorunda bırakan yaramaz bir köpek. (Çevirenin notu).

Büyük bir sabırsızlık içinde beni beklemekteydi. Sabah erkenden arabasıyla çıkmış, bizim köye, demirci dükkânına uğrayınca havadisi duymuştu. Barnwell'in salonunda benim için soğuk yemeklerle donatılmış bir sofra düzenlemişti. O da yamağına benim kutsal varlığım rahatça geçebilsin diye, «Açılalım, yol verelim,» diye seslendi

O, ben ve sofra başbaşa kaldığımız zaman Bay Pumblechook ellerime sarılarak, «Sevgili dostum,» dedi. «Talih yüzüne güldü, ne mutlu sana; hayırlı, uğurlu olsun. Ama sen bunu çoktan haketmiştin zaten, böylesi yaraşırdı sana!»

Hah şöyle, sonunda ana konuya değinmiş, akla yakın bir lâf etmişti. Bir süre burnundan bana doğru hayranlık solukları salıverdikten sonra,

«Bu sonucu sağlayan ilk ufak adımı kendimin atmış olduğunu düşünüyorum da,» dedi. «Koltuklarım kabarıyor, doğrusu; ödül almış gibi oluyorum.»

Bu konuda hiç, dolaylı yoldan bile hiç bir şey söylenilmeyeceğini unutmaması için Bay Pumblechook'a ricada bulundum.

Bay Pumblechook, «Çok sevgili genç dostum benim,» diye mırıldandı. «Seni böyle dememe izin verirsen...»

Ben de, «Elbette,» diye mırıldandım.

Pumblechook gene ellerimi kavrayarak yeleğine bastırdı. Gerçi yanlışlıkla biraz aşağıya, mide yöresine raslatmıştı, gene de amcanın duygusal olduğu anlaşılıyordu.

«Çok sevgili genç dostum, sakın gözün arkada kalmasın. Senin yokluğunda bana düşen küçük görevi elimden geldiğince yerine getirip gerçekleri her zaman Joseph'in kafasına kakacağıma güvenebilirsin. Ah, Joseph,» diye Bay Pumblechook anlayış, acıma, düş kırıklığı belirten bir sesle ekledi. «Ah, şu Joseph yok mu, şu Joseph!!!» diyerek başını salladı, sonra Joseph'de bir noksanlık bulunduğuna inandığını belirtmek için parmağıyla şakağını tıklattı.

Derken, «Ama pek sevgili küçük dostum, karnın acıkmıştır senin,» dedi. «Yorgunluktan ölmüşsündür. Kuzum otur hele. Bak, Mavi Domuz'dan getirttiğim bir piliççik var şurda; biraz dil var Mavi Domuz'dan gelme, daha birkaç

lokma birşey var, hepsi Mavi Domuz'dandır; umarım hor görmeyip çimlenirsin biraz.»

Yerine oturmuşken gene zıp diye ayağa kalkarak, «Ne mutlu bana,» dedi. «Tasasız küçüklük günlerinde dizimde hoplattığım çocuk ha, şimdi karşımda oturan şu delikanlı? İnanamıyorum. İzin ver, paşam, izin ver...»

İstediği şey gene ellerime sarılmak izniydi. Razı geldim, amcabey yeniden coştu, sonra gene yerine oturdu.

«İşte şarabımız! İçelim, Feleğe şükredelim. Bundan sonraki gözdelerini de hep böyle isabetle seçmesini umalım! Ama elimde değil,» diyerek Bay Pumblechook gene ayağa kalktı. «Karşımdakinin sen olduğunu bilmek... senin onuruna içtiğimi düşünmek... Elimde değil, içime sığdıramıyorum işte. İzin verir misin, paşam, izin verir misin...?»

İstediği izni verdim, amcabey gene ellerime sarıldı, bardağını boşaltıp baş aşağı çevirerek masaya koydu. Ben de onun gibi yaptım. Kendi kendimi baş aşağı çevirip öyle içseydim şarap beni ancak bu kadar çarpabilirdi!

Bay Pumblechook tabağıma pilicin ciğerli kanadıyla dilin en güzel parçalarını koyuyor (bana domuzun kenar mahallelerindeki çıkmaz sokak köşelerinin düştüğü günler çok gerilerde kalmıştı şimdi), bana oranla kendisini nerdeyse aç bırakıyordu.

Bir ara çatalını tabaktaki pilice doğru uzatarak, «Sen, ey piliç!» diye konuştu. «Sen, ey mutlu piliç! Küçücük bir civcivken yazgının sana neler hazırladığını nerden bilecektin? Nasıl bilebilirdin ki bu yoksul çatının altında, böyle bir onur konuğunun midesine ineceksin? Böyle birinin... Dileyen aşırı duygusallık desin buna,» diyerek Bay Pumblechook yeni baştan ayağa kalktı. «Ama elimde değil işte. İzin ver, paşam, izin ver...»

İzin veriyorum, demeğe artık gerek kalmadığından Bay Pumblechook yapacağını hemen yaptı. Bu işi, elimdeki bıçakla yaralanmaksızın böyle üstüste kaç kez nasıl yapabildi? Akıl erdiremedim.

Bay Pumblechook bir süre aralıksız yemek yedikten sonra, «Ya ablan, seni kendi elcağızıyla büyüten...?» diye ko-

nuşmasını bıraktığı yerden sürdürdü. «Ne acıklı bir tablo. Çünkü kendisi bu onuru tümüyle kavrıyabilecek yetenekte değil, yazık ki. Ama ben, paşam...»

Gene üzerime yürüyeceğini anlayarak onu durdurdum.

«Ablamın onuruna içelim,» dedim.

Pumblechook hayranlıktan iyice gevşeyip koltuğuna yayılarak, «Aah, ah!» dedi. «Bunlar böyledir işte, beyefendiciğim.» Bu beyefendi kimdi, bilemiyorum. Ben olamazdım, oysa odada bir üçüncü kişi de yoktu. «Yüce-gönüllü olanların özelliğidir bu, beyefendiciğim. Her zaman bağışlamasını bilirler, hatır sayarlar, güler yüzlüdürler.» Böyle diyerek dalkavuk Pumblechook bardağını hiç içmeden masaya bıraktığı gibi gene ayağa kalktı. «İncelikten yoksun kişilere belki aşırı bir davranış gibi gelebilir, gene de eğer izin verirseniz paşam...?»

Amcabey yapacağını yaptıktan sonra gene yerine oturdu, ablamın onuruna içti.

«Huysuzluk, terslik gibi kusurlarına hiç bir zaman göz yummayız elbet,» dedi. «Gene de hiç değilse niyetinin iyi olduğunu umalım.»

Onun yüzünün gitgide kızardığını bu sıralarda algılamağa başladım. Bana gelince, salt surat kesilmiştim sanki, şaraba yatırılmış, cayır cayır yanan bir surat.

Pumblechook'a yeni giysilerimi onun evine yollatmak istediğimi söyledim. Kendisine böyle bir ayrıcalık bağışladım diye sevincinden deliye döndü. Köyde göze batmaktan çekindiğime değindim: beni övdü, göklere çıkardı. Buralarda ondan başka güvenip yakınlık gösterebileceğim kimse olmadığını söylemeğe getirdi, sonra uzun lâfın kısası... gene izin istedi. Ellerime bir kez daha sarıldıktan sonra duygu dolu, sevecen bir sesle, çocukluğumda onunla oynadığım hesap oyunlarını anımsayıp anımsamadığımı sordu. Hani nasıl birlikte gitmiştik, beni resmen çırak yazdırtmağa? Kısacası, oldum olası benim göz bebeğim, en yakın arkadaşım o değil miydi?

O akşamkinden on kat daha çok şarap bile içmiş olsam, onun aramızda böyle bir yakınlık bulunduğuna hiç bir za-

man inanamazdım. Hiç değilse içimden, gizlice, bu savaşa karşı çıkmam gerekirdi. Ne var ki bir ara, «Amcabey konusunda iyiden iyiye yanılmışım», diye düşündüğümü, onu aklı başında, iyi yürekli, olgun, kafadar bir insan gibi gördüğümü bile anımsıyorum...

Zamanla onda da bana karşı öylesine bir güven doğdu ki kendi işleri konusunda akıl danışmağa başladı. Tahıl piyasasında büyük bir şirketleşme, tekelleşme olanağı söz konusuymuş, ne bizim bu yörelerde ne de başka hiç bir yerde görülmedik çaplara ulaşabilirmiş. Bunun gerçekleşmesi için gerekli olan tek şey, geniş bir para yatırımıymış, amcabeyin deyimiyle: Biraz Daha Sermaye! Onun ağzından çıkan üç küçük sözcük buydu: Biraz Daha Sermaye. Şimdi ona (Pumblechook'a) öyle geliyormuş ki bu sermaye şirkete «dışardan» bir ortakça yatırılsa... ki, beyefendiciğim bu ortağın yapacağı tek şey kendisi gelerek ya da bir vekilini yollayarak istediği zaman hesap defterlerini gözden geçirmek, yılda iki kez de buyurup yüzde elli oranında kârı cebine indirmekmiş... ona (Pumblechook'a) sorarsanız böyle bir iş hem paralı hem de atılgan bir genç için, üzerinde dikkatle durulmağa değer, çok güzel bir başlangıç olurmuş... Ama ben ne düşünüyormuşum bu konuda? Kendisi benim düşüncelerime çok güvendiği için soruyormuş, ne düşünüyorum, diye

Ben de düşüncemi belirttim ona: «Biraz bekleyin hele!»

Bu düşüncenin, derinlikle açıklığı kendinde birleştirmiş olması amcabeyi öyle bir etkiledi ki, ellerime sarılmak için izin bile istemedi artık; bunu yapmazsa yaşayamayacağını söyledi... ve yaptı.

Şarabı içip bitirdik. Bay Pumblechook kaç kez üstüste, Joe'yu hizada tutacağına (hangi hiza bilmiyorum), bana da elinden geldiğince hizmette (hangi hizmet bilmiyorum) kusur etmeyeceğine sözler verdi, yeminler etti. Bir de, eskiden beri benden söz edilirken, «Bu çocuk öyle sıradan çocuk değil; şu sözlerimi bir yere yazın, sonra dediydi dersiniz, büyüdüğü zaman da sıradan bir insan olmayacak,» dediğini anlattı ki bunu ilk duyuyordum. Gizini bunca yıl böyle titizlikle saklayabildiğine doğrusu şaştım. Amcabey gözleri dolu dolu

olarak gülümsedi; O eski sözlerini şimdi andıkça bir tuhaf olduğunu söyledi; ben de bir tuhaf olduğumu söyledim.

Sonunda açık havaya çıktım. Güneşin alışılmadık bir biçimde parladığını hayal meyal seziyordum. Bir de ne göreyim, geçtiğim yolların farkına bile varmadan turnikeye gelmişim bile! Burada Bay Pumblechook'un arkamdan seslenmesiyle aydım. Amcabey güneşli sokağın taa ötesindeydi. Benden yana, durmamı isteyen anlamlı işaretler yaparak koşuyordu. Durdum, o da soluk soluğa bana yetişti. Konuşabilecek yeterde soluk toparladığı zaman,

«Yok, sevgili dostum, olamaz; böyle bir şeye göz yumamam,» dedi. «Bana iltifatınızı bağışlamadıkça bırakmam sizi... Eskiden beri sizin iyiliğinizi isteyen bir dostunuz olarak bana... izin vereceksiniz, değil mi paşam?»

Böylece en azından yüzüncü kez tokalaştık. Bu arada amcabey yoldan geçmekte olan genç bir arabacıyı, önümden çekilsin diye öfkeyle kalayladı. Sonra bana iyilikler diledi. Ben köşeyi dönünceye kadar da durup arkamdan el salladı. Köşeyi dönünce bir tarlaya sapıp hendekteki bir çalının dibinde uzun bir uyku çektim, ancak ondan sonra evin yoluna düzüldüm.

Londra'ya götürecek pek bir yüküm yoktu, çünkü sahip olduğum birkaç parça birşey zaten yeni durumuma uygun nitelikte değildiler. Ben gene de hemen o gün öğleden sonra çantamı hazırlamağa başladım. Aklım öylesine bir karış havadaydı ki, yitirilecek tek dakika olmadığına kendimi inandıraraktan, deliler gibi, ertesi sabah kullanacağımı bildiğim şeyleri bile yerleştirdim.

Salı, çarşamba, perşembe günleri böyleec geçti. Cuma sabahı Pumblechook Amcalara yollandım. Niyetim yeni takımımı giyip Miss Havisham'ı görmeğe gitmekti. Amcabey giyinmem için bana kendi odasını ayırmış, ben geleceğim diye tertemiz havlular astırtmıştı. Giysilerim beni düş kırıklığına uğrattı, elbet. İnsanların giyinmeğe başladıklarından bu yana, böyle dört gözle beklendikten sonra giyilen her yeni giysi, giyeni düş kırıklığına uğratmıştır, sanırım. Her neyse, yeni takımımı giyip de amcabeyin pek yetersiz kalan

aynasında bacaklarımın tümünü görebilmek uğruna bir çabayla eğrilip bükülerek sayısız biçimlere girdikten sonra takım üzerime daha iyi oturmağa başladı sanki...

Onbeş kilometre uzaktaki bir komşu kasabada pazar kurulduğundan Pumblechook Amca evde yoktu. Ayrılış saatini kendisine kesin olarak bildirmediğimden gitmezden önce bir daha tokalaşacağımızı sanmıyordum. Bu da benim işime geldiğine göre yeni kılığımla sokağa çıktım. Kalfanın önünden geçerken utancımdan nerdeyse yerin dibine batıyordum! Joe'nun bayramlık kılığını giydiği zamanlardaki durumuna düşmüşüm gibi, gülünç kaçıyormuşum gibi bir kuşku vardı içimde.

Miss Havisham'ın oraya hep arka sokakları seçerek, gizlice gittim; eldivenimin katı, uzun parmakları yüzünden çıngırağı güçlükle çalabildim. Kapıya Sarah Pocket çıktı. Beni böylesi değişmiş görünce resmen sendeleyerek geriledi. O ceviz kabuğuna benzeyen yüzünün rengi de esmerden yeşile, yeşilden sarıya döndü.

«Sen ha? Sensin ha? Tövbe! Bir yaşıma daha girdim. Ne istiyorsun burda?»

«Londra'ya gidiyorum da, Miss Pocket,» dedim. «Miss Havisham'a veda etmek istedim.»

Geleceğimden haberleri yokmuş demek. Çünkü Sarah Pocket beni avluda kilitli bırakarak, içeriye alınıp alınmayacağımı sormağa gitti. Çok az bekledim, sonra Miss Pocket geldi, beni yukarı çıkarttı. Yol boyunca gözlerini üzerimden hiç ayırmayarak beni şaşkınlıkla süzmüş, durmuştu.

Miss Havisham şölen sofrasının kurulu durduğu odada, koltuk değneğine yaslanmış yürüyüşünü yapmaktaydı. Oda gene eskisi gibi aydınlatılmıştı. Benim girdiğimi duyunca kadın durdu, döndü. O sırada o küflenmiş gelin pastasının tam önündeydi.

«Gitme, Sarah,» dedi. «Eyy, Pip?»

Sözlerimi sonsuz bir titizlikle seçerek, «Miss Havisham, yarın Londra'ya gitmek üzere yola çıkıyorum,» dedim. «Sizinle vedalaşmama izin vermek iyiliğini gösterirsiniz diye düşündüm.»

Miss Havisham, «Cakana diyecek yok, Pip,» diyerek değneğini çevremde dolaştırdı. Beni dilencilikten prensliğe yükselten İyilik Perisi, gerçekleştirdiği değişimin en son ayrıntılarını yaratmaktaydı sanki...

«Sizinle son görüşmemizden sonra şansım döndü, varlığa kavuştum,» diye mırıldandım. «Öyle minnet doluyum ki bu yüzden.»

Sarah Pocket bu sözleri duyunca kıskançlığından çatlayacak gibi olmuştu. Miss Havisham ondan yana kıvançla bakarak,

«Güzel, pek güzel,» dedi. «Bay Jaggers'le ben de görüştüm, Pip. Haberi aldım. Yarın gidiyorsun ha?»

«Evet, Miss Havisham.»

«Çok zengin birisi mirasını senin üstüne yapmış, ha?»

«Öyle, Miss Havisham.»

«Adı belli değil mi?»

«Değil, Miss Havisham.»

«Bay Jaggers de sana vasîlik edecekmiş, öyle mi?»

«Evet, Miss Havisham.»

Sarah Pocket'in kıskançlığıyla sinirinden aldığı zevk öylesine keskindi ki Miss Havisham bu soru-yanıt oyununu ballandıra ballandıra uzatıyordu.

«Güzel!» dedi gene. «Önünde nurlu ufuklar uzanıyor. İlerin parlak. İyi bir insan ol, haket bunu. Bay Jaggers'in sözünden de sakın çıkma.» Böyle diyerek bir bana bir de Sarah'a baktı. Sarah'çık o dikkat kesilmiş olan yüzünü sıkarak, acı bir sırıtış çıkartabildi. «Güle güle git, Pip! Pip adını hiç bir zaman bırakmayacaksın, biliyorsun»

«Biliyorum, Miss Havisham.»

«Yolun açık olsun, Pip!»

Miss Havisham'ın uzattığı eli diz üstü çökerek dudaklarıma götürdüm. Ondan ayrılırken nasıl davranacağımı önceden düşünmemiştim: o dakikada diz çöküp elini öpmek içimden geldi. Kadın o garip, ürpertici gözlerinde bir zafer parıltısıyla Sarah Pocket'ten yana baktı. Ben de böylece İyilik Perimi orada bırakıp çıktım; orada, mumların loş ışığıyla aydınlanmış odada, örümcek ağlarıyla sarılı küflenmiş gelin

pastasının yanında, iki eliyle koltuk değneğine dayanmış olarak...

Sarah beni, savulması gereken bir hortlakmışım gibi aşağıya indirdi. Kılığımdaki değişikliğin verdiği şaşkınlıktan kendini hâlâ kurtaramadığı, bu işe bir türlü akıl erdiremeyip kahrolduğu belliydi.

«Sağlıcakla kalın, Miss Pocket,» dedim.

O ise bana bakmakla yetindi; aklı öylesine karışmıştı ki benim konuştuğumu bile algıladığını sanmıyorum.

Evden uzaklaşınca, elimden geldiği kadar kimseye görünmemeğe çabalayarak gene Pumblechook'lara döndüm, yeni giysilerimi çıkarıp çıkın yaptım, eve eski takımımla dönüdüm. Ne yalan söyleyeyim, elimde bir de çıkın taşımakla birlikte daha hafiflemiş, rahatlamıştım.

İşte böyle, hiç geçmiyecekmiş gibi gelen altı gün göz açıp kapayana dek geçivermiş, yarın gelip çatmış, gözümün içine bakıyordu da ben onun gözünün içine pek bakamıyordum. Önümde uzanan altı akşam eriyerek beşe, dörde, üçe, ikiye indikçe ben de Joe ile Biddy'nin yanından ayrılmaz olmuştum. Bu son akşamda onların hatırı için cicilerimi giyinip kuşandım, yatak zamanına değin tüm şatafatımla dolaştım. Son gecenin onuruna, başta bu tür sofraların kaçınılmaz baş-yemeği sayılan piliç kızartması olmak üzere, sıcak yemekler yedik. Yanına da bir şişe açtık. Gelgör ki hepimizin yüreği ezgindi; neşe tasladıkça içimiz daha bir kararıyordu.

Köyden, elimde çantamla sabahın beşinde ayrılacaktım. Joe'ya tek başıma gitmek, kasaba yolunu yalnız yürümek istediğimi söylemiştim. Utanarak, yerin dibine geçerek açıklayayım ki bunun nedeni, posta arabasına birlikte gidersek Joe'nun kılığının benim cicilerimle çelişmesinden korkmamdı. Amacımda böyle çirkin bir leke bulunmadığına kendi kendimi kandırmıştım. Gelgelelim köyümüzdeki bu son gecemde üst kata, yatak odama çıktığımda, ard niyetli davranmış olabileceğimi kendi kendime itiraf etmek zorunda kaldım. İçimden gene aşağıya inerek, «Sabahleyin sen de gel; beni geçir,» diye Joe'ya yalvarmak geçti. İnmedim.

Sabaha değin tedirgin uykumu posta arabaları bölüp

durdu: Londra'ya değil de başka yanlış yerlere giden, koşumlarında at yerine attan başka her tür hayvan; köpekler, kediler, domuzlar, hatta insanlar bağlanmış olan arabalar... Akıl dışı aksaklıklarla dolu bir yolculuğun düşleri arasında tan yeri atıp güneş doğdu, kuşlar şakımağa başladılar. O zaman ben de kalkıp üzerime birşeyler aldım, köye son bir kez bakmak amacıyla pencere başına oturdum. Bakarken uyuyakalmışım.

Biddy benim kahvaltımı hazırlamak için öylesine erkenden ayaklanmıştı ki pencere başında topu topu bir saatçik uyuduğum halde, «Eyvah, saat öğleyi geçti!» diye yüreğim ağzıma gelerek uyandığımda mutfak ocağında yanan ateşin dumanı burnuma geldi. Ne var ki bunun üzerine dakikalar geçtiği halde, mutfaktaki tabak şıkırtılarını duymamın, giyinip hazırlanmamın üzerinden dakikalar geçtiği halde, ben aşağıya inecek gücü kendimde bulamıyordum bir türlü. Böylece, kimbilir kaç kez, ufak çantamın kayışlarını çözüp kilidini açtıktan sonra kayışları gene tokalayıp kilidi kapataraktan, Biddy, «Geç kalıyorsun,» diye sesleninceye dek, odamda kaldım.

Aceleyle ettiğim kahvaltıdan hiç tad alamadım. Sofradan kalkınca, aklıma daha o dakikada gelmiş gibilerden, «Eh ben artık gideyim bari,» dedim. Her zamanki köşe koltuğunda sallanarak gülüp duran ablamı öptüm, Biddy'yi de öptüm, Joe'ya gelince kollarımı sımsıkı boynuna doladım. Onları son olarak, arkamda bir hışırtı duyup da geri baktığım zaman gördüm: Joe arkamdan bir eski ayakkabı fırlatmaktaydı. Ayakkabının öbür tekini de Biddy alıp fırlattı. Zınk diye durdum o zaman, şapkamı çıkarıp salladım. Joe, sevgili dost, o güçlü kolunu ta havaya kaldırıp sallayarak boğuk sesle, «Uğurlar olsun!» diye bağırdı, Biddy de önlüğünü yüzüne örttü.

Hızlı adımlarla oradan uzaklaşırken, evden ayrılmanın sandığımdan daha kolay olduğunu, evdekiler beni geçirmeğe gelseler de tüm Yukarı Sokak ahalisinin gözleri önünde, posta arabasının ardından pabuç eskisi atsalar hiç de yakışık almayacağını düşünüyordum. Köyden ayrılmak umurumda de-

ğilmişcesine bir de ıslık tutturdum. Gelgelelim köyümüz öyle bir dingin, sepesessizdi ki bu saatte, hafifcecik sis pürçümleri dünyayı gözlerimin önüne sermek istercesine ağırdan yükselirken... öyle masum, küçücük bir çocuktu ki burada bırakıp gittiğim Pip; bu köyün ötesinde uzanan herşey de öylesine büyük, öyle bilinmezdi ki birden içim kabardı; dudaklarımdan hıçkırıklar, gözlerimden yaşlar boşandı. Köyün bitiminde, parmağıyla yol gösteren işaret direğinin dibindeydim. Elimi direğe koyarak,

«Sağlıcakla kal, sevgili dostum,» dedim

Gözyaşlarımızdan utanmamızın hiç bir zaman gereği yoktur, bence. Bunlar kötü yüreklerimizin üstünü örtüp kapatan tozlara dökülen rahmettir, çünkü. Ağladıktan sonra ben de daha iyi bir insan olmuştum... daha pişman, nankörlüğünü daha açık anlayan, daha yumuşak duygulu bir insan. Daha önce ağlamış olsaydım Joe şimdi yanımda olurdu.

Bu ağlayışım, daha sonra, sabah sessizliğinde yürürken durup durup gözlerimden boşanan yaşlar beni öyle durgunlaştırmıştı ki posta arabasına binip kasabadan uzaklaştığımızda içim yanarak, «Atları değiştirmek için ilk durduğumuzda arabadan insem de eve dönüp geceyi orda geçirsem; yarın sabah oradan, şöyle adam gibi ayrılsam mı?» diye düşünüp taşındım. Atlar değişti. Ben kararımı verememiştim daha; aşağı iniverip geriye dönmekte bir güçlük olmadığını, hem de içimin rahatlayacağını düşünürken atlar yeni baştan değişti. Kafamda bu düşünceleri tartıp dururken karşıdan yaklaşan adamın birini tıpatıp Joe'ya benzetince yüreğim ağzıma geliyordu: Joe buralara dek gelebilirmiş gibi!

Atlar bir kez daha değişti, sonra gene bir kez daha. Geri dönemeyeceğim kadar geç olmuş, uzaklaşmıştım artık, böylece ben de yolumu sürdürdüm. Bu arada sislerin en son tutamı da ağır ağır yükselmiş, yeryüzü gözümün önünde sereserpe uzanıyordu.

PİP'İN YAŞANTISINDAKİ UMUT DOLU YILLARIN İLK DÖNEMİNİN SONUDUR.

YİRMİNCİ BÖLÜM

Köyümüzle büyük kent arasındaki yolculuk aşağı-yukarı beş saat sürüyordu. İçinde benim de bulunduğum dört atlı yolcu arabası Londra'nın Cheapside semtinin Wood Sokağının Cross Keys yöresine, arap saçına dönmüş olan trafiğe girdiği zaman saat öğleden hemen sonraydı.

O zamanlar biz İngilizler kendimizi, herşeyimizle, dünyada en yüksek sayar, bu inancı kuşkuyla karşılayanları vatan haini yerine koyardık. Yoksa öyle sanıyorum ki kentin uçsuz bucaksızlığının verdiği korku bir yana, yer yer çirkin, eğri-büğrü, dar, pis bir yer olduğu kanısına nasıl varabilirdim.

Bay Jaggers bana söz verdiği gibi adresini yollamıştı. Little Britain-Küçük Britanya diye bir yerdeydi burası. Kendisi kartın üstündeki bu adresin altına, «Smithfield'in hemen ötesinde, araba durağının çok yakınında,» diye yazmıştı. Gene de bir kira arabasının yaşlı, kırtipil sahibi beni hemen arabasına attı. Giydiği o yağlı kirli paltosunun omuzlarında yaşının sayısı kadar çok pelerin var gibiydi. Katlanan, çıngıraklı merdivenini, yetmiş-seksen kilometrelik yol gidecekmişim gibi özenle çekip kaldırarak beni içeriye kapadı. Kendi hücresine çıkıp oturması da hatırı sayılır bir zaman aldı. Burasının, güve yeniğinden paçavraya dönmüş, güneşten solup yağmurdan lekelenmiş, fıstık yeşili bir kumaşla kaplı olduğunu anımsarım. Dış duvarlarını süsleyen altı tane kocaman Dük tacı, arkasında bilmem kaç tane uşağın tutunması için eski püskü urganlardan yapılma parmaklıklar, altta da bu uşakların şeytana uyup sallanmalarını önlemek

için konmuş engellerle göz kamaştıran bir taşıt aracıydı bu.

Arabayı hem bir samanlığa hem eskici dükkânlarına benzetip, yem heybeleri acaba neden içerde duruyor diye merak ederek yolculuğun daha yeni-yeni tadını çıkarmağa başlamıştım ki arabacının hücresinden aşağı yöneldiğini gördüm. Yakında duracak mıydık ne? Gerçekten de çok geçmeden loş bir sokakta, açık duran kapının üstünde, boyayla Bay Jaggers yazılı bir yapının önünde durduk.

«Kaç para?» diye arabacıya sordum.

Arabacı, «İçinden daha çok vermek gelmiyorsa bir şilin,» dedi.

Ben de, doğal olarak içimden hiç de öyle birşey gelmedini söyledim.

Arabacı, «Öyleyse şilini alıp başımıza koyacağız,» dedi. «Derde girmeğe niyetim yok. O'nu iyi bilirim ben,» diyerek Bay Jaggers'in adından yana başını sallayıp bir gözünü karamsarlıkla kırptı.

Arabacı şilinini alıp, indiği gibi gene kırk yılda hücresine bindikten, derin bir soluk alarak uzaklaştıktan sonra ben, elimde küçük çantamla ön odaya girdim; Bay Jaggers'in burada olup olmadığını sordum.

Yazman, «Şu sırada mahkemedeler,» dedi. «Bay Pip'le mi görüşüyorum?»

Bay Pip'le görüşmekte olduğunu kendisine bildirdim.

«Bay Jaggers kendisini odasında beklemeniz için haber bıraktı. Duruşması olduğu için ne zaman döneceğini kestiremedi. Ne var ki geç kalmamak için elinden geleni yapacağına inanabiliriz; kendisinin zamanı çok değerli olduğundan akla yakın olanı budur.»

Yazman böyle diyerek bir kapı açtı, beni gerideki içerlek bir odaya aldı. Burada dizlik pantolonla kadife takımlar giymiş tek gözlü bir adam bulduk. Gazete okuması yarım kalınca kolunun yeniyle burnunu sildi.

«Git, dışarda bekle,» dedi yazman.

Ben, «Umarım kimseyi rahatsız etmiyorum,» demek için ağzımı açmıştım ki yazman adamı görmediğim bir kabalıkla dışarı itip kürk başlığını da ardından fırlatarak beni odada

yalnız bıraktı.

Bay Jaggers'in odası yalnızca tavandaki pencereden ışık alan son derece iç karartıcı bir yerdi. Tavan penceresinin camları, bir kaç yerinden çatlamış bir kafanın çizgileri gibi rasgele, düzensizce takılmıştı. Burada içeri kambur-kumbur yansıyan bitişik evler de pencereden beni gözetleyebilmek için uzanıp iğilmişe benziyorlardı. Ortalıkta umduğumdan çok daha az kâğıt, buna karşılık hiç ummadığım bir takım garip şeyler vardı: örneğin eski, paslı tabancalar, kınında bir kılıç, bir kaç tane tuhaf biçimli kutuyla paket, sonra rafların birinde duran bir çift tüyler ürpertici alçıdan maske. Burunları hâlâ oynarcasına iğrilmiş. hiç raslamadığım biçimde şişmiş iki insan yüzünün kalıbıydı bunlar.

Bay Jaggers'in kendi yüksek arkalıklı koltuğu sert at kılından yapılmış, çepeçevre pirinç çivilerle çakılmıştı, tabut gibi. Onun sırtını buraya yaslayıp müvekkilinden yana bakarak işaret parmağını kemirdiğini görür gibi oluyordum. Oda minnacık olduğundan müvekkillerin duvarlara doğru gerilemek huyunda olduğu anlaşılıyordu. Çünkü duvarın, özellikle Bay Jaggers'in koltuğunun karşısına düşen bölümü omuz sürtünmeleriyle yağlanmıştı. Benim yüzümden odadan atıldığı zaman o tek gözlü bayın da duvara sürtünerek çıktığını görmüştüm.

Bay Jaggers'in koltuğunun biraz ötesinde duran müvekkil-sandalyesine oturduğum zaman odanın iç karartan havası beni iyice sardı. Düşündüm ki yazmanın da tıpkı efendime benzeyen, herkese karşı, «Seninle ilgili çok kötü şeyler biliyorum,» der gibi bir tutumu vardı. «Yukarki katlarda daha kaç yazman var ki?» diye merak ettim. Onlar da çevrelerindeki insan-kardeşleriyle ilgili, olumsuz şeyler biliyor ya da bilir geçiniyorlar mıydı, acaba? Odadaki acayip, karmakarışık ufak tefeklerin tarihçesini, bunların buraya nasıl, nerden gelmiş olabileceklerini merak ettim. Raftaki o bir çift şişkin yüz Bay Jaggers'in hısımları mı oluyorlardı acaba? Bay Jaggers böyle akrabası olacak kadar bahtsızsa onların yüz maskelerini ne diye rafa koymuştu da sineklerle börtü-böceğin konak yeri yapıp çıkmıştı?

Londra yazlarının doğallıkla yabancısıydım, o zaman. Çevremdeki sıcak, tıkanık hava, her yeri, herşeyi kaplayan çıtır çıtır isli toz içime sıkıntı vermiş olabilirdi. Bununla birlikte merak etmekten de, beklemekten de vazgeçmeyerek Jaggers'in o ufak, havasız odasında uzun süre oturdum. Sonunda avukatın koltuğunun arkasındaki rafta duran iki maskeye artık dayanamayarak kalktım, dışarı çıktım.

Yazmana, Bay Jaggers'i beklerken biraz dolaşıp hava almak istediğimi söylediğim zaman adam köşeyi dönersem kendimi Smithfield'de (*) bulacağımı anlattı. Ben de Smithfield'e gittim; kirden pastan, yağlı köpükle kandan geçilmeyen bu sefil yerin yüz kızartıcı havası bana yapışıp kaldı sanki. Ben de bu pislikten bir an önce kurtulmak için bir yan sokağa sapınca, St. Paul Katedralinin koca kara kubbesinin karşımda dömeldiğini gördüm. Önünde de asık yüzlü bir taş yapı vardı ki yanımda duran biri bunun Newgate Zindanı olduğunu söyledi. Zindan duvarı boyunca yürümeğe başlayınca, gelip geçen taşıtların gürültüsünü engellemek için yola saman döşemiş olduklarını gördüm. Bundan ve solukları zehir gibi alkolle bira kokan kalabalığın büyüklüğünden, duruşmaların hâlâ sürmekte olduğunu anladım.

Burada durmuş dört bir yanıma bakınırken son derece pis, oldukça da içkili bir Adliye görevlisi yanıma sokularak içeri girip bir kaç duruşma dinlemek isteyip istemediğimi sordu. Yarım altın karşılığında bana en önde bir yer vereceğini, buradan Yüce Mahkeme Başkanını, takma saçıyla, cübbesiyle açıkça görebileceğimi söylüyordu. Bu yüce kişiden bir söz edişi vardı: balmumu bir mankeni anlatıyor sanırdınız. Biraz sonra bana Yargıtay Başkanını indirimli olarak, yuvarlak hesap onsekiz pens'e göstermeyi önerdi. Başkasına sözüm olduğunu ileri sürdüğüm zaman da adam beni avluya sokarak darağacının nerde durduğunu göstermek iyiliğinde bulundu. Herkesin içinde kamçılanmak cezasının nerde uygulandığını, asılmağa giden hükümlülerin avluya çıkartıldığı Borçlular Kapısını da gösterdi. Bu tüyler ürper-

(*) Londra'nın ünlü mezbaha semti (Çevirenin notu.)

tici kapıyı daha da ilginç kılmak için, yarından sonra sabahleyin saat sekizde sırayla asılmak üzere buradan «Dört tanesinin birden» çıkacağını bildirdi.

İnsanın kanını dondurucu birşeydi bu. Londra konusundaki ilk izlenimim bu yüzden ürpertici, itici oldu. Yanımdaki Adliye görevlisinin kılığı içimdeki ürpertiyi daha da arttırıyordu çünkü adam, (şapkasından çizmelerine, cebinden çıkan mendile dek), kendisinin olmadığı sırıtan giysiler içindeydi: ben de onun bunları cellâttan ucuz fiyatla kapatmış olduğunu aklıma takmıştım. Bu durumda bir şilin vererek onu başımdan savınca derin bir oh çektim.

Yazıhaneye dönüp Bay Jaggers geldi mi, diye sordum. Gelmemiş olduğunu görünce gene dışarıya, dolaşmağa çıktım. Bu kez Küçük Britanya'nın çevresinden dolanarak Bartholomew Çıkmazına saptım. Bay Jaggers'i benden başka bekleyenlerin de bulunduğunu algılamağa başlamıştım. Çıkmazda ağır ağır gidip gelen, sinsi görünüşlü iki erkek vardı. Konuşurken ayaklarını, dalgın, düşünceli vuruşlarla kaldırımın yarıklarına sokuşturup duruyorlardı. Yanımdan ilk geçişlerinde birinin öbürsüne, «Yapılacak yanı varsa Jaggers yapar,» dediğini duydum.

Bir köşede üç erkekle iki kadın birbirlerine sokulmuş duruyorlardı. Kadınlardan biri o pis şalını yüzüne örtmüş ağlamakta, öteki kadın da kendi şalını omzuna sararak, «Jaggers ondan yana ya,» diye onu avutuyordu. «Amelia, daha ne istersin, kuzum?»

Benden sonra çıkmaza kızarık gözlü, bücür bir Yahudi geldi. Yanında bir bücür Yahudi daha vardı. Adam bu ikincisini bir işe saldı. Onu beklerken, yaradılıştan heyecanlı, sabırsız olduğu anlaşılan bu küçük adamın, lâmba direğinin dibinde bir kaygı-horasıyla tepindiğini, bir yandan da aklını oynatmışçasına,

«Ah, Jaggerf, Jaggerf, Jaggerf, öbürlerinin hepfini geberf, sen bana Jaggerf'i verf,» diye söylendiğini görüp duydum.

En sonunda, Bartholomew Çıkmazının demir parmaklığından Little Britain'e baktığım bir sırada Bay Jaggers'in

yoldan, bana doğru gelmekte olduğunu gördüm. Bekleyenlerin hepsi de onu ayni dakikada gördüler; Jaggers küçük bir saldırıya uğradı. Hiç bir şey söylemeksizin elini omzuma koyup beni yanı-sıra yürüterek ötekilerle konuşmağa başladı.

Sinsi görünüşlü iki adamdan başladı, önce.

Parmağını onlardan yana sallayarak, «Size şimdilik söyleyecek hiç bir şeyim yok» dedi. «Bildiğimden öte hiç bir şey öğrenmek istemiyorum. Sonuca gelince, piyango! Baştan söyledimdi size, şansa kalmış diye. Parayı Wemmick'e ödediniz mi?»

Adamın biri avukatın yüzünü okumağa çalışırken öbürü uysal bir sesle, «Parayı bu sabah bir araya getirebildik efendim,» diye yanıtladı.

«Parayı ne zaman, nerde bir araya getirdiniz diye sormadım size. Bir araya getirebildiniz mi diye bile sormadım. Wemmick'e verdiniz mi?»

Adamlar bir ağızdan, «Evet, efendim,» dediler.

«Güzel. Öyleyse gidebilirsiniz artık.» Sonra Jaggers, «Olmaz, istemiyorum,» diyerek, adamları geriye itelercesine elini salladı. «Tek birşey daha söylerseniz davanızı yarıda bırakırım.»

Adamlardan biri şapkasını çekip çıkararak, «Bay Jaggers biz düşündüktü ki...» diye söze başladı.

Jaggers, «Benim sizden özellikle istemediğim buydu, işte,» dedi. «Düşünmüşlermiş! Sizler için ben düşünüyorum ya, yeter de artar bile. Sizi istediğim zaman nerde bulacağımı biliyorum. Sizin beni görmeğe gelmenizi istemiyorum. İzin vermiyorum buna. Tek bir sözünüzü daha işitmek de istemiyorum.»

Bay Jaggers gene onların çekilmelerini imleyerek elini salladı. İki adam şöyle bir bakıştıktan sonra süklüm püklüm çekildiler, seslerini de kestiler.

«Şimdi de siz gelin, bakalım,» diyerek Bay Jaggers omuzları şal örtülü iki kadından yana döndü. Kadınların yanındaki erkekler sessizce ayrılmışlardı. «Haa, Amelia, sen miydin?»

«Evet, Bay Jaggers.»

Jaggers, «Ben olmasaydım şimdi sen de burda olmayacaktın, olamayacaktın. Unuttun mu bunu?» diye kadını tersledi.

Kadınların ikisi birden, «Nasıl unuturuz, efendim?» diye bağırdılar. «Tanrı sizden razı olsun. Hiç bir zaman unutmuyoruz zaten.»

«Öyleyse burda ne arıyorsunuz?»

Ağlayan kadın, «Efendim, ya Bill'im ne olacak?» diye inledi.

Jaggers, «Bakın söyleyeyim size,» dedi. «Son konuşmam bu. Bill'inizin sağlam ellerde olduğunu siz hâlâ bilemiyorsanız bile ben biliyorum. Bir daha buraya gelip de Bill'imiz diye başımın etini yerseniz, herkese örnek olasınız diye sizi de, Bill'i de başımdan dehleyiveririm. Parayı Wemmick'e verdiniz mi?»

«Elbette, efendim, son meteliğine kadar!»

«Pek güzel. Demek üstünüze düşen herşeyi yapmışsınız. Bundan böyle bir şey daha söylerseniz, tek bir sözcük daha, Wemmick'e söylerim, paranızı geri verir.»

Bu korkunç gözdağı üzerine kadıncağızlar o saat geri çekildiler. Ortada şimdi heyecandan yerinde duramayan ufarak Yahudi kalmıştı yalnız. O da bu arada Bay Jaggers'in paltosunun etek uçlarını dudaklarına götürüp duruyordu.

Jaggers en buz gibi sesiyle, «Bu adamı tanımıyorum ben, değil mi?» dedi. »Ne ister bu adam benden?»

«Gözünü sevdiğim Bay Jaggerf, Habraham Lafaruf'un kardefiyim benf.»

«Abraham Lazarus da kim?» diye sordu Bay Jaggers. «Bıraksana şu paltomu, bre!»

Dertli adam paltoyu bırakmazdan önce eteğini bir kez daha öperek, «Lafaruf, fani kalpafanlıkfan fanık,» diye karşılık verdi.

«Geç kaldın,» dedi Bay Jaggers. «Davayı kazandım sayılır.»

Heyecanlı Yahudi sapsarı kesilerek, «Ulu Tanrım!» di-

ye bağırdı. «Bay Jaggerf, Habraham Lafaruf'a karşı değilfinif ya? Yapmayın bunu bize!»

«Karşıyım,» dedi Bay Jaggers. «Ne desen boş. Hadi, yolumdan çekil, artık.»

«Bay Jaggerf, yarım dakikanıfı rifa efeyim! Öf-be-öf kardeş çocuğum şu dakikada Bay Wemmick'in yanınfa; her isfediğinif koşula rafı olduğumufu föylüyor kendifine. Kurbanın olayım, Bay Jaggerf! Yarım faniyecik! Eğer karşı farafça fatın alınmak lütfunda bulundufanıf... on miflini veririf bif! Paranın lâfı olmaf. Bay Jaggerf... Bay Jag...»

Vasim, yalvaran adamı sonsuz bir umursamazlıkla şöyle bir itiverdi; Yahudi kaldırımın üstünde, taşlar ateştenmiş gibi sıçrayıp hoplamağa başladı. Başkaca yolumuz kesilmeden yazıhanenin öndeki odasına geldik. Kürk başlıklı, kadifeli adamla yazmanı burada bulduk.

Yazman iskemlesinden indi, gizli birşey söyleyecekmiş gibi Bay Jaggers'e yaklaşarak «Mike burda,» dedi.

Bay Jaggers, «Yaa,» diyerek adamdan yana döndü.

Adam alnındaki bir perçemi çekeleyip duruyordu: Cock Robin tekerlemesindeki çanın ipini çeken boğa gibi... (*) «Seninkinin duruşması öğleden sonra. Ey?»

Mike sürekli nezle çekenlerin sesiyle, «Ey, Bay Jaggers, bir sürü zahmetten sonra işe yarayabilecek birini buldum, efendim,» diye karşılık verdi.

«Hangi noktalarda yemin edebilecek?»

Mike burnunu bu kez kürk başlığına silerek, «Şeyy,» dedi. «Genel olarak, sanırım.»

Bay Jaggers birden ateş püskürerek parmağını, korkudan donakalmış olan müvekkiline doğru salladı

«Bana baksana sen, daha önceden de uyardım seni. Burada hiç utanmadan böyle konuşmağa kalkışırsan seni herkese örnek olarak kullanırım, dedim. Seni yere batası

(*) «Cock Robin'i kim öldürdü?» diye başlayan bu tekerlemede, serçe, «Ben» yanıtını verir, sonra bir çok kuş ve hayvanla Cock Robin'in ölümüyle gömülmesi olaylarında hangi işleri yaptıklarını anlatırlar. (Çevirenin notu)

alçak, ne yüzle söyleyebiliyorsun bunu bana?»

Mike sinmiş, bir yandan da şaşırmıştı. Suçunun ne olduğundan bile haberi yoktu sanki...

Yazman onu dirseğiyle dürtüp sesini alçaltarak, «Dangalak!» dedi. «Et kafalı! Pat diye söylemesen olmaz mıydı sanki?»

Mike vasimin yüzünü, bir ders sökmeğe çalışarak dikkatle süzdükten sonra tane tane yanıtladı: «Sanığın karakteri konusunda, efendim, ve de o gece onunla birlikte olup hiç ayrılmadıkları konusunda.»

«İyi dikkat et bana. İşi gücü nedir bu adamın?»

Mike kalpağına baktı, yere baktı, tavana baktı, yazmana baktı, hatta bana bile baktı, ancak ondan sonra ürkek bir sesle soruyu yanıtlamağa girişti:

«Kendisini giydirip kuşatıp bir iyi...»

«Ne? Gene mi? İlle maymunluk, öyle mi?»

Yazman bir dirsek daha atarak, «Avanak,» diye fısıldadı.

Mike gözlerini bir süre çevresinde umarsızca dolaştırdıktan sonra birden gözleri parlayarak gene konuşmağa başladı:

«Namuslu bir fırıncı kılığında. Bir tür pasta fırıncısı.»

«Burda mı şimdi?»

Mike, «Dönemecin öbür yanında bıraktım,» dedi. «Bir kapının eşiğinde oturuyordu.»

«Şu pencerenin önünden geçir de göreyim, bakayım.»

Dediği pencere, odanın penceresiydi. Üçümüz de pencere başına gidip telin ardına sindik, biraz sonra da Mike'ın rasgele yürür gibi yoldan geçtiğini gördük. Yanında kısa beyaz bir iş önlüğüyle kâğıttan külâh giymiş, uzun boylu, cani kılıklı bir herif vardı. Bu masum pastacı besbelli ayık olmadığı gibi, bir gözünün çevresindeki çürüğün morartısı da yeşile dönmeğe başlamıştı. Ne var ki görülmesin diye üstüne pudra sürmüşlerdi.

Vasim yazmanına dönerek büyük bir öfkeyle, «Söyle şuna, tanığını alıp cehennem olsun,» diye burun kıvırdı. «Böyle bir herifi tutup getirdiğine göre aklını peynir ekmeklemi yemiş, diye de sor.»

Bundan sonra vasim beni kendi odasına götürdü. Bir sandviç kutusuyla bir cep matrası açtı. Ayakta, şerisini yudumlarken sandviçini yedi. (Zavallı sandviçi bile azarlayıp tepeler gibi bir yeyişi vardı). Bir yandan da benim için yaptığı hazırlıkları konuşuyordu. Pazartesiye kadar öğretmenim Bay Pocket'in oğlunun yanında kalacakmışım. Onun Barnard'in Hanındaki dairesinde benim için de bir yatak yapılmış. Pazartesi günü Bay Pocket'in oğlu beni alıp babasının evine götürecekmiş; orada kalmaktan hoşlanıp hoşlanmadığımı denemek için. Vasim bana harçlığımın ne kadar olacağını söyledi (çok boldu, doğrusu), sonra bir çekmeceden bir avuç kart verdi. Giysilerimle gereksinebileceğim başka herşeyi gidip alabileceğim mağaza ve tüccarların kartlarıydı bunlar.

Vasim, «Kredinin sağlam olduğunu göreceksin, Bay Pip,» diyerek şerisinden çarçabuk bir yudum daha aldı. Odaya koskoca bir şarap fıçısı açılmış gibi bir koku yayılmıştı. «Ne var ki bu yoldan ben de senin faturalarını gözden geçirmek fırsatını bulacağım. Yorganına göre uzatmadığın zaman ayağını tutup çekivereyim diye... Bir gün gelecek, yanlış yollara sapacaksın, doğal olarak, ama bu beni ilgilendirmez, benim suçum değil çünkü...»

Bu yürek verici sözler üzerinde biraz düşündükten sonra Bay Jaggers'e bir araba çağırtayım mı, diye sordum. O da, gideceğim yerin pek yakınında olduğumdan araba çağırmağa değmeyeceğini söyledi. Eğer istersem Wemmick beni yerime götürebilirmiş.

Wemmick'in yan odadaki Başyazman olduğunu o zaman öğrendim. Onun yerini almak için üst kattan başka bir yazman çağrıltıldı, ben de vasimle tokalaştıktan sonra Wemmick ile birlikte sokağa çıktım.

Dışarda vasimi bekleyen yepyeni bir kalabalık birikmişti ya Wemmick serinkanlı, kesin bir sesle,

«Boşuna diyorum size; hiç birinizle tek söz konuşmayacaktır,» diyerek onların arasından bize yol açtı; çok geçmeden uzaklaştık oradan, yanyana yürümeğe koyulduk.

YİRMİBİRİNCİ BÖLÜM

Yolda yürürken, acaba gün ışığında neye benziyor, diye yan gözle Bay Wemmick'i süzdüğümde onun kısaca boylu, kavruk görünüşlü bir adam olduğunu gördüm. Odundan yapılmışı andıran dört köşeli yüzünün çizgileri, ucu kör bir keskiyle yarım yamalak çizilmiş gibiydi. Bu yüzde bir takım çukurlar vardı ki, hammaddesi daha yumuşak, kullanılan araç daha ince olsa, «Gamze», diyebilirdik. Oysa bu durumda yalnızca birer çentiktiler. Keski, adamın burnunu süslemek için de birkaç girişimde bulunmuş, ama ne yazık ki çentiklerinin izlerini örtmek çabasını bile göstermeden cayıvermişti. Kol yenlerinin tirfillerinden Wemmick'in bekâr olduğunu çıkardım. Bir çok yakınını yitirmişe benziyordu, çünkü parmaklarında hiç değilse dört tane yas yüzüğü, yakasında da bir yas iğnesi vardı. İğnesinde, üstü mermer vazolu bir mezarın başında bir kadın, bir de salkım söğüt (ağlayan söğüt) gösterilmişti. Bu dünyadan ayrılmış dostlarının anılarıyla her dakika yüklüymüşcesine, Wemmick'in saat kösteğinden de bir sürü yas halkalarıyla mühürlerin sallanmakta olduğu dikkatimi çekti. Işıl ışıl yanan, ufacık, keskin, kapkara gözleri, ince, geniş, alaca renkli dudakları vardı. Kestirebildiğim kadar bunlar kırk-elli yıldır var olsalar gerekti.

«Demek Londra'ya bu ilk gelişiniz?» diye Bay Wemmick bana.

«Öyle.»

«Ben de yenisiydim buranın bir zamanlar. Şimdi düşünüyorum da, hey gidi dünya hey!»

«Demek Londra'yı iyi biliyorsunuz, artık?»

«Hem de nasıl,» dedi Bay Wemmick.» Icığıyla, cıcığıyla bilirim.»

Bilgi edinmek isteğinden çok lâf olsun diye, «Kötülük yuvası bir yer midir burası?» diye sordum.

«Londra'da adamı dolandırırlar, soyarlar, öldürürler de. Gelgelelim bu işleri yaptırtacak kişileri başka yerlerde de bulabilirsiniz.»

Bu savı biraz yumuşatmak için, «Ama aranızda düşmanlık varsa,» dedim.

Bay Wemmick, «Düşmanlığı bilemem,» diye yanıtladı. «Düşmanlıkla pek ilişkisi yoktur bizim işlerin. Ellerine bir şey geçeceğini sanıyorlarsa yapıverirler.»

«Bence bu daha ayıp.»

Bay Wemmick, «Öyle mi diyorsunuz?» diye sordu. «Bana sorarsanız, al birini, vur birine, derim.»

Şapkasını kafasının arkasına itmiş, tam karşısına bakarak, sokakta dikkate değer hiç birşey bulamıyormuş gibi, ağır başlı, serinkanlı adımlarla yürümekteydi. Ağzı öylesine pabuç kadar kocamandı ki düz dururken bile gülümser gibi görünüyordu. Bunun, bir kas gerilimi olduğunu, Wemmick'in gerçekte gülümsemediğini ben çıkartıncaya dek. Holborn Tepesine tırmanmıştık bile.

«Bay Matthew Pocket'in nerde oturduğunu biliyor musunuz?» diye sordum.

Wemmick başının yol gösteren bir imlemesiyle, «Biliyorum,» dedi. «Hammersmith'de. Londra'nın batısına düşer.»

«Uzak mıdır burdan?»

«Ne desem? Yedi, sekiz kilometre var.»

«Kendisini tanır mısınız?»

Bay Wemmick beni beğenmiş gibi süzerek, «Allahallah, tam bir sorgu yargıcısınız, inan olsun,» dedi. «Evet, kendisini tanırım. Hem de iyi tanırım kendisini.»

Bu son sözleri söyleyişinde bir tepeden bakış, bir hoşgörü havası vardı ki nedense içimi çürüttü. Ben hâlâ yangözle bu kütükten yontulma yüzü süzerek sözlerine yürek verici bir dipnot eklesin, diye beklerken Wemmick Bar-

nard'ın Hanına gelmiş olduğumuzu bildirdi. Bu açıklama içimin sıkıntısını hiç dağıtmadı. Çünkü ben burasının Bay Barnard'ın işlettiği bir otel olduğunu, bu otelin yanı sıra bizim kasabadaki Mavi Domuz'un bir köy uğrağı gibi kalacağını sanmıştım. Oysa şimdi Barnard'ın gövdesiz bir ruh, belki de bir uydurmaca olduğunu, anlıyordum. Hanı ise bu kentin en küf kokan köşesinde mart kedilerinin toplanma yeri olsun diye bir araya sıkıştırılmış bir avuç izbe, döküntü barakadan başka birşey değildi.

Bu nefis yere tahta parmaklığın kapısını açarak girdik. Bizi girdiğimiz dakikada yutuveren bir dehliz biraz sonra, gözüme düz bir mezarlık gibi görünen, küçük, iç karartıcı bir avluya iletti. Ömrümde böylesine tozlu, karanlık ağaçlar, böylesine neşesiz kırlangıçlar, bundan daha keyifsiz kediler, daha bakımsız evler (sayıları beş-altı tane vardı) görmediğimi düşünüyordum. Katlara, dairelere bölünmüş olan bu evlerin pencerelerinde ise sefilliğin, döküntünün, zavallı derme-çatmalığın her türünü, her aşamasını simgeleyip sergileyen paçavra perdelerle örtüler, kırık-dökük çiçek saksıları, çatlak camlar... kısacası, tozlara gömülerek çürüyüp gitmenin tüm belirtileri görülüyordu. Bir yandan da, Kiralık, Kiralık, diye levhalar her pencereden bana dik dik bakıyordu: buraya gelip oturacak başka zavallı budalalar artık çıkmıyormuş gibi... Şimdi oturanların ağır ağır kendi canlarına kıymaları, taş yığınlarının altında canlı canlı gömülmeleri, Barnard'ın ruhunun istediği öcü, zamanla almaktaymış gibi...

Barnard'ın bu içler-acısı yaratısı, kurumla dumandan yapılma rüküş bir yas giysisine bürünmüştü. Başına da küller serperek adi bir toz yığını olup çıkmış bu alçalmanın verdiği utancın cezasıyla, günahlarının bedelini ödüyordu.

Bunlar görme duyularımın algıladıklarıydı. Beri yandan burnuma da küf kokuları geliyordu, hafiften hafife; kuru küf, rutubet küfü, bakımsız çatı aralarıyla bodrumlarda çürüyen bütün sessiz sedasız küflerin, fare, sıçan, tahta kurusu küflerinin kokusu, yakınlardaki araba ahırının kokularına karışarak koku-alma duyuma sesleniyor, sanki ölgün

bir mırıltıyla, «Barnard'ın karma şurubunu salık veririz!» diyorlardı.

Büyük umutlarımdan ilki öylesine paramparça olarak kırılmıştı ki Bay Wemmick'e şaşkınlık, umarsızlıkla bakakalmışım. Wemmick beni yanlış anlayarak,

«Ah, bu köşeciğin kuytuluğu kuyunuzu getirdi aklınıza,» diye baş salladı. «Bana da öyle yerleri anımsatır da!»

Beni bir köşeye götürdü, önüme düşüp bir kat merdiven çıkardı. (Bu merdiven, görünmezinden ufalanarak talaşa dönüşüyormuş gibi geldi bana. Öyle ki bugünlerden birgün üst kattaki kiracılar kapılarını açınca aşağıya inecek yolları kalmadığını göreceklerdi). Yukarı kattaki bir daireye gelmiştik. Kapının üzerinde boyayla, **Mr. Pocket, Jun.** diye yazmaktaydı. Posta kutusunun üstünde de, «Yakında Döneceğim» diye bir pusula duruyordu.

Bay Wemmick, «Sizin bu kadar erken geleceğinizi ummuyordu,» diye açıklamada bulundu. «Benim sizinle beklememin gereği var mı?»

«Yok; eksik olmayın,» diye yanıtladım.

Wemmick, «Paralar bende durduğuna göre sık sık görüşeceğimizi sanıyorum,» dedi. «İyi günler.»

«Size de.»

Elimi uzatmıştım. Wemmick önce birşeyler istediğimi sanmış gibi baktı elime. Sonra yüzüme baktı; kendi yanlışını düzelterek,

«Öyle ya, sizlerin tokalaşma huyunuz vardır,» dedi. «Değil mi?»

Tokalaşmanın Londra geleneklerine aykırı olduğunu sanarak şaşalamıştım; gene de, «Evet,» dedim.

Bay Wemmick, «Bense bu huyu çoktan unuttum,» diye söylendi. «Ancak en son görüşmelerde tokalaşırız... Tanıştığımıza gerçekten sevindim. İyi günler!»

Wemmick benimle tokalaşıp gittikten sonra ben sahanlıktaki pencereyi açtım: handiyse kafamı uçuruyordum! Pervazlar çürümüş olduğu için pencerenin yukarı çıkmasıyla giyotin gibi inivermesi bir oldu. Hele şükür, öylesine çarçabuk olmuştu ki olan, ben daha pencereden başımı çı-

karmağa fırsat bulamamıştım. Böylece canımı dar kurtardıktan sonra Hanın, penceredeki kir kabuğunun ardından seçebildiğim sisli görünümüyle yetindim. Durduğum yerden böyle sıkıntılı, boynu-bükük dışarıya bakıyor, içimden de Londra'nın hiç de öyle dedikleri gibi aman-aman bir yer olmadığını düşünüyordum.

Bay Pocket Junior'un «yakında» anlayışı benimkini hiç tutmuyordu. Belki yarım saat, pencerenin ufak camlarının her birine parmağımla adımı yazıp dışarıya bakmaktan delireçek kertelere gelmiştim ki sonunda merdivende ayak sesleri duydum. Gözümün önünde yavaş yavaş sırasıyla bir şapka, kafa, boyun atkısı, yelek, pantolon ve yüksek konçlu ayakkabılar belirdi. Bunlar, aşağı yukarı benim sınıfımdan bir genç erkeğin üzerindeydiler. Genç adam koltuklarının altına birer kesekâğıdı sıkıştırmış, bir elinde de küçük bir sepet çilek tutuyordu. Soluk soluğaydı.

«Bay Pip?» dedi.

«Bay Pocket?» dedim.

Bay Pocket, «Tuh,» dedi. «Çok özür dilerim. Sizin oralardan öğle üzeri bir posta arabası geldiğini biliyordum. Ondan çıkarsınız diye düşündümdü. Doğrusunu isterseniz dışarıya da sizin için çıktım. Kusurumu kapamaz elbet, biliyorum, gene de kent dışından geldiğinize göre yemekten sonra meyva yemek istersiniz diye düşündüm de, iyilerinden almak için Covent Garden Çarşısına gittim.»

Bu arada ben, yalnızca kendimin bildiği bir nedenden ötürü gözlerimi fal taşı gibi açmış ona bakmaktan, gösterdiği ilgiye üstünkörü bir teşekkür ettim. Her şeyi düşümde görüyormuşum gibi gelmeğe başlamıştı.

Bay Pocket Junior, «Tuh,» diyordu gene. «Bu kapı da hep takılır nedense.»

Paketlerini bırakmadan kapıyla cebelleşirken, almış olduğu meyvaların her an hoşafa dönüştüklerini düşündüğümden, kesekâğıtlarını bana vermesini rica ettim. Genç adam koltuklarının altındaki kesekâğıtlarını tatlı, uysal bir gülüşle elime vererek, yabanıl bir hayvanla boğuşurcasına kapıyla kapıştı.

Kapı sonunda öyle birdenbire açıldı ki ev sahibim sendeleyerek benim üstüme yıkıldı, ben de karşı kapının üstüne yıkıldım, o zaman ikimiz birden güldük. Ama benim gözlerim hâlâ fal taşı gibi açılmıştı, herşeyi hâlâ düşümde görür gibiydim.

«İçeri buyurmaz mısınız?» dedi Bay Pocket Junior. «Şu yandan buyurun, kuzum. İçerisi biraz tamtakır-kuru bakır durumundaysa da pazartesiye kadar dişinizi sıkıp katlanabileceğinizi umarım. Babam, Londra'daki ilk günlerinizi onunla değil, benimle geçirirseniz daha hoşunuza gider diye düşündü de. Belki Londra'yı şöyle bir gezmek falan istersiniz, dedi. Ben size Londra'yı seve seve gösteririm. Soframıza gelince, hoşnut kalacağınızı umuyorum, çünkü yiyeceklerimizi şuracıktaki kafeteryadan getireceğiz. Hem de, şurasını hemen belirtmeyi boynuma borç bilirim ki sizin hesabınıza getirteceğiz; Bay Jaggers öyle buyurdular çünkü. Oturduğumuz yere gelince, saraylara benzediğini ileri süremem. Ekmeğimi taştan çıkarmak zorundayım ben; çünkü babamın bana verecek hiç bir şeyi yok. Olsaydı da almaya razı gelmezdim ya... Burası oturma odamız. Şu gördüğünüz koltuklarla masalar, halı filan gibi şeyler, bizim evdekilerin bana verebildikleri şeylerdir. Bu arada sofra örtüsüyle sofra takımlarının zevkinden ötürü beni kutlamayın. Çünkü sizin kafeteryadan, sizin için getirttik. Burası da benim minicik yatak odam. Biraz boğuntudur ama neylersiniz, bütün Han boğuntudur. Burası da sizin odanız. Eşyalarınızı özel olarak kiraladık; işinizi görür sanıyorum. Bir eksiğiniz varsa hemen gidip alırım. Gördüğünüz gibi, Han biraz sapa bir yerde olduğundan ikimiz başbaşa kalacağız, gene de kavga edeceğimizi sanmıyorum. Ama.. tuh, ne ayıp, özür dilerim, bunca zamandır, paketler sizin elinizde kaldı. Kuzum ne olur verin onları bana. Kusura bakmayın e mi? Yerin dibine geçtim, inan olsun!»

Karşısına geçmiş kesekâğıtlarının önce birini, sonra ikincisini ona uzatırken kendi gözlerimdeki şaşkınlığın Bay Pocket Junior'un gözlerinde de belirdiğini gördüm. Genç adam biraz gerileyerek,

«Aman yarabbim!» dedi. «Bahçede dolaşan o çocuksunuz siz.»

«Siz de soluk benizli küçükbeysiniz,» dedim.

YİRMİİKİNCİ BÖLÜM

Solgun benizli küçükbeyle ben, Barnard'ın Hanında bir süre durup birbirimizi süzdükten sonra birer kahkaha kopardık.

O, «Demek sensin ha!» diyordu. «Şu Tanrının işine bak!» Ben de, ekliyordum: «Şu Tanrının işe bak!» Sonra birbirimizi yeniden tepeden tırnağa süzüp yeni bir kahkaha koparıyorduk. Biraz sonra solgun benizli küçükbey elini güler yüzle bana uzatarak,

«Ey,» dedi. «Kavgamız çok eskilerde kaldı artık. Büyükgönüllülük gösterir de o gün seni öylesine hırpaladığım için beni bağışlarsan sevinirim.»

Bay Herbert Pocket'in (solgun benizli küçükbeyin adı Herbert'miş) o günkü niyeti ile eylemini birbirine karıştırmış olduğunu anladımsa da alçak-gönüllü bir yanıt verdim; candan tokalaştık.

Herbert Pocket, «O zaman daha paraya konmamıştın, değil mi?» diye sordu.

«Yok, konmamıştım.»

«Yok,» dedi o da. «Az bir süre önce olduğu kulağıma gelmişti. O ilk karşılaştığımız günlerde umut peşinde koşan bendim, doğrusu.»

«Ne diyorsun?»

«Evet; Miss Havisham beni çağırtmış, bakalım gözü tutup kanı kaynayacak mı diye. Ama kaynayamamış olmalı. Her neyse, sonuç olarak beni tutmadı, işte.»

Nezaketi elden bırakmayarak, buna pek şaştığımı söyledim.

Herbert, «Zevksizlik ama gerçek,» diye güldü. «Evet, bir sınama görüşmesi için çağırtmıştı beni; sınavdan başarıyla çıksaydım geleceğimi sağlama bağlayacaktı, sanıyorum. Belki Estella'yla bile birşeyler ayarlanırdı aramızda.»

Birden ciddileşerek, «Nasıl yani?» diye sordum.

Herbert bir yandan konuşurken, bir yandan da aldığı meyvaları tabaklara yerleştirdiğinden dikkati bölünmüş, bu yüzden biraz üstünkörü konuşmuştu. Hâlâ meyvalarla uğraşarak,

«Sözlenmek,» dedi. «Söz kesilmek, nişanlanmak... nasıl deniyorsa işte. Öyle birşey.»

«Nasıl katlanabildin bu düş kırıklığına?» diye sordum.

«Adam sen de,» dedi. «Zaten pek gönüllü değildim ki. Önüne gelene hort-zort eder, suratsızın biri!»

«Miss Havisham mı?»

«O da öyle ya, ben Estella'yı demiştim. O kız gibisine katı yürekli, kibirli, esintili yaratık dünyada görülmemiştir. Miss Havisham onu bütün erkeklerden öç alsın diye yetiştirdi.»

«Nesi oluyor Miss Havisham'ın?»

«Hiç birşeysi. Evlâtlık, yalnızca.»

«Peki ama bütün erkeklerden ne diye öç alacak? Neyin öcünü alacak?»

«Pes, bre Pip! Haberin yok mu?».

«Yoo.»

«Doğrusu meraklı bir öyküdür bu; roman gibi birşey. Yemekte, tadıyla anlatacağım sana. Şimdi izin ver de ben sana birşey sorayım. O gün sen ne arıyordun orda?»

Herşeyi anlattım ona; o da beni baştan sona dikkatle dinledi, sonra bir kahkaha daha kopararak kavgadan sonra çok acı çekip çekmediğimi sordu. Bu soruyu ben sormak yoluna gitmedim çünkü yanıtını, hem de bu yanıtın beni hoşnut bırakacak nitelikte olduğunu çok iyi biliyordum.

Herbert, «Vasin Bay Jaggers'miş anladığıma göre?» diye sorgusunu sürdürdü.

«Öyle.»

«Miss Havisham'ın da avukatı odur; bütün işlerini o çe-

kip çevirir, biliyor muydun? Miss Havisham dünyada kimseye güvenmez, Jaggers'a güvenir.»

Bunun bizi tehlikeli bölgeye yaklaştırdığını düşündüm. Gizlemeye gerek görmediğim bir isteksizlikle Bay Jaggers'e, tam da o kavga ettiğimiz gün Miss Havisham'larda rasladığımı, ne önceden ne de sonradan hiç görmediğimi, kendisinin de sanımca o karşılaşmamızı unutmuş olduğunu söyledim.

«Bay Jaggers, eksik olmasın, sana öğretmen olarak babamı düşünüp önermiş. Bu öneriyi gelip babama da anlattı. Babamı Miss Havisham yoluyla iyi bilir. Babamla Miss Havisham kardeş çocuğu olurlar da,.. Ama can ciğer oldukları sanılmasın. Babam dalkavukluk bilmez, Miss Havisham'ın şımarıklıklarına boyun da eğmez.»

Herbert Pocket'in öyle açık yürekli, rahat bir tutumu vardı ki pek cana yakındı, insanın hemen gönlünü kazanıyordu. Her bakışı, her sözü insana, onun gizli-kapaklı, kötü işler yapmağa doğuştan yeteneksiz olduğunu belirtiyordu ki ne ondan önce ne de ondan sonra, bende bu izlenimi böylesine bir güçle uyandıran kimseye raslayamadım. Herbert'in her davranışı insanın içini açan büyük bir iyimserlikle dopdoluydu. Gene de içimde, onun hiç bir zaman çok parlak, çok varlıklı bir kişi olamayacağını fısıldayan gizli bir ses vardı. Neden, nasıl? Bilemiyorum. Bu inanç daha o ilk günde, yemeğe oturmamızdan önce içime yerleşmişti ama hangi yoldan yerleştiğini anlatamayacağım.

Hâlâ soluk benizli bir genç adamdı. Yaşam dolu, tez canlı, neşeli olmasının yanı sıra baskı altında tuttuğu bir gevşekliği, uykulu bir hali de vardı ki onun güçlü kuvvetli biri olmadığını belirliyordu. Yüzü yakışıklı değildi de yakışıklıdan üstündü; iyi, sevimli, güleçti çünkü... Yapısı da pek uyumlu sayılmazdı ama ölünceye dek genç, kıvrak kalacağını görebiliyordunuz. Bay Trabb'in taşralı yaratısını da ayni başarıyla taşıyabilir miydi? Bilemeyeceğim. Şu var ki sırtındakiler, biraz eskimiş oldukları halde benim yeryeni takımımdan daha zarif duruyordu.

Öyle açık sözlü, açık yürekliydi ki buna karşı benim

çekinerek davranmam, hele şu delikanlı çağımızda, hiç yakışık almayacaktı. Bu yüzden beni buraya getiren olayların kısa öyküsünü ona anlattım; velinimetimin kimliğini sormamın yasaklanmış olmasını da özellikle belirttim. Sonra köylük bir yerde, demirci olarak yetiştirilmiş olduğumdan pek yol-yöntem bilmediğimi de ekleyerek, bocaladığımı ya da yanlış bir iş yaptığımı görünce kulağımı büküverirse bana büyük bir iyilik edeceğini söyledim.

«Hay hay, seve seve,» dedi. «Gene de falcılık yapma pahasına şunu söyleyeyim ki kulağının pek bükülmesi gerekmeyecek, gibime geliyor. Sık sık görüşeceğimizi sanıyorum. Bu yüzden aramızdaki gereksiz resmilikleri hemen kaldırmaktan yanayım. Beni hemencecik ilk adımla çağırıp Herbert demek iyiliğinde bulunur musun?»

Kendisine teşekkür ettim, dediğini yapacağımı söyledim. Kendi öz adımın da Philip olduğunu bildirdim.

«Philip'i tutmadım,»» dedi Herbert gülümseyerek. «Çocuklara ahlâk dersi veren okuma kitaplarındaki olumsuz tipleri getiriyor aklıma. Hani öyle tembeldir ki su birikintisine düşer ya da öyle şişkodur, yumukluğundan gözleri görmez; öylesine pinti, bencildir ki pastasını dolabına kilitleyip sonunda sıçanlara kaptırır. Ya da kuş yuvalarını bozacağım diye inadından kırlara çıkınca, yazarın kolaylık olsun diye orada bulundurduğu ayılara yem olur... Bak, ne istediğimi söyleyeyim mi sana? Aramızda çok güzel bir uyum doğdu, sen de demircilikten yetiştiğine göre... kusura bakar mısın?»

«Senin hiç bir yaptığının kusuruna bakmam ben. Yalnız neler söylediğini anlayamıyorum da.»

«Adını Handel koysam bir sakıncası olur mu sence? Handel'in çok sevdiğim bir bestesi vardır, Uyumlu Demirci diye. Anlıyorsun, çekiç sesinin uyumu.»

«Ne sakıncası olacakmış? Çok sevinirim,» dedim.

Herbert tam o sırada açılan kapıya dönerek, «Öyleyse, dostum Handel yemeğimiz geldi,» dedi. «Çok rica edeceğim, masanın baş köşesine sen otur, çünkü bu yemek senden.»

Ben bunun sözünü bile ettirmeyerek baş köşeye onu

oturttum, kendim de karşısına geçtim. Güzel, orta halli bir sofraydı ama o gece bana bir saray şöleni gibi geldi. Hele böyle, başımızda hiç büyük olmaksızın, Londra'nın orta göbeğinde başbaşa yeyişimiz, yediklerimize ayrı bir lezzet katıyordu. Şöleni saran dağınık, göçebemsi hava da bu lezzetin tuzu biberi oluyordu sanki. Gerçi soframız baştan aşağı kafeteryadan donatılmış olduğu için, Pumblechook Amca görse Kral sofralarına benzetebilirdi; ne var ki sofranın kurulduğu oturma odası daracık bir yerdi, biraz da çingene çadırlarını anımsatan bir havası vardı. Bu yüzden hizmetimize bakan garson da bu havaya uymak zorunda kalarak kapakları (başka yer bulamadığından) yere koymağa (sonra da bunlara basıp ayakları takılmağa), tereyağını koltuğun üstüne, ekmeği kitap rafına, peyniri kömür kovasına, piliç söğüşünü ise öbür odaya, benim kalyolanın üstüne bırakmağa başlamıştı. O gece yattığım zaman söğüşün suyuyla maydanozunun büyük bir kısmını donmuş durumda yastığımın üstünde buldum. Bütün bunlar şölenin tadına tad kattı; hele garson gittikten sonra, onun bakışlarından da kurtulduğum zaman kıvancıma gölge düşürecek hiç birşey kalmadı.

Bir süre yeyip içtikten sonra Herbert'in bana Miss Havisham'ın öyküsünü anlatmak üzere vermiş olduğu söze değindim.

«Haklısın,» dedi. «Sözümü hemen yerine getireyim. Yalnız, Handel'ciğim, öyküme başlamadan önce, izin verirsen şuna değineyim: Londra'da yemek yerken bıçağı ağza götürmek geleneği yoktur. Bu iş çatalla yapılırsa da çatal bile boğazın dibine dek sokulmaz. Gerçi üstünde durmağa değmez ya, insan çevresindekiler gibi davranırsa daha rahat eder de. Sonra kaşık da avuçlanmaz; el sapın altında kalacak biçimde tutulur. İki yararı vardır bunun: Birincisi, kaşığı ağzına daha kolay götürebilirsin (ki amaç da zaten budur), ikincisi, istiridyelerin kabuklarını açarken sağ kolunun dirseğini uzun uğraşlarla yormaktan kurtulursun.»

Bu uyarıları öylesine dost ve neşeliydi ki ikimiz de güldük. Yüzüm bile kızarmadı, diyebilirim.

Herbert, «Şimdi gelelim Miss Havisham'a diyerek konuşmasını sürdürdü. «Önce şunu söylemeliyim ki Miss Havisham'ı çocukken çok şımartmışlar. Çok küçükken annesini yitirmiş, babası da onun bir dediğini iki etmemiş. Babası sizin oralarda oturan taşralı bir beymiş, bira yaparmış kendisi. Bira yapmak neden böylesi parlak birşey sayılır, bilmem. Kesinlikle bildiğim birşey varsa şudur: insan ekmek yaparsa kibar olamıyor da bira yaparsa, şarap yaparsa ille kibar sayılıyor. Çevrene alıcı gözüyle bak, sen de göreceksin.»

«Beri yandan birahane işleten kişi kibar sayılamıyor, değil mi?»

«Kesinlikle hayır,» diye Herbert yanıt verdi. «Gelgelelim birahaneleri kibar beyefendiler işletebiliyorlar. Her neyse. Bay Havisham çok zengin, çok da kibirlidir. Kızı da öyle.»

«Miss Havisham babasının tek çocuğu muymuş?» diye sordum.

«Dur bir dakika, şimdi oraya geliyorum. Yok, Miss Havisham babasının tek evlâdı değilmiş, bir de üvey erkek kardeşi varmış, çünkü babası yeniden, gizlice evlenmiş. Aşçısını almış, yanılmıyorsam.»

«Hani pek kibirliydi?»

«Kuzum, Handel'ciğim, elbet kibirliymiş. İkinci karısıyla gizlice evlenmesi de kibirindenmiş ya. Her neyse, doğallıkla kadıncağız günün birinde ölür. Korkarım Bay Havisham yaptığı işi kızına ancak kadın öldükten sonra açar, ondan sonra da bu kadından olma oğlu aile içerisindeki yerini alarak o bildiğin köşkte oturmağa başlar. Büyüdükçe baskısız, dik kafalı, saygısız hovardanın biri olup çıkar; kısacası tam bir hayırsız evlât. Birgün artık canına tak diye baba oğlunu evlâtlıktan reddeder. Ne var ki ölüm döşeğinde yumuşar, ona güzel bir miras bırakır, ama kızına bıraktığı gibisine değil... Buyur bir bardak şarap daha al. Kusura bakmazsan şuna değineyim ki toplum dediğimiz şey bizden, ille çok aşırı tutumlu olarak bardağımızı sonuna dek bitirmemizi beklemez; bu yüzden kişi şarap içerken bardağını burnuna geçirmese de olur.»

Anlattığı öyküye kendimi çok kaptırdığımdan şarabımı

böyle dikip durmuşum meğer! Ona teşekkür ederek özür diledim.

Herbert, «Birşey değil,» diyerek anlatmasını gene sürdürdü:

«Miss Havisham böyle genç yaşında büyük bir mirasa konunca, onunla evlenmeyi, turnayı gözünden vurmak sayanların pek çok olduğunu sana söylemenin gereği yok. Üvey kardeşi de yeniden bol paraya kavuşmuştur. Gel gör ki kumar borçları derken, yeni çılgınlıklar peşinde koşmak derken, bu parayı da korkunç bir hızla har vurup harman savurmuş. Genç adamın üvey ablasıyla arasındaki geçimsizlik babasıyla olan geçimsizliğinden de ileriymiş. Babasını ablasının kışkırttığına inandığı için ona karşı derin, sonsuz bir kin beslediği sanılıyor... Şimdi öykümün en acı bölümüne geliyorum. Handel'ciğim yalnız ufak bir ara vererek, yemek peçetesini su bardağına sığdırmanın clanaksızlığını belirtmek isterim.»

Peçetemi neden su bardağına tıkıştırmak istiyordum? Dünyada bilemeyeceğim. Tek bildiğim şey, bir de baktım, çok daha yüce amaçlara uygun düşecek bir azim ve sebatla peçeteyi ille bardağın kapsamına sığdırmak için uğraşıp didinmekteyim! Herbert'e yeni baştan teşekkür ederek özür diledim; o da şen-şakrak, «Birşey değil,» dedi, sonra öyküsünü bıraktığı yerden anlatmağa başladı:

«Derken sahneye, istersen bir baloda diyelim, ister at yarışlarında ya da başka bir yerde, bir genç adam çıkıyor. Bu adam Miss Havisham'ın peşine düşüyor, onu sevdiğini söylüyor. Kendisini ben hiç görmedim. Çünkü bu anlattıklarım yirmi beş yıl önce geçmiş şeyler, Handel, senle ben daha ortada yokken. Gene de kendisinin gösterişli bir adam olduğunu babamdan duydum; tam bu amaca uygun adamdı, der babam. Ama bir «centilmen» olmadığında kesinlikle direnir. Ona aldanıp centilmen sayanların peşin yargıyla davrandıklarını ya da bilgisiz kişiler olduklarını ileri sürer. Çünkü içten centilmen olmayan bir kişinin, dünyada hiç bir zaman dıştan da centilmen olamayacağına babam inanmıştır. Der ki, ne kadar cila sürersen sür, ağacın damarını sak-

layamazsın, der; sen cila vurdukça damar da kendini dışarı vurur, der. Yaa, işte böyle. Bu adam Miss Havisham'dan ayrılmıyor, ona derinden bağlı olduğunu söylüyormuş. Anladığıma göre genç kız o zamana dek erkeklere karşı pek zayıf değilmiş. Ne var ki içindeki tüm gizli ateş şimdi dışarı vurmuş, Miss Havisham bu adama delicesine tutulup sevdalanmış. Ona düpedüz tapındığını kımseden gizlemiyormuş. Adam onun sevgisini öyle hesaplı, bilinçli olarak sömürmüş ki kızdan büyük paralar sızdırmayı başarmış. Sonunda onu kandırmış; üvey kardeşine babalarının bir zayıflık dakikasında bıraktığı payı son derece pahalıya satın aldırmış. Gerekçe olarak da, «Kocan olduğum zaman herşeyini ben çekip çevireceğim, her işini ben yapacağım,» diyormuş... Senin vasin Bay Jaggers o zamanlar Miss Havisham'ın vekili değilmiş daha. Miss Havisham desen, küçük dağları ben yarattım, havalarında; gözünü de sevda bürümüş olduğundan, kimselerin verdiği aklı beğenmezmiş. Hısımlarının hepsi, babam dışında, yoksul, çıkarcı, dalaveracı kişilermiş. Babam da yoksulmuş yoksul olmasına da, kıskançlığı, el-etek öpmesi yokmuş. Bu yönden ailenin en bağımsız, açık sözlü kişisi olarak Miss Havisham'ı uyarmış: bu adama çok şey veriyorsun, kendini gözü kapalı, onun insafına bırakıyorsun, diye. Miss Havisham ilk fırsatta, hem de o adamın yanında babamı hışımla evinden kovmuş. O gün bugündür görüşmüyorlar.»

Miss Havisham'ın, «En sonunda, ölümü şu masaya yatırdıkları zaman Matthew beni görmeğe gelecek,» dediğini anımsadım. Herbert'e babasının Miss Havisham'a beslediği kinin neden böylesi köklü olduğunu sordum.

«Kinden değil,» dedi Herbert. «Yalnız Miss Havisham nişanlısının yanında babamı çok kötü suçlamış; yaltaklanarak Miss Havisham'a kendi çıkarı için yaranmak istediğini, bunu yapamayınca düş kırıklığına uğradığını söylemiş. Şimdi babam kalkıp oraya giderse Miss Havisham'ı haklı çıkarmış gibi olacağını düşünüyor; hem ona karşı, hem de kendi kendine karşı... Neyse, biz gene o adama dönelim de onun işini bitirelim şimdi. Düğün günü saptanmış, gelinlik satın

alınmış, balayı gezisi kararlaştırılmış, düğün çağrıları yollanmış. Düğün günü gelip çatmış ama damat gelmemiş. Damadın yerine bir mektup gelmiş...»

Herbert'in sözünü keserek, «Bu mektubu Miss Havisham nikah töreni için giyinirken almış, değil mi?» diye sordum. «Saat dokuza yirmi kala?»

«Dakikası dakikasına,» diyerek Herbert başını salladı. «Sonradan evdeki bütün saatleri de o dakikada durdurtmuş. O taş yürekli mektupta adamın evlenmekten caydığı dışında ne yazıyormuş, anlatamam, çünkü bilmiyorum. Miss Havisham tutulduğu ağır hastalıktan kalktığı zaman evini harabeye çevirmiş bildiğin gibi; ondan sonra da bir kez bile gün ışığına çıkmamış.»

Dinlediklerimi bir süre kafamda evirip çevirerek, «Hepsi bu mu?» diye sordum.

«Benim bildiğim bu. Gerçeği sorarsan, bu bilgiyi de duyduklarımı kendiliğimden birleştirmek yoluyla edindim. Çünkü babam bu konuya hiç değinmez. Miss Havisham beni çağırttığı zaman bile babam bana, ancak bilmem, anlamam gerekenleri anlattı. Haa, bir şeyi unuttum: Miss Havisham'ın boş yere güvendiği adamın, işin başından beri üvey kardeşle birlik olduğu sanılıyormuş herkesçe. Birlikte düzen kurduklarına, sonra da kârı paylaştıklarına herkes inanıyormuş.»

«Adamın Miss Havisham'la evlenerek bütün serveti ele geçirmek istemeyişine şaşarım,» dedim.

Herbert, «Belki evliydi,» diye karşılık verdi. «Belki de kızcağızı herkese karşı böyle zalimcesine küçük düşürmek üvey kardeşin başının altından çıkan bir tasarıydı. Ama bak gene söyleyeyim, bu konuyu hiç bilmiyorum.»

Ben gene bir süre düşündükten sonra, «Ya o iki adam ne oldular?» diye sordum.

«Giderek daha sefil, daha aşağılık olup çıkmışlar; bundan daha aşağılık olunabilirse elbet... Bir yandan da borca batıp sürünür durumlara düşmüşler, mahvolmuşlar.»

«Yaşıyorlar mı şimdi?»

«Bilmiyorum.»

«Biraz önce Estella'nın Miss Havisham'la bir hısımlığı yok, dedin; evlâtlık olduğunu söyledin. Ne zaman gelmiş o eve?»

Herbert omuz silkti.

«Ben kendimi, bildim bileli Estella Miss Havisham'ın yanındadır. Başkaca bildiğim yok.» Sonra Herbert öyküyü bitirip pencereden dışarı fırlatırcasına, «Şimdi, Handel'ciğim, aramızda hiç bir gizli-saklı kalmadı,» dedi. «Miss Havisham'la ilgili olarak ben ne biliyorsam sen de biliyorsun.»

«Benim bütün bildiklerimi de sen biliyorsun, Herbert.»

«Yüzdeyüz inanıyorum buna. Demek ki aramızda hiç bir anlaşmazlık, rakiplik konusu çıkamaz. Seni bu durumuna yükselten velinimetin gizlilik koşuluna gelince, hani onun kimliğini sorup konuşmaman koşulu, demek istiyorum, şuna yüzdeyüz güvenebilirsin ki ne ben ne de benim yakınlarım bu konuyu kurcalamayacakları gibi açmayacaklar bile...»

Doğruyu söylemek gerekirse Herbert bunları öyle bir incelikle söylemişti ki daha yıllar yılı babasının çatısı altında yaşayacağım halde bu konunun bir daha açılmayacağını biliyordum. Beri yandan Herbert çok daha anlamlı konuşmuştu. Bu yüzden velinimetimin Miss Havisham olduğuna onun da benim gibi inanmış olduğunu açıkça kestirebiliyordum.

Konuyu açıklığa kavuşturup ortadan kaldırmak niyetiyle sözü buraya getirdiğini önceden anlayamamıştım. Gelgelelim şimdi anlıyordum çünkü bunları konuşup üstümüzden atınca öyle bir rahatlayıp, hafiflemiştik ki! Neşeli, candan, çene çalıp duruyorduk. Bir ara Herbert'e mesleğinin ne olduğunu sordum.

«Kapitalist,» diye yanıtladı. «Gemi sigortası.»

Benim çevreme bakınarak odada gemilerle, sigorta işleriyle ilgili birşeyler aradığımı sezmiş olsa gerek ki, «Çalışma yerim kentin göbeğindedir,» dedi.

Kentin orta göbeğinde, gemiler sigorta eden adamların varlıklarıyla önemlerini düşündükçe gözlerim kamaşıyordu. Öyle ki bir zamanlar genç bir sigortacıyı şu yumruklarımla yere serip o uyanık gözlerinden birini morarttığımı, sorum

yüklü kafasını yardığımı düşündükçe ürpermeğe başlamıştım. Neyse ki Herbert Pocket'in hiç bir zaman çok varlıklı, çok parlak bir adam olmayacağı, bilmem neden, gene içime doğdu da rahat bir soluk aldım.

«Sermayemi yalnızca gemi sigorta işine yatırmakla yetinecek değilim. Sağlam bir şirket bulursam Hayat Sigortası piyasasından da hisseler alacağım; oradan yönetim dalına kaymak niyetindeyim. Ufak çapta madencilik yapmayı da tasarlıyorum. Bunların hiç birisi, benim armatörlük işine doğrudan doğruya atılıp bir kaç bin tonluk gemi kiralamama nasılsa sekte vuramaz. Tecim alanına atılacağımı sanıyorum,» dedi Herbert arkasına yaslanarak. «Doğu Hint Adalarıyla ipekli kumaş, şal, baharat alışverişi yapmak istiyorum, boyalar, ilâçlar, nadide ağaçların keresteleri. İlginç bir tecim alanıdır bu.»

«Kârı da büyük müdür?» diye sordum.

«Hem de nasıl büyük!»

Kafam gene bulanmış, onun geleceğinin benimkinden de büyük umutlarla dolu olduğuna inanmağa başlamıştım.

Herbert baş parmaklarını yelek kollarından içeri sokarak, «Batı Hint Adalarıyla da alış veriş yapacağımı sanıyorum,» diye ekledi. «Şeker, tütün, rom alacağım ordan. Seylan'a da gideceğim, özellikle fildişi almağa.»

Bu alım satım işlerinin görkemiyle iyice gözlerim kamaşmış olarak arkadaşıma şu sırada sigortaladığı gemilerin nerelere gidip geldiğini sordum.

«Sigorta yapmağa daha tam olarak başlamadım,» dedi. «Piyasayı kolaçan ediyorum.»

Bu, «kolaçan etme,» işi Barnard'ın Hanına daha bir uygun düşüyordu sanki...

Ciddilikle, «Haa,» diye baş salladım.

«Evet; bir hesap işleri bürosunda çalışıyorum, bir yandan da piyasayı kolaçan ediyorum.»

«Hesap işleri kazançlı mıdır bari?»

Herbert sorumu soruyla karşıladı: «Kim... büroda çalışan gençler için mi, demek istiyorsun?»

«Evet; senin için.»

«Yok, hayır, benim için kazançlı sayılmaz.» Herbert bunu, kafasında ince hesaplar yapıp kesin sonuçlar çıkaranların tutumuyla söylemişti. «Kazancım gözle görülür türden değildir, demek istiyorum. Açıkçası elime pek birşey geçmiyor. Beri yandan kendi ekmeğimi kendim kazanmak zorundayım.»

Hiç de kazançlı bir işe benzemiyordu doğrusu. Böyle bir gelirin ucundan iyi bir sermaye biriktirmenin çok zor olacağını düşündüm; bu düşüncemi belirtmek istercesine başımı yandan yana salladım.

Herbert Pocket, «Şu var ki piyasayı kolaçan edebiliyorsun,» dedi. «Bu işin üstünlüğü bu ya zaten! Hesap işlerinde çalışırsan piyasayı bol bol kolaçan edebilirsin. Anlarsın ya...»

Anladığıma göre, hesap işlerinde çalışmazsan piyasayı kolaçan edemezsin, demeğe getiriyordu ki çıkardığı bu sonucu garipsedimse de, bu konuda o benden daha deneyimli olduğundan sesimi çıkarmadım.

«Derken birgün beklediğin fırsat eline geçer,» diye Herbert ekledi. «Kolları sıvayıp atılırsın üstüne, yaparsın sermayeni, ondan sonra da artık, işin iş... Bir kez sermayeni kurdun mu tek yapacağın şey sermayeyi işletmek...»

Bu konuşma, onun bahçedeki kavgamızı yönetmemize benziyordu; pek benziyordu hem de. Yoksulluğa katlanışındaki tutumu da o günkü yenilgisini kabullenişine eşti. Bana öyle geldi ki bahçedeki çocuk benim yumruklarımı nasıl karşılamışsa bu genç adam da şimdi yaşamdan yediği silleleri tıpkı öyle karşılamaktadır. En gerekli olan bir kaç parça eşyanın dışında hiç birşeysi olmadığını anlamağa başlıyordum; çünkü neyi sorsam benim için özel olarak kafeteryadan ya da başka bir yerden getirtilmiş olduğunu öğreniyordum.

Beri yandan bu genç adam, kendi kafasında daha şimdiden kurmuş olduğu büyük varsıllığa karşın öyle bir alçak gönüllüydü ki doğrusu bana karşı bunu büyüklük etmediği için minnet bile duyar gibi oldum! Bu, onun yaradılıştan sevimli olan huylarına bambaşka bir tatlılık katıyordu. Çok

iyi anlaşmıştık. Akşamleyin çıkıp sokaklarda dolaştık, indirimli biletle tiyatroya gittik. Ertesi sabah Westminster Abbey Kilisesinde duamızı ettik, öğleden sonra da parklarda gezdik. Bu parklardaki paytonların sayısız atlarını acaba kimler nallıyor, diye merak ettim, «Keşke Joe nallasaydı,» dedim içimden.

O pazar, işi abartmadan düşünmeğe çalıştımsa da, Joe ile Biddy'den ayrılalı aylar geçmiş gibi geldi bana. Onlarla arama giren uzaklık da bu ölçüye göre büyüyor, köyümüzün batakları dünyanın öbür ucunda kalıyordu sanki... Bundan önceki en son pazar gününde eski bayramlıklarımı giyerek köyümüzün kilisesine gitmiş olmam, hem yer, hem zaman kuralları, hem ay hem güneş takvimleri yönünden akıl dışıydı, bir sürü akıl dışı olanaksızlıkların toplamıydı...

Gelgelelim Londra'nın o civcivli kalabalığında, akşamları öylesine şıkır şıkır aydınlatılan o sokaklarda bile karşılaştığım kimi şeyler, evimi ocağımı böyle dağlar ardına attığımdan ötürü beni kınıyormuş gibi gelerek içimi kararttıyordu. Geceleriyse Barnard'ın Hanının avlusunda, sözüm ona bekçiymiş gibi dolaşan sarsak serserilerin ayak sesleri yüreğimde kof yankılar uyandırıyordu.

★

Pazartesi sabahı dokuza çeyrek kala Herbert işbaşı yapmağa (herhalde biraz da piyasayı kolaçan etmeğe) gitti, ben de onun yanına katıldım. Bir iki saat sonra işten çıkınca beni Hammersmith'e götürecekti, ben de bu arada oralarda oyalanarak onu bekleyecektim. Geleceğin sigortacılarını içeren yumurtalar, deve kuşu yumurtaları gibi tozlu sıcak folluklarda kuluçkaya konuyor olsalar gerekti. Geleceğin kapitalist devlerinin çalıştıkları yerleri görünce bu yargıya vardım. Herbert'in muhasebeciye yardımcılık ettiği yer, «Kolaçana» elverişli bir yer gibi de gelmedi, bana. Her yanı islere, tozlara bulanmış bir yapının avludan çıkılan ikinci katının arkasındaydı. Pencereleri de sokağa değil, başka bir yapının ikinci katına bakıyordu.

Öğle sularına kadar bekledim, sonra Borsaya gidip baktım. Deniz ulaşımcılığıyla ilgili bildirilerin altında oturan cakalı bir takım adamlar gördüm. Hepsini de büyük birer tüccar sandığımdan yüzlerinin neden böyle asık olduğunu anlayamadım.

Herbert çıkınca gidip ünlü bir lokantada karnımızı doyurduk. O zaman lokantaya bayıldım ama şimdi düşünüyorum da tüm Avrupa'nın en düşkün aşevi olsa gerekti. Çünkü masa örtüleriyle çatal bıçaklardaki, garsonların üstündeki salçayla yağın, etlerin üstündekinden daha bol olduğu o gün bile gözümden kaçmamıştı. Yemeğimizi bitirdik, tabak dışındaki yağlardan para alınadıkları için oldukça hesaplı bir fatura ödedik, Hana dönüp benim küçük çantayı aldık, sonra arabayla Hammersmith'e gittik.

Hammersmith'e vardığımızda saat iki, üç sularıydı. Arabadan inip azıcık yürüyünce Bay Pocket'in evine vardık. Bahçe kapısının mandalını kaldırınca ırmak kıyısındaki küçük bir bahçeye giriverdik. Bay Pocket'in çocukları çevrede koşuşup oynamaktaydılar. Beni kişisel yönden ilgilendirmeyen bu konuda kendi kendimi aldatmıyorsam, Bay ve Bayan Pocket'in çocukları kimsenin elcağızıyla değil de kendi kendilerine düşüp kalkarak yetişiyorlardı.

Bayan Pocket bir ağaç altındaki bahçe sandalyesine oturmuş, ayaklarını başka bir bahçe sandalyesine dayamış, kitap okumaktaydı. Çocuklar oynaşırken dadıları olan iki kadın da bahçeyi seyrediyordu.

Herbert, «Anneciğim, Bay Pip'i getirdim size,» dedi.

Bayan Pocket de güler yüzlü gene de ağır başlı bir selâmla beni karşıladı.

Bu sırada dadılardan birisi çocuklardan ikisine doğru seslenmekteydi:

«Bay Alick, Miss Jane, o fundaların üstünden atlayıp durursanız suya düşüp boğulacaksınız. O zaman da babanız ne der, sonra?»

Bu dadı bir yandan da Bayan Pocket'in mendilini yerden alarak, «Bununla altı ediyor, kuzum hanımcığım,» diye söylendi.

Bunun üzerine Bayan Pocket gülüp, «Eksik olma, Flopson,» diyerek bu kez tek bir sandalyeye yerleşti, gene kitabını okumağa daldı. O saat yüzünde, kitabını günlerdir aralıksız okumaktaymış gibi bir dikkat belirdi, kaşları ilgiyle çatıldı. Gelgelelim daha beş altı satır bile okumamıştı ki gözlerini bana dikerek,

«Anneniz iyidir ya, umarım?» diye sordu.

Bu beklenmedik soru beni öyle afallattı ki, kem-küm ederek, anam sağ olsaydı herhalde iyi olurdu, gösterilen ilgiye sevinerek kendi de selâmlarını yollardı, gibilerden gülünç birşeyler gevelemeğe başladım. Neyse, tam o sırada dadı imdadıma yetişti.

Mendili yerden alarak, «İşte,» dedi. «Alın size varan yedi! Bugün size neler oluyor, anlamıyorum, hanımcığım.»

Bayan Pocket kendi malını önce, hiç görmediği birşeymiş gibi anlatılmaz bir şaşkınlıkla eline aldı, sonra tanımışcasına bir gülüp, «Eksik olma, Flopson,» diyerek beni unuttu, gene kitabını okumağa koyuldu.

Üzerimize inen kısa dinginlikten yararlanarak bahçedeki çocukları saydım. Düşe kalka büyümenin çeşitli aşamalarından geçmekte olan tam altı tane küçük Pocket saydım. Ben tam bu sayıya ulaşmıştım ki bir yedincisinin, sanki havada bir yerden, acı acı ağlayan sesi geldi.

Flopson, «Aa, bu da bebecik değilse ne olayım!» dedi. Bu işe pek şaşmış gibiydi. «Sallanmasana, Millers, çabuk ol!»

Öteki dadı olan Millers eve gitti, yavrunun sesi de yavaş yavaş dindi. Bu arada Pocket okumasına hiç ara vermediğinden elindeki kitabın ne olabileceğini merak ettim.

Bay Pocket'in çıkıp yanımıza gelmesini bekliyor olsak gerekti. Her neyse biz de orada, bahçede durmuş bekliyorduk işte. Bu arada ben de bu aileye özgü ilginç, garip bir durumu görüp incelemek fırsatını bulmuştum: Şöyle ki çocuklardan herhangi biri oyun arasında annelerinin yanına yaklaşırlarsa ille ayakları takılıp sendeleyerek onun üstüne yuvarlanıyorlardı. Bayan Pocket bu işi kısa süren bir şaşkınlık, çocuklarsa uzun süren yaygaralarla karşılıyorlardı.

Bu şaşılası duruma bir türlü akıl erdiremiyor, bu konuda içimden, çeşitli kuramlar yürütmekten kendimi alamıyordum ki bir süre sonra kucağında bebecikle Millers çıkageldi. Bebe Flopson'un kucağına verildi. Flopson da tam bebeyi Bayan Pocket'e vermek üzereydi ki, bebeyle birlikte tepetaklak Bayan Pocket'in üstüne öyle bir yıkılış yıkıldı ki nerdeyse öte yana düşecekti. Herbert'le ben hemen atılıp onu tuttuk.

Bayan Pocket gözlerini bir an için kitabından ayırarak, «Ne tuhaf, Flopson,» dedi. «Bugün herkes yuvarlanıp duruyor.»

Kıpkırmızı kesilmiş olan Flopson, «Tuhaf da söz mü, hanımcığım!» dedi. «Ne koydunuz siz oraya kuzum?»

«Nereye ne koydum?» diye Bayan Pocket sordu.

Flopson, «Tanrı sizin iyiliğinizi versin, ufak taburenizmiş, ayol!» diye söylendi. «Etekliğinizin altında saklı tutarsanız elbet herkes yuvarlanır ya. Buyrun, biraz bebeciği siz alın da kitabınızı ben tutayım, hanımcığım.»

Bayan Pocket dadının sözünü dinleyerek bebeyi bir süre dizinde beceriksizce dandini yaptı. Öbür çocuklar bebenin çevresinde oynaşıyorlardı. Çok kısa bir süre sonra Bayan Pocket bütün çocukların eve götürülüp öğle uykusuna yatırılmaları için kesin bir buyruk verdi. Böylelikle daha o ilk gün bu aile konusunda ikinci bir gerçek daha öğrenmiş oldum: Küçük Pocket'ler düşüp kalkarak bir de yatıp kalkarak büyümekteydiler.

Flopson'la Millers çocukları bir kuzu sürüsü gibi eve götürdükleri zaman Bay Pocket çıkıp benimle tanışmağa geldi. Yüzünde biraz şaşkın bir ifade vardı: İşleri düzene sokmaktan umudunu kesmiş gibi. Kırlaşmış saçları da karmakarışıktı. Bu koşullar altında onun bu görünümü bana pek doğal geldi.

YİRMİÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bay Pocket beni gördüğüne sevindiğini söyledi. «Umarım siz benimle tanıştığınıza üzülmemişsinizdir.» dedi, sonra tıpkı oğlununkine benzeyen bir gülüşle, «İnanın, hiç de ürkütücü bir insan değilimdir,» diye ekledi. Şaşkın, dalgın tutumuna, saçlarının çok kırlaşmış olmasına karşın genç görünüşlü bir adamdı; davranışları da çok rahattı. «Rahat» derken yapmacıktan uzak oluşunu belirtmek istiyorum. Yoksa o şaşkın, ne yapacağını bilemez tutumunda insanı gülümseten birşey vardı; onu düpedüz gülünç olmaktan, bu gülünçlüğü kendisinin de algılaması kurtarıyordu.

Benimle bir süre konuştuktan sonra kara, biçimli kaşlarını hafifçe, biraz da kaygıyla çatarak, «Bay Pip'e hoş geldin dedin ya, Belinda'cığım?» diye sordu.

Bayan Pocket bakışlarını kitabından ayırarak, «Evet,» dedi, sonra bana bakıp dalgın dalgın gülümseyerek, portakal çiçeği şerbetinden hoşlanıp hoşlanmadığımı sordu.

Bundan önceki konuşma ve konularımızla, uzak yakın hiç bir ilişkisi bulunmadığından, bu sorunun da ötekiler gibi salt konuşmuş olmak ya da konuşmamış olmamak amacıyla ortaya atıldığına karar verdim.

Orada, birkaç saat içinde öğrendiğimi hemen anlatmamda bir sakınca yoktur sanıyorum. Bayan Pocket bir raslantı sonucunda Sir ünvanını alan, sonra da ölen bir «soylu»nun kızıymış. Bu soylu babanın çok kesin bir inancı varmış: Ona sorarsanız kendi babası gerçekte Baronet ünvanı alacakken birilerinin salt kişisel nedenlere dayanan inatçı muhalefeti yüzünden alamamış. Bu «birileri»nin kim olduğunu

o zaman anladımsa bile çoktan unuttum. Kralın kendisi miymiş, Başbakan mı, Maliye Bakanı mı, Canterbury Başpiskoposu mu, öyle birileri, işte. Böylece Bayan Pocket'in babası da, baştan sona kendi sanrılarının ürünü olan inancının kendine verdiği hakla, yeryüzünün soyluları arasına katılmış. Kendisinin şövalyeliğe yükselmesi de, sanıyorum, parşömen kâğıdı üzerinde yürütülen kıran-kırana bir bildiri çatışmasında, kaleminin ucuyla Ingiliz gramerine yönelttiği hızlı bir saldırı sayesinde gerçekleşmiş. Bir de bilmem hangi büyük yapının temeli atılırken ilk taşı yerleştiren bilmem hangi Saraylıya, kireçli harcı ya da malayı uzatmasından ötürü! Her ne ise, bu baba kız çocuğunun büyüyünce ünvan sahibi bir soyluya varması gerektiğini pek doğal saydığı için, ev yönetimi gibi avam tabakasına özgü, bayağı işleri öğrenmekten kesinlikle uzak, habersiz tutarak, el bebek-gül bebek büyütmüş.

Bu akıllı baba kızını bu yönlerden gözaltında tutmayı öyle güzel başarmış, çevresine öyle dikkatli gözcü ve bekçiler dikmiş ki kız hiç bir işten anlamayıp, hiç bir işe yaramayan, katıksız bir süs eşyası olup çıkmış. Kişiliği böylesi mutlu ve başarılı biçimde gelişen kız çocuğu, genç kız olur olmaz Bay Pocket'le tanışmış. Kendisi de çiçeği burnunda bir delikanlı olan Bay Pocket, Lordlar Kamarasına mı girsin ya da Piskoposluk tacına mı aday olsun, henüz karar veremez bir durumdaymış. Ne var ki bunlardan birinden birini seçmek yalnızca bir zaman sorunu olduğuna göre, genç adam sevdiği kızla anlaşmış: Zaman'ı perçeminden tutup kendilerinden yana çekmeğe karar vermişler (ki görünüşe bakılırsa perçem eni konu uzunmuş), sağ görülü, soylu babaya haber vermeksizin evlenmişler. Kızına verecek ya da kızından esirgeyecek iyi dileğinden başka birşeyi zaten olmayan baba kısa bir çatışmadan sonra yola gelmiş, bu çeyizi de büyük-gönüllülükle genç evlilere bağışlamış! Bay Pocket'e, aldığı kızın, «Prenslere lâyık bir hazine,» olduğunu bildirmekten de geri kalmamış.

Bay Pocket o günden bu yana hazinesini dünya işlerine yatırır dururmuş da, eline geçen kazancın pek aman-aman

birşey olmadığı sanılıyormuş! Bununla birlikte her nedense çevresi Bayan Pocket'e saygı karışık bir acımayla bakıyordu: bir ünvan sahibiyle evlenmedi, diye. Beri yandan Bay Pocket'e karşı da herkes hoşgörü karışık garip bir kınayış gösteriyordu: hiç bir zaman bir ünvan edinemedi diye!

Bay Pocket beni içeri alarak odamı gösterdi. Özel oturma odam' olarak da kullanabileceğim gibi döşenmiş, sevimli bir yerdi, burası. Sonra ev sahibim benimkine benzeyen iki odanın daha kapılarını çalarak bunlarda kalan Drummle ve Startop adındaki öğrencileriyle tanıştırdı. Yaşlı duruşlu iri-yarı bir genç adam olan Drummle ıslık çalmaktaydı. Yaşça da, cüssece de ondan küçük olan Startop kitap okumaktaydı. Aşırı bir bilgi akımıyla yüklerse patlayacağından korkuyormuş gibi, kafasını iki eliyle sımsıkı tutmuştu.

Karı-koca Pocket'lerin ikisinin de, kendilerini, başkalarının ellerine bırakmış gibi bir tutumları vardı. Öyle belirgindi ki bu, eve gerçekte egemen olup onların burada yaşamasına izin veren kişinin kim olduğunu merak ettim. Sonunda bu adsız iktidarın evde çalışan işçiler olduğunu anladım. Rahatlık, düzen yönünden iyi bir yoldu belki. Ne var ki pahalıya çıktığı gözle görülüyordu. Çünkü işçiler boğazlarına iyi bakmayı, kendi bölümlerinde bir sürü de konuk ağırlamayı kendilerine görev sayıyorlardı. Bay ve Bayan Pocket'in de çok iyi yeyip içmesine izin veriyorlardı doğrusu. Gene de bana sorsalar, evin mutfak bölümünde pansiyon kalmayı seçerdim, ama bunun için kendimi savunmağa yetenekli olmam gerektiğini de biliyordum. Çünkü ben eve yerleşeli daha bir hafta olmamıştı ki, Pocket ailesiyle tanışmayan bir komşu hanımdan bir mektup geldi. Bu komşu hanım Millers'in bebeciğe tokat attığını görmüş, bunu bildiriyordu.

Bayan Pocket mektubu alınca büyük bir üzüntüye boğularak hıçkıra hıçkıra ağlamağa başladı. «Komşular başkalarının işine karışmasalar olmaz mı, anlayamıyorum,» deyip duruyordu.

Yavaş yavaş, daha çok Herbert'in anlattıklarından öğrendim ki Bay Pocket Harrow ile Cambridge'de okumuş son derece de parlak bir öğrenciymiş. Gelgelelim çok genç bir yaşta Belinda'sıyla evlenmek onuruna erişince ilerleyip yükselebilmek olanaklarını baltalamış, geçinebilmek için, halk arasında Bileyici diye anılan özel öğretmenlik mesleğine atılmış. Bir sürü kör bıçağı bilemiş. Bunların dikkate değer yönleri şuymuş ki babaları eğer sözü geçer kişilerse Bay Pocket'e daha iyi bir iş bulacaklarına söz veriyor, ama bıçaklar Bileyiciden ayrıldığı zaman bu sözlerini unutuyorlarmış. Sonunda Bay Pocket bu verimsiz işten usanarak Londra'ya gelmiş. Burada, beslediği daha parlak umutlar birer birer söndükçe gene eski mesleğine dönmüş. Okumaya fırsat bulamayan ya da fırsat bulup da savsaklayan kişilere okutmanlık yapmış, bir çok kişiyi özel iş ve durumlar için hazırlayıp yetiştirmiş, yazarlar için gerekli bilgi toplamış, yazılarını düzeltmiş onların. Çok az olan özel gelirini bu gibi işlerden edindiği gelirlerle besleyerek evini geçindirip gidiyormuş.

Pocket'lerin yaltak bir komşuları vardı: herkese hak veren, herkese şükür duaları eden, duruma göre her fırsatta gülen ya da ağlayan bir dul hanım. Adı Bayan Colier olan bu hanıma daha o ilk gün yemeğe inerken kolumu vermek onuru bana düştü. Dul hanım bana, Bay Pocket'in evine pansiyon öğrenci almak zorunda kalmasının sevgili Bayan Pocket'i pek sarstığını anlattı. Tanışmamızın üzerinden daha beş dakika bile geçmemiş olmakla birlikte Bayan Colier bir güven ve sevgi coşkusu içinde bu sözlerinin, «Meclisten dışarı» olduğunu bildirdi. Eve gelen öğrencilerin hepsi benim gibi olaymış, Bayan Pocket oturup şükürler edermiş.

«Ne var ki sevgili Bayan Pocket'imiz zaten düş kırıklığı geçirmiş bir kadın olarak... gerçi Bay Pocket'i bundan sorumlu tutmuyorsam da... sevgili Bayan Pocket'imizin lükse, kibarlığa olan gereksemesi öyle büyüktür ki...»

Ben Bayan Colier'in ağlayacağından korkarak hemen susturmak için, «Evet, öyle, efendim,» dedim.

«Yaradılışıyla da, huylarıyla da, öyle bir salon kadınıdır ki!..»

Ben gene onun ağlamağa başlamasını önlemek amacıyla, «Elbet, efendim,» dedim.

«Bay Pocket'in zamanını, kendini tümüyle karısına adayamayışı gerçekten acı.»

İçimden, «Bakkalla kasap mallarını Bayan Pocket'e adamasalar sanırım daha acı olurdu,» diye geçirdimse de birşey demedim. Zaten utangaçlığımı yenmek, toplum kurallarını aklımda tutmak için harcadığım çaba bana yetiyordu.

Bir yandan önümdeki çatal, bıçak, kaşık, bardak ve buna benzer öldürücü araçlarla cebelleşirken, beri yandan Bayan Pocket ile Drummle arasındaki konuşmalardan anlıyordum ki küçük adı Bentley olan Drummle bir Baronet'in ikinci dereceden mirasçısı oluyormuş. Bu arada Bayan Pocket'in bahçede okuduğu kitabının ünvanlar üstüne yazılmış olduğunu da anlamıştım. Nasip olsa da dedesine Baronetlik ünvanı verilseymiş, bu kitaba hangi tarihte geçecekmiş, onu da günü gününe biliyordu. Drummle pek konuşmuyordu (somurtuk, ters bir insan gibi geldi bana) ama ağzını açtığı zaman kendini bizlerden ayrı, seçkin tuttuğunu, Bayan Pocket'i de kendine eşit saydığını açıkça sezdiriyordu. Konuşmanın bu bölümüne onların ikisiyle yaltak komşu Bayan Colier'den başkası katılmadı. Herbert'in çok sıkıldığını anlayabiliyordum. Gene de konu hiç kapanmayacak gibiydi ki erkek uşak içeri girerek ev işleriyle ilgili bir felâketi haber verdi.

Kısacası, aşçıbaşı et kızartmasını yitirmiş, bulamıyormuş.

Bunu duyunca Bay Pocket'in son derece garip bir şey yaptığını gördüm. İlk görüşüm olduğundan öyle şaştım ki nerdeyse dilimi yutuyordum. Ama ötekiler hiç aldırış etmediler; zaten Bay Pocket'in bu yaptığına yakında onlar gibi ben de alışacaktım. Adamcağız, delirmemek için olmalı, iki elini birden o karmakarışık saçlarına daldırdı; kendini, saçlarının kökünden tutup havaya kaldırmak istercesine, olağanüstü bir çaba gösterdi. Ama kendi kendini yerinden bile kırpırdatamayarak gene sandalyesine oturdu, sessiz sedasız yemesini sürdürdü.

Derken Bayan Colier konuyu değiştirerek beni pohpohlamağa başladı. Önce birkaç dakika koşuma gitti bu, gelgelelim kadın öyle aşırıya kaçıyordu ki sonunda sinirime dokunmağa başladı. Geldiğim yerleri, ailemi, dostlarımı candan merak ediyormuş numarası yaparken dibime yılan gibi bir sokuluşu vardı. Gerçekten öyle yılan gibiydi ki dilinin çatallı olmayışına şaşıyordunuz. Arada bir (onunla pek az konuşan) Startop'a ve (daha bile az konuşan) Drummle'a doğru bir atılımda bulunuyordu. Bu kadının yanıbaşında oturmadıkları için onlara imrenmeğe başlamıştım.

Yemekten sonra çocukları getirip bana tanıştırdılar. Bayan Colier onların ağızları, burunları, gözleri, bacakları konusunda övgü sözleri sıralayıp duruyordu. Çok yerinde bir terbiye yöntemi olsa gerekti bu. Dört kız, iki oğlan çocuğu vardı, bir de hem kıza, hem oğlana benzeyen bebecik. Yolda olanının ise ne olacağını ancak Tanrı bilebilirdi. Flopson'la Millers'in yavruları içeri getirmelerini görseniz onları askerlik için çocuk devşirmekle görevlendirilmiş, toparlayabildiklerini de alıp getirmiş iki çavuş filan sanırdınız.

Bayan Pocket ise kör talihin soyluluktan yoksun bıraktığı bu küçüklere, onları daha önce de denetlediğini şöyle bir anımsıyormuş, gene de neyin nesi olduklarını, burada ne aradıklarını pek çıkartamıyormuş gibilerden bakıyordu.

Flopson, «Bir dakika, hanımcığım, çatalınızı bana verin de bebeyi alın,» dedi. «Yok, öyle tutmayın yoksa kafası masanın altına çarpar.»

Bayan Pocket bu öğüde kulak asarak bebeyi öbür yandan tuttu, kafasını masanın üstüne çarptı. Öyle bir çatırtı oldu ki bunu hepimiz duyduk.

«Ay, ay, en iyisi gene bana verin siz onu, hanımcığım,» dedi Flopson. «Miss Jane, hadi gel, bebeciğin önünde biraz danset, hadi, canım, n'olur.»

Kızlardan biri, bacak kadar birşey olmasına rağmen ötekilerin ablalığını bu küçük yaştan üstlenmeğe başladığı anlaşılan bir çocuk, ortaya çıkarak bebeğin önünde öne-arkaya biraz dansetti. Sonunda bebe ağlamaktan vazgeçip gülücük verdi. Bütün çocuklar güldüler o zaman. (Bu arada

kendini saçlarından havaya kaldırmaya iki kez yeltenmiş olan) Bay Pocket de güldü. Hepimiz güldük, neşemiz yerine geldi.

Flopson bebeyi, kursaktan yapılma Hollanda işi oyuncak bebekler gibi kollarıyla bacaklarını bükerek annesinin kucağına oturtmayı becerdi; oynasın diye de eline fındık kıracağını verdi. Bayan Pocket'e.

«Dikkat edin, bu nesnenin sapları bebenin gözlerine girmesin,» diye uyarıda bulundu. Aynı uyarıyı oldukça sert bir sesle Miss Jane'e de yineledi.

Bundan sonra iki dadı dışarı çıktılar. Merdivende, bize yemekte hizmet etmiş olan ve düğmelerinin yarısını kumarda yitirmiş gibi görünen çakırkeyf garsonla karşılaştılar; aralarında hızlı bir itişip-kakışma geçti.

Bayan Pocket'in, bir yandan şekerli şaraba batırılmış portakal dilimleri yerken bir yandan Drummle ile Baronetlik konusunda tartışmaya dalmış, kucağındaki bebeyi de tümüyle unutmuş olduğunu gördükçe kaygıdan içim içime sığmıyordu, çünkü bebecik fındık kıranla insanın kanını donduran oyunlar oynamaktaydı. Neyse ki sonunda bebeciğin taze beyninin büyük bir tehlike altında olduğunu Jane gördü, usulca yerinden kalkıp geldi; ufak tefek oyalamacalarla tehlikeli silahı bebenin elinden aldı.

Tam bu sırada portakalını bitirmiş olan Bayan Pocket Jane'nin bu yaptığını hiç hoş görmeyerek, «Seni yaramaz!» dedi. «Nasıl yaparsın bunu? Hemen git yerine otur, bakiim!»

Küçük kız yarım-yamalak konuşarak, «Ama anneciğim,» diye sızlandı. «Bebeciğin gözü çıkacaktı.»

Annesi, «Hâlâ konuşuyor!» diye onu payladı. «Hemen git yerine otur, dedim.»

Bayan Pocket öyle ezici bir gurur ve sertlikle konuşmuştu ki, kendim bir suç işlemişim gibi elim ayağım titremişti.

Masanın öbür ucundan Bay Pocket, «Canım Belinda, neden böyle mantıksız davranıyorsun?» diye karısına karşı çıktı. «Jane bebeciğin iyiliği için araya girdi.»

«Kimse araya girip benim işime karışamaz,» dedi Bayan Pocket. «Sana çok şaştım doğrusu, Matthew; işime karışıl-

masına izin verip beni küçük düşürmelerine göz yumuyorsun.»

Bay Pocket acı bir umarsızlıkla, «Güzel Tanrım!» diye patladı. «Demek küçücük bebeler fındık kıranlarla oynarken ölüp gidecekler ama onları kimse kurtaramayacak.»

Bayan Pocket küçük suçludan yana hışımla tepeden bakarak, «Jane benim işime karışamaz,» dedi. «İzin veremem buna. Ben ki öyle bir dedenin torunuyum, aile onuruna toz konduramam. Jane de kim oluyormuş?»

Bay Pocket ellerini gene saç diplerine daldırdı; hem bu kez kendini oturduğu yerden birkaç santim yukarı kaldırmayı da başardı.

İnsanlara değil de yere, göğe doğru seslenerek, «Duyuyorsunuz ya?» diye bağırdı. «Masum bebecikler fındık kırıcılarıyla oynarken ölecekler; dedelerinin mevkileri uğruna kimse sesini çıkarmayacak!»

Sonra Bay Pocket gene yerine indi, sustu.

Bunlar olup biterken biz hepimiz, utanmış, gözlerimizi sofra örtüsüne dikmiştik. Bir sessizlik oldu. Bu arada dürüst, atılgan bebecik durup durup kuş sesi gibi gurultular çıkartarak Jane'ye doğru uzanıyordu. Bu evde, hizmetçiler dışında tek tanıdığı insanın Jane olduğu belliydi.

Bayan Pocket, «Bay Drummle, kuzum çıngırağı çalıp Flopson'u çağırır mısınız? Jane, seni söz dinlemez, baskısız kız, hemen gidip yatacaksın. Cici bebecik, sen de anneciğinle gel, bakalım!» dedi.

Tepeden tırnağa dürüst olan bebecik bu öneriye var gücüyle karşı çıktı. Anasının kucağında ters yana doğru yay gibi şöyle bir gerilip kıvrıldı; bizler onun yüzünün yerinde yünden örülme patileriyle tombul, gamzeli dizlerini gördük, sonra yavru, bayrakları sonuna dek açmış durumda odadan dışarı çıkartıldı. Sonunda dediğini kabul de ettirdi, çünkü birkaç dakika sonra pencereden dışarı baktığım zaman bebeyi küçük Jane'in kucağında gördüm.

Bu arada öbür beş çocuk sofra başında kalmışlardı, çünkü Flopson'un özel işi çıkmış, başka hiç kimse de onların sorumunu üstüne almamıştı. Böylece çocuklarla babaları-

nın arasındaki ilişkiyi izlemek fırsatını buldum. Bunu şöyle özetleyebilirim: Bay Pocket, dağınık saçları daha da dağılmış, yüzündeki şaşkın ifade daha da derinleşmiş olarak birkaç dakika süzdü çocukları. Onların nasıl da bu evde kaldıklarını, yeyip içtiklerini, Doğa'nın, kura çekerken onları neden başka bir eve düşürmediğini merak eder gibiydi. Derken, babaları değil de onları denetlemeye gelen bir görevliymişcesine ilgisiz bir tutumla sorular yöneltti çocuklara. Neden küçük Joe'nun yakasındaki fırfır delik-deşikmiş? «Flopson fırsat bulunca dikiverecek, Beyba.» Peki ya küçük Fanny'nin parmağında neden dolama çıkmış? «Millers unutmazsa macun yapıp sürecek, Beyba.»

Sonra Bay Pocket'in babalık sevecenliği ağır bastı. Çocuklara yarımşar şilin dağıtarak, çıkıp oynamalarını söyledi. Çocuklar dışarı çıkarken Bay Pocket kendi kendini sandalyesinden kaldırmak için görülmedik bir çaba harcadıysa da sonunda bu umutsuz girişimden cayıp yerine yerleşti.

Akşam üzeri ırmakta kürek çekip gezindik. Drummle'ın da Startop'un da özel sandalları vardı. Bunu görünce ben de özel bir sandal satın alarak ikisini de sönük düşürmeğe karar verdim. Köy çocukları gibi ben de bu tür sporların bir çoğunda ustaydım. Gelgelelim Taymis Irmağında, ya da buna benzer sularda, kürek çekecek zariflikten yoksun olduğumu görünce bizim iskeleye yanaşan, kürek çekmede ödül almış olan bir kayıkçıyı hemen kendime öğretmen olarak tuttum. Bana yeni arkadaşlarımın tanıştırmış olduğu bu uzman kollarımın demirci koluna benzediğini söyleyerek elimi ayağıma dolaştırdı. Bu övgüsünün, nerdeyse bir öğrenciye mal olacağını bileydi, dilini tutardı sanıyorum.

Gece eve döndüğümüzde tepsi içinde hafif bir yemek bizleri bekliyordu. Biz de neşeyle bunun tadını çıkarmağa hazırlanıyorduk. Ne var ki, tam o sırada evin içinde bir tatsızlık çıktı. Bay Pocket'in de neşesi üzerindeydi. Derken hizmetçilerden biri içeri girerek:

«Kusura bakmazsanız sizinle görüşmek istiyorum, efendim,» dedi.

Bayan Pocket bunu da bir onur sorunu yaparak, «Efen-

dinizle mi görüşmek istiyorsun?» diye öfke buyurdu. «O da ne demek? Gir Flopson'la konuş. Ya da gelir benimle görüşürsün ama bir başka zaman...»

Orta hizmetçisi, «Özür dilerim, hanımcığım ama şimdi görüşmek istiyorum, hem de efendiyle görüşmek istiyorum,» dedi.

Bunun üzerine Bay Pocket odadan dışarı çıktı, biz de o dönünceye dek çene çaldık. Biraz sonra Bay Pocket, üzgün, umarsız bir durumda dönüp gelerek:

«Parmağım ağzımda kaldı, Belinda!» dedi. «Aşçıbaşı içmiş içmiş, mutfağın orta yerinde sızıp kalmış. Dolapta da koca bir topak taze tereyağı var; dışarı satmak için hazırlamışlar!»

Bayan Pocket o saat küplere binerek, «O pis Sophia'nın başının altından çıkmadır bu işler!» dedi.

«Nasıl demek istiyorsun, Belinda?»

«Bunları sana söyleyen Sophia değil mi? Demincecik şu odaya gelip de seninle görüşmek istediğini kendi gözlerimle gördüm, kulaklarımla duydum ya!»

«Ben de aşağıya indim, hem sızmış yatan kadını hem de tereyağ çıkınını kendi gözümle gördüm ya!»

«Matthew, demek ortalığı karıştırdı diye bu kızdan yana çıkıyorsun ha?»

Bay Pocket'in dudaklarından acı bir inilti döküldü.

Bayan Pocket, «Ben, o dedenin torunu, bu evde hiç mi sayılmayacağım yani?» diye haykırdı. «Benim bildiğime göre aşçıbaşı oldum olası çok saygılı, çok iyi bir kadındır. Daha işe ilk girdiği gün, içine doğmuş gibi, benim Düşes olmak için yaratılmış bir hanımefendi olduğumu söylemişti.»

Bay Pocket'in yanında bir koltuk vardı. Kendisi şimdi Can Çekişen Gladyatör tablosunu andırır bir yığılışla kendini buraya bırakıverdi. Ben sonunda oradan ayrılıp yatmağa gitmenin daha yakışıklı alacağını düşünerek iyi geceler dileyince Bay Pocket de duruşunu hiç bozmadan:

«İyi geceler dilerim, Bay Pip,» dedi.

YİRMİDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İki üç gün içinde yeni odama iyice yerleştim. Bu arada birkaç kez Londra'ya gidip gelerek yaptığım alışverişlerle eksiklerimi gidermiştim. Bunun üzerine Bay Pocket beni karşısına aldı; uzun uzun görüştük. Gelecekte ne olacağım konusunda Bay Pocket benim bildiğimden daha çok şey biliyordu. Anlattığına göre Bay Jaggers ona benim belirli bir mesleğe atılmayacağımı, varlıklı kişilerin arasına «aksamadan» karışabilecek duruma gelmemin yeterli eğitim sayılacağını bildirmiş. Başkaca bir düşünüp istediğim bulunmadığına göre, bu tasarıya elbet ki razı oldum.

Bay Pocket bana, kibarlık konusunda pek az olan noksanlarımı gidermek amacıyla Londra'daki kimi yerlere girip çıkmamı öğütledi. Çalışmalarımı da baştan sona kendisi yönetmek istiyordu. Akıllı birkaç öğretmenin de yardımını sağlayabilirsek hiç tökezlemeden ilerleyeceğimi, çok geçmeden yalnızca kendisinin yol göstermesiyle yetinecek duruma yükselebileceğimi ileri sürüyordu. Bu ve buna benzer bir çok konuşmamızda Bay Pocket aramızda bir yakınlık kurmayı rahatlıkla başardı. Şunu hemen belirteyim: Bana verdiği sözleri tutmak konusunda öyle titiz, namuslu, dürüst davrandı ki beni de görevlerimi titizlik ve dürüstlükle yerine getirmeye zorladı. Baştan savma bir hoca olsaydı ben de hiç kuşkusuz ona onun tutumuyla karşılık verirdim. Gelgelelim o, böyle bir kaçamak fırsatı vermedi benim elime. Böylece ikimiz de birbirimizin değerini bildik, birbirimizin hakkını verdik. Bay Pocket'in benimle olan öğrenci-öğretmen ilişkisinde de hiç bir zaman alaya alınabilecek, gülünç

bir yön bulmadım. Ciddilik, dürüstlük, iyilikten başka hiç bir yön bulmadım bu konuda.

Böylece, kararlarımızı aldık, ben de artık düzenli olarak çalışmağa başladım. Bir süre sonra, Barnard'ın Hanındaki odamı bırakmazsam yaşantıma daha bir renk, değişiklik katabileceğimi düşündüm. Herbert'le birlikte olmanın da, etiket kurallarını daha iyi öğrenmem yönünden, yararını görürdüm.

Bay Pocket bu tasarıma karşı çıkmamakla birlikte, bu yönde herhangi bir adım atmazdan önce vasime danışmam gerektiğini önemle belirtti. Ben de hemen Küçük Britanya'ya giderek isteğimi Bay Jaggers'e bildirdim.

«Benim için kiralanan eşyanın yanı sıra birkaç şey daha alabilirseniz bana yeter.»

Jaggers, «Oldu!» diye kısaca güldü. «Pocket Junior ile iyi anlaşacağınızı söylemiştim zaten. Kaç para istersin.»

Bilmediğimi söyledim.

«Hadi hadi,» dedi Bay Jaggers. «Elli pound yeter mi?»

«Yok canım, o çok.»

«Öyleyse beş pound?»

Öylesine büyük bir indirimdi ki bu, ben biraz bozularak, «Yok, beşin üstünde,» dedim.

Jaggers, «Üstünde ha?» dedi. Bana pusu kurmuş bekliyordu: elleri cebinde, başını bir yana eğmiş, bakışları arkamdaki duvarda. «Ne kadar üstünde?»

Duraksayarak, «Kesin bir şey söylemek öyle zor ki,» dedim.

Jaggers, «Hadi, uzatmayalım artık,» dedi. «Beşin iki katı; yeter mi? Beşin üç katı yeter mi? Beşin dört katı, yeter mi?»

Bunun pek güzel yeteceğini söyledim.

Jaggers kaşlarını çatarak, «Beşin dört katı sana yetecek, öyle mi?» diye sordu. «Peki kaç çıkarıyorsun sen bundan?»

«Anlamadım.»

«Canım, kaç para edecek bu?»

«Sanırım bana yirmi pound vereceksiniz,» diye gülümsedim.

«Benim sana kaç para vereceğim önemli değil, dostum,» diye bana karşı çıkan bir bilgiçlikle başını şöyle bir arkaya attı. «Sen bana kaç para istediğini söyle.»

«Yirmi pound, elbet.»

Jaggers yazıhane kapısını açarak, «Wemmick,» diye seslendi. «Bay Pip'ten imzalı senet al, sonra kendisine yirmi pound öde.»

Bu değişik, belirgin çalışma biçimi benim üzerimde de bambaşka, belirgin bir etki bırakmıştı. Ne var ki bunun tümüyle hoşuma giden bir etki olduğunu söyleyemem.

Bay Jaggers hemen hemen hiç gülmüyordu. Ayağında yüksek, kalın, cilâlı, gıcır gıcır öten çizmeler vardı. Jaggers da alnını, kaşlarını bitiştirecek biçimde dürüp o kocaman kafasını yana eğerek bir sorunun yanıtını beklerken bu çizmelerin üzerinde yaylanıyor, kimi zaman da çizmeleri öyle bir gıcırdatıyordu ki onların, alayla, kuşkuyla güldüklerini sanacağınız geliyordu.

Bay Jaggers benim işimi yaptıktan sonra dışarıya çıktı. Wemmick ise neşeli, konuşkandı. Bay Jaggers'ın davranışlarına hiç bir anlam veremediğimi ona söyledim.

Wemmick, «Bunu kendine söyleyin, övgü sayar,» dedi. «Davranışlarından ne anlam çıkaracağınızı bilmeyesiniz istiyor.» Sonra benim şaşkınlığımı görünce, «Yoo, üstünüze alınmayın, kişisel yönü yok bunun,» dedi. «Mesleği yüzünden böyledir; salt bir meslek sorunu bu.»

Wemmick yazı masasının başında öğle yemeği yemekteydi. Daha doğrusu kupkuru, sert bir peksimeti çıtır çıtır öğütüyordu. Arada kırıntıları toplayıp o ince geniş ağzına atışında, posta kutusuna mektup atar gibi bir şey vardı.

«Sanki adam avlamağa tuzak kurmuştur, onu gözetlemektedir, gibi gelir bana,» diye ekledi. «Birden bir de bakmışsın, çat... ökseye tutulmuşsun!»

İnsanlara tuzak kurmanın hiç de güzel bir şey olmadığını belirtmeyerek yalnızca, «Sanırım çok usta olsa gerek bu işte?» diye sordum.

«Deryalar gibi derindir,» dedi Wemmick. «İnsan değil, Avustralya sanki,» diyerek elindeki kalemle odanın taba-

nını imledi: Avustralya'nın yer yuvarlağının dibinde olduğunu anlatmak istiyordu. Kalemini gene masanın üstündeki kâğıda doğru kaldırarak, «Bundan daha derin birşey varsa o da benim patrondur,» diye ekledi.

Bunun üzerine, «İşleri tıkırında olsa gerek,» dedim.

«Hem de tıkkır-tıkkır,» dedi Wemmick.

Bu kez yanında çok insan çalıştırıp çalıştırmadığını sordum. Buna Wemmick:

«Yok, sayısını az tutar çalıştırdıklarının,» dedi. «Çünkü Londra'da bir tek Jaggers vardır; buraya gelenler onun kendisini isterler, suyunun suyunu değil. Topu topu dört kişiyiz, burda. Görmek ister misiniz! Nasılsa siz yabancı sayılmazsınız.»

Peki, dedim bu öneriye. Bay Wemmick peksimetin hepsini yüzündeki o posta kutusunun yarığından içeri atıp bana bir kasadan çıkardığı nakit parayı ödedikten sonra (Kasanın anahtarını sırtından aşağı sarkıtmıştı; demirden bir saç örgüsü gibi çekip aldı yakasının içinden), üst kata çıktık.

Yapı karanlık, bakımsızdı. Bay Jaggers'in odasında izlerini bırakan yağlı omuzların yıllardır merdivenden aşağı inip çıkmakta oldukları anlaşılıyordu. Bir üst katın ön odasında, ömrünü meyhane işletmekle fare avlamak arasında geçirirmiş gibi görünen bir yazman, üstleri başları dökülen üç-dört adamla derin bir konuşmaya dalmıştı. Bu adamları çok hor tuttuğu belliydi. Ne var ki Bay Jaggers'in kasasına para getiren herkesi hor tutup hırpalamak bu işyerinin yöntemiydi sanki.

Odadan çıkarken Wemmick, «Ağır Ceza için kanıt hazırlıyorlar,» dedi.

Bunun üzerindeki odada, teriyer türü köpeklere benzeyen (gözlerinin içine giren perçemleri yavruluk günlerinden bu yana kırpılmamış olsa gerekti), tombul, hımbıl, sarkık saçlı bir yazman da sulu gözlü bir adamı azarlamaktaydı. Bay Wemmick sulu gözlü adamın bir maden tasfiyehanesi işlettiğini, eritme kazanının her zaman fokur fokur kaynadığını, istediğim herhangi bir şeyi dakikada eritebileceğini anlattı. Bu adam kendi zenaatini kendi üstünde deniyormuş

gibi terden sırılsıklam kesilmiş, sararıp solmuştu.

Arkadaki bir odada, dişi ağrıdığı için kafasına kirli mendil bağlamış, yüksek omuzlu bir adam öbür yazmanların notlarını Bay Jaggers için temize çekmekteydi. İşinin üstüne iki büklüm eğilen bu adamın sırtındaki eski-püskü kara giysilerin balmumuyla dikleştirilmiş gibi bir görünümü vardı.

Kurumun hepsi buydu. Aşağıya indiğimizde Wemmick beni vasimin odasına götürerek «Burasını zaten biliyorsunuz,» dedi.

Gözüm gene o eğri burunlu, iğrenç sırıtışlı iki pis maskeye takılmıştı.

«Kuzum, bunlar kimin maskesi?» diye sordum.

Wemmick, «Bunlar mı?» diye sorarak bir sandalyenin üstüne çıktı, tozlarını üfleyip temizledikten sonra ürkünç kafaları aşağı indirdi. «Çok ünlüdür bunlar. Koltuklarımızı kabartan iki ünlü müvekkil. Bakın şu... vay, köftehor, geceleyin raftan indin de mürekkeple mi oynadın da kaşın böyle mürekkep lekesi olmuş ha?.. işte şu herif ustasını haklamış. Sorgu yargıçlığına bile getirmediklerine göre işi iyi tasarlamış olsa gerek, değil mi?»

Ben canavarın maskesinden hafifçe gerileyerek, «Kendisine benziyor mu bari?» diye sordum.

Wemmick kol yenini tükürükle ıslatıp maskenin yüzünü silerek, «Benzemek mi?» dedi. «Kendi maskesi, yahu. Newgate zindanında, darağacından indirilir indirilmez alınmış... Beni pek bir severdi bu; Koca Tilki seni, severdin ha, değil mi?» Sonra üstünde salkım söğütle ağlayan kadın bulunan iğneyi elleyerek, sevecenlik dolu bir sesle, «Benim için, özel olarak yaptırmıştı bunu,» diye ekledi.

«Ağlayan hanım da gerçek birisi mi?» diye sordum.

«Yok,» dedi Wemmick. «Koca Tilkinin şakası işte... Şaka yapmayı pek severdin, ha, seni koca köftehor... Hayır, onun davasında hanım manım yoktu, Bay Pip. Bir kadın vardı, gerçi, kıyıda köşede, gelgelelim böyle dal gibi ince değildi. Sonra dönüp adamcağızın mezarındaki vazoya bakmazdı bile... meğer ki içinde içecek birşeyler ola...»

Şimdi dikkatî dağılmış olan Wemmick maskeyi elinden bırakarak kendi iğnesini parlatmağa koyuldu.

«Öteki yaratık da mı aynı sonuca uğradı?» diye sordum. «Yüzlerindeki bakış birbirlerine benziyor da.»

«İyi bildiniz; hepsi de tam buna benzerler işte. Burun deliğine ufak bir at kılıyla bir de balık oltası takılmış gibi... Evet, bunun başına da aynı şey geldi; başka türlü de olamazdı, inanın bana. Düzmece vasiyetler hazırlardı, bu civan... vasiyet sahiplerinin sonsuz uykuya dalmalarında yardımcı olduğu da sanılıyordu.» Wemmick gene maskeyle konuşmağa başlayarak, «Seni gören de kibar beyefendi sanırdı ha, civanım!» dedi. «Grekçe okuyup yazmasını bilirim, derdin. Ne bilirmişsin ya... Bankaların, sahte, diye geri çevirdikleri türdendi, Grekçen de. Sen ne yalancıydın sen! Ömrümde senin gibi yalancısını görmedim, inan!» Wemmick ölmüş dostunu gene rafa kaldırmazdan önce parmağındaki yas yüzüklerinin en büyüğüyle oynayarak, «Bana bunu aldırmak için çarşıya adam yolladındı,» diye içini çekti. «İdamdan hemen bir gün öncesi.»

Bu maskeyi de yerine yerleştirip sandalyeden aşağı inerken onun üstünde taşıdığı bütün takıların bu tür kaynaklardan edinilme olduğu kafama dank etti. Kendisi bu konuda hiç bir çekingenlik göstermemiş olduğundan ben de ona bunlarla ilişkin birkaç soru sormayı göze aldım. Wemmick karşımda durmuş ellerinin tozlarını temizlerken:

«Elbette,» diye sorumu yanıtladı. «Hepsi de o türlü armağanlardır. Biri öbürünü çekiyor, anlıyorsunuz ya, böyledir ya, böyledir bu işler, para gibi. Ben de verilenleri hiç geri çevirmez, alırım. Merak çekici, değişik şeylerdir, hem de andaçlık değeri taşırlar. Üstüne üstelik değerli eşyadırlar. Değerleri pek yüksek olmayabilir, ama gene de taşınabilir mal sayılırlar ya... Sizin geleceğiniz parlak olduğundan üstünde durmayabilirsiniz, gelgelelim benim yaşantıma yön veren kutup yıldızı hep bu ilke olmuştur: Taşınabilir mal edineceksin...»

Bu yıldızın şaşmazlığına olan saygımla inancımı belirttikten sonra Wemmick bir arkadaş candanlığıyla, «Günler-

den birgün yapacak daha ilginç bir işiniz çıkmaz da Walworth'e, beni görmeğe gelirseniz sevinirim,» dedi. «Geceleyin de kalabilirsiniz. Onur sayarım bunu. Göstermelik pek birşeyim yoksa da elimdeki iki üç tane değişik parçayı görmek hoşunuza gidecektir, sanırım. Bahçemle küçük yazlık köşkümü de pek severim, doğrusu.»

Onun bu konuk severliğine sevindim; çağrısını kıvançla kabul ettim.

«Sağolasınız,» dedi. «Öyleyse zamanınızın uygun olduğu bir akşam sizi bekliyorum. Bay Jaggers yemeğe çağırdı mı sizi?»

«Daha çağırmadı.»

«Çağırır,» dedi Wemmick. «Şarap sunar insana, hem de iyi şarap. Bense punç sunarım. Sunduğum punç da kötüdür diyemem. Neyse, şimdi birşey söyleyeyim size. Bay Jaggers'in evine yemeğe gittiğinizde kâhya kadına alıcı gözüyle bakın.»

«Çok mu olağanüstü bir kadın göreceğim?»

«Evcilleşmiş bir yırtıcı hayvan göreceksiniz,» dedi Wemmick. «Biliyorum, pek de olağanüstü birşey değil, diyeceksiniz. Ben de derim ki bu, hayvanın evcilleşmeden önceki yırtıcılığına bağlıdır; evcilleşme orantısına bağlıdır. Gördüğünüz şey Bay Jaggers'in kudretiyle yeteneğini gözünüzden düşürmeyecektir. Dikkatle bakın.»

Bu önsözün içimde uyandırdığı tüm dikkat ve ilgiyle, «Bakarım,» dedim.

Oradan ayrılacağım sırada Wemmick bana beş dakikamı ayırarak Bay Jaggers'i, «Eylem durumunda» görmek isteyip istemediğimi sordu.

Bir çok nedenlerden ötürü, «Peki,» dedim ki bu nedenlerden belki de en önemlisi Bay Jaggers'i hangi «eylem» başında bulacağımı bilmeyişimdi. Kentin göbeğine balıklamasına dalarak kalabalık bir polis mahkemesinde kendimizi bulduk. Burada, sanık sandalyesinde, süslü takı iğnelerini seven dostumuzun bir meslekdaşı oturmuş, kaygılı bir tavırla geviş getirip duruyordu. Vasim ise kadıncağızın birini (kendi tanığı mıydı, yoksa başka birinin tanığı mıydı, bilemiyeceğim) sorgudan geçirmekteydi. Kadını, yargıcı, kısa-

cası mahkemedeki herkesi tirtir titrettiği belliydi. Hangi rütbe ve sıfatla olursa olsun, herhangi birisi beğenmediği bir lâf etmeğe kalksa vasim hemen bunun «zapta geçmesi»ni istiyordu. Gerçeği açıklamayan birisi çıkarsa Jaggers, «Ben seni konuşturmasını bilirim,» diyordu. Gerçeği itiraf edenlere ise, «İşte şimdi elimdesin!» diye bağırıyordu.

Parmağını kemirmesiyle yargıçların yüreğine dehşet salıyordu. Hırsızlar da polisler de onun dudaklarından dökülecek sözleri, yürekleri ağızlarına gelmiş, kendilerinden geçmiş olarak dinliyorlar, o çalı gibi kaşların tek bir kılı kendilerinden yana döndüğü zaman dizlerinin bağı çözülüyordu.

Hangi yandandı? Çıkaramadım. Dört bir yanı kasıp kavurur gibi bir tutumu vardı, çünkü. Ayaklarımın ucuna basarak oradan sıvışırken onun yargıçtan yana olmadığını çıkartabilmiştim yalnızca. Çünkü vasim onun İngiliz Yasa ve Adaletinin temsilcisi sıfatıyla takındığı tutumu yerden yere çarparken, zavallı yaşlı yargıcın masanın altında kalan dizleri tiril tiril titriyordu.

YİRMİBEŞİNCİ BÖLÜM

Bentley Drummle öylesine ters yaratığın biriydi ki yeni bir kitaba bile, yazardan kötülük görmüş gibi bir tutumla başlardı. Yeni bir dostluğa daha güler yüzle başlayacağını elbet ummazdık. Yapısı, devinimleri, kafasının işleyişi yönünden hantal olduğu gibi, donuk renkli yüzünün ablaklığı, ağzının içinde zor dönerek yuvarlanan diliyle de hantaldı. Nasıl ki kendi de dili gibi peltek, yarı oturup yarı yatarcasına bir uyuşuklukla dolanıp dururdu ortalarda. Kısacası tembel, kibirli, cimri, içine kapanık, herkese karşı güvensiz bir kişiydi. Drummle, Somerset İlinden, varlıklı bir ailenin oğluydu. Evindekiler bu yaratığı yıllarca barındırdıktan sonra birgün, erginlik yaşına geldiğini gene de hâlâ kaz kafalının biri olduğunu keşfetmişlerdi. Böylece Drummle, Bay Pocket'e yollanmıştı. Geldiğinde hocasından bir boy daha büyük, çoğu öğrencilerden de bir kaç kat daha kalın kafalıydı.

Startop'a gelince, iradesiz bir kadın olan annesince adamakıllı şımartılmış, okula gideceği çağda evde alakonmuştu. Gene de annesine çok düşkündü, nerdeyse tapınıyordu ona. Yüzünün çizgilerinde de bir kadın inceliği vardı. Herbert:

«Annesini tanımıyorsun, gene de çocuğun tıpkı ona benzediği anlaşılıyor,» demişti. Drummle'dan daha çok yakınlık duymam doğal birşeydi. Daha ilk baştan, küreğe çıktığımız zamanlarda eve dönerken kayıklarımızı yan yana çekerek kayıktan kayığa konuşurduk. Drummle ise tek başına, bizim arkamız sıra gelirdi, kıyıdan suya eğilen dallar altın-

dan, sazların arasından. Sular yükselirken hız yapabileceği zamanlarda bile o, derin sularda rahat edemeyen kuşkulu bir sürüngen gibi, sessizce kıyının yakınından sıyrılıp geçerdi. Ne zaman o günleri ansam, Startop'la benim sandallarımız, gün batımının ya da ayın sulara vuran ışığını yararak ilerlerken, Drummle'ın hep arkamız sıra ya da kıyıdan, karanlıklar içinden geldiğini görür gibi olurum...

En yakın arkadaşım, can yoldaşım Herbert'ti. Sandalımı onunla paylaşmaya karar vermiştim. Biraz da bu yüzden sık sık Hammersmith'e geliyordu. Nasıl ki ben de onun handaki dairesini paylaştığım için sık sık Londra'ya iniyordum. Aklımıza estiği zaman, saate-sıraya bakmaksızın kalkıp birbirimizi görmeğe gidiyorduk. Yürüdüğümüz o yolun (şimdi eski güzelliğini yitrmiş olmakla birlikte), hâlâ gönlümde gençliğin umut, inanç dolu toy günlerinden kalma ayrı bir yeri vardır.

Pocket'lerin yanına gireli bir iki ay olmuştu ki günlerden birgün Bay ve Bayan Camilla çıkageldiler. Camilla Bay Pocket'in kız kardeşi oluyordu. Onlarla birlikte Miss Havisham'ın yaş gününde görmüş olduğum Georgiana da çıkageldi. Kendisi bir kardeş çocuğu oluyordu. Hazımsız katılığına din sevgisi, safrasına da sevgi diyen hiç evlenmemiş bir kadındı.

Bu kişiler çıkarlarına dokunulan aç gözlü, cimri kişilerin hıncıyla bana diş biliyorlardı. Bunun doğal bir sonucu olarak da, paraya konmuş olduğumdan ötürü bana en aşağılık biçimde dalkavukluk ediyorlardı. Bay Pocket'e karşı tutundukları tutumsa, kendi çıkarlarına aklı ermeyen bir koca-bebeğe karşı gösterilen, sabırla karışık bir küçümsemeydi. Miss Havisham'ın evindeyken de Matthew Pocket'ten bu yollu söz ettiklerini unutmuş değildim. Bayan Pocket'e ise tepeden bakıyorlardı. Gene de zavallıcığın Felekten Sille Yemiş olduğunu yadsımıyorlardı çünkü bu düşüncenin ışığı onların durumuna da hafifçe yansıyordu, ne olsa...

İşte böyle bir çevre içinde yetiştim, eğitim yolunda çalışmağa koyuldum. Çok geçmeden pahalı zevkler edindim; birkaç ay önce duysam başımı döndürecek sayıda paralar

harcar oldum. Ne var ki, iyi ya da kötü, ne yaparsam yapayım, çalışmalarımı hiç bir zaman savsaklamıyordum. Bundan kendime çıkarabileceğim tek övünme payı, kendi eksikliklerimi görebilecek kadar gözümün açık olmasıdır. Bay Pocket bir yandan, Herbert öbür yandan, çabucak yonttular beni. Birinden biri her zaman dirseğimin dibinde, bana istediğim yönü vermek, yolumdaki engelleri kaldırmak için ellerinden geleni yapıyorlardı. Bu durumda yerimde saymam için en azından Drummle kadar hödük olmam gerekirdi.

Kaç haftadır Wemmick'i görmüyordum. Ona mektup yazarak bir gün kararlaştırıp evlerine gitmek istediğimi bildirdim o da önerime çok sevindiğini, saat altıda beni yazıhanede bekleyeceğini bildiren bir mektup yazdı. Gittiğimde onu orada buldum. Saat altıyı vururken o da kasanın anahtarını sırtından aşağı sarkıtmaktaydı. Beni görünce:

«Walworth'e yürüyerek gitmeyi düşündünüz mü?» diye sordu.

«Elbette,» dedim. «Siz isterseniz.»

«Hem de çok isterim.» Ayaklarım sabah beri masanın altından çıkmadı; biraz kıpırdatmak sanırım iyi gelir. Şimdi, yemeğe ne hazırladım, size anlatayım, Bay Pip. Evde yapılmış olan sığır yahnisiyle mezeciden aldığım tavuk çevirmesi var. Etinin yumuşak olduğunu sanıyorum, çünkü dükkân sahibi geçen gün bizim bir davada jüri üyesiydi, çok insaflı davrandık ona. Pilici alırken bunu birazcık başına kaktım, doğrusu. 'Şöyle en iyisinden bir tane seçiver, dostum Briton, çünkü sizi birkaç gün daha jüri bölmesinde alakoymayı canımız isteseydi, yapabilirdik,' dedim. O da buna karşılık, 'İzin verirseniz size dükkânımızdaki en iyi pilici armağan edeyim,' dedi. İzin vermez olur muyum hiç? Ne olursa olsun, maldır, hem de taşınabilir türünden! Sofrada yaşlı birinin bulunması neşenizi kaçırmaz ya, umarım?»

Doğrusu önce onun tavuk çevirmesinden söz ettiğini sandım ama sonra Wemmick, «Bizim pederle birlikte oturuyorum da,» diye ekledi.

O zaman terbiyenin gerektirdiği yanıtı verdim.

Yürüyerek yola düzüldüğümüz zaman Wemmick, «De-

mek daha Bay Jaggers'e yemeğe gitmediniz?» diye sordu.

«Yok, çağırmadı, daha.»

«Sizin geleceğinizi duyunca bugün o da öyle dedi. Yarın ondan bir çağrı alacağınızı sanıyorum. Arkadaşlarınızı da çağıracak. Üç kişiler, değil mi?»

Gerçi Drummle'yi arkadaş yerine koymazdım, gene de, «Evet,» diye karşılık verdim.

«Sizin çetenin hepsini çağıracak, işte.» Çete sözünü pek övünç verici bulmamıştım, gene de sesimi çıkarmadım. Wemmick, «Sofraya ne yemek çıkaracak bilemem, ama en iyisinden çıkaracağına güvenebilirsiniz. Değişiklik beklemeyin, ama kusursuzluk bulacağınızdan da kuşkunuz olmasın.» Wemmick biraz duraladı, sonra geçen kez sözünü etmiş olduğumuz kâhya kadını düşünerek konuştuğunu benim anlayacağımı biliyormuş gibi, «Bizim patronun evinde tuhaf birşey daha vardır,» dedi. «Geceleyin kapılarla pencerelerin kapatılmasına izin vermez.»

«Peki hiç hırsız girmez mi evine?»

«İşin püf noktası da bu ya. Kendisi dünya aleme ilân etmiştir. 'Evimi soyacak adam varsa hodri meydan, gelsin boyunu göreyim,' der durur. Tanrı sizi inandırsın, bize başvuran kaç kasa hırsızına yalvarırken duymuşumdur onu; belki yüz kez duymuşumdur. 'Evimi biliyorsun, kapım pencerem de hep açık durur,' der hırsıza. 'Neden gelip bir iş çevirmezsin benim orda? Hadi, hadi, bir gece şeytana uy da gel,' diye yalvarır. Ama bu işi, ne para için ne de başka bir şey için yapacak babayiğit daha anasının karnından doğmamıştır.»

«Demek böylesine korkarlar ondan?»

«Ödleri kopar. İnanın bana, tir tir titrerler. Beri yandan patron da, öyle horozlanmasına bakmayın, tilkinin tekidir ha. Evinde tek parça gümüş bulamazsınız. Hepsi taklittir, en ufak kaşığına dek...»

«Demek zavallıların eline birşey geçmeyecek,» dedim. «Göze alıp oraya...»

«Ama patronun eline çok şey geçer,» diyerek Wemmick benim sözümü kesti. «Öbürküler de bal gibi biliyorlar bunu.

Canlarını alır onların patron, gözlerinin yaşına bakmadan hepsinin canını alır.»

Vasimin gerçekten büyük adam olduğunu düşünmeğe başlamıştım. Derken Wemmick:

«Evde gümüş bulundurmamasına gelince, bu onun yaradılışının derinliğindendir,» dedi. «Irmaklar gibi onun da derinliği kendine özgüdür. Taktığı kösteğe baksanıza. O sahicidir işte.»

«Çok ağır bir zincir,» dedim.

«Ağır mı dediniz? Hem de nasıl! Saati de su içinde yüz pound değerinde, sahici altındandır. Biliyor musunuz, Bay Pip, bu kentte o saatle köstekten haberi olan su içinde yedi yüz hırsız var. Bunların hepsi, erkeği, kadını, yaşlısı, çocuğu, o kösteğin her halkasını ayrı ayrı tanırlar. Ama kalıbımı basarım yanılıp elleri değse dağlanmış gibi hemen yere atarlar.»

Önce bu konuyu, sonra daha genel konuları lâf edinerek Bay Wemmick'le ben, yolla zamanın nasıl geçtiğini bilemedik. Sonunda Wemmick bana Walworth semtine gelmiş olduğumuzu haber verdi.

Kara toprak yollar, hendekler, küçük bahçelerle dolu bir yerdi burası. Sıkıcı, ücra bir görünümü vardı. Wemmick'in evi işlenmiş bir bahçenin orta yerinde tahta ahşap bir yapıydı. Tepesi de, toplarla donanmış bir hisar burcuna benzetilmek üzere biçimlendirilip boyanmıştı.

«Kendi elimle yaptım,» dedi Wemmick. «Ne güzel duruyor, değil mi?»

Kuleyi övüp göklere çıkardım. Ev ise gördüğüm evlerin belki de en miniğiydi. Kilise penceresi gibi (yarısı uydurma) garip, Gotik pencereleri vardı. Kapısı da Gotik stilindeydi ama öyle küçüktü ki içeri zor girebildik, desem yeri var.

«Şu gördüğünüz, sahibi bayrak direğidir, Bay Pip. Pazarları sahici bayrak çekerim. Şuraya da bakın. İçeri girdiğim zaman bu köprüyü kaldırırım, dünya ile olan ilişkilerimi kesmiş olurum.»

Köprü dediği iki metre genişliğinde, bir metre derinliğindeki bir su hendeğinin üstüne çekilmiş bir kalas parça-

sıydı. Ama güzel olan, Wemmick'in bunu kaldırıp yerine takarken gösterdiği gururdu; bu işi iş olsun diye değil, tadını çıkararak yaptığını belirten gülümsemesiydi.

Wemmick, «Her akşam, Greenwich ayarıyla saat dokuzda topumuzu patlatırız,» diye ekledi. «İşte şuracıkta. Gördünüz mü? Patladığını duyunca siz de beğeneceksiniz gümbürtüsünü; nasıl zehir zemberek olduğunu siz de duyacaksınız.»

Adı geçen ağır çaplı top, kafesten örülme ayrı bir burçta durmaktaydı. Yağmurdan kardan korunması için de üzerine şemsiye biçimli, şirin bir siper uydurulmuştu.

Wemmick, «Arka bahçede de,» diye anlatmasını sürdürdü. «Kale görüntüsünü bozmamak için gözlerden ırak bir yerde... çünkü bu kale görüntüsünü işler durumda bulundurmak yaşlı babamızın başlıca ilkesidir, bilmem anlatabiliyor muyum...»

Çok iyi anlatabildiğini söyledim.

«Evet, ne diyordum, arka bahçede bir domuzumuzla bir kaç kümes hayvanımız, tavşanlarımız var. Sonra ben kendi elimle yatak hazırlayıp hıyar yetiştiriyorum bir de. Nasıl hıyarlar yetiştirebildiğimi yemekte kendiniz göreceksiniz, efendim. İşte böyle,» diyerek Wemmick başını salladı. Gülümsüyordu ama ciddiydi de. «Evcağızımızın birgün gelip kuşatılmasını düşünebilirseniz, aç kalmadan uzun süre dayanabileceğimizi anlarsınız.»

Sonra Wemmick beni on-onbeş metre ötedeki bir kameriyeye götürdü. Yalnız buraya giden yol kurnazca kıvrımlarla öyle bir uzatılmıştı ki varıncaya kadar hayli zaman yürüdük. Bu kuytu köşede içki kadehlerimiz bizi bekliyordu. İçeceğimiz punç göl biçimindeki bir süs havuzunda soğumağa bırakılmıştı. Zaten kameriye de bu sözde-gölün kıyısında kurulmuştu. Bu gölün biçimi yuvarlaktı. Ortasına kondurulmuş duran şey belki bir adacık belki de yemekte yiyeceğimiz salata tabağıydı! Wemmick gölün içine bir fıskiye de yerleştirmişti. Kıyıdaki küçük bir değirmeni döndürüp de bir borunun ağzındaki mantar tıkacı çıkardığınız zaman fıskiye öyle bir fışkırmağa başlıyordu ki insanın elinin tersi ıslanıyordu.

Benim sıraladığım övgülere karşılık olarak Wemmick, «Buranın mühendisi, marangozu, muslukçusu, bahçıvanı, kısacası her işin ustası benim,» dedi. «İyi de oluyor, biliyor musunuz. Newgate yöresinin pasını siliyor insanın üzerinden; Yaşlı Babamızı da sevindiriyor. Sizi onunla hemencecik tanıştırmam canınızı sıkmaz, değil mi? Bir sakıncası yok ya?»

Yaşlı Babayla tanışmak için duyduğum gerçek sabırsızlığı belirttim. Kaleye girdik. Burada, ateş başında oturan çok yaşlı bir adam bulduk. Sırtındaki flanel ceketiyle tertemiz, bakımlı, neşeli, rahat, taş gibi de sağır.

Wemmick ona sevgi, şaka dolu bir baş sallayışıyla, «Ey, Yaşlı Babamız,» dedi. «Nasılız, bakalım?»

Yaşlı adam, «İyiyim, John, çok iyiyim,» diye karşılık verdi.

«Sana Bay Pip'i getirdim, Yaşlı Babamız. Adını duyabilesin isterdim. Bay Pip, siz de durmadan baş sallayıp gülün ona. En sevdiği şeydir. İsterseniz göz kırpıyormuş gibi başınızı sallayın.»

Ben başımı kopacak gibi sallayıp durmağa başladım. Yaşlı Babamız da:

«Oğlumun evi ne güzel, değil mi, efendim?» diyordu. «Tam panayır yerine benziyor. Bence bu güzel yerle üzerindeki işletmelere devlet el koymalı; oğlumun ölümünden sonra da halkın eğlence yeri olarak kullanılmalı burası.»

«Evimizle sen de övünüyorsun, değil mi, Yaşlı Babamız?» Wemmick'in o donuk yüzü şimdi gerçekten yumuşamıştı. Başını sallayabildiğince sallayarak, «Al bakalım,» dedi. Sonra boynunu kıracak gibi olan bir ikinci baş sallamasıyla, «Al, bu da varan iki,» diye ekledi. «Hoşuna gidiyor, değil mi? Bay Pip, eğer yorulmadıysanız... gerçi yabancılar için yorucu olduğunu bilirim... gene de bir kez daha başınızı sallayıverir misiniz? Öyle sevindiriyor ki onu, bilemezsiniz.»

Başımı üstüste sallayıp durdum. Yaşlı Babamızın neşesine diyecek yoktu. O, kümes hayvanlarını beslemeğe davranırken biz de çardağın altında, içkimizin başına geçtik. Wemmick bir yandan piposunu tüttürürken bir yandan da,

evini bu kusursuzluğa ulaştırabilmenin uzun yıllar aldığını anlatıyordu.

«Ev kendinizin mi?»

«Şükür, hepsi benim,» diye Wemmick yanıtladı. «Ucun ucun satın aldım. Sonunda işte böyle konak yavrusu gibi mülküm oldu, Tanrıya şükür.»

«Gerçekten öyle. Bay Jaggers da beğeniyordur, umarım?»

«Ömründe görmedi ki,» dedi Wemmick. «Varlığını bile bilmez. Yaşlı Babamızı da görmemiştir. Onun varlığını da bilmez. Yok; iş başka, özel yaşam başka. İşe gittiğim zaman Kaleyi arkamda bırakıyorum. Kaleye geldiğim zaman da işi unutuyorum. Bir sakıncası yoksa siz de böyle yaparsanız beni sevindirirsiniz. Burasının işyerinde konuşulmasını istemiyorum.»

Bu isteğin yerine getirilmesinin bir onur sorunu olduğunu sezerek ona göre yanıtımı verdim. Punç pek lezzetli olduğundan içip konuşarak saat hemen hemen dokuza değin orada oturduk.

O zaman Wemmick piposunu elinden bırakarak, «Top saati geliyor,» dedi.

Gene Kaleye girdiğimizde Yaşlı Babamızın ocak maşasını ateşte kızdırmakta olduğunu gördük. Her gece yinelenen bu büyük törene hazırlanmanın heyecanı gözlerini parlatmıştı. Wemmick, elinde saat, ateşten kıpkırmızı kesilen maşayı Yaşlı Babamızın alma saati gelsin diye beklemekteydi. Saati gelince maşayı babasının elinden alarak çıktı, biraz sonra da Koca Bum-Bum öyle bir patlayış patladı ki o tahta kutuya benzer küçük, saçma ev sarsıntıdan yıkılacak sandım; içerde kaç tane bardakla kadeh varsa hepsi çın çın öttü.

Bunun üzerine Yaşlı Babamız (ki koltuğunun kollarına sımsıkı yapışmamış olaydı tavana sıçrardı sanıyorum), büyük bir coşkuyla, «Patladı, Patladı! Kulağımla duydum!» diye bağırdı. Ben de onun karşısına geçip öyle bir baş sallamağa giriştim ki sonunda yüzünü göremez olduğumu söylersem abarttığım sanılmasın.

Topla yemek arasındaki saati Wemmick'in ilgi çekici kolleksiyonlarına bakarak geçirdik. Kolleksiyondaki parçaların çoğu «aşırılmış» şeylerdi. Örneğin ünlü bir yalancı belgenin yazılmasında kullanılmış olan kalem, seçkin bir takım suçluların traş usturaları, birkaç perçem saç, hüküm giydikten sonra kaleme alınmış kimi itiraf belgeleri. Wemmick bunlara, kendi deyimiyle, «Her biri baştan sona yalandır, efendim,» olduklarından ötürü özellikle değer veriyordu.

Bu andaçlar ufak porselen ve billûr parçaların arasına serpiştirilmiş duruyordu. Müze sahibinin kendi yapıtı olan bir çok düzgün ufak süs eşyası, Yaşlı Babamızın yontusu olan pipo tıkaçları da sergilenenler arasındaydı. Bu sergi Kalenin ilk girmiş olduğumuz odasındaydı. Burasının yalnızca oturma odasıyla salon değil aynı zamanda mutfak olarak da kullanıldığı çengele asılmış bir tavayla, ocağın üstündeki pirinç bir halkadan sallandırılmış kızartma şişlerinden anlaşılıyordu.

Gündüzleri Yaşlı Babaya bakan derli toplu, temiz pak bir kızcağız vardı. Bu kız sofrayı kurduktan sonra dış dünyaya çıkabilmesi için köprü indirildi; o da ertesi sabah gene gelmek üzere evine gitti. Yemek kusursuzdu. Gerçi Kale çürük cevizler gibi kuru küf kokuyordu. Arka avludaki domuz da evden biraz daha uzağa konulsa belki daha iyi olurdu ama ben gene de konukluğumdan son derece hoşnut kaldım, doğrusu. Burçtaki minicik yatak odamda ise yakınabileceğim tek nokta, bayrak direği ile aramdaki tavanın çok ince olmasından ötürü, bütün gece direği alnımda dengeliyormuşum gibi bir duyguya kapılmamdı.

Wemmick erken kalktı ertesi sabah. Benim pabuçları silip temizlediğini duyarak utandım. Daha sonra kendini bahçıvanlığa verdi. Gotik biçimindeki penceremden dışarı baktığımda onun, sözüm ona Yaşlı Babamızı çalıştırdığını, başını da durup durup büyük bir sevgiyle salladığını gördüm. Akşamki yemeğimiz kadar lezzetli bir kahvaltıdan sonra saat tam sekiz buçukta Küçük Britanya yoluna koyulduk.

Yolda ilerledikçe Wemmick giderek kurur, katılaşır gibiydi. Ağzının çizgisi de bir posta kutusunun yarığına dönüşüyordu gene. Sonunda işyerine varıp da kasanın anahtarını gömlek yakasının arkasından çekip çıkardığı zaman, onu görenler Walworth'da bir kalenin komutanı olduğunu dünyada anlayamazlardı. Kale, köprü, göl, kameriye, fıskiye, Yaşlı Babamız, hepsi birden, Koca Bum-Bum'un son patlayışıyla havaya uçup dağılmış sanırdınız.

YİRMİALTINCI BÖLÜM

Wemmick'in dedikleri çıktı. Çok geçmeden vasimin eviyle yardımcısının evini karşılaştırabilme fırsatına kavuştum.

Walworth dönüşü yazıhaneye girdiğimde vasim kendi odasında, lavantalı sabunuyla ellerini yıkamaktaydı. Beni yanına çağırdı; tıpkı Wemmick'in önceden haber vermiş olduğu gibi, pansiyondaki arkadaşlarımla beni yemeğe çağırdı.

«Yalnız resmilik yok,» diye şart koştu. «Gece kılığı istemiyorum. Yarın akşam, diyelim mi?»

Kendisine nereye gelmemizi istediğini sordum, çünkü onun nerde oturduğu konusunda hiç bilgim yoktu. Vasim, herhangi bir açıklama yapmaktan mesleği gereği genellikle kaçınmanın verdiği bir kaytarmacayla:

«Buraya gelin; birlikte bizim eve gideriz,» dedi.

Bu fırsattan yararlanarak belirtmek isterim ki Jaggers bir müvekkili başından savdığı zaman ille ellerini yıkayarak yaptığı işin izlerinden arınırdı: dişçilerle, hekimler gibi. Odasının bir köşesinde bunun için bir bölme vardı ki kullandığı lavanta yüzünden lavantacı dükkânı gibi kokardı. Kapının arkasındaki ruloda koskocaman bir havlu dururdu. Jaggers karakoldan, mahkemeden gelir gelmez, bir müvekkili uğurlar uğurlamaz hemen ellerini yıkar, bu havluyla uzun uzun kurulardı.

Arkadaşlarımla ben ertesi akşam saat altıda yanına gittiğimizde Jaggers her zamankinden daha karanlık bir işten dönmüş olsa gerekti. Çünkü kafasını yıkanma bölmesine

daldırmış, yalnızca ellerini değil yüzünü de köpük köpük sabunlamış, şimdi de gargara yapmaktaydı. Bu işlemleri yapıp bitirdikten, ellerini koca havlunun her köşesine sildikten sonra bile, cebinden çakısını çıkararak tırnaklarının içindeki dava sorunlarını temizledi. Ancak o zaman ceketini sırtına geçirdi.

Sokağa çıktığımızda gene her zamanki gibi onunla görüşebilmek için dönenip duran bir takım kişiler gördük. Gelgelelim Jaggers'in benliğini saran lavantalı sabun kokusunda öyle kesin bir hava vardı ki bekleyenler onunla görüşebilmek umudundan o günlük vazgeçtiler. Batıya doğru yola düzüldük. Yoldaki gelip geçenler arasında sık sık onu tanıyarak duralayanlar oluyordu. Böyle zamanlarda vasim konuşma sesini biraz daha yükseltiyor ama başkaca bir tanışıklık belirtisi göstermediği gibi, tanındığından haberi olduğunu da sezdirmiyordu.

Bizi Soho semtindeki Gerrard Sokağına, bu sokağın güney kanadındaki bir eve götürdü. Burası oldukça görkemli bir ev sayılabilirse de yazık ki boyası iyice dökülmüştü, pencereleri de pisti.

Jaggers anahtarını çıkartıp kapıyı açtı; taş bir sofaya girdik. Çok az kullanıldığı anlaşılan iç karartıcı, çıplak bir yerdi burası. Böylece koyu kahverengi bir merdivenden ilk kata, içiçe açılan koyu kahverengi üç odalı bir daireye çıktık. Tahta kaplamalı duvarlarda oyma çiçek çelenkleri vardı. Aralarında dolaşıp bize hoşgeldin diyen Jaggers'in yanı sıra bunları ister istemez cenaze çelenklerine benzettim.

Sofra bu odaların en güzeline kurulmuştu. İkinci oda vasimin giyinme odası, birincisiyse yatak odasıydı. Jaggers bize bütün evi kiraladığını, yalnız bizim gördüğümüzün dışındaki bölümleri pek az kullandığını anlatıyordu. Sofrada bir kuş sütü eksikti, bir de gümüş takımları, elbet. Jaggers'in oturduğu yerin yanındaki geniş bir döner büfenin üzerinde türlü cam şişelerle sürahiler, dört tabak da meyva duruyordu. Bütün yemek boyunca vasimin her şeyi kendi elinin altında bulundurduğu, her şeyi kendi dağıttığı dikkatimden kaçmadı.

Odada bir kitap dolabı vardı. İçindeki kitapların kanıtlar, suç yasaları, suçluların yaşamları, yargılanmaları, parlamento kararları ve buna benzer konular üstüne olduğunu gördüm. Bütün eşyalar Bay Jaggers'in kösteği gibi pahalı, ağır şeylerdi. Ne var ki daha çok çalışma odasına benzeyen bir yerdi burası. İçinde hiç süs eşyası yok gibiydi. Köşedeki bir masada, abajurlu bir lâmbanın altında bir deste evrak duruyor, Bay Jaggers'in işini gerçekten eve getirdiğini, akşamlarını da çalışarak geçirdiğini belli ediyordu.

Yolda ikimiz yanyana yürüdüğümüzden Bay Jaggers üç arkadaşımı henüz alıcı gözüyle görememişti. Bu yüzden şimdi çıngırağı çalıp hizmetçisini çağırdıktan sonra gidip şöminenin önündeki halının orta yerinde durdu, üç genci tepeden tırnağa dikkatle süzdü. Onun özellikle değilse bile daha çok Drummle'la ilgilendiğini görünce şaşırdım. Bay Jaggers o kocaman elini bir ara omzuma koyup beni pencere önüne çekerek:

«Pip,» dedi. «Onları ayırt edemiyorum daha. Örümcek olanı kim?»

«Örümcek mi?»

«Şu somurtuk, hantal, alaca renklisi.»

«O Drummle'dır,» diye yanıtladım. «İnce yüzlüsü de Startop.»

Vasim «ince yüzlüsü» ile zerrece ilgilenmeyerek, «Adı Bentley Drummle demek, öyle mi?» diye sordu. «Bu çocuğun tipi hoşuma gitti.»

Böyle diyerek hemen Drummle'la konuşmağa başladı Drummle'ın o tutuk, ağır konuşması onu sıkmak şöyle dursun, tersine, bu suskun, somurtuk genci zorla konuşturmak isteğini bilemiş gibiydi. Ben durmuş onları seyrederken ilk yemeği sofraya getiren kâhya kadın içeri girerek aramızdan geçti.

Kırk yaşlarında göründü gözüme. Ama olduğundan daha genç görmüş olabilirim onu. Oldukça boylu, ince, kıvrak yapılı, solgun benizli, uzun, gür saçlı, uçuk mavi gözlü bir kadın. Yüreğinden mi rahatsızdı, bilmiyorum ama dudakları hep, soluk soluğaymış gibi yarı aralık duruyordu,

yüzünde de heyecanlı, ürkek bir bakış vardı. İki üç gece önce tiyatroda Macbeth'i görmüştüm. Kâhya kadının yüzünü, cadı kazanından yükselen yalaz esintilerinin arasından görülen o büyücülerin yüzüne çok benzettim.

Kadın tabağı sofraya koydu, yemeğin hazır olduğunu haber vermek için efendisinin omzuna parmağıyla şöyle bir dokundu, sonra çekildi. Masa başında yerlerimizi aldık. Vasim bir yanına Drummle'ı, öbür yanına Startop'u oturtmuştu.

Kâhya kadının getirmiş oiduğu balık gerçekten kralları lâyıktı. Bunu o derecede kusursuz bir koyun buduyla aynı oranda nefis bir piliç izledi. Yemeğin yanında gerekli olan salçaları, şarapları, herşeyi ev sahibimiz dirseğinin dibindeki döner büfeden, kendisi sunuyordu. Hepsi de en iyi cinsten olan bu yiyeceklerle içecekleri sofrada dolaştırdıktan sonra gene kendi eliyle yerli yerine koyuyordu. Her öğün için gerekli olan temiz tabaklarla takımları da kendisi dağıtıyor, kirlenenleri yerde, yanıbaşında duran sepetlerin içine atıyordu. Kâhya kadından başka hizmetçi görmedik. Her yemeği o getirip masanın üstüne koyuyordu. Ve her seferinde ben onun yüzünde, cadı kazanının buğuları arasından yükselen bir yüz görüyordum. Yıllar sonra, bu yüzle uzun, dağınık saçlarından başka hiç bir benzerliği olmayan bir yüzü, karanlık bir odada, bir ispirto tasının alevleri ardından geçirmek yoluyla, bu kadının ürkünç görüntüsüne dönüştürmeyi başaracaktım...

Hem kadının kendi çarpıcı görünümü hem de Wemmick'in daha önceden kulağını bükmüş olması yüzünden kâhyayla yakından ilgileniyordum. Odada kaldığı sürece gözlerini vasimden hiç ayırmadığına dikkat ettim. Kadın efendisinin önüne koyduğu herhangi birşeyden elini yavaş yavaş, ürkek ürkek çekiyordu. Efendinin onu geri çağırmasından korkuyordu da söyleyeceği birşey varsa bir an önce söylesin, diye oyalanıyordu sanki. Vasimin tutumundan da kadının bu duygularını bildiğini, onu bilerek böyle ateş üstünde tuttuğunu seziyordum.

Yemeğimiz neşeli geçiyordu. Gerçi ev sahibimiz ortaya

yeni konu atacağı yerde bizim konularımıza katılır gibiydi, gene de söyleşiyi gerçekte onun yönettiğini, onun kurnazlığının etkisi altında hepimizin kişiliklerimizin en kötü, en zayıf yönlerini ortaya vurmağa başladığımızı çok geçmeden anladım. Konuşmağa başlar başlamaz bir de ne göreyim, parayı su gibi harcamak huyumu anlatıyor, ilerimin ne denli parlak olduğuyla böbürleniyor, Herbert'e biraz tepeden baktığımı belli ediyordum! Herkes de tıpkı benim gibi davranmaktaydı ama en ileri gidenimiz kuşkusuz Bentley Drummle idi. Onun, tüm tutukluğuna, kuşkulu huylarına karşın, hepimizle en saldırgan biçimde alay etmeden duramayışı, daha balıklarımızı yerken ortaya çıkmış bulunuyordu.

Meyvamızla, peynirimizi yerken söz kürek sefalarımıza geldi. Geceleri ağır bir sürüngen gibi peşimiz sıra, gölgelerin arasından geldiği için Drummle'a takıldık. Bunun üzerine Drummle ev sahibimize dönerek bunu isteyerek yaptığını, bizim yokluğumuzu varlığımıza yeğ tuttuğunu, hüner yönünden bizi kat kat aştığı gibi güç yönünden de istese, bir üfleyişiyle bizleri un-ufak edebileceğini ileri sürdü.

Anlayamadığım bir yöntemle vasim onu öyle bir kışkırtıp kızıştırmıştı ki Drummle bu önemsiz konuda, nerdeyse yırtıcı bir öfkeyle ateş püskürmeğe başlamıştı. Pazularının gücünü göstermek için kolunu sıvayıp sıkmağa bile kalkıştı. Bunun üzerine biz de kollarımızı sıvayıp pazularımızı şişirerek kendimizi gülünç düşürdük.

Efendim, bunlar olup bittiği sırada kâhya kadın sofrayı toplamaktaydı. Onunla hiç ilgilenmez görünen vasim ona sırtı dönük olarak oturuyor, işaret parmağını yan yan dişleyerek Drummle'a karşı, hiç akıl erdiremediğim bir ilgi gösteriyordu. Derken birden o koca eliyle kâhyanın elini kavradı. Öyle beklenmedik bir sırada, öylesine çarçabuk yapmıştı ki bunu, bizler aramızdaki aptalca yarışmadan vazgeçerek duraladık.

«Madem güçten söz açtınız,» dedi Bay Jaggers. «Güçlü kol nasıl olurmuş ben göstereceğim size. Molly, şunlara bileğini göster.»

Kadının kapana kısılan eli masanın üstündeydi ama

öbür elini bir çırpıda arkasına saklamıştı. Gözlerini dikkat, yalvarış dolu bir bakışla efendisinin yüzüne dikerek alçak sesle konuştu:

«Yapmayın, efendim.»

Jaggers inatla, «Bilek nasıl olurmuş, görün bakalım,» dedi. «Göster bileğini, dedim, Molly.»

Kadın gene, «Efendim,» diye mırıldandı. «Ne olur.»

Jaggers ondan yana değil de inatla odanın karşı köşesine bakarak, «Molly, iki bileğini birden göster onlara,» dedi. «Göster, dedim. Hadi!»

Elini kadının elinden çekti: o elin bileğini masanın üstünde ters çevirdi. Kadın öbür bileğini de arkasından çıkararak masanın üstüne, birincisinin yanına uzattı. İkinci gösterdiği bilekte derin, çapraz yara izleri vardı: kadının kolunu biçimsizleştiren sayısız izler. Kadın ellerini masaya koyduğu zaman bakışlarını da efendisinden ayırdı, birer birer yüzlerimizde dolaştırdı.

Jaggers kadının kol kaslarında parmağının ucunu dolaştırarak serinkanlılıkla, «Güç dolu bu bilekler,» dedi. «Bu kadının bileklerindeki güçle boy ölçüşebilecek erkek azdır. Bu ellerdeki kavrama gücü karşısında insanın beyni durur. Meslek yaşantımda bir çok kişilerin ellerini incelemek fırsatını buldumsa da kavrama yönünden şu bileklerle yarışabilecek elleri daha bulamadım; ne bir kadında ne de bir erkekte...»

Vasim bu sözleri rasgele bir konuymuş gibi ağır ağır söylerken kadın da gözlerini sırayla hepimizin yüzünde dolaştırıp duruyordu. Efendi susar susmaz kadın gözlerini gene ondan yana çevirdi.

Jaggers başını hafifçe eğerek, «Oldu, Molly,» dedi. «Herkesi hayran bıraktın, gidebilirsin artık.»

Molly ellerini çekerek odadan dışarı çıktı. Bay Jaggers de döner büfesindeki sürahileri alarak önce kendi bardağını doldurdu, sonra şarabı bize geçirdi.

«Baylar, saat dokuz buçukta ayrılmak zorundayız,» dedi. «Zamanınızı hoşça geçirin. Hepinizle tanıştığıma çok sevindim. Bay Drummle, size içiyorum.»

Drummle'ı özellikle seçmekteki amacı onun kendini daha da ele vermesini sağlamaksa vasim tam başarıya ulaştı. Kazandığı zaferin somurtuk kıvancı içinde Drummle bize giderek daha yüklenmeğe, daha kabalaşmağa başladı, öyle ki sonunda dayanılmaz olup çıktı. Ondaki bu gelişmeleri Bay Jaggers hep o garip ilgiyle adım adım izliyordu. Drummle onun, şarabının yanında çimlendiği baharatlı bir mezeydi sanki.

Gençliğin verdiği düşüncesizlikle hepimiz içkiyi aşırı kaçırdık sanıyorum. Hepimizin gereğinden çok konuştuğumuzdansa hiç kuşkum yok. Drummle'ın bizleri, paramızı har vurup harman savurmakla suçlayan kaba bir sözü özellikle kanımıza dokundu. Kendimi tutamayarak hemen ortaya atıldım; daha beş on gün önce Startop'tan benim yanımda boç alan bir adamın böyle şeyler söylemesinin hiç de hoş kaçmadığını, ileri sürdüm. Drummle dikleşerek:

«Korkmayın,» dedi. «Öderiz elbet.»

«Ödemezsin demek istemedim. Ne var ki bu durumda insan hiç değilse dilini tutar da bizim çok para harcamamızı lâf edinmez, gibi geliyor bana.»

Drummle, «Ona öyle geliyormuş,» diye dudak büktü. «Şu işe bak!»

Ben onu yerin dibine geçirmek niyetiyle, «Bana öyle geliyor ki,» dedim gene, «içimizden biri senden ödünç para istese vermezsin.»

«Ha şunu bileydin,» dedi Drummle. «Hiç birinize zırnık vermem ben. Kimseye zırnık vermem.»

«Madem öyle, başkalarından borç para alman doğrusu ayıp, gibime geliyor.»

Drummle da gene, «Ona öyle geliyormuş,» dedi. «Şu işe bakın hele!»

Öyle sinir bozucu bir tutumdu ki bu. Hele karşımdakinin o asık suratlı direncini zerrece kıramadığını bilmek beni daha da çıldırtıyordu. Herbert'in beni susturmak için gösterdiği çabalara aldırmayarak:

«Sayın Bay Drummle,» dedim. «Madem bu konuya girdik, siz o borcu aldığınız sırada Herbert'çiğimle aramızda

geçen bir olayı anlatayım bari...»

Drummle homurdanırcasına, «Herbert'çiğinizle aranızda neler geçtiği bana vız gelir, tırıs gider,» diye karşılık verdi. Sonra homurtusunu biraz daha yavaşlatarak, ikimizin de cehenneme kadar yolumuz olduğunu söyledi, sanıyorum.

«Siz ilgi duysanız da duymasanız da ben anlatacağım,» diye direttim. «Parayı cebinize atarken öyle sevinçliydiniz ki, Startop'la alay ediyormuşsunuz gibi geldi bize. Bu borcu verecek kadar zayıf davrandığı için ona bıyık altından güldüğünüzü konuştuk, aramızda.»

Drummle bu kez açıktan açığa güldü. Elleri cebinde, o yuvarlak omuzlarını kısmış yüzümüze karşı gülüyor, düşündüklerimizin doğru olduğunu anlatmağa çalışıyordu. Evet, hepimizi enayi yerine koyup küçük görmüştü.

Bunun üzerine Startop sözü aldı; Drummle'a dönerek, «Biraz daha nazik olamaz mısın?» diye sordu.

Benden çok daha yumuşak konuşmuştu. Startop canlı, neşeli, cin gibi bir genç olduğundan Drummle onu hiç çekemez, onun kişiliğini doğrudan doğruya kendi kişiliğine karşı savrulan bir sövgü gibi görürdü; çünkü kendisi yaradılışla huy yönünden Startop'un tam tersiydi. Şimdi de kaba, hot bir karşılık verdi. Startop'sa ufak bir şakayla sözü değiştirmeğe çalışarak hepimizi güldürdü.

Bu ufak başarıya herşeyden çok içerleyen Drummle, durup dururken, hiçbir şey söylemeksizin ellerini ceplerinden çıkardı, o yuvarlak omuzlarını gevşetti, dudaklarından bir sövgü haykırışı koparırarak kocaman bir bardağı kavradığı gibi karşısındakinin kafasına fırlatmağa davrandı. Neyse ki ev sahibimiz Drummle'ın kolunu, büyük bir hünerle tam havaya kalkmış olduğu sırada tuttu da bardağın fırlatılmasını engelledi.

Sonra ölçülü bir devinimle bardağı yerine koydu, o ağır kösteğin ucundaki saati çıkarıp bakarak, «Baylar, son derece üzgünüm ama saat dokuz buçuk,» dedi.

Ne demek istediğini anlayarak hepimiz ayağa kalktık oradan ayrıldık. Daha sokak kapısına varmadan Startop hiç birşey olmamışcasına, Drummle'ı, «Arkadaş,» diye çağırma-

ğa başlamıştı bile. Neylersin ki «arkadaş»ın bu yakınlığa karşılık göstermeğe hiç niyeti yoktu; Hammersmith yolunda bile Startop'un yanında yürümedi. Londra'da kalmağa karar veren Herbert'le ben onların arkasından baktık: ayrı kaldırımlardan yürüdüklerini gördük. Drummle kayıkla çıktığımız zamanlardaki gibi gene geriden yürüyor, kaldırımın dibinde, evlerin gölgelerine sığına sığına ilerliyordu.

Sokak kapısı daha kapanmamıştı. Herbert'i bir dakika eşikte bırakıp yukarıya çıkarak vasime unuttuğum bir şeyi söylemeye karar verdim. Giyinme odasında, ayakkabılarının arasında buldum onu. Daha şimdiden kollarını sıvayıp işe girişmiş, ellerini sabunlayarak bizim kirimizden kurtulmağa çalışıyordu.

Tatsızlık çıktığı için özür dilemeğe geldiğimi söyledim. «Umarım beni çok ayıplamadınız,» dedim.

Jaggers yüzüne bir avuç su serpti, sonra damlaların arasından, «Yok canım, hiç üstünde durma, Pip,» dedi. «Gene de senin Örümcek hoşuma gitti.»

Şimdi benden yana dönmüş, başını sallayarak havluyla kurulanmağa başlamıştı.

«Hoşunuza gittiyse iyi, efendim, ama ben ondan hiç hoşlanmıyorum,» dedim.

Vasim, «İyi iyi,» dedi. «Ona sokulayım deme pek. Durabildiğince uzak dur. Ama benim hoşuma gitti işte. Tam kalıbının adamı, Pip; içi neyse dışı da o. Biliyor musun, falcı olsaydım derdim ki...»

Havlunun kıvrımları arasından bakınca benimle göz göze geldi. Başını gene kıvrımların arasına gömüp kulaklarının ikisini birden ovuşturmağa girişerek:

«Gel gör ki falcı değilim,» dedi. «Benim ne olduğumu sen iyi bilirsin değil mi, Pip? İyi geceler.»

«Size de, efendim.»

Bundan bir ay kadar sonra, Bay Pocket'le olan eğitim süresi dolan Örümcek kendi aile yuvasına döndü. Bayan Pocket dışında bütün ev halkının üzerinden bir yük kalkmış gibi oldu.

YİRMİYEDİNCİ BÖLÜM

Çok sayın Bay Pip,

Size bu mektubu Bay Gargery'nin isteği üzerine şunu bildirmek amacı için yazıyorum ki kendisi Bay Wopsle'nin eşliğiyle birlikte Londra'ya gidecek olup, sizi görmeğe gelmesine izin vermenizde bir sakınca yoksa çok sevinecektir. Salı sabahı saat dokuzda kendisi Barnard'ın Otelinde sizi görmeğe gelecektir. Eğer sakıncalıysa aynı yere haber bırakıverin, zahmet olmazsa. Zavallı ablacığınız tıpkı bıraktığınız gibi değişmeden duruyor. Her akşam mutfakta sizi konuşuyor, acaba şimdi ne yapıyor, neler diyor, diye merak ediyoruz. Bunları düşünmemiz şimdi çizmeden yukarı çıkmak sayılıyorsa zavallı geçmiş günlerdeki sevgimize bağışlayın. Mektubunu bu sözlerle kapatan,

Sizi her zaman seven minnettar kulunuz
Biddy.

Not: Gargery özellikle, NE ALEMLER, diye yazayım diye diretiyor. Siz anlarmışsınız; öyle diyor. Şimdi beyefendi olsanız da onunla görüşeceğinizi umuyorum; bundan hiç kuşkum yok çünkü oldum olası iyi yürekliydiniz, o da çok ama çok büyük yürekli, altın gibi bir adam. Yazdıklarımın hepsini kendisine okudum, yalnız bundan önceki ufak bölümü atladım. Kendisi gene özellikle, ille de, **'Ne alemler,'** diye yazmam için tutturdu.

★

Mektup pazartesi günkü postadan çıktı. Demek ki ka-

rarlaştırılan gün ertesi gündü. Joe'yu nasıl duygular içinde beklediğimi olduğu gibi açıklamak istiyorum.

Kıvançla bekliyor değildim; oysa beni ona bağlayan bağlar sayısızdı. Yok, yabana atılmaz bir tedirginlik içindeydim. Canım sıkılmıştı. Joe'nun Londra'ya hiç uymayacağını kesinlikle biliyor, bu uyumsuzluktan rahatsız oluyordum. Onun gelmesini parayla önleyebilecek olsam para dökmekten kaçınmazdım. En büyük avuntum onun Hammersmith'e değil de Barnard'ın Hanına gelecek olmasıydı: böylece Bentley Drummle'ın karşısına çıkmayacaktı, hiç değilse. Herbert'le babasının Joe'yu görmelerinden çekinmiyordum oysa ikisine de saygım vardı. Beri yandan hor görüp tiksindiğim Drummle Joe'yu görecek diye korkudan yüreğimin yağı eriyordu. Tüm yaşantımız boyunca böyle değil midir zaten? En kötü iradesizliklerimizle hainliklerimizi en tiksindiğimiz kimseler uğruna işleriz...

Son zamanlarda handaki daireyi, bu yoksul yere hiç uymayan bir sürü gereksiz esyayla süsleyip püslemeye merak sarmıştım. Barnard'ın odalarıyla giriştiğim bu cebelleşme çok pahalıya oturuyordu bana. Gelgelelim odaların ilk geldiğim zamanki odalar olduğuna inanmak için bin tanık isterdi. Dolaylardaki bir mefruşatçının hesap defterinde kabarık bir kaç sayfa tutmak gibi bir onura da ulaşmıştım. Son günlerde öyle bir hızla almış yürümüştüm ki kendime küçük bir uşak bile tutmuştum. Günlerimi, yalınayak bulup çizmelerle donattığım bu çocuğa el-pençe kölelik etmekle geçirdiğimi söyleyebilirdiniz. Çünkü bizim çamaşırcı kadının ailesinin süprüntülerinden kendi elimle yarattığım bu canavarı mavi ceket, kanarya sarısı yelek, beyaz boyun bağı, krem renginde dizlik pantolon, bir de yukarda sözü geçen çizmelerle damatlıktan sonra, eline yapacak birkaç iş, kursağına da bir sürü yemek sağlamak zorundaydım. Çocuk bu korkunç, sonsuz zorunlukların karabasanıyla dünyamı başıma dar ediyordu.

Başımızın cezası olan bu yaratığa salı sabahı saat sekizde sofada hazır bulunmasını buyurmuştum. (Sofamızın bir metrekare boyunda olduğunu mefruşatçının faturasından

öğrenmiş bulunuyorduk). Herbert kahvaltı için Joe'nun seveceğini sandığı kimi şeyler ısmarlamıştı. Bu ince düşüncesiyle ilgisine candan teşekkür ettim. Gene de, gariptir ki hafifçe sinirlenerek, Joe onu görmeğe geliyor olaydı Herbert böyle hevesli davranmazdı diye buruk düşüncelere kapılmaktan kendimi alamadım.

Her neyse, Joe'yu karşılayabilmek için pazartesi gecesinden kente indim. Sabahleyin erkenden kalkarak oturma odasıyla kahvaltı sofrasını göz kamaştıracak biçimde süsleyip püsledim. Yazık ki hava çisentiliydi. Pencerenin dışında Barnard yufka yürekli, dev yapılı bir baca temizleyicisi gibi, isli gözyaşları dökmekteydi. O sırada bir peri değneğini sallasa bile bu gerçeği gözden gizleyemezdi.

Joe'nun geliş saati yaklaştıkça benim de içimden kaçmak geliyordu. Ne yaparsınız ki Başımın Cezası sözümü dinleyerek sofada beklemekteydi. Biraz sonra da merdivende Joe'nun ayak sesini duydum. Paldır küldür çıkışından anladım onun geldiğini. (Bayramlık ayakkabıları ayağına her zaman büyük gelirdi). Bir de kapıların üzerindeki adları okuyabilmek için alt katlarda uzun uzun oyalanmasından. En sonunda bizim kapının önünde durduğu zaman parmağını adımın boyaları üstünde dolaştırdığını duydum. Sonra da anahtar deliğinden içeri doğru soluduğu kulağıma açıkça geldi.

Sonunda tek bir kez, hafifçe kapıya vurdu. Bizim Biber de (Başımın Cezası olan çocuğun, kendini ele veren adı), «Bay Gargery, efendim!» diye haber verdi.

Joe'nun ayaklarını paspasa silmesi hiç bitmeyecek sandım. Onu çekip içeri almak zorunda kalacağıma inanmak üzereydim ki sonunda kendiliğinden içeri girdi.

«Joe, nasılsın Joe?»

«Pip, ya sen **Nasılsınız, Pip?**»

Joe şapkasını yere, ikimizin arasına koydu, o dürüst, iyi yüzü sevinçten ışıyarak iki elimi birden tuttu; öyle bir indirip kaldırmağa başladı ki beni görseniz en son icat bir tulumba sanırdınız.

«Joe, öyle sevindim ki seni gördüğüme. Ver şu şapkanı bana.»

Gelgelelim Joe şapkasını, içinde yumurta bulunan bir kuş yuvası gibi iki eliyle birden dikkatle tutmuş, dünyada bırakmıyor; ayakta, son derece rahatsız bir durumda, şapkanın üstünden konuşmakta direniyordu.

«Diyeceğim, öyle büyümüşsün, öyle bir kabarmış, ekâ birlikleşmişsin ki.» Joe bu son sözü keşfetmezden önce biraz kafasını yormak zorunda kalmıştı. «Ki inan olsun ülkemiz için de Kralımız için de bir övünç kaynağı olup çıkmışsın, Pip.»

«Sen de, Joe. Çok iyi gördüm seni.»

«Çok şükür, kimseden geri kalır yanımız yoktur. Ablana gelince bıraktığın zamankinden daha kötü sayılmaz. Biddy de her zamanki gibi aklı başında, becerikli, çalışkan. Tüm dostlarımız siz ayrılalı beri ilerledikleri söylenemezse de eskisinden daha kötülemiş değiller. Yalnız Wopsle'dan başka. O çok düşkünleşti, Pip.»

Bunları anlatırken Joe kuş yuvasını hâlâ büyük bir özenle elinde tutuyor, bir yandan da gözlerini devirerek odayı, üstümdeki sabahlığın çiçekli kumaşını süzüp duruyordu.

«Nasıl düşkünleşti, Joe?»

Joe sesini yavaşlatarak, «Kiliseden ayrılıp tiyatro oyunculuğuna başladı,» dedi. «İşte aynen bu oyunculuk yüzündendir ki Londra'ya geldi, beni de yanına aldı. En büyük dileği de,» diyerek Joe kuş yuvasını sol koltuğunun altına sıkıştırarak sağ eliyle, yumurta aranırcasına içini karıştırdı. «...Bir sakıncası yoksa size bunu vermemdi.»

Joe'nun uzattığını alınca bunun başkentteki ufak bir tiyatronun buruşmuş bir ilanı olduğunu gördüm. İlanda, o hafta tiyatroda, «Quintus Poscius Gallus (*) kadar büyük ün yapmış olan usta taşra amatörünün ilk temsilini vereceği», bildiriliyor, bu amatörün, «Ulusal Ozanımızın en yüce trajedilerini eşsiz bir ustalıkla yorumlayarak taşra çevrelerinde büyük (sansasyon yarattığı)» anlatılıyordu.

«Gidip onu seyrettin mi, Joe?» diye sordum.

(*) M.Ö. 62 yıllarında doğmuş Romalı büyük tiyatro sanatçısı

Joe, «Helbet gittim,» diye yanıtladı. Gittim, sözcüğünü büyük bir ciddilikle vurgulamıştı.

«Burada da büyük sansasyon yarattı mı?»

«Nasıl desem? Sahneye atılan portakal kabukları azımsanacak gibi değildi. Hele babasının hortlağını gördüğü sırada! Yalnız sorarım size, beyfendiciğim, seyirciler kişiyle hortlağın konuşmasını durmadan, «Amin!» diye bağırarak keserlerse o kişi kendini oyuna tüm benliğiyle adayabilir mi?» Joe sesini bu duygusal tartışmaya yaraşacak biçimde alçaltarak, «Kişi bir zamanlar, kötü yazgısının sonucu olarak Kiliseye düşmüş olabilir,» diye sözlerini sürdürdü. «Gene de böyle bir zamanda bu yüzden kişiyi bozmak yakışık almaz, değil mi, efendim? Yani demek istediğim, kişi kendi özbe öz babasının hortlağına dikkatini veremezse, gayri neye dikkatini verebilir; değil mi, beyfendiciğim? Hele başına giydirdikleri yas başlığı ufacık olur da kişi bunu başında tutabilmek için ne yaparsa yapsın, kurdeleye taktıkları kara tüylerin ağırlığı başlığı ille aşağıya çekip düşürü-düşürüverirse...?»

Tam o sırada Joe'nun yüzünde kendi de hortlak görüyormuş gibi bir bakış belirmesinden, Herbert'in içeri girmiş olduğunu anladım. Joe'ya tanıştırdım onu. Herbert tokalaşmak için elini uzattıysa da Joe kuş yuvasını sımsıkı bağrına basarak geri geri çekildi.

«Saygıyla selâmlarım, efendim,» dedi. «Diyeceğim, Pip'le siz, umarım burada...» Tam o sırada sofraya kızarmış ekmek getirmekte olan bizim küçük Baş Belâsı Joe'nun gözüne çarptı. Joe'nun hemen onu da bizden biri mertebesine yücelteceğini gözünden anlayarak kaşlarımı çatıp, başımı şöyle bir kaldırınca zavallı Joe büsbütün eli, ayağı, dili birbirine dolaşarak, «Demek istediğim, siz ikiniz, umarım bu havasız köşe sağlık durumunuza bir zarar vermiyordur ya?» diye kekeledi. «Çünkü, diyeceğim, şu hazır bulunduğumuz han Londra ölçülerine göre çok iyi bir han olabilir; namuslu bir aile yeri olduğundan da hiç kuşkum yoksa da, bana kalsa ben buraya domuzumu bile bağlamam,» diye Joe yürekten konuşarak sözlerini sürdürdü. «Demek istedi-

ğim, domuzun semirmesini, pişince hoş bir lezzetle ağızda dağılmasını istiyorsam dünya da getirip buraya bağlamam.»

Oturduğumuz yerin erdemlerini böyle övüp göklere çıkardıktan sonra kahvaltı sofrasına buyur edilen Joe, gözlerini odanın dört bir köşesinde uzun uzun dolaştırarak şapkasını bırakacak uygun bir yer aradı. Bu şapkanın ancak son derece özel bir köşede bırakılabileceğini sanırdınız. En sonunda Joe kuş yuvasını ocak rafının en dip köşesine, diklemesine yerleştirdi. O da, tüm görüşmemiz boyunca durup durup buradan yere yuvarlanmakta kusur etmedi.

Herbert, «Çay mı alırsınız, kahve mi, Bay Gargery?» diye sordu. Kahvaltı sofralarında her zaman Herbert ev sahipliği yapardı.

Joe tepeden tırnağa kaskatı resmilik kesilerek, «Teşekkürler ederim, beyfendiciğim,» dedi. «Hangisi sizdenizin kolaylarınıza gidiyorsa onu alırım, efendim.»

«Kahveye ne buyurursunuz?»

Joe, «Teşekkür buyururum, efendim,» dedi ya, bu önerinin onu düş kırıklığına uğratmış olduğu yüzünden akıyordu. «Siz kahveyi seçmek nezaketliğini göstermiş olduğunuza göre düşüncelerinize karşı çıkacak değilim... değilim ya... kahve içtiğiniz zaman sizi ateş basması hiç başınıza gelmedi mi sizce?»

Herbert, «Çay diyelim öyleyse,» diyerek çaylarımızı boşaltti.

Bu sırada Joe'nun şapkası raftan yere düştü; Joe sandalyesinden fırlayarak şapkasını kaldırdı, gene tıpatıp eski yerine yerleştirdi. Şapkanın çok geçmeden gene yere düşmesi terbiye kurallarının en zorunlu, en kaçınılmaz bir koşuluydu sanki.

«Kente ne zaman geldiniz, Bay Gargery?»

Joe, «Dün öğleden sonra mıydı ki?» dedi. Ama önce elini şöyle ağzına götürüp öksürmüştü. Kente geldikten sonra boğmacaya yakalandığını sanırdınız. «Yok, değildi. Evet evet, dün öğleden sonraydı. Evet.» Bunları söylerken yüzünde katıksız bir gerçekçilik, bilgiçlik, büyük bir ferahlama birbirine karışmıştı.

«Londra'yı gezecek fırsatınız oldu mu bari?»

«Oldu, efendim, oldu,» dedi Joe. «Wopsle ile birlikte dosdoğru Blacking Haline bakmağa gittik. Ne var ki dükkan kapılarına yapıştırdıkları o kırmızı reklam yaftalarıyla hiç bir ilişkisini bulamadık, beyefendiciğim.» Sonra Joe, «Yani demek istediğim,» diye açıklamaya girişti, «Yaftalardaki resimler çok mimariyaneycesine çizilmiş de...»

Bir ara Joe şu mimarî sözcüğünü sonsuza dek uzatacakmış gibi geldi, bu da bana bildiğim bir çok mimarî yöntemlerini anımsattı. Neyse ki Joe tam sözcüğün derinliklerine daldığı bir sırada şapkası, gene yuvarlanmağa başlayarak onun dikkatini kendi üstüne çekti. Doğruyu söylemek gerekirse bu şapka Joe'cuğun sürekli dikkatini gerektirir olmuştu. Dikkatin yanı sıra uyanıklıkla çeviklik de istiyordu. Joe da neme gerek, büyük bir hünerle çeviklik göstererek yerinden fırladığı gibi atılıyor, şapkayı kimi kez yere düşerken, kimi kez havada yakalıyor; yere düşmüşse, odanın çeşitli köşelerinde gezdirip duvar kâğıdının orasına burasına çarparak silkeliyor, ancak ondan sonra gene yerli yerine kaldırıyordu. Bütün bu cambazlıkların arasında şapkayı bir ara leğendeki suyun içine düşürünce ben, durumla şapkaya kendim el koyma gereğini duydum.

Mintanının yakasıyla ceketinin yakasına gelince, bunlar insanın kafasını karıştıran nesnelerdi; çözümü olanaksız görünen iki giz... İnsanın iyi giyimli sayılması için çene derilerini yüksek, dimdik yakalarla sıyırması ille gerekli miydi? İnsanın gezmeklik kılığını giyince can acısından kıvranmasında ne gibi bir erdem bulunabilirdi?.. Sonra Joe öyle olmayacak zamanlarda, örneğin çatalı tabağıyla ağzının arasında, yarı yoldayken, öyle anlaşılmaz, derin düşüncelere dalıp dalıp gidiyordu ki! Gözleri öyle olmayacak yönlere kayıp duruyor, birden garip gıcıklar tutarak öksürük nöbetlerine yakalanıyordu ki! Masadan da kırk metre ötede oturduğundan yemeklerin çoğu ağzına gireceği yerde halıya dökülüyor, gelgelelim Joe bunu bilmezlikten geliyordu. Kısacası Herbert işine gitmek için yanımızdan ayrıldığı zaman rahat bir soluk alarak sevindim.

Bütün suçun bende olduğunu anlamağa ne aklım ne de gönlüm yeterli değildi henüz: ben Joe'nun yanında daha rahat, daha yakın olabilseydim o da bana karşı daha rahat, daha yakın olacaktı elbet. Oysa ben içten içe ona karşı sabırsızdım, ona sinirleniyordum; bu durumda o da davranışlarıyla benim başıma taş yağdırıyordu.

«Efendim, hazır şimdi bizler ikimiz yalnız ve başbaşa kalmışken...» diye söze girişti.

«Joe,» diye huysuzlanarak sözünü yarıda kestim. «Sen bana, efendim, demeğe utanmıyor musun, kuzum?»

Joe siteme benzer tek bir bakış fırlattı bana. Boyun bağıyla yakalarının katıksız gülünçlüğüne karşın onun bu bakışında büyük bir gururun varlığını sezdim.

«Hazır yalnız ve de başbaşa kalmışken,» diye konuşmasını sürdürdü. «Benim de burada bir kaç dakikadan daha çok kalmağa zamanım ne de niyetim bulunmadığına göre sözlerime burada son vereceğim. Daha doğrusu bugün kendime buraya gelmek onurunu neden verdiğimi anlatmağa başlasam iyi olacak. Tek ve biricik dileğim size yarar sağlayabilmek olmayaydı, kibar beylerin sofrasında, onlarla ekmek bölüşmek onurunu kendime yediremezdim, efendim,» diyerek Joe gene o eski akıcı anlatım diliyle açıklamasını sürdürdü.

Gene o sitemli bakışla karşılaşmak istemediğimden bu kez onun konuşma biçimine, efendim deyişine karşı çıkmadım.

«Ne diyordum, beyfendiciğim, durum vaziyetleri şöyle oldu. Pip'çiğim, geçen akşam Şen Kayıkçılardayken arabasıyla kim çıkageldi dersin? Pumblechook.»

Joe ne zaman sevgisi baskın çıksa bana Pip demeğe, nezaketi baskın çıktığı zamanlarda da efendim ve beyfendi demeğe başlamıştı.

Şimdi ise konuşmasını yepyeni bir yöne saptırarak, «Sözü geçen bu kişi kimi zaman tepemin tasını kötü attırıyor, Pip, iki gözüm,» diye ekledi. «Kasabanın dört bir yanında, herkese, senin küçüklüğünde en yakın can yoldaşın oymuş, sen ona en sevdiğin arkadaşın gözüyle bakarmışsın yollu ko-

nuşup duruyor da...»

«Palavra! Canı yoldaşım sendin, Joe.»

Joe başını şöyle bir silkeleyerek, «Buna tüm yüreğimle inanıyorum, Pip,» dedi «Gerçi şimdi hiç bir anlamla önem taşımıyorsa da zarar yok, efendim. Her neyse, Pip, sözünü ettiğimiz bu kişi biraz yüksekten atar, hindi gibi şişinip gezer ya, o akşam da Şen Kayıkçılarda yanıma geldi, Pip. (Biliyor musunuz, efendim, bir çubuk tüttürüp bir kupa da bira yudumlamak bizim gibi emekçilerin nasıl yüreğini tazeler, hem de öyle aşırıya kaçmaksızın, beyfendiciğim.) Yanıma gelince de, «Joe, Miss Havisham var ya, seninle görüşmek istiyor,» dedi.

«Miss Havisham ha, Joe?»

«Pumblechook öyle dedi. Seninle görüşmek istiyor, dedi bana.»

Joe oturduğu yerden gözlerini devirerek tavana bakmaktaydı.

«Sonra, Joe? Kuzum anlatsana.»

Joe bana çok uzaklardaymışım gibi bakarak, «Ertesi gün, beyfendiciğim, kendi kendimi yıkayıp yuğduktan sonra Miss A.'yı görmeğe gittim.»

«Miss A. mi dedin, Joe? Miss Havisham mı yani?»

Joe vasiyetnamesini yazdırıyormuş gibi resmi, ağır başlı bir tutumla, «Dedim ya, efendim, Miss A., kısacası Miss 'Avisham',» diye karşılık verdi. «Miss Havisham beni karşısında gördüğü zaman şöyle konuştu: Bay Gargery, Bay Pip ile mektuplaşıyor musunuz? Sizden bir mektup almış olduğum için, «Mektuplaşıyorum,» demekte bir sakınca görmedim. Kendisi de bana dedi ki, Öyleyse Bay Pip'e söyler misiniz ki Estella eve dönmüştür ve Bay Pip'i görmeyi çok istemektedir, dedi.»

Joe'ya bakarken yüzüme ateş bastığını hissettim. Onun buraya nasıl bir amaçla geldiğini bilseydim daha yakınlık gösterirdim, diye düşünüyordum. Yüzümün, biraz da böyle düşündüğüm için kızardığını umarım.

Joe, «Eve dönüp de sana bu haberi yazsın diye Biddy'ye söyleyince Biddy gönülsüz durdu,» diye anlattı. «Dedi ki, Pip

bu haberi ağızdan duyarsa daha sevinir. Sen de onu görmek istiyorsun; hazır tatil sırasıyken kendin git, dedi Biddy. İşte, benim anlatacaklarımın hepsi bu, efendim,» diyerek Joe yerinden kalktı. «Pip'çiğim, iki gözüm, her zaman senin iyiliğin, mutluluğun için dua ediyorum. Yıldızın her geçen gün biraz daha yükselir, biraz daha parlar, umarım.»

«Ne o, Joe? Gitmiyorsun ya, daha?»

«Gidiyorum,» dedi Joe.

«Akşam yemeğine döneceksin, değil mi?»

«Dönmeyeceğim,» dedi Joe.

Göz göze geldik. Joe, o mert yüreğinden dudaklarına yükselen tüm «beyefendi»ler o dakikada eriyip giderek bana elini uzattı.

«Pip, iki gözüm dostum benim, yaşamak dediğin nedir ki? Kaynakla birbirine tutturulmuş ayrılık halkalarından bir zincirdir, söz gelişi. İnsan dediğin de kimi demircidir, kimi bakırcıdır, kimisi de kuyumcu. Bu tür ayırımlar eninde sonunda kaçınılmaz olur; karşılaştıkça katlanmaktan başka çıkar yol yoktur. Bugün işlenmiş olan bir kusur varsa bendedir, Pip. Senlen ben, Londra'da bir arada olamayız, iki gözüm. Başbaşa kalabileceğimiz ya da bizi anlayan dostların arasında, tanıdık bir yerde olabiliriz. Gururuma dokunduğu için değil, yaptığım işi doğru yapmak istediğim içindir ki sen beni bu giysiler içinde görmeyeceksin bir daha. Benim örs başından, evimizin mutfağından, bataklarımızdan uzaklaşmam da doğru bir iş değil, Pip. Beni iş kılığıyla, elimde çekicimle, ya da çubuğumla düşünürsen benden pek utanmazsın sanıyorum, dostum. Bir gün gelir beni gene görmek istersen gel, demirci dükkânının penceresinden içeri bak. Orada beni örs başında, önümde o eski, yanık önlüğümle, gene eski işimin ustası olarak görürsen hiç yadırgamazsın. Kalın kafalıyımdır ama sonunda bu işin doğrusuna biraz yaklaştım galiba. İşte böyle, Tanrı hep seninle beraber olsun, yolunu açık eylesin, Pip'çiğim, iki gözüm. Sağlıcakla kal sevgili dostum.»

Joe'nun yalın bir onurla dopdolu olduğunu düşündüğüm zaman yanılmamışım demek. Bu sözleri söylerken kılığının

gülünçlüğü ortadan silinmiş gibiydi. Cennete gitmiş olaydı, giyim kuşamının önemi ancak bu denli yitebilirdi. Alnıma hafif bir öpücük kondurarak dışarı çıktı. Kendimi toparlayabildiğim zaman dışarı koştum, dolay sokaklarda onu aradım ama Joe ortadan yokolmuştu.

YİRMİSEKİZİNCİ BÖLÜM

Hemen ertesi gün kasabaya gitmem gerektiği ortadaydı. Vicdan azabımın ilk coşkunluğu arasında, dosdoğru kendi köyümüze, Joe'nun yanına gitmem gerektiğini de doğal sayıyordum. Gelgelelim ertesi günkü posta arabasında yerimi ayırttıktan, Bay Pocket'lere gidip geldikten sonra, bu son konuda beslediğim düşüncelerle duygular keskinliklerini yitirmeğe başladı. Ben de Mavi Domuz Hanında kalmak için özürler, nedenler yaratmağa başladım: Eve gidersem herkesi rahatsız edecektim; beni beklemediklerinden odamı hazırlamamış olacaklardı; Miss Havisham'a pek uzak düşecektim, oysa Miss Havisham titizdi, buyurgandı, bundan hoşlanmayabilirdi. Kendi kendilerini dolandıranların yanında dünyanın başkaca tüm dolandırıcıları hiç kalır. Ben de bu tür yutturmacalarla kendi kendimi aldattım.

Gerçekten garip değil mi? Başkasının verdiği kalp parayı bilmeden sahici sanıp almam akla yakın geliyor da, kendi bastığım kalp parayı bile bile sahici diye kendime yutturmam!.. Benim iyiliğimi düşünen bir yabancı, eksik olmasın, paramı keseme daha sağlam yerleştirmek özürüyle akçalarımı alıp yerine fındık kabuğu koyabilir. Ama benim kendi kesemi fındık kabuğuyla doldurup sonra gene kendime, para, diye sokuşturmama ne buyrulur?

Mavi Domuz Hanında kalmam gerektiğine karar verdikten sonra bambaşka bir kararsızlığa düştüm: Bizim Baş Belasını da yanıma alsa mıydım, almasa mıydım? Astarı yüzünden pahalı olan bu paralı askerin Mavi Domuz Hanında, ele güne karşı boy göstermesini düşünmek aklımı çeliyor-

du. Kendisini hiç üstünde durmazcasına terziye götürmek, arsız çırağın arsızlığını kursağında bırakmak... bunun düşüncesi de zevkten içimi titretiyordu.

Beri yandan terzi Trabb'in çırağı sırnaşıp bizim Biber'le dostluğu ilerleterek ona bir çok şeyler söyleyebilirdi. Aklı-gözünde haytanın biri olduğundan Biber'le sokakta, herkesin içinde alay edebilir, arkasından ıslık bile çalabilirdi. Sonra uşak tutmuş olduğumu Miss Havisham duyarsa doğru bulmayabilirdi. Kısacası, etraflıca düşündükten sonra Baş Belasını Londra'da bırakmağa karar verdim.

Öğleden sonraki arabada yer ayırtmıştım. Mevsimlerden kış olduğuna göre, kasabaya karanlık bastıktan üç-dört saat sonra ancak varabilecektik. Cross Keys'den kalkış saatimiz öğleden sonra ikiydi. Yanımda Biber'le birlikte kalkış saatinden bir çeyrek önce depoya geldim.

O çağlarda mahkûmları iskelelere posta arabalarıyla taşırlardı. Onların arabaların dışında oturduklarını duymuş, kaç kez araba yolundan gelip geçen arabalarda, prangalı bacaklarını parmaklıktan sarkıtarak oturduklarını görmüştüm. Bu yüzden şimdi beni geçirmeğe gelen Herbert arabamızda iki mahkûmun yolculuk edeceğini haber verince şaşmadım. Gene de, aradan çok zaman geçmiş olmasına karşın hâlâ etkinliğini koruyan bir nedenden ötürü, «mahkûm» sözünü ne zaman duysam irkilirdim.

Herbert, «Canın sıkılmadı ya bu işe, Handel?» diye sordu.

«Yok canım.»

«Duyunca yüzünü buruşturdun gibi geldi de...»

«Hoşnut kaldığımı ileri sürecek değilim; sen de olsan sevinmezdin. Ama canımın sıkılması için de özel bir neden yok ki.»

«İşte, bak ordalar, tepeye tırmanıyorlar,» dedi Herbert. «Ne çirkin, ne yüz kızartıcı bir manzara!»

Mahkûmlar bekçilerine bira sunmuş olsalar gerekti, çünkü yanlarında bir muhafız vardı; üçü de ellerini tersiyle dudaklarını silerek yaklaştılar. İki mahkûm bir araya kelepçelenmişlerdi. Bacaklarında demir parçaları vardı: bi-

çimini ezbere bildiğim o demirler. Sırtlarındaki giysileri de iyi biliyordum. Başlarındaki gardiyanın belinde bir takım tabancası vardı, kolunun altına da koca topuzlu bir değnek sıkıştırmıştı. Gene de mahkûmlarla arasının iyi olduğu anlaşılıyordu. Onların yanı sıra atların arabaya koşulmasını seyrederken, öyle bir duruşu vardı: sanki mahkûmlar henüz halka açılmamış bir sergiydiler, kendisi de müzenin müdürüydü.

Mahkûmlardan biri öbüründen daha boylu, daha cüsseliydi. Gelgelelim, resmi kurulların mahkûmları da özgürleri de kapsayan o yazılmamış, akıl ermez kuralları gereğince, bu iri yapılısına ötekinden daha küçük giysiler vermişlerdi. Kollarıyla bacakları, bu biçimde yapılmış kocaman iğnedenlikleri andırıyordu. Bu giysilerin içinde gülünçleşmişti, gene de o kısık gözünü ilk bakışta tanıdım. Bir cumartesi gecesi Üç Şen Kayıkçıların kanepesinde otururken karşıma geçip bakışıyla bana nişan alan ve beni yüreğimden vuran yabancıydı bu!

Onunsa beni zerrece tanımamış olduğu gün gibi ortadaydı. Bunu kesinlikle biliyordum. Bana takılan gözleri yalnızca kösteğimde oyalandı biraz, sonra adam şöyle bir yere tükürerek öbür mahkûma birşeyler dedi. Bir kelepçe şıkırtısıyla döndüler, bambaşka birşeye bakmağa başladılar. Sırtlarındaki, onları sokak kapılarına benzeten kocaman numaralar, vahşi hayvanlara benzeten kaba saba, yamrı yumru, hantal giysileri, mendilleriyle gözden gizlemeğe çalıştıkları prangalar... sonra araba deposundaki herkesin onlara bakmakla birlikte onlardan uzak durması... bütün bunlar, Herbert'in demin dediği gibi, son derece yüz kızartıcı, çirkin bir gösteri yaratıyordu.

Meğer daha kötüsü varmış! Arabanın arkasını Londradan taşınmakta olan bir aile kapatmış. Bu yüzden mahkûmlara önde, arabacının yanındaki sırada oturmaktan başka çıkar yol kalmıyordu. Bunu duyan ve bu sıradaki dört numaralı yeri ayırtmış olan sinirli bir bay öfkesinden küplere binerek, kendisini böyle haydutlarla bir arada yolculuğa zorlamanın anlaşmaya aykırı çok ayıp bir rezalet, bir hain-

lik, alçaklık, dolandırıcılık olduğunu sayıp döktü. Buna benzer, aklımda kalmayan bir sürü suçlamalarda bulundu.

Bu arada posta arabası hazır durumdaydı, arabacı yola çıkmak için sabırsızlanıyor, hepimiz arabaya binmeğe hazırlanıyorduk. Mahkûmlar da bekçileriyle birlikte sokulmuşlardı. Çevrelerine mahkûmlara özgü olan ve ekmek lâpasıyla çuhanın, halatla tuğlanın karışımından meydana gelen o garip kokuyu saçmaktaydılar.

Gardiyan öfkeli yolcuya, «Böyle onur sorunu yapmayın, efendim,» diye yalvardı. «Sizin yanınıza ben otururum. Onları öbür tarafa oturturum. Size hiç zararları dokunmaz, efendim. Varlıklarından haberiniz bile olmaz.»

Tanıdığım mahkûm, «Benim bunda hiç suçum yok,» diye konuştu. «Gitmek isteyen ben değilim ki. Bıraksalar seve seve burda kalırım. Bana kalsa, yerime kim otururşa otursun, vız gelir.»

«Al benden de o kadar,» dedi öteki. «Bana sorsalardı hiç birinizi dünyada rahatsız etmezdim.»

Sonra ikisi de güldüler, dişleriyle fındık kırarak kabuklarını yere tükürmeğe başladılar. Onların yerinde ben olsam da böylesine aşağılansam, benim de içimden böyle davranmak gelirdi, sanıyorum.

Sonunda öfkeli yolcu için yapılabilecek birşey olmadığına karar verildi: Kaderin kendisi için seçtiği yol arkadaşlarıyla gidecek ya da yolculuktan cayacaktı. Böylece adam yerine geçti, gardiyan onun yanına oturdu, mahkûmlar da kendilerini zar zor yukarı çekerek arabaya bindiler. Tanıdığım mahkûm tam arkama düşmüştü; soluğunu ense köküm-de duyuyordum.

Araba kalktığı zaman Herbert, «Güle güle, Handel!» diye seslendi. Bana Pip'ten başka bir ad takmış olmasının ne büyük bir şans olduğunu düşündüm.

Mahkûmun soluğunu yalnızca ensemde değil, baştan aşağı bütün sırtımda ne denli bir açıklıkla duyduğumu anlatamam. Keskin, kemirici bir zehir taa iliklerime işliyordu sanki. Bu yüzden dişlerim sımsıkı kenetlenmişti. Bu adamın alıp verdiği soluklar arkadaşınınkinden daha çok, daha da

sesli gibiydi. Kaçınabilmek için büzüldükçe bir omzumu kaldırıp gitgide kamburlaştığımı biliyordum.

Hava son derece ayazdı. İki mahkûm soğuğa atıp tutuyorlardı. Gerçekten de çok geçmeden soğuk hepimizi uyuşturmuştu. Yarı yolu imgeleyen hanı geçtiğimizde hepimiz durup durup uyuklamaya, sonra da titreyerek sıçrayıp uyanmağa başlamıştık. Herkes susuyordu. Ben de, arkamdaki adamı hazır ele geçirmişken eline iki pound'luk para sıkıştırsam mı, bu işi yapacaksam gizlice nasıl yapsam, diye düşünürken uyuyakalmışım. Başım, atların arasına balıklama dalmak istiyormuşum gibi öne doğru kayınca korku içinde uyandım; kafamı kurcalayan sorunu gene ele aldım.

Sandığımdan daha uzun zaman uyuklamış olsam gerek ki, gözlerimi karanlığa açtım. Lambalarımızın serptiği titrek ışıklarla gölgeler arasında hiç bir şey seçemiyorsam da bizden yana esen soğuk, rutubetli rüzgârdan, bataklıklara ulaşmış olduğumuzu çıkardım. Rüzgârdan korunup ısınmak için birbirlerine sokulup öne doğru eğilmiş olan mahkûmlar bana şimdi eskisinden daha yakındılar. Uyandığım dakikada konuştuklarını duyduğum ilk sözler benim aklımdan geçen sözlerdi: «İki pound.»

Hiç tanımadığım mahkûm, «Nerden ele geçirmiş bunları?» diye sordu.

Beriki, «Nerden bileyim, yahu?» diye karşılık verdi. «Nasılsa gizleyebilmiş işte. Bir arkadaşı vermiş olsa gerek.»

Tanımadığım mahkûm soğuğun dini, imanı ile ilgili bir sövgü sallayarak, «Keşke benim elimde olaydı,» dedi.

«Para mı, dost mu?»

«Para elbet. İki tane birer pound'luk banknot. Bir tek banknota dünyadaki tüm dostlarımı satarım ben. Hem de güle oynaya. Ee, sonra, herifin dediklerini anlatıyordun.»

«Sonracığımıza, iskele alanındaki bir kereste yığınının arkasında, göz açıp kapayana dek herşeyi kararlaştırıverdik. «Demek taburcu oluyorsun?» diye sordu, ben de, he ya, dedim. O da sordu bana, o gece onun karnını doyuran, onu ele vermeyen o çocuğu bulup da bu iki banknotu verirmiyim, diye. Ben de veririm dedim. Verdim de.»

Öteki hırıltılı sesiyle, «Enayiliğine doyma,» dedi. «Ben olsam parayı bir güzel deve yapardım. Ama seninki de anıma toymuş be. Demek istediğim, seni hiç tanımıyordu, değil mi?»

«Ama hiç. Bambaşka gemilerdendik. Herif ikinci kez hapisten kaçmak suçundan yargılanmış, bu kez kürek cezasına çarptırmışlar.»

«Bu da senin, doğru söyle ama, bu dolaylara ilk gelişin miydi?»

«İlk ve son.»

«Peki, nasıl yerlerdir buraları, sence?»

«Cehennemden geri kalır yönleri yoktur bence. Çamur, sis, bataklık, ağır iş, sonracığıma, ağır iş, bataklık, sis, çamur deryası.»

İkisi de çevrelerini çok ağır bir dille yerin dibine batırdılar. Derken o hırıltılı, boğuk sesleri yavaş yavaş dindi, konuşacak başkaca birşey bulamayıp sustular.

Bu konuşmayı dinledikten sonra içimden hemen aşağı atlamak, araba yolunun karanlık ıssızlığına sığınmak geldi. Ne var ki adamın beni tanımamış olduğuna yüzdeyüz inandığım için arabada kaldım. Gerçekten de, birincisi: büyüyüp delikanlı olduğumdan ötürü çok değişmiştim; ikincisi: giyim kuşam, mevki bakımından da öylesine bambaşka bir durumdaydım ki adamın beni, kötü bir raslantı olmadıkça tanımasının yolu yoktu.

Gene de bizi ayni arabada arka arkaya düşüren raslantı öyle garipti ki her an başka bir raslantı olacak da gerçek adım mahkûmun kulağına gidiverecek diye içime korku doluyordu. Bu yüzden kasabaya girer girmez arabadan inerek ondan uzaklaşmağa karar vermiştim. Kararımı başarıyla uyguladım. El çantam ayaklarımın dibindeki bir bölmenin içindeydi. Çengeli kaldırıp çantamı alarak önüm sıra yola fırlattım ardından kendim de aşağı atladım. Şimdi kasabanın parke döşeli ilk yolunun ağzındaki ilk lamba direğinin altında duruyordum.

Mahkûmlara gelince, onlar arabayla birlikte yollarını sürdürdüler. Hangi noktada indirilip ırmak boyuna götürü-

leceklerini biliyordum. Irmaktaki lenduha, sıvışık yosunlu rıhtım merdiveninde onların yolunu bekleyen mahkûmlar takımı gözlerimin önünde canlandı. Köpeklere buyruk verircesine, «Hey, asılın be!» diye bağıran sert sesi duyar gibi oldum gene. Karanlık suların üzerinde, açıkta sallanan o zincire vurulmuş karaltı, günah işlemiş bir Nuhun gemisi...

Neden korktuğumu sorsalar söyleyemezdim, çünkü içimdeki korku adsız, ne idüğü belirsiz birşeydi, gelgelelim dizlerimi titretecek oranda büyüktü. Otele doğru yürürken korkudan titrediğimi biliyorum: mahkûmun beni tanıması gibi tatsız bir olayın doğurabileceğinden çok daha derin bir korku. Belirli bir biçimi olmayan bu korku, çocukluğumda yaşadığım bir kaç dehşet dakikasının hortlamasından başka birşey değildi.

Mavi Domuz Hanındaki yemek odası açıktı. Girip oturdum, yemeğimi ısmarladım. Garson ancak o zaman beni tanıyabildi. Belleğinin zayıflığından ötürü özür diledikten sonra, «Çocuğu yollayıp Bay Pumblechook'a haber salayım mı?» diye sordu.

«Yok,» dedim. «Sakın ha!»

Joe'ya resmen çırak giriş törenimde hazır bulunmuş olan garşonun yüzünde bir şaşkınlık belirdi. Adamcağız ilk fırsatta kasaba gazetesinin lekeli, yıprak bir baskısını öyle gözüme sokarcasına masaya bıraktı ki elime aldım ve şu paragrafı okudum:

★

Yöremizin demir zenaatçilerinden bir gencin son zamanlarda başına, hem de çok romantik bir biçimde, devlet kuşu konduğunu sayın okurlarımız belki bilmektedirler. (Sırası gelmişken belirtmek isteriz: bu konu, gazetemiz sütunlarının, henüz evrensel üne kavuşmamış olan ozanı Toob'ynin büyülü kalemi için ne uygun, değil mi?) Yıldızı hergün biraz daha parlamakta olan gencimizin en eski dost ve koruyucusunun, kasabamızın en seçkin hemşerilerinden biri olduğunu, bu hemşerimizin tahıl ticaretiyle ilgili olduğunu,

büyük ve merkezî dükkânınınsa Yukarı Sokakta bulunduğunu öğrenmek, sanırım okuyucularımızı yakından ilgilendirecektir. Bu Hemşerimizin, genç Telemaküs'ün başlıca Akıl Hocası olduğunu bildirmek bizlere de duygusal yönden büyük bir doyum veriyor, çünkü, genç Telemaküs'ün güzel bahtını kuran kişinin bizim kasabadan birisi olduğunu bilmek sevindirici birşeydir... Kasaba Düşünürlerimizin derin düşüncelerle kırışmış alınlarında ve de Kasaba Dilberlerimizin ışıltılı gözlerinde: Kim bu Telemaküs? diye bir soru mu okuyoruz? Hemen yanıtlayalım. Sanımızca Quintin Matsys de ANTWERP'li bir DEMİRCİYDİ... Verb sap.

★

Uzun deneyimlere dayanan bir inancımı açıklayım: varlıklı olduğum günlerde Kuzey Kutbuna bile gitsem, öyle sanıyorum ki karşıma yüzde yüz birisi (Ya göçebe bir Eskimo yo da uygar bir beyaz adam) çıkarak başıma devlet kuşu konduran en eski yardımcımın, dostumun, akıl hocamın Pumblechook olduğunu bana haber verirdi!

Telemaküs : Üris'le Penelope'in oğlu. Büyüdüğü zaman bir gece, kaybolan babasını bulmak için serüvenli bir yolculuğa çıkar.

Verb sap. : Anlıyana sivri sinek saz, gibilerden Latince bir deyimin kısaltılmışı. (Çevirenin notu.)

YİRMİDOKUZUNCU BÖLÜM

Ertesi sabah erkence kalkarak dışarı çıktım. Bu erken saatte Miss Havisham'lara gidemeyeceğime göre, o yöndeki kırlara çıkarak oyalandım. Bizim ev karşı yönde kalıyordu. Joe'yu yarın gidip görürdüm artık. Velinimetimi ve onun benim için tasarladığı parlak geleceği düşünerek gezindim.

Estella'yı evlat edinmişti; beni de evlat edinmiş gibi birşeydi. Demek ki niyeti bizim ikimizi bir araya getirmekti. Başka türlüsü olamazdı. O ıssız evi yeniden canlandırıp karanlık odalarını gün ışığına boğmak, durmuş saatleri yeniden işletmek, boş, soğuk ocaklarda gürül gürül ateşler yakmak, örümcek ağlarını kaldırıp atmak, börtü böceği yok etmek gibi işler için Miss Havisham beni seçmişti. Kısacası, söylencelerdeki genç şövalyelerin yaptığı parlak işleri başardıktan sonra Prensesle evlenmeme karar vermişti.

Demin geçerken durup eve bakmıştım. İsli, kavruk tuğla duvarlar, örülü pencereler, kalın kaslı, yaşlı kollara benzeyen sağlam dallarıyla evin bacalarına bile tırmanıp sarılmış olan diri yeşil sarmaşıklar bu eve, insanın aklını çelen, yüreğini çarpıtan bir gizemli hava veriyordu ki bu gizem dolu öykünün kahramanı ben olacaktım. Bu öykünün esin perisi de, can damarı da Estella idi elbet. Gelgelelim, varlığıma karşı konulmaz bir güçle egemen olmasına, tüm düşlerimle umutlarımı benliğinde birleştirmesine, çocukluğumdan beri yaşantımla kişiliğimin üzerinde ölçülemeyecek kadar güçlü tek etken olmasına rağmen... evet bütün bunlara rağmen, o sabahın romantikliği içinde bile Estella'yı olduğu gibi görebi-

liyor, onu gözümde süsleyip püsleyip büyültmeğe kalkmıyordum.

Bunu burada, kesin bir amaçla söylüyorum, çünkü zavallı yazgımın dolaşık çizgileri arasında bize yol gösterebilecek olan tek ip ucu budur. Görüp geçirdiklerimden biliyorum ki, aşkın gözünün kör olduğu konusunda çoğunluğun beslediği inanç her zaman doğru değildir. Benimle ilişkin çıplak gerçek şudur ki Estella'yı yetişkin bir erkek olarak sevmenin tek nedeni ona karşı koyamamamdır. Daha başlangıçtan belirtmek istiyorum ki, her zaman değilse bile çoğu zaman biliyordum ki onu sevmem delilikti, umutsuzluktu, mutsuzluktu, aklın, mantığın, iç rahatının, dirliğin tümüyle dışında birşeydi. Onu sevmenin yıkım olduğunu biliyordum, gene de ilk baştan söyleyeyim, bunu bilmek sevgimi zerrece azaltmıyordu. Onun kusursuz bir melek olduğuna inansam, duygularımı ancak bu kadar başı-boş bırakabilirdim...

Gezintimi, köşke her zamanki saatimde varmak üzere ayarlamıştım. Titreyen bir elle çıngırağı çaldığım zaman bahçe kapısına sırtımı verdim; soluğum düzelsin, yüreğimin çarpıntısı biraz yatışsın diye bekledim. Yan kapının açıldığını, avluda ayak sesleri yürüdüğünü duydum. Ama bahçe kapısı paslı rezeleri üstünde döndüğü zaman bile, duymazlıktan geldim.

Sonunda omzuma bir el dokunmasıyla irkilerek döndüm. Koyu gri kostümlü bir erkekle karşılaşınca daha da irkileceğim doğaldı. Bu, Miss Havisham'ın evinde kapıcı olarak görmeyi umduğum en son adamdı, diyebilirim.

«Orlick.!»

«Ey, küçükbey. İşini, yerini yurdunu bırakıp giden tek sen değilmişsin demek. Neyse, içeriye gir, haydi, çabuk. Bahçe kapısı açık tutulmayacak diye yüksek yerden komut var da.»

Ben içeri girince Orlick bahçe kapısını örtüp kilitledi, anahtarı aldı. Bir kaç adım önüm sıra ilerledi, sonra dönüp yüzüme bakarak,

«Yaa,» dedi. «Biz de buraya kapılandık işte.»

«Nasıl geldin sen buraya, kuzum?»

«Nasıl olacak, yürüye yürüye, elbet,» diye terslendi. «Sandığımı da el arabasıyla peşimden getirttim.»

«İyiden iyiye yerleştin ha?»

«Kötüden kötüye yerleştiğimi hiç sanmıyorum, küçükbey; bundan kuşkun olmasın.»

Ama ben kuşkular içinde bocalıyordum. O ise donuk gözlerini bacaklarımdan, kollarımdan yukarı, yüzüme doğru kaldırdı.

«Demirci dükkânından ayrıldın demek?» diye sordum.

Orlick, «Demirci dükkânına benzer yanı var mı buranın?» diye sordu. «Söyle bana, allasen,» diye çevresini gözden geçirdi. «Dükkâna benziyor mu bu yer?»

Gargery'nin dükkânından ayrılalı kaç zaman olduğunu sordum.

«Bizim burda günler öylesine birbirine benziyor ki insan zamanın hesabını şaşırıyor,» dedi. «Sen köyden ayrıldıktan bir süre sonra geldiğimi biliyorum yalnızca.»

«Bunu ben de bilirdim, be Orlick.»

Orlick buruk bir alayla, «Ee, ne olsa yüksek öğrenim gördün,» dedi.

Bu arada eve varmıştık. Orlick'in odasının kapının hemen içersinde, avluya bakan tek pencereli bir yer olduğunu gördüm. Kapının yanıbaşında oluşu ve ufaklığıyla Paris'teki kapıcı odalarına benzettim. Duvarda bir sürü anahtar asılıydı. Orlick şimdi elindeki anahtarı da bunların yanına astı. Üstüne parçalı-yorgan serilmiş döşeği duvarın kemerimsi bir girintisindeydi. Pasaklı, kuytu, uykulu görünümüyle bu oda, odadan çok, insan kılığındaki bir kakirca sıçanının yuvasına benziyordu. Pencere köşesinin loşluğunda hantal bir karaltı gibi yükselen Orlick de bu yuvada yatıp kalkan insan kılıklı kakırca sıçanına benziyordu... ta kendisiydi, daha doğrusu...

«Bu odayı hiç görmediydim,» dedim. «Zaten eskiden bu köşkte kapıcı bulunmazdı.»

«Bulunmazdı ya. Derken birgün herkesin aklı başına geldi. Köşkün korunmasız olduğunu düşündüler. Mahpusane kaçkınları çevrede fink atarken tehlikeli buldular bunu. O zaman beni salık vermişler buraya. Kendini adam yerine

koyana kul kurban olacak, güçlü kuvvetli biridir, demişler.. Çekiçle, körükle uğraşmaktan iyidir, ne olsa... Doludur ha.»

Ocağın üstünde asılı duran pirinç ağızlı bir tüfeğe gözüm takılmış, Orlick de bunu görmüştü.

Lâfi uzatmayı istemeyerek, «Her neyse,» dedim. «Şimdi ben Miss Havisham'ın yanına gitsem iyi olur artık.»

Orlick önce gerinip sonra başını sallayarak, «Ben orasına karışmam, küçükbey,» dedi. «Benim işim burda biter. Şu gonga şu çekiçle vururum, sen de şu sofa boyunca gidersin. Elbet bir karşıya çıkan olur.»

«Ama benim geleceğimi biliyorlar, sanırım.»

«Onu da biliyorsam arap olayım.»

Bunun üzerine ben, yıllar önce kaba kunduralarımla geçtiğim bildik sofaya saptım, Orlick de gongu çaldı. Sofanın bitiminde (gongun yankıları hâlâ sürüp giderken), Sarah Pocket karşıma çıktı. Zavallıcık, rengi, benim yüzümden temelli değişmiş, sarımsı bir yeşil olup çıkmış gibiydi.

«Aa,» dedi.. «Sizsiniz demek, ha, Bay Pip?»

«Benim, Miss Pocket. Size Bay Pocket'le evindekilerden selâm getirdim. Hepsi de Tanrıya şükür çok iyiler.»

Sarah başını karamsarlıkla sarsarak, «Biraz daha akıllandılar mı ki?» diye sordu. «İyi olmalarındansa akıllarını başlarına toplamaları yeğdir. Ah, Matthew, Matthew, adam olmazsın ki sen! Beyefendi, nerden gidileceğini biliyor musunuz?»

Eh, biliyor sayılırdım çünkü bu karanlık merdivenden yukarıya kimbilir kaç kez çıkmıştım. Şimdi de merdiveni eski günlerdeki hantal kunduralarıma hiç benzemeyen, ince, hafif ayakkabılarımla tırmandım; Miss Havisham'ın oda kapısına eski vuruşumla vurdum.

Onun o saat, «Pip'in vuruşu bu,» dediğini duydum. «Gel içeri, Pip.»

Sırtında o eski gelinliğiyle gene eskisi gibi masa başında, ellerini bastonunun tepesine çaprazlama koyup, çenesini ellerine dayamış, gözlerini ateşe dikmişti. Yanında o zamana dek hiç görmediğim çok şık bir genç hanım oturmaktaydı. Gelinlik ayakkabıların hiç giyilmemiş olanını eline

almış, başını eğmiş, inceliyordu.

Miss Havisham başını ne kaldırdı ne de çevirdi. Gene,

«Gel içeri, Pip,» diye beni çağırdı. «Gel, bakalım. Nasılsın bakalım? Ne o? Bir sultanın elini öpercesine öpüyorsun elimi. Hayrola?»

Birden yalnızca gözlerini oynatarak yüzüme baktı, acı bir alayla gene, «Hayrola?» diye sordu.

Ben ne diyeceğimi pek bilemeyerek, «Duyduğuma göre benim gelip sizi görmemi istemek yakınlığını göstermişsiniz,» diye karşılık verdim. «Ben de hemen geldim.»

Miss Havisham, «Eee?» dedi.

Tanımadığım genç kadın da başını kaldırarak yarı alaycı, yarı şakacı gözlerle bana baktı; o zaman bunların, Estella'nın gözleri olduğunu gördüm. Gelgelelim öyle değişmişti ki Estella, öylesine güzelleşip kadınlaşmış, karşısındakinin hayranlığını kazanacak yönlerde öyle bir gelişmişti ki onunla kıyaslayınca ben hiç yontulmamışım gibi geldi. Ona baktıkça umarsızlığa düşüyor, gene o eski kaba, görgüsüz, köylü çocuğu olup çıkıyordum sanki. Ah, o sırada içime çöken o uzaklık, yetersizlik duygusuyla onu saran o ulaşılmazlık havasını nasıl anlatmalı!

Bana elini uzattı. Onu gördüğüme çok sevindiğimi, bu dakikayı çok uzun zamandır beklediğimi belirten bir kaç söz kekeledim.

Miss Havisham o aç gözlü bakışıyla, «Nasıl buldun onu, Pip? Çok değişmiş mi?» diye sordu.

Sonra bastonuyla ikisinin arasındaki bir sandalyeyi göstererek buraya oturmamı imledi.

«Miss Havisham,» dedim. «İlk geldiğimde onu Estella'ya hiç benzetememiştim. Ama şimdi baktıkça karşımda gene tıpkı o eski...»

«Ne?» diye Miss Havisham sözümü kesti. «O eski Estella'yı bulduğunu söylemeyeceksin ya? İnsanı kıran, kibirli bir kızdı o. Unuttun mu?»

Dilim dolaşarak o günlerin çok geride kaldığını, o zaman bilisiz bir çocuk olduğumu söyledim; buna benzer bir-

şeyler geveledim. Estella büyük bir serinkanlılıkla gülümseyerek,

«Ben Pip'in o zaman haklı olduğuna inanıyorum,» dedi. «Kimbilir ne çekilmez bir yaratıkmışımdır.»

Miss Havisham şimdi ona dönerek, «Ya Pip değişmiş mi?» diye sordu.

«Hem de pek çok,» diyerek Estella beni süzdü.

Miss Havisham Estella'nın saçlarıyla oynayarak, «Eskisi kadar kaba, görgüsüz değil artık ha?» dedi.

Estella gülerek elindeki ayakkabı tekine baktı, gene gülerek bu kez bana baktı, ayakkabıyı yere bıraktı. Bana karşı hâlâ çocukmuşum gibi davranıyorsa da beni peşinden sürüklemek ister gibi bir davranışı vardı.

O düşsel odada, içimden hiç silinmeyen anıların arasında oturup konuştuk. Estella'nın Fransa'dan yeni geldiğini, yakında Londra'ya gideceğini öğrendim. Gene eskisi gibi kibirli, kaprisli olmakla birlikte bu niteliklerine, güzelliğinin karşısında öyle bir boyun eğdirmişti ki, onları güzelliğinden ayırt etmek olanaksız hem de Doğa'ya aykırıymış gibi geldi bana. Onun varlığını, bana çocukluğumu haram etmiş olan o zenginlik, kibarlık özlemlerinin acısından, beni evimden de, Joe'dan da utandıran, soğutan o taşkın düşlerden ayrı olarak düşünebilmek gerçekten olanaksızdı... örsün demiri üzerine çizilen, ocaktaki alevlerin arasından yükselen, dükkânın penceresinde görülüp dağılan o güzel yüzü... Kısacası ne geçmişteki ne de şimdiki zamanda onu canımın canından, özümün çekirdeğinden koparıp ayırmanın yolu yoktu...

Akşama kadar onlarla kalıp otele akşamleyin dönmeme karar verildi. Biraz konuştuk, sonra Miss Havisham Estella ile beni o bakımsız bahçede biraz dolaşmağa yolladı. İçeri döndüğümüz zaman kendisini, eski günlerdeki tekerlekli koltuğuyla dolaştırmamı istiyordu.

Böylece çok eskiden, solgun benizli küçükbeyle karşılaştığım gün geçtiğim çit kapısından Estella'yla birlikte geçtik. Şimdi Herbert olan o küçükbey... Ben, içim titreyerek, Estella'nın bastığı yerlere yüz sürmek istiyordum. Estella

ise son derece serinkanlıydı; benim bastığım yerleri öpmek isteğiyle tutuşmadığı da belliydi. Kavganın geçtiği yere yaklaştığımız zaman Estella durdu.

«Ne garip bir küçük yaratıkmışım küçükken,» dedi. «Gizlenip sizin kavganızı seyrettiğime göre. Ne var ki sonuna dek seyretmiştim, pek de tadını çıkarmıştım.»

«Bana bağışladınız ödül de büyüktü.»

Estella, unutmuş gibi, «Öyle miydi?» diye rasgele, şöyle bir sordu. «Hasmınıza diş bilediğim aklımdadır. Buraya getirip başıma sarmışlar, rahatımı kaçırmışlardı. Bu da benim ağırıma gitmiş, sinirime dokunmuştu.»

«Onunla şimdi can-ciğer arkadaş olduk.»

«Öyle mi? Yanılmıyorsam babasının öğrencisiymişsiniz gibi aklımda kalmış.»

Öyle dedim ama istemeyerek, çünkü öğrenci olmam beni onun gözüne daha da küçük gösterecekmiş gibi geliyordu. Oysa bana zaten küçük bir çocukmuşum gibi davranmaktaydı.

«Durumuzdaki hayırlı değişiklikten sonra dostlarınızı da değiştirmişsiniz,» dedi.

«Elbet,» diye yanıtladım.

Estella, «Hem de kaçınılmaz,» diye kibirli bir tutumla konuştu. «Bir zamanlar yanınıza yaraşan arkadaşlar şimdi hiç yaraşmaz; aykırı düşer.»

Dürüst konuşmak gerekirse, gidip Joe'yu görmeğe gerçekten niyetim olduğunu hiç sanmıyorum. Ama en ufacık bir niyetim vardıysa bile bu sözler üzerine uçtu, gitti.

Estella kavga ettiğimiz yere doğru elini sallayıp o günlerden konuştuğunu belirleyerek, «Sizi ileride parlak günler beklediğinden o günlerde hiç haberiniz yok muydu?» diye sordu.

«Hiç,» dedim.

Yanımda yürüyen bu genç kadının kendi üstünlüğüyle bütünlüğünü, kısacası kendi kendini bilen tutumuyla, benim onun her dediğine boyun eğen, çocuksu tutumumun arasındaki belirgin çelişkiyi görebiliyordum. Bu çelişki ağırıma gitmez değildi. Belki daha da ağırıma gidecekti ya,

kendimi onun sözlüsü yerinde gördüğümden, ona bile bile boyun eğdiğimi, nasılsa birbirimiz için yetiştirildiğimizi düşünerek avunuyordum...

Bahçe rahat yürümeğe elverişli olmayacak kadar bakımsız, izbe, rutubetliydi. İki, üç kez dolaştıktan sonra gene bira fabrikasının avlusuna çıktık. Çok, çok eskiden, bu eve ilk geldiğim gün, onu buradaki boş fıçıların üstünde yürürken gördüğüm yeri tıpı tıpına gösterdim. Estella o yana doğru soğuk, umursamaz bir bakış fırlatarak,

«Gerçek mi?» diye sordu. Evden nasıl çıkarak bana etle bira verdiğini anımsayarak anlattım. Estella, «Unutmuşum,» dedi.

«Beni ağlattığınızı unuttunuz ha?»

Onun bu unutkanlığı, ilgisizliği bana gene için için kan ağlattı, ki ağlayışların en acısı bence budur.

Estella güzel, parlak bir salon kadını gibi bana tepeden bakan bir tutumla, «Benim yüreksiz bir kadın olduğumu bilmeniz gerekiyor,» dedi. «Unutkanlığımın bununla ilişkisi vardır belki.»

Haddim olmayarak buna inanmadığımı belirten bir takım saçmalar geveledim. «Yanlışınız var,» dedim ona. «Yüreksiz insan böylesi güzel olamaz ki,» dedim.

Estella, «Bıçaklanacak, kurşunlanacak bir yüreğim vardır elbet, a canım,» dedi. «Bu yüreğin çarpması durursa benim sonumun geleceği de doğaldır. Gelgelelim benim demek istediğimi anlıyorsunuz. Yüreğimin olması gereken yerde hiç bir yumuşaklık yok; ne anlayış, ne acıma, ne de buna benzer saçma duygular.»

Böyle kıpırdamadan durup da bana dikkatle baktığı zaman aklıma neyi getiriyordu? Miss Havisham'ın bir duruşu, bir bakışını mı? Yok, değildi. Gerçi Estella'nın kimi tutumlarında, bakış ve davranışlarında, bir çala Miss Havisham'ı andıran birşeyler vardı. Bu benzeyişi küçük çocukların çoğu zamanlarını birlikte geçirdikleri büyüklerden kaptıklarını görürüz. Öyle ki büyüdükleri zaman bu nedenle, gerçekte bambaşka olan yüzlerin arasında şaşılası bir benzerlik buluruz. Ne var ki Estella'da şimdi dikkatimi çeken

şeyi Miss Havisham'la olan benzerliğine bağlayamıyordum. Alıcı gözüyle baktım ama Estella'nın gözleri hâlâ benim yüzümde olmakla birlikte demin kafama takılan benzerlik ya da anı, geçip gitmişti.

Ne olabilirdi bu?

Estella, «Ciddi konuşuyorum ben,» dedi. Kaşlarını çatmış değildi çünkü alnı pürüzsüzdü ama yüzünde bir kararlı belirmişti. «Birbirimizi sık sık göreceksek söylediklerime hemen inansan iyi edersin. Hayır,» diye şahane bir tutumla beni, daha dudaklarımı kıpırdatırken susturdu. «Sevgimi başka bir yere vermiş olduğumu filân sanma. Çünkü ben ömrümde sevmek nedir bilmedim.»

Bir dakika sonra yıllardır kullanılmayan bira fabrikasına girmiştik. Estella o ilk gün onu görmüş olduğum yüksek çekme katla kapıyı gösterdi. Benim aşağıdan ürkek ürkek baktığımı unutmamıştı; bunu söyledi. Onun ak elinin uzanışını gözlerimle izlerken, gene o deminki, kavrayamadığım adsız duygu, o belirsiz anının kıpırdanışı içime saplandı. İstemeyerek irkildiğim zaman Estella da elini koluma koydu.

O dakikada hortlak gene göründü, sonra geçip gitti.

Ne idi bu?

Estella, «Neyin var kuzum?» diye sordu. «Şimdi de korkuyor musun yoksa?»

Konuyu değiştirmek için, «Demin söylediğine inanabilsem korkardım,» dedim...

«Demek inanmıyorsun ha? Sen bilirsin. Benden söylemesi... Miss Havisham seni bekliyordur. Gel, bahçede bir kez daha dolaşalım, sonra içeri gireriz. Haydi. Bugün taş yürekliliğimden ötürü gözyaşı döktürmeyeceğim sana. Kavalyem olacaksın. Omzuna tutunabilir miyim?»

Şahane elbisesinin eteği yere sürünmüştü. Estella şimdi bir eliyle eteğini tuttu, öbür elini hafifçe omzuma koydu; gezintimizi sürdürdük. İki üç kez daha dolaştığımız o harap bahçe benim gözümde yapraklarla, çiçeklerle donanmış gibiydi. Eski duvarların çatlaklarında biten sarılı yeşilli otlar, yeryüzünün en eşsiz çiçekleri olsaydı, gözümde

bundan daha güzel, daha değerli bir yer tutamazlardı.

Aramızda Estella'yı benden uzaklaştıracak bir yaş farkı yoktu. Gerçi kız olduğu için benden daha büyük gösteriyorduysa da hemen hemen yaşıttık. Gene de güzelliğinin ona kazandırdığı o erişilmez, ulaşılmaz hava, duyduğum tüm kıvanca karşın, velinimetimizin bizi birbirimize vereceği konusunda beslediğim tüm inanca karşın, beni kahrediyordu. Zavallı, sefil Pip!

Sonunda eve döndük. Vasimin de bu arada Miss Havisham'la görüşmeğe gelip gittiğini, akşam yemeğine döneceğini öğrenince şaşaladım. Küflü şölen sofrasının kurulu durduğu odada çıplak kış ağaçlarının dallarını andıran şamdanlar, biz dışardayken yakılmıştı bile. Miss Havisham tekerlekli koltuğunda beni beklemekteydi.

Koltuğu geçmiş zamana itmek gibiydi, düğün sofrasının çevresinde gene eskisi gibi ağır ağır dönüp dolaşmamız. Ama bu ölüm kokan odada, sandalyesine gömülüp gözlerini kendisine dikmiş bakan mezar-kaçkınının yanında Estella eskisinden de güzel, göz kamaştırıcı duruyordu ve ben onun büyüsüne kendimi daha da kaptırmış gibiydim.

Zaman öyle çarçabuk geçiverdi ki zaten erken olan yemek saatimiz gelip çatmış, Estella hazırlanmak için yanımızdan ayrılmıştı. Uzun masanın ortalarında bir yerde duralamıştık. O buruşuk, kavruk kollarından birini sofraya doğru uzatan Miss Havisham pençeye benzeyen elini sararmış masa örtüsüne dayadı. Estella kapıdan çıkarken bir an duralayıp arkasına bakınca Miss Havisham ona bu eliyle bir öpücük yolladı. Öylesine aç gözlü, ateşli bir öpücük ki tüylerim diken diken oldu.

Sonra, Estella gidip de ikimiz başbaşa kaldığımızda Miss Havisham bana doğru dönerek fısıltılı bir sesle konuştu:

«Güzel, ince, kıvrak değil mi sence? Nasıl da gelişmiş, değil mi? Hayran olmadın mı ona?»

«Onu görüp de hayran olmayan yoktur, sanıyorum, Miss Havisham.»

Kadın oturduğu yerden kolunu boynuma dolayıp başımı kendine doğru çekti.

«Sev onu. Sev onu, sev. Nasıl davranıyor sana karşı?»

Daha ben karşılık veremeden (Böylesine zor bir soruyu yanıtlayabilecek miydim acaba?) Miss Havisham, «Sev onu,» dedi gene. «Sev onu, sev onu! Yüzüne gülüyorsa sev onu. Yüreğinden yaralıyorsa gene sev. Ciğerini paramparça etse bile... insan büyüyüp geliştikçe aldığı yaralar daha derinleşir, çünkü... aldırma, sen gene sev onu, sev!»

Ömrümde böyle ateşli bir heyecan görmemiştim. Kadının boynuma dolanan o cılız kollarındaki kasların, duygularının şiddetiyle dolup kabardığını hissettim.

«Beni can kulağıyla dinle, Pip. Sevilsin diye yanıma alıp evlât edindim onu. Sevilsin diye yetiştirdim, okuttum. Bu gördüğün eşsizliğine, sevilsin diye ulaştırdım onu. Öyleyse onu sev!»

Kimbilir kaçınca kezdi, bu sözcüğü söyleyişi. Daha da söylemeğe niyetli gibiydi. Gelgelelim bu sözcük (sevgi) yerine tiksinti ve kin olaydı, öç, kahır, ölüm acısı olaydı, bir sövgüye ancak bu denli benzeyebilirdi...

Miss Havisham hep o acele, ateş dolu fısıltıyla, «Gerçek sevginin ne olduğunu anlatayım sana, dedi. «Körükörüne bağlanmak, kendini hiç sorgusuz aşağılatmaktır. Karşındakine yüzde yüz boyun eğmek; kendi usuna, tüm dünyanın uyarılarına karşın ona güvenmek, benliğini cellâdının eline hiç esirgemeden vermektir. Benim yaptığım gibi!»

Bu sözleri söyledikten sonra dudaklarından çılgın bir haykırı kopmuştu. Hemen beline sarılıp tuttum onu. Çünkü o kefen gibi giysilerinin içinde doğrulmuş, kendini duvara çarpıp öldürmek istercesine kollarını sallayıp elleriyle havayı pençelemeğe başlamıştı.

Bunalım birkaç dakika ancak sürdü. Kadını gene yerli yerine oturturken burnuma tanıdık bir koku geldi. Dönüp bakınca Bay Jaggers'in odaya girmiş olduğunu gördüm.

Daha önce sözünü ettiğimi sanmıyorum ama vasim yanında her zaman pahalı ipekliden, koskocaman bir mendil taşırdı. Bu mendil mesleği bakımından çok değerliydi, onun

için. Burnunu silmek üzereymiş gibi bu mendili ağır ağır, özenle açtığını, sonra da, «Nasılsa karşımdaki hemen itirafta bulunacağı için burnumu silmeğe vaktim olmayacak,» diye düşünmüşcesine, mendili gene katlayarak cebine kaldırır kaldırmaz, karşısındakinin gerçekten de hemen o saat, hem de kendiliğinden bütün gerçeği itiraf edişine çok zaman tanık olmuştum! Şimdi de bu göz dolduran mendili iki eliyle tutmuş, bize bakmaktaydı. Göz göze geldiğimizde istifini hiç bozmadan şöyle bir duraladı. Bu bir saniyelik duruşuyla, hiç konuşmadığı halde açıkça, «Bak hele! Ne garip şey!» demiş gibiydi. Sonra mendilini asıl amacı için, gök gürültüsü gibi bir ses çıkararak kullandı.

Miss Havisham da onu benimle ayni dakikada görmüştü. Herkes gibi bu kadının da Bay Jaggers'den korktuğu hemen anlaşılıyordu. Kadın kendini toplamak için büyük bir çaba harcadı, sonra kekeleyerek, «Her zamanki gibi tam dediğiniz saatte burdasınız,» diye konuştu.

Vasim, «Her zamanki gibi, tam zamanında,» diyerek yanımıza yaklaştı. «Nasılsın, Pip? Miss Havisham, sizi ben gezdirebilir miyim? Bir tek tur. Ey, Pip, geldin demek.»

Ona ne zaman geldiğimi söyledim; Miss Havisham'ın bana nasıl gelip Estella'yı göreyim diye haber yolladığını anlattım.

Vasim bunu duyunca, «Ah, harika bir kız!» dedi, sonra Miss Havisham'ın koltuğunu tek eliyle itmeğe başladı. O iri ellerinin öbürsünü cebine soktu. Gören de bu cebin gizlerle dopdolu olduğunu sanırdı!

Jaggers sonunda durduğu zaman, «Ey, Pip, Miss Estella'yı kaç kez görmüştün daha önce?» diye sordu.

«Nasıl kaç kez?»

«Kaç kez işte. Sayıyla. On bin kez mi, örneğin?»

«Yok, canım, öyle çok da değildi elbet.»

«İki kez?»

Miss Havisham, «Jaggers,» diye lâfa karışarak beni kurtardı. «Benim sevgili Pip çocuğumla alay etme. Hadi şimdi ikiniz birden gidin de yemeğinizi yeyin, bakalım!

Onun sözünü dinleyerek vasimle ben, karanlık merdi-

veni el yordamıyla birlikte indik. Arkada, parke döşeli avludaki ayrı bölmeye doğru ilerlediğimiz sırada vasim bana Miss Havisham'ı yeyip içerken kaç kez görmüş olduğumu sordu. Bana her zamanki gibi yüzbin kezle tek bir kez arasında bir seçenek tanıdı.

Şöyle bir düşündükten sonra, «Hiç bir zaman,» dedim.

Vasim çatık, düşünceli bir gülümseyişle, «Hiç bir zaman da görmeyeceksin, Pip,» dedi. «Dünyadan elini eteğini çekti çekeli kimsenin onu yerken, içerken görmesine izin vermemiştir. Geceleyin kalkıp evin içinde dolaşır, eline geçirdiği yemeklerle karnını doyurur.»

«Kuzum, efendim, bir şey sorabilir miyim size?»

«Sorabilirsin, ben de yanıtlamaktan kaçınabilirim. Sor bakalım.»

«Estella'nın soyadı. Havisham mı, yoksa...» Verebileceğim başka bir ad yoktu ki!

«Yoksa ne?» diye Jaggers sordu.

«Havisham mı?»

«Havisham.»

Bu arada sofra başına gelmiştik. Estella ile Sarah Pocket bizi beklemekteydiler. Bay Jaggers baş köşeye otururak ev sahipliği yaptı; Estella onun karşısına geçti. Sarılı yeşilli dostumla ben de karşı karşıyaydık.

Yemekler çok güzeldi. Hizmetimizi bir kadın gördü. Bu kadına bu evde hiç raslamamıştım. Gene de, belki yıllardır buradaydı da benim haberim olmamıştı. Öylesine gizemli bir yerdi ki bu ev... Yemekten sonra vasimin önüne bir şişe çok nadide, eski Porto şarabı getirip koydular (kendisinin bu şarabı iyi bildiği anlaşılıyordu). Sonra iki hanım biz erkekleri sofrada bırakarak çekildiler.

Jaggers bu evin çatısı altındayken öyle sıkı ağızlı bir giz-küpü olup çıkıyordu ki bunun bir eşini başka hiç bir zaman görmedim; Jaggers'in kendisinde bile. Bakışlarını bile gizli tutmağa çalışır gibiydi. Yemek boyunca Estella'nın yüzüne hiç bakmadığını söyleyebiliriz. Estella ona birşey söylediği zaman Jaggers kulak veriyor, sırası gelince de yanıtlıyordu ama kızın yüzüne baktığını hiç görmedim.

Beri yandan kız durup durup, merak, ilgi, hatta biraz da güvensizlikle ona bakıyordu ama Jaggers bunu da algılamıyormuş gibiydi. Yemek boyunca, benim mirasçısı olduğum servetten sık sık söz açarak Sarah'ın yeşilden sarıya, sarıdan yeşile dönüşmesini sağladı; bundan da buruk bir tad aldı. Hem de nasıl yapıyorsa yapıyor, bu konudaki lâfları, diyebilirim ki benim haberim olmadan benim ağzımdan alıyordu. Gene de konunun Miss Sarah üstündeki etkisini de hiç algılamaz gibiydi.

Başbaşa kaldığımız zaman, bana dünyada söyleyemeyeceği çok önemli birşeyler biliyormuş gibi bir tutum takındı. Önünde başkaca bir sanık, tanık olmadığına göre şarabını sorgudan geçirmeğe başladı. Bardağını şamdanın ışığına tuttuktan sonra bir yudum şarap alıyor, dilinin üstünde şöyle bir dolaştırıp yutuyor, gene bardağına bakıyor, bu kez şarabın kokusunu içine çekiyor, bir yudumunu denercesine emdikten sonra içiyor, bardağını yeniden doldurup sorguya çekiyordu. Öylesine ki, bir ara şarabın ona, beni zedeleyici birşeyler söylemiş olduğuna inanacağım geldi!

Bir konuşma başlatmak için üç dört cılız girişimde bulundum. Gelgelelim Jaggers ne zaman benim birşey sormak üzere olduğumu görse hemen bardağını eline alıp kaldırarak bana bakıyor, sonra, «Boşuna yorulma, çünkü yanıt vermeyeceğim sana,» dercesine şarabını dilinin üzerinde yuvarlamağa koyuluyordu.

Miss Pocket ise beni görüp durursa delirebileceğini anlamış olsa gerekti. Belki bir an kendini tutamayarak püsküllü yer sileceğine benzeyen başlığını koparıp yere çalacak, böylece takma saçları da dört bir yana saçılacaktı. Kadıncağız bu tehlikeyi sezmiş olacak ki sonradan Miss Havisham'ın odasına çıkıp da dörtlü vist oynadığımız zaman ortalıkta gözükmedi.

Bu arada Miss Havisham tuvalet masasının üstündeki takılardan en güzelleri ile Estella'nın saçlarını, kollarını, göğsünü öyle bir donatmıştı ki insanın ağzı açık kalıyordu. Jaggers'in bile o kalın kaşlarının altından genç kıza baktığını, onun bu yanar-döner renkli ışık parıltılarıyla süslenen güzel-

liği karşısında kaşlarını şöyle bir kaldırdığını gördüm.

Bizim aslarımıza el koyuşuma, oyunların sonunda bizim papazlarımızla kızlarımızın şanını hiçe indirgeyen ufak, değersiz kâğıtlarla ortaya çıkışına hiç değinmeyeceğim. Bize, çoktan çözümlediği üç tane kolay, zavallı bilmece gözüyle baktığını seziyordum ne var ki bunun da üstünde duracak değilim. Beni tedirgin eden öge onun varlığının buz gibi soğukluğu ile benim Estella'ya karşı beslediğim duyguların ateşi arasındaki bağdaşmazlıktı. Bu duyguları olanca ateşiyle, bu adamın yanıbaşındayken duymak.... bana işkence gibi gelen şey, işte buydu.

Saat dokuza değin oynadık. Bu arada Estella'nın Londra'ya gelişinin bana önceden bildirilmesi, benim de onu gidip arabadan karşılamama karar verdik. Sonra veda ettim ona. Eline dokundum ve yanından ayrıldım.

Vasim Mavi Domuz Hanında, yanıbaşımdaki odada kalıyordu. Gecenin ileri saatlerine dek, Miss Havisham'ın sözleri kulaklarımda çınladı durdu:

«Sev onu, sev onu, sev, sev, sev!»

Ben de bu sözleri kendime göre çevirip yüzümü yastığıma gömerek, «Seviyorum onu, seviyorum, seviyorum,» diye yüzlerce kez fısıldadım.

Sonra içim şükran duygularıyla doldu taştı, çünkü benim için saklıyorlardı onu. Ben ki bir zamanlar bir demirci çırağıydım... Sonra düşündüm ki o, Estella, benim bu konudaki şükran sarhoşluğumu paylaşmaktan ne yazık ki henüz çok uzaktı; benimle yakından ilgilenmeğe ne zaman başlayacaktı, acaba? Onun bağrında şimdi suskun uyuyan o yüreği ne zaman uyandırabilecektim?

Ah, toyluk! Kendi duygularım öylesine yüce, öylesine derin geliyordu ki bana. Beri yandan, Estella Joe'yu küçük görür diye benim de Joe'dan uzak duruşumda hiç bir küçüklük, hiç bir ayıp görmüyordum. Daha bir gün önce Joe'nun söyledikleri gözlerimi yaşartmıştı. Ama ne çabuk kuruyuvermişti bu yaşlar... Tanrı beni bağışlasın, ne de çarçabuk kuruyuvermişti!

OTUZUNCU BÖLÜM

Ertesi sabah handa giyinirken uzun uzun düşünüp taşındıktan sonra vasime Orlick'ten söz açarak, «Onun Miss Havisham'ın bekçiliğini edecek güvenilir bir adam olduğunu sanmıyorum,» demeğe karar verdim.

Vasim konuyu genel, geniş bir açıdan ele alarak, «Elbette değildir, Pip» diye bana hak verdi. «Güvenlik görevlerini yüklenen kimselerin hangisi işinin adamıdır ki?»

Bu adamın bu iş için özellikle uygunsuz olduğunu öğrenmek onun neşesini yerine getirir gibiydi. Orlick konusunda verdiğim bilgileri hoşnutluğa benzer bir baş sallayışıyla dinledi. Ben sözlerimi bitirince vasim,

«Peki, Pip,» dedi. «Birazdan gidip ücretini öder, işine son veririm.»

Onun işi böyle kestirip astırması beni biraz kaygılandırdı. Daha yavaş gitmekten yanaydım ben. Dostumuz Orlick'in güçlük çıkartabileceğini bile söyledim.

Ama Jaggers, «Yok, çıkartmaz,» diyerek, bunu ispatlamak ister gibi cebinden mendilini çıkarıp açtı. Kendine iyice güvenen bir tutumla, «Hele benimle tartışmaya kalksın da görelim,» dedi.

İkimiz de Londra'ya öğle arabasıyla dönüyorduk. Ben Pumblechook çıkıp gelecek diye korkumdan o sabah nasıl kahvaltı ettiğimi bilememiş, ellerimin titremesinden çayımı zor içmiştim. Bu yüzden şimdi Jaggers'e biraz yürümek istediğimi, o köşkteyken ben de Londra yolu boyunca yürüyüşe çıkacağımı söyledim. Bunu arabacıya söylemesini, ba-

na yetiştikleri zaman durup beni almalarını rica ettim. Böylece kahvaltımı bitirir bitirmez handan kaçabilmenin yolunu bulmuştum... Pumblechook'un evinin arkasından kırlara sapıp bir kilometrelik kadar bir yol dolaştıktan sonra, bu tuzağın biraz ötesinde gene Yukarı Sokağa çıktım. Pumblechook'un yerini geçmiş olduğumdan tehlikeyi az-çok atlatmış sayılacağımı düşünüyordum.

Kendimi gene bu küçük, eski, sessiz kasabada bulmak ilginçti, doğrusu. Arada beni tanıyanların birden irkilerek duralamaları, sonra dönüp arkamdan bakmaları da hoşuma gitmiyordu, diyemem. Esnaftan bir ikisinin dükkânlarından fırlayıp önüm sıra ilerledikleri, sonra da benimle yüzyüze gelebilmek amacıyla (Birşey unutmuş gibi), dönüp bana doğru yürüdükleri bile oldu. Böyle durumlarda hangi yanın daha kötü numara yaptığını bilemeyeceğim: çünkü onlar, amaçları bana bakmak değilmiş gibi, ben de, onların bu yaptıklarını anlamamışım gibi davranıyorduk.

Gene de böyle dikkatleri çeken, seçkin bir kişi olmak bir ayrıcalıktı; ben de bundan büyük bir kıvanç duymuyor değildim. Gel gör ki Zalim Felek karşıma, hınzırlıklarının sonu olmayan o piç kurusu, Terzi Trabb'in çırağı olacak o yumurcağı çıkardı.

Bir ara karşıma baktığımda Trabb'in çırağının, elindeki boş mavi bir torbayı bacaklarına çarpa çarpa karşıdan bana yaklaşmakta olduğunu gördüm. Onu hiç görmezlikten gelerek, serinkanlılıkla geçip gitmenin bana en yaraşan davranış olacağını, onun kafasındaki şeytanlıkları da önleyeceğini düşünerek maske gibi bir yüzle ilerledim. Kazandığım başarıdan ötürü kendi kendimi kutlamaktaydım ki birden Trabb'in çırağını bir titremedir aldı: dizleri birbirine vuruyordu; saçları diken diken olmuşcasına kasketi düşmüştü; her yanı zangırdayarak sarsak adımlarla yolun ortasına doğru sendeledi; sonra, benim gururumun verdiği korkudan ötürü bayılmak üzereymiş gibi yaparak,

«Tutun beni, ey ahali, korkuyorum!» diye bağırdı.

Yanından geçtiğim sırada sonsuz bir saygıyla tozların arasına kapandı. Dişlerinin takır takır vurduğunu gördüm.

Buna katlanması zordu, doğrusu. Neylersiniz ki meğer bir hiçmiş! İki yüz adımlık yol ancak gitmiştim ki Trabb'in çırağının gene karşımdan beri gelmekte olduğunu görünce anlatılmaz bir dehşet, şaşkınlık ve öfkeyle zangırdadım. Dar bir ara sokağın köşesini dönmekteydi. Mavi heybesini sırtına atmış, gözleri dürüst bir çalışma hevesiyle parlıyor, adımlarında bir an önce işyerine varmak için duyduğu neşeli sabırsızlık okunuyordu. Beni görünce sözüm ona o da beyninden vuruldu, gene deminki gibi tir tir titremeğe başladı. Ne var ki bu kez bir topaca dönmüş gibiydi. Dizlerini bükmüş, ellerini yalvarırcasına kaldırmış, kendi çevresinde fır dönüyordu. Sokakta birikmiş olan seyirciler onun bu çektiklerini büyük bir kıvançla seyrediyorlardı. Bense yerin dibine geçmiş, ne yapacağımı şaşırmıştım.

Yürüyüp gittim, ama postaneye bile varmadan Trabb'in çırağını gene görmez miyim? Bir arka sokaktan yıldırım gibi fırlamış gelmekteydi. Şimdi tümüyle değişmişti. Heybeyi benim paltoma benzeterek omzuna geçirmiş, karşı kaldırımdan çalımlı adımlarla, horozlanarak bana doğru ilerliyordu. Çevresini, bu gösteriden pek zevklendikleri anlaşılan bir sürü çoluk çocuk sarmıştı. Trabb'in çırağı arada onlara elini şöyle bir sallayarak, «Tanımoorum, kardeş,» diye kırılıp dökülüyordu. «Hiç birinizi bilmoorum, valla...»

Bu çocuğun beni nasıl kızdırdığını, nasıl yerin dibine geçirdiğini anlatabilsem sizlere! Hele tam karşılaştığımız zaman gömlek yakasını kaldırıp yan sakalını burduktan sonra ellerini beline dayayıp kalçasını kıvırarak, dudaklarını büzüp kaşlarını kaldırarak, «Tanımoorum ben sizleri, Tanrı çarpsın, bilmoorum ki hiç birilerinizi!» diye kırıtması yok muydu!

Bununla da kalmayıp horoz gibi öterek peşime düştü; köprü boyunca kovaladı. Beni demirci çıraklığı ettim günlerden tanıyan düşkün bir horoz gibi öyle tasalı bir ötüşü vardı ki. Kasabadan fiyakam bozulmuş durumda ayrılmamın, daha doğrusu kasabanın beni kırlara doğru püskürtmesinin bir simgesi oldu bu acıklı ötüş.

Ama o sabah Trabb'in çırağının canını almaktan başka

ne yapabilirdim? Şimdi bile düşünemiyorum. Olup bitene katlanmaktan başka yapabileceğim bir şey aklıma gelmiyor. Zaten küçük canavarı bir kaşık suda boğmaktan daha hafif bir öç de beni doyurmazdı ki. Üstelik, kimsenin başa çıkamadığı, ele avuca sığmaz, yedi canlı bir ejderdi bu çocuk. Köşeye kıstırdığınızı sandığınız dakikada bacaklarınızın arasından fırlayıp kaçar, bir de sizinle zevklenircesine kahkaha atardı.

Gene de ertesi günkü postayla terzi Trabb'e mektup yazmaktan geri kalmadım. Bütün saygın kişilerin tiksintisini kazanan bir çocuğu çırak diye tutarak toplum görevlerini hiçe saydığını, Bay Pip'in böyle bir kişiyle bundan böyle iş yapamayacağını kendisine bildirdim.

İçinde Bay Jaggers'in de bulunduğu araba biraz sonra bana yetişti. Binip yerimi aldım, böylece Londra'ya döndüm, sağ ama salim değil, çünkü bütün keyfim kaçmış, içim ezgindi. Arabadan iner inmez Joe'ya, kendim gidemedim diye özür dilemek yollu bir küçük fıçı lakerdayla gene bir küçük fıçı istiridye salamurası postaladım; sonra Barnard'ın Hanının yolunu tuttum.

★

Herbert'i sofrada, soğuk etle karın doyurur buldum. Beni sevinçle karşıladı. Bizim Baş Belâsını, soğuk etin yanına başka birkaç şey aldırmak üzere kafeteryaya gönderdim. İçimden, arkadaşım, can yoldaşım olan Herbert'e hemen o gece açılmak geliyordu. Baş Belâsı sofada beklediği sürece gizli konuşmak söz konusu edilemezdi. Çünkü sofamız bir bakıma anahtar deliğine açılan oda sayılabilirdi! Bu yüzden Baş Belâsını tiyatroya yolladım.

Bu amansız efendiye olan katıksız kulluğumun bundan iyi bir örneği verilemez sanıyorum: ona iş yaratmak amacıyla durmadan uydurmak zorunda olduğum kaçamaklar... İnsan umarsızlıktan kıvranırken öyle küçülebiliyor ki, çocuğu kimi zaman, saatin kaç olduğuna baksın diye Hyde Park'ın köşesine yolladığım olurdu!

Yemeğimizi bitirmiş, ayaklarımızı ocağın siperine dayamış otururken, «Herbert'çiğim, sana söyleyecek çok önemli, çok özel birşeyim var,» diye lâfı açtım.

O da, «Sevgili Handel'ciğim, bana böyle açılman benim için bir onurdur. Konuşacaklarımızın da burada kalacağına güvenebilirsin,» dedi.

«Benimle bir de ikinci bir kişiyle ilgili bir konu, Herbert,» dedim.

Herbert bacak bacak üstüne atıp başını yan yatırarak ateşe baktı. Bir süre boş yere ateşi seyrettikten sonra gene bana baktı, çünkü ben lafımın arkasını getirmemiştim.

«Herbert,» dedim elimi dizine koyarak, «Ben Estella'yı seviyorum... tapınıyorum ona.»

Şaşkınlıktan donup kalacağı yerde Herbert son derece rahat, umursamaz bir tutumla, «Anladık,» dedi. «Sonra?»

«Aman, Herbert, ne demek, sonra? Başka bir söyleyeceğin yok mu?»

Herbert, «Sonrasını öğrenmek istiyorum, elbet,» dedi. «Yoksa öbürsü bilmediğim şey değil ki.»

«Nerden biliyorsun?» diye sordum.

«Nerden mi biliyorum, Handel? Senden, elbet.»

«Ama ben sana hiç söylemedim ki bunu.»

«Söylememiş! Saçını kestirip geldiğin zaman da bana birşey söylemezsin ama benim bunu bilmeğe yetecek aklım vardır, elbet. Senin Estella'ya yanıp tutuştuğunu, seni tanıdığım günden beri biliyorum, dostum. Sevdanı buraya el çantanla birlikte getirdin. Söylemekmiş! Başlangıçtan beri, her Tanrının günü sabahtan akşama dek söyleyip duruyorsun ya. Bana kendi yaşantını anlattığın zaman, Estella'ya küçücük çocukken ilk görüşte vurulduğunu da anlatmış oldun.»

Bunun şimdiye dek hiç farkında değildim. Öğrenmekten hoşnut kalarak,

«Peki, öyleyse,» dedim. «İlk görüşte vuruldum ona, sonra da her zaman tapınırcasına sevmekten hiç vazgeçmedim. Bu arada Avrupa'dan dönmüş, anlatılmaz güzellikte, şık bir salon kadını olmuş. Dün gördüm onu. Eskiden ona tapınıyorduysam, şimdi iki kat daha çok tapınıyorum.»

«Öyleyse ne mutlu sana,» dedi Herbert. «Ne mutlu ki ona eş olarak seçilip ayrılmışsın. Yasak bölgeye adımımızı atmaksızın, kendi aramızda söyleyebiliriz değil mi, bu konuda ikimizin de hiç bir kuşkusu olmadığını? Peki, bu tapınırcasına sevme konusunda Estella'nın düşünceleri nedir, biliyor musun?»

Başımı karamsarlıkla yandan yana sallayarak, «Ona bakarsan,» dedim. «Benden binlerce kilometre ötede, henüz.»

«Sabret, sevgili Handel. Önünde çok zaman var daha, çok... Bana başkaca birşey söylemek istiyor musun?»

«Söylemeğe utanıyorum,» dedim. «Beri yandan madem aklımdan geçiriyorum, söylemeğe de utanmamalıyım. Bana ne mutlu, diyorsun. Evet, ne mutlu bana. Daha dün bir demirci çırağıydım. Bugünse... peki bugün neyim ben, ne olduğumu söyleyebilirim?»

Herbert gülümsedi, sonra eliyle benim elime vurarak, «İlle birşey demek istiyorsan, iyi bir çocuk olduğunu söyleyebilirsin,» diye karşılık verdi. «Bir yandan kanı kaynayan, atılgan bir insan, bir yandan kararsız. Pek-gözlülükle utangaçlığın, eylemcilikle düşçülüğün garip bir bileşimi.»

Bir an durdum; kişiliğim gerçekten böyle bir bileşimden mi oluşmuş, diye kendi kendime Herbert'in irdelemesini genel olarak kendime benzetemedimse de konunun tartışmaya değmeyeceğini düşündüm.

«Bugün ne olduğumu sorduğum zaman, kafamdan geçenleri dışarı vurmuş oluyorum, Herbert,» dedim. «Şanslı olduğumu söylüyorsun. Yükselmek için kendim bir şey yapmadım, şansım olduğu için yükselebildim; biliyorum bunu. Gerçekten büyük bir şanstır bu. Gene de, Estella'yı düşündüğüm zaman...»

Herbert gözlerini ateşten ayırmaksızın, «Estella'yı düşünmediğin zaman mı var ki?» diye araya girdi. Ne iyi, ince düşünceli bir insandı.

«Herbert'çiğim, işte öyle zamanlarda öyle bir güvensizliğe, öyle kuruntulara kapılıyorum ki. Öyle ya, başkasının eline bakmaktayım, işleri bozacak kırk bin türlü şey gelebilir başıma. Deminki senin deyişinle, tehlikeli bölgelerden

uzak dursak da benim ilerisiyle ilgili tüm umutlarım, adını anmamıza gerek olmayan tek bir kişinin sözünde durmasına bağlı. Zaten güvenebilsek bile bu umutların böylesine adsız, sansız, belirsiz olmaları insanı öyle sallantıda bırakıyor ki hiç içime sinmiyor.»

Bunları söylemekle içime eskiden beri dert olan ama hiç kuşkusuz en çok dün su yüzüne çıkan tasaları boşaltmış oluyordum.

Herbert o şen, iyimser tutumuyla, «Canım Handel'ciğim,» dedi. «Kara sevdanın verdiği umutsuzluktan mı nedir, görüyorum, üzümünü yediğimiz bağa pek alıcı gözüyle bakar olduk. Üstelik, elimizde büyülteçle asmaları inceleyeceğiz derken, bu bağın en iyi yerlerinden birini gözden kaçırıyoruz.»

«Nasıl?»

«Vasin Bay Jaggers sana daha başlangıçta velinimetinin tüm bağışlarının ilerisiyle ilgili olmadığını, hazırda da birşeyler bulunduğunu söylemedi mi? Sen de bana bunu anlatmıştın, değil mi? Eğer Jaggers sana bunu söylemeseydi bile ben, «Eğer,» denecek bir yanını göremiyorum... Zaten işin içinde bir «Eğer,» dedirtecek yön olaydı Jaggers bu işi dünyada üstüne alır mıydı sanıyorsun? Koca Londra'da çürük tahtaya basmayacak tek adam varsa onun da Jaggers olduğunu hâlâ anlayamadın mı?»

Herbert'in çok önemli bir noktaya parmak bastığını yadsıyamazdım. Bunu kendisine, böyle zamanlarda hepimizin çoğunlukla yaptığımız gibi biraz isteksizlikle söyledim: sanki elimden gelse yadsıyacaktım ama onun sözlerindeki gerçeklilikle haklılığa istemeyerek bir ödün veriyordum.

Herbert, «Elbet önemli bir nokta ya,» dedi. «Bana kalırsa kafanı kırsan bundan daha önemlisini bulamazsın. Gerisine gelince, bundan böyle sana düşen vasinin bu konuda konuşmasını, açıklama yapmasını beklemek, nasıl ki o da müvekkilinden bir işaret beklemek zorunda. Zaten göz açıp kapayana dek bir de bakmışsın, yirmi bir yaşını bulmuşsun... o zaman sana biraz daha geniş bir açıklamada bulunabilirler. Hiç değilse bu açıklamaya biraz daha yaklaşmış olursun,

çünkü eninde sonunda nasılsa herşeyi söylemeyecekler mi sana?»

Onun bu neşeli tutumuna karşı gönül borcuyla karışık bir hayranlık duyarak, «Ne iyimser bir yaradılışın var, senin!» dedim.

Herbert, «O olsun bari, nasılsa başkaca zırnığım yok,» dedi. «Haa, bak sırası gelmişken hakça konuşayım da: biraz önce söylediklerimdeki sağlam mantık benim kendimin değil, babamındır. Senin konunda babamın tek bir şey söylediğini duydum, o da benim sana en son söylediğim şeydi: «Bu iş sağlama bağlanmış olsa gerek, yoksa Jaggers üstüne almazdı,» dedi... Şimdi, Handel'ciğim, babamla babamın oğlunu bir yana bırakalım, senin bana açıldığın gibi ben de sana açılmak istiyorum ama bundan önce kendimi senin gözünde son derece tatsızlaştırmak zorundayım, sevgili dostum; resmen tiksineceksin benden...»

«İşte bu olanaksız, bunu dünyada başaramazsın.»

«Öyle bir başaracağım ki,» dedi Herbert. «Bir, iki, üç, cump, işte balıklamasına atladım bile! Handel, benim canım dostum...» Herbert her zamanki hafif, şakacı ses tonuyla konuşuyordu ama çok ciddi olduğu belliydi. «Ayaklarımızı şu ocağın siperine dayayıp lâflamağa başladık ya, o zamandır düşünüyorum da, Estella sana ayrılan mirasın içinde olamazmış gibi geliyor. Madem ki vasin ona, onun konusuna hiç değinmemiş! Bana söylediklerini yanlış anlamış değilim ya? Vasin sana Estella'dan, dolaylı olarak ya da doğrudan doğruya, hiç söz etmedi, değil mi? Velinimetinin, ileride senin Estella ile evlenmeni kurduğunu sezdirten birşeyler söyledi mi, örneğin, üstü kapalı da olsa?»

«Hiç bir zaman.»

«Bak Handel, tilki erişemediği üzüme koruk, dermiş; gelgelelim sen benim böyle bir etkene kapılarak konuşmayacağımı, bilirsin. Şerefim üzerine yemin ederim sana; buna inanabilirsin... Handel, ona resmen bağlı olmadığına göre, ondan koparamaz mısın kendini? Tatsız konuşacağımı önceden söylemiştim sana...»

Başımı öte yana döndürdüm, çünkü bizim batakların

denizlerden beri esen rüzgârlarının hızıyla saldıran bir duygu... köyden ayrıldığım sabah, sisler usul usul kalkarken elimi yol ağzındaki işaret direğine dayadığım zamanki duygu, yüreğimi, kökünden sökercesine sarsmıştı gene...

Aramızda kısa bir sessizlik oldu.

Sonra Herbert sessiz durmamışız da konuşmamızı sürdürmüşüz gibi, «Güzel ama, Handel'ciğim,» diye ekledi. «Yaradılışıyla başından geçen olayların son derece romantikleştirdiği bir çocuğun bağrında, böyle güçlü duyguların kök salması... bu işi çok ciddileştiriyor. Estella'nın yetiştirilme yöntemini düşün. Miss Havisham'ı düşün. Estella'nın kendi kişiliğini düşün (İşte şimdi seni tiksindirip kendimden soğutmakta başarılı değil miyim?). Bütün bunlardan büyük mutsuzluklar doğabilir.»

«Biliyorum, Herbert,» dedim, başım hâlâ öte yana çevrili olarak. «Ama elimde değil.»

«Demek koparamayacaksın kendini?»

«Hayır. Dünyada yapamam bunu.»

«Biraz çaba göstersen, Handel?»

«Yok, olacak şey değil.»

Herbert uykudan uyanırcasına kıvrak bir silkelenişle ayağa kalkarak, «Naapalım,» dedi. «Ben de kendimi senin gözüne gene sevimli göstermeğe çalışayım, baril»

Böyle diyerek odada dolaşıp perdeleri düzeltmeğe, sandalyeleri yerli yerine koymağa, dağılan kitapları toplamağa girişti. Sonra kapıyı açıp sofaya bir göz attı, mektup kutusuna baktı, kapıyı kapadı, geldi, gene ateş köşesindeki koltuğuna oturdu, kollarının ikisini birden bacaklarına doladı.

«Handel, sana babamla babamın oğlu konusunda söylemek istediğim bir kaç söz var. Babamın evinin pek düzenli işleyen parlak bir kurum olduğunu, ne yazık ki babamın oğlu ileri süremez.»

Yürek verici birşeyler söylemeğe yeltenerek, «Babanın sofrası her zaman açık, her zaman bol, Herbert,» dedim.

«Evet, öğrendiğime göre sokağın çöpçüsü de tıpkı sen gibi düşünüyormuş bu konuda. Ciddi konuşmak gerekirse, Handel, çünkü ciddi bir konu bu, durumun nasıl olduğunu

sen de biliyorsun, benim kadar. Babam ipin ucunu her zaman bu denli elinden kaçırmış değildi; herşeyden elini eteğini bu denli çekmemiş olduğu bir dönem vardı, sanıyorum ama vardıysa bile bu dönem çoktan sona ermiş. Sana birşey sorabilir miyim? Evlenmek için en çok sabırsızlık gösteren gençler nedense pek uygun olmayan çiftlerin, pek mutlu olmayan ailelerin çocukları arasından çıkıyor genellikle. Bu gerçek bilmem ki senin de dikkatini çekti mi sizin oralarda?»

Öyle beklemediğim bir soruydu ki bu, ben de, «Öyle midir gerçekten?» diye ilgi dolu bir soruyla yanıtladım.

«Bilmiyorum,» dedi Herbert. «Öğrenmek istediğim de bu ya. Çünkü bizim ailede durum tıpatıp böyle de. Benden sonra gelen bir kız kardeşim vardı: ondördünden önce ölen zavallı Charlotte bunun çarpıcı bir örneğiydi. Küçük Jane tıpkı ona çekmiş. Ev hanımı olmak için beslediği isteği gören de onun şu kısacık ömrünün her gününü sıcak bir yuvanın mutluluğu içinde geçirmiş olduğunu sanır. Daha entari giyecek kadar küçük olan Alick bile Kew'da gördüğü bir genç hanımla ilerde yaşamını birleştirmek için şimdiden sözleşmiş. Kısacası, bebecik dışında hepimizin az-çok sözlü durumda olduğumuzu ileri sürebiliriz.»

«Demek sen de sözlüsün, öyle mi?»

Herbert, «Evet ama şimdilik gizli tutuyoruz,» dedi.

Gizini ele vermeyeceğime yemin ederek bana işi ayrıntılarıyla anlatsın diye yalvardım. Kendisi benim zayıf yönlerimi öyle duygulu hem de akla yakın bir biçimde anlatmıştı ki şimdi ben de onun güçlü yönlerini öğrenmek istiyordum.

«Hanım kızın adını sorabilir miyim?»

«Adı Clara,» dedi Herbert.

«Londra'da mı oturuyor?»

«Evet.» Bu ilginç konuya geçtiğimizden beri nedense üzerine garip bir pısırıklık, süngüsü düşük bir hava gelmişti. «Bir an önce söylemem belki daha yerinde olur. Clara annemin saçma sapan ölçülerine göre bana uygun değilmiş, sözüm ona, benden daha aşağı düzeydeymiş. Çünkü babası

yolcu gemilerinin nevale işleriyle ilgili imiş bir zamanlar. Yanılmıyorsam bir tür baş kamarot gibi birşey miymiş ne?»

«Peki şimdi ne?» diye sordum.

Herbert, «Şimdi sakat,» diye karşılık verdi.

«Ya nerede...?» diye söze başlamıştım.

Herbert hemen, «Bir üst katta oturuyor,» dedi.

Oysa benim sormak istediğimin bununla ilişkisi yoktu. Ben adamın şimdi nerede, ne ile geçindiğini sormak istiyordum.

Herbert, «Kendisini hiç görmedim, çünkü biz Clara ile tanıştığımızdan beri o, üst kattaki odasından dışarı çıkmadı,» dedi. «Ama her zaman duyuyorum. Çünkü evde gürültüsünden geçilmez. Dana böğürür gibi bağırmak mı dersin, korkunç bir araçla yere pat pat vurmak mı dersin!»

Herbert bana bakarak bir kahkaha kopardı. Eski neşesini şimdilik gene kazanmış gibiydi.

«Onu hiç görmeyecek misin yani?»

Herbert, «Yok canım, tersine her dakika onu görmek korkusu içinde yaşıyorum,» diye yanıtladı. «Yukarda kopardığı kıyameti ne zaman duysam, tavanı delip aşağıya düşecekmiş gibi geliyor. Tavan atkıları daha ne kadar dayanır, bilemem.»

Herbert yürekten bir kahkaha daha attı, sonra gene boynu bükülüverdi. Bir köşede sermayelik para biriktirir biriktirmez Clara ile evlenmeğe niyetli olduğunu söyledi. Sonra insanın gerçekten keyfini kaçırmağa birebir olan bir düşünce ortaya sürdü:

«Ne var ki insan piyasayı henüz kolaçan ettiği bir sırada evlenemez,» dedi.

Öylesine çıplak bir gerçekti bu, söylemesinin bile gereği yoktu.

Dalgın dalgın ateşi seyrettiğimiz sırada, ben bu Sermaye denen düşü gerçekleştirmenin ne denli zor birşey olduğunu düşünürken, ellerimi ceplerime sokmuştum. Elime katlanmış bir kağıt parçası geldi. Açıp baktım: Joe'nun bırakmış olduğu tiyatro ilânıydı. Taşranın Roscius'u sayılan büyük ve ünlü amatör oyuncuyu övüp göklere çıkarıyordu.

«Şu işe bak; hem de oyun bu gececymiş,» dedim.

Böylece konumuz o saat değişiverdi, biz de hemen kalkıp tiyatroya gitmeğe karar verdik. Böylece ben Herbert'e, gönül sorunlarında kendisine elimden gelen, gelmeyen her türlü yardımda bulunacağımı, onu avutmak için elimden geleni yapacacağımı söyledim. O da bana, evleneceği kızın beni adımdan zaten tanıdığını, yakında bizi resmen tanıştıracağını söyledi. Karşılıklı alıp verdiğimiz bu gizlerle sözleri candan bir tokalaşmayla mühürledikten sonra şamdanlarımızı üfleyip söndürdük, ateşimizi besledik, kapımızı kilitledik, Danimarka'yı ve Bay Wopsle'yi bulmak amacıyla sokağa çıktık.

OTUZBİRİNCİ BÖLÜM

Danimarka'ya vardığımızda bu ülkenin kralıyla kraliçesi, bir mutfak masasının üstündeki iki koltuğa yerleşmiş, saraylılarıyla sarılmış durumda bulduk. Danimarka'nın tüm soyluları kabul resmine gelmişlerdi. Bunlar, dev yapılı dedelerinin birinden kalmışa benzeyen yıkanır deriden çizmeler giymiş soylu bir delikanlı, yaşını başını almış, kirli suratlı bir ünvan sahibi (bu ünvana yaşını başını aldıktan sonra, daha yenilerde kavuşmuş gibi bir görünümü vardı), bir de şövalyeden oluşmuştu. Şövalye bacaklarına beyaz ipek çoraplar giyip tarak takmış, genel olarak kadınsı bir tipi vardı. Ünlü hemşehrime gelince, kollarını göğsünde kavuşturmuş, karamsar, dalgın bir yüzle herkesten biraz ayrı duruyordu. «Keşke alnıyla perçemlerini biraz daha gerçeğe benzetebilselerdi,» diye düşünmekten kendimi alamadım.

Konu ilerledikçe ufak tefek bir takım tuhaf olaylar çıkıyordu. Ülkenin ölmüş kralı görünüşe göre bu yalancı dünyadan göçtüğü zaman nezleli, öksürüklü olsa gerekmiş. Bu illeti yalnızca mezarına götürmekle kalmamış, hortlayıp döndüğü zaman da alıp getirmiş. Kralın hortlağı, üstelik, elindeki asaya geçirilmiş bir heyulâ-kâğıt taşımakta, arada bu kâğıda danışmaktaydı. Bunu da öyle büyük bir kaygı ve tedirginlikle yapıyor, aradığı yeri öyle sık sık gözden kaçırıyordu ki hortlaktan çok, sizin bizim gibi bir ademe benzeyip çıkıyordu. Balkondaki seyircilerin hortlağa, «Sayfayı çevir!» diye öğütte bulunmalarına da bu yol açtı sanıyorum. Hortlaksa bu öğüde çok kötü sinirlendi. Bu şahane

tansığın özelliklerinden biri de çok uzaklardan gelmiş, uzun uzun taban tepmiş gibi bir tutum tutunmakla birlikte, sahnenin hemen yanındaki bir duvardan çıkıp geldiğinin gözle görülmesiydi. Bu yüzden seyircileri korkudan titreteceği yerde alay konusu oluyordu.

Danimarka Kraliçesi, etine dolgun, gürbüz bir hatun— kişiydi. Yüzsüz, düşük gene de süslü, parlak bir yosma oluşu tarihsel bir temele dayanabilirdi, gene de seyirciler onun üstünde taşıdığı pirinçten yapılma takıların sayısını aşırı bulmuş gibiydiler. Çenesinin altından geçen geniş, pirinç bir şerit (şahane bir diş ağrısı çekmekteymiş gibi), yanaklarını sararak başındaki taca tutturulmuştu. Belini gene pirinçten yapılma geniş bir kemer sarmış olduğu gibi kollarının her birinde de pirinç halkalar vardı. Öyle ki salonda kendisinden açıkça, «Pirinç dipli davul,» diye sözediliyordu. Dedelerinden kalma çizmeler içindeki soylu delikanlı da ipiyle pek kuyuya inilmeyecek bir kişiydi. Hemen hemen ayni dakikada kendini seyircilere genç bir deniz kurdu, gezgin bir tiyatro oyuncusu, mezarcı, papaz ve de eskrim uzmanı olarak gösteriyordu. Hem de bir uzman ki Sarayda yapılan bir eskrim karşılaşmasında sonuç ve başarılar, onun deneyimiyle titiz ölçülerine göre saptanıyordu. Bu sürekli değişimler, sonunda, seyircileri delikanlıdan usandırmağa başladı. Hatta cenaze törenini yönetmek istemeyen papaz kılığındaki sayın kişinin de kendisi olduğu anlaşılınca salondakiler kızgınlıklarını, sahneyi fındık fıstık yağmuruna tutmak yoluyla belirttiler.

Hele Ophelia öylesine yavaş yavaş aklını oynattı. bu arada da öyle çok fon müziği çalındı ki, kızcağız başındaki ince beyaz örtüyü çıkarıp katlayarak gömdüğü zaman balkonun en ön sırasında, çoktandır burnunu sabırsızlıkla demir parmaklığa sürtmekte olan bir adam, «Oldu, çocuğu yatırdık, şimdi artık yemek yiyelim» diye bağırdı ki bu, en hafif deyimiyle oyunun özüne aykırı kaçtı.

Bütün bu olup bitenlerin kabağı sonunda (şakacı bir biçimde) zavallı hemşehrimin başına patlıyordu. Danimarka'nın bu kararsız prensi ne zaman bir soru soracak ya da

bir kuşkusunu belirtecek olsa seyirciler hemen yardımına koşup ona yol göstermek için çırpınıyorlardı. Örneğin Prens, insanın içten içe, dışa vurmadan acı çekmesinin daha yüce olup olmadığını sorunca kimi seyirciler, «Evet,» kimileri, «Hayır,» diye gürlüyor, iki görüşe de yatkın olan kimileriyse, «Yazı tura at,» diyorlardı. Böylece salonda bir tartışmadır aldı yürüdü. Hamlet kendisi gibi yaratıkların yerle gök arasında sürünüp durmalarında bir anlam olup olmadığı konusunda kuşku belirttiği zaman, seyirciler, «Ha şunu bileydin!» ya da, «Ha ağzınla çok yaşa!» diye yüksek sesle bağırarak ona yürek veriyorlardı. Bir ara çorabının biri biraz kaymış olarak sahneye çıkınca balkonda, bacağının bembeyazlığı konusunda, «Acaba hortlaktan korktuğu için mi rengi kaçtı?» diye bir söyleşi başladı. Eline flavtayı alınca (bu, demin orkestrada çalınan, sonra kapıdan Hamlet'e iletilen küçük kara flüte pek benziyordu, doğrusu), seyirciler hemen hemen bir ağızdan onun Ulusal Marşı çalmasını istediler. Üzülerek söylemek zorundayım ki böyle olayların her birinde Wopsle seyircilerin makara gibi koyuverdikleri kahkahalarla karşılaşıyordu.

Gene de en büyük çileyi mezar sahnesinde çekti. Mezarlık taş devrinden kalma, balta girmemiş bir orman görünümündeydi. Bir yanında üstü istavrozlu, helâ gibi küçük bir kulübe, öbür yanındaysa turnike kapısını andırır bir kapı vardı. Bay Wopsle'ın tepeden tırnağa kara pelerinlere bürünmüş olarak bu kapıdan içeri girdiğini gören seyirciler hemen mezarcıyı dostça uyardılar: «Tetik dur. Cenazeci geliyor. Nasıl çalıştığına bakacak.»

Bay Wopsle kafatasını eline alıp uzun felsefeler yürüttükten sonra, göğsünden çıkardığı beyaz bir mendille parmaklarının tozunu silmese elbet olmazdı. Anayasa ile yönetilen özgür bir ülkede vatandaşların bunu çok iyi bildiklerini sanırdım. Oysa bu ufak, zararsız, kaçınılmaz devinim bile hoş görüyle karşılanmadı: «Hey, Garson, bakar mısın?» gibilerden bağırışlara yol açtı. Gömülecek cenazenin (kapağı kuyıp açılan boş bir kara tabutta) mezarlığa getirilmesi üzerine salonda genel bir kıvanç havası esti. Hele tabutu ta-

şıyanların arasında, bundan önce de sık sık görünüp tanınmasıyla ün salmış bir delikanlının bulunuşu, genel kıvancı daha da arttırdı. Bay Wopsle'nin, orkestranın çukuruyla mezar çukuru arasında Laertes'le düello ettiği süre boyunca seyircilerin kıvancı hiç eksilmedi. Ancak Bay Wopsle Kralı mutfak masasından aşağı devirdikten, kendi de ayak bileklerinden başlayarak santim santim yükselen bir kıvranışla öldükten sonra seyircilerin coşkun neşesi sona erdi.

Herbert'le ben başlangıçta Bay Wopsle'yi alkışlamak için cılız bir kaç çaba gösterdikse de bunlarda direnmemizin yolu yoktu. Biz de oturduğumuz yerde öylece oturup kaldık. İçimiz Wopsle adına kan ağlıyordu, gene de ağzımız kulaklarımızda, gülmekten kendimizi alamıyorduk. Hele ben, bütün oyun boyunca kendimi tutamayarak gülüp durdum; herşey öylesine gülünçlüydü ki!

Beri yandan Bay Wopsle'nin okuyuşunda kesin bir üstünlük bulunduğunu da derin derine sezmez değildim. Eski dostluğumuzun hatırı değildi bana bu düşünceyi veren. Bay Wopsle'nin konuşması öyle ağır, iç-karartıcı, öyle inişli yokuşluydu ki! Gerçek kişilerin doğal yaşantılarında ya da ölüm durumlarında, herhangi bir konuyu işledikleri zaman kullandıkları konuşma yönteminden öylesine apayrı birşeydi ki!

Tragedya ile seyirci ıslıkları sona erdiği zaman Herbert'e dönerek, «Hemen sıvışalım, yoksa onunla karşılaşabiliriz,» dedim.

Elimizden gelen aceleyle aşağı koştuk ama yazık ki çok geç kalmıştık. Kapıda kaşları olağanüstü kalın bir kalemle çizilmiş olan bir yahudi durmaktaydı. Gözlerimin içine bakarak,

«Bay Pip ile arkadaşı mı?» diye sordu .

Bay Pip ile arkadaşı kişiliklerini itiraf etmek zorunda kaldılar.

Yahudi, «Bay Waldengarver sizinle görüşmekten onur duyacaktır.»

«Waldengarver?» demişim.

Herbert kulağıma eğilerek, «Wopsle'ın takma adı olmalı,» dedi.

«Ha,» dedim. «Olabilir... Peşinizden mi gelelim, efendim?»

«Bir kaç adımcık birşey, zahmet olmazsa...» Yandaki daracık bir sokuntuya çıktığımızda adam bana dönerek, «Kılığını nasıl buldunuz?» diye sordu. «**Ben** giydirdim onu!»

Wopsle'nin sahnede neye benzediğini bulup çıkartamıyor ancak cenazecilere benzetebiliyordum. Bir de boynuna mavi kurdele ucunda kocaman bir Danimarka güneşi ya da Danimarka yıldızı asılmış, bu da ona olağan üstü bir itfaiyeci havası vermişti. Gene de şimdi onun kılığını çok beğendiğimi söyledim.

Yol-gösterenimiz, «Mezarlığa geldiğinde pelerini göz kamaştırıyordu,» dedi. «Ne var ki Kraliçenin odasındayken, hortlağı gördüğü zaman çoraplarına dikkat etseydi daha iyi olurdu.»

Alçak gönüllülükle kendisine hak verdim. O sırada üçümüz birden ufacık, pis bir sallangaçlı kapıdan geçtik, kapının hemen arkasındaki sandık gibi daracık, çok sıcak bir hücreye tıkıldık. Burada Bay Wopsle sırtındaki Danimarka giysilerini çıkarmaktaydı. Hücrenin (ya da sandığın) kapısını ardına kadar açık tutmak koşuluyla, birbirimizin omzunun üstünden bakarak onu şöyle bir görebiliyorduk.

Bay Wopsle, «Baylar sizi görmek beni onurlandırdı,» dedi. «Bay Pip, sizi buraya çağırttığım için kusuruma bakmayacağınızı umarım. Sizi eski günlerden tanımak mutluluğuna sahibim. Tiyatro, oldum olası soylularla varsılları kendine çeken bir daldır; bir ilişki de hiç bir zaman yadsınmamıştır.»

Bir yandan yüzünden oluk oluk terler akarak, Danimarka Prensinin soylu samurlarını sırtından sıyırmağa çalışıyordu.

Giysilerin sahibi olduğu anlaşılan Yahudi, «Bay Waldengarver, çorapları sıyırarak çıkar, yoksa patlatırsın,» dedi. «Patlattın mı otuz beş şilini de patlattın demektir. Hiç bir Shakespeare sahnesini bundan daha güzel çorapların süslediği görülmemiştir, doğrusu. Hadi, hadi, sen otur oturduğun yerde de bırak ben çıkartayım şunları.»

Yahudi böyle diyerek diz üstü çöktü, karşısındaki adamı kurbanlık koyun derisi yüzercesine yüzmeğe girişti. Çorabın ilk teki ayağından çıktığı zaman Hamlet'imiz sırt üstü yere devrilecekti ya, neyse ki sandalyenin devrilmesine yetecek yer yoktu, hücrenin içinde.

Ben oyun konusunda ağzımı açmağa korkuyordum. Ne var ki «Bay Waldengarver» hoşnutluk, hatta gururla,

«Baylar, siz ön sıradaydınız, daha iyi görmüşsünüzdür,» dedi. «Nasıldık?»

Arkamda duran Herbert, bir yandan beni dürtüşleyerek, «Harika,» dedi. Bunun üzerine ben de, «Harikaydı,» dedim.

Sayın Waldengarver'imiz bize nerdeyse tepeden bakarak, «Demek Hamlet'i yorumlayışımı beğendiniz ha?» diye sordu.

Herbert, beni gene dürtüşleyerek, «Oturaklı ve de sağlam,» dedi. Ben de buluş kendiminmiş de ille vurgulamadan edemiyormuşum gibi bir atılganlıkla, «Oturaklı, sağlam bir yorumdu,» diye konuştum.

Bay «Waldengarver», o sırada tahtakurusu gibi duvara yapışmış, ezilmek üzere olmasına, iki eliyle sandalyesine sımsıkı tutunmak zorunda bulunmasına karşın kendine güvenenlerin ağırbaşlılığıyla, «Beni beğendiğinize çok sevindim, baylar,» dedi.

Hâlâ diz üstü çökmüş duran Yahudi, «Size şunu söylemek istiyorum ki Hamlet yorumunuzun bir kusuru var, Bay Waldengarver,» dedi. «İyi dinleyin, kim ne derse desin, ben size işin doğrusunu söylerim. Bacaklarınızı seyirciye yandan gösterdiğiniz zamanlarda Hamlet yorumunuz zayıflıyor. Bundan önce giydirdiğim Hamlet de provalarda ayni yanlışları yapıyordu. Sonunda baldırlarının iki yanına iki kocaman, kırmızı mühür etiketleri sardırttım, efendim. Son provada da en öne, orkestro çukurunun hemen arkasında bir yere geçip oturdum. Rol sırasında ne zaman yanlılığına dursa, ben hemen, 'Etiketler gözükmüyor,' diye bağırıyordum. O gece nefis bir oyun çıkardı.»

Wopsle-Waldengarver benden yana, 'Bana çok bağlı bir

kulumdur, saçmalıklarını hoş görün,' dercesine şöyle bir gülümsedi. Sonra yüksek sesle,

«Benim yorumum bura seyircilerine göre biraz aşırı ağır, aşırı klâsik kaçıyor ama elbet zamanla ilerleyip düzeleceklerdir, efendim, kaliteleri yükselecektir,» dedi.

Herbert'le ben bir ağızdan, «Hiç kuşkusuz, yükselecektir kaliteleri,» dedik.

Bay Waldengarver, «Baylar, bilmem dikkatinizi çekti mi?» diye sordu. «Balkonda bir adam vardı, cenaze töreniyle, demek istediğim tören sahnesiyle alay ederek beni küçük düşürmeğe kalkıştı?»

Arkadaşlığa pek sığmayan bir doğru-sözlülükle böyle bir kişiyi görüp duyduğumuzu belirttik. Sonra ben,

«İçkiliymiştir; hiç kuşkum yok bundan,» diye ekledim.

Bay Wopsle-Waldengarver, «Yok, efendim, ne münasebet, içkili filan değildi,» dedi. «Patronu buna çok dikkat eder, efendim. Onun içkiyi çok kaçırmasına izin vermez ki patronu!»

«Patronunu tanıyorsunuz, demek?» diye sordum.

Bay Wopsle gözlerini önce ağır ağır kapadı, sonra gene ağır ağır açtı.

«Efendiler, belki cahilliği, budalalığı üzerinden akan çatlak sesli, katil suratlı herif dikkatinizi çekmiştir... hani Fransız Kralı Claudius rolünü, oynadı diyemeyeceğim ya, okuyan dangalak. Balkondaki o adamın patronu odur. İşte bizim meslek böyle bir meslektir, baylar.»

Bay Wopsle'ı umarsızlık içine bulsam daha mı açırdım, kestirememekle birlikte şu durumu bile içimi öylesine sızlatmıştı ki, onun jartiyerini takmak için döndüğü sırada bizim kapıdan dışarı çıkmak zorunda kalışımızdan yararlanarak Herbert'e, «Ne dersin, yemeğe çağıralım mı onu?» diye sordum.

Herbert iyilik etmiş olacağımızı söyledi, böylece ben de Wopsle'i yemeğe çağırdım; birlikte Barnard'ın Hanına gittik. Wopsle gene tepeden tırnağa pelerinlere bürünmüş, yalnızca gözleri dışardaydı. Onu ağırlamak için elimizden geleni yaptık. O da saat sabahın ikisine kadar kalarak başarısını

yeniden yaşadı, yeni başarılar için tasarılar kurdu. Bunların ayrıntılarını şimdi unuttum. Şöyle bir aklımda kaldığına göre kendisi işe, Dram Sanatını canlandırmakla başlayıp dümdüz ezmekle bitirecekti. Çünkü kendisi eceli gelip de öldüğü zaman, Dram Sanatı tümüyle öksüz kalacak, bir daha dirilme fırsatıyla umudunu bulamayacaktı!

Bütün bunlardan sonra yatağıma yattığımda mutsuzdum; Estella'yı karamsarlıkla düşünüyordum. İlerisiyle ilgili umutlarımın ortadan kalktığını belirten korkulu düşlerimde, Herbert'in Clara'sı ile evlenmek ya da yirmi satırını bile bilmediğim Hamlet rolünü yirmi bin kişinin karşısında, Miss Havisham'ın hortlağıyla birlikte oynamak zorunda kaldığımı gördüm.

OTUZİKİNCİ BÖLÜM

Bir gün Bay Pocket'le ders yaparken postadan bir mektup aldım. Mektubun daha zarfını görür görmez elim ayağım titredi, çünkü zarfın üstündeki yazıyı hiç görmemiş olmakla birlikte kimin yazısı olduğunu hemen anlamıştım. Sayın Bay Pip, Sevgili Pip, Efendim, ya da, Kardeşim, gibilerden herhangi bir girişe gerek görmemiş olan mektupta şöyle deniyordu:

★

Yarından sonraki öğle arabasıyla Londra'ya geliyorum. Yanılmıyorsam sizin beni karşılayacağınız kararlaştırılmıştı, değil mi? Daha doğrusu Miss Havisham'ın aklında öyle kalmış, ben de onun isteklerine uyarak bunu yazıyorum. Kendisi selam söylüyor.

Saygılar, Estella.

★

Zamanım olsa bu olay için beş altı takım giysi ısmarlardım, sanıyorum. Gelgelelim zaman olmadığına göre elimdekilerle yetinmekten başka yapabileceğim birşey yoktu. İştahım o saat tıkandı; belirtilen gün gelip çatıncaya dek rahat dirlik bilmedim.

O gün gelince rahata, dirliğe erdiğim de sanılmasın.

Tersine o gün iyice kötüledim; daha araba bizim kasabadaki Mavi Domuz Hanından ayrılmadan ben Cheapside semtini, Wood sokağındaki araba deposunun kaldırımlarını aşındırmağa başladım. Arabanın daha kasabadan bile kalkmamış olduğunu pek iyi bilmekle birlikte, araba deposunu hiç değilse beş dakikada bir yoklamazsam olmazmış gibi geliyordu. Böyle bir delirgenlik içinde, dört-beş saat sürecek olan bir nöbetin ilk yarım saatini bitirmiştim ki birden Wemmick'le karşı karşıya geldim.

«İyi günler, Bay Pip,» dedi Wemmick. «Nasılsınız? Buraların sizin uğrağınız olduğunu hiç sanmazdım, doğrusu.»

Posta arabasından yolcu beklediğimi anlatarak Kale ile Yaşlı Babamızın nasıl olduklarını sordum.

«İkisi de çok iyi, sağolasınız,» dedi Wemmick. «Hele Yaşlı Babamız çakı gibi, Tanrı nazardan saklasın. Önümüzdeki yaş gününde seksen ikisini dolduruyor. Seksen iki pare top atmayı düşünüyorum. Bizim top buncasına dayanabilirse, bir de komşular razı gelirse elbet. Ne var ki Londra'ya göre konu değil bunlar. Bilin bakalım ben nereye gidiyorum?»

«Yazıhaneye,» diye yanıtladım, çünkü oraya yönelikti.

«Eh, yazıhanemizin şubesi sayılır,» dedi Wemmick. «Newgate'e gidiyorum da. Şu sırada bir banka soygunu davasına bakıyoruz. Demin gidip olay yerine bir göz attım; şimdi de bu konuda müvekkilimizle bir kaç çift lâf etmem gerekiyor.»

«Soygunu sizin müvekkil mi yapmış?» diye sordum.

Wemmick yüzünü asarak, «Onu da nerden çıkarıyorsunuz, elbet ki hayır,» dedi. «Ne var ki suçu ona yüklüyorlar. Sizin, benim hepimizin başına gelebilecek bir şeydir bu. İkimize de hırsızlık suçu yükleyebilirler.»

«Ne var ki şimdilik ikimiz için de böyle bir durum yok,» dedim ben.

Wemmick, «Yaa,» diyerek işaret parmağıyla göğsüme vurdu. «Sen az değilsin sen, Bay Pip. Newgate'i şöyle bir gezmeğe ne dersin? Zamanın var mı?»

Zamanım öylesine boldu ki bu çağırı, araba deposunu gözden ayırmamak için duyduğum gizli isteğe ters düşmekle birlikte, beni çok sevindirdi. Zamanım olup olmadığını gidip

depodan sorayım, diye birşeyler mırıldanarak deponun yazıhanesine girdim. Arabanın en erken hangi saatte gelebileceğini ince ince sorarak oradaki yazmanı sinir ettim, çünkü arabanın geleceği saati ben de zaten en az onun kadar biliyordum.

Oradan çıkınca Bay Wemmick'in yanına gittim. Saatime bakıp, depodan aldığım bilgiye şaşmış gibi yaparak, onunla gelecek vaktim olduğunu söyledim.

Bir kaç dakikada Newgate'e vardık. Muhafız kulübelerinin önünden geçerken çıplak duvarlarda asılı prangalar, zincirler gördük.

O çağda hapishaneler kimsenin ilgilenmediği, bakımsız yerlerdi. Kamu haksızlıklarına karşı kamunun şiddetli tepki göstermesi (ki yapılan haksızlığın en ağır, en uzun-süreli cezası her zaman bu tepki olagelmiştir), henüz çok uzaklardaydı o zaman. Tutuklular, konutla beslenme yönünden askerlere eşitti, diyebiliriz. (İşsiz güçsüz, beş parasızlara hiç değinmiyoruz). Mahpusların zindanlarına, diyelim daha lezzetli çorba çıkartmak gibi hoş-görülebilir bir amaçla kundak soktukları çok seyrek görülen bir olaydı.

Wemmick beni içeri soktuğu zaman ziyaret saatiydi. «Çömlekçi» denilen kişi ortada bira dolaştırıyordu. Avlu parmaklıklarının ardındaki tutuklular bira alıp içiyor, kendilerini görmeğe gelen arkadaşlarıyla çene çalıyorlardı. Pasaklı, çirkin, karman çorman bir sahneydi, doğrusu.

Birden dikkatimi çekti: Wemmick'in mahpuslar arasında dolaşması bir bahçıvanın bahçesindeki fidanları arasında dolaşmasını andırıyordu. Bir akşam önce içeri alınmış bir mahpusla karşılaşınca geceleyin topraktan sürmüş bir filiz görmüş gibi, «Ne, Kaptan Tom, burda mısın sen?» deyişi aklıma ilk olarak bu benzetmeyi getirdi. «Demek öyle...» Sonra: «Kara Bill mi şu sarnıcın arkasındaki? Seni daha iki ay filan gelmezsin sanıyordum. Nasılsın, bakalım?»

Parmaklıklarda duralayıp içerdekilerin kaygılı fısıldaşmalarını teker teker dinleyişinde (O ince uzun, yarık gibi ağzını hiç oynatmaksızın), adamların yüzüne bakışında, «Acaba son görüşümden beri ne denli geliştiler? Yargılama

sırasında gerektiği gibi fışkırıp çiçek açabilecekler mi?» diye merak eden bir ilgi, bir dikkat okunuyordu.

Hükümlüler arasında çok sevilip tutulduğu belliydi. Jaggers firmasının halka dönük yüzüydü. Gene de Bay Jaggers'in ulu, tepeden bakan resmiliğinin birazı ona da bulaşmış gibi, karşısındakinin bir ölçüden öte yaklaşmasını önleyen bir havası vardı. Müvekkillerini tanıdıkça başıyla selamlıyor, şapkasını iki eliyle tutup şöyle biraz daha rahatça yan yatırıyor, dudaklarını kısıyor, ellerini ceplerine sokuyordu. Bir iki müvekkille aralarında ücret ödeme konusunda tartışma çıktı. Bu durumlarla Wemmick müvekkilin uzattığı yetersiz paradan kaçarcasına geri geri giderek,

«Boşuna, oğlum,» diyordu. «Sonunda ben de emir-kuluyum. Eksik para alamam. Paranı bütünleyemiyorsan bir tefeciye baş vur. Bizim meslekte bir sürü tefeci vardır; birinin işine gelmeyen öbürünün işine gelebilir. Kendim de bir emir kulu olarak şana öğüdüm budur. Sonuç vermeyecek yollara baş vurma. İşin mi yok? Şimdi sıra kimde?»

Böylece Wemmick'in fidanlığını bir boydan bir boya dolaştık. Sonunda kendisi bana dönerek,

«Şimdi tokalaşacağım adama dikkat edin,» dedi.

O söylemese de dikkat ederdim buna, çünkü şimdiye dek kimseyle tokalaşmamıştı.

Daha sözlerini anca bitirmişti ki çakı gibi dimdik genç de cüsseli bir adam (şimdi, bunları yazarken bile gözümün önünde), parmaklığın bir köşesine geldi, elini yarı şaka-yarı ciddi bir asker selâmıyla şapkasına götürdü. Şapkasının üstü donup pelteleşmiş bir çorba görünümündeydi. Sırtında da yıpırak, haki renkli bir ceket vardı. Yüzünün kırmızı derisinin üzerine bir garip solgunluk sıvanmıştı; gözlerini bir noktaya dikmeğe ne denli çalışırsa çalışsın bakışları kayıp çevrelerde dolaşıyordu.

«Selâm, Albayım,» dedi Wemmick. «Nasılsınız, Albayım?»

«İyi diyelim, iyi olalım, Wemmick.»

«Elimizden her geleni yaptık senin için, Albayım. Neylersin ki kanıtlar çok kesindi, baş edemedik.»

«Evet, çok kesindi kanıtlar, efendim. Ama bana vız gelir.»

«Elbette,» diye Wemmick serinkanlılıkla konuştu. «Elbet vız gelecek sana.» Sonra bana dönerek:

«Majestelerinin Ordusunda hizmeti vardır Albay'ın,» dedi. «Orduda subaydı, sonra tazminatını ödedi, çıktı.»

«Yaa, öyle mi?» dedim ben de.

Adamın gözleri önce bana sonra kafamın üstünde bir yere baktı, sonra dört bir yanda dolaştı. Sonra adam elini dudaklarından geçirerek güldü.

Wemmick'e, «Pazartesi günü buradan kurtuluyorum sanırım, efendim,» dedi.

«Olabilir,» dedi Wemmick. «Ama kesin birşey söyleyemeyiz ki.»

Adam elini parmaklığın iki çubuğu arasından uzatarak, «Sizinle vedalaşmak fırsatı bulabildiğime seviniyorum, Bay Wemmick,» dedi.

Wemmick onunla tokalaşarak, «Sağolun, Albayım,» dedi. «Size uğurlar olsun demek fırsatı bulduğuma da ben seviniyorum.»

Adam dostumun elini bir türlü bırakmayarak, «Tutuklandığım zaman üzerimde buldukları şey sahici olaydı, benim hatırım için de bir yüzük takmanızı isterdim,» diye konuştu.

Wemmick, «İyi niyetinizin sahici olduğunu biliyorum ya, gene takarım,» dedi. «Ha, aklıma gelmişken... siz güvercin meraklısıydınız.» Adam gözlerini gökyüzüne doğru çevirdi.» Taklakçı denilen cinsinden, görülmedik derecede güzel güvercinleriniz varmış, diye duydum. Başka bir işiniz için gerekli değilse bir arkadaşınıza rica edebilir misiniz, bir çift getirsinler onlardan bana?»

«İstediğiniz yerine gelecektir, efendim.»

Wemmick, «Güzel,» dedi. «Kendilerine çok iyi bakılacaktır. İyi günler, Albayım. Tanrıya emanet olun.»

Gene tokalaştılar. Oradan uzaklaştığımız sırada Wemmick, «Kalpazan,» dedi. «Çok ustadır. Yargıç karar kâğıdını bugün imzalıyor. Albay'ın pazartesi günü idam edileceği

kesinleşti. Gene de, anlıyorsunuz ya, ne olsa bir çift güvercin de taşınabilir mal sayılır... şöyle ya da böyle...»

Wemmick dönüp arkasına baktı, kurumuş olan ağacına son bir baş selâmı yolladı. Dışarıya çıkarken, «Onun yerine hangi saksıyı koysam,» diye dört bir yanına alıcı gözüyle bakıp duruyordu.

Hapishaneden dışarı çıkmak için bekçi kulübelerinin önünden geçerken, yol-göstererimin önemini içerdekiler kadar bekçilerin de bildiklerini anladım. Üstleri çivili, sivri demirli kapıyı bekleyen, kapının birini açmazdan önce öbürünü dikkatle kilitleyen bekçi,

«Ee, Bay Wemmick, sizin Bay Jaggers şu Waterside cinayetinde hangi yolu tutacak dersiniz?» diye sordu. «Kasıtsız adam öldürme mi diyecek yoksa başka birşey mi akıl edecek?»

Wemmick, «Kendine sorsana,» dedi.

Bekçi, «Tam buldunuz sorulacak adamı!» diye güldü.

Wemmick mektup kutusunun yarığına benzeyen ağzını gerip daha da genişleterek, «Bunlar böyledirler işte, Bay Pip,» dedi. «Ben emir-kuluyum ya, akıllarına geleni sorarlar bana. Beri yandan bizim patrona zırnık sordukları duyulmuş şey değildir.»

Bekçi Wemmick'in şakacılığı karşısında gülerek, «Bu küçükbey çıraklığını mı yapıyor yoksa ortaklardan mı?» diye sordu.

Wemmick, «Ben demedim mi size, işte bir soru daha,» dedi. «Görüyorsunuz ya, emir kulunu buldu, daha birinci sorunun teri kurumadan, söz gelişi, bir yenisini soruyor. Peki, ya Bay Pip ortaklardan biriyse?»

Bekçi bu kez ağzı kulaklarına vararak, «O zaman Bay Jaggers'in nemene bir insan olduğunu biliyor demektir,» diye yanıtladı.

Wemmick bekçiye şakacıktan şöyle bir vurarak, «Nah sana,» dedi. «Bizim patronu hiç anlayamıyorsun sen. Şu elindeki anahtar gibi kalın kafalısın bu konuda. Hadi, koca tilki, bırak bizi de dışarı çıkalım. Yoksa patrona söylerim, vatandaşı yok yere alakoymak suçundan dava açar sana.»

Bekçi gülerek bizi uğurladı. Biz sokağa indiğimizde o kapısının çivileri üzerinden eğilmiş hâlâ arkamızdan gülmekteydi.

Wemmick daha gizli konuşabilmek için koluma girip kulağıma eğilerek, ciddilikle «İnan olsun, Bay Pip,» dedi. «Bana kalırsa Bay Jaggers'in yaptığı en iyi şey çevresinde böyle erişilmez bir hava yaratmasıdır. Öyle yücelerdedir ki. Her zaman o denli yücelerde oluşu kendisinin sonsuz yetenekleriyle orantılıdır, neme gerek. O Albay olacak adam acaba Bay Jaggers'le tokalaşıp vedalaşacak yürek bulabilir mi? Ne de o bekçi Bay Jaggers'e sorular soracak... Bizim patron da kendi düzeyiyle onların düzeyi arasında bir yere emektar adamını sokuşturuyor. Bu yoldan, da anlıyorsunuz ya, onları avcunun içine almasını biliyor, her yönden.»

Vasimin ince hesaplı, kurnaz davranışları beni, kimbilir kaçıncı kez, hayran bırakmıştı. Doğruyu söyleyip içimi boşaltmak gerekirse, gene kimbilir kaçıncı kez, «Keşke vasim bu denli üstün yetenekleri bulunmayan başka biri olaydı,» diye içtenlikle düşünmekten kendimi alamadım.

Wemmick'den, Küçük Britanya'daki işyerinin kapısında ayrıldım. Jaggers'le görüşmek isteyen bir çok kişi gene çevrede dönüp dolaşıp duruyorlardı. Ben de araba deposundaki nöbetimin başına döndüm. Önümde üç saat vardı daha... Bu saatleri, yazgımdaki garipliği düşünerek geçirdim: üzerimde hep zindanların gölgesini, dört bir yanımda çirkin suçların lekesini taşıyıp durmam ne tuhaftı, gerçekten. İlk olarak küçük bir çocukken, köyümüzün ıssız bataklarında dolaştığım bir akşam üzeri düşmüştü üzerime bu gölge. Sonra iki kez daha ortaya çıkmıştı, solan ama hiç bir zaman ortadan silinmeyen bir leke gibi. Şimdi bile, paraya, rahata kavuştuğum zaman bile, bu gölgenin gene yaşantımı karartması ne garip şeydi...

Bir yandan da bana giderek yaklaşmakta olan Estella'yı düşünüyordum: genç, güzel, gururlu, ince bir kız. Onunla bu zindan arasındaki çelişki bana dehşet, tiksinti veriyordu. Keşke Wemmick'le karşılaşmamış olsaydım, keşke ona uyup

onunla birlikte gitmemiş olsaydım da böyle büyük bir günde üstümde, soluğumda Newgate Zindanının kokusu bulunmasaydı. Beş aşağı beş yukarı dolaşırken zindan tozundan kurtulmak için ayakkabılarımı yere vuruyor, giysilerimi silkeliyor, soluğumu derinden derinden dışarı veriyordum. Bana yaklaşmakta olan güzel varlığı düşündükçe kendimi öyle kirli buluyordum ki ben daha Bay Wemmick'in uğursuz fidanlığının üzerime sinmiş olan zehirli havasını yeterince dağıtamadan saatler geçiverdi; araba erkenden geldi sanki. Pencerede onun yüzünü, bana salladığı elini gördüm.

O bir tek saniye içinde bilincime vurup geçen adsız karartı ne olabilirdi?

OTUZÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kürklerle süslü yolculuk giysileri içinde Estella'nın güzelliği, benim gözlerime bile, her zamankinden daha ince görünüyordu. Bana karşı da eskisinden çok daha neşeli, yakın davranıyordu. Bu değişiklikte Miss Havisham'ın etkisini okur gibi oldum.

Han avlusunda Estella bana bavullarını gösterdi. Herşey toparlandığı zaman, bu arada ondan başka herşeyi unutmuş olan ben, onun gideceği yeri bilmediğimi ansıdım.

Estella, «Richmond'a gidiyorum,» diye anlattı. «Bize öğretilene göre iki tane Richmond varmış; biri Surrey'de, biri de Yorkshire'de. Benim gideceğimki Surrey Richmond'uymuş. Yol onbeş kilometre kadarmış. Bir payton kiralayacakmışım, beni siz götürecekmişsiniz. İşte para kesem. Giderlerimi bu paradan ödeyecekmişsiniz. Yok, alacaksınız keseyi, zorunlu bu. Başka çıkar yolumuz yok, sizinle benim: buyruklara boyun eğmek dışında. Kendi içimizden gelenleri yapmakta özgür değiliz, sizle ben.»

Keseyi bana verirken gözlerimin içine bakmıştı. Sözlerinde gizli bir anlam olabileceğini umdum. Çünkü bunları bir dudak büküşüyle söylemişti, gene de huysuz değil.

«Paytonu çağırtmamız gerek, Estella. Burada dinlenir misiniz biraz?»

«Evet, bu da var zaten bana belletilenlerde. Biraz dinlenecekmişim burda. Bir bardak çay içecekmişim. Siz de bir süre bana göz kulak olacakmışsınız...»

Bu da ona belletilenlerden bir parçaymış gibi koluma girdi. Ömründe hiç böyle birşey görmemiş gibi arabaya bakmakta olan garsona seslendim, bizi özel bir oturma odasına götürmesini söyledim. Bunun üzerine garson hemen peçetesini çıkardı. Bu peçete onun bu yapıda yolunu bulabilmesi için zorunlu olan, sihirli değnek gibi birşeydi sanki. Bunun yardımıyla bizi karanlık bir hücreye götürdü. Burada, herşeyi küçük gösteren, zaten hücrenin boyunu posunu düşünürseniz hiç gereği olmayan bir ayna, ançuez salçalı bir çörek, kimin olduğu belirsiz bir çift de eldiven vardı.

Ben bu köşeciği beğenmeyince garson bu kez bizi içinde otuz kişilik bir yemek masası bulunan bir odaya aldı. Ocaktaki kömür küllerinin yığıntısı altından kavruk bir kitap yaprağı görünüyordu. Garson bu yangın kalıntısına şöyle bir bakıp başını salladıktan sonra istediklerimizi yazdı. Bunlar, «Hanımefendi için çay»dan ibaret olduğu için garson, büyük bir karamsarlık içinde dışarı çıktı.

Bu odanın havasında çorba için kaynatılan et suyuyla ahırların kokusu öyle belirginlikle birbirine karışmıştı ki insanın burnunun direği kırılıyordu. Bugün gibi ansıyorum. İnsanın ister istemez, ahırdaki işlerin pek yolunda gitmediğini, han sahibinin kocayan atları lokanta bölümünde kullanılmak üzere kaynattığını düşünesi geliyordu... Gene de, Estella ordaydı ya, benim gözümde odaların en güzeliydi bu. Onunla bu odada yaşam boyu mutlu olabileceğimi düşünüyordum. (Oysa orada, o sırada, onun yanında hiç de mutlu olmadığımı bilmenizi isterim. Kendim de çok iyi biliyordum çünkü).

«Richmond'da nerde kalacaksınız?» diye sordum ona.

Esstella, «Büyük bir para karşılığında bir hanımefendinin yanında kalacağım,» diye yanıtladı. «Kendisinin geniş bir çevresi varmış. Beni de bu çevreye sokabilirmiş. Birçok kimseleri tanıtabilirmiş bana, beni de birçok kimselere. Daha doğrusu kendisi böyle söylüyor.»

«Böyle bir değişiklik, gittiğiniz yerlerde herkesi hayran bırakmak, hoşunuza gidecektir, değil mi?»

«Evet, öyle sanıyorum.»

Öyle umursamaksızın konuşmuştu ki, «Kendinizden, bir başkasıymışsınız gibi söz ediyorsunuz,» dedim.

Estella son derece tatlılıkla gülümseyerek, «Ya benim başkalarından nasıl söz ettiğimi siz nerden duydunuz ki?» diye sordu. «Kuzum, hadi, bana öğretmenlik etmeğe kalkışmayın. Bırakın da canımın istediği gibi konuşayım. Bay Pocket'le yaptığınız dersler nasıl gidiyor?»

«Sıkılmadan yaşayıp gidiyorum işte.» Bir fırsat kaçırmaktaymışım gibi geliyordu. «Hiç değilse...» diye kekeledim.

«Hiç değilse?» dedi Estella.

«Sizden uzakta, herhangi bir yerde olabileceğim kadar rahatım, işte.»

Estella istifini bozmadan, «Budala çocuk,» dedi. «Ne saçma sapan lâflar bunlar? Hocanız Bay Matthew Pocket, yanılmıyorsam, ailesinin öbür bireylerinden çok üstünmüş, öyle mi?»

«Gerçekten çok daha üstün. Kimseye zararı yok, bir...»

«Kendinden başka, demeyin sakın,» diyerek Estella sözümü kesti. «Çünkü iğrenirim o tür insanlardan. Ama Bay Matthew çıkarcılıktan uzak, ard niyeti, küçük hesaplarıyla kıskançlıkları olmayan bir insan mı gerçekten, duyduğum gibi?»

«Bütün bunlara hiç çekinmeden, evet, diye yanıt verebilirim, sanıyorum.»

«Öteki akrabaları konusunda hiç çekinmeden bunu söyleyemezsiniz,» diye Estella hem ciddi, hem şakacı bir bakışla konuştu. «Sizi kimileyin açıktan, kimileyin dolaylı yoldan çekiştireceğiz diye Miss Havisham'ın kafasını şişiriyorlar. Gözleri hep üzerinizde, her yaptığınızı kötüye yorup mektupla Miss Havisham'a bildiriyorlar. Kimi zaman imzasız mektup bile yazıyorlar. Varlığınız onlar için bir ömür törpüsü, yaşantılarının tek uğraşısı belki. Bu kişilerin size nasıl diş biledıklerini dünyada anlayamazsınız.»

«Gene de bana bir zararları dokunmadığını umarım?»

Estella bana yanıt vereceği yerde bir kahkaha attı. Bu öylesine hiç alışkın olmadığım birşeydi ki ona afallamışca-

sına bakakalmışım. İnce bir gülüşle yetinmeyerek gerçekten içten, kıvançla gülmüştü. O susunca ben, onun yanında üzerime her zaman inen çekingenlikle,

«Bana bir zararları dokunsa böyle gülmeyeceğinizi umabilir miyim?» diye sordum. «Umabilmek isterim bunu.»

Estella, «Yok, yok, o yönden içiniz rahat edebilir,» dedi. «Onlar amaçlarına ulaşamadıkları için böyle güldüğüme yüzdeyüz inanabilirsiniz. Ah, Miss Havisham'ın çevresindeki hısımlar! Öyle işkenceler çekiyorlar ki, bilseniz.»

Estella gene güldü. Şimdi, neden güldüğünü bilmekle birlikte gene de garipsiyordum bu gülmesini. Candan olduğu, evet, su götürmezdi ama bu durum için biraz aşırı gibiydi. İşin içinde benim bilmediğim birşeyler olmalı, diye düşündüm. O da aklımdan geçenleri okuyarak yanıtladı:

«Bu insanların çabalarının boşa gitmesini görmek nasıl içime siniyor, siz bile kolay kolay anlayamazsınız,» dedi. «Gülünç düştükleri zaman onlara kıs kıs gülmek nasıl da tatlı geliyor bana... Ne de olsa küçücükten beri o garip evde yetişip büyümediniz siz. Baskı altında, savunmasız bir çocukken onların sevgi, acıma numaralarıyla, okşayıp avutma maskesi altında nasıl kuyunuzu kazdıklarını göreydiniz, sizin de gözleriniz açılır, görüşleriniz keskinleşirdi. Benim gibi.»

Estella gülmekten vazgeçmiş, ciddileşmişti şimdi. Bu anıları, çok derinlerde gömülü oldukları yerlerden koparıp çıkardığı ortadaydı.

«Size kesinlikle iki şey söyleyebilirim,» dedi Estella. «Birincisi: gerçi damlaya damlaya göl olur, diye bir ata sözü vardır ama bakmayın siz ona. Bu insanlar bin yıl da sizi fitneleseler sizi, büyük-küçük hiç bir konuda Miss Havisham'ın gözünden düşüremezler. Bir kez bundan yana içiniz rahat olsun. İkincisi, onların sizi kötülemek için boş yere, bunca çırpınmalarını seyrederken öyle eğleniyorum ki size teşekkür borçluyum. Öyleyse, gelin tokalaşalım.»

Elini gülerek verdi bana, çünkü deminki hırsı geçmiş, neşesi geri gelmişti. Elini tutup kaldırarak dudaklarıma götürdüm.

Estella, «Budala çocuk,» dedi gene. «Hiç söz dinlemez misin sen? Yoksa bir zamanlar yanağımı öptüğün niyete mi öpüyorsun elimi de?»

«Hangi niyetti o?» diye sordum.

«Dur, bir dakika düşüneyim. Dalkavuklarla çıkarcıları tepeleyip küçük düşürmek niyetiydi.»

«Öyleydi, dersem gene öpebilir miyim, yanağını?»

«Elimi öpmezden önce sorman gerekirdi ama, peki, istersen öpebilirsin.»

Eğildim, durgun yüzü bir yontunun yüzü gibiydi. Dudaklarımla dokunduğum dakikada yanağını benden çekerek,

«Şimdi artık benim çayımı getirteceksiniz sonra da Richmond'a götüreceksiniz beni...» dedi.

Gene deminki tutumuna dönmesi, başkalarının zoruyla bir araya gelen iki kuklaymışız gibi konuşması beni incitmişti. Zaten onunla bir aradayken herşey acı veriyordu bana. Benimle konuşurken davranışı, sesinin tonu nasıl olursa olsun, güvenemiyordum. Gene de, güvensizliğime, umutsuzluğuma karşın seviyordum onu, vazgeçemiyordum sevmekten. Ama bunu bin kez yinelemenin ne gereği var? Hep böyle olagelmiş değil miydi?

Çayı getirsinler diye çıngırağı çaldım. Garson da elinde sihirli peçetesiyle ortaya çıkarak, gide gele, belki elli tane araç gereç getirdiyse de çay daha görünürlerde yoktu. Tepsi, fincanlar, fincan tabakları, bıçaklar, çatallar (aralarında et kesmeğe yarayan yemek bıçakları da vardı), kaşıklar (türlü çeşitli), tuzluklar, kalın demirden bir kapağın altında, sımsıkı güvenliğe alınmış, sünepe bir çörekçik, bol maydanoz kümelerinin arasında gömülü, ufak bir parça erimiş tereyağ, topuzu unlu küçük bir francala, üçgen kesilmiş ekmek dilimlerinin üzerinde ocak demirlerinin baskı izleri, ve işte, en sonunda şiş karınlı, aile boyu bir çay ibriği! Garson bunu, yüzünde ağır yük taşıyanların acılı bakışlarıyla, sendeleyerek getirdi önümüze. Gösterinin tam bu döneminde uzun zaman gözden ırak kaldıktan sonra elinde, görünüşe göre pek değerli olan bir kutu ile

çıkageldi. Kutunun içinde ince çubuklar vardı. Bunları sıcak suya batırdım ve böylece, bütün bu hazırlıklardan sonra Estella için bir bardak çay ya da ona benzer birşey elde ettim.

Hesabı ödeyip garsonun bahşişini verdikten, oda hizmetçisini «görüp» seyisi «gözettik»ten, kısacası rüşvet ve bahşiş yoluyla bütün hana küçük düşüp kimseyi hoşnut bırakamadığımız gibi Estella'nın kesesini de adamakıllı hafiflettikten sonra, dışarı çıktık, kiralık arabamıza bindik, yola koyulduk. Cheapside'a dönüp Newgate Sokağından geçerken çok geçmeden beni öylesine utandıran zindanın duvarına ulaştık.

«Neresi burası?» diye Estella bana sordu.

Önce bilmiyormuş gibi aptalca bir numara yaptım, sonra söyledim. Estella zindana baktı, sonra başını gene içeri çekerek,

«Sefiller,» diye mırıldandı.

O anda kafamı kesseler ya da milyon verseler, o sabah zindanı gezmiş olduğumu söyleyemezdim.

Sorumluluğu bir puntuna getirip başkasının sırtına yüklemek için, «Söylenilenlere bakılırsa Londra'da bu karanlık yerin gizlerini en iyi bilen kişi Bay Jaggers'miş,» dedim.

Estella yavaş sesle, «Her yerin bütün gizlerini en iyi bilen kişi o olsa gerek,» dedi.

«Onu sık sık görmeğe alışıksındır, sanıyorum.»

«Kendimi bildim bileli düzensiz aralıklarla görmeğe alışkınımdır onu. Gelgelelim onu, daha konuşamayacak kadar küçük olduğum zamanlarda ne denli tanıyorsam, şimdi daha iyi tanıdığımı söyleyemem. Ya senin aran nasıl onunla? Daha iyi tanımağa, yaklaşmağa başladın mı bari?»

«Her zaman kuşkulu bir tutumu var,» dedim. «Bir kez kendimi onun bu huyuna alıştırdıktan sonra ona da alışmağa başladım.»

«İçli dışlı sayılabilir misiniz?»

«Evinde yemeğe gittim, bir kez.»

Estella hafifçe büzülerek, «Kimbilir ne garip bir yerdir,» dedi.

«Gerçekten garip bir yer.»

Vasimi Estella'yla bile böyle açıktan açığa konuşmaktan çekinmeliydim ya, bana kalsa Gerrard Sokağındaki evde yediğimiz yemeği bile anlatacaktım. Neyse ki tam o sırada bir sokak lâmbasının aydınlığına çıkıverdik. Bu ışık, daha önce de içimi dolduran o adsız duyguyla parlayıp yalazlanıyormuş gibi geldi bana. Öyle ki feneri geride bırakıp gene loşluğa gömüldüğümüz zaman, şimşek çakmasına bakmışım gibi, bir dakika gözlerim kamaştı.

Bundan sonra başka konulara daldık. Daha çok geçtiğimiz yollardan, Londra'nın hangi semtlerinin hangi yanımıza, hangi semtlerininse öbür yanımıza düştüğünden konuşuyorduk. Estella bu koca kentin kendisi için hemen hemen tümüyle yabancı olduğunu söylüyordu. Fransa'ya gidene dek Miss Havisham'ın evinden hiç ayrılmamış. O zaman da gidişle dönüşte Londra'dan şöyle bir geçmiş. Burada kaldığı sürece Jaggers'in ona da vasilik edip etmeyeceğini sordum. Estella bu soruma kesinlikle, «Tanrı korusun!» demekle yetindi.

Beni büyülemek istediğini, bu yüzden sevimli, çekici davrandığını, zor bir iş olsa bile sonunda beni büyüleyeceğini görmemek için aptal olmak gerekirdi. Gel gör ki bunu görmek mutluluk vermiyordu bana. Estella bizim başkalarının buyruklarınca yöneltildiğimizi söylememiş miydi? Bunu söylememiş bile olsa yüreğimi, beni sevdiğinden ötürü kazanmak istediğine inanamazdım; salt yaralamak, sonra da fırlatıp atmak amacıyla avcunun içine almak istediğine yorardım.

Hammersmith'den geçerken ona Bay Pocket'in oturduğu yeri göstererek Richmond'dan çok uzakta olmadığını söyledim, birbirimizi sık sık görmek umudunu belirttim.

«Evet, sık sık geleceksin,» dedi. «Ne zaman uygun görürsen, beni görmeğe geleceksin. Evdekilere tanıtılacaksın. Zaten adını şimdiden biliyorlar.»

Gideceği evdeki ailenin kalabalık olup olmadığını sordum.

«Yok, yalnızca iki kişiler, ana ile kızı. Ana sosyetede ol-

dukça yüksek yeri olan birisi. Gene de gelirini arttırmak düşüncesi çekici gelmiş olsa gerek.»

«Miss Havisham'a şaşıyorum. Senden böyle hemencecik nasıl ayrılabildi?»

«Bu da Miss Havisham'ın benim için kurduğu tasarıların bir parçası, Pip,» diye Estella hafifçe içini çekti, yorulmuş gibi. «Ona hemen her gün mektup yazacağım, düzenli aralarla görmeğe gideceğim, başarılarımızı anlatacağım ona: Onun mücevherleri ile benim başarılarım. O mücevherlerin hemen hemen hepsi benim oldu gibi birşey.»

Beni ilk olarak öz adımla çağırmıştı. Bunu da hesaplı olarak yapmıştı elbet; ne denli sevinip bayram edeceğimi önceden biliyordu.

Yollar öylesine çarçabuk tükendi ki Richmond'a nasıl vardığımı bilemedim. Gideceğimiz yer işte oradaydı, tam karşımızda: kasnaklı eteklerle yapıştırma benlerin, pudralı saçlarla sırma işlemeli ceketlerin, dizlik çoraplarla dantel fırfırların, madalyalarla kılıçların saltanatına kimbilir kaç dönem sahne olan ağır başlı, oturaklı bir ev. Evin önündeki yüzyıllık ağaçlar da hâlâ o kasnaklar, takma saçlar, kolalı etekler kadar resmi, doğallıktan uzak biçimlerde budanıp düzenlenmişlerdi. Ne var ki bu ağaçların, sonsuz ölüler kervanındaki yerleri pek uzak sayılmazdı. Yakında kervandaki yerlerini alacak, kervandaki herşey gibi onlar da sessizce, yollarına gideceklerdi.

Ayışığında eski bir çıngırağın yaşlanmış sesinin ciddi tınlamaları duyuldu. Bu çıngırak hiç kuşkusuz eski günlerde bu büyük eve, «Kasnaklı, kabarık, yeşil etek geldi; kabzası elmas kakmalı kılıç geldi; kırmızı topuklu pabuçlarla mavi tektaş pırlant geldi,» diye haberler vermişti.

Şimdi de kiraz renkli iki hizmetçi kız sevinçli bir telaş içinde Estella'yı karşıya çıktılar. Çok geçmeden evin kapısı bavulları yutmuştu. Estella bana elini uzatıp gülümseyerek iyi geceler diledi, sonra o da kapıdan içeri girip görünmez oldu. Ben hâlâ orda durmuş eve bakıyor, bu evde onunla beraber yaşasam ne mutlu olurdum, diye düşünüyordum. Bir yandan da onunla birlikteyken mutluluktan yoksun kaldığı-

mı, yaşamın bana zindan olduğunu çok iyi biliyordum.

Hammersmith'e dönmek için arabaya bindim. Binerken cayır cayır yanan yüreğim arabadan inerken bin beter yanıyordu. Bizim evin kapıda, küçüklerin bir yaş-günü toplantısından yanında küçük kavalyesiyle dönmekte olan küçük Jane Pocket ile karşılaştım. Flopson'ca gözaltında tutulmasına karşın öyle özendim ki bu küçük kavalyeye!

Bay Pocket evde yoktu; konuşma yapmağa gitmişti, çünkü ev yönetimi konusunda verdiği tatlı, zevkli konuşmalar pek ünlüydü. Çocuklarla, evde çalıştırılan işçilerin aile bütçesinin çekip çevrilmesi üstüne yazmış oldukları, bu konulardaki en iyi ders kitapları sayılırdı.

Bay Pocket evde değilse bile Bayan Pocket evdeydi. Başı da ufaktan dertteydi. Çünkü dadı Millers'in (Piyade Muhafız Bölüğünden bir akrabasıyla) habersizce dışarı çıkması üzerine, bebeciğe, oyalansın diye, bir kutu dikiş iğnesi vermişlerdi. İğnelerden bir çoğu eksilmişti. O yaştaki küçüklerin de bu sayıda iğneyi içerden ya da dışardan almaları kendileri için pek yararlı sayılamazdı elbet.

Bay Pocket herkese çok yerinde, çok pratik öğütler vermekle öyle haklı bir ün yapmış, düşüncelerinin duruluğu, sağlamlığı, yargılarının kılı kırka yaran hak-severliği ile öylesine tanınmıştı ki, yüreğimin yanıp durduğu şu sırada, beni dinlemesi için yalvarıp ona açılmayı kafamdan geçirdim. Ne var ki o sırada gözüm Bayan Pocket'e takıldı. Bayan Pocket bebeciğe de, her derde deva saydığı reçeteyi salık verip onu yatmağa yollamış, şimdi Soylular Kataloğunu okumağa dalmıştı. Ona baktım. «Yok, neme gerek,» dedim kendi kendime. «Söylemeyim daha iyi.»

OTUZDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Varlıklı durumuma, beni bekleyen geleceğin daha da parlak olduğuna alıştıkça, bunun kendi üzerimdeki etkisiyle çevremdekilerin üstündeki etkisini, bilmeden algılamağa başlamıştım. Kendi kişiliğim üzerindeki etkiye, elimden geldiğince gözlerimi kapamağa çalışıyorsam da bunun tümüyle hayırlı bir değişim olmadığını çok iyi biliyordum. Joe'ya gösterdiğim nankörlüğün anısı içimde hiç dinmeyen bir sızıydı. Biddy'ye karşı da vicdanım rahat sayılmazdı. Geceleri uyku tutmadığı zamanlarda (Camilla gibi) içim yorgunluktan ezilerek, «Miss Havisham'ın yüzünü hiç görmeseydim daha mutlu, daha iyi bir insan olurdum; o eski demirci dükkanında, Joe'nun yanı sıra alnımın teriyle çalışarak büyüyüp erkekliğe iç rahatlığıyla erişirdim,» diye düşünüyordum. Kaç geceler, tek başıma oturup ocaktaki yalazlara gözüm daldığında, ne olsa, dünyadaki hiçbir ateşin demirci dükkânındaki ateşle evimin mutfak ocağındaki ateşe benzeyemeyeceğini düşünüyordum.

Beri yandan Estella kafamdaki kargaşalıkların, duygularımdaki alt-üstlüğün öyle ayrılmaz bir parçasıydı ki, bu kargaşalığın ne kadarını kendim yarattığımı gerçekten saptayıp çıkartamıyordum. Demek istediğim, bu mirasa konmamış olsam bile bir kez Estella'yı aklıma takmıştım madem... şimdikinden daha iyi, daha mutlu bir insan olup çıkacağıma kendimi gerçekten inandıramıyordum.

Varsıllığımın başkaları üzerindeki etkisine gelince, bu konuda kesin bir sonuca varmak pek güç değildi. Ben de, pek

açık seçik olmasa da, bu etkinin kimseye yararı dokunmadığını hele Herbert'e hiç ama hiç yararlı olmadığını sezebiliyordum. Benim paramı su gibi harcama huyuma kapılarak o da kendi olanaklarını aşan harcamalar yapmağa başlamış, bu yüzden yaşantısının yalınlığı bozulup çarpılmış, eskiden rahat rahat olan içi kaygılar, pişmanlıklarla dolmuştu. Pocket ailesinin öbür dallarını eğdiğime hiç yerinmiyordum; böyle küçüklükler, ufak hesaplar onların yaradılıştan eğilimlerine uygundu çünkü. Gelgelelim Herbert'in durumu bambaşkaydı. Onun o çıplak denecek kadar kıt döşenmiş odacıklarına, bu odalara hiç de uygun düşmeyen pahalı eşyaları tıka basa doldurmakla, Kanarya yelekli Baş Belasını komutuna vermekle ona kötülük işlediğimi düşündükçe içim cız ediyordu, doğrusu.

Şimdi bir de küçük lüksü büyük lükse dönüştürmenin kaçınılmaz, en kestirme yoluna saparak hatırı sayılır borçlar biriktirmeğe başlamıştım. Ben yaparım da Herbert durur mu? Çok geçmeden o da benim peşimden saptı. Startop'un önerisi üzerine, Orman İspinozları diye bir kulübün üye adaylığına yazılmıştık. Bu kurumun güttüğü amaca bugüne dek akıl erdirememişimdir. Anlayabildiğime göre bu amaç, üyelerin iki haftada bir toplanıp pahalı bir yemek yemeleri, yemekten sonra kendi aralarında ellerinden geldiğince büyük kavgalara tutuşmaları, servis yapan altı garsonun merdivende sızıp kalmasına neden olmalarıydı. Bu çok saygın, çok hoşnutluk verici toplumsal amaca her seferinde öyle kesinlikle ulaşıyorlar olsa gerek ki, Herbert'le ben katıldığımız ilk kulüp toplantısında, ayakta kadeh kaldırıldığı zaman verilen demeçten pek birşey anlayamadık. Bu demeç şöyleydi:

«Efendiler, Orman İspinozlarının arasında şu sırada yaygın olan dostluk bağlarının sonuna dek egemen olması dileğiyle...»

İspinozlar paralarını budalaca harcıyorlardı. Yemek yediğimiz otel lüks Covent Garden semtindeydi. Orman'a katılmak onuruna kavuştuğum zaman ilk rasladığım İspinoz da Bentley Drummle oldu. Drummle o sıralarda kentin içinde kendi paytonunu kendi sürerek dört dönüyor, bu yüzden so-

kak köşelerindeki direklerde büyük hasar meydana getiriyordu. Kimileyin kendi kendini arabasından aşağı tepetaklak fırlattığı da oluyordu. Bir akşam onun böyle, dizginleri birden çekince kendi kendini Kulüp kapısına bir çuval kömür boşaltır gibi yuvarlayıverdiğini gördüm... Yalnız, bu anlattığım daha öncedendi, çünkü ben daha İspinoz olmamıştım o zamanlar; kurulun kutsal kuralları gereğince, yirmi bir yaşımı doldurmazdan önce olamazdım da.

Kendi varsıllığıma öylesine güveniyordum ki Herbert'in giderlerini de seve seve yüklenebilirdim. Gelgelelim Herbert gururluydu; böyle bir öneriyi ona dünyada açamazdım. Bu yüzden çocukcağızın başı dört bir yandan dertliydi; bir yandan da piyasayı kolaçan etmekten hiç vazgeçmiyordu. Giderek daha geç saatlere değin gezip tozmağa, geç saatlere dek süren toplantılara katılır olmağa başlamıştık. Herbert'in bir süre sonra sabahları kahvaltı saatlerinde çevresini karamsar bakışlarla kolaçan ettiğini algıladım. Öğleye doğru bakışlarında daha bir umut beliriyor, ne ki akşam yemeğine oturduğu zaman üzerine bir çökkünlük geliyordu. Yemekten sonra ise peşinde koştuğu Sermayeyi, çok uzaklardan bakarcasına buğulu görüyor, gelgelelim gece yarısından sonra bu Sermayeye, elini uzatsa tutacak kadar yaklaşıveriyordu. Derken sabah saat iki sularında gene öylesine derin bir umutsuzluğa gömülüyordu ki bir çifte alıp Güney Amerika'ya gitmekten, oradaki buffaloları kandırıp para kazanmaktan söz etmeğe başlıyordu.

Haftamın aşağı-yukarı yarısı Hammersmith'de geçiyordu. Oradayken ayağım Richmond'dan hiç eksik olmuyordu. Bunu ayrıca, sırası geldikçe anlatacağım. Ben Hammersmith'de olduğum zamanlar çoğunlukla Herbert de gelirdi. Böyle zamanlarda babası, onun beklediği Fırsata henüz kavuşamadığını bir süre için şöyle bir algılardı, sanıyorum. Ne var ki bir yandan evi, ailesi, bir yandan işleri derken öyle bir yuvarlanıp gidiyordu ki oğlunun sorunlarıyla uğraşacak zaman bulamıyordu. Bir yandan da saçları gitgide ağarıyor, kendini saç köklerinden tutup havaya kaldırma girişimleri gitgide sıklaşıyordu. Beri yandan Bayan Pocket ayağının altındaki ta-

bureyle herkesi sendeletip düşürüyor, Soylular Kataloğunu okuyor, her dakika mendilini yitiriyor, bize sevgili dedesini anlatıyor, yeni yetişenlere de «atılganlık» üzerine dersler veriyordu. Bu konuda kullandığı yöntem onları, ne zaman dikkatini çekseler kaldırıp yataklarına atmaktı.

Şu sırada yaşantımın bir dönemini, bir an önce aradan çıkarmak için, genel çizgileriyle veriyorum. Bunun en iyi yolu da Barnard'ın Hanındaki huylarımızla uğraşılarımızı bir an önce, ayrıntılı olarak tanımlamak.

Harcıyabildiğimiz kadar çok para harcıyor, karşılığında da (insanların insafsızlığı, aç gözlülüğü oranında) alabildiğimiz kadar az şey alıyorduk.

Hemen hemen her zaman mutsuzduk, dertliydik. Tanıdıklarımızın çoğu da bu durumdaydı. Aramızda dolaşan, bize her zaman çılgınca eğlendiğimizi söyleyen şen bir sanrı vardı: bir de hiç bir zaman eğlenmediğimizi ileri süren Gerçeğin iskeleti. Bildiğim kadarıyla bu durum çevremizde, ayarımız, yaşıtımız olanların arasında yaygın, olağandı.

Her sabah, bu işi ilk kez yaparcasına bir tutumla Herbert işine, hem de çevresini kolaçan etmeğe giderdi. Onu işyerinde görmeğe giderdim çok zaman. Çalıştığı o izbe arka odada, bir mürekkep hokkası, şapka askısı, kömür kovasıyla iplerin durduğu kutu, bir takvim, bir masa, bir tabure, bir de cetvelle başbaşa yaşıyordu. Oturduğu yerden çevresini kolaçan etmenin dışında tek bir şey yaptığını görmedim. Her birimiz üstlendiğimiz amacı Herbert gibi yılmadan uygulayabilseydik bir Erdemler Cumhuriyetinde yaşıyor olurduk. Zavallı çocuk: her gün öğleden sonranın belirli bir saatinde, sanırım patronunu görmek için «Lloyd Şirketinin oraya» gitmekten başka bir işi yoktu. Bunun da daha çok törensel bir anlam taşıdığını sanıyorum, çünkü öğrenebildiğim kadarıyla Lloyd Şirketinde, içeri girmekten, sonra da gene dışarı çıkıp geri gelmekten başka hiç bir görevi, bir bağlantısı yoktu.

Durumunun çıkmazda olduğunu, bir çıkış yolu bulmasının kesinkes gerekli olduğunu düşündüğü zamanlarda, işlek bir saatte Borsaya gidiyor, oradaki kodaman tüccarların ara-

sında, acıklı bir köy dansı oynarcasına, öne arkaya gidip gelmeğe başlıyordu.

Bu özel gezilerin birinden dönüşünde Herbert, «Çünkü, Handel'ciğim,» diye bana açıklamada bulunmuştu. «Gördüğüm kadarıyla gerçek şu ki, Handel, Fırsat denen şey adamın ayağına gelmiyor, sen onun ayağına gideceksin. Ben de gittim işte.»

Herbert'le ben birbirimize daha az bağlı olaydık, her Tanrının sabahı birbirimizin boğazına sarılmamız gerekirdi, sanıyorum. Sabahın o pişmanlık dolu saatlerinde handaki odalarımızdan anlatamayacağım derecede nefret ediyor, Baş Belasını ise görmeğe bile dayanamıyordum. Bu arsız çocuk sabah sabah gözüme, günün öbür saatlerinde olduğundan daha pahalı, daha da işe yaramaz görünüyordu sanki. Herbert'le ben gitgide daha çok borca battıkça, kahvaltılarımızın keyfi de giderek kaçmağa başlamıştı. Öylesine ki bir sabah, bizim kasaba gazetecisinin diyeceği gibi, «Mücevher sorunu ile ilgili olduğunu, bizi de mahkemeye vermekle korkuttuğunu ileri sürebileceğimiz» bir alacaklı mektubu bile aldık! Öyle canım sıkılmıştı ki o sırada bizim francala istemek küstahlığında bulunduğumuzu düşündü diye, Baş Belâsını o süslü mavi yakalığından tuttuğum gibi havaya kaldırdım: ayağı çizmeli bir Küpidon gibi havada asıldı kaldı.

Kimi zamanlarda (ki bunlar o sıradaki neşemize bağlı olduğundan ne zaman olacağını önceden kestiremiyorduk), ben şaşırtıcı bir keşifte bulunmuşum gibi Herbert'e dönerek, «Canım Herbert'çiğim, bizim işler çok kötü gidiyor,» diyordum.

Herbert de büyük bir içtenlikle, «Handel'ciğim,» diyordu bana. «Şu raslantıya bak. Ekmek çarpsın, ben de şimdi sana tıpatıp bu sözleri söylemek üzereydim.»

«Öyleyse şu hesaplarımızı bir güzel gözden geçirmeliyiz Herbert!»

Bu konuda bir zaman kararlaştırmak içimize öyle bir rahatlık veriyordu ki! Her seferinde, «İş adamlığı böyle olur, bu iş böyle çözümlenir işte,» diyordum içimden. Düşmanı kıskıvrak yaklamak dediğin böyle olurdu işte.

Böyle zamanlarda akşam yemeği için şöyle özel yanından birşeyler ısmarlardık; yanına da gene öyle özel yanından bir şişe... karnımız tok, sırtımız pek olsun da kafamız saat gibi tıkır tıkır işleyebilsin diye. Yemekten kalkınca bir deste kalem, koskoca bir hokka mürekkep, göz dolduracak kadar yazı kâğıdı ile kurutma kâğıdı alırdık. Elimizin altında bir dolu kâğıt-kalem bulundurmak pek içimize sinerdi nedense.

Ben önüme bir tabaka kağıt çekerek tepesine, düzgün harflerle, «Pip'in Borçlarının Dökümü» diye başlık geçerdim. Herbert de bir tabaka kağıt alarak tepesine, «Herbert'in Borçlarının Dökümü,» diye yazardı.

Bunun üzerine ikimiz de yanıbaşımızda karmakarışık yığılı duran, çekmecelere atılmış, ceplerde tirfillenip yırtılmış, mum yakarken kullanıldığından yarısı kül olmuş, haftalardır ayna çerçevelerine sıkıştırılmaktan, buna benzer türlü nedenlerden ötürü zedelenmiş kâğıt parçalarını gözden geçirmeğe girişirdik. Kalemlerimizin yazarken çıkardığı cızırtı bizi öylesine coştururdu ki, çok zaman, yaptığımız bu ciddi işle borçlarımızı gerçekten ödemeyi birbirinden ayırt etmekte güçlük çekerdim. Karakter sağlamlığı, erdem ölçüleri bakımından bu uğraşıların ikisi de birbirine aşağı yukarı eşitmiş gibi gelirdi.

Biraz sonra Herbert'e, «Nasıl gidiyor?» diye sorardım.

Böyle zamanlarda çoğunlukla, gitgide kabaran sayılar listesinin karşısında tasalı tasalı başını kaşımağa başlamış olan Herbert, «Kabarıyorlar, Handel'ciğim,» derdi. «Ekmek çarpsın, kabardıkça kabarıyorlar.»

Kendi kalemimle harıl harıl yazmaktan vazgeçmeyerek, «Yılmak yok, dostum Herbert,» derdim. «Düşmanın gözlerinin içine bakmak gerek. Sen gözünün içine baktıkça o bozulup başını çevirir.»

«Bakacağım bakmasına da Handel, önce o benim gözümün içine baktığından ben bozuluyorum da.»

Gene de benim yılmayan tutumum etkisini gösterir, Herbert gene işe koyulurdu. Bir süre sonra, «Cobb'un» yerine göre Lobb'un, ya da Nobb'un makbuzu yok, diye kalemi gene bırakırdı elinden.

«Öyleyse aklından bir hesap çıkart, Herbert. Şöyle yuvarlak bir sayı hesapla, yaz gitsin.»

Dostum büyük bir hayranlıkla, «Ne yaratıcı bir kafan var, Handel!» derdi. «Gerçek söylüyorum, aklın işe öyle bir eriyor ki insanı şaşırtıyorsun.»

Ben de böyle düşünüyordum. Böyle zamanlarda birinci sınıf bir iş adamı olduğuma kesinlikle inanırdım: zamanında karar verebilen, atılgan, duru düşünen, serinkanlı. Bütün borçlarımın listesini çıkarıp bitirince listedekileri birer birer elimdeki makbuzlarla karşılaştırır, makbuzun karşılığı olan sayının yanına bir çizgi çizerdim. Bunu yaparken duyduğum iç rahatlığı baldan tatlı bir duyguydu. Listedeki tüm sayıları işaretleyip bitirdikten sonra makbuzlarımı düzenle katlar, her birinin arkasına bir çarpı işareti yapar, hepsini boyuna göre sıralayıp desteleyerek iple bağlardım. Daha sonra (benim iş dehamın kendisinde bulunmadığını söyleyecek kadar alçak gönüllülük eden) Herbert'in makbuzlarını da desteleyip katlardım. Böylece onun hesap işlerini de açıklığa kavuşturmuş olduğumu düşünürdüm.

İş konusunda izlediğim yöntemin parlak bir yönü daha vardı ki buna, «Pay tanımak,» derdim. Herbert'in borçları yüz altmış dört **pound**, dört **peni**, altı **sent** çıktı, diyelim. Ben, «Pay bırak, iki yüz yazıver,» derdim.

Ya da benim borçlarım bunun dört katı çıksa, örneğin, hemen bir pay bırakarak yedi yüz pound, diye yazardım. Adı geçen bu Pay geleneğinin çok akıllıca bir tutum olduğuna yürekten inanmıştım ya, şimdi düşünüyorum da, bakıyorum, bize pahalıya oturan bir yöntemmiş bu. Çünkü nasılsa hemencecik yeniden borca girerek, bıraktığımız payı kapatıveriyorduk. Dahası, pay bırakmanın içimize verdiği özgürlük ve bolluk duygusuna kendimizi kaptırarak bir ilerki listenin payını bile kapatmalı oluyorduk.

Gelgelelim işlerimizi gözden geçirdikten sonra üzerimize inen dinginlik, sorumlu, namuslu olmanın verdiği iç rahatlıyla övünç, beni kendi gözümde pek yüceltirdi. Yapmış olduğum çalışma, kullandığım özel yöntemlerle Herbert'in övgü sözleri içimi yatıştırır, hoşnutlukla doldururdu. Önümdeki

masanın üstünde düzgünce bağlanmış duran makbuz destelerine, kâğıt, kalem, mürekkep bolluğuna baktıkça kendimi özel bir kişiden çok bir tür Bankaya benzetirdim.

Bu ciddi, yarı-kutsal çalışma gecelerinde, rahatsız edilmemek için dış kapımızı kapatırdık. Gene böyle bir gecede, demin anlattığım dinginliğe gömülmüş durumdaydımki sözü geçen kapının aralığından bir mektubun kaydırılarak yere düştüğünü duyduk. Herbert, gitti, mektubu aldı getirdi.

«Sanaymış, Handel,» dedi. «Kötü haber değildir, umarım.»

Çünkü zarfın kıyıları kara çizgili, mühürü de kapkaraydı.

Trabb ve Ortakları imzasını taşıyan mektupta kısaca, benim sayın Bay Pip olduğum belirtiliyor, iznim istenilerek ablam Bayan Joe Gargery'nin geçirdiğimiz pazartesi günü akşam üzeri saat altıyı yirmi geçe bu dünyaya gözlerini yumduğu haber veriliyor, önümüzdeki pazartesi öğleden sonra saat üçte yapılacak olan cenaze törenine katılmam isteniyordu.

OTUZBEŞİNCİ BÖLÜM

Yaşam yolumda ilk olarak bir mezar açılıyordu; düzgün yolda bu mezarın açtığı gedik akıl almaz birşeydi. Ablamın mutfaktaki ocağın başında, koltuğuna gömülmüş oturuşunu, gece gündüz her dakika görür gibiydim. Köydeki evimizin onsuz olabileceğini havsalam bir türlü alamıyordu. Gerçi son zamanlarda onu pek seyrek düşünür olmuş, belki de unutmuş gitmiştim ama şimdi sokakta yürürken onun karşıdan bana geldiğini görür gibi oluyor, biraz sonra kapıyı çalıverecekmiş gibi bir garip duyguya kapılıyordum. Londra'da oturduğum yerlerle ablamın hiç bir ilişkisi olmamıştı. Ama buralarda bile hem ölümünün bıraktığı boşluğu duyuyordum hem de her dakika sesini işitir, yüzünü, kıpırtısını görür gibi oluyordum. Sanki çok girip çıkmıştı buralara; hâlâ yaşıyordu sanki.

Yaşam yolum hangi yöne sapmış olursa olsun ablamı gerçek bir sevgiyle anımsayacağımı sanmıyorum. Ama sevginin bulunmadığı yerlerde bile insan ister istemez pişmanlığa, özleme benzer bir sarsıntı geçiriyor, sanırım. Bu sarsıntının etkisiyle (belki de sevginin eksikliğini kapatmak için), ablama bunca acı çektiren saldırgana karşı içimi büyük bir öfke bürümüştü. Yeterli kanıtım olsa Orlick'i, daha doğrusu saldırgan kimse onu, ölüme değin koğuşturup öcümü alacağımı düşünüyordum.

Joe'ya baş sağlığı dileyen ve cenazeye geleceğimi bildiren bir mektup yolladıktan sonra aradaki günleri yukarda

anlattığım tuhaf düşünce ve duygular arasında geçirdim. O gün erkenden, sabah arabasıyla kasabaya indim. Köye yürümek için önümde bol zamanım vardı.

Mevsimlerden gene yaz, hava çok güzeldi. Yolda yürürken savunmasız minicik bir çocuk olduğum günler, ablamın aman dinlemeyen insafsızlığı açıkça gözümde canlandı. Ama ne olsa, renkleri daha bir yumuşamıştı şimdi, ünlü Gıdıkçının sivri ucu bile yuvarlanıp yumuşamış gibiydi. Çünkü şu sırada yüzümü okşayan yonca kokulu esinti yüreğime işleyerek, «Bir gün gelecek, güneşli yollarda yürürken seni ananların da düşüncelerinin yumuşaması hayırlı olacak,» diye fısıldamaktaydı.

Sonunda bizim ev karşıdan göründü. Baktım, Trabb'le ortakları bir cenaze töreni düzenleyerek yönetime el koymuşlardı. Sokak kapısını, görünümleri hem gülünç hem iç karartıcı olan iki bekçi tutmuştu. Ellerinde kara sargılara sarılı birer koltuk değneği tutuyorlardı, sanki bu araç bir yas simgesi olabilir ya da göreni avutabilirmiş gibi. İçlerinden birinin Mavi Domuz Hanından kovulan bir yamak olduğunu tanıdım. Kendisi çok içkili olduğu bir gecenin sabahında, eğersiz bindiği atını boynuna iki koluyla sarılarak sürmek gereğini duyduğu için yeni evli bir çifti talaş çukuruna düşürmesi yüzünden kovulmuştu.

Köyün bütün çocuklarıyla çoğu kadınları, hayran hayran, bu cenaze bekçilerini ve evimizle, dükkânın kapalı duran pencerelerini seyretmekteydiler. Ben yaklaştığım sırada bu bekçilerden biri (handan kovulanı) kapıya vurdu. Benim, üzüntüden bitkin düştüğüm için kapıyı kendim çalacak gücüm kalmadığını belirtmeğe getiriyordu.

Öteki cenaze bekçisi (Bir gün bahse tutuştu diye iki tane kaz çevirmesini yemiş olan bir marangoz) kapıyı açtı, beni konuk odasına aldı. Burada Bay Trabb en büyük, en güzel masanın başına geçmiş, masanın bütün kanatlarını açmış, bir sürü kara başlı toplu iğnenin yardımıyla bir tür Kara Panayır işletmekteydi. Benim içeri girdiğim sırada birilerinin şapkasını uzun, kara kumaşlara sararak Afrikalı bir zenci bebesine benzetmişti. Benim şapkamı da almak için

elini uzattı. Ama ben kafam karışık olduğundan onun bu yaptığını yanlış yorumlayarak uzattığı eli kavradım, büyük bir candanlıkla uzun uzun sıktım.

Zavallı, sevgili Joe! Küçücük, kara bir pelerine sarılıp sarmalanarak çenesinin altındaki kocaman kara bir fiyongla bağlanmış, odanın yukarı köşesinde, tek başına oturmaktaydı. Onu oraya, Baş Yaslı olarak Trabb'in yerleştirmiş olduğu belliydi. Ona doğru eğilerek,

«Canım Joe, nasılsın?» diye sordum.

Joe, «Pip, iki gözüm, sen onu eskiden bilirsin; nasıl hökümet gibi kadın olduğunu..» diyerek elimi sımsıkı tutup sıktı, başkaca konuşmadı.

Kara yas elbisesinin içinde derli toplu, gösterişsiz duran Biddy ortalıkta dönüp dolaşıyor, herkese, her işe yardımcı oluyordu. Biddy'ye merhaba dedikten sonra, çene çalmanın sırası değil, diye düşünerek gidip Joe'nun yanına oturdum. O... şey... cenaze... ablam, acaba evin neresinde şimdi, diye merak düşmüştü içime. Konuk odasının havasında tatlı bir pasta kokusu duyarak gözlerimle çevremde yiyecek masasını aradım. Gözlerim loşluğa alışıncaya dek seçemedimse de sonunda gördüm. Üzerinde dilimlere ayrılmış erikli bir pasta, dilimlere ayrılmış portakallar, sandviçler, çörekler, iki de sürahi vardı. Hep süs eşyası diye bildiğim, kullanıldıklarını hiç görmemiş olduğum sürahilerden birinin içine şeri öbürünün içine de Porto şarabı konmuştu.

Masaya bakar bakmaz Pumblechook dalkavuğu gözüme çarptı. Kara bir pelerine bürünüp şapkasına kimbilir kaç metre uzunluğunda yas kurdelesi dolamış olan Amcabey bir yandan tıkınırken öbür yandan benim dikkatimi çekmek için yerlere kadar eğilerek boyun kırıp duruyordu. Benimle gözgöze gelmeyi başardığı dakikada, soluğundan şeri damlalalarıyla pasta kırıntıları saçılarak yanaştı, alçak, üzgün bir sesle,

«İzin verirseniz, paşam,» dedi; izin çıkar çıkmaz da gene yapacağını yaptı.

Ondan sonra Bay ve Bayan Hubble çarptı gözüme. Bayan Hubble bir köşede, sessiz sedasız, hanım-hanımcık üzün-

tüler içinde çırpınmaktaydı. Hepimiz «arkadan geleceğimiz» için, Trabb şimdi her birimizi teker teker ele alıp kara bezlere sararak gülünç bohçalara dönüştürmekteydi.

Bay Trabb'in deyimiyle odanın ortasında «sıra olduğumuz» zaman Joe, «Demek istediğim, Pip,» diye kulağıma fısıldadı. «Demek istediğim, beyfendiciğim,» diye ekledi sonra. İkişer ikişer hizalanıp sıraya diziliyorduk. Korkunç bir dansa hazırlanır gibi, iç ürpertici bir durumdu bu. «Bana kalsaydı oncağızı mezarına kendim götürmek isterdim, kısacası. Yanıma da üç-dört gerçek dost alırdım, hani gönüllerinden kopup gelecek, omuz verecek, yürek verecek türden... Gel gör ki, «Konu-komşu böylesine burun kıvırır,» dendi, iki gözüm, «Saygısızlık sayarlar, ayıplarlar,» dendi bana.»

Tam o sırada Bay Trabb yaslı, gene de iş-bilir bir sesle, «Mendiller dışarı» diye bağırdı. «Herkes, mendiller dışarı. Gidiyoruz!»

Böylece, burnumuz kanıyormuşcasına hepimiz mendillerimizi yüzümüze kapadık, ikişer ikişer dışarı çıktık. Joe ile ben, Biddy ile Amcabey, karı-koca Hubble'ler. Zavallı ablacığımın tabutunu mutfak kapısından dışarı çıkarmışlardı. Burada cenaze hazırlayıcıların kuralları gereğince, tabuta omuz verenler ak saçaklı, korkunç bir kara kadife örtünün kıvrımları altında görünmez olmak zorundaydılar. Bu yüzden tabut, iki cenaze bekçisinin yol göstermesi sayesinde zar zor, sendeleyerek sürünüp giden, on iki ayağı insan ayağına benzeyen, kör bir canavar oldu çıktı.

Gelgelelim komşular bütün bu yapılanları pek beğenmişlerdi. Köyün içinden geçerken büyük bir hayranlık uyandırdık. Ahalinin daha genç, daha canlı olanları arada bir önümüz sıra koşarak yolumuzu kesiyor, bizi sokak köşelerinde, daha iyi seyredebilecekleri yüksek yerlerde bekliyorlardı. Böyle zamanlarda en coşkunları bizim beklenilen yerde gözükmemiz üzerine kendilerini tutamayarak,

«İşte göründüler,» diye heyecanla bağırıyorlardı. «İşte geliyorlar.»

Kısacası bir alkışlanmadığımız kaldı!

Bu yürüyüş sırasında Pumblechook denilen o alçak yüzsüz canımdan bezdirdi beni. Tam arkama düştüğünden yol boyunca incelikli bir özenle şapkamın uzun kurdelesini, yas pelerinimin kıvrımlarını düzeltti durdu. Bu arada karı-koca Hubble'ların aşırı gururu da beni şaşalattı. Böyle seçkin bir törende yer aldıkları için kibirlerinden öylesine şişiniyorlardı ki burunlarının büyüklüğünden yanlarına varılmıyordu. Buna şaşmamak insanın elinde değildi.

Şimdi bataklar boy boy önümüzde uzanıyordu, apaçık. Irmaktaki gemilerin yelkenleri batakların içinden biter gibiydi gene. Kilise bahçesindeki mezarlığa girmiş, hiç bilmediğim anamla babamın mezarlarının yakınında bir yerde durmuştuk: Philip Pirrip, bu köyde oturanlardan. Ve Georgiana, yukarda adı geçenin karısı. İşte burada, taa yukarda şakıyıp duran tarla kuşlarının ötüşleri arasında, esen hafif yelin güzelim bulut ve ağaç gölgeleri serpiştirdiği toprağa ablamı sessizce bıraktık.

Aklı her zaman dünya işleriyle dolu olan Amcabeyin tören sırasındaki davranışının üstünde pek durmak istemiyorum. Her yaptığının bana yaranmak amacı güttüğünü söylemekle yetineceğim. İnsanoğlunun dünyaya çıplak geldiğini, gene çıplak gideceğini, Dünyadan bir gölge gibi şöyle bir süzülüp geçtiğimizi yineleyen o yüce, görkemli bölüm okunurken bile Amcabeyin benden yana bakarak, «Bunlar beklenmedik bir mirasa konan küçükbeyimize göre sözler değil,» dercesine, hafifçe öksürdüğünü duydum.

Eve döndüğümüz zaman da bu alçak, «Keşke ablanız kendisine bağışladığınız büyük onuru bilebilseydi,» diyecek kadar yüzünü kızdırdı. Hatta ablamın, «Böyle bir onur uğruna canım feda,» diyeceğini dokunduracak kadar ileri gitti!

Bundan sonra şeriden arta kalanı bitirdi; Bay Hubble da Porto şarabını bitirdi. İkisi başbaşa verdiler, kendileri ölen kadından apayrı bir soydan geliyorlarmış da ölümsüzmüşler gibi bir tutumla (ki bu tutumu sonradan bir çok cenazelerde görerek olağan birşey olduğunu anlayacaktım), konuşmağa başladılar. En sonunda Amcabey Hubble'larla birlikte gidebildi. Şen Kayıkçılarda Felekten bir gece çalarak, benim kü-

çüklük dostum, en yakın yardımcım olduğunu herkese anlatacağını çok iyi biliyordum.

Herkes çekilip gittikten, Trabb'le Ortakları da (neyse ki Trabb'in çırağı görünürlerde yoktu; dikkat etmiştim buna), soytarılık araçlarını çantalarına doldurarak oradan ayrıldıktan sonra ev gene kendi evimiz oldu, çıktı. Joe, Biddy ile ben soğuk bir kaç lokma atıştırdık ama mutfakta değil de konuk odasında yedik bu yemeği. Joe bıçağını, çatalını, tuzluğunu kullanırken öyle aşırı bir dikkat gösteriyordu ki hepimiz diken üstünde gibiydik. Neyse ki yemekten sonra piposunu zorla eline tutuşturdum, alıp dükkâna götürdüm onu. sonra da dükkân kapısının önündeki kocaman yassı taşa yanyana oturduğumuz zaman daha bir rahatladık. Baktım, cenazeden sonra Joe sırtındakileri çıkararak gezmeklikleriyle iş kılığının karması olan bir giyime bürünmüştü. Bu giysileriyle gene o her zamanki sevgili Joe'ya, eroğlu er demirci ustasına benzemişti.

Eski küçük odamda yatabilir miyim diye sorunca pek hoşuna gitti. Ne yalan söyleyim, benim de hoşuma gitmişti, çünkü bu isteği ileri sürmekle hatırı sayılır bir büyüklük yapmış olduğum kanısındaydım. Akşamleyin gölgeler inmeğe başlayınca bir fırsatını buldum, Biddy ile bahçede dolaşmağa çıktım.

«Biddy,» dedim. «Bu üzücü durumu bana daha önceden haber verebilirdin gibi geliyor.»

«Öyle mi geliyor, Bay Pip?» diye Biddy sordu. «Bunu akıl etseydim hiç kuşkusuz yazardım.»

«Sana kusur bulmak istediğimi sanmayasın, Biddy, ama bence akıl etmen gerekirdi bunu.»

«Demek sizce öyle ha, Bay Pip?»

Öyle sessiz, derli toplu, iyi yürekli, öyle cici bir kızdı ki onu yeniden ağlatmak istemedim. Yanımda başını eğmiş, gözlerini yere dikmiş yürüyüşüne şöyle bir baktıktan sonra konuyu kapadım.

«Biddy'ciğim, bu olaydan sonra bu evde pek kalamazsın artık, değil mi?»

Biddy hem üzgün hem de kesin bir sesle, «Yok, kala-

mam, Bay Pip,» dedi. «Bayan Hubble ile görüştüm: onlara gidiyorum yarın. İkimiz bir olup Bay Gargery'ye elimizden geldiğince bakabileceğimizi umuyoruz; hiç değilse yaşantısını yeniden düzene sokuncaya dek.»

«Ya sen nasıl geçineceksin, Biddy? Eğer paraya fi...»

«Nasıl mı geçineceğim?» diye Biddy sertçe sözümü kesti. Yüzünü o dakikada kan basmıştı. «Anlatayım, Bay Pip. Köye yapılan yeni okul hemen hemen bitmek üzere. Oranın öğretmenliğine atanmayı umuyorum. Bütün komşular beni candan destekliyorlar. Ben de sabırlı, çalışkan bir öğretmen olacağımı, çocuklara ders verirken kendi bilgimi de ilerletebileceğimi umuyorum.» Burada Biddy gözlerini bana doğru kaldırıp gülümseyerek, «Siz de bilirsiniz ya, Bay Pip,» diye ekledi. «Bu yeni okullar eskilerine pek benzemiyor. Ne var ki okul günlerimizden bu yana siz bana çok şeyler öğrettiniz. Sonradan da kendi kendime çalışarak ilerlemek fırsatı buldum.»

«Biddy, bana sorarsan sen zaten ilerleyecektin, koşullar ne olursa olsun.»

Biddy, «Evet,» diye mırıldandı. «Bir de o zararlı huylarım olmasa.»

Bana sitem etmek için söylemiş değildi bunu. Kendini tutamayarak, içinden geçenleri yüksek sesle dışarı vuruvermişti. Her neyse, bu lâfı da burda keselim, dedim kendi kendime. Bir süre daha, onun eğik duran başına bakarak, konuşmadan yürüdüm.

«Ablamın nasıl öldüğünü bana anlatan olmadı, Biddy.»

«Zavallıcığım; öyle az şey var ki anlatılacak. Gerçi son zamanlarda iyiliğe doğru bir gidişi vardı ama son dört gününü pek kötü durumlarından birinde geçirdi. Dördüncü günün akşamında açıldığı zaman, tam çay saatiydi, güzelce, «Joe», dedi. Anlaşılır biçimde. Uzun zamandır hiç konuşmamıştı; bu yüzden hemen koştum, Bay Gargery'yi dükkândan alıp getirdim. Ablacığın bana işaretlerle anlatmağa çalıştı: kocası yanıbaşına gelip otursun istiyordu; onun boynuna sarılmak istiyordu. Ben de fukaracığımın kollarını kaldırıp kocasının boynuna sardım. O da başını kocasının omzuna

dayadı. Mutlu, hoşnut bir duruşu vardı. Bir süre sonra gene, «Joe» dedi. Daha sonra da, «Bağışla,» diye ekledi. Bir seferinde de, «Pip» dedi. İşte böyle, başını kocasının omzundan bir daha kaldırmadı. Bir saat kadar sonra öldüğünü anladık, kendi yatağına yatırdık onu.»

Biddy ağlıyordu. Gitgide kararan bahçe yolu, yeni yeni parlamağa başlayan yıldızlar da benim gözlerimin önünde silikleşmişti.

«Ona saldıranı bulamadılar, değil mi, Biddy?»

«Hayır.»

«Orlick ne oldu, biliyor musun?»

«Kılığının rengine bakılırsa taş ocaklarında çalışıyor olsa gerek.»

«Öyleyse bu arada onu gördün demek, değil mi? O karanlık köşedeki ağaca neden öyle bakıp duruyorsun, Biddy?»

«Onu orda gördüydüm de... ablamızın öldüğü gece.»

«Ondan sonra da gördün onu, değil mi, Biddy?»

«Evet. Burada dolaşmağa çıktığımız zaman da gördüm onu... Boşuna,» diyerek Biddy eliyle kolumu tuttu, çünkü ben koşmağa davranmıştım. «Sana yalan söylemeyeceğimi bilirsin. Bir dakikacık göründü orda, sonra karanlığa karışıp gitti.»

Herifin hâlâ Biddy'nin peşinde olduğunu bilmek tepemi attırmıştı. Onu bulsam bir kaşık suda boğabilirdim. Biddy'ye de söyledim bunu. Orlick'i bizim buralardan uzaklaştırabileceğime inansam hiç bir paradan, çabadan kaçınmayacağımı ekledim.

Biddy beni usulca yatıştırarak daha gündelik, daha tatlı konulara geçti. Joe'nun beni nasıl sevdiğini, nasıl hiç birşeyden yüksünüp yakınmayarak (benim adım geçmedi ama zaten gereği yoktu ki bunun: ben biliyordum Biddy'nin demek istediğini) işinin başında, üzerine düşenleri yaparak yaşamını sürdürdüğünü, bileği güçlü, konuşması kıt, ama yüreği sevgi dolu olduğunu anlattı.

«Joe'yu övmek için ne denilse azdır,» dedim. «Biliyor musun, Biddy, sık sık konuşmalıyız bunları, çünkü bundan böyle sık sık köye geleceğim artık. Zavallı Joe'yu ya-

payalnız bırakacak değilim ya.»

Biddy tek bir söz bile söylememişti.

«Biddy duymuyor musun söylediklerimi?»

«Duymaz olur muyum, Bay Pip?»

«Bana Bay Pip deyişinin şimdilik üstünde durmuyorum; senin kibarlığına yakıştıramadığımı söylemekle yetineceğim şimdilik. Bana karşı takındığın tutumla ne demek istediğini söyler misin?»

«Ne demek mi?» diye Biddy çekingen bir sesle sordu.

Ben kendimi haklı bulmanın verdiği bir sertlikle, «Biddy,» diye çıkıştım. «Bu tutumunun anlamı nedir, onu bilmek istiyorum.»

«Tutum mu?» dedi Biddy.

«Yankı gibi konuşmasana, kuzum,» diye dikleştim. «Eskiden hiç böyle huyların yoktu, Biddy.»

«Eskiden yoktu, demek? Ah, Bay Pip. Eskidendi o.»

İçimden, her neyse, bu konuyu da kapayalım, diye düşündüm. Bahçeyi bir kez daha hiç konuşmadan dolaştık, sonra ben ana konuya döndüm:

«Biddy, demin köye Joe'yu görmeğe sık sık gelirim, diye bir laf ettim. Sense bunu çok anlamlı bir sessizlikle karşıladın. Bunun nedenini açıklamak iyiliğinde bulunur musun, Biddy?»

O zaman Biddy daracık bahçe yolunda, yıldızların altında durdu, başını kaldırıp o duru, dürüst gözleriyle bana baktı.

«Onu görmeğe sık sık geleceğinize gerçekten inanıyorsunuz, öyle mi?»

«Vah vah, ne acı,» diye içimi çektim. Biddy ile anlaşmak umudumun temelli söndüğünü seziyordum. «İnsanoğlunun en kötü huylarından biridir bu! Kuzum Biddy, başka birşey söyleme artık. Bu sözlerinle beni can evimden vurdun çünkü.»

Bu çok yerinde nedenlerden ötürü akşam yemeğinde Biddy'ye karşı uzak davrandım. Tavan arasındaki eski küçük dama çıkarken ona iyi geceler dilediğim zaman da, ölü evinde olduğumuzu, onun acısını hesaba katmağa özen gös-

termekle birlikte, son derece resmiydim. O gece uyanıp durdukça (ki çeyrek saatte bir uyanıyor gibiydim), Biddy'nin bana karşı nasıl taş yürekli davranıp günahımı aldığını, beni nasıl incittiğini düşünüp durdum.

Sabahın erkenden gidecektim. Sabahın erkenden dışarı çıktım, kimse beni görmeden eski demirci dükkânının tahta pencerelerinin birinden içeri baktım. Dakikalarca durup Joe'yu seyrettim ordan. Joe daha şimdiden işbaşı yapmıştı. Çalışırken yüzü gürbüzlük ve güçle öyle bir ışıyordu ki önünde uzanan yaşamın parlak güneşi üstüne vurmuş sanırdınız.

«Tanrıya ısmarladık, sevgili Joe. Yok, yok, silme sakın isten kararmış elini ver bana, Tanrı aşkına. Ben bundan böyle sık sık gelir, seni görürüm, Joe.»

«Hergün gelsen gene bıkmam, beyfendiciğim,» dedi Joe. «Hergün gelsen sana gene doyamam, Pip, iki gözüm.»

Biddy mutfak kapısında beni beklemekteydi: elinde bir kupa taze süt, bir kabuk ekmek. Ayrılırken ona elimi uzatarak,

«Sana kızmış değilim, Biddy, ama çok incindim doğrusu,» dedim.

Kızcağız acıklı bir sesle, «Yok, incinme sen,» diye yalvardı. «Seni yanlış anlamışsam bırak, incinen ben olayım.»

Sisler gene usul usul yükselmekteydiler ben köyden uzaklaşırken. Sisler kalktıkça ortaya çıkan, aydınlanan şey Biddy'nin sözlerindeki Gerçektiyse eğer, köye dönmeyeceğimin gerçeği idiyse.. ne diyebilirim? Sisler doğruyu söylüyorlardı.

OTUZALTINCI BÖLÜM

Herbert'le ben hesaplarımızı gözden geçirip faturalarımızın tutarını toplayıp kendimize «pay» bıraktıkça büsbütün ipin ucunu kaçırarak borca batar gibiydik. Bu arada dünya dönüp duruyor, Zaman da, huyu kurusun, hiç duralamaksızın geçip gidiyordu. Bu arada Herbert'in daha önceden bilmiş olduğu üzere, gün geldi, ben, daha neye uğradığımı bilmeden bir de baktım, yirmi bir yaşımı doldurmuşum.

Herbert ergenlik çağına benden sekiz ay önce ulaşmıştı. Yirmi bir yaşını doldurunca eline ergenliğinden başka geçecek birşeysi olmadığından bu olay Barnard'ın Hanında fırtına kopardı, denemez.

Beri yandan ikimiz de benim ergenlik çağımı bir sürü umutlarla, pembe düşlerle dolu olarak iple çekmiştik. Vasimin böyle bir günde bana kesin bir bilgi vermekten kaçınamayacağına ikimiz de inanmıştık, çünkü.

Yaş günümün hangi tarihte olduğunu Küçük Britanya'dakiler unutmasın diye elimden geleni yapmıştım. Bu tarihten bir gün önce Wemmick'ten resmi bir mektup aldım: mutlu günün akşam üzeri, saat beşte yazıhaneye gelirsem Bay Jaggers'in çok sevineceğini bildiriyordu. Bunu okuyunca çok önemli birşeyler olacağına kesinlikle inandık. O gün dakikası dakikasına söylenen saatte vasimin odasına gittiğim zaman içim büyük bir heyecanla pır-pır ediyordu.

Dış odada Wemmick yaş günümü kutladı. Bu arada da

dürülmüş ince bir kâğıt parçasını burnunun yanına sürtüp duruyordu. Kâğıt pek hoşuma gitmişti ya Wemmick buna ilişkin birşey söylemedi, başının bir imlemesiyle beni vasimin odasına yolladı. Aylardan kasım olduğundan vasim sırtını şöminenin kıyısına dayayarak ateş başında durmuş, ellerini ceket kuyruklarının altında kavuşturmuştu.

«Ey, Pip,» dedi. «Ama bugünden sonra sana Bay Pip demem gerekiyor artık. Çok yıllara, Bay Pip. Kutlu olsun.»

Tokalaştık (Bay Jaggers'in insanın elini kavramasıyla bırakması bir olurdu), ben de kendisine teşekkür ettim.

«Oturun, Bay Pip.»

Ben oturmuştum, o ise kaşlarını çatmış ayakkabılarına bakarak hâlâ ayakta durduğundan, ona karşı zayıf bir durumdaymışım gibi geldi. Bu da aklıma birinin beni yakalayıp bir mezar taşına oturttuğu o eski zamanı getirdi. Raftaki o tüyler ürpertici maskeler vasime oldukça yakındı; aramızdaki konuşmaya katılmak için boşuna bir çaba harcıyorlarmış gibi bir görünümleri vardı.

Vasim, hücrede bir tanıkmışım gibi, «Şimdii, küçük dostum, sizinle görüşebilecek bir çift lafım var,» diye söze girişti.

«Buyrun, efendim.»

Bay Jaggers önce yere doğru eğilip tahtalara, sonra da başını geriye atıp tavana bakarak, «Sizce, Bay Pip,» dedi. «Demek istediğim, kaç parayla geçindiğinizi biliyor musunuz?»

«Kaç parayla mı dediniz?»

Hâlâ tavana bakmakta olan Bay Jaggers, «Kaç para dedim,» diye yanıtladı. «Kaç.. para.. ile.. geçi..niyor..sunuz?»

Gözlerini odanın dört bir köşesinde dolaştırdıktan sonra mendilini çıkardı, burnuna götürecekken eli yarı yolda durakladı.

Hesaplarımı öyle çok gözden geçirmiştim ki gelirlerimle giderlerim konusunda ufacık bir kesin bilgim varsa bile bunu da yoketmiştim. Büyük bir isteksizlikle, bu soruyu yanıtlayamayacağımı bildirmek zorunda kaldım.

Bu yanıttan hoşnut kalmışa benzeyen Jaggers, «Biliyor-

dum zaten,» dedi sonra taşı gediğine koymuş gibi bir tutumla sesli sesli burnunu sildi.

«İşte ben size bir soru sormuş bulunuyorum, dostum. Sizin bana bir soracağınız var mı?»

«Size sormağa can attığım sayısız sorular var, efendim. Yalnız, koyduğunuz yasağı da unutmuş değilim.»

«Sor birini,» dedi Bay Jaggers.

«Velinimetimin kimliği bana bugün açıklanacak mı?»

«Hayır. Bir tane daha sor.»

«Bu bilgi yakın bir gelecekte verilecek mi bana?»

«Bunu şimdilik geç bir kalem. Başka şey sor.»

Dört bir yanıma bakındımsa da hiç bir kaçış yolu göremeyerek dilimin ucundaki soruyu sordum: «Elime... birşey geçecek mi bugün, efendim?»

Bunu duyan Jaggers zafer kazanmışcasına, «Biliyordum işin ucunun buraya varacağını!» dedi. Sonra Wemmick'e seslenerek elindeki o kağıdı istedi.

Wemmick geldi, kâğıt parçasını verdi, gitti.

«Şimdi, Bay Pip. Zahmet olmazsa beni can kulağıyla dinle. Buradan istediğin gibi para çekmektesin. Bizim Wemmick'in nakit para defterinde sık sık adın geçiyor. Ama gene de borç içindesin elbet, değil mi?»

«Ne yazık ki evet demek zorundayım, efendim.»

«Kaç para borçlu olduğunu sormuyorum çünkü sen de bilmiyorsun. Bilsen de söylemezsin zaten, olduğundan az gösterirsin borcunu.» Ben buna karşı çıkmağa davranınca Bay Jaggers beni susturmak için baş parmağını yüzüme doğru sallayarak, «Evet, evet dostum!» dedi. «Belki yalan söylemeyeceğine inanıyorsun ama söylersin bu konuda. Özür dilerim, ama ben senden daha iyi bilirim bu gibi şeyleri. Şimdi, al bakalım şu kağıt parçasını eline. Aldın mı? Güzel. Şimdi de aç da söyle bakalım, neymiş.»

«Beş yüz **pound**'luk bir kâğıt para,» dedim.

Jaggers, «Beş yüz pound'luk bir kağıt para,» diye Bay Jaggers benim sözlerimi yineledi. «Pek de güzel bir para doğrusu. Sence de öyle sayılmaz mı?»

«Hiç kuşkusuz.»

«Demek sence hiç kuşkusuz güzel bir para bu. İşte, Pip, bu güzel para artık senin öz malın oldu. Bugünün onuruna, seni bekleyen mirasın bir simgesi olarak armağan edildi sana. Bundan böyle, velinimetinin kendisi ortaya çıkıncayadeğin yılda harcadığın para, çok güzel bulduğun şu paranın toplamını geçmeyecek. Bu demektir ki bundan sonra para işlerinin yönetimi tümüyle senin kendi eline geçecek. Velinimetinin vekiliyle bir ilişkin kalmayıp, paranın gerçek kaynağıyla aranda bağlantı kurulana dek yılda dört kez, her üç ayda bir gelip Wemmick'den yüzyirmibeş **pound** olacaksın. Önceden de dediğim gibi, bu olanakları sana sağlayanın, ben yalnızca vekiliyim. Onun sözünü tutar, yaptığıma karşılık da para alırım. Bana kalırsa bu kişinin bu konuda yaptıkları hesapsızdır, akılsızdır ama o bana, yapıp ettiklerini değerlendireyim diye para vermiyor ki.»

Bana karşı böylesi eli-açık davrandığından ötürü velinimetime karşı duyduğum gücün borcunu belirtmeğe başlamıştım ki Bay Jaggers beni durdurarak, serinkanlılıkla,

«Pip, senin sözlerini herhangi birine ulaştırmak için de para almıyorum ben,» dedi.

Sonra bu konuyu burada toparlarcasına ceket kuyruklarını toparlayarak gözlerini gene ayakkabılarına dikti, onların kendine karşı bir düzen tasarladıklarından kuşkusu varmış gibi süzmeğe başladı.

Bir sessizlikten sonra ben dolaylı yoldan deminki konuya döndüm:

«Bay Jaggers, demin sorduğum bir soruyu şimdilik geçmek istemiştiniz. Umarım bunu sormakla yanlış bir iş yapmadım ya?»

«Neydi bu soru?»

İşimi kolaylaştırmayacağını bilmem gerekirdi! Gene de soruyu yeni birşeymiş gibi ikinci bir kez hazırlayıp dile getirmek zor geldi, biraz da utandırdı beni.

Duraksayarak, «Şey diye sormuştum,» dedim. «Velinimetim olan, sizin demin kaynak diye söz ettiğiniz kişi acaba yakında...» Daha öteye gitmenin ayıp olacağını, anlayanın bu kadarı da anlayacağını düşünerek susmuştum.

Ama Bay Jaggers, «Yakında ne?» diye üsteledi. «Senin sözlerin şu durumuyla gerçek bir soru sayılamaz.»

Uygun bir deyim bulmak için kafamı çalıştırarak, «Yakında Londra'ya gelecek mi? Ya da beni kendi yanına aldırtacak mı?» diye sordum.

Bay Jaggers o çukura batmış kapkara gözleriyle ilk olarak gözlerimin içine bakarak, «Sözün burasında,» dedi. «Sizin köyde ilk görüştüğümüz akşama dönelim bakalım. O zaman ne demiştim sana, Pip?»

«Bu kişinin belki yıllarca ortaya çıkmayacağını söylemiştiniz, Bay Jaggers.»

«Tıpatıp öyle,» dedi Bay Jaggers. «İşte sana verebileceğim yanıt.»

Birbirimizin gözünün içine bakmaktaydık. Ondan biraz daha bilgi koparmak isteğiyle soluğumun sıklaştığını duyabiliyordum. Soluğumun sıklaştığını duydukça, bunu onun da gördüğünü anladıkça, onun ağzından lâf koparabilme olanağının her zamankinden zayıf olduğunu seziyordum.

«Daha yıllarca ortaya çıkmayacak mı dersiniz, Bay Jaggers?»

Bay Jaggers başını sarstı. Soruma olumsuz bir yanıt veriyor değildi. Ağzından laf koparmağa çalışmanın boşluğunu genel olarak belirten bir olumsuzluk imgesiydi bu. O sırada gene gözüme takılan o iki korkunç, yampirik yüzlü maske de, uzun sürmüş olan dikkatlerini bundan öte sürdüremeyeceklermiş, çünkü hapşırmak üzerelermiş gibi duruyorlardı.

Bay Jaggers ateşte ısıtmış olduğu elleriyle bacaklarının arkalarını ısıtarak, «Bana bak, dostum Pip, açık konuşacağım seninle,» dedi. «Sorulmaması gereken bir soru bu. Beni güç durumda bırakabilecek bir soru olduğunu söylersem belki daha iyi anlarsın, ne demek istediğimi. Ama hadi, istersen biraz daha açılayım sana, bir şey daha söyleyeyim...»

Ayakkabılarına dik dik bakabilmek için yere doğru öyle bir eğildi ki bu arada baldırları birbirine sürtündü. Bu kısa aradan sonra Bay Jaggers doğrularak konuştu:

«Bu kişi ortaya çıktığında, senle o, ikiniz, işlerinizi aranızda çözümleyeceksiniz. O kişi ortaya çıktığı zaman benim

bu işteki rolüm kesinlikle sona ermiş olacak. O kişi ortaya çıktığında benim bu konuya ilişkin herhangi birşey bilmeme artık gerek kalmayacak. İşte benim bütün söyleyip söyleyeceğim de budur, Pip.»

Bir süre göz göze bakıştık. Sonra ben gözlerimi çevirdim dalgın dalgın yere baktım. Onun bu son konuşmasından çıkardığım sonuca göre Miss Havisham nedense, belki de hiç nedensiz olarak, Estella'yı bana vermek konusunda Jaggers'e açılmamıştı, Jaggers de buna içerliyor, bu konuda bir alınganlık duyuyordu. Ya da olur a, bu tasarının gerçekten karşısındaydı da hiç karışmak istemiyordu. Gözlerimi kaldırdığım zaman onun deminden beri ve şimdi de hâlâ, keskin bakışlarla beni süzmekte olduğunu gördüm.

«Sizin bütün söyleyeceğiniz buysa, benim de söyleyebileceğim birşey kalmıyor, efendim,» dedim.

Jaggers, evet, gibilerden baş salladı, hırsızların uykusunu kaçıran o koca saatini yelek cebinden çekip çıkardı, yemeği nerde yiyeceğimi sordu. Handa, Herbert'le birlikte yiyeceğimi söyledim. Bunun üzerine, «Siz de bizi onurlandırır mısınız?» diye sormaktan başka çıkar yolum yoktu. Jaggers hiç duraksamadan, peki dedi. Yalnız, onun için ayrıca birşeyler hazırlamak zahmetine girişmeyelim diye, hana birlikte gitmemizde direndi. Bu arada yazılacak bir iki mektubu varmış, bir de (söylemeğe ne gerek), ellerini yıkayacakmış.

Ben de onu beklerken öbür odaya geçip Wemmick'le çene çalacağımı söyledim.

İşin doğrusu şu ki, beşyüzlük banknot cebime gelince, daha önceleri çoğu zaman düşündüğüm birşey gene aklıma gelmişti. Bu düşünce konusunda akıl danışabileceğim en iyi insanın Wemmick olduğuna inanıyordum.

Wemmick kasasını kilitlemiş, çıkmağa hazırlanıyordu. Masasının başından kalkmış, iki mumuyla söndürücüsünü kapı yanındaki taştan bir rafın üzerine koymuştu. Ocaktaki ateşi küllemiş, paltosunu askıdan indirmiş, oturarak geçen bir günün sonunda biraz kanını hızlandırmak için mi nedir, kasa anahtarını göğsüne, omuzlarına çarpıp duruyordu.

«Bay Wemmick, size akıl danışmak istiyorum,» dedim.

«Bir arkadaşıma yardımda bulunmak istiyorum da.»

Wemmick hemen, posta kutusunu kapatırcasına dudaklarını kısıp başını yandan yana sarstı: bu tür insancıl zayıflıkların kesinlikle karşısında olduğunu mu belirtmek istiyordu?

«Bu arkadaşım,» diye konuşmamı sürdürdüm. «Ticarete atılmak istiyor ama beş parası yok. Bu yüzden işe başlamak olanağını bulamıyor, çok büyük umutsuzluğa kapılıyor. İşte ben bir yolunu bulup onun işe başlamasında yardımcı olmak isterim.»

Wemmick tahta yongalarından bile daha kuru bir sesle, «Peşin parayla mı?» diye sordu.

«Belirli ölçüde peşin para,» diye karşılık verdim çünkü evdeki o düzgünce katlanıp bağlanmış duran makbuzlar destesinin anısı beni dürtüşleyerek rahatımı kaçırmıştı. «Biraz para yatırmayı, daha sonrası için de sınırlı bir kredi sağlamayı düşünüyorum elime geçecek olan yıllık gelire güvenerek.»

«Bay Pip,» dedi Wemmick. «İzin verirseniz sizinle birlikte Londra'nın kent sınırları içindeki köprülerini elimizin parmaklarıyla şöyle bir sayalım. Durun bakayım, Londra Köprüsü, bir; Southwark, iki; Blackfriars, üç; Waterloo, dört; Westminster, beş; Vauxhall, altı.» Her bir köprüyü, anahtarıyla avcunun ortasına vurarak saymaktaydı. «Görüyorsunuz ya, altı tane köprümüz var: beğen beğendiğini al.»

«Ne demek istediğinizi anlayamadım,» dedim.

Wemmick, «İstediğiniz köprüyü seçin, Bay Pip,» diye karşılık verdi. «Sonra seçtiğiniz köprünün üstüne çıkıp yürüyün. Köprünün eğmecinin en yüksek noktasına geldiğinizde durun, paranızı çıkartıp aşağıdan akan Taymis Irmağının sularına fırlatın. Sen sağ, ben selâmet! Paranız gitti gider. Ya da çıkartıp bir dostunuza yardım için verin; paranız gene gitti gider. Ne var ki daha tatsız, hem de daha zararlı bir biçimde gider.»

Bunları söyledikten sonra ağzı kulaklarına doğru öylesine yayılmıştı ki posta kutusunun bu yarığından içeri gazete bile sığardı.

«Çok karamsar konuştunuz,» dedim.

«Bilerek,» dedi Wemmick.

Ben biraz sinirlenerek, «Demek sizce insan hiç bir dostuna...»

«Taşınabilir mal yatırımında bulunmamalı,» diye Wemmick sözümü kesti. «Çok iyi anladınız, Bay Pip. Meğer ki insan o dostu başından atmak istesin. O zaman da şu sorun ortaya çıkıyor: dostu baştan savmak uğruna kaç para yatırım yapmağa değer?»

«Bu konudaki kesin inancınız bu demek, öyle mi, Bay Wemmick?»

Wemmick, «Bu yazıhanedeykenki kesin inancım budur,» diye karşılık verdi.

O zaman bir açık vermek üzere olduğunu anlayarak hemen, «Yaa?» diye üstüne vardım. Walworth'da iken sorsam kesin inancınız ne olurdu, acaba?»

Wemmick büyük bir içtenlikle, ciddi ciddi, «Bay Pip, Walworth bir dünyadır, yazıhane başka bir dünya,» diye karşılık verdi. «Naşıl ki Yaşlı Babamız başkadır, Bay Jaggers bambaşka. Bunları karıştırmağa gelmez. Walworth'daki duygularımla düşüncelerimi Walworth'dayken öğrenebilirsiniz. Bu yazıhanede, iş yaşantımdaki duygularımla düşüncelerimden başka hiç birşey öğrenemezsiniz.»

Üzerimden büyük bir yük kalkarak, «Pek güzel,» dedim. «Öyleyse ben de sizi Walworth'da görmeğe gelirim. Yüzdeyüz bekleyin beni.»

«Bay Pip,» dedi Wemmick de. «Orada kişisel ve de özel yönden başımızın üstünde yeriniz var.»

Vasimin kulaklarının ne kadar keskin ve delik olduğunu bildiğimizden bütün bunları çok alçak sesle konuşmuştuk. O sırada vasim ellerini kurulayarak kapıda görününce Wemmick paltosunu giydi, mumlarını söndürmeğe hazırlandı. Sokağa üçümüz birlikte çıktık. Kapı önüne gelince Wemmick kendi yoluna gitti, vasimle ben de bizim hana yöneldik.

O akşam kaç kez «Keşke Bay Jaggers'in de Gerrad Sokağındaki evinde bir Yaşlı Babası, bir Bum-Bumu, kısacası,

bir kimsesi, birşeysi olaydı da kaşlarının çatıklığını biraz düzeltebileydi,» diye içimden geçirdim. Vasim dünyayı insana öyle güvenliksiz, kuşku çekici, dostluktan, açıklıktan yoksun olarak tanıtıyordu ki, «Böyle bir dünyada yirmi bir yaşımda olmuşum da ergenliğimi kazanmışım, neye yarar?» diye düşünüyordunuz. Jaggers elbet ki Wemmick'ten bin kat daha bilgili, daha kafalıydı; gene de o akşam sofrada onun yerine Wemmick'in bulunmasını ben bin kat daha yeğ tutardım.

Bay Jaggers yalnızca benim içimi karartmakla kalmamıştı. Çünkü o gittikten sonra Herbert, gözlerini ateşe dikmiş oturduğu yerden,

«Ağır bir suç işlemişim de unutmuşum gibime geliyor,» dedi, durup dururken. «Öyle bir çöküntü, öyle bir suçluluk duygusu var ki içimde!»

OTUZYEDİNCİ BÖLÜM

Bay Wemmick'in Walworth'daki duygularıyla düşüncelerini öğrenmek için en uygun günün pazar günü olacağına inandığımdan, bundan sonraki pazar günü öğleden sonra gidip Kaleyi görmeğe karar verdim. Surların önüne gelince bayrağın çekilmiş dalgalanmakta, hendek köprüsününse kaldırılmış olduğunu gördüm. Bu direniş ve savunma belirtilerinden yılmayarak bahçe kapısını çaldım. Yaşlı Babamız son derece barışçı bir tutumla beni içeri aldı.

Köprüyü yeniden sağlamladıktan sonra, «Oğlum sizin belki çıkıp geleceğinizi söylüyordu, efendim,» dedi. «Yürüyüşünden yakında döneceğini bildirmemi söyledi. Yürüyüşlerini hiç aksatmaz, çok düzenlidir, benim oğlum. Zaten her işinde çok düzenli, sıralıdır, hiç bir şeyini aksatmaz, benim oğlum.»

Onu tıpkı Wemmick gibi sayısız baş sallamalarıyla selamladım. Birlikte içeri girip ocak başına geçtik.

Yaşlı Babamız ellerini ateşe tutup ısıtırken kuş cıvıltısını andıran sesiyle, «Oğlumla işyerinde tanışmış olacaksınız, değil mi, efendim?» diye sordu.

Evet gibilerden baş salladım.

«Yaa. Duyduğuma göre oğlum işinde de ateş gibiymiş, değil mi, efendim?»

Başımı var gücümle, evet, diye salladım.

«Herkes öyle diyor da. Hukuk işlerine bakıyor, değil mi, efendim?»

Başımı boynum koparcasına salladım.

«Bu da oğlumun şaşılası yeteneğini gösterir, efendim. Çünkü kendisi hukuk öğrenimi görmedi. Şarap fıçısı yapımında çalışmak üzere eğitim görmüştü.»

Yaşlı Babamızın Bay Jaggers'le ilgili olarak neler bildiğini merak ettiğimden «Şu Bay Jaggers var ya?» diye kükrercesine bağırdım.

Babacık gevrek bir kahkaha atıp neşeli bir sesle, «Elbet ki hayır; çok hakkınız var, efendim,» diyerek kafamı allak bullak etti.

Ne demek istediğini ya da benim sözlerimden nasıl bir şaka çıkardığını bugüne dek zerrece bilmiyorum.

Durmadan baş sallayarak oturup kalacak değildim elbet. Onun ilgisini çekmek için birşeyler yapmam gerekiyordu. Gene sesimin son perdesiyle bağırarak kendi mesleğinin de fıçı yapımcılığı olup olmadığını sordum. Mesleğin adını bir kaç kez böğrümden haykırıp sökerek, sonra da onunla bağlantı kurmak için, parmağımla göğsünü dürtüşleyerek, en sonunda, demek istediğimi ona anlatabildim.

Yaşlı Babamız, «Yok,» dedi. «Depolama işindeydim ben, depolamada, efendim. Önce şurada...» Parmağıyla bacadan yukarısını gösterir gibiydi ama onun Liverpool demek istediğini ben anlamıştım. «Sonra da, Londra kentinde, efendim Gelgelelim, sağlık durumumda bir bozukluk olduğu için... yani kulağım biraz ağır işitir de, efendim...»

Ellerimle gözlerimi açarak sonsuz bir şaşkınlık belirttim.

«Evet, kulağım ağır duyar. Bu bozukluk artmağa başlayınca oğlum da Hukuk mesleğine atılarak bana bakmağa başladı. Sonra ucun ucun, efendim, bu gördüğünüz, güzel, incelikli yapıları yaratarak bu mülkü kurdu... Ama sizin demin dediğinizi düşünüyorum da,» diyerek babacık gene gevrek bir kahkaha attı. «Olmaz öyle şey, çok doğru söylediniz.»

Usumun en büyük inceliğini kullanarak bir nükte yapmış olsam, babacığı sanrısındaki o bilinmez şaka kadar güldürebilir miydim, acaba? Bunu düşünürken bacanın yanındaki duvarda ufak bir tıkırtı duyarak irkildim. Derken üze-

rinde JOHN yazan tılsımlı bir tahta kapak kendiliğinden açılarak beni daha da ürküttü. Benim bakışlarımı izlemiş olan babacık,

«Oğlum geldi!» diye bir zafer çığlığı kopardı.

İkimiz birden çekme köprüye gittik.

Wemmick'in hendeğin karşı kıyısından elini kaldırarak beni askerce selâmlaması görülmeğe değerdi doğrusu, çünkü hendek öylesine daracıktı ki durduğumuz yerden rahatça tokalaşabilirdik! Yaşlı Babamız köprüyü indirmekten öyle bir zevk alıyordu ki ona yardıma kalkışmadım. Bir yanda durup bekledim. Biraz sonra Wemmick köprüyü geçerek geldi ve bana yanındaki genç hanımı, «Miss Skiffins» diyerek tanıştırdı.

Miss Skiffins'in tahtadan yapılmışa benzer bir görünümü vardı, posta kutusu yönünden de kavalyesine çok benziyordu. Wemmick'den iki, üç yaş daha küçük gözüküyordu. Kendisinin taşınabilir mal sahibi bir genç hanım olduğu sonucuna vardım. Elbisenin belden üstünün kesimi onu hem arkadan hem de önden, uçurtmaya benzetmişti. Bu elbisenin portakal renginin biraz çiğ, eldivenlerinin yeşilininse çok parlak olduğu ileri sürülebilirdi. Ama kızcağız iyi yürekli, dost canlısı bir insana benziyor, Yaşlı Babamıza pek düşkün olduğu da anlaşılıyordu. Kendisinin Kaleye sık sık girip çıktığını öğrenmekte de gecikmedim. Çünkü gelişini babasına haber vermekte kullandığı parlak buluşu kutladığım zaman Wemmick,

«Şimdi de dikkatinizi bir dakika, bacanın öbür yanına vermenizi dileyeceğim,» dedi sonra ortadan yokoldu.

Biraz sonra ikinci bir tıkırtı duyuldu, üstünde **Miss Skiffins** yazan bir başka kapak açıldı. Sonra Miss Skiffins kapanıp John açıldı, sonra Miss Skiffins ile John birlikte açıldılar, en sonunda da birlikte kapandılar.

Bu mekanik yaratıları işletmekten döndüğü zaman Wemmick'e, parlak buluşları karşısında duyduğum büyük hayranlığı belirttim. Wemmick,

«Anlıyorsunuz ya,» dedi. «Bunlar Yaşlı Babamız için hem yararlı, hem de eğlenceli oluyor. İnan olsun, Bay Pip,

bu Kaleye gelip giden şunca insan arasından, bu makinaların nasıl işlediğini Yaşlı Babamızla Miss Skiffins'den, bir de benden başka bilen yoktur!»

Miss Skiffins, «Hem de Bay Wemmick bunların hepsini kendi kafasından uydurup kendi elleriyle yaptı,» dedi.

Miss Skiffins başlığını çıkarırken (yeşil eldivenlerini, EVDE KONUK olduğunun gözle görülür, elle tutulur bir kanıtı olarak yanımızda kaldığı sürece hiç çıkarmayacaktı), Wemmick beni, adanın kışlık görüntüsünü seyretmek amacıyla bahçede şöyle bir dolaşmağa çağırdı. Böylece Walworth'daki düşünceleriyle duygularını sorabilmem için bana fırsat yaratmak istediğini düşünerek hemen bu fırsatın üstüne atılmak yoluna gittim. Çok geçmeden Kaleden dışarı çıkmış bulunuyorduk...

Bu konuyu inceden inceye düşünmüş olduğumdan, lafa, şimdiye dek hiç değinmemişiz gibi girdim. Wemmick'e Herbert Pocket adındaki arkadaşımın durumuna üzüldüğümü söyledim. Herbert'le nasıl çocukluğumuzda tanıştığımızı, o ilk gün nasıl dövüştüğümüzü anlattım. Herbert'in evini kısaca verdim, kişiliği üzerinde durdum, babasından aldığı harçlıktan başka güvenecek bir geliri olmadığını, bu harçlıkların da hem az hem düzensiz olduğunu vurguladım. Görgüsüz, toy bir köylü çocuğuyken onun arkadaşlığından çok yararlanmış, yazık ki buna karşılık ben onun için zararlı olmuştum. Onun yanında kalıp kendi hovardalığımı ona da aşılamasam hiç kuşkusuz Herbert şimdiki durumuna düşmeyecekti. Miss Havisham'a ancak çok uzaktan değinerek, Herbert'in bu yöndeki şansını da baltalamış olabileceğimi söyledim. Herbert'in son derece büyük gönüllü, güvenilir, dostları için gerekirse canını verebilecek bir yaradılışta olduğunu, hiç bir küçük hesabı, ard niyeti, kıskançlığı bulunmadığını kesinlikle belirttim.

İşte bütün bu nedenlerden ötürü, diye Wemmick'e anlattım, onu can yoldaşı, arkadaş olarak çok sevdiğim için, kendi güzel talihimin ışınları onu da aydınlatsın istiyordum. İşte bu yüzden, Wemmick'e akıl danışmak diliyordum, çünkü onun insanları, dünyayı iyi tanıyan bir iş adamı oldu-

ğunu biliyordum. Elimdeki parayla Herbert'e biraz (ona yürek, umut vermek için yılda yüz pound diyelim), gelir sağlayarak zamanla iyi bir firmada küçük bir ortaklık satın almasını gerçekleştirmenin en iyi yolu nasıl olabilirdi? En sonunda Wemmick'e bu yapacağım yardımdan Herbert'in hiç bir zaman haberi olmaması, hiç kuşkulanmaması gerektiğini, kendisinden başka da bu işi konuşup danışacak kimsem bulunmadığını ekledim. Elimi onun omzuna koyarak,

«Size yük olduğumu biliyorum ama açılmamak elimde değil,» diye konuşmamı bitirdim. «Beni buraya getirip şımarttığınız için suç sizin.»

Wemmick bir süre sessiz kaldı. Sonradan sonraya hafifçe irkilerek,

«Biliyor musunuz, size hiç değilse bir şeyi kesinlikle söyleyebilirim, Bay Pip,» dedi. «Çok iyi bir dostsunuz siz.»

«İyilik etmemde yardımcı olacağınızı söyleyin öyleyse.»

«Üzgünüm,» diye Wemmick başını yandan yana salladı. «Bana göre iş değil bu.»

«Burası sizin işyeriniz değil ki,» diye yanıtı yapıştırdım.

«Doğru söylediniz,» dedi Wemmick. «Bay Pip, taşı gediğine oturttunuz. Külahımı önüme koyup düşünmeğe koyulacağım hemen. Yapmak istediklerinizin hepsini, ucun ucun, sırayla başarabileceğimizi sanıyorum. Skiffins (bizimkinin erkek kardeşi) bir hesap işleri uzmanıdır. Acentalık da yapar. Hemen onu bulur, işinizi ele alırım.»

«Yüz bin kez sağolasınız, Bay Wemmick.»

«Tersine, siz sağolun,» dedi Wemmick. «Gerçi burada özel kişiliğimizle görüşüyoruz, gene de ne yalan söyleyim, o Newgate denen yerin tozu, pası insanın üzerinden kolay kolay kalkmıyor. Böyle şeyler de işte bu pasın giderilmesine yarıyor.»

Bu yollu biraz daha görüştükten sonra Kaleye döndük. Baktık, Miss Skiffins çay hazırlığındaydı. Ekmekleri kızartmanın büyük sorumu Yaşlı Babamıza verilmişti. Sevimli babacık bu sorumu öylesine ciddiye almıştı ki tüm dikkatini işine vermekten gözlerini akıtmak tehlikesiyle karşı karşıyaydı.

Hazırlanan şeyin «çay» denip geçecek birşey olmadığını, hatırı sayılır bir sofra kurulduğunu çok geçmeden anladım. Yaşlı Babamız hazırladığı üstü yağlı kızarmış ekmek dilimlerini ocak korkuluğunun en üstündeki çubuğa takılı demir bir ızgaranın üstüne koyuyordu. Burada öyle dağ gibi bir yığın birikmişti ki üzerinden babacığı göremez olmuştuk. Bu arada Miss Skiffins de lengerle çay demlemişti. Öylesine ki arka avludaki domuz bile heyecandan yerinde duramaz olmuş, aramıza katılmak isteğinde olduğunu sık sık belirtiyordu.

Tam saatinde bayrak indirilip top patlatılmıştı. Çevremizdeki hendek onbeş-yirmi metre genişliğinde, bir o kadar da derinmiş gibi Walworth'dan çok uzakta, kuytu bir sığınakta olduğumuza inanacağım geliyordu. Öyle bir duygu vardı içimde. Kalenin içindeki dinginliği tek bozan şey, **John'la Skiffins** kapaklarının durup durup kendiliklerinden açılıvermeleriydi. Bu küçük kapaklar sayrı hastalığına yakalanmışa benziyorlardı; yerlerinden her oynayışlarında benim de yüreğim ağzıma geliyordu. Neyse, zamanla alıştım. Miss Skiffins'in sofra hazırlarken gösterdiği düzenden, onun her pazar akşamı bu evde çay yapıp sofra kurduğu sonucunu çıkardım. Yakasına takmış olduğu klâsik tarzda bir süs iğnesinin de Bay Wemmick'in armağanı taşınabilir bir mal olduğunu kestirdim. İğnenin üzerinde, çekme burunlu, sevimsiz bir kadının yandan görünen yüzüyle çok ince bir yeni ay resmi vardı.

Kızarmış ekmeklerin hepsini yeyip bitirdik, bir oncası da çay içtik. Sonunda elimiz yüzümüz öyle bir yağlanmış, içimiz öyle sıcacık kesilmişti ki tadına doyum yoktu doğrusu! Hele Yaşlı Babamızı görenler, vahşi bir kabilenin bir tören için tepeden tırnağa yağa bulanmış başkanı sanabilirlerdi.

Küçük hizmetçi kızın pazar günlerini kendi evinde geçirdiği anlaşılıyordu. Onun yokluğunda Miss Skiffins biraz dinlendikten sonra kolları sıvayarak bulaşıkları yıkadı. Öyle hiç üstünde durmadan, hanımefendiliğini zedelemeyen, beceriksiz bir yöntemle yaptı ki bu işi, hiç birimizin rahatı

kaçmadı. Bulaşıkları yıkayıp kaldırdıktan sonra Miss Skiffins gene eldivenlerini taktı, ateş başına toplandık, sonra Wemmick,

«Hadi bakalım, havadisleri oku da dinleyelim, Yaşlı Baba,» dedi.

Yaşlı Babamız gözlüğünü kutusundan çıkarırken Wemmick bunun bir gelenek olduğunu, haberleri yüksek sesle okumanın Yaşlı Babamıza sonsuz kıvanç verdiğini söyledi.

«Sizden özür dileyecek değilim, Bay Pip. Çünkü bu yaştaki babacıkların tadabilecekleri kıvançlar pek azdır, Ha, ne dersin, Yaşlı Babamız?»

Babacık oğlunun kendisine seslendiğini görünce, «Peki, John, peki,» dedi.

Wemmick, «Gözlerini gazeteden ayırıp bize baktığı zaman bir baş sallayın, mutluluktan başı göğe erer,» dedi. «Ey, Yaşlı Baba, kulak kesildik, seni dinliyoruz, hepimiz.»

Yaşlı Babamız neşeyle, «Peki, John, peki,» dedi.

Öyle kıvançlı, işi başından aşkın bir tutumu vardı ki doğrusu çok sevimliydi.

Onun gazete okuması Bay Wopsle'ın büyük teyzesinin okulundaki dersleri getirdi aklıma. Yalnız bu ses anahtar deliğinin arkasından gelir gibiydi, ki bu da hocânımın yaygarasından çok daha tatlıydı. Yaşlı Babamız mumları burnunun dibinde istediğinden, ya başını ya da gazeteyi her dakika bunların alevine kaptırmak üzere olduğundan, bir barut fıçısıymış gibi tetikte, bütün dikkatimizi ona vermek zorundaydık. Ama babası ne denli tehlikedeyse Wemmick o denli sevgi dolu, sabırlıydı. Böylece Yaşlı Babamız, kaç kez ölümden kurtarıldığından habersiz, okumasını sürdürdü. Ne zaman başını kaldırıp baksa hepimiz büyük ilgi, şaşkınlık gösterilerinde bulunarak başımızı sallıyorduk. Bunun üzerine o da yeniden başını eğip okumağa başlıyordu.

Wemmick'le Miss Skiffins yanyana oturmaktaydılar. Ben de kuytu, loş bir köşede olduğumdan bir ara Wemmick'in ağzının yavaş yavaş yayılmağa başladığı gözüme ilişti Wemmick'in ağzının yayılmasıyla kolunun da yavaş yavaş uzanarak Miss Skiffins'in beline dolanması arasında kesin

bir bağlantı olduğu su götürmezmiş gibi geldi bana. Bir süre sonra Wemmick'in eli Miss Skiffins'in belinin öbür yanında ortaya çıktı. Ne var ki o saat Miss Skiffins yeşil eldiveniyle bu eli tutarak belinden bir kemer çıkartırcasına çözdü, son derece kesin bir tavırla masanın üzerine bıraktı. Miss Skiffins'in bu işi yaparken gösterdiği soğukkanlılık o zamana dek gördüğüm en şaşırtıcı şeylerden biriydi. İnsanın aklını vermeden yapabileceği bir iş olsaydı Miss Skiffins'in bunu hiç düşünmeden, bir makine gibi yaptığı kanısına varacaktım.

Derken az sonra Wemmick'in kolunun gene gözden yok olmağa başladığını, yavaş yavaş, tümüyle ortadan çekildiğini gördüm. Bunu izleyen dakikalarda ağzının uçları gene yayılarak kulaklarına doğru yöneldi. Beni sanki büyüleyen, soluğumu kesip yüreğimi durduracak gibi olan bir bekleyişten sonra dostumun eli gene Miss Skiffins'in belinin öbür yanından gözüktü. Miss Skiffins gene hemencecik, usta bir boksörün çevikliğiyle, gene de hiç istifini bozmaksızın, kemeri, kuşağı, işte her neyse onu, belinden çözerek masanın üstüne bıraktı.

Masayı bir DOĞRU YOL simgesi sayacak olursak şunu rahat gönülle ileri sürebilirim ki, Yaşlı Babamızın gazete okuduğu sırada Wemmick'in kolu durmadan Doğru Yol'dan ayrılıyor, Miss Skiffins de hiç usanmaksızın onu gene Doğru Yol'a döndürüyordu.

Bir ara Yaşlı Babamız okurken-okurken uyuyakaldı. O zaman Wemmick bu imgeyi bekliyormuş gibi kalkarak küçük bir ibrik, tepsi içinde bir kaç bardakla kara bir şişe getirdi. Şişenin mantar tıpasının üstü porselendendi. Tepsinin görünümü bir dinsel törenin ağırbaşlılığıyla dost toplantılarının sıcak neşesini bağrında birleştirmiş gibiydi.

Tepsidekilerin yardımıyla hepimiz birer kadeh sıcak içki yuvarladık. Çok geçmeden şekerlemesinden uyanan Yaşlı Babamız da bize katıldı. Sıcak suyla içkiyi karıştırma işlemini Miss Skiffins üstüne almıştı. Wemmick'le onun bir bardaktan içtikleri de gözümden kaçmadı. Eh, Miss Skiffins'i evine bırakmayı önermek bana düşmezdi elbet. Bu du-

rumda önce benim kalkıp gitmemin yakışık alacağını düşünerek kalktım. Yaşlı Babamızla candan vedalaştım. Gerçekten tatlı bir akşam geçirmiştim.

Bunun üzerinden daha bir hafta geçmemişti ki Wemmick'den, Walworth damgalı bir mektup aldım. Wemmick bizim için özel ve kişisel bir anlam taşıyan o iş sorununda güzel bir gelişme olduğunu, bu konuda yeniden görüşmek üzere Walworth'a gelirsem sevineceğini bildiriyordu.

Böylece Walworth'a bir daha, sonra bir daha, sonra gene bir kez daha gittim. Londra'da da kaç kereler sözleşip buluştuk. Gelgelelim Küçük Britanya semtinde bu konunun k'sine bile değinmiyorduk!

Sonuç olarak işini bilir, değerli bir genç tüccar, daha doğrusu armatör bulduk. Bu genç işe daha yeni atılmıştı. Kendine akıl verip yardım edecek birini gereksiyordu. Sermaye yatıran kişiyle sırası gelince ortaklık kurmak istiyordu. Bu genç tüccarla benim aramda, konusu Herbert olan gizli birkaç anlaşma imzalandı. Beş yüz pound'umun yarısını kendisine peşin olarak verdim, sonradan belirli zamanlarda, belirli sayıda paralar ödemeyi üstlendim. Görüşmelerle uzlaşmalarda Miss Skiffins'in erkek kardeşi aracılık yaptı. Anlaşmanın gerçek itici gücü ise, perde önünde hiç görünmemekle birlikte, Wemmick'ti.

İşleri öyle ustacasına çekip çevirmiştik ki Herbert bu işin içinde benim elim bulunduğundan şuncacık kuşkulanmadı. Bir akşam üzeri yüzü sevinçten parlayarak hana dönüp büyük müjdeyi bana verişini hiç unutmayacağım. Clarriker adında biriyle (bizim genç tüccarın adıydı bu), tanışmıştı. Clarriker anlatılmaz bir yakınlık göstermişti ona. Herbert beklediği Fırsat'ın en sonunda karşısına çıktığı kanısındaydı. Umutları her geçen gün biraz daha kök salıyor, yüzü her geçen gün biraz daha büyük bir kıvançla ışıyordu. Benim de her geçen gün kendisini eskisinden daha çok sevdiğime inanıyor olsa gerekti, çünkü onu böylesi mutlu gördükçe kendi zafer gözyaşlarımı tutmakta son derece büyük güçlük çekiyordum. En sonunda işler tamamlanıp da Herbert Clarriker'in yanına girince, mutlulu-

ğunu, başarısını bana saatler saati anlattığı o akşamın gecesinde yatağıma çekildiğim zaman, gözyaşlarım gerçekten boşandı: paramla hiç değilse tek bir kişiye mutluluk verebildiğimi düşünerek içime sine sine ağladım...

İşte şimdi yaşantımdaki en büyük, en önemli olaylardan biriyle, yaşamımın dönüm noktasıyla karşı karşıyayım. Ne var ki bu olayı, bu olayın doğurduğu sayısız değişiklikleri anlatmazdan önce Estella'ya bir bölüm ayırmalıyım. Bunca yıldır gönlümü dolduran konuya bir bölüm vermek çok sayılmaz sanıyorum.

OTUZSEKİZİNCİ BÖLÜM

Ben öldükten sonra gün gelir, Richmond'daki yeşil alana bakan o durmuş-oturmuş, ağırbaşlı evde bir hortlak türerse, hiç kuşkusuz bu, benim hortlağım olacaktır. Estella'nın orada oturduğu sürece benim dirliksiz ruhum gece gündüz dinlemeden o eve nasıl da dadanmıştı, bilseniz! Kendim nerede olursam olayım, ruhum her günün her dakikasında o evin içinde, rahat yüzü bilmeyerek dönüyor, dolaşıyordu.

Estella'nın yanında kaldığı Bayan Brandley adındaki hanım duldu. Estella'dan epeyce büyük bir tek kızı vardı. Ana genç, kızıysa yaşlı gösteriyordu. Ananın yüzü pembecik, kızın benziyse soluk sarıydı. Ana eğlence düşkünü, hoppaydı, kız ise sofu.

Sosyetedeki yerleri sağlamdı. Adı anılır kişilerle görüşüyorlar, onları ağırlayıp onlarca ağırlanıyorlardı. Estella ile aralarında duygusal bir yakınlık varsa bile yok denecek kadar azdı. Şu var ki birbirleri için gerekli olduklarını çok iyi anlamışlardı. Bayan Brandley, Miss Havisham'ın, dünyadan elini eteğini çekmezden önceki günlerden arkadaşıymış.

Bayan Brandley'in konağının içinde ve dışında, Estella'nın bana çektirtebileceği çilelerin her türlüsünü, her derecesini tattım. Bir kez aramızdaki ilişki, bana bir yere dek yakınlık tanımakla birlikte hiç bir ayrıcalık tanımadığı için beni çıldırtıyordu. Estella öteki hayranlarını kıskan-

dırmak için beni kullanıyor, kendisine karşı duyduğum hayranlığı alaya alıp küçümsemek için de durmadan, aramızdaki yakınlıktan yararlanıyordu. Onun özel yazmanı, erkek uşağı, üvey kardeşi, yoksul bir hısımı olaydım... evleneceği adamın küçük kardeşi olaydım... ona en yaklaştığım sıralarda umutlarımdan işte ancak bu denli uzaklaşabilirdim. Bu durumda onu adıyla çağırmak, onun beni adımla çağırdığını duymak ayrıcalığı bile, çektiğim çileleri katmerleştirmeğe yarıyordu. Aramızdaki bu senli-benlilik Estella'nın öbür aşıklarını deliye döndürüyordu, sanıyorum. Beni zır deliye döndürdüğünü ise kesinlikle biliyorum.

Hayranlarının sayısı belirsizdi. Onun her yanına yaklaşanı sanrılarımla bir hayrana, aşıka dönüştürdüğümü bilmez değilim. Ama bunu hesaba katsak bile, hayranlarının sayısı adamı çileden çıkarmağa yeterliydi.

Onu Richmond'da sık sık görüyordum. Kentte sık sık ondan konuşulduğunu duyuyordum. Çok zaman ana-kız Brandley'lerle onu kayık gezintilerine çıkarıyordum. Kır gezileri, panayırlar, tiyatrolar, operalar, konserler, toplantılar, kısacası binbir türlü eğlenti boyunca onun peşinden gidiyordum... hepsi de cehennem azabıydı benim için. Onun yanında tek bir mutlu saat geçirdiğimi bilmiyorum. Gene de yirmi dört saatlik günün her dakikasında kafam ona ölünceye dek sahip olabilme düşünceleriyle dopdoluydu.

Arkadaşlığımızın bu döneminde (ki çok uzun sürmüş gibi geldiğini sonradan anlayacaktım), Estella hep, yakınlığımızın başkalarının buyruğu ile uygulanan bir görev olduğunu belirten bir tutum içindeydi. Gene de arada bu tutumu, başka tüm tutumlarını birden bir yana bıraktığı olurdu. Böyle zamanlarda bana acırdı sanki.

Bir akşam Richmond'daki evin gitgide kararan bir penceresinin başında birbirimizden biraz ayrı olarak oturduğumuz sırada, sesini, tutumunu birden değiştirerek,

«Ah, Pip, Pip, hiç mi söz dinlemeyeceksin sen?» diye yakındı.

«Ne sözü, Estella?»

«Benim sözüm.»

«Sana hayran olmayayım mı demek istiyorsun?»

«Demek istemek mi? Ne demek istediğimi görmüyorsan gözün kör demektir.»

Buna karşılık, «Aşkın gözü kördür derler,» diyecektim ya içimden hiç çıkmayan bir duygu (ki mutsuzluklarımın belki de en hafifiydi) şimdi de dilimi bağladı, sustum: Miss Havisham'ın isteklerine boyun eğmemek Estella'nın elinde değildi ki. Bunu bile bile ona durmadan sevgimden sözetmek haksızlık sayılırdı. Her seferinde beni susturan işte bunun düşüncesiydi. Miss Havisham'ın sözünden çıkamayacağını bildiği için, bunu bilmek ağırına gittiği için Estella'nın bana hınç bağlayıp beni bir gurur meselesi yapacağından, Miss Havisham'a baş kaldırmak istemesi yüzünden bağrında benimle ilgili gizli fırtınalar kopmasından korkuyordum.

«Her neyse,» dedim. «Bu kez söz dinlemiş sayılırım çünkü mektup yazıp beni çağıran sensin.»

Estella her zaman kanımı donduran o soğuk, umursamaz gülümseyişiyle, «İşte bu doğru,» dedi.

Bir süre dışarda gitgide koyulan alacakaranlığa daldıktan sonra, «Satis'e yapmam gereken bir günlük ziyaretin zamanı gelmiş,» diye ekledi. «Miss Havisham beni bir günlüğüne oraya istiyor. Zahmet olmazsa beni oraya sen götürecek; sonra gene sen geri getirecekmişsin. Yalnız başıma yola çıkmamı doğru bulmuyor, oda hizmetçimi de istemiyor çünkü öyle insanlarla karşılaşmak düşüncesi dehşet verir ona. Götürür müsün beni?»

«Seni Satis'e götürebilir miyim, Estella?»

«Götürebileceksin demek? Yarından sonra gidiyoruz, sence bir sakıncası yoksa. Her şeyi benim kesemden ödeyeceksin. Biliyorsun bu koşulu, değil mi?»

«Boyun eğmekten başka da çıkar yolum yok.»

Yolculuk için bana verilen bilginin hepsi buydu. Her zaman böyle oluyordu zaten: Miss Havisham bana hiç bir zaman kendisi mektup yazmıyordu; el yazısını bile görmüş değildim daha.

Bu kez de bir ertesi gün yola çıkıp Satis'e vardık, onu

o ilk gördüğüm odada bulduk. Satis Köşkünde de hiç birşeyin değişmemiş olduğunu söylemeğe bilmem gerek var mı?

Yalnız Miss Havisham'ın Estella'ya gösterdiği düşkünlük, onları geçen kez başbaşa gördüğüm zamana oranla müthiş artmış gibiydi. «Müthiş»i burada gerçek anlamıyla kullanıyorum, çünkü kıza bakışlarında, sarılışlarında insanı dehşete salan birşey vardı. Estella'nın güzelliğine bakmakla doyamıyor, sözlerini can kulağıyla dinliyor, her kıpırtısını aç gözlülükle izliyordu. Oturduğu yerden Estella'ya bakarken titreyen elleriyle parmaklarını bir kıpırdatışı vardı: kendi yarattığı bu güzel varlığı yutup içine sindirmek ister gibiydi.

Sonra da, bağrımı delip geçerek yüreğimdeki yaraları yoklayan keskin bir bakışla bana bakıyordu. Estella'nın duyduğuna bile aldırmayarak o uğursuz cadı-karı kıvancıyla,

«Aranız nasıl, Pip, ha?» diye soruyordu. «Nasıl davranıyor bu kız sana karşı?»

Hele akşamleyin, ocağın dalgalı ateşinin başına geçip oturduğumuz zaman Miss Havisham o zamana dek görmediğim bir garipliğe büründü. Estella'nın elini kendi eline hapsedip, kolunu da kolundan geçirdi, sonra kızın Richmond'dan yazdığı mektuplara değinerek, kendine aşık ettiği erkeklerin adlarıyla kimliklerini teker teker ağzından aldı. Öbür elini koltuk değneğinin üstüne, çenesini eline dayamış, kızın verdiği listeyi, zır deli bir beynin, iyileşmeyecek denli hasta bir ruhun yoğun kıvancıyla dinliyor, o alev alev yanan, çukura batmış gözlerini durup durup bana çeviriyordu: gerçek bir hortlak!

Bütün bunlar bana birşeyi apaçık gösteriyordu: beni perişan etmesine, apacı bir tutsaklık ve aşağılanma duygusuna kapılmama karşı, artık yüzdeyüz görüyordum ki Estella erkeklerden Miss Havisham'ın öcünü almağa çıkmıştı; bir süre hasta kadının bu hıncını alacak, bana ancak ondan sonra verilecekti. Onun çok önceden bana ayrılmış olmasını da bu nedene bağlıyordum: şimdi, onu öbür erkekleri büyü-

lesin, çileden çıkarsın, mahvetsin diye salıverdiği zaman Miss Havisham hiçbir erkeğin ona ulaşamayacağını, bu ödülü kazanmağa oynayan herkesin oyunda yenik düşeceğini, hain bir kesinlikle biliyordu... Bana ayrılmıştı bu ödül ama sapıklığının verdiği ince bir kurnazlıkla Miss Havisham bana da bir süre işkence edilmesini kararlaştırmıştı. Bunca zamandır Estella'dan uzak tutulmamı buna bağlıyordum. Jaggers'in vasim olduğu sırada böyle bir tasarıyı bilmezlikten gelmesinin nedeni de buydu.

Kısacası bütün bunlarda Miss Havisham'ı gördüm o gece; hem şu dakikada karşımda gördüğüm hem de çocukluğumdan tanıdığım ayni Miss Havisham... onunla birlikte, onun güneşten kaçmak için gizlendiği bu karanlık, hasta evin üzerimize düşen gölgesini de, o gece açıkça gördüm.

Odayı aydınlatan mumlar duvar şamdanlarına geçirilmişti. Ta yukardaydılar; çok az tazelenen hava içinde yanan ışıkların dalgasız, donuk, yapay aydınlığını serpiyorlardı çevrelerine. Gözlerimi, mumlarda, mumların serptiği soluk gölgelerde, durmuş saatlerde, tuvalet masasının üstündeki, yerdeki sararıp çürümüş gelinlik eşyalarda, odanın korkunç sahibinde, onun ateşin büyülterek duvarlara, tavana vurdurttuğu o heyula gölgesinde dolaştırdım. Her gördüğüm şey, kafamda biçimlendirdiğim sonucu yansıtarak gerisin geriye bana çarpar gibiydi. Düşüncelerim sahanlığın karşısındaki büyük odaya, orada kurulu duran şölen sofrasına kaydı. Düşüncelerim, en ortadaki pastayı saran örümcek ağlarına yazılmış duruyordu sanki. Sofra örtüsünün üstünde koşuşan örümceklerin ayak izleri, duvar kaplamalarının ardına kaçan farelerin küçük yüreklerinin korku dolu vuruşları, yerdeki kara böceklerin hantal yürüyüşleri benim aklımdan geçenleri yazıyordu.

O gece Estella ile Miss Havisham'ın arasında sert bir tartışma çıktı. Onların böyle çatıştıklarını ilk görüyordum.

Şimdi anlattığım üzere ateş başında oturmaktaydık. Miss Havisham Estella'nın kolunu kendi kolundan geçirmiş, elini sımsıkı tutmaktaydı ki Estella usul usul uzaklaşmağa başladı. Bundan önce de bir kaç kez gururlu bir, sabırsızlık

duyduğunu, Miss Havisham'ın o ateşli sevgisine, benimseyip karşılık vermeksizin katlandığını anlamıştım. Şimdi Miss Havisham kızın bu davranışı üzerine bakışları şimşekler çakarak,

«Ne var? Benden usandın mı yoksa?» diye sordu.

Estella kolunu çekip ayağa kalktı, o kocaman bacanın köşesine gidip durarak, «Yok, yalnızca kendi kendimden usandım, bir parça,» diye yanıt verdi.

Bakışlarını ateşe dikmişti.

Miss Havisham değneğini yere hırsla vurarak, «Yalan söyleme, nankör!» diye bağırdı. «Benden usandın işte.»

Estella büyük bir soğukkanlılıkla ona baktı, sonra gözlerini gene ateşe dikti. Yaşlı kadının çılgın, ateşli öfkesine karşın kızın ince kıvrak duruşuyla yüzünün güzelliğinde öyle kendine güvenen bir umursamazlık vardı ki taş yürekliliğe yaklaşıyordu.

«Sen kayasın, taşsın!» diye haykırdı Miss Havisham. «Yüreğinin yerinde bir buz parçası var!»

O kocaman bacaya yaslanmış duran Estella hiç istifini bozmayıp yalnızca bakışlarını kaydırarak, «Ne?» dedi. «Beni soğuklukla suçlayan sizsiniz ha? Siz!»

Yaşlı kadın bu soruyu hırs dolu bir sesle, «Değil misin?» diye bir soruyla yanıtladı.

«Siz daha iyi bilirsiniz,» dedi Estella. «Siz nasıl yarattıysanız ben öyleyim. Bana yöneltilen övgüler de yergiler de sizin hakkınızdır. Başarılarım, yenilgilerim, sizindir. Kısacası ben demek, siz demektir...»

Miss Havisham apacı bir sesle, «Ulu Tanrım!» dedi. «Şuna bak, şuna bak! Şu kadarcıktan beri yuva bildiği şu ocak başındaki duruşuna bak. Öylesine katı yürekli, nankör. Oysa ben onu, şu zavallı yüreğim aldığı yaralardan kanarken benimsedim, bağrıma bastım; yıllar yılı tüm sevgimi ona verdim, zerresini esirgemeden!»

«Hiç değilse o işte benim bir payım yok,» diye Estella konuştu. «Çünkü o sıralarda ben yürümesini, konuşmasını bile yeni yeni öğrenmeğe başlayan bir küçücük çocukmuşum. Gene de, nedir benden istediğiniz? Çok iyiliğinizi

gördüm sizin, herşeyimi size borçluyum. Benden beklediğiniz nedir?»

«Sevgi,» diye yanıtladı öteki.

«Seviyorum ya sizi.»

«Sevmiyorsun,» dedi Miss Havisham.

Estella, «Analığım benim,» diye karşılık verdi. Ötekinin tersine, sesini hiç yükseltmiyor, o rahat, uyumlu duruşunu hiç bozmuyor, ne öfkeye kapılıyor, ne de yumuşuyordu «Analığım benim, herşeyimi size borçluyum dedim ya. Elimde, avcumda ne varsa açıkça sizindir, alabilirsiniz. Bana verdiğiniz herşeye gene el koyabilirsiniz. Ama bunun ötesinde hiç birşeyim yok. Bana vermediğiniz şeyleri isterseniz... ne diyeyim? Olanca gönül borcum, sorumluluk duygum bir araya gelse, yoktan birşey var edemez ki.»

Miss Havisham çılgınlar gibi benden yana dönerek, «Onu hiç sevmemişim gibi konuşuyor!» dedi. «Onu her zaman bütün ateşimle, olanca kıskançlığımla, içim yanarak sevmemişim gibi konuşuyor! Bari bununla yetinmeyip deli olduğumu da söylesin. Zır deli olduğumu ileri sürsün bari.»

Estella, «Neden deli diyecekmişim size?» diye karşılık verdi. «Hem de ben! Bu dünyada benden iyi bilen var mıdır sizin nasıl kararlarınızdan hiç caymadığınızı, dediğinizin nasıl dedik olduğunu? Belleğinizin ne denli güçlü olduğunu bencileyin bilen bir kişi daha var mıdır şu dünyada? İşte orda, şimdi bile yanıbaşınızda duran o küçük tabureye oturur, bana öğrettiğiniz dersleri bellerdim, yüzünüze bakarak... yüzünüzün bana yabancı olduğu, beni ürküttüğü o eski günlerde bile.»

Miss Havisham, «Ne çabuk unutuldu,» diye inledi. «Nasıl da hemen unutulup gitmiş o günler...»

«Unutulmuş değil,» diye Estella biraz sertçe yanıtladı. «Tersine, belleğimde bir gömü gibi sakladım hepsini. Ne zaman gördünüz, sizin öğretilerinize aykırı davrandığımı? Derslerinizi dinlemediğim, yerine getirmediğim oldu mu hiç?» Sonra genç kız elini göğsüne götürerek, «Sizin yasakladığınız herhangi birşey aldım mı buraya?» diye sordu, «Haksızlık etmeyin bana.»

Miss Havisham iki elini birden o kır saçlarının arasına daldırarak, «Ne gurur,» diye sızıldandı. «Bu ne gurur, ulu Tanrım.»

«Kim öğretti gururlu olmasını bana?» diye Estella çımkırdı. «Bu dersi iyi öğrendiğim zaman beni öven kimdi?»

Miss Havisham gene elleriyle saçlarını karıştırarak, «Nasıl da taş yürekli, Ulu Tanrım,» diye inledi. «Nasıl da acımasız.»

Estella ise, «Kim öğretti bana taş yürekli olmasını?» diye sordu. «Katı davrandığım zaman, kimsenin gözünün yaşına bakmadığım zaman beni öven kimdi?»

Miss Havisham, sesi bir çığlık gibi tizleşerek, «Ama BANA karşı kibirli, BANA karşı acımasız olmak!» diye bağırdı. Kollarını açıp uzatmıştı. «Estella, ah Estella, Estella, BANA karşı böyle davranmak!»

Estella bir an ona garip, dingin bir şaşkınlıkla baktı, başkaca kılı kıpırdamadı. Bir dakika sessiz durup yaşlı kadının sorusunu yanıtsız bıraktıktan sonra gözlerini gene ateşe dikti.

Kısa bir sessizlikten sonra gözlerini kaldırıp kadına bakarak, «Uzun bir ayrılıktan sonra sizi görmeğe geldim. Neden böyle huysuzluk çıkardığınızı anlayamıyorum,» dedi. «Çektiğiniz acıları, bunların nedenlerini hiç bir zaman unutmuş değilim. Hiç bir zaman ne size ne de öğretilerinize karşı gelmiş değilim. Kendi gözümde suç sayılacak hiç bir iradesizlik yapmış değilim.»

Miss Havisham, «Benim sevgime karşılık vermek zayıflık mı sayılır?» diye inledi. «Ama, evet, öyle ya. Ona sorarsan öyle sayılır, elbet.»

Estella bir an gene durgun bir şaşkınlık içinde sessiz kaldıktan sonra, «Şimdi herşeyi yavaş yavaş anlamağa başlıyorum, galiba,» dedi. «Evlât edindiğiniz kızı bu karanlık, kapalı odalardan dışarıya hiç çıkarmasaydınız, sizin yüzünüzü bir kez bile gün ışığında görmemiş olan bu çocuğa dışarda güneş diye bir şeyin varlığını hiç bildirmeseydiniz,.. evet, böyle davransaydınız, ondan sonra da bir gün, herhangi bir nedenle onun gün ışığını bilmesini, anlaması-

nı bekleseydiniz... onun bilisizliği karşısında kızar, düş kırıklığına uğrardınız, değil mi?»

Başını ellerinin arasına almış olan Miss Havisham oturduğu yerde yandan yan sallanarak hafifçe inildediyse de bir şey söylemedi.

«Ya da,» diye Estella konuşmasını sürdürdü. «Durumumuza daha uygun düşen bir örnekle... bu çocuğa, aklı ermeğe başladığı dakikada siz de olanca gücünüz ve inadınızla, gün ışığı diye bir şeyin varlığını, gelgelelim bunun yakıp yıkıcı bir can düşmanı olduğunu belletseydiniz; gün ışığından her zaman sakınmasını, çünkü sizi mahveden bu ışığın onu da mahvedeceğini söyleseydiniz... Evet, onu bu öğreti ile yetiştirdikten sonra günlerden birgün, güneşi doğal karşıla, ışığını sev, deseydiniz... çocuk da bunu yapamasaydı, kızar, düş kırıklığına uğrardınız, değil mi?»

Miss Havisham oturduğu yerden kızı dinliyordu, ya da bana öyle geldi, çünkü onun yüzünü göremiyordum. Gene bir karşılık vermedi.

«İşte bu yüzden,» dedi Estella. «Beni nasıl yarattıysanız öyle kabul etmek zorundasınız. Ne başarılardan ne de başarısızlıklardan sorumlu olan ben değilim ama ikisinin de karışımından ortaya çıkmış bir varlığım ben.»

Bu arada Miss Havisham, bilmem nasıl, yere, yerde saçılı duran soluk, çürük gelinlik eşyaların arasına yığılmış kalmıştı. Tartışmanın başlangıcından beri kaçabilmek için fırsat kollamaktaydım. Şu dakikadan yararlanarak, Estella'ya, «Ona bak,» diye yalvarırcasına elimi sallayarak odadan ayrıldım. Ben dışarı çıkarken Estella hâlâ, ilk baştan beri durduğu yerde, o kocaman bacaya yaslanmış duruyordu. Miss Havisham'ın kır saçları yerdeki dağınık, eski püskü gelinlik süslerin arasına yayılıp kalmıştı. Yürek burkan bir görüntüydü, doğrusu.

İçim iyice kararmıştı. Bir saat yıldızların altında dolaştım, avluda, boş fabrikada, o bakımsız, perişan bahçede. En sonunda yukarki odaya dönebilecek kadar yürek bulduğum zaman baktım, Estella Miss Havisham'ın dizi dibine oturmuş, lime lime dökülen o eski giysilerden birinin

söküklerini onarmaktaydı. O gün bugündür, Katedral direklerinde dalgalanan paramparça, rengi atmış flamaları ne zaman görsem aklıma bu gelinlik kalıntısı çaputlar gelir...

Daha sonra Estella'yla gene eskisi gibi kâğıt oynadık. Yalnız şimdi ikimiz de usta birer oyuncu olup çıktığımızdan karmaşık Fransız oyunları oynuyorduk. Akşam saatleri böylece geçip tükendi, ben yatmaya çekildim.

Avlunun karşısındaki evde yattım. Satis köşkünde bu ilk sabahlayışımdı. Uyku denen şey yanımdan bile geçmedi. Miss Havisham'a benzeyen binlerce hortlak üşüşmüştü başıma. Bir bakıyordum Miss Havisham yastığımın bir yanındaydı, bir bakıyordum öbür yanına geçmiş. Baş ucumda, ayak ucumda, tuvalet odasının yarı açık duran kapısının ardında, tuvalet odasının içinde, yukarki odada, aşağıki odadaydı; her köşede bir Miss Havisham vardı... Sonunda gece ağır ağır sürüklenerek saatin ikisine doğru yaklaşırken bu yerde bir dakika daha yatamayacakmışım gibi geldi. Kalktım, giyindim, içerlek avludan geçerek büyük evin alt katındaki taş sofaya girdim. Niyetim sokağa bakan dış avluya çıkıp, orada dolaşarak biraz açılmağa çalışmaktı.

Ne var ki sofaya girmemle elimdeki şamdanı söndürmem bir oldu. Çünkü Miss Havisham'ın biraz ileriden, hafifçe inildeyerek, gerçek bir hortlağın sessiz adımlarıyla geçip gittiğini gördüm. Biraz uzaktan izledim onu, merdivenden yukarı çıktığını gördüm. Odasındaki duvarların birinden indirdiğini sandığım çıplak bir mum vardı elinde. Bunun solgun ışığında, başka dünyalardan gelme bir yaratığı andırıyordu. Merdivenin dibinde durdum. Açılan kapının sesini duymamıştım. Gene de şölen odasının o yosun tutmuş, küflü kokusu burnuma çarptı. Onun bu odada dolaştıktan sonra sahanlığı geçip odasına döndüğünü, sonra durmadan inildeyerek, bu iki oda arasında gidip geldiğini dinledim.

Bir süre sonra o zindan karanlığında, dışarı çıkmayı, sonra da kendi odama dönmeyi denedim, ikisini de beceremedim. İçeriye bir kaç cılız güneş ışığı sızıp da bana basacağım yeri göstersin diye beklemek zorunda kaldım. Bekledi-

ğim sürece, ne zaman merdiven dibine gitsem yukarda Miss Havisham'ın sürüklenen ayak sesleriyle hiç ardı arkası kesilmeyen o ölgün iniltisini duyuyor, bir ileri-bir geri geçip duran mum ışığını görüyordum.

Ertesi gün Estella ile Miss Havisham'ın arasında herhangi bir tartışma çıkmadan biz Londra'ya döndük. Böyle bir çekişme bundan sonraki gelişlerimizde de olmadı. Ki aklımda yanlış kalmadıysa Estella ile ben dört kez birlikte Satis'e geldik. Miss Havisham'ın Estella'ya olan tutumunda da bir değişim yoktu. Yalnız eski duygularıyla tutumlarının arasına korkuya benzer bir şey karışmış olduğunu sanıyorum.

Bu yaşam-sayfamı, üstüne Bentley Drummle'ın adını yazmadan çevirmem olanaksız; yoksa seve seve yapardım bunu.

İspinoz Kuşlarının hemen hepsinin bir araya geldiği bir geceydi. Dostluk duyguları, gene her zamanki gibi herkesin kapışıp hırlaşmasıyla belirleniyor, hiç kimse hiç bir konuda birbiriyle anlaşamıyordu. Derken o gece Birleşim Başkanı olan sayın İspinoz toplantıyı sessizliğe çağırdı. O gece en beğendiği hanımın onuruna kadeh kaldırma sırasının Bay Drummle'da olduğunu, Bay Drummle'ın ise henüz bu geleneği yerine getirmediğini bildirdi. Gerçekten de bu ağırbaşlı kulübün kutsal tüzüğü böyle buyuruyordu.

Sürahiler dolaştırılırken Drummle'ın benden yana gene her zamanki gibi pis pis sırıttığını görür gibi oldum. Ama zaten birbirimize hiç bir zaman kanımız kaynamamış olduğundan, doğal buldum bu yaptığını. Gelgelelim onun bütün İspinozlardan, «Estella'nın onuruna» içmelerini istediğini duyunca nasıl bir öfkeyle afalladığımı gözünüzde canlandırabilirsiniz.

«Hangi Estella?» diye sordum.

«Sana ne?» diye Drummle beni tersledi.

«Nereli bu Estella?» diye direttim. «Nereli olduğunu belirtmek zorundasın.»

Gerçekten de İspinozların tüzüğü bu açıklamayı zorunlu kılıyordu.

Drummle benimle konuşmuyormuş gibi öbür üyelere

dönerek, «Richmond'lu Estella, baylar, hem de eşsiz bir dilber!» dedi.

Herbert'in kulağına eğilerek, «Sanki eşsiz güzellikten pek anlarmış gibi, salak hayvan,» diye fısıldadım.

Onura içildikten sonra Herbert, «Ben hanımı tanıyorum,» dedi.

Drummle, «Gerçekten mi?» diye sırıttı.

Ben yüzüm kıpkırmızı yanarak, «Ben de tanıyorum,» diye ekledim.

Drummle, «Sen de ha? Ulu Tanrım!» diye gene sırıttı.

Bu kalın kafalı yaratık insanı iğnelemek için «Ulu Tanrım! Vay Canına!» gibi basmakalıp deyimlerden, bir de karşısındakinin kafasına tabak, bardak atmaktan öte incelik bilmezdi. Gelgelelim ben en incelikli, en alaylı bir iğnelemenin okuyla yara almışcasına kudurdum. Hemen oturduğum yerden ayağa fırlayarak söz istedim. Sayın İspinoz üyenin bu oturumda (parlamentodan söz edercesine bu tür ciddi deyimler kullanmak huyundaydık), hiç tanımadığı bir hanımın onuruna kedeh kaldırmasını Sayın İspinoz adına bir küstahlık saydığımı bildirdim. Sözü geçen Sayın İspinoz da bunun üzerine yerinden kalkarak bana, ne demek istediğimi sordu. Bunun üzerine ben de en son söylenecek şeyi en başta söyleyerek, Sayın İspinoz'un beni arayacağı olursa nerde bulacağını bildiğini belirttim.

İngiltere gibi ileri, uygar, Hristiyan bir ülkede bu konu kan dökülmeksizin çözümlenebilir mi, çözümlenemez mi, konusunda İspinozlar ikiye ayrılmışlardı. Daha doğrusu bu konudaki tartışma öylesine alevlendi ki benden sonra daha altı İspinoz karşılarındaki altı İspinoza, aranacak olurlarsa yerlerinin belli olduğunu bildirdiler. Her neyse, sonunda (Orman, yerine göre bir onur-yargıtayı olarak çalıştığına göre) şöyle bir karar alındı: Eğer Bay Drummle adı geçen hanımı tanımak onuruna kavuşmuş olduğunu gösterecek en ufak bir kanıt getirebilirse Bay Pip bir İspinoz ve de centilmen olarak özür dileyerek gereksiz yere öfkeye kapıldığından ötürü üzüntüsünü belirtecekti. Gereken kanıtın (bu arada onurlarımız soğuyup bayata kalmasın diye), hemen

ertesi gün getirilmesi kararlaştı. Gerçekten de hemen ertesi gün Drummle Estella'nın el yazısıyla yazılmış küçük, nazik bir pusula getirdi. Estella Bay Drummle ile bir çok kez dansetmek onurunu tatmış olduğunu bildirmekteydi.

Bunun üzerine benim özür dileyip üzüntü belirtmekten başka yapabileceğim hiç bir şey kalmıyordu. Ki bundan, «Beni arasanız da hiç bir yerlerde bulamazsınız,» gibilerden genel bir anlam çıkıyordu sanki! Drummle ile ben karşılıklı burnumuzdan solurken Ormandaki İspinoz'lar gene birbirleriyle her konuda çekişip dalaşmağa giriştiler. Neyse, böyle geçen bir saatin sonunda Birleşim Başkanı bu olayın, dostluk duygularının şaşırtıcı bir hızla gelişmesini sağladığı konusunda bir demeç verdi. Biz de dağıldık.

Bunu şaka yollu anlatıyorsam da o sırada konunun benim için hiç şakaya gelir yönü yoktu, gerçekte... Estella'nın böyle aşağılık, değersiz kaba saba, suratsız bir hayvana yüz vermiş olduğunu öğrenmek içimi öyle bir acıyla doldurıyordu ki bunu olduğu gibi anlatabılmemin yolu yok! Onun böyle bir odun parçasına, böyle bir köpeğe yüz gösterecek denli kendini alçaltmış olmasına katlanamıyordum. Bu duyduğum acıyı bugün bile Estella'ya olan aşkımın, çıkar kollamayan, onun iyiliğini düşünen, saf yönümün bir parçası olarak düşünüyorum. Kime yakınlık gösterirse göstersin kahrolacaktım, hiç kuşkusuz. Ne var ki daha değerli, kendine daha lâyık birini seçseydi, bana çektirdiği acının niteliğiyle niceliği de bambaşka olacaktı.

Drummle'ın son günlerde Estella'nın iyice peşine düştüğünü, onun da buna izin verdiğini öğrenmek benim için çok kolay oldu. Kısa bir süre sonra herif Estella'nın peşini hiç bırakmaz oldu. Birbirimizle hemen hemen hergün karşılaşıyorduk artık. Drummle donuk monuk bir inatla direniyordu, Estella da bırakıyordu onu, dirensin... Bir bakıyorsunuz açıkça yüz veriyordu ona, bir bakıyorsunuz yüz çeviriyordu. Bir gün onu nerdeyse pohpohluyor, ertesi gün herkesin içinde küçük düşürüyordu. Bir karşılaştıklarında ona candan bir tanış yakınlığı gösterirken ertesi kez şöyle bir tanışıyorlarmışcasına soğuk, resmi duruyordu.

Gelgelelim, Bay Jaggers'in deyimiyle Örümcek, pusu kurup avını beklemeğe alışık bir yaratıktı; soyunun tüm sabrı onda da vardı. Üstelik parasına, ailesinin yüksekliğine karşı da kalın kafalı bir güven duyardı ki bu, kimi kez onun yararına olurdu. Böylece Örümcek inatla, sabırla, yılmadan Estella'yı gözlüyordu. Bu arada çok daha parlak, daha atılgan böcekler beklemekten usanarak çekip gidiyorlardı, ama Örümcek hep bekliyordu. Arada, tam zamanında bacaklarını açık silkelenerek ağından aşağı atladığı, Estella'ya yaklaşan başka bir böceği tam zamanında ürkütüp kaçırttığı da oluyordu.

Richmond'da verilen baloların birinde (o zamanlar büyük evlerin hemen hemen hepsinde sık sık balolar verilirdi), Estella'nın gözleri kamaştırarak bütün öbür güzelleri gölgede bıraktığı bir geceydi. Bu Örümcek onun çevresinde öyle bir dönüp dolaşıyor, o da Örümceğe öyle açıkça yüz veriyordu ki onu bir köşeye çekip bu konuda konuşmayı iyice aklıma koydum.

Karşıma çıkan ilk fırsattan faydalandım: Eve dönmek için Bayan Brandley'i bekliyorduk. Estella herkesten ayrı bir köşede, çiçek yığınlarının arasında oturmaktaydı. Ben de yanındaydım. Çünkü böyle toplantıların hemen hepsine onları ben götürüyor, ben getiriyordum.

«Yoruldun mu, Estella?»

«Eh, biraz.»

«Ne denli yorulsan hakkın var.»

«Tersine, yorulmağa hakkın yok, de bana. Çünkü yatmazdan önce Satis'e mektup yazmak zorundayım.»

«Bu geceki zaferini mi anlatacaksın?» diye sordum. «Pek de entipüften bir zafer sayılmaz mı, Estella?»

«Neler söylüyorsun sen? Benim zaferden filan haberim bile yok.»

«Estella,» dedim. «Şu karşı köşedeki herife baksana, hani gözlerini bizden yana dikmiş olana.»

Estella gözlerini dediğim yere değil de bana dikerek, «Neden bakayım ona?» diye sordu. «Senin deyiminle, 'şu karşı köşedeki herifin' nesi var ki ona bakmamı istiyorsun?»

«İşte benim sana sormak istediğim de bu ya,» dedim. «Bütün gece peşinden ayrılmadı.»

Estella Örümcekten yana şöyle bir üstünkörü bakış fırlatarak, «Pervaneler, bir çok pis, çirkin böcekler mum ışığının çevresinde dönüp dururlar,» dedi. «Mumun elinden ne gelir?»

«Hiç birşey,» diye yanıtladım. «Ama Estella'nın da elinden birşey gelmez mi?»

Estella bir an sonra gülerek, «Doğru,» dedi. «Belki gelir. Evet. Sen nasıl düşünüyorsan öyle olsun.»

«Estella, kuzum kulak ver sana söyleyeceklerime. Drummle gibi, herkesin hor tuttuğu bir adama yüz verdiğini gördükçe perişan oluyorum. Biliyorsun değil mi, onu herkesin hor gördüğünü?»

«Eee?» dedi Estella.

«Dışı gibi içinin de çirkin olduğunu biliyorsun. Et kafalı, huysuz, suratsız, hödüğün teki.»

«Ee?» dedi Estella gene.

«Parasından, bir de kendi gibi bir sürü beyinsiz soysop sahibi tanıdıkları olmasından öte hiç bir ayrıcalığı yok. Bunu da biliyorsun, öyle değil mi?»

Estella bir kez daha, «Ee?» dedi. Her deyişinde o güzel gözlerini biraz daha irileştirerek yüzüme bakıyordu.

Bu tek hecenin engelini aşabilmek için heceyi benimseyip vurgulayarak yinelemeyi denedim: «Ee'si mee'si bu,» dedim. «Beni kahreden de bu oluyor, işte.»

Hiç değilse Drummle'a beni, evet, beni üzmek için yüz verdiğine inanabilseydim, bu acıya katlanmak biraz daha kolay gelebilirdi. Gelgelelim Estella gene her zamanki gibi, beni bu işin öylesine dışında bırakıyordu ki böyle bir inanca kapılmak avuntusunda da yoksundum.

Estella gözlerini odada dolaştırarak, «Pip,» dedi. «Bu işi kendine dert edinecek kadar aptallaşma. Bırak başkaları dert edinsinler. Belki de güdülen amaç budur. Ama oturup tartışmağa bile değmez.»

Ben, «Değer,» diye çımkırdım. «Herkesin senin için, olanca güzelliğini, inceliğini o aşağılık hayvan uğruna ya-

bana atıyor, diye konuştuklarını duymağa dayananamıyorum!»

Estella, «Ben dayanabiliyorum,» dedi.

«Estella, yalvarırım, böylesi gururlu, bu denli katı olma!»

«Şimdi beni gururlu, katı olmakla suçluyor,» dedi. «Oysa bir dakika önce aşağılık bir hayvana yüz verecek denli kendimi düşürdüğümden ötürü kınıyordu beni!»

Ben, çarçabuk, «Haklıyım hem,» dedim. «Daha bu gece gözlerimle gördüm: ona bir bakışın, gülümseyişin vardı... oysa bana karşı hiç böyle değilsindir.»

Estella birden dönüp ciddi, hatta öfkeli bakışlarını gözlerimin içine dikerek, «Seni aldatıp tuzağa mı düşüreyim istiyorsun, yani?» diye sordu.

«Onu aldatıp tuzağa mı düşürüyorsun, Estella?»

«Evet. Onu ve daha bir sürülerini... senden başka hepsini. İşte Bayan Brandley de geliyor. Burada keselim bu lâfı.»

★

İşte yüreğimi doldurup taşırarak gece gündüz, her dakika sızlatan konuya bu bölümü ayırdım ya, şimdi, önümde hiç engel kalmadı sayılır: Daha uzun bir zamandan beri oluşmakta olan, gelip çatmak için saatini kollayan, kökeni benim daha bu dünyada bir Estella bulunduğunu bilmediğim günlere, onun o körpecik usunun Miss Havisham'ın iskelet elleriyle ilk çarpıtılmağa başladığı döneme raslayan olayı rahatça anlatabilirdim artık.

Şark masallarında, zafer kazanıldığı zaman yenik düşen sultanın yatağının üzerine düşürülerek sultanı ezecek olan ağır, düz kaya, taş yatağından ağır ağır yontularak çıkartılır. Kayaya bağlanan ipin geçeceği tünel sıra dağların altından ağır ağır kazılır. Kaya bin zahmetle kaldıralarak çatıya yerleştirilir, halat kayaya bağlanır, sonra sıra dağların altındaki tünelden geçirilerek demir bir halkaya bağlanır. Herşey büyük uğraşılarla hazırlandıktan sonra beklenen saat gelip çatınca, sultan gecenin köründe uyandırılır

halatı o koca demir halkaoan koparacak olan balta eline verilir, sultan baltayı indirince halat kopup bir yılan gibi kayar gider, o zaman tavan çöker.

Benim için de böyle olmuştu işte: uzaktan, yakından, amacı oluşturan tüm eylemler gerçekleştirilip bitirilmiş, balta bir saniyede indirilmiş, sapasağlam sandığım barınağımın çatısı üzerime çöküvermişti.

OTUZDOKUZUNCU BÖLÜM

Yirmi üç yaşındaydım. Beni geleceğim konusunda aydınlatmak için, eski bildiklerime ek olarak hiç bir şey söylenmiş değildi. Oysa yirmi üçüncü yaş günüm geçeli bir hafta oluyordu. Barnard'ın Hanından ayrılalı bir yılı aşmıştı. Temple'de oturuyorduk şimdi. Irmak boyunda, Garden Court'ta bir daire tutmuştuk.

Bay Pocket'le aramızdaki öğretmen-öğrenci ilişkisi sona ermekle birlikte dostluğumuz eskisi gibi sürüp gidiyordu. Gerçi hiç bir meslek ve uğraşıda karar kılamıyordum ama (bunun da ne bugünüme ne yarınıma güvenemememin verdiği huzursuzluktan doğduğuna inanmak istiyorum), okumayı çok seviyor, hergün, hiç aksatmadan bir kaç saat kitap okuyordum.

Herbert'in ticaret işi giderek gelişmekteydi, benim durumum da her yönden, geçen bölümün sonunda bıraktığımız yerde sayıyordu. Herbert bir iş için Marsilya'ya gitmişti. Yalnızdım. Bu yalnızlığın verdiği durgunluk bürümüştü içimi. Keyifsiz, tedirgindim. Uzun zamandan beri, «Belki yarın ya da önümüzdeki hafta durumum açıklığa kavuşur,» diye durmadan umutlanıp durmadan düş kırıklığına uğramak, içimi çökertmişti. Arkadaşımın o güleç yüzünü, tatlı dilini öyle arıyordum ki.

Pimpis bir havaydı, fırtınalı, yağışlı; hem de ne fırtına, ne yağış... Sokaklar çamurdan geçilmiyordu. Günlerdir Londra'nın üzerinde, Doğudan beri gelen ağır, geniş bir pe-

çe dalgalanıp durmuştu. Hâlâ dalgalanıyordu; orda, Doğuda, bulutla, fırtınayla dolu sonsuzluklar vardı sanki. Fırtına öylesine şiddetli esmişti ki kentin yüksek yapılarının çatılarındaki kurşun kiremitler uçmuş, kırlarda ağaçlar köklerinden sökülüp sürüklenmiş, yel değirmenlerinin kanatları kopup uzaklara yuvarlanmıştı. Kıyılardansa batan gemiler, boğulan denizcilerle ilgili kara haberler gelmişti. Fırtınaların bu kudurganlığının yanı sıra yağmur da yerden gökten boşanmıştı. O akşam, ben kitabımın başına otururken sona eren gün, geçirdiklerimizin en kötüsü olmuştu.

Temple semtinde o zamandan bu yana bir çok değişiklikler yapıldı. Artık eskisince ıssız bir yer değil orası, ırmağa da öylesine açık değil... Bizim oturduğumuz yer, sokağın en sonundaki evin en üst katıydı. O gece ırmaktan saldıran rüzgâr evi sarstıkça, top atılıyormuş ya da dev boyunda dalgalar çarpıyormuşcasına gümbür gümbür ötüyordu. Fırtınayla bir yağmur da yüklendikçe zangırdayan pencerelere baktığım zaman, kendimi fırtınalı bir denizde, dalgaların dövdüğü bir deniz fenerinin içinde sanasım geliyordu.

Arada bir ocaktaki ateşin dumanı, böyle bir gecede dışarıya çıkacak yüreği yokmuşcasına bacadan aşağı yuvarlanıp geliyordu. Kapıyı açıp merdivenden aşağı bakınca sahanlık lambalarının sönmüş olduğunu gördüm. Ellerimi yüzüme siper ederek kapkara pencerelerden dışarıya baktım (böylesi bir fırtınayla yağmura karşı pencereleri aralamak bile düşünülemezdi), avludaki fenerlerin de sönmüş olduğunu gördüm. Köprü üstlerindeki, kıyı yollarındaki lambalar soğuktan tiril tiril titreşiyorlardı; ırmaktaki takaların içindeki kömür ateşleriyse yele kapılmış, yağmur içinde ateş damlaları gibi kayıp gitmekteydiler.

Okuduğum kitabı saat on birde kapamak niyetinde olduğumdan saatimi masanın üstüne koymuştum. Tam ben kitabımı kaparken St. Paul Katedrali ile kentteki sayısız kiliselerin saatleri, kimi önden, kimi arkadan, kimi hep bir ağızdan, saat başını çaldılar. Çan sesleri rüzgârda garip bir biçimde çatlak, pürüzlü çıkıyorlardı. Bunu dinlerken rüzgârın, saldırılarıyla sesleri bile hırpalayıp paraladığını düşü-

nuyordum ki merdivende bir ayak tıkırtısı duydum.

Hangi sinir gerginliği yüzünden delirmiş gibi olarak bunu ölmüş ablamın ayak sesine benzetip yerimden sıçradım? Önemi yok. Korkumun gelmesiyle geçmesi bir oldu. Merdivene yeniden kulak kabarttım, ayak seslerinin sendeleyerek basamakları tırmandığını duydum. O zaman merdivendeki lambaların sönük olduğunu anımsayarak okuma lambamı elime alıp merdiven başına gittim. Merdivenden çıkan kimse benim ışığımı görür görmez durmuş olmalıydı çünkü çıt çıkmıyordu artık.

Aşağıya doğru bakarak, «Biri var orda,» diye seslendim. «Değil mi?»

Aşağıdaki karanlıkların içinden bir ses, «Evet,» diye karşılık verdi.

«Hangi katı arıyordunuz?»

«En üst kat. Bay Pip'i arıyorum.»

«Pip benim. Bir şey mi oldu?»

Ses, «Hiç bir şey olmadı,» dedi, adam gene merdiveni çıkmağa başladı.

Lambamı trabzandan aşağı sarkıtmış duruyordum. Adam yavaş yavaş ışık çemberinin içine girdi. Kitap sayfasını aydınlatmak üzere yapılmış, üzeri gölgelikli bir lamba olduğundan çevresindeki ışık çemberi daracıktı. Bu yüzden adamın bu çembere girmesiyle çıkması bir oldu. O bir tek saniye içinde tanımadığım bir yüz seçmiş, bu yüzün beni görmekten ötürü anlayamadığım, duygusal bir sevinçle parladığını görmüştüm.

Adımlarını lambayla izleyerek onun iyi, sağlam ama kaba giyimli olduğunu gördüm, denizciler gibi. Uzun, kır karışmış kara saçları olduğunu gördüm. Altmış yaşlarında olduğunu gördüm. Dimdik duruşlu, güçlü kuvvetli, sırım gibi bir adam olduğunu, derisinin uzun süre açık havada kalmaktan kararıp sertleşmiş olduğunu gördüm. Son birkaç basamağı çıktığı sırada, şimdi ikimizi de aydınlatan lambanın ışığında, adamın iki elini birden bana uzattığını görünce aptalca bir şaşkınlığa kapıldım.

«Lütfen söyler misiniz, beni niçin arıyorsunuz?» diye

sordum.

«Niçin mi?» diye duraksayarak sordu. «Ha, öyle ya.. İzin verirseniz anlatacağım, sizi niçin aradığımı.»

«İçeri girmek ister misiniz?»

«Evet,» diye yanıtladı adam. «İçeri girmek isterim, küçükbey.»

Gerçekte ona bu soruyu isteksizliğimi belli ederek sormuştum. Çünkü yüzünde hâlâ parlayan o kıvançlı tanışlık sinirime dokunmuştu. Sinirime dokunmuştu çünkü adam bu bakışıyla benden de bir yakınlık, bir sevinç beklediğini söylemek ister gibiydi. Onu ister istemez odama aldım, lambayı masaya bıraktıktan sonra elimden geldiğince terbiyeli davranmağa çalışarak, benimle ne işi olduğunu açıklamasını diledim.

Öyle garip birşey gizliydi ki adamın dört bir yana bakınmasında: hayran hayran seyrettiği şeylerde onun da bir hakkı varmış gibi... Kalın kaba kumaştan yapılma paltosunu sonra da şapkasını çıkardı. Tepesinin dazlak, yumru yumru olduğunu, o kırçıllı saçların kafasının yanlarından aşağı sarktığını gördüm. Gene de bundan, onun buradaki varlığını açıklayacak hiç bir anlam çıkaramadım. Bir de baktım, adam iki elini birden gene bana doğru uzatmıştı.

Onun kaçığın biri olduğundan kuşkulanmağa başlayarak, «Ne istiyorsunuz benden?» diye sordum.

Bana bakarak durdu, sağ eliyle ağır ağır kafasını ovuşturdu.

«İnsanın ağırına gidiyor,» dedi kalın, çatal çatal birsesle. «Bunca zamandır bekledikten, uğrunda bunca yol geldikten sonra... Gene de senin suçun yok bunda. Hiç birimizin suçu yok. Şimdi herşeyi anlatacağım sana. Yarım dakikacık izin ver.»

Ocak başındaki bir koltuğa çöktü, o iri, esmer, damarlı ellerini yüzüne örttü. O zaman dikkatle süzdüm onu; tiksinecek, ürkecek gibi oldum, ama tanıyamadım. Benim için hâlâ bir yabancıydı. Başını döndürüp bakarak,

«Evde bizden başka kimse yok, değil mi?» diye sordu..

«Benim evime gecenin bu saatinde gelen bir yabancı,».

dedim. «Bana nasıl olur da böyle bir soru sorabilir?»

Adam başını sevgiyle sallayarak bana baktı.

«Yamansın, bre!» dedi. Onun bana göstermekte direndiği bu sevgi, anlayamadığım için beni çileden çıkaracak gibiydi. «Böyle yaman bir delikanlı olduğuna pek sevindim. Ama sakın bana ilişeyim deme. Çok pişman olursun sonradan.»

Gözlerimden okuduğu niyetten o saat caydım, çünkü tanımıştım onu. Yüzünün tek çizgisini anımsayabilmiş değildim. Gene de biliyordum onu. Dışarda kuduran fırtınayla yağmur geçmiş olan yılları, aramıza giren herşeyi silip süpürmüş olsa, kendimi gene köy mezarlığında bulsam da büzüldüğüm yerden onu gene tepemde dikili görsem ancak böylesi bir kesinlikle tanıyabilirdim. Benim kaçağımı. Ocağımın başındaki koltukta oturmaktaydı şimdi. Cebinden bir eye çıkarıp bana göstermesinin gereği yoktu. Boynundaki büyük mendili çıkartıp başına dolamasının gereği yoktu. Kendini, titremekten alakoymak için iki koluyla sımsıkı sararak odada volta atmasının gereği yoktu onu tanımam için. Gerçi daha bir saniye önce onun kimliği konusunda en ufak bir gücüm bile yoktu, gene de o bana bu konuda herhangi bir yardımda bulunmadan ben onu birdenbire tanıyıvermiştim.

Kalktı, yanıma geldi, gene iki elini birden uzattı. Ne yapacağımı bilemeyerek (çünkü şaşkınlıktan aklım başımdan gitmişti), ben de istemeye istemeye ellerimi verdim ona. Adam ellerimi sımsıkı kavrayıp dudaklarına götürerek öptü, sonra da salıvermedi.

«Büyük yürekli davrandın bana karşı, oğul,» dedi. «Büyük gönüllü Pip oğlum benim! İyiliğini hiç bir zaman unutmadım!»

Beni kucaklamak istercesine davrandığını görünce elimi göğsüne dayayarak onu hafifçe ittim.

«Dur!» dedim. «Beri dur biraz. Küçüklüğümde yaptığım bir şeyden ötürü bana karşı hâlâ bir gönül borcu duyuyorsan, bu borcu ödemek için kötü yoldan ayrılıp, doğru yola saptığını umarım. Buraya, bana teşekküre geldiysen

hiç gereği yoktu. Ama beni arayıp bulduğuna göre demek iyilik duyguların sana yol gösterdi, ben de seni geri çevirecek değilim elbet. Gene de sanırım sen de anlarsın ki... ben...»

Bakışlarını hiç kıpırtısız gözlerimin ta içine dikmesinde öyle garip birşey vardı ki dikkatimi çekti, ne diyeceğimi bilemeyerek sustum. Bir süre ses çıkarmadan göz göze, yüz yüze bakıştıktan sonra adam,

«Anlarsın diyordun,» dedi. «Sanırım anlarsın, diyordun, demin. Neymiş o benim anlayacağımı sandığın şey?»

«Yıllar önce, bir raslantı sonucu tanışmıştık. Şimdi, şu bambaşka koşullar altında, bu tanışlığımızı sürdüremeyeceğimizi sen de anlarsın sanırım. Tövbe getirip doğru yolu seçmiş olmana sevindim. Sana bunu söyleyebilmek fırsatın bulduğuma da sevindim. Beni teşekküre layık bularak teşekkür etmeğe gelmene de sevindim. Ama ne olursa olsun, tuttuğumuz yollar apayrı, birleşemez... Islanmışsın, yorgun gözüküyorsun. Gitmezden önce biraz içki ister misin?»

Boynundaki mendil gevşek bağlanmıştı. Adam şimdi bunun bir köşesini kemirerek keskin bir dikkatle beni süzmekteydi. Mendili ağzından, bakışlarını benim üzerimden çekmeksizin,

«Evet,» dedi. «Sanırım gitmezden önce biraz içki içmek istiyorum. Sağolasın, oğul.»

İçki tepsisi büfenin üzerinde hazır duruyordu. Bunu ocak başındaki masanın üzerine getirdim, adama ne istediğini sordum. Şişelerden birine, bakmadan, hiç sesini de çıkarmadan dokundu. Ben de ona sıcak suyla rom hazırladım. Ellerimin titremesini önlemeğe çalışıyordum. Gel gör ki, dişlerinin arasında (sanırım unuttuğu) mendilinin ucunu çiğneyerek sırtıma yaklaşıp beni seyrettiğini sezdikçe parmaklarım sanki birbirine dolaşıyordu.

Sonunda içkisini önüne koyduğum zaman onun gözlerinin yaş içinde olduğunu görerek şaşırdım kaldım.

Bu zamana değin, onun çıkıp gitmesini istediğimi saklamayarak ayakta durmuştum. Ne var ki onun bu yufka yürekli tutumu beni de yumuşatmıştı; ister istemez ken-

dimden utandım biraz. Çarçabuk bir bardağa kendim için de birşeyler boşaltıp ocak başına bir sandalye çekerek,

«Biraz önce söylediklerim ağırına gitmedi ya, umarım?» diye sordum. «Sana kabalık etmek istemedim. Ettiysem kusuruma bakma. Hadi, senin sağlığına, mutluluğuna içelim!»

Ben kadehimi dudağıma götürdüğüm zaman o da kendi içkisini içmek için ağzını açmıştı. Dişlerinin arasından kayan mendile şaşkın şaşkın baktı. Elini uzattı. Ben de elimi verdim ona. Tokalaştık. Adam içkisinden ilk yudumu bundan sonra aldı. Kol yeniyle gözlerini, alnını kuruladı.

«Ne iş yapıyorsun şimdi?» diye sordum.

«Yeni Dünyadaydım,» diye yanıtladı. «Koyun yetiştirdim, koca baş yetiştirdim, daha bir sürü alım satım işinde elimi denedim. Bu kıyılardan binlerce kilometre ötede, fırtınalı suların ötesinde bir dünya.»

«İşlerin iyi gitmiştir, umarım?»

«Hem de çok iyi. Oraya benimle birlikte gidenlerden bir çoğu da yükünü tuttu ya, hiç birisi benim gibi değil. Bu yönden ün saldım oralara.»

«İşte buna sevindim.»

«Ben de senin bunu söylediğine sevindim, oğul.»

Bu sözleri söylerken sesinde beliren tınlamı, sözlerin anlamını çıkartmağa bakmadan, aklıma gelen yeni bir konuya daldım.

«Bir zamanlar bana bir haberci salmıştın; bir emanet yollamıştın. O günden bu yana hiç gördün mü kendisini?» diye sordum.

«Bir kerecik bile görmedim. Göremeyeceğimi biliyordum da zaten.»

«Verdiği sözü tutarak geldi, senin verdiğin iki banknotu bana ulaştırdı. Yoksul bir köylü çocuğuydum o zaman, biliyorsun. Yoksul bir çocuk için o para büyük paraydı. Ama senin gibi benim de şansım açıldı, sonradan, işlerim yolunda gitti. İzin ver de borcumu ödeyeyim. Bu parayla başka bir yoksul çocuğu sevindirirsin,» diyerek para çantamı çıkardım.

Ben cüzdanımı masanın üstüne koyup açarken adam

bakışlarını benden hiç ayırmadı. Cüzdanımın içinden iki tane teklik kâğıt para ayırdığım sırada da bakışlarıyla beni izliyordu. Kâğıt paralar gıcır gıcır yeniydi. Açıp adama uzattım onları. Adam gözlerini hâlâ benden ayırmaksızın paraları üstüste koydu, uzunluğuna büktü, şöyle bir burdu, sonra lambaya tutup yakarak külleri tepsinin üzerine silkeledi.

«Haddim olmayarak birşey sorabilir miyim?» diye kaşlarını çattı ama bir yandan da gülümsüyordu. Ne var ki gülümsemesinde bile bir çatık-kaşlılık var gibiydi. «O ıssız, buz gibi soğuk bataklıklarda birlikte titreştiğimizden bu yana, şansın nasıl döndü? İşlerin hangi yoldan ilerledi böyle?»

«Hangi yoldan mı?»

«Hmm?»

Adam bardağını boşaltarak ateşin başına geçti, o iri, esmer elini ocağın kıyısına dayadı. Isıtıp kurutmak için bir ayağını ateşin korkuluğuna dayayınca ayakkabıdan buharlar tütmeğe başladı. Gelgelelim adam ne ayağına bakıyordu ne de ateşe, gözlerini bir dakika bile benden ayırmıyordu. İşte ancak o zaman titremeğe başladım.

Zorla araladım dudaklarımı, kıpırdattımsa da sesim çıkmadı. Neden sonra kendimi zorlayarak konuşabildim. Dediklerim pek anlaşılmıyordu ama bir mülke mirasçı olarak seçildiğimi söyledim ona.

«Benim gibi ayak takımından biri, ne mülküymüş diye sorabilir mi?»

«Bilmiyorum,» diye kekeledim.

«Benim gibi ayak takımından biri, kimin mülkü diye sorabilir mi?»

Gene, «Bilmiyorum,» diye kekeledim.

Mahkûm, «Dur bakayım,» diye konuştu. «Kafadan birşey atsam tutar mı? Erginlik yaşına bastıktan sonraki gelirin konusunda diyelim. Bu gelirin ilk sayısını bilebilir miyim, acaba? Beş, olabilir mi?»

Yüreğim aksak, ağır bir çekiç gibi vurarak ayağa kalktım, sandalyemin arkasına tutunarak irileşmiş, yarı deli göz-

lerle ona baktım.

«Vasi konusunu ele alalım,» dedi. «Erginlik yaşından önce bir vasin olması gerekirdi. Avukat filan gibi biri. Şimdi de bu avukatın adının ilk harfini çıkarmağa çalışayım bakayım. Sakın, J, olmasın?»

İşin içyüzü şimşek gibi beynimde çaktı. Durumun beraberinde getirdiği tüm düşkırıklıkları, tehlikeler, utançlar, bir sürü kargaşalar hep birden öyle bir üşüştü ki üstüme, soluğumu bile alamaz oldum.

Adam, «Tut ki bu adı J ile başlayan, belki de Jaggers olan avukatın müvekkili deniz yoluyla Portsmouth'a geliyor,» diye konuşmasını sürdürdü. «Tut ki oradan karaya çıkıyor. Demin ne diyordun, madem beni arayıp buldun, diyordun. İyi ya, işte, nasıl arayıp bulabildim seni? Nasıl olacak, Portsmouth'dan Londra'daki bir adama mektup yazarak senin adresini sordum. Mektup yazdığım adamın adı mı? Wemmick, elbet.»

O dakikada canımın buna bağlı olduğunu bilsem ağzımı açıp tek söz konuşamazdım. Bir elim sandalyenin arkasında, bir elim duracak gibi olan kalbimin üzerinde, öylece durmuş, deli deli ona bakıyordum. Sonra oda çevremde dönüp dalgalanmağa başlayınca sandalyenin arkasına sımsıkı tutunup yaslandım.

Mahkûm beni tutup kanapeye taşıdı, arkama yastık dayadı, önümde tek dizinin üzerine çöktü. Şimdi çok iyi anımsadığım, gördükçe içimi titreden yüzünü yüzüme yaklaştırarak,

«Evet, oğul, evet, ciğerimin köşesi Pip,» dedi. «Seni beyefendi ettim işte! Ben yaptım bu işi! O zamandan yemin ettimdi. Birgün gelir para kazanırsam, kazandığım bütün para senin olacak, diye. Sonradan ticarete atılıp para yapmağa başlayınca yeniden yemin ettim. Ben varsıllaştıkça o da varlıklı olacak, diye. Sen sıkıntı çekmeyesin diye ben kendimden kıstım. Sen çalışmak zorunda kalmayasın diye ben eşekler gibi çalıştım. Neden baktın öyle, oğulcuğum benim? Seni yük altında bırakmak için mi söylediğimi sanıyorsun? Sen herşeyi bilesin diye anlatıyorum. Senin ölüm-

den kurtardığın o sokak köpeği adam oldu da başkalarını adam edecek duruma yükseldi. Tuttu bir beyefendi yarattı, o da sensin işte, Pip!»

Yabanıl bir canavar olsa bu adama karşı bundan daha şiddetli bir korku ve tiksinti duyamazdım.

«Bak buraya, Pip. Senin ikinci baban sayılırım ben. Sen de benim oğlumsun. Oğlumdan da ileri... Para yaptım ki salt sen harcayabilesin diye. Issız bir kulübede çobanlık yaparken, koyun yüzü göre göre insan yüzünün neye benzediğini unuttuğum sıralarda bile, senin yüzün gitmezdi gözümün önünden. O kulübede yemeğimi yerken kaç kez bıçağım elimden düşerek, 'İşte çocuk gene benim yeyip içmemi seyre geldi!' demişimdir kendi kendime. O ıssız yerlerde kaç kez, gerçekmişsin gibi, o sisli bataklıklarda gördüğüm gibi, açık seçik görünürdün bana. Böyle zamanlarda and içerdim: 'Özgürlüğüme kavuşur yükümü tutarsam o çocuğu beyefendi edeceğim, yoksa beni ekmek çarpsın!' diye. Dışarı çıkar, göklerin altında yüksek sesle ederdim bu yemini. Yerine de getirdim işte. Şu giyimine-kuşamına bak. Oturduğun şu yere bak. Lordlara layık, inan olsun, Lordlara! Ama Lord mu dedim? Lord mu dedim? Lordlar kaç para etmiş senin yanında! Sen Lordlarla aşık atacaksın da gerilerde bırakacaksın onları, tepeden bakacaksın hepsine, oğul!»

Kendi zafer kıvancının, benim bayılmaklı olmamın verdiği heyecan arasında adam sözlerinin nasıl karşılandığını algılamamıştı. İçime serpilen tek damla su buydu, işte!

Adam saatimi cebimden çıkarıp parmağımdaki yüzüğü kendine doğru burarak, «Şunlara bak hele!» dedi. Oysa ben yılana dokunmuşcasına büzülüp kalmıştım. «Altından yapılma hem de pek güzel. Tam beyefendilere göredir sanırım! Çevresi yakutlu tektaş elmas. Bu da beyefendilere layıktır elbet. Şu gömleğe bak. En birinci ketenden yapılma, mum gibi! Şu takımlarına bak! Çarşıda bundan üstününü arasan bulamazsın! Hele kitapların,» diyerek adam gözlerini odada dolaştırdı. «Raf raf üstüne, yüzlerce kitap. Okuyorsun bunları, değil mi? Geldiğimde elinde bir tanesi vardı, okuyordun.» Adam keyifli bir kahkahayla, «Bana da

okuyacaksın bunları, oğulcuğum,» dedi. «Anlamadığım yabancı dillerde yazılmış olsalar bile, anlıyormuşum gibi göğsüm kabarır gene!»

Gene iki ellerimi tutup dudaklarına götürdü. Benim damarlarımdaki kansa donmuş gibiydi.

«Konuşmağa kalkışma Pip,» dedi adam. Gene kol yeniyle alnını, gözlerini sildi. Gırtlağındaki o saat tıkırtısını andıran, unutamadığım sesi yıllar sonra yeniden duydum. Onun böylesi içtenlikli oluşu benim duyduğum dehşeti şiddetlendiriyordu. «Yapabileceğin en güzel şey susmaktır şu sırada, evlâdım benim. Sen benim gibi hazırlanmış değildin ki bu kavuşmaya. Benim gibi uzun yıllar boyunca bunu düşünüp tasarlamış değildin. Sen hazırlıksızdın, oysa ben hazırlıklı... Gene de, hiç aklına gelmedi mi şunca yıldır, seni esirgeyen belki benimdir diye?»

«Yoo, yok, yok,» diye yanıtladım. «Hiç aklıma gelmedi. Hiç bir zaman.»

«Ama bak, gördüğün gibi, o bendim işte. Hem de tek başıma. Bir kendimden bir de Jaggers'den başka tek Tanrının kulunu karıştırmadım bu işe.»

«Başka kimse bilmedi mi gerçekten?»

Adam bir şaşkınlık bakışıyla, «Yoo,» dedi. «Kim vardı söylenecek? Ah, oğlanım benim, ne yakışıklı olmuşsun... Büyüdün gayri, vardır bir gönlünün çektiği, ahu gözlü, keman kaşlı, ha? Ay yüzlü bir sevdiceğin vardır elbet, değil mi, Pip?»

Ah, Estella, Estella!

«Onu koynunda bil, oğul. Parayla yapılacak işse olmuş bil! Gerçi böyle lordlar gibi yaşayan, anlı şanlı bir beyefendi istediği güzeli kendiliğinden elde edebilir ya, seni destekleyen paran da var, arkanda!.. Neyse, izin ver de sana demin anlattıklarımı bitireyim, oğul. Beni kirayla tutup o kulübede çobanlık yaptırtan efendim de benim gibilerdenmiş, eskiden. Öldüğü zaman para bıraktı bana. Bununla özgürlüğümü satın alıp kendi adıma alım-satıma başladım. Hangi işe atıldımsa seni düşünerek atıldım, Pip. Yeni bir iş tuttuğumda, hep derdim ki, «Eğer bu işi o çocuk için yapmıyorsam rast gitmesin,» derdim. «Tanrının lânetine uğrasın, onun için değilse,» der-

dim. Tuttuğum altın oldu, oğul. Demincecik de dedim ya, ün saldım oralarda bu yüzden. Jaggers'e ilk mektup yazdığım zaman onun eliyle sana sağladığım para, o ilk bir kaç yılın kazancıydı işte.»

Ah, keşke hiç gelip beni bulmamış olaydı, Jaggers! Keşke o eski demirci dükkanında bırakaydı beni. Belki yaşantımdan hoşnut değildim o zaman. Gene şu dakikaya oranla öyle mutluymuşum ki meğer!

«İşte böyle, oğul, anlıyorsun ya, gizliden gizliye bir beyefendi yarattığımı bilmek bütün çektiklerimin acısını alıyordu. Yoldan geçen o kibirli sömürgecilerin saf kan atlarının kaldırdığı tozlara belenip kaldığım zaman, içimden ne derdim bilir misin? «Ben öyle bir beyefendi yaratıyorum ki onun pabucunun tersi bile olamazsınız hiç bir zaman,» derdim. İçlerinden biri benden için, «Bir zamanlar pranga mahkûmuymuş; talihinin yaver gittiğine bakma, okuması yazması yok, aşağılık adamın biridir,» dediği zaman ben ne derdim içimden, biliyor musun? «Belki ben kibar bir bey değilim ama bir beyefendinin sahibiyim,» diye geçirirdim içimden. «Hepinizin davarları, çiftlikleri, otlakları var; hanginizin Londra'da yaşayan bir beyefendisi var, ha?» derdim, gizlice. Böylelikle ayakta tutabildim kendimi. İşte böyle, günlerden bir gün ne yapıp-edip Londra'ya geleceğimi, kendi beyefendi oğlumu, burada, Londra'da göreceğimi tasarlar, bunu aklımdan hiç çıkarmazdım.»

Elini omzuma koydu. Bu elin belki de kana bulanmış bir el olduğu düşüncesiyle tepeden tırnağa ürperdim.

«Benim o yerlerden ayrılmam kolay değildi, doğru da değildi, Pip; tehlike geçmemişti daha. Ama ben bu işi yapmayı aklıma takmıştım bir kez. Önüme dikilen engel ne denli çetin olursa benim direncim de öylesine bileniyordu. Kararım karardı çünkü, aklıma koymuştum bir kez. İşte en sonunda da becerip geldim. Oğlanım benim, çıkıp geliverdim işte!»

Kafamı toparlamağa çalışıyordum, gelgelelim yıldırımla çarpılmış gibiydim. Tüm konuşması boyunca onun söylediklerinden çok dışardaki azgın rüzgârla yağmura kulak vermiş gibiydim. Şimdi bile onun sesini dışardakilerden seçmek-

te güçlük çekiyordum. Oysa dışarki sesler ayyuka çıkmaktaydı, o ise susmuştu.

Biraz sonra, «Nerede barındıracaksın beni?» diye sordu. «Bir köşe bulman gerek bana, Pip.»

«Yatmak için mi?» diye sordum.

«Evet, şöyle uzun, deliksiz bir uyku çekmek için. Çünkü aylar var ki denizlerde savruldum, denizlerde yıkandım, denizlerde çalkalandım.»

Kanepeden kalkarak, «Benimle birlikte oturan arkadaşım şimdilik burda yok,» dedim. «Onun odasında kalırsın.»

«Yarın çıkıp gelmez, değil mi?»

Düşünmeden, makina gibi konuşarak, «Yok,» diye yanıtladım onu. Tüm çabama rağmen kendimi toparlayamıyordum. «Yarın gelmez daha.»

Adam sesini alçaltarak, «Bana iyi kulak ver, oğul,» dedi; sözlerini vurgulamak istercesine işaret parmağını göğsüme bastırarak, «Ayağımızı denk almak gerek,» diye ekledi.

«Ne demek istiyorsun yani? Nasıl denk almak?»

«Tanrı kahretsin, oğul, ölüm var bu işin ucunda.»

«Ne ölümü?»

«Müebbet yolladılar beni oraya. Ömür boyu. Gelmek demek ölüm demek, Pip. Son yıllarda müebbet sürgünden ipini koparan buraya kaçıp döner oldu, pek çoğaldı kaçanlar. Beni bulurlarsa, enselemeleriyle sallandırmaları bir olur, evlât.»

Bir bu eksikti! Bu yere batası adam-beni yıllardır yere batası altın, gümüş zincirlerle kıskıvrak bağladığı yetmezmiş gibi, bana gelebilmek için canını tehlikeye atmış, bu canı getirip bana emanet etmişti sanki.. Bende korku yerine sevgi duyguları uyandırsaydı, bu şiddetli tiksinti yerine en sağlam sevgi, hayranlık bağlarıyla bağlı olsaydım ona, durumum bundan daha kötü olamazdı. Tersine, daha iyi olurdu çünkü o zaman yüreğim doğal olarak onu kurtarmak, esirgemek kaygısıyla sızlardı.

Güvenliğimizi sağlamak için yaptığım ilk iş dışarıya ışık sızmasın diye pencere kapaklarını kapamak oldu. Sonra kapıları kapayıp kilitledim, sürmeledim. Ben bunları yaparken

adam masa başına geçmiş rom içerek çörek yiyordu. Onu bu durumda görünce bataklardaki pranga kaçağını yeniden görür gibi oldum. Bana öyle geldi ki biraz sonra iki büklüm eğilerek ayağındaki zinciri eyelemeğe başlayacaktır...

Herbert'in odasına girerek merdivene açılan kapıyı kilitledim. Şimdi daireden dışarıya açılan tek kapı mahkûmla benim konuşmakta olduğumuz odanın kapısıydı.

Bundan sonra konuğuma, yatmak isteyip istemediğini sordum. İstediğini söyledi. Ertesi sabah giymek üzere benim «beyefendi gömleklerimden birini» de istedi. Gömleği getirip sandalyeye serdim. Adam bana iyi geceler dilemek için ellerime sarılınca damarlarımdaki kan gene buz kesti.

Kafam karmakarışık, ne yaptığımı ben de bilmeden uzaklaştım ondan, biraz önce başbaşa konuştuğumuz odadaki ateşi tazeledim, başına geçip oturdum. Yatmaya korkuyordum. Bir saat, belki daha uzun bir zaman, düşünemeyecek kadar sersemlemiş bir durumda, öylece kaldım. Ancak düşünebilmeğe başladıktan sonradır ki ne denli temelden yıkıldığım, pupa yelken giden gemimin nasıl paramparça olduğu aklıma dank etmeğe başladı.

Miss Havisham'ın bana ilişkin olarak beslediği niyetleri... hepsi benim kurduğum bomboş birer düşmüş meğer. Estella'nın benim olacağı filan da yokmuş. Satis Köşkünde salt işe yaradığım için katlanmışlardı bana; bir kolaylıktım onlar için: aç gözlü hısımları kudurtmak için kullanılan bir araç, yaralanacak başka yürek bulunmadığı zaman atış talimi yapmak için kullanılan, yüreği kurgulu bir manken.

Kendimi toplamağa başladığım zaman duyduğum ilk sızılar bunlardı. Ama içimi ezen en şiddetli, en derin acı şuydu ki, ne gibi suçlar işlediğini bile bilmediğim bir mahkûm için, buradan her an alınıp götürülerek asılabilecek bir mahkûm için, Joe'nun dostluğuna yüz çevirmiştim.

Şimdi artık dünyaları verseler dönüp Joe'ya gidemezdim, gidip Biddy'nin yüzüne bakamazdım. Neden mi? Yanıtı kolay: onlara yaptığım nankörlük yüzünden kendi içimde duyduğum utanç, şu dakikada bütün öteki sorunlardan, öbür düşüncelerden bence daha önemliydi de ondan. Onların o

yapmacıksız, yalın vefalarında bulacağım avuntuyu dünyanın en yüce bilgeleri bile bana sağlayamazdı. Gel gör ki onlara karşı işlemiş olduğum suç da hiç ama hiç bir zaman bağışlanamazdı.

Rüzgârın her saldırısında, yağmurun her boşanışında, kaçkını izleyen ayak sesleri duyuyordum. İki kez sokak kapısına vurulduğunu, birilerinin kapı önünde fısıldaştıklarını açıkça duyduğuma yemin edebilirim. Üzerime bu korkular çöktükçe daha başka kuruntulara kapılmağa başladım: epey zamandır bu adamın yaklaşmakta olduğunu bana haber veren giz dolu belirtilerle karşılaşmış olduğumu anımsıyor ya da anımsadığımı sanıyordum. Haftalardır yolda gelip geçenlerin arasında onunkine benzer yüzler görür gibi olmuyor muydum? Denizlerin ötesinden gelmekte olan bu adam bana yaklaştıkça sokaklarda dikkatimi çeken benzerlikler de çoğalmağa başlamamış mıydı? Bu adamın kapkara lekeli ruhu bir yolunu bulup gizli habercilerini bana salmış, sonra da işte bu fırtınalı gecede sözünü tutup karşımda belirmişti; yanımda, evimdeydi.

Usuma üşüşen bu düşüncelerin arasında başka bir düşünce daha vardı: yıllar önce, çocuk gözlerimle bu adamın amansızcasına yırtıcı bir adam olduğunu görmüştüm; öteki mahkûmun kaç kez, «Beni öldürmek istedi,» dediğini duymuştum, bu adam için; bu adamın hendek içinde canavarlar gibi pençe pençeye dövüştüğünü görmüştüm. Bu tür anıların parçalarından yarı-biçimlendirilmiş bir öcü yaratarak oraya, ateşin aydınlığına getirip dikelttim. Bu yabanıl, ıssız gecenin köründe, bu yalnız evde onunla başbaşa kalmanın tehlikeli olabileceğini düşündüm. Yarattığım öcü büyüdü, büyüdü, sonunda bütün odayı doldurdu. Öyle ki, kendimi tutamayarak elime bir şamdan aldım, öbür odaya, üstlenmiş olduğum korkunç yüke bakmağa gittim.

Kaçkınım başına bir mendil sarmıştı. Uyku arasında yüzü donuk, asık duruyordu. Ama uykudaydı, hem de, yastığının üstündeki tabancasına karşın deliksiz, rahat bir uykuya dalmıştı. Buna iyice inanç getirince kapının anahtarını aldım, dışardan, onun üstünden kilitledikten sonra gene ateş

başına dönüp oturdum. Zamanla oturduğum koltuktan aşağı kayarak yere uzandım. Başıma gelen felâketi bir an bile unutmamış olarak uyandığımda Doğu yakasındaki kiliselerin saatleri sabahın beşini vurmaktaydı. Mumlar dibine inmiş, ateş sönmüş, dışardaki yoğun karanlığın içinde fırtınayla yağmur daha da şiddetlenmişti.

★

PİP'İN YAŞAMINDAKİ BÜYÜK UMUTLARLA DOLU YILLARIN İKİNCİ DÖNEMİNİN SONUDUR

KIRKINCI BÖLÜM

Korkunç konuğumu (elimden geldiğince) güvence içinde bulundurmanın yollarını düşünmek zorunda olmam, kendi yönümden iyi birşeydi. Çünkü uyanır uyanmaz kafama saplanan bu düşünce bütün öteki karman çorman düşüncelerimi şimdilik geriye itmişti.

Onu bizim evde saklamanın düşünülemeyeceği besbelli birşeydi. Yapılacak iş değildi bu; yapmağa kalkışırsak kuşkuları kendi elimizle üstümüze çekmiş olurduk. Gerçi artık hizmetimi gören bir Baş Belâsı yoktuysa da, her konuda hemen ateş almağa hazır, yaşlı bir kadın kişi bir de, «yeğenim,» dediği canlı bir yamalı bohça vardı. Odalardan birini bunlardan gizli tutmağa çalışmak demek, bile bile kuşkuya, abartmalı söylentilere çağırı çıkartmak demekti. İkisinin de gözleri çok zayıftı ki ben bunu, çoktandır, durmadan anahtar deliklerinden içersini gözetlemek huylarına yormaktaydım. Sonra ikisi de hiç istemediğiniz zamanlarda ille ayağınıza dolaşırlardı. Doğrusunu isterseniz kendilerinin (uzun-elli olmalarının dışında), tek güvenilir özellikleri buydu.

Bu teyzeyle yeğene bir merak konusu yaratmamak için, «amcamın» geceleyin habersizce taşradan çıkageldiğini söylemeğe karar verdim.

Daha karanlıkta, el yordamıyla yakacak bir ışık aranırken bu karara varmıştım. Yakacak ışık bulamayınca tek çıkar yolum evin yanındaki kapıcı kulübesine giderek bekçinin lambasıyla gelmesini dilemekti. Bu amaçla trabzana tu-

tuna tutuna, karanlık merdivenden aşağı inerken ayağım bir şeye takılarak düştüm. Bu şey ise bir köşede kıvrılmış yatan bir adamdı.

Burda ne aradığını sorduğumda adam hiç sesini çıkarmayıp benden kaçınarak köşeye büzülünce, doğru Kapıcı Kulübesine koştum. Gece bekçisine, hemen benimle gelmesini söyledim; olup bitenleri de, eve doğru koştuğumuz sırada anlattım. Fırtınanın azgınlığında bir eksilme olmadığından, merdivendeki sönmüş lambaları yakmak uğruna bir de feneri söndürmek tehlikesini göze alamayarak, tepeden tırnağa her yeri bu ışıkla aradıksa da kimsecik bulamadık.

O zaman, adamın belki de benim daireme saklanmış olabileceği aklıma geldi. Şamdanımdaki mumu kapıcının fenerinden yakarak dairemi dikkatle aradım; ürkünç konuğumun uyuduğu odayı bile gözden geçirdim. Ne bir ses, ne bir kıpırtı-dairemde bu konuktan başka in-cin olmadığı yüzde-yüzdü.

Bu geceler gecesinde, merdivende ne idüğü belirsiz bir adamın gizlenmiş olması beni çok tedirgin etmişti. İçime su serpecek bir bilgi edinmek amacıyla, kapıcıya odamın eşiğinde biraz içki sundum; o gece dışardan içkili durumda dönen herhangi bir kimseyi görüp görmediğini sordum.

Adam, evet, diye karşılık verdi. Üç kiracıya geç saatlerde kalkıp kapıyı açmış. Bunlardan biri Havuzlu Avluda oturuyormuş, öbür ikisi de Yol Boyunda. Kapıcı hepsinin kendi kapılarından içeri girdiklerini kesinlikle görmüş. Benim dairemin bulunduğu evin kiracısı haftalardır taşradaydı. O gece dönmüş de olamazdı, çünkü yukarı çıkarken onun kapısının üstündeki mührün hâlâ yerli yerinde durduğunu görmüştük.

Kapıcı içki bardağını bana geri verirken, «Hava öyle berbattı ki pek az girip çıkan oldu, efendim,» dedi. «Demin anlattığım o üç bayın dışında, sanırım gelen olmadı; yalnız saat on birde bir yabancı sizi sordu.»

«Amcam,» diye alçak sesle mırıldandım. «Evet.»

«Kendisini gördünüz mü, efendim?»

«Evet. Elbette.»

«Yanındaki adamı da gördünüz mü?»

«Yanındakini mi?» diye kapıcıyı yankıladım.

«Birlikteymişler gibi geldi de bana. Amcanız sizi sormak için duraladığında öbür adam da durdu. Amcanız buraya yönelince öbürsü de yöneldi.»

«Nasıl biriydi bu?»

Kapıcı pek dikkat etmemiş. İşçi kılıklı biriymiş galiba; aklında kaldığına göre, koyu renk paltosunun altında bozumtrat giysiler var gibiymiş. Kapıcı pek doğaldır ki olayın üzerinde benden daha az duruyordu: Önemsemesi için bir sebep yoktu ki!

Onu başımdan savınca (Uzun açıklamalara girişmek durumunda kalmadan savmayı daha uygun bulmuştum), bu iki olayı bir arada düşünmek içime daha da kurt düşürdü. Tek tek ele alırsak olayları zararsız yoldan açıklayabilirdik. Ne bileyim, yemeği dışarda ya da kendi evinde yiyen bir kiracı yanlışlıkla benim merdivenime gelmiş, orada uyuyup kalmış olabilirdi; adsız konuğum yanına yol gösterecek birini almış olabilirdi. Ne var ki olaylar bir arada ele alındığı zaman (hele şu bir kaç saat içindeki değişiklikler yüzünden kuşkucu, korku dolu biri olup çıkan benim gibi birinin gözüne), pek tekinsiz, pek ürkünç gözüküyordu, doğrusu.

Ocağı yaktım; sabahın o saatinde çiğ soluk yalazlanan ateşin başında uyuya kaldım. Saat altıyı vurup da uyandığımda akşamdan beri orada uyukluyormuşum gibi geldi. Günün ışımasına daha en azından bir buçuk saat olduğuna göre gene içim geçti; uyudum. Bir bakıyorsunuz, ipe sapa gelmez uzun konuşmalar duyarak uyanıyor, biraz sonra bacadan vuran rüzgâr sesini gök gürültüsü sanarak yerimden sıçrıyordum. En sonunda daldığım derin uykudan, günün ağarmasıyla, irkilerek uyandım.

Bütün bu geçen zaman içinde kendi durumumu düşünememiştim; düşünecek duruma da gelebilmiş değildim daha. Son derece karamsar, tasalı, dertliydim ama dağınık, tutarsız, yaygın bir biçimde. Geleceğe ilişkin en ufak bir tasarı kurmak şu sırada benim için bir şato kurmakla birdi. Pencere kapaklarını açıp da baştan aşağı kurşun renginde olan

ıslak, fırtınalı sabah manzarasına baktıkça, odadan odaya dolaştıkça, sonra gene soğuktan titreyerek ateş başına oturup temizlikçi kadının gelmesini beklerken kahrımdan ölecekmişim gibi geliyordu da... ne zamandan beri kahrolduğumu, bu duyguyu haftanın hangi gününde algıladığımı, dahası, bunu algılayanın ben, kendim olup olmadığımı, doğru dürüst kestiremiyordum bile.

Sonunda koca-karıyla yeğeni (ki bu kızın saçlarıyla elindeki saçaklı süpürgeyi ayırt edebilmek güçtü), içeri girdiler. Ocağı yanık, beni uyanık görünce şaşkınlığa düştüler. Taşradaki amcamın gece geç vakit, ben uyurken çıkıp geldiğini, kahvaltı sofrasını ona göre kurmalarını söyledim.

Sonra, onlar salonda eşyaları ordan oraya çarpıp toz kaldıradursunlar, ben de elimi yüzümü yıkayıp giyindim. Böylece, uyur-gezerlik gibi, düş gibi bir durumda, kendimi gene ocak başında, ONUN kahvaltıya gelmesini bekler buldum.

Bir süre sonra kapısı açıldı, O dışarı çıktı. Ne yapıp etsem yüzüne bakmayı içim kaldırmıyordu. Gün ışığında daha da ılı bir görünüşü varmış gibi geldi bana.

O, sofra başındaki yerini alırken ben alçak bir sesle, «Sizi hangi adla çağıracağımı bile bilmiyorum,» dedim. «Herkese, amcam olduğunuzu söyledim.»

«Hah—iyi etmişsin oğul, amca, de bana.»

«Gemiye binerken kendinize bir ad bulmuşsunuzdur, elbet?»

«Buldum, yavrucuğum. Provis adını aldım.»

«Hep bu adı taşımak niyetinde misiniz?»

«He ya, evlât. Ha bu olmuş, ha başka bir ad-ne çıkar? Ama bak, senin daha hoşuna giden bir ad varsa onu takınırım.»

Fısıldayarak, «Asıl adınız ne?» diye sordum.

O da, «Magwitch,» diye fısıldadı. «İlk adım da Abel.»

«Neciydiniz, ilk önceleri?»

«İt-uğursuzdum, evlât.»

Yanıtı çok ciddiydi; bu deyimi de gerçek bir zenaat ya da meslek adıymış gibisine söylemişti.

«Buraya geldiğiniz zaman, dün gece...» derken şaşkın şaşkın duraladım. Dün gece miydi, gerçekten? Oysa aradan ne çok zaman geçmiş gibi geliyordu, bana!

«Evet, canım evladım?»

«Avlu kapısına gelip buranın yolunu sorarken yanınızda başka biri de var mıydı?»

«Başka biri mi? Yoo, yoktu, bre ciğerim.»

«Ama kapıda bir başka adam vardı, değil mi?»

Konuğum kararsızlıkla, «Yolumu filan bilmediğimden pek dikkat etmedim,» diye konuştu. «Gene de, evet, benimle birlikte içeri birisi daha girdi, sanıyorum.»

«Londra'da sizi tanıyan var mı?»

Provis, «Umarım yoktur,» diyerek işaret parmağını gırtlağının üzerinden şöyle bir geçirdi.

Sırtımdan ter boşandı, gönlüm bulandı.

«Eskiden tanınır mıydınız, Londra'da?»

«Pek tanındığımı söyleyemem, evlat. Daha çok taşrada iş tutardım.»

«Şey... Londra'da mı yargılanmıştınız?»

Provis benden yana keskin bir bakış fırlatarak, «Hangi seferinde?» diye sordu.

«En sonuncusu.»

Provis, evet, gibilerden baş salladı.

«Bay Jaggers'le ilk tanışmam öyle oldu ya. Beni o savundu.»

Hangi suçtan yargılandığını sormak dilimin ucuna gelmişti. Ama adam eline bir bıçak alıp bununla havada örnekler çizerek, «İşlediğim suçun cezasını çektim, bedelini çoktan ödedim,» dedi, sonra kahvaltısına saldırdı.

İnsanı tiksindiren bir aç gözlülükle tıkınıyordu. Tüm davranışları kaba saba, paldır küldürdü: hiç doymayacak sanırdınız. Onu bizim bataklarda et yerken son gördüğümden bu yana dişlerinin kimileri dökülmüştü. Şimdi lokmaları, geri kalan dişleri ile paralayabilmek için ağzında yuvarlayıp başını yandan yana döndürürken kocamış, aç bir sokak köpeğine öyle benziyordu ki insanın tüyleri ürperiyordu.

Sofraya iştahla oturmuş olsam bile bu görüntü karşısın-

da gene şimdiki gibi donar kalır, ona karşı yenemediğim bir tiksintiyle midem altüst olarak, karamsar gözlerimi masa örtüsüne dikip öylece otururdum.

Adam sofradaki yiyecekleri silip süpürünce terbiyesini tanıyıp özür dilemek istercesine, «Boğazıma pek düşkünümdür ben, oğul,» dedi. «Oldum olası huyumdur, zati. Boğazıma böyle düşkün olmasaydım başım da böylesine derde girmezdi belki. Sonra tütünsüz de edemem, ha... Dünyanın öbür ucunda çobanlığa ilk başladığım zaman... inan olsun şu tütünü tüttüremeseydim, çok geçmez, ben de acı acı meleyen koyunlara benzer giderdim, namussuzum.»

Bunları söylerken ayağa kalkmış, sırtındaki gemici ceketinin iç cebinden küt, kara bir pipoyla, «Arap-saçı» denen türden bir avuç tütün çıkarmıştı. Piposunu doldurduktan sonra arta kalan tütünü geri koydu: cebi bir çekmeceydi, sanki. Ocaktan maşayla kırmızı bir kor parçası alarak piposunu bununla yaktı. Sonra ocağın önündeki halının üstüne gitti, sırtını ateşe vererek durdu; gene iki eliyle birden benim ellerimi kavramağa uzandı.

Bir yandan piposunu tüttürürken öbür yandan ellerimi aşağı yukarı sallayarak, «İşte bu da,» dedi. «Bu da benim yarattığım beyefendi. En hasından, en katıksızından hem de! Sana baktıkça içim yağ bağlıyor, oğlum Pip. Bıraksalar, ömrümce durup sana bakmakla yetinirim, canım evladım benim.»

Ellerimi ilk fırsatta onun avuçlarından kurtardım. İçim yavaş yavaş yatıştıkça durumumu daha rahat kafayla düşünebiliyordum, artık. Onun o boğuk, hırıltılı sesini dinledikçe, o dazlak kafasının, derin çizgili alnının iki yanından sarkan kır saçlara baktıkça... vurulmuş olduğum pranga, hem de bu prangaya nasıl kıskıvrak vurulmuş olduğum, kafama dank etmeğe başlıyordu...

«Benim bey oğlumun çamurlu sokaklarda taban tepmesine gelemem ha. Kundurasında bir fiske çamur görsem ayranım kabarır. Benim bey oğluma at gerek, bre Pip, küheylanlar gerek. Binek atları, araba atları; uşağının bineceği beygir de cabası. Sömürgedekilerin atları, hem de safkan at-

ları olacak da benim Londra'lı beyefendim yaya mı gezecek? Yağma yok. Kibarlığın ne demek olduğunu biz onlara göstereceğiz-ha, Pip?»

Cebinden kalın, kocaman, şişkinlikten çatlayacakmış gibi duran bir cüzdan çıkardı; masanın üstüne fırlatıverdi.

«Bunun içinde, işte doya doya harçlanmağa değer birşeyler var, oğul. Hepsi de senin. Zaten neyim varsa benim değil ki, oğul, hepsi senin. Sakın bozdurup harcamaktan çekinme. Arkası sağlam. Daha bir dolusu var. Ben memlekete geldimse oğulcuğumun tıpkı beyefendiler gibi para harcamasını görmeğe geldim. Benim kazancım da bu işte: bey evladımın har vurup harman savurmasını seyrettikçe zevkten dört köşe olmak...» Adam gözlerini odada şöyle bir dolaştırdıktan sonra parmaklarını şrak diye şaklatarak, «Ondan sonra topunuzun canı cehenneme!» diye ekledi. «Başı takma saçlı yargıçtan, dört nala geçerken bulut gibi toz kaldıran sömürgeciye dek, topunuz vız gelir, tırs gidersiniz! Öyle bir beyefendi göstereceğim ki size, hepiniz bir araya bile gelseniz onun ayağının tozu olamazsınız!»

Ben korkudan, tiksintiden çılgınlara dönmüş durumda, «Yeter!» diye inledim. «Adam gibi konuşmak istiyorum seninle. Ne yapacağımızı bilmek istiyorum. Nasıl gizleyeceğiz seni, kaç zaman kalacaksın burada, ne yapıp edeceksin, buraları bilmek istiyorum.»

Provis o dakikada duruldu. Deminkine hiç benzemeyen bir tutumla elini koluma koyarak,

«Buraya bak, Pip,» dedi. «Herşeyi başından alalım. Buraya bak. Biraz önce çok coştum. Kendimi tutamayıp ileri geri, kaba saba konuştum. Evet, evet, kimden gizleyeceğiz? Kaba, bayağı konuştum deminden. Ama buraya bak, Pip. Bu kez bağışla. Bir daha avam ağzıyla konuşmayacağım.»

İnlercesine, «Önce seni düşünelim,» dedim. «Tanınıp yeniden ele geçmeni önlemek için neler yapabiliriz?»

Provis biraz önceki sesiyle, «Yok, canım oğlum,» dedi. «İlkin düşünülecek konu bu değil. Benim işlediğim bayağılığı ele alacağız, ilkin. Şunca yıl bir beyefendi yaratmak uğruna yok yere didinmedim ben. Beyefendilerin yanında nasıl

davranılacağını bilmez değilim. Bak buraya, Pip, kabalık ettim, demin. Kim ne derse desin, kabalık ettim, adilik ettim. Ama bir kezliğine bilmezlikten geleceksin, gayri.»

Durumun tüyler ürpertici gülünçlüğü karşısında hafif, zoraki bir kahkaha atmaktan kendimi alamayarak, «Unuttum bile,» dedim. «Tanrı aşkına, bırak artık bu lafın ucunu...»

Provis, «Evet ama, buraya bak, sen,» diye diretti. «Canım oğlum, onca yoldan, dünyanın öbür ucundan, adi avamı ağzıyla konuşmağa gelmedim ben. Neyse, şimdi sen söyleyeceğini bitir bakalım, evlat. Ne diyordun...?»

«Başına açtığın bu tehlikeden seni nasıl koruyacağız?»

«Bak, canım oğlum, o tehlike pek öyle senin sandığın kadar büyük birşey değil. Beni yeniden curnal eden çıkmazsa, tehlikenin üstünde bile durmayız. Jaggers var, Wemmick var, bir de sen varsın. Başka kim var beni curnal edecek?»

«Sokakta filan bir tanıyan çıkmaz mı dersin?»

«Valla, pek çıkmaz derim. Geri döndüğümü, (Bay A. M., Botany Bay'den Geri Dönmüştür), diye gazetelerle ilan da etmeyeceğime göre... Aradan şunca yıl geçti, be Pip! Kimin eline ne geçer gayri beni curnal etmekten? Gene de, bak buraya, Pip, tehlike bundan elli kat büyük olsa ben çıkar gelirdim seni görmeye; çıkar gelirdim, evlat, böyle bilesin bunu...»

«Ya kaç zaman kalacaksın burda?»

«Kaç zaman mı?» diyerek Provis o kara piposunu dişlerinin arasından aldı, çenesini sarkıtarak gözlerini bana dikti. «Geri dönmüyorum ki artık; temelli geldim.»

«Nerde oturacaksın?» diye sordum. «Ne yapacağız seni? Güvenilir bir yer bulmamız gerek ama nasıl?»

Provis, «Canım oğlum,» diye yanıtladı. «Parayı verdin mi suratını değiştirecek takma saçlar alır, pudralanırsın. Yapmacık gözlük takar, kara, takım urba giyersin. Dizlik pantolon filan, her bir şey. Kaç kişi var, böyle kılık değiştirmiş gezen, evlat. Onlar yapar da ben yapamaz mıyım? Nerde oturup ne iş yapacağıma gelince, bu konuda sen de düşündüğünü söyle hele, Pip.»

«Şimdi herşeyi kolaydan alıyorsun,» dedim. «Ama dün

gece, ölüm var bu işin ucunda, derken çok ciddiydin.»

O, piposunu dişlerinin arasına sıkıştırarak, «Gene de yemin ederim bu işin ucunda ölüm olduğuna,» dedi. «Darağacında sallanmak var. Buranın yakınlarında, yol kıyısında kurulacak bir darağacı, hem de. Senin de bunu böylece bilmen gerek, Pip. Bunu böylece kafana soktuktan sonra ne yapacağız, peki? İşte geldim, burdayım. Bundan böyle geri dönmek burda kalmak kadar kötü olur; daha bile kötü. Zaten çoktan aklıma koymuştum, gelip sana kavuşmayı. Yıllar yılı gözümde tüttün. Bu yüzden çıktım geldim, işte. Göze aldığım tehlikeye gelince, ben kaşarlanmışım gayri, oğul... Civciv çıktığımdan beri her türlü ökseye, kapana boş vermiş bir av kuşu say beni. Şimdi, kartala kaçtından sonra da çıkıp bir korkuluğun üstüne tünemekten ürkecek değilim a! Korkuluğun içinde ölüm mü gizliymiş, olsun varsın! Varsa çıksın dışarı, ondan kaçacak değilim. Ama yüzyüze gelmezden önce ona pabuç da bırakacak değilim. Hadi, hadi, şöyle dur da beyefendi oğluma gene doya doya bir bakayım, bir kez daha...»

Gene iki elimi birden kavradı. Kendi malı olan birşeyi süzercesine, uzun uzun, hayran hayran tepeden tırnağa süzdü beni. Bir yandan da büyük bir hoşnutluk, büyük bir rahatlıkla piposunu tüttürmekten geri kalmıyordu.

Düşünüyordum da: en çıkar yol, onu yakınımızda şöyle sessiz, kuytu bir yere yerleştirmekti. İki üç günden beklediğim Herbert gelir gelmez onu oraya aktarabilirdik. Gizimizi Herbert'e açmamızın (bu gizi Herbert'le paylaşmanın bana vereceği sonsuz rahatlık bir yana), kaçınılmaz olduğu bence açık seçikti. Gelgelelim Bay Provis'e (onu bu adla çağırmağa karar vermiştim) göre hiç de öyle değildi. Kendisi ancak Herbert'i görüp de gözü tutarsa ona açılmağa razı olacaktı.

Cebinden yağlı, tokalı, kara kaplı bir İncil çıkararak, «O zaman bile buna el bastırtıp yemin ettirmeden olmaz, oğul,» diyordu.

Ürkünç velinimetimin bu küçük kara kaplı kitabı dünyanın bir ucundan öbür ucuna, salt tehlikeli, ivedi durumlarda insanlardan yemin koparmak amacıyla taşıdığını ileri

sürmek, kesinlikle bilinediğim birşeyi ileri sürmek olur. Kesinlikle şu kadarını söyleyebilirim ki onun bu kitabı başka hiç bir amaca kullandığını görmedim. Kitap bir mahkeme salonundan çalınmışa benziyordu. Belki de kendisiyle kendinden önce mahkemeye çıkanların bu kitabı kullanışlarındaki amacı bilmesi yüzünden bu adam, İncilin bir tür yasal muska tılsımı taşıdığına inanç getirmiş, bu tılsıma bel bağlamıştı... Şimdi bu kitabı cebinden çıkardığı zaman aklıma çok eskiden bir akşam, köy mezarlığında bana gizlilik yemini ettirişi geldi. Dün gece de, sürgündeyken kararlarını hep yemin ederek aldığını anlatıp durmuştu.

Şu sırada üzerinde denizcilerin giydiği türden bol bir pantolon-ceket vardı. Bunların ceplerinde, elinden çıkarmak amacıyla bir kaç papağan ve bir sürü yaprak sigarası saklıyor sanırdınız. Onunla bir de, bundan sonra giyeceği kılığı görüştüm. Kendisi, anlaşılmaz neden, tebdil gezmek için dizlik pantolonun birebir olduğu konusunda bir tuhaf inanç beslemekteydi. Kafasında kendisi için tasarladığı kılığı gerçekleştirirse, papazla dişçi arası birşey olup çıkacaktı. Ben, daha çok varlıklı bir çiftçiye benzeyecek biçimde giyinmeye onun aklını bin güçlükle yatırdım. Saçını iyice kısa kesip pudralamasını da kararlaştırdık. Bu arada, benim işçi kadınla yeğeni onu henüz görmemiş olduklarından, bu kılık değişimi gerçekleşinceye dek Provis onlardan uzak duracaktı.

Bu güvence kararlarını almak, dışardan kolay birşeymiş gibi gelebilir. Gelgelelim şu sersemlemiş, hatta aklım başımdan gitmiş durumumda bir karara varabilmem öyle uzun sürdü ki bunları uygulayabilmek için ancak öğleden sonra saat 2, 3 sularında dışarıya çıkabildim. Ben Provis evde kalacak, ne olursa olsun, kimseye kapı açmayacaktı.

Essex Sokağında, arkası bize bakan, penceremden seslensem duyulabilecek kadar yakın, temiz bir aile pansiyonu olduğunu biliyordum. İlk önce oraya gittim. Neyse, şansım varmış: ikinci katı amcam Bay Provis için kapatabildim. Sonra dükkân dükkân dolaşarak, amcamın üstünü başını düzmek için gereken alışverişi yaptım. Bu iş de bitince adımlarımı, kendi aklıma uyarak, Küçük Britanya'ya yönelttim.

Bay Jaggers çalışma masasının başındaydı. Ama benim girdiğimi görünce hemen ayağa kalktı; ateş başına geçip durdu.

«Yavaş gel, Pip,» dedi. «Dikkatli ol.»

«Korkmayın, dikkatli olacağım, efendim,» dedim.

Çünkü söyleyeceklerimi, yolda gelirken uzun uzun düşünüp tasarlamıştım.

Bay Jaggers, «Hesapsız konuşup kendini güç durumda bırakma,» dedi. «Başkalarını da güç durumda bırakma. Anlıyorsun—hiç kimseyi. Hiç birşey söyleme bana: öğrenmek istediğim hiç birşey yok. Meraklı bir insan değilimdir ben.»

Provis'in dönüp gelmiş olduğunu biliyordu: bunu hemen anlamıştım, elbet.

«Bay Jaggers,» dedim. «Benim tek isteğim, bana söylenenlerin doğru olup olmadığını bilmek. Yalan olabileceklerinden hiç umudum yok gerçi; gene de doğrulanmalarını istiyorum.»

Bay Jaggers, anladım, gibilerden baş salladı.

«Size (söylenenler) mi dediniz, yoksa (edindiğim bilgi) mi dediniz?» diye başını yan yatırarak sordu. Yüzüme bakmıyordu. Gözleri de, kulağı da kapıdaydı. «Söylenenler, dediyseniz bir konuşma yapmışsınız anlamına gelir. Oysa Amerika'da, Yeni Güney Galya'da olan bir adamla konuşmuş olamazsınız, değil mi ya?»

«Öyleyse, edindiğim bilgi, diyeyim, Bay Jaggers.»

«Güzel.»

«Abel Magwitch adında birinden edindiğim bilgiye göre, adını bilmediğim velinimetim kendisiymiş.»

Bay Jaggers, «Yeni Güney Galya'daki adamdır bu,» dedi.

«Yalnızca o mu?»

«Yalnızca ve bir tek o.»

«Efendim, kendi yanılgılarım, kendi kendime vardığım yanlış sonuçlar yüzünden size herhangi bir sorumluluk yükleyecek kadar mantıksız değilim. Ne var ki ben eskiden beri velinimetimin Miss Havisham olduğunu sanıyordum da.»

Bay Jaggers işaret parmağını şöyle bir kemirip beni serinkanlılıkla süzerek, «Dediğin gibi, Pip, benim o yönden

hiç bir sorumluluğum yok,» diye yanıtladı.

İçim ezilerek, yalvarırcasına, «Ama yanılmamak da olası değildi ki,» dedim. «Görünüşe bakınca.»

«En ufak bir kanıt yoktu, Pip,» diye Bay Jaggers başını yandan yana sallayarak cübbesinin eteklerini toparladı. «Hiç bir zaman görünüşe aldanma. Her zaman kanıt ara. Kanıt olmadan hiç bir şeye inanma. O zaman yanılmazsın.»

Bir süre sessiz durduktan sonra, «Başkaca bir diyeceğim yok,» diye içimi çektim. «Edinmiş olduğum bilgiyi doğruladım. Oldu bitti.»

«Magwitch, hani şu Yeni Güney Galya'daki adam... kimliğini ortaya vurdu madem... seninle olan ilişkilerimiz süresince Gerçeğin çizgisinden nasıl bir milim bile ayrılmadığımı şimdi anlayabilirsin sanıyorum, Pip. Hiç bir zaman, tek milim bile sapmadım Gerçekten. Bunu görüyorsun, değil mi?»

«Açıkça, efendim.»

«Magwitch, hani şu Yeni Güney Galya'daki adam bana ilk olarak mektup yazdığında... Yeni Güney Galya'dan... kendisine de anlattım: Gerçeğin çizgisinden bir milim bile ayrılmamı benden beklemesin diye peşin peşin uyardım onu. Başka bir konuda daha uyarılarım oldu kendisine. Mektubunda, günlerden bir gün seninle burada, İngiltere'de görüşmek isteyebileceğine, ucundan kıyısından, belli belirsiz değiniyormuş gibi geldiydi bana. Kendisine yazdım, bu konuyu bir daha duymak istemiyorum, diye. Suçunun bağışlanabileceğinden hiç umudum olmadığını yazdım ona; Yeni Dünyaya ömür-boyu sürgün edildiğini, İngiltere'ye dönmesinin yasalarca ağır suç sayılıp onu en ağır cezalara çarptırabileceğini anlattım. Bu konuyu açıklayıp kulağını büktüm Magwitch'in,» diye Bay Jaggers gözlerimin içine bakarak ekledi. «Yeni Güney Galya'ya yazdım bunu. Magwitch'in benim uyarılarıma kulak astığından, bu uyarılara göre davrandığından benim hiç kuşkum yok.»

«Benim de.»

Bay Jaggers hâlâ gözlerimin içine bakarak, «Wemmick'den haber aldığıma göre kendisi Portsmouth damgalı bir mektup almış; Purvis adında bir sömürgeliden. Yoksa adı...» diye duraladı.

«Provis olmasın, efendim?»

«Öyle ya, Provis de olabilir. Sağol, Pip. Belki de Provis'dir, adı. Provis olduğunu sen de belki biliyorsundur, ha?»

«Biliyorum,» dedim.

«Provis olduğunu biliyorsun. Provis diye bir sömürgeciden gelen, Portsmouth damgalı bir mektupta senin adresin soruluyormuş, Magwitch'e değgin açıklamayı, büyük bir olasılıkla Provis'den öğrenmiş olmalısın... öyle mi?»

«Provis'den öğrendim.»

«Eh, iyi günler sana, Pip,» diyerek Bay Jaggers elini uzattı. «Seni gördüğüme sevindim. Yeni Güney Galya'daki Magwitch'e mektup yazarsan ya da Provis yoluyla haber yollarsan, bir zahmet anlatıver: yıllardır tuttuğumuz bütün hesapları, makbuzlarıyla birlikte sana devredeceğiz; geri kalan parayı da. Çünkü paranın bir bölümü hâlâ elimizde. Güle güle git, Pip.»

Tokalaştık; Bay Jaggers ben gidinceye dek gözlerini üzerimden ayırmadı. Kapıda döndüm: Bakışları hâlâ üzerimdeydi. Raftaki o iki uğursuz maske ise, göz kapaklarını aralamağa, o şişmiş gırtlaklarını zorlayarak, «Ah, ne hinoğlu hin bu adam,» demeğe çabalıyorlarmış gibi geldi bana.

Wemmick sokaktaymış. Zaten yerinde olsa da bana bir yardımı dokunamazdı ki! Dosdoğru eve döndüm. Bizim ürküng Provis, sağ-salim, su ile rom içerek piposundaki arapsaçı tütününü tüttürmekteydi.

Ismarladığım giysilerin hepsi ertesi gün geldi; Provis de bunları giydi. İçim öyle kararıktı ki, her giydiği şey bu adamın üzerinde bir önce çıkardığından daha kötü duruyormuş gibi geliyordu. Bana kalırsa bu adamda öylesi bir hava vardı ki kılığını değiştirerek kimliğini gözden gizlemek olanaksızdı. Ben kılığını düzeltip üstüne başına çeki düzen verdikçe o, bataklarda sürünüp saklanan pranga kaçağına daha çok benziyordu sanki.

Bu kuruntularım hiç kuşkusuz biraz da onun davranışlarına, o yaşlı yüzüne alışmağa başlamış olmamın sonucuydu. Gene de bacaklarından birini, üzerinde demirden bir ağırlık varmışcasına sürüyormuş, kısacası, mahpusluk onun varlığı-

nın dokusuna tepeden tırnağa sinmiş gibi bir duyguya kapılıyordum.

Sonra o ıssız kulübede geçirdiği çoban yaşamının izleri hâlâ üzerindeydi. Bu da, hiç bir giyitin yumuşatamayacağı bir yabanlık veriyordu ona. Buna sonradan insanlar arasına karıştığı halde damgalı olmasının izleri ekleniyor, şimdi bile kaçan, gizlenen biri olmanın bilinci ise hepsinden ağır basıyordu.

Tüm oturuş kalkışlarında, yeyiş içişlerinde, omuzlarını kısıp isteksiz, dalgın dönüp dolanışlarında, o kocaman, boynuz saplı çakısını cebinden çıkartıp pantolonuna sildikten sonra lokmalarını doğrayışında, hafifçecik bardaklarla kadehleri sapsız, goldamsız, ağır birer tasmışlar gibi tutup kaldırışında, ekmeğinin bir köşesini kesip tabağındaki salçaya banarak, payına düşenin zerresinin bile boşa gitmesini istemezcesine, döndüre dolaştırsa, salçayı en son damlasına kadar sıyırışında, sonunda parmaklarını da lokmaya sildikten sonra lokmayı yutuşunda... bütün bu davranışlarında ve günün her dakikasında yaptığı yüzlerce adsız, ufak tefek şeylerde, onun kişiliğindeki Mahpus, Mahkûm, Sürgün Çoban açıkça sırıtıyordu.

Saçını pudralamayı kendisi akıl etmişti. Dizlik pantolondan onu caydırabildimse de pudraya boyun eğdim. Ne var ki pudra sürüldüğü zaman aldığımız sonucu yalnızca, ölü yüzüne sürülen allıkla kıyaslayabilirim: adamın kişiliğinde gizli tutulması gereken ne varsa hepsinin bu yalın kat yapmacığı delip geçmesi, tepesinden yalazlanıp fışkırırmışcasına göze batması, böylesine korkunçtu. Pudra tasarısından, dener denemez caydık; adam kendi kır saçlarını kısa kestirmekle yetindi.

Sonra bu adam benim gözümde öyle tüyler ürpertici bir bilmeceydi ki bunu anlatacak söz bulamıyorum. Akşamları rahat koltuğunda, o boğum boğum damarlı elleri koltuğunun yanlarına yapışmış, dövmeyi andırır derin kırışıklıklarla kaplı dazlak kafası göğsüne düşmüş olarak uyuyup kaldığı zamanlarda, oturduğum yerden ona bakarak, «Acaba işlediği suç neydi?» diye meraka kapılıyordum. Başlıyordum

Adliye Tarihindeki tüm suçları ona yüklemeğe! Öyle ki bir süre sonra, kalkıp tabanları yağlayarak ondan kaçmamak için kendimi güç tutuyordum! Ona karşı duyduğum tiksinti her geçen saatle biraz daha artıyordu. Herbert'in yakında geleceğini bilmesem bu duyguların işkencesine, bu adamın benim için bütün yaptıklarına, içinde bulunduğum büyük tehlikeye bile aldırmadan, daha başlangıçta kaçar giderdim, sanıyorum... Bir gece yataktan kalktım, sırtıma en eski giysilerimi geçirmeğe başladım bile! O telaş arasında bir yandan da, varımı yoğumu ona bırakmayı, gönüllü asker olarak Hindistan'a gitmeyi kuruyordum.

O ıssız odalarda geçirdiğim upuzun akşamlar, daha da uzun geceler boyunca, dışarda yağmurla rüzgâr durup dinlenmeksizin camlara vururken, eve bir hortlak dadansa içime bundan büyük bir dehşet salamazdı. Bir hortlağın hiç değilse benim yüzümden yakalanıp asılması olanağı yoktu. Oysa bu adamın yakalanıp asılabileceğinin düşüncesi, bunun kaçınılmazlığının korkusu, içimdeki dehşetlere dehşet katıyordu.

Provis uykuda olmadığı ya da üzerinde taşıdığı eski püskü bir deste iskambil kâğıdıyla karmaşık bir tür Pasyans oynamadığı zamanlar (onun, kazandığı elleri çakısını masaya saplayarak işaretlediği bu oyunu o zamana dek hiç görmemiştim, sonradan da hiç görmedim); evet, Provis bu iki uğraşıdan birine dalmış değilse, benden yüksek sesle kitap okumamı isterdi.

«Ecnebi dilinden olsun, canım oğlum!»

Ben onun isteğini yerine getirirken o, okuduklarımın tek sözünü anlamaksızın ocak başında durur, yapıtını sergileyenlerin övüncüyle beni süzerdi. Yüzümün önüne gerdiğim parmaklarımın arasından görebilirdim onu: dilsizcilik oynayarak odadaki eşyaya beni gösterir, bilgimi, hünerimi onların dikkatine sunardı.

Hani romanlarda okuduğumuz, sanrı ürünü bir bilim öğrencisi vardır; Tanrıya meydan okuyarak yarattığı biçimsiz canavardan kaçıp kurtulmağa çalışan bu kişinin derdi benimkinden büyük olamazdı: Yalnız ben, beni yaratmış olan ca-

navardan kaçmağa yelteniyordum; o beni övüp sevdikçe benim ona karşı duyduğum tiksinti büsbütün artıyordu.

Bu dönemi, bir yıl filan sürmüş gibi bir anlatımla yazdığımı biliyorum. Gerçekte dört-beş gün sürdü. Her dakika Herbert'in gelmesini umduğumdan evden ayrılmayı göze alamıyor, ancak ortalık kararınca Provis'i hava almağa çıkarıyordum.

Derken bir akşam, yemekten sonra yorgunluktan uyuyup kaldığım bir sırada (Çünkü uykularım korkulu düşlerle bölündüğünden, bütün gecelerim tedirgin, yüreğim ağzımdaydı), merdivende beklediğim ayak sesini duyarak sevinç içinde yerimden kalktım.

Provis de uyku kestirmekteydi; benim çıkardığım hafif gürültü üzerine o da sarsak sarsak yerinden kalktı. O dakika elinde çakısının parıltısını gördüm.

«Şşş. Herbert bu gelen,» dedim.

Herbert coşkuyla içeri daldı. Dokuz kilometrelik Fransa yolculuğunun köpüklü neşesi üstünden akıyordu.

«Handel, sevgili dostum, nasılsın bakalım? Daha daha nasılsın, başka ne var ne yok, ha? Görüşmeyeli yıl olmuş gibi geliyor! Sahiden de yıl oldu mu yoksa? Baksana, nasıl sararıp solmuş, iğne ipliğe dönmüşsün! Handel, sevgili... Aa, şey... çok özür dilerim.»

Handel elimi sıkarken sürdürmekte olduğu şen gevezeliği Provis'i görünce kesiverdi. Gözlerini ona dikmiş bakan Provis çakısını yavaş yavaş doğrultmakta, öbür cebinde de birşeyler aranmaktaydı.

Herbert aval aval bakınadursun, ben çifte kapıları kapayarak, «Herbert, sevgili dostum, çok garip birşey oldu,» dedim. «Bu bay benim... benim konuğum.»

Provis, «Sen her işi bana bırak, evlat,» diyerek cebinden çıkardığı o küçük, kara kaplı kitapla ilerledi. Herbert'e dönerek,

«Bunu sağ elinde tut,» dedi. «Verdiğin sözden şuncacık cayarsan Tanrı hemen oracıkta seni çarpıp canını alsın. Öp şimdi bunu!»

Ben Herbert'e, «Dediği gibi yap,» dedim.

Herbert dost bir şaşkınlık, güler yüzlü bir tedirginlikle bana bakarak isteneni yerine getirdi.

Provis de o saat onun elini sıkarak, «Şimdi yeminlisin artık,» dedi. «Bunu unutmayasın. Benim Pip seni de kendisi gibi beyefendi yapacak, oğul. Yapmazsa beni de Kitap çarpsın!»

KIRKBİRİNCİ BÖLÜM

Üçümüz birden ateş başına oturup da ben herşeyi olduğu gibi anlattığım zaman Herbert'in uğradığı şaşkınlıkla tedirginliği size nasıl anlatayım? Herbert'in yüzünde kendi duygularımın yansımasını, bunların arasında velinimetime karşı beslediğim tiksintinin önemli bir yer tuttuğunu söylersem yeter, sanıyorum.

Başka hiç bir aykırılık olmasa bile, benim anlattığım öyküden duyduğu zafer dolu kıvanç, onunla bizim aramıza bir perde gererdi. Geldiğinden bu yana bir kez işlediği kabalık kusurundan başka (Ben öykümü bitirir bitirmez kendisi Herbert'e bu olayı uzun uzadıya anlattı), durumda bana hoşnutsuzluk verecek bir şeyler olabileceği, başıma konan devlet kuşundan herhangi bir nedenle yakınabileceğim, bu adamın aklının köşesinden bile geçmiyordu. Beni beyefendi yapmasıyla, su gibi harcadığı paralar sayesinde benim tam bir beyefendi olarak yaşayışımı görmeğe gelmesiyle, kendi hesabına olduğu kadar benim hesabıma da böbürleniyordu. Bunun ikimiz için de çok tatlı, övünülecek, koltuk kabartıcı birşey olduğundan hiç bir kuşkusu yoktu.

Bir süre konuştuktan sonra, «Bana bak, Pip'çiğimin canı ciğeri,» diye ekledi. «Buraya geldikten sonra, yarım dakika için kendimi unutup kaba konuştuğumu bilmez değilim. Pip'e de söyledim bunu, avam ağzıyla konuştuğumu biliyorum diye. Ama sakın o bakıma canını üzmeyesin. Bizim Pip'i beyefendi yaptığıma göre, o da seni beyefendi yapaca-

ğına göre, beyefendilerin yanında nasıl davranılır biliyorum, demektir. Sevgili evladım, Pip'ciğim canı ciğeri, ikiniz de yüreğinizi ferah tutun: Ağzıma her zaman için kibarlık gemini vuracağım; güvenin buna. Zaten kendimi unutup bayağılaştığım o yarım dakikadan sonra takındım bile bu gemi; şu dakikada gemim ağzımda, bir daha da hiç çıkmayacak!»

Herbert, «Hiç kuşkusuz,» dediyse de Provis'in sözlerinde kesin bir avuntu bulmuşa benzemiyor, hâlâ şaşkın, tedirgin duruyordu.

İkimiz de konuğumuz bir an önce kendi pansiyonuna gitse de başbaşa kalsak diye sabırsızlanıyorduk. Gel gör ki bizden ayrılmayı besbelli hiç canı istemeyen Provis geç saatlere değin oturdu. Onu Essex sokağına götürüp de pansiyonunun karanlık kapısından içeri bir selamet soktuğumda gecenin yarısı olmuştu. Kapı üstüne kapandığı zaman ilk geldiği geceden bu yana ilk olarak derin bir oh çektim.

Merdivende rasladığım adam hiç aklımdan çıkmadığı için, karanlık bastırdıktan sonra konuğumu hava aldırmağa çıkardığım zamanlar, her seferinde gidişimizde de dönüşümüzde de, ürkek ürkek çevremi süzmekten hiç geri kalmamıştım. Şimdi de dört bir yanımı gözleyip duruyordum. Büyük kentlerde insan tehlikede olduğuna, gözetlendiğine inanmışsa, hemen her gördüğünün kendini gözetlendiğinden kuşkulanmamak elinde değildir. Gene de ben rasladığım birkaç kişinin benimle özel olarak ilgilendiklerini olası bulamadım. Herkes kendi yoluna gidiyordu. Geri döndüğüm zaman da sokak bomboştu. Avlu kapısından bizimle birlikte bir çıkan olmadığı gibi şimdi benimle birlikte bir giren de olmadı. Havuzun yanından geçerken Provis'in ışıklı, sakin duran arka pencerelerine şöyle bir göz attım. İçeri girmezden önce kapı önünde bir süre durdum. Avluda hiç bir yaşam belirtisi yoktu; merdivenlerde de öyle.

Herbert beni kucaklayıp bağrına bastı. İnsanın dünyada bir dostu olmasının mutluluğunu hiç böyle derinden duymamıştım. Herbert anlayış dolu, gene de yüreklendirici bir kaç söz söyledi, sonra ne yapacağımızı düşünüp taşınmak üzere oturduk.

Provis'in koltuğu boş duruyordu. Provis'in koltuğu, diyorum, çünkü bu adam kışlada askermiş de yazılı bir kurallar listesini izlermiş gibi hep bir yerde, diken üstünde durmak, hep ayni sırayla ayni şeyleri yapmak (piposu, arap saçı tütünü, çakısı, iskambil kâğıtları, v.b.), gibi bir huyu vardı. Dediğim gibi koltuğu boş durduğundan Herbert önce bilmeden oraya oturdu, sonra hemen kalkarak koltuğu itti, gidip bir başka yere oturdu. Velinimetime karşı tiksinti duyduğunu söylemesine gerek kalmamıştı artık, ne de benim kendi içimdeki tiksintiyi açıklamama... Bu gizi tek bir hece konuşmadan paylaşmış oluyorduk.

Herbert kendini başka bir koltuğa attığı zaman ben hemen, «Ne yapacağız şimdi?» diye sordum. «Ne?»

Herbert başını elleri arasına alarak, «Benim zavallı, canım Handel'im,» dedi. «Öyle beynimden vurulmuş gibiyim ki düşünemiyorum.»

«Başımı bu taşa ilk çarptığımda ben de öyleydim, Herbert. Ama artık birşeyler yapmalıyız. Bu adam yeni yeni harcamalar yapmayı aklına koymuş: atlar, arabalar, bin bir türlü göz kamaştırıcı kılıklar. Ne yapıp edip engellemeliyiz onu.»

«Yani... bunları kabul....»

«Nasıl kabul edebilirim?» diye Herbert'in sözünü kestim. «Bir düşünsene kim olduğunu. Bir baksana suratına.»

İkimiz de elimizde olmadan tepeden tırnağa ürperdik.

«Ama işin en kötüsü adam beni gerçekten evlat gibi biliyor, Herbert. Korkunç ama gerçek; candan seviyor beni. Ne aksi şeytan!»

Herbert, «Benim zavallı, canım Handel'ciğim,» dedi gene.

«Sonra,» diye ekledim. «Şimdi bu işi burda kessem, ondan artık tek kuruş bile almasam, şimdiye dek bana verdiklerini, ona neler borçlu olduğumu bir düşünsene! Beri yandan boğazıma kadar da borç içindeyim; boğazıma kadar diyorum, çünkü artık ileride elime bol para geçecek diye bir umudum yok; belirli bir meslek için yetiştirilmiş değilim, elimden hiç bir iş gelmez. Hiç bir işe yaramam ben.»

Herbert, «Canım, durumu abartıyorsun; hiç bir işe yaramam ne demek?» diye sözlerime karşı çıktı.

«Ne işe yararım, peki? Aklıma bir tek şey geliyor, o da asker yazılmak. Aklımdan geçmedi de değil. Belki gerçekten giderdim ya, bana dostça, yürekten, benim iyiliğimi düşünerek öğüt vereceğini bildiğim için seni bekledim.»

Buraya gelince elbet gözlerim yaş içinde kaldı; Herbert de elbet ki bunu görmezlikten gelerek elime sıkıca yapışmakla yetindi. Biraz sonra da,

«Her neyse, canım Handel, sen askerliği bir kalem geç» dedi. «Bu adamın yakınlığıyla yardımlarını geri çevirirsen sanırım bundan önce gördüğün yardımları birgün ödeyebilmek umuduyla yaparsın bu işi. Gelgelelim asker olursan bu umudunu gerçekleştirmek şansın pek zayıf olur gibi geliyor bana. Hem zaten düşüncesi bile gülünç bu işin. Bizim Clarriker'in firmasına girmen bin kat yeğdir, bence. Ufak bir yer ama, ne olsa. Hem biliyorsun, beni zamanla ortaklığa da alacaklar.»

Zavallı çocuk! Bu ortaklığı kimin parasıyla gerçekleştirebileceği konusunda en ufak bir fikri yoktu.

«Bir sorun daha var,» diye sözünü sürdürdü. «Uzun yıllardır tek bir saplantıyla yaşamış olan, cahil, aklı-gözünde bir adam bu. Dahası, belki haksızlık ediyorum ama, aklına taktığı amaç için hiç birşeyden sakınmayacak olan, azılı bir kişiye benziyor.»

«Öyledir; ben bilirim onu,» dedim. «Bunu kanıtlayan olayı anlatayım sana.»

Ve Herbert'e bundan önce anlatmamış olduğum şeyi, öbür mahkûm olayını anlattım.

Herbert, «İşte bak, görüyorsun ya,» dedi. «Şöyle düşün. Bu adam saplantısını gerçekleştirebilmek uğruna kellesini koltuğuna alıp buraya geliyor. Bunca bekleyişten, bunca çabadan sonra tam muradına ereceği sırada sen onun güvendiği dağlara kar yağdırtıyor, düşlerini yerle bir ediyor, başarılarını sıfıra indiriyorsun. Bu düş kırıklığıyla neler yapabileceğini hiç düşünemiyor musun?»

«Düşünüyorum, Herbert. Çıkıp geldiği o uğursuz gece-

den beri uykularımı dağıtıyorum, bu yüzden. Bana içerleyip de gidip teslim olacak, ya da kendini ele verecek diye ödüm kopuyor.»

«Öyleyse hiç kuşkun olmasın, Handel, yapar mı yapar! Bence çok büyük bir olasılık bu, göze alınamayacak bir tehlike. İngiltere'de kaldığı sürece seni avcuna almak için kullanacağı yol budur; sen onu bırakıp gidersen yapacağı çılgınlık da budur.»

İşin başından beri beni içimden çökertmiş olan bu düşüncenin dehşetiyle yeniden sarsıldım. Provis böyle birşey yaparsa kendimi ister istemez onun katili olarak görmeyecek miydim? Yerimde duramayarak ayağa kalktım, beş aşağı beş yukarı dolaşmağa başladım. Bu arada bir yandan da Herbert'le konuşuyordum: Provis kendisi istemeden tanınıp ele geçse bile, ben, istemeden, dolayısıyla buna yol açtığım için perişan olacaktım. Evet, şu sırada onun serbest, yanımda olmasından ötürü de perişandım; öylesine ki bu durumda olmaktansa ömrümün sonuna dek köydeki demirci dükkânında çalışmak benim için bin kat daha yeğdi; gelgelelim Provis korktuğumuz şeyi yaparsa uğrayacağım perişanlığın yanında şimdikisi hiç kalırdı.

Beri yandan ortada savsaklayamayacağımız bir de soru vardı: Ne yapacaktık?

Herbert, «Yapılacak ilk ve başlıca iş onu İngiltere'den uzaklaştırmaktır,» diyordu. «Sen de yanına katılırsan belki buradan gitmeye razı olabilir.»

«Ama onu nereye götürürsem götüreyim, geri dönmesini önleyemem ki.»

«Sevgili Handel'ciğim, Newgate zindanının buraya kapı komşusu olduğunu unutma. Ona içindekileri açıp kafasını kızdırdığın zaman buralardan uzaklarda bir yerde olmak çok daha hayırlı. Gün gibi ortada değil mi, bu? Onu buradan uzaklaştırabilmek için hani o öbür mahkûmu bahane edebilir miyiz? Ya da şimdiki yaşamıyla ilgili birşey?»

Herbert'in karşısına geçip avuçlarımı açtım. Durumun umarsızlığı sanki avuçlarımın içindeydi.

«Ama ben onun yaşamıyla ilgili hiç birşey bilmiyorum

ki. Kimi geceler ona baktıkça aklımı oynatacak gibi oluyorum: talihime, talihsizliklerime böylesine karışmış bir adam, gene de bana yabancı. Çocukluğumda iki gün korkudan ödümü koparan o sefil pranga kaçağı olduğundan öte birşey bilmiyorum onunla ilgili.»

Herbert kalkıp koluma girdi; birlikte, ağır ağır, bir aşağı, bir yukarı dolaşarak yerdeki halıyı incelemeğe koyulduk.

Derken Herbert birden durarak, «Handel,» dedi. «Bu adamın yardımlarını bundan böyle kabul edemeyeceğine kesinkes inanıyorsun, öyle mi?»

«Yüzdeyüz. Sen de benim yerimde olsan kabul edemezsin, öyle değil mi?»

«Onunla ilişkini kesmen gerektiğine de inanıyorsun?»

«Herbert, bunu sorman bile gereksiz, değil mi?»

«Beri yandan senin uğruna tehlikeye atmış olduğu candan da kendini sorumlu tutuyorsun; tutmamak elinde değil. Öyleyse, kendi durumunu kurtarmak için tek bir adım atmazdan önce onu İngiltere'den uzaklaştırman gerek. Hele bunu bir başar, sonra da, Tanrı aşkına, ne yap yap, yakanı ondan sıyırmağa bak, cancağızım. Sonra da, evvelallah, elele, başbaşa verip bir çıkar yol buluruz, elbet.»

Bu sözler üzerine, başkaca hiç konuşmadan, söz verircesine tokalaşmak, sonra da gene bir aşağı bir yukarı dolaşmamızı sürdürmek, ne büyük avuntuydu!

«Bak, Herbert,» dedim. Bu adamın yaşantısıyla ilgili birşeyler öğrenmenin bir tek yolunu düşünebiliyorum. Yüzüne karşı, açıkça sormak.»

«Evet, sor,» dedi Herbert. «Yarın sabah kahvaltıya oturduğumuzda sor.»

Provis o gece Herbert'le vedalaşırken, ertesi sabah kahvaltıya, bize geleceğini söylemişti. Bu tasarıyı kurduktan sonra Herbert'le ben yattık. Gece velinimetimle ilgili bir sürü deli deli düşler gördüm. Sabahleyin uyandığım zaman uykumu alamamış, dinlenememiştim. Uykuda unutmuş olduğum korku da uyanır uyanmaz karşıma dikildi: Ya onun yurda kaçak dönmüş bir «müebbet» olduğu ortaya çıkarsa? Uyanık olduğum saatlerde bu korku hiç içimden gitmiyordu.

Provis saatinde geldi, çakısını çıkarıp sofra başına oturdu. «Beyefendi oğlunun tıpkı beyefendiler gibi parlayıp kendini göstermesi»yle ilgili bir sürü tasarı sıralıyor, bana emanet etmiş olduğu cüzdanındaki paraları hemen harcamağa başlayayım istiyordu. Bizim dairemizle kendi katını geçici birer barınak sayıyor, benden Hyde Park yöresinde onun şöyle rahat edip bacaklarını uzatabileceği «lüküs bir kaşane» bulmamı istiyordu. Kahvaltısını bitirmiş, çakısını gene pantolon bacağına silmekteydi ki ben damdan düşercesine söze girişerek ona,

«Dün gece, siz gittikten sonra arkadaşıma askerlerin bataklarda sizi bulduğu geceyi anlattım,» dedim. «O sırada bir başka hükümlüyle boğuşmakta olduğunuzu, hani. Aklınızda mı?»

«Aklımda mı ha? Sanki unutabilirmişim gibi!»

«O adam kim, siz kimsiniz, bu konularda birşeyler bilmek istiyoruz. Dün gece anlattığım olaylar dışında, hele sizinle ilgili olarak hiç birşey bilmemek garip kaçıyor, doğrusu. Biraz daha bilgi edinmek için bundan iyi fırsat olmaz, sanırım.»

Adam biraz düşünüp taşındıktan sonra, «Eh,» dedi. «Pip'çiğimin canı ciğeri evlat, sen de yeminli olduğunu unutmuyorsun, değil mi?»

Herbert, «Elbet unutmuyorum,» diye yanıt verdi.

Adam, «Ne dersem diyeyim, ne anlatırsam anlatayım,» diye diretti. «Hepsi burda kalacak. Yoksa yeminin seni çarpar, ha!»

«Böyle olacağını da biliyorum.»

Adam gene, «İyi dinle,» diye sözlerini vurguladı. «Yaptığımın cezasını çoktan çektim, karşılığını ödedim. Bunu da böyle bilesin.»

«Öyle olsun.»

Adam o kara piposunu çıkardı, tam arap-saçı tütünüyle doldurmağa başlamak üzereyken tütüne gözü ilişince, aklının karışacağından, anlatacağı öykü ipinin ucunu kaçıracağından mı korktu, nedir, tütünü geri koydu, piposunu ceketinin iliklerinden birine sokuşturdu, ellerini açıp dizlerine dayadı,

uzun bir dakika sessiz öfkeli bakışlarla ocaktaki ateşi süzdükten sonra dönüp bize baktı. Derken aşağıdaki öyküyü anlatmağa girişti.

KIRKİKİNCİ BÖLÜM

«Sevgili yavrum ve de sen, Pip'ciğimin canı ciğeri evlat. Yaşantımı size türkü okur ya da masal anlatırcasına anlatacak değilim. Kestirmeden, derli toplu anlatabilmek için tek bir tümce ile deyivereceğim size: Zindandan içeri, zindandan dışarı, zindandan içeri, zindandan dışarı, zindandan dışarı.. hayatım aşağı yukarı böyle geçti sayılır; evladımın bana yardım eli uzatmasından sonra, öte yanlara sürgün edilişime dek.

«Bana yapmadıkları şey kalmadı, diyebilirim, ipe çekmekten gayri... Değerli gümüş bir çaydanlık filanmışım gibi üstüme kilitler vurup durdular, ordan alıp oraya taşıdılar, o kentten kovdular, öbürsünden dışarı attılar, işkence sehpalarına gerip kırbaçtan geçirdiler, dayak attılar, hırpaladılar, canımdan bezdirdiler. Nerde doğduğuma gelince, benim bildiğim de sizinki kadar, belki daha bile az. Kendimi bildiğimde, Essex'de bir yerde, tarlalardan şalgam çalarak geçinmekteydim. Birisi beni bırakıp kaçmıştı, bir adam, tenekeci miydi ne? Ateşi de alıp götürmüştü. Çok üşüyordum.

«Soyadımın Magwitch, öz adımın Abel olduğunu biliyordum. Nasıl mı biliyordum? Tarlalardaki kuşların adlarının ispinoz, serçe, pamukçuk filan olduğunu nasıl biliyorsam, öyle. Hepsinin yalan olduğundan kuşkulandığım da olmuyor değildi ya, kuşların adları doğru çıktıkça kendi adımın doğruluğuna da inanç getirdim.

«Görebildiğim kadarıyla bu Abel Magwitch denen, yarı aç, yarı çıplak çocuğu her gören korkuya kapılıyor, ya onu

yanından kovuyor ya da yakasına yapışıp enseliyordu. Öyle çok enselendim, öyle çok enselendim ki, enselene enselene büyüdüm, desem yeri var.

«İşte böyle, şimdi orda burda gördüğüm başıboş çocuklar kadar acınacak kırtıpil, zavallı bir küçük yaratıktım. (Kendi yüzümü bir kerecik bile görmüş olduğumdan değil ha-evlere yalnızca dışlarından baktığım için aynaya da hiç bakmamıştım). Ama daha o zamandan adım kaşarlanmışa çıkmıştı. Mapusaneyi gezmeğe ekâbirler filan geldiğinde beni seçip gösterirlerdi, «İyice kaşarlanmışın tekidir bu,» derlerdi. «Bütün ömrü zindanda geçmiştir diyebiliriz bu çocuk için,» derlerdi. Onlar bana bakarlardı sonra, ben de onlara bakardım. Kimileri boyumun kaç karış olduğuyla ilgilenirdi. Oysa midemin boyuyla ilgilenselerdi ya! Kimileri de okuyamadığım ahlâk öğretici kitapçıklar verirlerdi bana, anlayamadığım mavallar okurlardı. İlle de Şeytan lâfını kakarlardı kafama. Oysa Şeytana uymayıp ne halt edecektim? Karnım aç gezecek değildim ya. Her neyse, gene avam ağzına döktüm lafı, oysa sizlerin yanında nasıl konuşmam gerektiğini unutmuş değilim. Canım evladım, ve sen, evladımın yandaşı, sakın korkmayasınız, ben gene kabalaşıp bayağı olacağım diye...

«Serserilik, dilencilik, hırsızlık yapa yapa büyüdük gittik işte. İş bulursam çalıştığım da oluyordu ya sizin sandığınız kadar kolay değildi iş bulmak. Hoş, yüzüme bakıp da, 'Ben olsam bu gibisine iş verir miydim?' diye düşünürseniz siz de çakarsınız ya, ne demeğe getirdiğimi... Kimi zaman izinsiz av avlayarak, kimi zaman ırgatlık, arabacılık, işçilik ederek, gezgin satıcılık, işportacılık, kısacası para getireceği yerde adamı kötüye götüren bin bir türlü iş yaparak yetiştik, yaşımızı bulduk. Bir han ambarında, patates yığınlarının altında gizlenen bir asker kaçağından okuma öğrendim. Panayır panayır dolaşan, imzasını bir **peni** karşılığında satan bir **Dev Adam**'dan da yazmasını öğrendim. Artık eskisi gibi sık sık kodese tıkılmıyorsam da gene, zindan kapılarının anahtarları paslanmasın diye kendi payıma düştüğünce katkıda bulunmaktan geri kalmıyordum.

«Aşağı yukarı yirmi yıl önce, Epsom At Yarışlarında O adamla tanıştım; bugün bile elime geçirsem kafasını istakoz kırarcasına kırabilirim şu maşayla. Doğru adı Compeyson'du. İşte dün gece ben gittikten sonra arkadaşına tastamamını anlattığın üzere, o gece hendekte canını çıkarmasına dövdüğüm adam bu adamdı, oğul.

«Sözüm ona kibar takımındandı, bu Compeyson. Yatılı özel bir okula gitmişti, okumuşluğu vardı. Konuştukça dilinden bal akardı, kibarlığın her türlü inceliklerinden pek anlardı. Hem yakışıklıydı da. Büyük yarıştan bir gece önce tanıştım onunla. Bildiğim bir meyhaneye gitmiştim. Girdiğimde bu, yanında daha başkalarıyla bir masada oturmaktaydı. Meyhaneci beni tanırdı, kendi de at yarışlarına oynamağa bayılırdı. Beni görünce Compeyson'u yanımıza çağırdı.

«Ona, «Bu adam tam sana göre bir adam, bence,» dedi, beni demeğe getirerekten. Compeyson var ya, şöyle alıcı gözüyle bir süzdü beni, ben de onu süzdüm. Köstekli saati, parmağında bir yüzük, boyun bağında bir iğne vardı; sırtındakiler de hem güzel hem pahalı. Bu Compeyson var ya, bana dedi ki,

«Görünüşe göre işlerin kötü gidiyor olsa gerek,» dedi.

«Ben de, «Öyle, efendim,» dedim. «Zaten iyi gittiği pek görülmez ya,» dedim.

«Daha yenilerde serserilikten hüküm giymiş, Kingston Zindanına girip çıkmıştım. Bilseler, beni bambaşka şeylerden içeri atabilirlerdi ama bilememişlerdi, işte. Her neyse.

«Compeyson, «Şans dediğin dönebilir,» dedi. «Belki seninki de dönmek üzeredir.»

«Umarım döner, hem de dervişler gibi döner, umarım,» dedim ben de.

«Compeyson, «Ne iş gelir elinden?» diye sordu.

«İyi yer, iyi içerim, sen ısmarlarsan,» diye karşılık verdim.

«Compeyson güldü, beni gene tepeden tırnağa, inceden inceye süzdü, çıkarıp beş şilin verdi elime, ertesi akşam için sözleştik. Orada buluşmağa.

«Ertesi akşam gene oraya, Compeyson'la buluşmağa gittim. O da beni ortak aldı yanına, onun adamı oldum. Compeyson'un ortak olduğumuz işi neydi mi, diye soruyorsunuz? Compeyson'un işi dolandırıcılıktı; yalancı imza atmak, çalınmış paraları piyasaya sürmek, daha buna benzer şeyler. Kafasında türlü dalavereler kurup kendi elini bulaştırmadan kâra konmak, adamlarını tehlikeye atmak, işte buydu Compeyson'un mesleği. Yüreği taştandı bu adamın, kendisi teraşşir gibi soğuk. Kafası desen hani demin sözü geçen Şeytan'ın ta kendisiydi.

«Biri daha vardı onun yanında. Adına Arthur diyorlardı ya öz adı değil de soyadıydı bu onun. Canlı cenaze gibi bir adamdı, bir deri, bir kemik. Compeyson'la birlikte bir zamanlar zengin bir hanımefendiyi kafese koymuşlar küpler dolusu para yapmışlardı. Gel gör ki Compeyson kumarbazın tekiydi; eline Kralların hazinesi geçse bir yanından girip öbür yanından çıkardı. Uzun lâfın kısası bu Arthur korku nöbetleri geçiren, yarı deli gibi bir adamdı, bir ayağı çukurda. Hem de beş parasız gidecekti. Compeyson'un durmadan tekmeleyip dövdüğü bir karısı vardı. Bu kadıncağız Arthur'a acırdı, yardım ederdi, elinden geldiği zaman. Compeyson dersen, hiç birşeye, hiç kimseye acımazdı, o.

«Arthur'a baksamdı da ders alsamdı ya. Ama almadım işte. Zaten ben de öyle ince eleyip sık dokuyuculardan değildim. Size mi numara yapacağım? Neye yarar bunca yıl sonra? Kısacası, Compeyson'la birlikte çalışmağa başladım. Daha doğrusu zavallı bir maşa olup çıktım onun elinde... Bu Arthur, Compeyson'ların evinin üst katında oturuyordu. Ev de Brentford dolaylarında bir yerdeydi. Compeyson onun kirasının, yediğinin içtiğinin inceden inceye hesabını tutardı: belki bir gün iyileşir, gene çalışmağa başlar da öder, diye. Neyse, Arthur çok geçmeden hesabı tam kapadı...

«Onu ikinci, üçüncü görüşüm filandı. Arthur gece geç saatte ardından kovalayan varmış gibi Compeyson'ların oturma odasına girdi, sırtında tek bir pazen geceliği vardı, saçları da terden sırsıklam kafasına yapışmış. Compeyson'un karısına dedi ki: «Sally, o kadın, yukarda, benim odamda,

başımdan savamıyorum,» dedi. «Tepeden tırnağa aklara bürünmüş, başına ak ak çiçekler takmış. Öfkeden ateş püskürüyor,» dedi. «Koluna bir kefen asmış, saat sabah beşte bana giydirecekmiş, öyle diyor,» dedi...

«Compeyson da, «Ulan enayi, o da senin gibi etten kemikten bir insan bilmiyor musun bunu?» dedi. «Kapıdan içeri girmedikçe ya da pencereden tırmanmadıkça, merdivenleri çıkmadıkça senin odana nasıl girebilir?» dedi.

«Arthur da, «Nasıl geldiğini bilmiyorum ama karyolanın ayak ucundaki köşede durmuş, öfkeden ateş püskürüyor,» dedi. «Hem şurda, yüreğinin üstünde kan lekeleri var.. sen yaraladın o yüreği, sen,» diye inledi.

«Compeyson hort-zort ederdi ya, oldum olası ödleğin tekiydi, aslında. Karısına, «Sen şu sayıklayan deliyle gidiver,» dedi. «Sen de Magwitch, Sally'ye yardım et, olmaz mı?» Ama kendisi yerinden kıpırdamadı.

«Compeyson'un karısıyla ben Arthur'u odasına çıkarıp gene yatağına yatırdık. Öyle bir sayıklıyordu ki korkunç! «İşte, baksanıza, kefeni benden yana sallayıp duruyor. Görmüyor musunuz?» diye bağırıyordu? «Su gözlere bakın. Nasıl da öfkeli, değil mi? İnsanın dizlerinin bağı çözülüyor korkudan, değil mi?» Sonra da, «Giydirecek kefeni bana, giydirecek bana, o zaman işim bitti demektir. Alın şunu elinden, alın!» diye haykırdı. Sonra bize sarıldı, başladı hayaletle konuşmağa. Bir kendisi söylüyor, bir hayaletin dediğine karşılık veriyordu, öyle ki sonunda o kadını gördüğüme benim bile inanacağım geldi!

«Onun bu hallerine alışık olan Compeyson'un karısı, korku nöbeti yatışsın diye bir şurup içirdi, biraz sonra adamcağız yavaş yavaş yatıştı. «Oh, neyse, hele şükür gitmiş,» dedi. «Bakıcısı mı gelip aldı?» Compeyson'un karısı da, «Evet,» dedi. Arthur, «Söyledin mi bakıcıya, kadının kapısını kilitlesin, iyice sürgülesin?» diye sordu. Sally, «Evet,» diye karşılık verdi. «O çirkin şeyi de elinden alsın diye söyledin mi?» Sally gene, «Evet, korkacak bir şey kalmadı artık,» dedi. Arthur, «Sen iyi yürekli-sin, ne olur beni hiç bırakma; Tanrı senden razı olsun,» di-

ye hıçkırdı.

«Bir süre oldukça rahat bir uykuya daldı. Sonra saat tam beşe gelirken bir çığlıkla uyanıp doğruldu. «İşte geldi, kefen de gene elinde,» diye haykırdı. «Kefeni açıyor. Sindiği köşeden üstüme geliyor. Tutun beni, kollarımdan sıkı tutun ikiniz de. Fırsat vermeyin, o kefeni dokundurmasın bana. Aah. Neyse, bu kez ıskaladı. Önleyin kefeni omzuma dolamasın. Beni kaldırıp da sarmasın o şeye. Kaldırıyor beni işte, kaldırıyor. Bastırın beni yatağa.. yatırın beni!» diye bağırdı, derken kaskatı kaykılıp öldü, kaldı.

«Compeyson pek umursamadı onun ölümünü. İkimiz de kurtulduk, diyordu. Çok geçmeden ikimiz iş çevirmeğe başladık. Ama ilkin Compeyson, (ah o ne hinoğlu hindi o) bana kendi kitabımın üstüne el bastırdı, hani şu benim kara kaplı kitabım, evlat, arkadaşına da el bastırıp yemin ettirdiğim...

«Compeyson'un tasarlayıp benim yaptığım işleri saymayacağım, yoksa bir hafta sürer. Sizlere yalnız şunu söyleyim ki, canım evladım ve de evladımın yandaşı, o herif kafama öyle çoraplar ördü ki onun zencilerden farksız kölesi olup çıktım. Hep ona borçlu durumda, onun avcunun içinde, onun hesabına çalışıyordum, kellem koltuğumda. Yaşı benden daha küçüktüyse de tilkiler gibi kurnazdı, bilgiliydi, okumuştu; beni beş yüz kez suya götürür de susuz getirirdi, hem de hiç gözümün yaşına bakmadan. O sırada bizim kadın nerdeyse canı pahasına... ama neyse onu araya sokmağa gerek yok şu sırada...»

Adam, anılar kitabındaki yerini şaşırmışcasına şöyle şaşkın şaşkın bir çevresine bakındı, sonra yüzünü ateşe döndü, parmaklarını dizlerine daha bir yayarak bastırdı, ellerini kaldırdı, sonra gene dizlerinin üstüne indirdi.

Yeniden gözlerini çevresinde dolaştırarak, «Hepsini anlatmanın gereği yok,» diye ekledi. «Compeyson'la çalıştığım dönem ömrümün hemen hemen en çetin dönemlerinden biri oldu. Bilmem, bundan öte birşey söylememin gereği var mı? Compeyson'la çalıştığım sırada serserilikten, ama yalnız başıma yargılandığımı söyledim miydi size?»

Hayır, diye onu yanıtladım.

«Yargılandım ya. Hüküm bile giydim. Birlikte çalıştığımız dört-beş yıl boyunca iki, üç kez kuşku üzerine tutuklandım. Ama kanıt bulamadılar. Sonunda Compeyson'la ikimiz birden kodese atıldık, dolandırıcılıktan-piyasaya çalınmış para sürmekten. Ama başka şeylerle de suçlanıyorduk. Compeyson bana, «Savunmamızı ayrı ayrı yürüteceğiz; aramızda bağlantı kurulmayacak,» dedi. O kadar. Öyle tırıl tırıl parasızdım ki Jaggers'i tutabilmek için dolabımdaki giysileri sattım, kör olayım...

«Sanık yerine çıkardıkları zaman dikkatime ilk çarpan şey Compeyson'un görünümü oldu. Kibar, siyah giysileriyle, kar gibi mendiliyle, kıvrıltılmış saçlarıyla tam bir beyefendiydi. Ben desen aşşağılık serserinin, haydutun biri! Savcı davayı açıp da kanıtları şöyle bir özetlediği zaman gördüm ki kuşkuların tüm ağırlığı benim üstümde toplanıyor, Compeyson nerdeyse temize çıkıyordu. Tanıklar birer birer tanık hücresinden ifade verdikçe bakıyordum: tanıyoruz diye yemin ettikleri hep bendim; paralar bana verilmişti; bütün işleri ben çevirmiş, kârlara hep ben konmuş gibi gözüküyordum. Hele iş savunmaya gelince kurulan kumpası hepten anladım...

«Compeyson'un avukatı dedi ki: «Yargıç hazretleri, Sayın Baylar, karşınızda, gözlerinizin önünde iki kişi duruyor: birbirlerinden nasıl dağlar kadar farklı oldukları ortada,» dedi. «Birisi, genç olanı, iyi yetişmiş bir aile çocuğudur; taş çatlasa değişmez; öteki sokaklardan yetişmedir, o da taş çatlasa değişmez,» dedi. «İçlerinden biri, genç olan, bu işler sırasında pek görülmemiş, kendisinden yalnızca kuşkulanılıyor. Bütün işleri çeviren, herkesin tanıdığı, suçuna parmak bastığı ise öbürküsü, daha yaşlı olanı,» dedi. «Bu işleri tek kişi çevirdiyse bunun hangisi olduğu, iki kişi çevirdiyse hangisinin daha suçlu olduğu kuşku kaldırır mı sizin gözünüzde?» gibilerden lâflar etti. Kişiliklerimiz ele alınacak olursa... öyle ya, okumuş olan, okul arkadaşları şurda burda, yüksek mevkilerde bulunan, kendisi falan, filan gibi kibar kulüplerde, yüksek yerlerde gezen, Compeyson değil miydi?.. Oysa eskiden be-

ri sabıkalı olan, yıllardır Bridewell Zindanı senin, Tutukevleri benim, mahpuslara girip çıkan da ben değil miydim?.. Hal-tavır dersen... Compeyson denen alçak onlarla konuşurken durup durup yüzünü o kar gibi mendiline mi gömmüyordu, konuşmasının arasına şiirler mi karıştırmıyordu, neler neler! Benceğizse, «Baylar, şu yanımdaki adam dünyanın bir numaralı aşşağılık herifidir,» diyordum da başka bir şey söylemiyordum...

«Sıra hükümlerin okunmasına gelince ne bakayım? Compeyson beni karalayacak ne biliyorsa hepsini mahkemeye söyledi diye, sonra kötü arkadaşlara kapılıp yanlış yola sapmış bir masum genç olmasını filan, hafifletici sebep saymamışlar mı? Oysa benim için, «Suçlu,» diyorlardı da başka birşey demiyorlardı. Kendimi tutamayıp Compeyson'a, «Hele bir şurdan çıkalım, ben senin suratını dağıtmazsam!» diye bağırdım. Bunun üzerine Compeyson ne mi yaptı? Yargıca dönerek, «Beni koruyun,» diye yalvardı, elbet. Aramıza iki gardiyan soktular. Hüküm kesinleştiği zaman da ona yedi yıl verdiler, bana ondört. Yargıç bana acıyacak değil a, ona acıyordu: çok daha iyi olabilecekken şu durumlara düştü diye. Bana ise kaşarlanmış, azılı bir sabıkalı gözüyle bakıyordu. Bununla kalmayıp daha ağır suçlara yöneleceğimden, sonumun kötü olacağından hiç kuşkusu yoktu.»

Provis heyecandan, hırstan titremekle birlikte kendisini tutmasını bildi. İki, üç kez kısa kısa soludu, bir o kadar da yutkundu; elini bana uzatarak içimi rahatlatmak istercesine,

«Korkma, oğul, adileşmeyeceğim,» dedi.

Sinirden ateş basmıştı. Ancak mendilini çıkarıp yüzünü, kafasını, boynuyla avuçlarını kuruladıktan sonra konuşmasını sürdürebildi:

«Compeyson'a, suratını dağıtacağım, demiştim. Tanrıma da, bunu yapmazsam benim suratımı dağıt, diye and verdim. İkimiz de ayni mahpusane gemisindeydik ya, uzun süre ne yapıp ettiysem olmadı, yanına yanaşamadım onun. Sonunda bir gün arkasından sokuldum. Bana dönsün de bir

yumrukta suratını dağıtayım diye yanağına vurdum. Gelgelelim görüp yakaladılar. Ambara attılar ya, kaçın kurasıydık biz! Benim gibi, böyle ambarları ezbere bilen bir kocamış kurt için oradan kaçmak çocuk oyuncağı oldu. Hele dalmasını, yüzmesini de bildiğime göre. Kaçıp kıyıya çıktım. Mezarlıkta saklanıyordum. Artık çile çekmiyorlar diye orda yatan ölülere imrenip dururken, işte o sırada oğlumla ilk olarak karşılaştık..»

Beni sevgi dolu bakışlarla süzdü. İçim gene bulanır gibi olmakla birlikte ona karşı büyük bir acıma da duymağa başlamıştım.

«Oğlumun sözlerinden anladım ki Compeyson da bataklıklardaydı. Tanrı bilir a, benim korkumdan kaçtığına inanasım geldi, nerdeyse. Benim de gemiden kaçmış olduğumdan haberi yoktu ki.. Düştüm peşine, yakalayıp suratını dağıttım. Sonra da dedim ki, «Şimdi sana en büyük kötülüğü edeceğim,» dedim. «Kendi başıma gelecekler beni ırgalamadığına göre, seni yakandan tutup gemiye götüreceğim,» dedim. Kararlıydım da. Gerekirse saçından tutup geri döndürecektim onu; askerler gelmese de bir başıma gemiye çıkartıp teslim edecektim...

«Gene de, her zamanki gibi ucuz kurtuldu, elbet. İyi adam diye biliniyordu. Ben onun peşini bırakmamış, onun canını almağa kalkışmıştım; o da korkudan yarı çıldırmış durumda, canını kurtarmak uğruna kaçmıştı gemiden. Böylece, yediği ceza hafif oldu. Bense gene prangaya vurulup yargılandım, ömür boyu sürgüne yollandım. Gel gör ki ömür boyu oturmadım oralarda, evladım, Pip ve de evladımın canı ciğeri oğul: Gördüğünüz gibi geldim işte, buradayım.»

Gene deminki gibi terlerini kuruladıktan sonra cebinden o tütün yumağını ağır ağır çıkardı, piposunu düğme deliğinden çekip aldı, gene ağır ağır doldurup tüttürmeğe başladı.

Bir sessizlikten sonra, «Öldü mü?» diye sordum.

«Kim öldü mü, oğulcuğum?»

«Compeyson.»

Provis gözleri ateş püskürerek, «Ölmediyse benim ölmüş olmama el açıp dua ediyordur, hiç kuşkunuz olmasın bundan,» diye yanıtladı. «Bir daha hiç haberini almadım.»

Bu arada Herbert bir kitabın kapağına, elindeki kalemle birşeyler yazmaktaydı. Kitabı usulca benden yana itti. Provis ayağa kalkmış, gözlerini ateşe dikerek pipo içerken ben de yazıyı okudum:

★

Miss Havisham'ın üvey kardeşinin adı Arthur'du. Compeyson da Miss Havisham'ı severmiş gibi görünüp aldatan adamdır.

★

Hafifçe baş sallayıp kitabı kaldırdım. Ne Herbert ne de ben hiç sesimizi çıkarmadık. İkimiz de, ateş başında durmuş piposunu tüttüren Provis'e bakıyorduk.

KIRKÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Niçin durup da kendi kendime, Provis'e karşı duyduğum tiksintide Estella'nın ne denli payı olduğunu sorayım? Estella'yı arabadan karşılamağa giderken kendimi zindan kirinden arındırmağa çalıştığım zamanki duygularım... bir de şimdi, barındırdığım bu kaçkınla güzeller güzeli, gururlular gururlusu Estella arasındaki uçurumu düşünürken kapıldığım duygular... bunları ne diye karşılaştırayım da yok yere oyalanayım? Nasılsa ne yolumu düzletmeğe yarar bu, ne de öyküyü iyi bir sonuca bağlamağa; ne Provis'e bir yardımım dokunur ne de ben kendim temize çıkmış olurum.

Adamın anlattığı öykü içime yeni bir korku salmıştı; daha doğrusu içimde zaten var olan korkulara yeni bir biçimle amaç vermişti. Compeyson yaşıyorsa, Provis'in döndüğünü de öğrenirse, ne yapacağını kestirmek için bilici olmaya gerek yoktu. Compeyson'un Provis'den ne denli korktuğunu, ben, belki ikisinden de iyi biliyordum. Compeyson anlatıldığı gibi bir adamsa can düşmanından temelli kurtulmak için bir an bile duraksamaksızın en tehlikesiz yolu, yani muhbirliği seçeceğinden kimsenin kuşkusu olamazdı.

Provis'e Estella'dan hiç söz etmemiştim. Etmeyecektim de. Daha doğrusu, içimden verdiğim karar buydu. Gelgelelim İngiltere'den ayrılmazdan önce Estella'yı da, Miss Havisham'ı da görmemin zorunlu olduğunu Herbert'e söyledim. Provis'in bize yaşam öyküsünü anlattığı günün akşamında, başbaşa kaldığımız sıradaydı. Hemen ertesi gün Richmond'a gitmeğe karar verdim; gittim de.

Brandley'lere vardığımda Estella'nın oda hizmetçisini çağırdılar. Kız bana Estella'nın kent dışına gitmiş olduğunu bildirdi. Nereye? Satis köşküne gitmiş, her zamanki gibi. Pek her zamanki gibi denemezdi çünkü oraya şimdiye dek bensiz hiç gitmemişti. Ne zaman döneceğini sordum. Aldığım yanıtta beni şaşalatan bir çekimserlik vardı. Hizmetçi kız hanımının zaten geri gelirse ancak kısa bir süre kalacağını söyledi. Yanıta verebildiğim tek anlam, anlamsızlığının belirli bir kasıt taşıdığı, kafamı karıştırmayı amaçladığıydı. Gerçekten de bu lâfın içinden hiç çıkamayarak eve döndüm.

Provis kendi evine gittikten sonra, geceleyin Herbert'le bir kez daha başbaşa verdik. (Provis'i her zaman evine ben götürüyor, her zaman da dört bir yanı bir sıkı kolaçan ediyordum). Yaptığımız görüşmede, ben Miss Havisham'lardan dönünceye değin, İngiltere'den ayrılma konusuna değinmemeyi kararlaştırdık. Bu arada, Herbert de ben de bu konuyu açmanın en iyi yolunu ayrı ayrı düşünecektik: onun kuşkulu birilerince gözetlenmekte olduğundan korkuyormuş gibi mi yapacaktık, yoksa şimdiye değin hiç yurt dışına çıkmamış olan ben bir gezi önerisinde mi bulunacaktım? Onun benim ağzımın içine baktığını, ne dersem hemen yerine getireceğini ikimiz de biliyorduk. Şu tehlikelerle dolu durumumda uzun süre kalmasının söz konusu edilemeyeceğini de biliyorduk.

Ertesi gün, köye gidip Joe'yu görmem zorunlu imiş gibi numara yapmak alçaklığında bulundum ama zaten Joe'ya: Joe'nun adına karşı yapmayacağım hiç bir alçaklık kalmamıştı ki artık! Benim yokluğumda Provis çok dikkatli davranacak, benim yaptığım bekçiliği de Herbert üzerine alacaktı. Köyde yalnızca bir gece kalacaktım. Dönüşümde de, beni daha büyük çapta bir beyefendi yapmak için sabırsızlanan Provis'in tasarılarını uygulamağa başlayacaktık. O zaman aklıma geldi ki denizi aşıp gitmenin en kestirme yolu belki de buydu: büyük çapta bir beyefendi olabilmek amacıyla alışverişler, filan falan yapmak istiyormuşum gibi görünmek.

Miss Havisham'ı görmeye gitmenin kapısını böylece yap-

tıktan sonra, ilk sabah arabasıyla, daha ortalık ağarmadan yola çıktım. Biz kırlara adamakıllı açıldığımız sırada gün, bulut partallarına, sis çaputlarına bürünmüş bir dilenci gibi sürünerek, tir-tir titreyip inildeyerek sökün etti. Yağışlı bir yolculuktan sonra Mavi Domuz Hanının önünde durduğumuz zaman avlu kemerinin altından kim çıksa göreyim? Bentley Drummle! Elinde kürdanıyla dişlerini karıştırarak arabaya bakmağa geldi:

O beni görmezlikten gelince ben de onu görmezlikten geldim. İkimiz için de pek gülünç bir numaraydı bu. Hele ikimiz de hanın kahvaltı salonuna girince numaramız daha da zavallılaştı. Drummle kahvaltısını yeni bitirmişti. Ben de kendi kahvaltımı ısmarladım. Onu burada görmek içime ağular gibi çöktü; kasabaya neden geldiğini çok iyi biliyordum çünkü.

Drummle ocak başında dururken ben masada oturmuş, eski, kirli bir gazeteyi okur gibi yapıyordum. Yöresel haberler veren bu gazetenin en okunaklı yönü orasına burasına bol bol serpiştirilmiş duran kahve, balık ezmesi, yağ, şarap gibi yabancı kaynaklı lekelerdi. Bu yüzden gazete görülmedik türden bir kızamık çıkarıyor gibiydi.

Bentley Drummle'ın ocak başında durması benim için gitgide, kocaman bir onur sorunu olmağa başladı. Ateşin ısısından kendime düşen paya kavuşmayı aklıma koyarak ayağa kalktım. Ateşi karıştırmak için ocak başıma gittiğimde maşayı onun bacaklarının arkasından uzanarak almak zorunda kaldımsa da onu hâlâ tanımazlıktan geliyordum.

Drummle, «Kasıtlı mı bu?» diye sordu.

Elimde maşa, «Haa, sen miydin?» diye mırıldandım. «Ben de merak ediyordum, ateşin önünü kapatan kimdir diye.»

Ateşi var gücümle karıştırdım, sonra da sırtımı ateşe verip omuzlarımı dikleştirerek geçip onun yanıbaşına dikeldim.

Drummle beni omzuyla şöyle bir iteleyerek, «Deminki arabayla mı geldin?» diye sordu.

Ben de onu omzumla şöyle bir dürtüşleyerek, «Evet,»

diye karşılık verdim.

«Pis bir yöre,» dedi Drummle. «Sen de buralardan bir yerdensin, değil mi?»

«Öyle. Duyduğuma göre buralar tıpkı sizin Shropshire'-ye benzermiş.»

Drummle, «İlişkisi yok,» dedi.

Lafın burasına gelince Drummle başını eğerek ayakkabılarına baktı; ben de kendi ayakkabılarıma baktım. Sonra Drummle benim ayakkabılarımı gözden geçirdi, ben de onunkileri süzdüm. Ateşin başındaki yerimden kıl payı bile kaptırmak niyetinde değildim.

«Geleli çok oldu mu?» diye sordum.

Esniyormuş gibi yapmasına karşın ateş konusunda tıpkı benim gibi kararlı olan Drummle, «Sıkıntıdan patlayacak kadar oldu,» diye yanıtladı.

«Daha kalacak mısın?»

«Bilemiyorum,» dedi Drummle. «Ya sen?»

«Bilemiyorum,» dedim.

Kanımda öylesine bir karıncalanma vardı ki, Drummle omzuyla bana bir çimdik daha sürtünseydi onu en yakın cumbanın içine itebilirdim. Ayni biçimde, benim omzum bir milim ileri gitse o da beni en yakın bölmenin içine itebilirdi.

Drummle hafiften bir ıslık tutturmuştu şimdi. Ben de ıslık çalmağa başladım.

«Buralarda geniş bataklık bölgeler varmış sanırım?» dedi Drummle.

«Evet. Ne olmuş yani?» dedim.

Drummle yüzüme baktı, ayakkabılarıma baktı, sonra, «Hıhı!» diyerek güldü.

«Size gülünç gelen birşey mi var, Bay Drummle?»

Drummle, «Yoo, birşey olduğundan değil,» diye yanıtladı. «Atla şöyle bir gezintiye çıkıyorum. Bataklıkları keşfe gitmek niyetindeyim, salt keyfim için çok ücra köyler varmış oralarda diyorlar da. Küçük, şirin meyhaneler, demirci ocakları, buna benzer şeyler. Hey, garson!»

«Buyrun, efendim.»

«Şu benim at hazırlandı mı?»

«Kapıya geldi bile, efendim.»

«Hey, bana bak, garson. Hanımefendi bugün at gezintisine çıkmıyor. Hava kötü de.»

«Başüstüne, efendim.»

«Yemeği de burda yemeyeceğim çünkü hanımefendilerde yiyorum.»

«Başüstüne, efendim.»

O zaman Drummle o ablak yüzünde öylesi küstah, zafer dolu bir bakışla bana baktı ki tüm donukluğuna, abullabutluğuna karşın, keskin bir bıçakmışcasına içime işledi; öyle bir kafamı kızdırdı ki, şeytan dedi, tut onu, kucakladığın gibi at ocağın içine, ateşin üstüne oturt!

İkimizin de açık seçik görebildiğimiz bir şey vardı: dışardan yardım gelmedikçe ne o ne de ben ateş üzerindeki hakkımızdan vazgeçemezdik. Orada dimdik, gepgergin çakılıp kalmıştık, omuz omuza, bacak bacağa, kıl payı kıpırdamaksızın, Dışarda, çisil çisil yağan yağmur altında atın beklediğini görebiliyorduk; benim kahvaltım hazırlanmış, Drummle'ınki kaldırılmış, garson masaya oturmam için beni çağırmıştı; ben de peki dercesine baş sallamıştım ama Drummle da ben de hâlâ mevzilerimizden hiç bir yere kıpırdamıyorduk.

Drummle, «Bizim Ormana uğradın mı son zamanlarda?» diye sordu.

«Yok,» dedim. «Son gidişimde İspinozlar yaka silktirtti bana.»

«Seninle tartıştığımız akşamı mı söylemek istiyorsun?»

Kısa ve ters, «Evet,» demekle yetindim.

Drummle, «Canım, sen de işi büyütme,» diye pis bir alayla konuştu. «Gene kolay kurtardın paçanı onlardan. Öyle hemencecik kızmayacaktın.»

«Bay Drummle, siz bu konuda öğüt vermeğe yetkili değilsiniz. Ben kızdığım zaman (ki o gece kızdığımı kabul etmiyorum)... ama kızsam bile karşımdakinin kafasına bardak fırlatmam.»

«Ben fırlatırım,» dedi Drummle.

Ondan yana, için için gitgide köpüren bir öfkeyle bir kaç bakış fırlattım. Sonra,

«Bu konuşmayı ben başlatmadım,» dedim. «Hoşuma da gitmiyor.»

Omzunun üstünden bana alayla bakarak, «Sizin hoşunuza gitmediğini biliyorum,» dedi. «Banaysa vız geliyor.»

«Öyleyse izin verirseniz bundan böyle birbirimizle hiç konuşmayalım.»

«Ben de öyle düşünüyorum zaten,» dedi Drummle. «Sen söylemesen ben söyleyecektim. Daha doğrusu hiç birşey söylemeden ilişkiyi kesmek niyetindeydim seninle. Yalnız serinkanlılığını yitirme. Yitirdiklerin yetmiyor mu zaten?»

«Ne demek istiyorsunuz, beyefendi?»

Drummle beni yanıtlayacağı yerde, «Garson!» diye seslendi.

Garson gene göründü.

«Bana bak, oğlum, hanımefendinin bugün at gezintisine çıkmayacağını iyice aklına soktun değil mi, benim de yemeği hanımefendiyle yiyeceğimi?»

«Evet, efendim. Anladım.»

Garsoncuk benim sofradaki çaydanlığa, soğumakta olduğunu göstermek istercesine dokunup benden yana yalvarırcasına baktıktan sonra dışarıya çıkınca Drummle bana değen omzunu oynatmamağa çalışarak cebinden bir yaprak sigarası çıkarıp ucunu ısırdı. Yerinden kırpırdamağa hiç niyeti yok gibiydi. İçin için köpürdüğüm, boğazıma bir yumru tıkanmışcasına soluğum kesildiği halde, bundan öte tek bir söz söylersek Estella'nın adını anmak zorunda kalacağımızı, oysa bu adı Drummle'ın ağzından duymağa dayanamayacağımı biliyordum. Bu yüzden taş kesilmiş gibi, yanımda kimsecikler yokmuş gibi, gözlerimi karşı duvara dikmiş duruyor, hiç sesimi çıkarmamak için kendimi zorluyordum.

İçeriye kalantor görünüşlü üç çiftçi girmemiş olaydı (ki bunları zavallı garsonun yollamış olduğunu sanıyorum), bu gülünç durumda kaç zaman kalacaktık, Tanrı bilir! Çiftçiler ellerini uğuşturarak ateş başına yönelince biz de çekilmek zorunda kaldık.

Pencereden Drummle'ın o yabanıl, goldamsız devinimleriyle atına bindiğini, yan gidip gerilediğini görebiliyordum. Gittiğini sanmıştım ama hemen geri geldi, dişlerinin arasına sıkıştırıp yakmayı unutmuş olduğu yaprak sigarası için bağırarak ateş istedi. Boz giysili bir adam (hanın avlusundan mı, sokaktan mı, yoksa nerden çıkıp geldiğini bilemeyeceğim), hemen atılarak uzandı, Drummle de eğerden aşağı eğilerek sigarasını yakarken başını bizim pencereye doğru sarsarak şöyle bir güldü. Bu arada, bana sırtı dönük duran bozlu adamın gevşek duruşlu omuzlarıyla yağlı dağınık saçlarını Orlick'e benzettim.

İçim öylesine sıkıntılıydı ki adamın kimliğinin üstünde duracak, hatta kahvaltı bile edecek durumda değildim. Havanın, yolculuğun kirinden arınmak için elimi yüzümü yıkadım, sonra dışarı çıkarak aklımdan hiç çıkmayan o eski eve doğru adımlarımı yönelttim. Bu eve hiç girmemiş, bu evi hiç görmemiş olaydım benim için ne kadar daha hayırlı olacaktı!

KIRKDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Miss Havisham ile Estella'yı duvarlarında şamdanlar yanan o tuvalet odasında buldum. Miss Havisham ateş başındaki arkalıksız bir koltuğa, Estella da onun ayakları dibindeki bir şiltenin üstüne oturmuştu. Estella örgü örüyor, Miss Havisham da ona bakıyordu. Ben içeri girdiğimde ikisi de gözlerini bana doğru kaldırdılar: üzerimde bir değişiklik olduğunu ikisi de gördüler. Bunu kendi aralarında geçen bakışmadan anladım. Miss Havisham,

«Eyy, Pip, hangi rüzgârlar attı seni buraya bakalım?» diye sordu.

Gözlerini benden ayırmamakla birlikte biraz şaşaladığı ne yapacağını pek kestiremediği belliydi. Gözleri yüzümde, örgü örmesini bir an aksatıp sonra gene sürdüren Estella'ya gelince velinimetimin kimliğini öğrenmiş olduğumu hemen anlamıştı: parmaklarının oynayışı bir tür dilsiz alfabesi gibi açıkça söylüyordu bunu.

«Miss Havisham,» diye yanıtladım. «Dün Estella'yı görmeğe Richmond'a gittim. Bir rüzgârın onu buraya atmış olduğunu görünce ben de peşinden geldim.»

Miss Havisham üçüncü, belki de dördüncü kez oturmamı imlemişti, ben de tuvalet masasının başına, çoğunlukla onun oturduğu sandalyeye oturdum. Çepeçevre yıkıntılar arasında kaldığım böyle bir günde, o sandalyeye oturmak pek doğal geldi bana...

«Miss Havisham, Estella'ya söylemek istediklerimi si-

zin önünüzde söyleyeceğim, şimdi, bir kaç dakikada. Ne şaşacaksınız ne de hoşnutsuzluğa kapılacaksınız. Çünkü sizin tasarlamış olduğunuz kadar, sizin dilediğiniz kadar mutsuzum, işte.»

Miss Havisham gözlerini kırpmaksızın bana bakmaktaydı. Estella başını kaldırmıyordu ama sözlerimi can kulağıyla dinlemekte olduğunu parmaklarının oynayışından anlıyordum.

«Velinimetimin kim olduğunu öğrendim. Beni sevindirmedi bu bilgi. Öğrendiğim şey beni ne şan, ne ün ne de para yüzünden yüceltecek gibi değil. Ama bu konuyu burada kesmem gerekiyor. Benim değil, bir başkasının gizleriyle ilgili çünkü.»

Bir süre sessiz durup Estella'ya bakarak sözümü nasıl sürdüreceğimi tasarlamağa çalıştım. Miss Havisham,

«Senin değil, başkasının gizleri,» diye sözlerimi yanıtladı. «Eyy?»

«Beni buraya ilk getirttiğiniz zaman... hani ben şu karşıki köyde oturan bir küçük çocukken... bırakıp gittiğime bin kez pişman olduğum o küçük köy... gerçekten buraya gelişim bir raslantıdan başka bir şey değildi, Miss Havisham, benim yerime başka herhangi bir çocuk da olabilirdi değil mi?... sizin bir gereksinmenizi ya da bir esintinizi karşılayacak, bunun için de para alacak olan uşak gibi birşey?»

Miss Havisham ağır ağır başını sallayarak, «Öyle, Pip,» diye yanıtladı.

«Demek oluyor ki Bay Jaggers de...»

Miss Havisham kesin bir sesle sözümü keserek, «Bay Jaggers'in hiç bir ilişkisi yoktu bununla,» dedi. «Bu konuda hiç bir şey bilmiyordu. Kendisinin hem benim hem de senin velinimetinin vekili olması bir raslantıdan başka birşey değildir. Bay Jaggers bir sürü insanın vekili olduğuna göre böyle bir durum her zaman ortaya çıkabilir. Her ne ise, kendiliğinden doğmuş bir durumdur bu, herhangi bir kimsenin isteği ile değil.»

Yalan yada kaçamaklı konuşmadığı o çökük yüzünden kolaylıkla anlaşılabiliyordu.

«Ama ben bu noktada şunca yıldır süregelen bir yanılgıya düştüğüm zaman... hiç değilse bu yanılgıdan yararlanarak bana gerçek dışı umutlar vermediniz mi?»

Kadın gene ciddilikle baş sallayarak, «Evet senin bu yanılgıya kapılıp gitmene göz yumdum.»

«Taş yüreklilik değil miydi bu?»

«Benim gibi bir kadın,» diye Miss Havisham değneğini yere vurarak öyle birdenbire, beklenmedik bir öfkeyle parladı ki Estella bile şaşkınlıkla başını kaldırıp baktı. «Benim gibi bir kadın başkalarına ne diye acısın. Tanrı aşkına?»

Deminki sızlanmam bir zayıflık belirtisiydi; elimde olmadan yapmıştım. Bunu hoşnutsuzlukla yüzünü asmış olan Miss Havisham'a da söyledim.

«Peki, peki, anladım,» dedi. «Başka ne diyeceğin var?»

Onu yatıştırmak amacıyla, «Çocukken burada gördüğüm hizmetlerin karşılığını çıraklığa başladığım sırada bol bol gördüm,» diye yanıtladım. «Bu soruları salt bilgi edinmek için soruyorum. Bundan sonra söyleyeceklerimiinse bambaşka, elcil bir amaç güdeceğini umuyorum. Miss Havisham, benim yanılgıma göz yummakla çıkarcı hısımlarınızı cezalandırdığınızı, alaya alarak aldattığınızı... ne bileyim, işte, sizi kızdırmak istemem, ne niyet güttüğünüzü belki siz daha yerinde bir deyimle açıklayabilirsiniz.»

«Söylediklerin çok doğru. Ama onlar çanak tuttular buna. Sen de öyle ya. Benim çektiklerimi çeken, benim gibi bir insandan ne bekliyordunuz yani? Gözünüzü açın, diye sizleri silkeleyip yalvaracak mıydım bir de? Kendi tuzaklarınızı kendiniz kurdunuz siz. Hiç bir zaman BEN değil!»

Yatışsın diye bekledim (çünkü bunları da birden parlayan, yırtıcı bir hışımla konuşmuştu), sonra, «Miss Havisham,» diye başladım. «Akrabalarınızdan bir aileyle tanıştım; Londra'ya gittim gideli hep onlarla birlikte bulundum. Onların da demin sözünü ettiğimiz konuda benim kadar yanlış bir inanç beslediklerini yakından biliyorum. İsterseniz hoşunuza gitmesin, isterseniz kulaklarınızı tıkayın, bana ister inanın ister inanmayın, ben size Bay Matthew Pocket'le oğlu Herbert'i savunmazsam alçaklık, iki yüzlülük etmiş olurum.

Onların büyük gönüllü, açık yürekli, dürüst, gıllıgışsız, dalaveresiz kişiler olduklarına, kimsenin kuyusunu kazmanın ellerinden gelmeyeceğine inanmak zorundasınız, yoksa onlara büyük hem de çok büyük haksızlık etmiş olursunuz.»

Miss Havisham, «Ne olsa dostlarınız,» dedi.

«Sizin mirasçınız olarak kendi yerlerini kaptığıma inanmakla birlikte dostum oldular. Sarah Pocket, Bayan Georgiana, Bayan Camilla bana diş bilerken onlar bana dost eli uzattılar ya.»

Arkadaşlarımla öteki hısımların zıt yönlerini böylece vurgulamam Miss Havisham üzerinde olumlu bir etki yarattı sanıyorum. Bir süre gözlerini kısarak beni süzdü, sonra yavaşça,

«Ne istiyorsun onlar için?» diye sordu.

«Onları ötekilerle karıştırıp ayni kefede tartmayın istiyorum, yalnızca. Soyları bir olsa bile, inanın bana, huyları değil.»

Miss Havisham beni hep o keskin bakışlarıyla süzerek, «Ne istiyorsun onlar için?» diye sordu.

Hafifçe kızardığımı sezerek, «Görüyorsunuz ya,» dedim. «Birşeyler istediğimi sizden dilesem de gizleyebilecek kadar kurnaz değilim. Miss Havisham, arkadaşım Herbert'e yaşam boyu yararlanacağı bir yardımda bulunmak isterseniz size bunun yolunu gösterebilirim. Yalnız durumlar bu yardımın Herbert'ten habersiz yapılmasını gerektiriyor.»

Miss Havisham bana daha dikkatle bakabilmek için ellerini bastonunun topuzuna dayayarak, «Neden ondan habersiz yapılması gerekiyor?» diye sordu.

«Bu yardımı bundan iki yıl önce ondan habersiz olarak ben başlattım; şimdi de kendimi ele vermek istemiyorum. Başladığım işi bitirmenin niçin elimde olmadığını anlatamam. Hani, benim değil de başkasının olan gizle ilgili birşey bu.»

Miss Havisham bakışlarını yavaş yavaş benden uzaklaştırarak ateşe dikti. O sessizliğin içinde gitgide eriyen mumların loş ışığında, ateşi çok uzun seyretmiş gibi geldi bana. Sonunda bir yığın kırmızı korun birden çökmesiyle dalgın-

lığından aydı; önce boş bakışlarla, sonra gitgide yoğunlaşan bir dikkatle bana baktı.

Estella ise örgüden başını hiç kaldırmıyordu.

Miss Havisham dikkatini gene bana verdiği zaman konuşmamız hiç kesilmemiş gibi bir tutumla, «Peki, başka?» diye sordu.

Bu kez ben Estella'dan yana döndüm, sesimin titremesine engel olmağa çalışarak «Estella, seni sevdiğimi biliyorsun,» dedim. «Seni nice zamandır, canımdan çok sevdiğimi biliyorsun.»

Kendisine seslenilince Estella örgüsünü kesmeksizin gözlerini yüzüme kaldırdı, hiç istifini bozmadan bana baktı. Miss Havisham'ın bir ona, bir bana bakıp durduğunu görebiliyordum.

«Sana bunu daha önce söyleyecektim ya, daha ilk baştan o yanılgıya kapılmış olduğumdan konuşamadım. Yersiz bir umutla, Miss Havisham'ın bizi birbirimize vereceğine inanıyordum. Senin, nasıl diyeyim, bir başkasının isteklerine boyun eğdiğini sandığım sürece bu konuya değinmekten kaçındım. Ama sevgimi söylemenin sırası şimdi geldi.»

Estella örgüsünü hiç aksatmaksızın, istifini hâlâ bozmadan bana bakarak başını yandan yana salladı.

Onun bu yaptığına karşılık ben de, «Biliyorum,» dedim. «Biliyorum. Hiç bir zaman benim olmayacağını biliyorum. Hiç bir umudum yok, bu konuda. Yarın, öbürgün başıma neler gelecek, ne denli yoksul düşeceğim, nerelere gideceğim... hiç bilmiyorum. Bununla birlikte, herşeye karşın seviyorum seni. Bu evde ilk gördüğüm günden beri seviyorum.»

Örgüsüne hiç ara vermeyen Estella kılı bile kıpırdamaksızın bana bakarak gene başını yandan yana sarstı.

«Miss Havisham yaptığı işin ciddiliğini düşünmüş olaydı... yoksul bir çocuğun duygularıyla oynaması, onu yıllar yılı asılsız bir umutla oyalayıp boş yere senin peşinden koşturması taş yüreklilik olurdu, korkunç bir canavarlık. Ama ben onun düşünmeden davrandığını sanıyorum. Kendisi öyle acı çekiyordu ki bu arada benim acı çektiğimi aklına getirmedi sanıyorum, Estella.»

Miss Havisham'ın elini kaldırıp yüreğinin üstüne bastırdığını gördüm. Hâlâ bir bana, bir Estella'ya bakıp duruyordu.

Estella duygudan bütünüyle arınmış bir sesle, «Sanırım benim kavramaktan aciz olduğum bir takım duygular, nasıl diyeyim, sanrılar filan var. Beni sevdiğini söylediğin zaman ne demek istediğini, sözlerinin sözlükteki anlamından biliyorum, ondan öte hiç bir şey demiyorlar bana. Yüreğimde hiç bir tele dokunmuyorlar, hiç bir yankı uyandırmıyorlar. Sözlerini zerrece umursamıyorum. Bu konuda kulağını bükmeğe çalışmıştım ama, öyle değil mi?»

İçim yanarak, «Öyle,» dedim.

«Öyle ama sözlerim bir kulağından girip öbürkünden çıktı, çünkü içten konuştuğuma, doğruyu söylediğime inanmıyordun. Açık konuş. öyle değil mi?»

«Doğruyu söylemediğini sanıyor, buna inanmak istiyordum. Doğru olamazdı söylediklerin. Sen ki böyle genç, tecrübesiz, böylesi güzelsin, Estella! Olamaz böyle birşey!»

Estella, «Olmuş işte, ben böyleyim,» diye karşılık verdi. Sonra sözcüklerin üstüne basarak, «Benim hamurum böyle yoğrulmuş çünkü,» diye ekledi. «Bunları sana söylemekle, tanıdığım bütün öteki insanlarla senin aranda büyük bir ayırım tanımış oluyorum. Dahası elimden gelmez.»

«Bentley Drummle'ın burada, senin peşinde olduğu bir gerçek, değil mi?»

Estella onu son derece küçümsediğini belirten bir umursamazlıkla, «Gerçek,» dedi.

«Senin ona yüz verdiğin, onunla at gezintilerine çıktığın, bugün birlikte yemek yiyeceğiniz de gerçek değil mi?»

Estella benim bunları bilişime biraz şaşmış gibiydi, ama gene, «Hepsi gerçek,» dedi.

«Ama sen onu sevemezsin, Estella, sevemezsin!»

Odaya girdiğimden bu yana Estella ilk olarak örgü örmekten vazgeçti, biraz öfkeyle, «Ben sana ne söyledim?» diye çıkıştı. «Herşeye karşın, hâlâ inanmıyor musun söylediklerimin doğru olduğuna?»

«Ama onunla evlenmezsin, evlenemezsin, değil mi, Es-

tella?»

Genç kız Miss Havisham'dan yana baktı, örgüsünü elinde tartarak bir an düşündü, sonra, «Sana doğruyu söylemekte ne sakınca var?» dedi. «Onunla evleniyorum.»

Yüzümü ellerime gömdüm. Gene de, onun dudaklarından bu sözleri duymanın işkencesine karşın, umduğumdan daha serinkanlı davranmasını başarabildim. Yüzümü kaldırdığım zaman Miss Havisham'ın yüzü öyle korkunç derecede solup çökmüştü ki kendi kederime, sabırsızlığıma rağmen içim burkuldu.

«Estella, biricik, bir tanecik Estella, sakın Miss Havisham'a uyup da, seni felakete götürecek olan bu adımı atma. Beni hiç hesaba katma... zaten katmadığını çok iyi biliyorum ya hiç değilse kendini Drummle'dan daha değerli birine ver, sana daha layık olan birine... Miss Havisham seni ona veriyor çünkü böylelikle, ondan çok daha üstün olan sayısız hayranlarını, seni gerçekten seven bir avuç erkeği en derinden vurmuş, gülünç düşürmüş oluyor. Bu bir avuç erkeğin arasında, seni benim kadar uzun zamandan beri olmasa bile, benim kadar yürekten seven birisi belki vardır. Onu seç; senin uğruna çok daha kolay katlanabilirim ben buna!»

Benim bu içtenliğim Estella'da öyle bir şaşkınlık uyandırmıştı ki söylediklerimi kavrayabilseydi belki de bana acıyabilecekti.

Yumuşak bir sesle, «Onunla evleniyorum,» dedi gene. «Düğün hazırlıklarım bitti, yakında evleneceğim. Hem analığıma ne diye suç yüklüyorsun bu konuda? Kendi isteğimle yapıyorum ben bunu.»

«Kendini, kendi isteğinle bir hayvan için harcıyorsun, öyle mi, Estella?»

Genç kız, «Ya kimin için harcayım kendimi?» diye şöyle bir gülümsedi. «Benim kendisine zırnık vermediğimi en çabuk sezecek bir erkek uğruna mı? (İnsanlar böyle şeyleri gerçekten seziyorlarsa, yani). Yeter artık. Kararımı verdim. Olup giderim elbet; kocam da öyle. Beni felakete götürecek olan bu adımı Miss Havisham'a uyarak attığıma gelince... ona kalsa benim hemen evlenmeme karşı çıkıyor, biraz bek-

leyeyim istiyor. Gelgelelim ben sürdüğüm yaşantıdan usandım. Zaten zevkimi okşayan pek bir yönü yoktu. Bir değişiklik olur hiç değilse. Başka bir şey söyleme artık. Birbirimizi hiç bir zaman anlayamayacağız, nasılsa.»

Kahrolarak, «Öyle bayağı, aşağılık bir hayvan, öylesine mankafa,» diye direttim.

Estella, «Ona mutluluk götüreceğimden korkma,» dedi. «Bir kazanç olmayacağım onun için. Hadi hadi, elini ver bana da vedalaşalım, romantik çocuk... yoksa adam mı demeli sana artık?»

Kendimi tutmağa ne denli çalışırsam çalışayım, kanlı gözyaşlarım ellerinin üstüne damlayarak, «Ah, Estella,» diye inledim. «İngiltere'de kalıp da başımı dik tutabilecek durumda olsam bile seni Drummle'ın karısı olarak görmeye nasıl dayanabilirim?»

«Saçmalık bu,» dedi Estella. «Saçmalık. Ha deyinceye geçer gider bu üzüntün.»

«Ah, Estella, hiç bir zaman!»

«Bir haftaya kalmaz, unutur gidersin beni.»

«Unutup gitmek mi? Ah, Estella, benim varlığımın, öz benliğimin parçasısın sen. Yontulmamış bir köy çocuğu olarak buraya geldiğim ilk günden beri, yüreğimi yaraladığın o ilk günden beri okuduğum her satır yazıda, görüp baktığım her manzarada sen varsın-ırmakta, gemilerin yelkenlerinde, bataklıklarda, bulutlarda, ışıkta, karanlıkta, rüzgârda, korularda, denizde, sokaklarda. Okuyup duyduğum, kafamda canlandırdığım tüm tatlı düşlerin, güzelliklerin canlı simgesi sensin. Estella, istesen de istemesen de son nefesime dek kişiliğimin bir parçası olarak kalacaksın: içimdeki iyilik kadar kötülüğün de bir parçası. Ama bu ayırımı yaparken seni hep iyilikten yana görüyorum. Son nefesime dek de öyle göreceğim, çünkü şu sırada duyduğum acı ne denli keskin olursa olsun, senin bana ettiğin iyilik sanırım kötülükten daha çoktur. Tanrı seni esirgesin, Estella, Tanrı bağışlasın seni!»

Bu bölük börçük sözler dudaklarımdan dökülürken na-

sıl bir mutsuzlukla kendimden geçmiştim, bilmiyorum. Bu sevda ağıdı içimdeki bir yaradan fışkıran kan gibi dışarı boşanıyordu. Elini uzun uzun dudaklarıma bastırdım, sonra ayrıldım ordan. Ama bu ayrılış sahnesinde unutamadığım şey (ki bunu çok geçmeden bambaşka bir nedenle yeniden anımsayacaktım) Miss Havisham'ın tutumudur: Estella bana yalnızca inanmazlık ve şaşkınlıkla bakadursun, elini hâlâ yüreğine bastırmış olan Miss Havisham'ın o hortlağımsı yüzü tüyler ürpertici bir acıma ve pişmanlıkla eriyip gitmiş gibiydi.

Herşey bitmişti artık; ellerim böğrümde kalakalmıştım. Öyle bir tükeniklikle boşluk ki konaktan dışarı çıktığım zaman gün ışığı bile kararmış gibi geldi. Bir süre, kimseye görünmemek için arka sokaklarda, kır yollarında dönüp dolandım, sonra Londra'ya dek yürümek amacıyla yola düzüldüm. Çünkü bu arada biraz kendimi toparlamış olduğumdan, hana dönüp de Drummle'la karşılaşmaya dayanamayacağımı anlamıştım; ne de posta arabasına binip yolcularla çene çalmağa... anlamıştım ki şu sırada yapabileceğim en iyi şey yorgunluktan bitkin düşmekti.

Londra Köprüsünü geçtiğimde saat de geceyarısını geçiyordu. O yıllarda ırmağın Middlesex Kıyısından batıya doğru uzanan dar, girdili-çıktılı sokaklara daldım. Temple'ye çıkmak için en kestirme yol ırmağın yakınlarındaki Vhitefriars semtinden geçiyordu. Evden beni ertesi sabah bekliyorlardı. Ama anahtarım vardı. Herbert yatmışsa bile onu uyandırmadan kendi odama girebilirdim.

Temple kapandıktan sonra Whitefriars Kapısından girmem pek olağan değildi; çok da bitkin, üstüm başım çamurlu olduğundan gece bekçisi beni içeri alırken dikkatle süzdüğü zaman kızmadım. Kendimi tanıtmak için adımı bile söyledim.

Bekçi, «Benzettim ama tam çıkartamadım, efendim,» dedi. «Size bir mektup var, efendim. Getiren haberci dedi ki, lütfen burada, benim fenerin ışığında okuyacakmışsınız.»

Bu isteğe çok şaşırarak mektubu aldım. Üzeri Sayın

Philip Pip'e yazılmıştı. Zarfın üst köşesinde de, «LÜTFEN BU MEKTUBU BURACIKTA OKUYUN» deniyordu.

Zarfı açtım, bekçinin tuttuğu fenerin ışığında, Wemmick'in el yazısıyla yazılmış olan pusulayı okudum:

«EVE GİTMEYİN.»

KIRKBEŞİNCİ BÖLÜM

Bu göz dağını okur okumaz Temple Kapısından gerisin geriye dönerek palas pandıras Fleet Sokağına vardım, orada saatin geçliğine karşın bir kira arabası bularak Covent Gardens'deki Hummums'a gittim. O günlerde burada, gecenin her saatinde boş oda bulabilirdiniz. Kâtip beni hemen içeri alarak rafta hazır duran şamdanı yaktı, sonra listesinde sıra bekleyen yatak odasına gittik. İlk katın arkasında, mahzen gibi bir yerdi, bu. Koskocaman, dört direkli, canavar gibi bir karyola odayı avcunun içine alarak bacaklarını keyfince germiş, ayaklarının birini şöminenin içine, bir başkasını da kapı eşiğine uzatarak zavallı, sefil lavaboyu bir köşeye kıstırıp çile doldurmağa bırakmıştı.

Nasıl da üzüntü dolu bir geceydi. Kaygı içinde, karamsar, sıkıntılı, öylesine de uzun. Odada soğuk kurumla sıcak toz kokusundan oluşmuş hiç de konuksever olmayan bir hava vardı. Tepedeki tentenin köşelerine baktıkça, kasaptan uçup gelen kocaman kara sineklerle pazaryerinden göç eden şişman kurtların yuvalanmış, gelecek yazı beklemekte olduklarını düşünmekten kendimi alamadım. Derken, «Acaba bunların içinden aşağı yuvarlananlar oluyor mudur?» diye bir kuşkuya kapıldım. O zaman yüzümde hafif kıpırtılar duyar gibi oldum. Hiç de hoş olmayan bir düşünceydi bu, çünkü arkamdan da daha başka, daha sevimsiz şeylerin çıkıp gelebileceğini aklıma getiriyordu. Bir süre uyanık yattım. O zaman sessizliği dolduran o sayısız, tuhaf sesler kendileri-

ni bana duyurmağa başladılar: Dolap fısıldıyor, ocak iç geçiriyor, küçük lavabo tıkırdıyor, dolabın içindeyse arada bir gitarın telleri vınlıyordu. Ayni zamanda, yuvarlak delikli lambadan duvara vuran ışık gözlere yepyeni bir bakış gelir gibi oluyordu ve ben bu donuk bakışların her birinde, «EVE GİTMEYİN» diye yazdığını görüyordum.

Üzerime üşüşen gece kuruntularının, gece seslerinin hiç biri bu, «EVE GİTMEYİN», sözlerini silip savamıyordu. Bu sözler bedensel bir sancı gibi, tüm düşüncelerime sızıyordu. Daha şu yakınlarda, bir gece Hummums'a gelen bir beyin yatakta kendi canına kıydığını, sabahleyin kanlar içinde bulunduğunu gazetelerde okumuştum. Durup dururken, bu olayın benim kaldığım şu izbede geçmiş olduğunu aklıma taktım; kalkıp ötede beride kan lekesi aradım. Sonra koridorlara çıkan kapıyı açarak, baş ucunda katibin uyukladığı uzak ışığın can yoldaşlığıyla avunmağa çalıştım.

Beri yandan da, «Eve neden gitmeyecekmişim? Evde ne olmuş olabilir? Ne zaman dönebilirim oraya? Provis'in başına birşeyler mi geldi acaba?» sorularıyla kafam öylesine dopdoluydu ki içinde başka düşünceye yer bulunamayacağını sanırdınız. Estella'yı, o gün nasıl bir daha kavuşmamacasına ayrıldığımızı düşündüğüm zaman, ayrılık sahnemizin tüm ayrıntılarını, Estella'nın bakışlarıyla sesini, örgü ören parmaklarının kıpırtısını anımsadığım zaman bile, kafam bir yönü şurda burda, köşe bucaklarda, her yerde, «Eve Gitmeyin,» uyarısını izleyip duruyordu.

Sonunda, kafamın ve bedenimin yorgunluğuna dayanamayarak tedirgin bir uykuya daldığım zaman bile bu uyarı, ele alıp çekimlerini yapmam gereken koskocaman, heyula bir fiile dönüştü: Şimdiki zaman-emir kipi: Sen eve gitme, o eve gitmesin, biz eve gitmeyelim, siz ya da sizler eve gitmeyin. Sonra da bu kökenden yola çıkarak: Eve gidemem, eve gitmemeliyim; eve gitmeyeceğim, eve gitmeyeceğim, eve gitmemem gerekiyor... öyle ki sonunda aklımı kaçıracağımı sanarak gene sırt üstü döndüm, gözlerimi duvarlardaki o donuk bakışlı ışık yuvarlaklarına diktim.

Kapıya, beni sabah yedide uyandırmalarını söylemiştim,

çünkü herkesten önce Wemmick'i görmem gerektiği, bu durumda da onun ancak Walworth'daki kişiliğine baş vurabileceğim belli bir şeydi. Kendimi o korkunç, perişan geceyi geçirdiğim yerden dışarıya atmak için sabırsızlanıyordum. Bu yüzden kapımı ikinci kez tıkırdatmalarına gerek bırakmadan, hemencecik, uykusuz yatağımdan fırladım.

Saat sekizde Walworth kalesinin burçları önümde yükseliyordu. Küçük hizmetçi kız da tam o sırada elinde iki taze, sıcacık francala ile kaleye girmek üzere olduğundan, onunla birlikte kemerden, köprüden geçerek, kendisiyle Yaşlı Babasına çay demlemekte olan Wemmick'in karşısına hiç habersiz çıkıverdim. Açık duran bir kapıdan hâlâ yatağında yatmakta olan Yaşlı Babamızı gördüm.

«Günaydın, Bay Pip!» dedi Wemmick. «Döndünüz demek?»

«Evet, ama eve gitmedim.»

Wemmick, «Güzel,» diyerek ellerini uğuşturdu. «Her olasılığa karşı Temple'ın bütün kapılarına sizin için bir pusula bırakmıştım. Hangi kapıdan geldiniz?»

Söyledim.

Wemmick, «Ben bugün öteki kapılara da gider, mektupları ortadan kaldırırım,» dedi. «Ne olur, ne olmaz. İnsan ortada belgesel kanıt bırakmamağa bakmalı, çünkü hiç bilinmez, gün gelir insanın aleyhine kullanılabilir. Bu arada kusura bakmazsanız bir angarya yükleyeceğim size: Yaşlı Babamızın sosisini kızartabilir misiniz, zahmet olmazsa?»

Bunu seve seve yapacağımı bildirdim.

Wemmick küçük hizmetçi kıza dönerek, «Öyleyse sen de öbür işlerine bakabilirsin, Mary Anne,» dedi. Kız çekildiği zaman da Wemmick, «Böylelikle biz de başbaşa kalmış oluruz,» diye göz kırparak ekledi. «Anlarsınız ya, Bay Pip?»

Gösterdiği candanlıkla titizliğe teşekkür ettim. Ben bir yandan Yaşlı Babamızın sosini ateşte kızartıp francalasına tereyağı sürerken yavaş sesle konuşmağa başladık.

Wemmick «Bay Pip, biliyor musunuz,» dedi. «Sizinle iyi anlaşıyoruz biz. Şu sırada özel kimliklerimizle birbirimizin karşısındayız. Daha önce de böyle özel, gizli bir iş yap-

mışlığımız var, birlikte. Resmi duygularımızla düşüncelerimiz bambaşka şeylerdir. Bugün resmilikten sıyrılmış durumdayız.»

Bu sözleri yürekten onayladım. Öyle diken üstünde, aklım başımdan gitmiş durumdaydım ki daha şimdiden Yaşlı Babamızın sosisini meşale gibi yakarak üfleyip söndürmek zorunda kalmıştım.

Wemmick, «Dün sabah bir raslantı sonucu kulağıma birşeyler çalındı,» dedi. «Hani bir sabah sizinle birlikte bir yere gitmiştik. İkimizin arasında bile bir takım adları anmamağa çalışmakta yarar vardır.»

«Elbette,» dedim. «Sizi çok iyi anlıyorum.»

«İşte orada dün sabah kulağıma bir raslantı sonucu çalındığına göre, sömürgülerle ilişkisi olduğunu ve de taşınabilir mal sahibi bulunduğunu ileri sürebileceğimiz bir kimse... kim olduğunu kesinlikle bildiğimden değil ya... adını da elbet anmayacağız...»

«Hiç gereği yok,» dedim.

«Bir çok kimselerin çoğu zaman kendi isteklerine aykırı olarak hem de devlet kesesinden diyebileceğimiz bir yoldan gidip yerleştikleri bir ülkede...»

Wemmick'in yüzüne öyle dalmıştım ki Yaşlı Babamızın sosisini maytap gibi tutuşturarak kendi dikkatimi de Wemmick'inkini de iyice dağıttım.

Wemmick, «... bu kişi birden ortadan yok olarak, hiç de iz bırakmadığı için büyük heyecan yaratmış,» diye sözlerinin arkasını getirdi. «Bu yüzden de bu olayla ilgili bir çok olasılıklar tartışılmış, bir çok varsayımlar yürütülmüş. Sizin, Temple'daki Garden Court adresinizde gözetlenmekte olduğunuz, bundan böyle de gözetlenebileceğiniz kulağıma çalındı.»

«Kimlerce?» diye sordum.

Wemmick, «Bunu kurcalamayalım,» diye sorumu geçiştirdi. «Yoksa resmi görevlerime ters düşebilir. Adı gerekmeyen o yerde kulağıma her zaman çalınagelen ilginç şeylerden birisi bu. Bunu bir ihbar üzerine söylemiyorum. Kulağıma geldi, hepsi bu.»

Bir yandan da kızartma çatalıyla sosisi elimden aldı, Yaşlı Babamızın kahvaltısını küçük bir tepsinin üzerine güzelce hazırladı. Tepsiyi götürmezden önce Yaşlı Babamızın odasına giderek ihtiyarın boynuna kar gibi bir peçete bağladı, sırtına bir yastık dayadı, gecelik takkesinin püskülünü de bir yana yatırarak Babamıza çapkın bir görünüm kazandırdı. Sonra kahvaltıyı büyük bir özenle babanın önüne yerleştirdi.

«İyisin, değil mi, Yaşlı Babamız?» diye sordu.

Neşeli ihtiyar, «İyiyim, oğlum John, turp gibiyim,» diye yanıt verdi.

Gecelik kılığıyla olduğundan yabancıların onu görmezlikten gelmeleri gerektiği anlaşılıyordu. Ben de bu yüzden olup bitenleri hiç görüp duymuyormuşum gibi yaptım.

Wemmick babasının odasından çıktığı zaman, «Şu benim evin gözetlenmesi olayı,» dedim. «Bundan bir seferinde ben de kuşkulanmıştım. Olayı, sözü geçen kişinin varlığından ayrı olarak ele alamayız, değil mi?»

Wemmick büyük bir ciddilikle, «Böyle bir şeyi kendi bilgime dayanarak ileri süremem,» dedi. «Demek istediğim, ilk görüşte söylemeyi göze alamam. Ne var ki ya öyledir, ya öyle olacaktır ya da öyle olmak tehlikesiyle yüzyüzedir.»

Küçük Britanya dünyasına olan bağlılığının onu bundan öte birşey söylemekten alakoyduğunu, bunları söylemesinin bile ne büyük bir özgeçi olduğunu biliyor, bu yüzden de ona karşı gönül borcu duyuyordum. Başkaca birşey soramazdım. Yalnız, ateş başında biraz düşündükten sonra ona, yanıtlayıp yanıtlamamayı kendisine bırakarak bir soru sormak istediğimi, bu konuda en doğru yolu seçeceğine inandığımı söyledim. Wemmick kahvaltısına ara verip kollarını göğsünde kavuşturdu, gömleklerinin kollarını çekeledi (onun gözünde evinde rahat etmek demek ceketsiz oturmak demekti), sonra, peki, sor gibilerden baş eğdi.

«Asıl adı Compeyson olan, kötü tanınmış bir adam biliyor musunuz?»

Wemmick gene, evet gibilerden bir baş eğişiyle yanıt verdi.

«Bu adam sağ mı?»

Bir baş eğişi daha.

«Londra'da mı?»

Wemmick gene baş eğdikten sonra o posta kutusuna benzeyen ağzını kısabildiğince kısarak başını son bir kez daha eğdi, kahvaltısına döndü.

Wemmick benim durumu iyice kavramam için sözlerini dikkatle vurgulayarak, «İmdii,» dedi. «Sorgu faslı kapandığına göre, o şeyleri duyduktan sonra neler yaptığıma gelelim. Sizi bulmak için Garden Court'a gittim. Bulamayınca Bay Herbert'i aramağa, Clarriker'lerin oraya gittim.»

Büyük bir kaygıyla, «Onu buldunuz ya, umarım?» diye sordum.

«Onu buldum,» dedi Wemmick. «Kimsenin adını vermeden, işin ayrıntılarına da kaçmadan kulağını büktüm: sizin dairenizde veya yakınlarda bir yerde kalan birilerinden haberi varsa, ne bileyim, Tom mu, Jack mı, Richard mı, her kimse, bu kimseyi hazır siz ortalıkta yokken oradan uzaklaştırmasını söyledim.»

«Ne yapacağını şaşırmıştır, değil mi?»

«Çok şaşırdı ya. Hele ben, Tom mu, Jack mı, Richard mı işte her kimse onu şimdilik çok uzaklara aşırmanın tehlikeli olduğunu söyleyince hiç birşey anlayamadı. Ben size birşey söyleyim mi, Bay Pip? Şu durumda insan bir kez bir büyük kente gelmişse eğer, yapabileceği en iyi iş orada kalmaktır. Daha iyi bir yer bulunamaz bu durumda. Siperden ayrılmakta acele etmeyin. Sinin köşenize. Açık havaya çıkmak, diyelim yabancı bir ülkeye gitmek filân için ortalık biraz yatışıncaya dek bekleyin.»

Bu değerli öğüdü için teşekkür ederek Wemmick'e Herbert'in ne yapmış olduğunu sordum.

Wemmick, «Yarım saat eli ayağı kesilerek yığılıp kaldıktan sonra Bay Herbert bir tasarı kurdu,» dedi. «Bana, aramızda kalması koşuluyla birşey söyledi. Sanırım siz de biliyorsunuz, kendisi bir hanım kızla sözlüymüş; hanım kızın da yatalak bir babası varmış. Bu yatalak baba eskiden gemilerde baş katiplik, veznedarlık yaptığından şimdi de yatağı-

nı bir cumbanın önüne taşıtmış, ordan, yattığı yerden, ırmakta gelip geçen gemilere bakar dururmuş. Bu hanım kızla siz de tanışmış olsanız gerektir sanırım, değil mi?»

«Durumu biliyorum ama tanışmış değiliz.»

Doğrusunu isterseniz bu hanım kız beni, parasını har vurup harman savuran bir hovarda gözüyle gördüğünden Herbert için yararlı bir arkadaş olamayacağıma inanıyordu. Herbert bizi tanıştırmayı ilk önerdiği zaman kız öylesine çekimser davranmış ki Herbert'cik durumu bana açmak, tanışma törenini biraz ertelemek gerektiğini söylemek zorunda kalmıştı. Herbert'in mali durumunu gizliden gizliye düzeltmeğe başladığım zaman kızın bu tutumunu neşeyle sineye çekmeyi başarmış, onların bu konudaki görüşmelerini, düşlerini bir üçüncü kişiyle paylaşmak istemeyeceklerini doğal saymıştım. Zamanla Herbert bana, Clara'nın gözünde yükselmeğe başladığımı bildirmiş, Clara ile ben birbirimize Herbert aracılığıyla selamlar yollar olmuştuk. Gene de Clara'yı hiç görmemiştim. Her neyse, bu ayrıntılarla Wemmick'in kafasını şişirmedim.

Wemmick, «Bu cumbalı ev ırmak kıyısında, Limehouse ile Greenwick arasındaki koydaymış, sahibi de dürüst, namuslu bir dul-kadıncağız olup evin üst katında kiralık, möbleli bir dairesi varmış,» diye konuşmasını sürdürdü. «Bay Herbert de bana sordu, Tom mu, Jack mi, Richard ını her kimse onu bir süre için buraya alsak nasıl olur, diye. Ben de üç sebepten ötürü çok iyi olur dedim ki bu sebepleri şimdi size sıralayacağım. Efendiciğime söyleyim. Birincisi. Sizin her zaman gezip dolaştığınız çevrelerden tümüyle uzak, tam anlamıyla ücra bir köşe. İkincisi, kendiniz bu yerin semtine uğramaksızın, Herbert yoluyla Tom, Jack ya da Richard'dan haber alabilirsiniz. Üçüncüsü. Bir süre sonra, tehlike ortadan kalktığı zaman şu Jack mi, Tom mu, Richard mı her kimse onu, dışarı giden bir gemiye bindirip aşırmak isteyeceğiniz olursa, ırmak orada, hazır lop ayağınızın dibinde.»

Çok hafiflemiş, avunmuş olarak Wemmick'e teşekkür üstüne teşekkür ettim, sonra sözlerini sürdürmesini dile-

dim.

«Aman, efendim! Bay Herbert öyle bir sıkı tuttu ki bu işi, o akşam saat dokuzda, Tom mu, Richard mı, Jack mi, işte o bizim adını bilmek istemediğimiz kişi yeni evine bir güzel yerleşmişti bile. Eski kaldığı yere onun Dover'e çağrılmış olduğu söylendi. Kendisi gerçekten Dover Yolundan dolaştırılarak yeni evine götürüldü. İmdi, işin en güzel yönlerinden biri herşeyin siz yokken olup bitmesidir. Sizin yapıp ettiklerinizle ilginenler varsa dün o saatlerde sizin kilometrelerce ötede, bambaşka işler peşinde olduğunuzu elbet biliyorlardı. Böylelikle kuşkuları başka yöne çekip akılları karıştırmış olduk. Bu nedenle size dün gece kente dönseniz de evinize gitmemenizi öğütledim. Böylelikle durumu daha da karıştırmış oluyoruz, istediğimiz şaşırtmacaysa eğer.»

Kahvaltısını bitirmiş olan Wemmick buraya gelince saatine baktı, ceketini giymeğe davrandı. Ellerini kol yenlerine sokarken,

«Şimdi,» dedi. «Bay Pip, elimden geleni yaptığımı sanıyorum. Ama eğer başkaca yapabileceklerim varsa, (ancak Walworth açısından, özel ve kişisel olarak elbet), seve seve yaparım. Buyrun, işte adres. Bu akşam kendi evinize dönmezden önce buraya uğrayarak Tom, Jack ya da Richard'ı yoklayıp rahatının yerinde olduğunu kendi gözlerinizle görmenizde hiç bir sakınca yok. Zaten dün evinize dönmenizi istemeyişimin bir nedeni de buydu. Yalnız, bir kez kendi evinize gittikten sonra bir daha bu adrese uğramayın.» Ben şimdi onun kol yenlerinden çıkmış olan ellerini şükranla sıkmakta olduğumdan Wemmick, «Hiç bir şey değil, Bay Pip, hiç bir şey değil, inanın bana» dedi. Sonra, «Şimdi de son olarak çok önemli bir noktanın üstünde durmak, bunu size açıkça anlatmak istiyorum,» diyerek ellerini omuzlarıma koydu, ciddi bir fısıltıyla, «Bu gece fırsattan yararlanarak onun taşınabilir mallarına el koyun,» diye ekledi. «Başına ne geleceğini bilmeyiz. Taşınabilir malının başına birşey gelmesin.»

Bu konudaki düşünce ve duygularımı Wemmick'e an-

latabileceğimden hiç umudum olmadığı için açıklamaya kalkışmadım bile.

Wemmick, «Saatim geldi; yola çıkmam gerek,» dedi. «Yapacak daha ivedi işleriniz yoksa karanlığa dek burada kalmanızı öğütlerim size. Yorgun, tasalı olduğunuz yüzünüzden akıyor. Burada Yaşlı Babamızla haşır neşir olarak şöyle sessiz bir gün geçirmek, başınızı dinlemek iyi gelir. Babamız yakında kalkar. Sonra biraz da şey alırsınız, şey, hani bizim o domuzu unutmamışsınızdır, değil mi?»

«Elbette unutmadım.»

«İşte bir parça da onunla ilgilenirsiniz. Biraz önce kızarttığınız sucuk ondan yapılmaydı. Her yönden birinci sınıf bir hayvandı, doğrusu. Bir tadına bakın, hiç değilse eski günlerin hatırı için.» Sonra Wemmick neşeli bir sesle, «Hoşça kal, Yaşlı Babamız,» diye bağırdı.

Yaşlı Babamız içerden o ince sesiyle, «Peki, John, peki,» diye yanıtladı.

Çok geçmeden Wemmick'in ocağının başında uyuya kaldım. Yaşlı Babayla bütün gün karşılıklı uyuyup uyanarak pek güzel arkadaşlık ettik. Yemekte domuz buduyla evin bahçesinde yetişmiş olan sebzeler yedik. Yaşlı Babamıza kimi zaman canlı canlı, kimi zaman uykulu uykulu baş sallayıp durdum. Karanlık iyice bastığı zaman kaleden ayrıldım. Yaşlı Babamız akşam çayı için ekmek kızartmağa başlamıştı. Kızarttığı ekmeklerin sayısından, bir de duvardaki kapaklara sık sık göz atmasından, Miss Skiffins'in de çaya beklendiğini anladım.

KIRKALTINCI BÖLÜM

Irmak kıyısında gemi ve gemi donatım tezgahlarının bulunduğu mahalleye vardığımda saat sekizi vurmuştu. Havada insanın hoşuna giden bir talaş kokusu vardı. Köprünün berisindeki bu yöre, koyun yukarı ve aşağı bölümleri benim için yasyabancıydı. Irmak boyuna indiğimde aradığım adresin sandığım yerde olmadığını gördüm, kolay kolay da bulunamayacağını anladım. Mahallenin adı, Chink's Basin, Mill Pond Bank'di. Chink's Basin'e çıkmak için de Old Green Copper Ropewalk denilen sokaktan başka yol bilmiyordum.

Rıhtımlarda onarılmakta olan kaç türlü gemilerin, parçalanmak üzere kıyıya çekilmiş hangi hurdaların arasında yolumu şaşırdım, suların getirip bıraktığı çamurlar, yosunlar arasında, gemi onarma ve gemi parçalama tezgahlarının avlularında nasıl dönüp dolaşarak, yıllar önce emekliye çıkarılıp toprağa saplanmış kaç demir, kaç fıçı yığını, kereste destesi gördüm, kaç yanlış sokağa girip çıktım... önemi yok. Sayısız kez ereğimin ya berisine ya gerisine düşerek işe yeniden başladıktan sonra, birden bir köşeyi dönerek kendimi, hiç beklemediğim bir sırada Mill Pond koyunun kıyısında buldum.

O çevreye göre temiz, ferah bir yer sayılırdı. Rüzgârın dönüp dolaşmasına elverişli bir meydanı, üç beş ağacı vardı, bir de bir yel değirmeni kalıntısının yıkık gövdesi göze çarpıyordu. Old Green Copper Rope-Walk da burdaydı:

ayışığında şöyle-böyle seçebildiğim iki sıra kazık, yolun yerini belli ediyordu. Kazıklar çok eskilerden kalma, kocamış, dişleri dökülmüş tırmıkları andırmaktaydılar.

Koy kıyısındaki tuhaf görünümlü evlerin arasından ahşap cepheli, üç katı da cumbalı olan evi seçerek kapının üstündeki levhada Bayan Whimple adını okudum. Benim de aradığım ad bu olduğuna göre kapıya vurdum. Güleç, gürbüz, temiz-pak bir hanım kadın bana kapıyı açtı. Ne var ki Herbert hemen ortaya çıkarak kadının yerine geçti, beni hiç ses çıkarmadan bir oturma odasına alıp kapıyı örttü.

Bu tanıdık yüzü bu hiç tanımadığım yerde görmek, onun bu yabancı yerde kendi evindeymiş gibi rahat olması öyle garibime gitti ki! Ona da, odadaki tanıdık olmayan eşyalara, köşedeki camlı dolabın içindeki kristallerle porselenlere, şöminenin üstündeki deniz kabuklarına, duvardaki renkli taş basma resimlere bakar gibi yadırgayarak baktım. Bu resimler Kaptan Cook'un ölümünü, bir geminin suya indirilişini, Majeste Kral Üçüncü George'un Windsor Sarayının terasında duruşunu gösteriyordu. Kralın başında araba sürücülerinin kullandığına benzeyen bir takma saç, ayağında ise deri dizlik pantolon, çizmeler vardı.

Herbert, «İşler yolunda, Handel,» dedi. «Konuğumuz seni görmeğe sabırsızlanmakla birlikte durumundan hoşnut. Sevgili Clara'm babasının yanında. Aşağı ininceye dek beklersen sizleri tanıştırırım, sonra da yukarı çıkarız.. İşte Clara'nın babası!»

Bu arada yukardan ürküng homurtular duymağa başlamış olduğumdan belli ki duyduğum kaygı yüzüme de vurmuştu.

Herbert, «Zavallı, huysuz ihtiyarın biri,» dedi. «Ama onu şimdiye değin hiç görmüş değilim. Rom kokusunu alabiliyor musun? Elinden hiç eksik etmez.»

«Rom mu?»

«Rom ya! Herifin gut hastalığına Rom'un ne iyi geldiğini var sen çıkart. Sonra yiyecek içecekleri de kendi odasında, raflarda saklayıp ölçüyle, tartıyla veriyor. Oda değil, bakkal dükkânı gibi bir yer olsa gerek.»

O böyle konuşurken yukarki homurtular uzun bir kükreyişe dönüşmüş, sonra kesilmişti.

Herbert bunun açıklamasını yaparak, «Peynir tekerini kendi kesmekte direnirse böyle olur elbet,» diye belirtti. «Başka yerlerinin yanı sıra sağ eli de gutlu olan bir adam kaskalın Glouchester peynirini kesmekte diretirse elbet kendi elini de kesecektir.»

Yukarki baba elini kötü kesmiş olsa gerek ki ev yeni bir kükreyişle zangırdadı.

Herbert, «Bay Provis'in üst kata gelmesi Bayan Whimple için Tanrının bir nimeti sayılır,» diye ekledi. «Öyle ya, bu gürültüye başka kim dayanır? Tuhaf bir yer burası, değil mi, Handel?»

Gerçekten tuhaftı tuhaf olmasına da gözü çekecek denli temiz, derli-topluydu.

Ben böyle deyince Herbert, «Bayan Whimple eteği belinde tam bir ev hanımıdır,» diye yanıtladı. «Clara'cığıma öz anası gibi kol kanat geriyor, yoksa kızcağızım ne yapardı, bilmem. Handel, Clara anasız büyümüş, biliyor musun? Yukarki Zehirzemberek Hazretlerinden başka da kimsesi yok.»

«Aman, Herbert, adı gerçekten böyle değil ya bu adamın?»

«Yok canım, benim takdığım ad bu. Gerçek adı Bay Barley. Neyse, böyle kimsesiz, çöpsüz üzüm bir kızı sevmiş olmam ben kulunuz için ne büyük nimet, değil mi? Kimsesi bulunmadığına göre kendisinin de, benim de, herkesin de başımız dinç olacak demektir.»

Herbert bana daha önce de anlatmıştı ya şimdi yinelemekten geri kalmadı: Miss Clara Barley ile Hammersmith'deki bir okulda okurken tanışmışlar. Clara babasına bakmak için okulu bırakıp eve döndüğünde iki sevgili duygularını anaç Bayan Whimple'a açmışlar. Bayan Whimple da onların sevgilerini iyi yürekliliğine eşit bir ağız sıkılığı ve dikkatle destekleyip esirgemiş. Sevda konularıyla ilgili hiç birşeyin Baba Barley'e açılamayacağını hepsi de çok iyi biliyorlarmış çünkü Baba Barley gut hastalığı, rom ve nevale stokların-

dan daha duygusal hiç bir konu ile ilgilenebilecek yapıda bir adam değilmiş.

Baba Barley'in arkası hiç kesilmeyen homurtuları tavan atkısında titreşimler yarata dursun, biz usul usul bunları konuşmaktayken içeriye yirmibir yaşlarında, ufak tefek, çok güzel, koygun gözlü bir kız girdi. Elinde bir sepet vardı. Herbert hemen bu sepeti alarak, beni görünce pespembe kesilmiş olan kızı, Clara, diye tanıttı. Clara gerçekten çok sevimli, bir içim su gibi kızdı. İnsanın onu, Baba Barley denilen kötü devin tutsak alarak kölelik ettirttiği bir peri kızı sanacağı geliyordu.

Bir süre hoş-beş ettikten sonra Herbert sevgi, anlayış dolu bir gülüşle sepeti bana göstererek, «Şuraya bak,» dedi. «İşte babasının Clara'ya ayırdığı akşam yemeği. Bu, kızcağıza düşen ekmekle peynir dilimi bu da rom payı. Bunu ben içiyorum... Bu da Bay Barley'in yarın sabah için hazırlanmasını istediği kahvaltılıklar. İki koyun pirzolası, üç patates, çorbalık mercimek, biraz un, biraz yağ, bir çimdik tuzla bir sürü kara biber. Hepsini bir arada yahni yaptırtıp sıcak sıcak yiyor. Gut hastalığına ne iyi geliyordur, kimbilir!»

Herbert'in birer birer gösterdiği yiyeceklere Clara'nın hiç yakınmasız bakışında öyle cana yakın, yapmacıksız birşey vardı... Herbert'in sarılan koluna öyle masum, çekingen, gene de öyle güvenle, sevgiyle sokuluyordu ve öylesine uysal ve yumuşaktı ki... Mill Pond Bank, Chink's Basin, Old Green Copper Rope-Walk denilen bu yerde, Baba Barley'in homurtularıyla vınlayan bu tavan atkısının altında, savunmaya son derece gereksinimi olduğu öyle belli birşeydi ki milyon verseler Herbert'le onun arasına girmeyi düşünemezdim!

Ben genç kıza sevgi ve hayranlıkla bakarken homurtu gene yükselip bir kükreyişe dönüştü, sonra üst katta, tahta bacaklı bir dev tavanı delip üstümüze gelmek istermişcesine korkunç bir patırtı oldu. Bunun üzerine Clara Herbert'e dönerek,

«Babam beni çağırıyor, canım,» dedi, koşarak dışarı çıktı.

Herbert, «Al sana işte, Tanrıdan korkmaz kocamış kurt!» diye söylendi. «Şimdi ne istiyordur dersin, Handel, bil bakalım?»

«Bilmem ki,» dedim. «İçecek birşey mi?»

Herbert son derece güç bir bilmece çözümlemişim gibi coşkuyla, «Tam üstüne bastın,» dedi. «İçkisini suyla karıştırıp masa üstündeki bir kâsede hazır bulunduruyor. Bekle, şimdi Clara'nın onu doğrultup içkisini verdiğini duyacaksın. Hayda, İşte!» Bir kükreme daha oldu, bunu uzun süren bir sarsıntı izledi. Derken ortalığa sessizlik çökünce Herbert, «Şimdi,» diye ekledi. «Baba Barley içkisini içiyor.» Tavan atkısı gene bir homurtuyla sarsılınca Herbert, «Şimdi de gene sırtına yaslandı,» dedi.

Az sonra Clara aşağı indi. Herbert yanıma katıldı, yukarıya, dostumuzu görmeğe çıktık. Barley'in kapısının önünden geçerken onun içerde boğuk sesle, rüzgâr gibi yükselip alçalan bir makamla tekerlemeye benzer birşeyler mırıldandığını duyduk. Tekerlemeyi, içindeki uygunsuz bir takım istemleri iyilik dilekleriyle değiş-tokuş ederek aşağıya veriyorum.

«Heyamola, heyamola, Tanrı senden razı ola. Bana derler Billy Barley. Bana derler Billy Barley, Tanrı senden razı ola. Gel bak koca Billy Barley, tutmaz olmuş ayağı eli. Neylersin Tanrı buyurmuş, koca torik karaya vurmuş, yatar durur Billy Barley. Heyamola, heyamola, Tanrı senden razı ola...»

Herbert bana Baba Barley'in gece gündüz demeden böyle tekerlemelerle kendini avuttuğunu, aydınlık saatlerdeyse, kolaylık olsun diye başucunda duran teleskopla ırmağı seyrettiğini anlattı.

Provis'i evin üst katındaki iki küçük ama aydınlık, havadar odaya rahatça yerleştirmiş olduklarını gördüm. Bay Barley'in gürültüsü buradan, aşağıya oranla daha az duyuluyordu. Provis hiç bir telaş belirtisi göstermiyordu; gerçekten de söze değer hiç bir telaşa kapılmamış olduğu anlaşılıyordu. Üzerine bir yumuşaklık gelmiş gibi göründü bana... Anlatılmaz bir değişimdi bu; nasıl diye sorsanız ne o

gün, ne de daha sonra, anlatamazdım, gene de kesindi, belirgindi.

O gün başımı dinlemek fırsatını bulmuş olduğumdan sağlam kafayla düşünebilmiş, bunun sonucu olarak da ona Compeyson konusunda hiç birşey söylememeğe karar vermiştim. Neme gerek, bir de bakarsınız içindeki kin yüzünden Compeyson'un peşine düşer, bu yüzden gözü dünyayı görmeyerek kendi başını yerdi. Böylece Herbert'le birlikte Provis'in ocağının başına oturduğumuz zaman ilk işim ona, Wemmick'in sağ duyusuna ve bilgi kaynaklarına güvenip güvenmediğini sormak oldu.

Provis, «Elbette, canım oğlum, elbette,» diyerek ciddî ciddî baş salladı. «Jaggers'in bilmediği yoktur.»

«Öyleyse söyleyim sana: Ben Wemmick'le görüştüm. Buraya da onun öğütleriyle uyarılarını anlatmağa geldim.»

Herşeyi, yalnızca Compeyson'dan söz etmeyerek ayrıntılarıyla anlattım. Wemmick'in Newgate Zindanında (görevlilerden mi, mahpuslardan mı bilmem), Provis'in kuşku altında olduğunu, benim evin gözetlendiğini duymuş olduğunu belirttim. Wemmick onun bir süre için ortalıkta dolaşmamasını, benim ondan uzak durmamı, sonra da İngiltere'den ayrılmamızı salık vermişti. Yolculuk zamanı gelince ben de onunla birlikte gidecek ya da Wemmick güvenlik yönünden daha uygun görürse onu izleyecektim. Bundan sonra ne olup biteceği konusuna değinmedim. Zaten şimdi onu böyle yumuşamış, benim yüzümden canını tehlikeye atmış durumda görmüştüm ya, bu konuda ben de açıkça, dinç-gönülle düşünemez olmuştum. Daha çok paralar harcayıp, daha gösterişli bir yaşam sürmeye gelince, yarın ne olacağımızı bilemediğimiz şu güç dönemde böyle girişimlere kalkışmak en azından gülünç kaçmaz mı, diye ona sordum.

Velinimetim sözlerimin doğruluğunu yadsıyamadı. Bütün konuşmamız boyunca çok aklıbaşında davrandı, doğrusu. Dönüp gelmesinin çılgınca bir serüven olduğunu, bunu başından beri bildiğini söylüyordu. Bu serüveni bir ölüm-kalım sorununa dönüştürmemek için elinden geleni yapacakt . Çevresinden gördüğü yakın yardım sayesinde güven-

likte olduğuna da candan inanmaktaydı.

Bu arada ateşe bakarak derin bir düşünceye dalmış olan Herbest lâfa karışarak Wemmick'in söylediklerini dinlerken aklına gelen, üstünde durmağa değer bulduğu bir düşünceyi ortaya attı.

«Handel, ikimiz de usta birer kayıkçıyız. Sırası gelince onu bir tekneye bindirip biz uzaklaştırabiliriz buradan. Böylelikle kayık, kayıkçı kiralamak gereği kalmaz; herhangi bir kuşku uyandırmak olasılığı da ortadan kalkar. Ne denli az kuşku uyandırsak, o denli kârdır. Mevsime filân bakmasan da Temple'nin su kıyısındaki merdivenine bir kayık çeksen, ırmakta sık sık küreğe çıkmayı huy edinsen iyi olmaz mı, ha, ne dersin? Bir kez bunu huy edindin mi kimse aldırış etmez, oralı bile olmaz artık. Yirmi kere yap, yirmi birincisinde göz atan olmaz; elli kez yap, elli birincisinde görmezler bile..»

Bu tasarı hoşuma gitmişti; hele Provis bayıldı. Tasarıyı ivedilikle uygulamaya karar verdik. Kürek çekerken köprünün altından, Mill Pond Bank'in önünden filân geçecek olursak Provis bizi hiç tanımazlıktan gelecekti. Beri yandan bizi gördüğü zaman, işler yolundaysa doğuya bakan penceresinin güneşlik perdesini indirecekti.

Görüşmemiz böylece sona erip herşey kararlaşınca eve dönmek üzere ayağa kalktım. Herbert'e, birlikte çıkmazsak daha iyi olacağını söyledim. Ben ondan yarım saat önce yola düzülecektim.

Provis'e, «Gerçi burada, benim yanımda olduğundan daha güvenliktesin, gene de seni bırakıp gitmek içime sinmiyor,» dedim. «Allahaısmarladık.»

Provis ellerime sarılarak, «Oğlum benim,» dedi. «Bir daha ne zaman görüşürüz, bilmiyorum ama allahaısmarladık, demek hoşuma gitmiyor. İyi geceler, diyelim, daha iyi!»

«İyi geceler. Herbert aramızda hemen her gün haber getirip götürecek. Yola çıkma zamanı geldiği zaman da benim hazır olacağıma inanabilirsin. İyi geceler. Sağlıcakla kal!»

Onun kendi odasında kalmasını daha uygun bulduk. Pro-

vis sahanlığa çıkarak yolumuzu aydınlatmak için merdivenden aşağı doğru lamba tuttu. Dönüp bakınca, onun geldiği o ilk geceyi ansıdım; o zaman ben yukarıda, o aşağıda, merdivendeydi; gün gelip ondan ayrılırken böyle tasalanacağımı, içimde böylesi bir ağırlık duyacağımı o zaman söyleseler dünyada inanmazdım.

Kapısının önünden geçerken Barley Baba'nın hâlâ homurdanarak sövüp saydığını duyduk. Besbelli bu arada homurdanıp sövmeğe ara vermemişti, bundan sonra da caymağa hiç niyeti yok gibiydi.

Merdiven dibine indiğimizde, Herbert'e burada da Provis adını kullanmış olup olmadıklarını sordum. Herbert «Elbet ki hayır; kiracının adı Bay Campbell'dir,» diye yanıtladı. Anlattığına göre Bay Campbell konusunda bilinen şeyler Herbert'e emanet edildiği, Herbert'in de onun rahat, sessiz bir yaşam sürmesini sağlamak için elinden geleni yapmakta olduğu imiş. Bayan Whimple ile Clara'nın oturmuş nakış işledikleri odaya girdiğimizde ben Bay Campbell'le özel olarak ilgilendiğimi hiç dışarı vurmayıp kendime sakladım.

O güzel, kara gözlü kızla onun vefalı aşkının bekçiliğini yapan anaç kadına iyi geceler dilediğim zaman Old Green Copper Rope - Walk denilen bu yeri yepyeni gözlerle görmeğe başlamıştım. Baba Barley varsın dağlar kadar kocamış olsun, gece - gündüz ağız dolusu sövgüler savursun.. Bu ev onun tüm huysuzluğunu kapatmaya yetecek bir gençlik, sevgi, güven ve umutla dolup taşmaktaydı ya. Derken aklıma Estella, Estella ile ayrılışımız geldi; içim ezilerek eve döndüm.

Temple'de herşey her zamanki gibi sessiz, dingindi. Daha bir gün öncesine dek Provis'in oturduğu katın pencereleri karanlık, kıpırtısızdı, şimdi. Garden Court Avlusunda da kimsecikler yoktu. Daireme çıkan merdiveni tırmanmazdan önce havuzun çevresini iki, üç kez dolaştım ama beni izleyen, gözetleyen olmadı.

Biraz sonra eve dönüp başucuma gelen Herbert de (yorgun, sıkıntılı olduğumdan hemen yatmıştım), ayni şeyi söyledi. Sonra pencerelerden birini açıp ay - aydınlık geceye

bakarak, avlunun dua - dışı saatlerdeki kilise avluları kadar göksel bir sessiz ve bomboşluk içinde uzandığını bildirdi.

Ertesi sabah hiç gecikmeden kayık edinmeğe giriştim. Hemen bulduğum sandal - Temple'ın ırmak kıyısındaki merdivenine, birkaç dakikada ulaşabileceğim bir yere getirilip bırakıldı. Kimi zaman Herbert'le, kimi kez tek başıma, talim yaparmış gibi sık sık küreğe çıkar oldum. Soğuk, yağmur, tipi demeden çıkıyordum. Öyle ki ilk birkaç günden sonra kimse benimle ilgilenmez oldu. Önceleri Blackfriars Köprüsünün yukarı dolaylarında geziniyordum. Gel-git saatleri değiştikçe Londra Köprüsüne doğru açılmaya başladım. O günlerde Eski Londra Köprüsü denirdi buraya. Gel-gitin kimi saatlerinde sular hızlı akıntılarla anaforlar yaptığından ırmağın bu yöresinin adı tehlikeliye çıkmıştı. Neyse ki ben öbür kayıkçılara baka baka bu akıntıları aşmasını öğrenmiştim. Böylece, Pool'a yanaşıp kalkan gemilerin arasından kürek çekerek Erith'e doğru yönelir oldum.

Mil Pond Bank'den ilk geçerken çifte kürekleri Herbert' le birlikte çekiyorduk. Hem gidişte, hem dönüşte cumbalı evin üst katındaki doğuya bakan pencerenin perdesinin indirildiğini gördük. Herbert haftada en azından üç kez oraya gidiyordu. Getirdiği haberlerin hiç biri kaygı verecek nitelikte değildi. Gelgelelim ortada kaygıyı, telâşı gerektirecek bir durum olduğunu ben biliyordum ya. Hep gözetlenmekte olduğum duyusunu içimden söküp atamıyordum. Böyle bir kuşku insanın içine bir kez düşmeyegörsün, bir daha rahat dirlik bilmez olursunuz. Kaç zavallı masum kişinin. beni gözetliyorlar diye günahlarını aldığımı sorsanız, sayısını bilemem!

Kısacası içim, gizlenmekte olan o gözü-kara adam adına hep korku doluydu. Herbert birkaç kez bana, akşam karanlığında pencere başında durup ırmaktan akan sulara bakmayı, bu sularla sulardaki herşeyin Clara'dan yana aktıklarını düşünmeyi sevdiğini söylemişti. Gelgelelim ben, ırmağa baktıkça, korkuyla, karamsarlıkla, suların Magwitch'den yana aktıklarını, yüzeydeki herhangi bir kara noktanınsa, sessizce, amansızca, hızla onu yakalamağa giden düşmanları olabileceğini düşünüyordum.

KIRKYEDİNCİ BÖLÜM

Duruma hiçbir değişiklik getirmeyen, olaysız birkaç hafta geçti. Wemmick'den bir işaret bekliyorduk ama o hiç ses etmiyordu. Öyle ki onu Küçük Britanya Sınırları dışında tanımamış, Kalede candanlıkla el üstünde tutulmamış olsam onun dostluğundan kuşkuya bile düşebilirdim. Ne var ki ondan kuşkulanmak aklımın ucundan bile geçmedi.

Para işlerim hiç de parlak değildi. Alacaklılar dalıma binmeğe başlamışlardı. Dahası kendim de para (demek istediğim cepteki hazır para) sıkıntısı çeker olmuştum. Bunu gidermek için yüzüklerimle, iğnelerimden kolay satılabilecek olanları paraya çeviriyordum. Duygularımla, tasarılarımın böyle sallantıda olduğu şu sürede velinimetimden başkaca para çekmenin taş yürekli bir dolandırıcılık sayılacağını düşünüyordum. Bu yüzden onun cüzdanını hiç açmadan Herbert'le geri yolladım. Kimliğini ortaya vurduğundan bu yana onun açık-elliliğinden yararlanmamış olmak, içime (gerçek mi, yapmacık mı olduğunu bilemiyeceğim), bir rahatlık veriyordu.

Zaman geçtikçe içimde, Estella'nın evlenmiş olduğuna değgin bir duygu kökleşmeğe başlamıştı. Kesin bir inanca çok benziyordu bu duygu, gene de doğrulanmasından korktuğum için gazete okumaktan kaçınıyordum; son görüşmemizi ayrıntıları ile anlatmış olduğum Herbert'e de, bana Estella'nın sözünü hiç açmasın diye yalvarmıştım. Pürçüm pürçüm yellerde savrulan bu zavallı umut paçavrasına sarınmakta niçin

direniyordum? Ne bileyim! Bunu okuyan sizler, daha geçen yıl, geçen ay, geçen hafta, buna benzer bir tutarsızlık yapmadınız mı? Biliyor musunuz neden yaptığınızı?

Mutsuz bir yaşam sürüyordum artık. Hele, sıra dağlar arasındaki yüce bir doruk gibi bütün kaygılarıma egemen olan en büyük kaygım bir saniye bile gözümden gitmiyordu. Ne var ki içimde korku yaratacak yeni bir olay da yoktu. İstediğim kadar uykumdan, «Ele geçti,» diye yüreğim ağzıma gelerek sıçrayayım; geceleyin Herbert eve döndüğü zaman istediğim kadar yatağımda doğrulup oturayım, «Acaba kötü haberin kanatlarıyla hızlandı da, her zamankinden acele mi yürüyor?» diye içim ezilerek kulak kesileyim.. bütün bunlara, buna benzer daha bir sürü kaygılara karşın yaşantımızın gündelik akışı sürüp gidiyordu.

Kayıkla ırmağa açıldığım kimi günlerde gel-git durumları yüzünden Eski Londra Köprüsünün akıntılar, buruntularla sarılı olan dubalarıyla kemerleri arasından geçemiyerek tekneyi, sonradan bizim merdivene çeksinler diye, Gümrük Binasının yakınındaki bir iskeleye bırakmak zorunda kalıyordum. Bunda bir sakınca görmüyordum çünkü bu yüzden ırmaktaki gemicilerle kayıkçılar, benimle ve teknemle daha çok haşır neşir oluyorlardı. Bu önemsiz durum, şimdi size anlatmak zorunda olduğum iki önemli karşılaşmaya yol açtı.

Şubat sonlarına doğru bir akşam üzeri ortalık kararırken iskeleye yanaştım. Sular çekilirken Greenwich'e kürek çekmiş, sonra suların kabarmasıyla birlikte dönmüştüm. Gündüzün açık olan hava gün batımında sislenmiş olduğundan iskeleye yanaşırken çok dikkatli manevra yapmam gerekiyordu. Gidişte de, dönüşte de Provis'in penceresindeki işareti görmüştüm. İşler yolundaydı.

Rutubetli, soğuk bir gece olduğundan hemen yemek yiyerek içimi ısıtmayı tasarladım. Eve dönme saatinden önce de önümde sıkıntılı, yapayalnız saatler uzandığından, yemekten sonra tiyatroya giderim, diye düşündüm. Bay Wopsle'ın (bilmem ki, başarısını sürdürdüğü, diyebilir miyiz?) tiyatro, ırmağın o yakasındaydı. (Şimdi yerinde yeller esiyor). Ben de

oraya gitmeye karar verdim.

Bay Wopsle'nin dram sanatını canlandıracağı yerde bu sanatın gerilemesinde payı bulunduğunu bilmez değildim. Tiyatronun ilânları yoluyla onun soylu bir küçük kız, bir de maymunla ilgili bir oyunda sadık bir Kara Adam'ı canlandırdığını, içim kararak öğrenmiştim. Herbert de onu, kan içici bir Tatar rolünde görmüş; pancar gibi kıpkırmızı yüzüyle her yanı çıngıraklarla kaplı acayip başlığı, gülünçlü halleri karşısında kahkahadan kırılmıştı.

Yemeğimi, Herbert'le Coğrafya Lokantası diye ad takmış olduğumuz bir lokantada yedim. Masa örtülerinin her karışında yer-yuvarının şarap sürahilerinin dipleriyle çizilmiş halkaları, bıçakların her birinin üzerine salçayla çizilmiş kıyı şeritleri vardı. (Zaten bugün bile Londra Belediye sınırları içinde Coğrafya Lokantası denilemiyecek bir aşevine pek raslayamazsınız ya!)

Önümüzdeki zamanı ekmek kırıntılarının arasında uyuklayıp, gaz lambalarını süzerek, gelip geçen çorba kâselerinin buharlarıyla pişerek geçirdim. Sonra yavaş yavaş kendimi toparlayarak tiyatroya yollandım.

Sahnede, Majestelerinin Bahriyesinden bir lostromonun öyküsü oynamaktaydı. Kendisi, (pantolonunun kimi yerleri pek dar, kimi yerleri de pek bol olmasa daha iyi olurduysa da), pırlanta gibi çocuktu, doğrusu. Karşısına her çıkanın şapkasını gözünün üstüne devirmek gibi bir alışkanlığı olmakla birlikte güzel huylu, yürekli bir insandı. Bir de son derece yurtsever olmasına karşın, kimsenin vergi ödemesini nedense istemiyordu. Cebinde, çıkınlanmış helvaya benzer bir kese para vardı. Bu paraya güvenerek, büyük şenlikler arasında, bir hanım kızla evlendi. Düğünde Portmouth kentinin tüm ahalisi (son nüfus sayımına göre dokuz kişiydiler), deniz kıyısına üşüştüler, ellerini uğuşturup birbirleriyle tokalaşarak, «Doldur! Doldur!» diye tempo tuttular.

Ne var ki esmer suratlı bir Alçak (bizim lostromo onun yüreğinin de yüzü gibi kapkara olduğunu açıkça söylüyordu), kendi gibi Alçak olan iki arkadaşına dünya âlemin başını derde sokmalarını önerdi. Bu öneri de (Alçağın aile-

sinin büyük siyasal nüfuz sahibi olması sayesinde) öyle ba şarıyla önerildi ki işleri yeniden düzene sokmak gecenin yarısını aldı. O zaman bile ancak ak başlıklı, kara dizlik çoraplı, kırmızı burunlu, şirin, iyi yürekli bir bakkalın çabalarıyla başarılabildi. Ufak tefek bakkal elinde bir demir ızgara ile bir sallangaçlı saatin içine saklanmış, konuşulanları dinliyor, eğer beğenmezse saatten dışarı eğilerek konuşanı, kafasına arkadan ızgara ile vurup bayıltıyordu.

Derken, o zamana değin hiç görüp duymamış olduğumuz Bay Wopsle, Amiralin yüksek söz ve mevki sahibi bir adamı olduğunu belli eden nişanları, şeritleriyle ortaya çıkarak Alçak'ların hemen o saat zindana atılacaklarını, lostromoya da yaptığı kamu hizmetlerinin ufak bir karşılığı olarak Amirallik Flamasını getirdiğini bildirdi. O çelik sinirleri en sonunda biraz gevşeyen aslan lostromo yaşaran gözlerini, saygılı bir tavırla, flamaya sildi. Sonra neşesi yerine geldi ve «Devletlimiz» diye çağırdığı Bay Wopsle'ın elini sıkmak için izin istedi. Bay Wopsle büyük gönüllü bir ağırbaşlılıkla elini uzatmıştı ki bütün «ahali» bir köy dansı oynamaya başlayınca kendini sahnenin tozlu bir köşesinde buldu. Bu sıkışık köşeden üzgün gözlerle seyircileri süzerken beni seçti.

Sahneye konulan ikinci parça en yeni Noel miydi? Birinci perdede, kırmızı yün çorap, kırmızı perde püsküllünden yapılmış saçları, kocaman fosforlu yüzü ile bir mağarudu şimşek yapımcısı olarak çalışan; boğuk sesli, dev yapılı efendisi yemeğe geldiği zaman korkudan dizleri titreyen kişinin gerçekte Bay Wopsle olmasından kuşkulanarak çok üzüldüm, doğrusu.

Neyse ki dostumuz bir süre sonra daha sevimli bir kişiliğe bürünmüş olarak karşımıza çıktı. Bu perdede cahil, kaba bir çiftçinin kızına yaptığı kötülükler yüzünden Aşk Perisine bir yardımcı gerekiyordu. Çiftçi Baba bir un çuvalına girerek birinci kat penceresinden, kızının sevdiği gençin üstüne atlayacak kadar ileri gidince Aşk Perisi, tumturaklı konuşan, hünerli bir Büyücüyü yardıma çağırdı. Kaf Dağının ardından biraz sendeliyerek çıkagelen (sarsıntılı bir

yolculuk geçirmiş olsa gerekti), başında uzun, sivri tepeli bir külâhı, kolunun altında da bir büyü kitabı bulunan Büyücü, meğer bizim Wopsle değil miymiş? Büyücümüzün yeryüzündeki başlıca işleci, öylece durup, çevresindekilerin konuşmalarına, türkülerine, oyunlarına, dürtüşlerine, yüzüne karşı rengârenk alevler parlatmalarına seyirci kalmak olduğundan, bol bol boş zamanı vardı. Bunu da benden yana büyük bir şaşkınlıkla gözünü dikip bakarak geçirdiğini algılamak, doğrusu tuhafıma gitti.

Bay Wopsle'ın üstümden ayrılmayan gözlerinin giderek donuklaşmasında, kafasında bir sürü şeyler evirip çevirerek gitgide kafası karışır gibi bakışında öyle ilginç bir şey vardı ki bir türlü akıl erdiremiyordum. Büyücü kocaman bir saat kılıfı içinde gökyüzüne uçup gittikten çok sonra, ben hâlâ onun bu tuhaf tutumunu düşünüyor, buna hâlâ bir anlam veremiyordum.

Bir saat sonra tiyatrodan çıktığımda gene bu durumu düşünmekteydim ki Bay Wopsle'ı kapı dibinde beni bekler buldum.

«Merhaba, nasılsınız,» diyerek elini sıktım; yanyana yola düzüldük. «Salonda beni seçtiğinizi gördüm, Bay Wopsle.»

«Sizi mi, Bay Pip? Elbet seçtim sizi. Ama ya ötekisi?»

«Hangi ötekisi?»

Bay Wopsle gene gözleri dalıp giderek, «Çok tuhaf şey doğrusu ama kalıbımı basarım oydu,» dedi.

Telâşa kapılarak, Bay Wopsle'dan sözlerini açıklamasını rica ettim.

Bay Wopsle hep o dalgınlıkla, «Siz olmayaydınız o adam gözüme çarpar mıydı bilmem,» dedi. «Kesinlikle evet, diyemezsem de sanırım, evet, gene de gözüme çarpardı.»

Elimde olmayarak, eve girerken yaptığım gibi dönüp çevreme bakındım, çünkü Bay Wopsle'nin bu bilmeceli sözleri içimi ürpertmişti.

Bay Wopsle, «Yok, ortalıkta değildir artık,» dedi. «Daha ben sahnedeyken çıkıp gitti. Gördüm onu.»

Kuşkudan öylesine diken üstündeydim ki elimde olmayarak bu zavallı oyuncudan bile kuşkulanasım geldi. Ağzımdan

lâf almak için beni kapana kıstırmağa çalışıyor olabilirdi. Bu yüzden ona şöyle bir baktımsa da sesimi çıkarmadım.

«Bay Pip, önceleyin ikiniz birlikteymişsiniz gibi gülünç bir sanıya kapıldım. Sonra baktım, hortlaklar gibi arkanıza geçip oturmuştu da siz onun farkında bile değildiniz.»

İçimi gene bir ürpermedir aldı, ne var ki hiçbir şey söylememeye kararlıydım, çünkü oyuncu beni belki de sınıyor, bu sözleriyle Provis arasında bir bağlantı kurmamı sağlamak istiyordu. Tiyatrodaki adamın Provis olmadığını yüzdeyüz kesinlikle biliyordum elbet.

«Şu halime şaşıyorsunuz sanırım, Bay Pip. Şaştığınızı görebiliyorum, daha doğrusu. Öyle şaşılası birşey ki ama! Size anlatacaklarıma inanmak bile istemeyeceksiniz. Siz anlatsanız, ben de inanmak istemezdim.»

«Öyle mi?»

«Öyle ya! Bay Pip, bilmem anımsıyor musunuz; çok eskiden, siz daha küçümencik bir çocukken bir Noel akşamı Gargery'lerde yemek yiyorduk. Kapıya askerler geldilerdi de ellerindeki kelepçeyi onartmak istediler di, hani?»

«Hem de bugünmüş gibi aklımda.»

«Hani iki hapisane kaçkınını arıyorlardı, biz de katıldıydık onlara da Gargery seni omzuna aldıydı, ben de önden gidiyordum, siz de bana yetişmeğe çalışıyordunuz, elinizden geldiğince?»

«Hepsini çok iyi anımsıyorum.».

En son söylediklerinin dışında herşeyi onun sandığından çok daha iyi anımsıyordum hem de!

«Öyleyse bu iki mahkûma bir hendekte rasladığımız da aklınızdadır, değil mi? Aralarında bir boğuşma olduydu da birisi öbürkünün yüzünü paramparça ettiydi, hani?»

«Şimdi bile görür gibi oluyorum.»

«Askerler meşaleler yakıp iki kaçkını ortaya almışlardı. Biz de onlarla birlikte, o kapkara batakların üstünden mahkûmlar gemisine gittik. Meşalelerin ışığı kaçkınların yüzüne vurmuştu. Bunu hele özellikle anımsıyorum: Meşalelerin ışığı yüzlerine vurmuştu, oysa bunun dışında çepeçevre gecenin karanlığı ile kuşatılmış durumdaydık.»

«Evet,» dedim. «Ben de anımsıyorum bunların hepsini.

«Bay Pip, işte bu iki kaçkından biri bu gece sizin arkanızda oturuyordu. Omzunuzun üstünden gördüm.»

İçimden kendi kendime: «Yavaş gel, oğlum,» dedim. Sonra Bay Wopsle'a,

«Kaçkınlardan hangisini gördüğünüzü sanıyorsunuz?» diye sordum.

Oyuncu hemen, «Dayağı yeyip yüzü paralananı,» diye yanıtladı. «Gördüğümün o olduğuna yemin bile edebilirim! Düşündükçe inancım daha da kesinleşiyor.»

Elimden geldiğince, hiç önemsemiyormuş numarası yaparak, «Çok tuhaf doğrusu,» dedim. «Çok tuhaf birşey.»

Bu konuşma içimdeki tedirginliği nasıl bin kat daha artırdı. Compeyson'un «hortlak gibi» ense kökümde oturmuş olduğunu düşündükçe nasıl anlatılmaz bir dehşete kapıldım.. ne denli üstünde dursam azdır! Öyle ya, kaçkınımı gizlediğimden bu yana Compeyson'u eğer birkaç dakikacık unutabilmişsem bu gece tiyatroda, yani onun bana en yakın olduğu sırada unutabilmiştim. Bunca zamandır gösterdiğim dikkatten sonra böylesi bir dalgınlık yaparak gafil avlandığını düşünmek kanımı donduruyordu: Compeyson'u uzakta tutmak için araya yüz tane kapı çekip, yüzünü de kapadıktan sonra onu dirseğimin dibinde buluvermiştim sanki.. Sonra onun oraya salt benim peşimden gelmiş olması kuşku kaldırmazdı; gözle görünür bölümü ne denli az olursa olsun Tehlikenin ayakta olduğu, çevremizde sürekli gezdiği de öyle.

Bay Wopsle'a arkamdaki adamla ilgili birkaç soru sordum. Adam ne zaman girmişti salona? Bay Wopsle bunu bilemiyordu. Beni görmüştü, sonra da omzumun üstünden, öteki adamı görmüştü. Gördüğünden bir süre sonra çıkartmıştı onun kim olduğunu. Gelgelelim onun benimle, köydeki çocukluk çağımla bir ilişkisi olduğunu, başlangıçtan beri hayalmeyal sezmişti... Giyimi nasıldı bu adamın? Düzgün, pahalı ama gösterişsizmiş. Wopsle onun karalar giymiş olduğunu sanıyordu.. Yüzünde yara izine benzer birşey var mıydı? Yok, Wopsle yara izi olduğunu sanmıyordu. Ben de sanmıyordum. Gerçi sıkıntılı, dalgın olduğumdan çevremdekilerle

ilgilenmemiş, gene de öyle, yara-bere izli birini görsem büyük bir olasılıkla dikkatime çarpardı.

Bay Wopsle benim sorduklarımın hepsini yanıtlayıp kendi gördüklerinin de hepsini anlattıktan sonra gecenin yorgunluğunu alacak birşeyler ısmarladım ona. Daha sonra ayrıldık. Gece yarısıyla sabahın biri arasında Temple'a vardım. Avlu kapıları kapalıydı. İçeri girip, evime girerken çevrede kimsecikler görmedim.

Herbert benden önce gelmişti. Ateş başında çok ciddî bir danışma yaptık. O gece olup bitenleri Wemmick'e anlatmaktan, kendisinin işaretini beklediğimizi bildirmekten başka elimden gelen hiçbir şey olmadığı sonucuna vardık. Kaleye pek sık gidersem Wemmick'in üstüne kuşku çekebileceğimi düşünerek ona mektup yazdım. Yatmazdan önce hemen yazdım mektubu, çıkıp hemen postaladım. Çevrede gene kimsecikler görmedim. Herbert de, ben de, iyice dikkatli olup tetik basmak dışında hiçbir şey yapamıyacağımız kanısında birleşiyorduk.

Gerçekten de dikkatte hiç kusur etmiyorduk; eskisine oranla bin kat daha dikkatliydik. Hele ben, küreğe çıkmadığım zamanlar Chink's Basin'in semtine uğramıyordum. Kayıkla oradan geçerken de, Mill Pond Bank kıyılarına, hiçbir özel ilgi göstermeksizin geçip gidiyordum.

KIRKSEKİZİNCİ BÖLÜM

Geçen bölümde değindiğim karşılaşmalardan ikincisi, birincisinin hemen ardından geldi. Teknemi gene köprünün altındaki iskeleye bırakmıştım. Daha erken bir ikindi saatiydi. Yemeği nerede yiyeceğimi bilemiyerek dolaşırken Cheapside'a saptım; ağır ağır yürümeğe koyuldum. Bu cıvıl cıvıl ana-yoldan gelip geçmekte olan insanların en kararsızı, hiç kuşkusuz şu sırada bendim. Derken birisi arkamdan yetişerek kocaman eliyle omzumu kavradı. Bay Jaggers'di bu. Koluma girdi.

«Ey, Pip. Ayni yönde yürüdüğümüze göre birlikte yürüyebiliriz. Nereye, böyle?»

«Temple'a sanırım,» dedim.

«Bilmiyor musun?» diye sordu Bay Jaggers.

Hiç değilse bu sorgulamada altta kalmayacağıma sevinerek, «Gerçekten bilmiyorum çünkü daha kararımı vermedim,» diye yanıtladım.

Bay Jaggers, «Yemek yiyeceksin değil mi?» diye sordu. «Hiç değilse bunu itiraf etmekten çekinmezsin sanıyorum.»

«Yok, çekinmem,» dedim.

«Verilmiş bir sözün olmadığını itiraf etmekten de çekinmezsin, değil mi?»

«Verilmiş bir sözüm olmadığını itiraf etmekten de çekinmem.»

«Öyleyse,» dedi Bay Jaggers. «Gel akşam yemeğini birlikte yiyelim.»

Gitmemek için bir özür ileri sürmek üzereydim ki vasim, «Wemmick de geliyor,» dedi.

Bunun üzerine özürümü hemen kabule dönüştürdüm: (Söylemiş olduğum ilk birkaç sözcük iki yana da çekilebilirdi). Böylece Cheapside'dan geçip Küçük Britanya'ya saptık. Dükkân vitrinlerindeki parlak ışıklar birer birer yanmağa başlamıştı. Akşam üzerinin civcivli kalabalığında, merdivenlerini koyacak yer bulmakta güçlük çeken sokak fenercileri vızır vızır oraya buraya, bir aşağıya, bir yukarıya koşuşarak, gitgide koyulaşan sisin içinde kızıl ışıktan gözler açmaktaydılar. Hummums'daki gece lambasının o heyula duvarda açtığı ak ışık gözleri gibi, yalnız daha çok sayıda...

Küçük Britanya'daki yazıhanede her zamanki gibi, iş gününü sona erdiren mektup yazma, el yıkama, şamdan söndürme, kasa kilitleme törenleri yapıldı. Ben, işim olmadığından, Bay Jaggers'in ocağının başında bekliyordum. Alevlerin dalgalı ışığında, raftaki o iki maske benimle şeytansıl bir «ce-e» oyunu oynarmış gibi gözüküyorlardı. Jaggers'in her zaman yazı yazdığı köşeyi sönük ışıklarıyla aydınlatan iki ucuz, şişman mum da kirli, kefenimsî bezlere sarılmıştı: Darağacına giden müvekkilleri anımsatmak istercesine...

Üçümüz birlikte bir kira arabasına atlayıp Gerrad Sokağına gittik. Jaggers'in evine varır varmaz sofraya oturduk. Wemmick'in Walworth Kişiliğine bu evde en ufak bir bakışla bile değinmek gerçi aklımın ucundan geçmezdi. Ama arada bir onunla gözgöze gelip gülümsemeye de bir diyeceğim yoktu. Gelgelelim taş çatlasa başaramıyordum bunu. Wemmick bakışlarını ne zaman sofradan kaldırsa Jaggers'e çeviriyor, bana karşıysa öyle soğuk, öyle yabancı duruyordu ki Wemmick'in bir ikiz kardeşi varmış, şimdi burada olan da «öteki ikiz»miş sanırdınız.

Yemeğe oturduğumuzdan az sonra Bay Jaggers, «Wemmick, Miss Havisham'ın o mektubunu Bay Pip'e yolladınız mı?» diye sordu.

Wemmick, «Hayır, efendim,» diye yanıtladı. «Postalayacaktım ama Bay Pip sizinle birlikte yazıhaneye gelince mektubu yanıma aldım.. Buyrun,» diyerek Wemmick mektubu

bana değil de, patronuna uzattı.

Bay Jaggers de mektubu bana geçirerek, «İki satır birşey,» dedi. «Miss Havisham senin adresini kesinlikle bilmediğinden bana yollamış. Diyor ki, geçen gittiğimde kendisine açtığın ufak bir iş konusunda seni görmek istiyormuş. Gidecek misin?»

Gözlerimi mektupta (tıpkı Jaggers'in anlattığı gibiydi), dolaştırarak, «Evet!» dedim.

«Ne zaman gitmeyi düşünüyorsun?»

«Görülecek bir işim var,» diyerek, yüzündeki posta kutusuna balık sokuşturmakta olan Wemmick'den yana bir bakış fırlattım. «Bu yüzden kesin zaman veremiyeceğim. Ama hemen gidebilirim, sanıyorum.»

Wemmick, Bay Jaggers'e dönerek, «Bay Pip hemen gitmek niyetindeyseler bu mektuba karşılık vermeseler de olur,» dedi.

Bu sözlerden çıkardığım anlama göre Wemmick hemen gitmemi uygun buluyordu. Ben de düşünüp taşınıyormuş gibi yaparak, ertesi gün gitmeyi kararlaştırdım; bunu da vasime bildirdim. Wemmick bir bardak şarap içti, sonra ağır başlı, çatık kaşlı bir hoşnutlukla bana değil, Bay Jaggers'e baktı.

Jaggers, «Ey, Pip,» dedi. «Dostumuz Örümcek elini oynadı. Oyunu da kazandı.»

Ancak tüm irademi kullanarak, «Evet,» diyebildim.

«Yaa,» dedi Bay Jaggers. «Geleceği parlak bir çocuk, kimi yönlerden. Ne var ki işler ille o yönlerde gelişmeyebilir. Oyunun bundan sonrasını daha güçlü olan kazanacaktır. Yalnız, kimin daha güçlü olduğunun anlaşılması gerekiyor önce. Bizimki tutar karısını dövmeğe kalkışırsa..»

Yüzüm de, yüreğim gibi cayır cayır yanarak, «Ama Bay Jaggers,» diye onun sözünü kestim. «Onun böylesi alçaklık edebileceğini ciddî olarak düşünmüyorsunuz ya?»

«Düşünüyorum demedim ki. Bir varsayım ileri sürüyorum ben. Tutar karısını döverse güç dengesinin ağırlığı ondan yana kayabilir. Beri yandan us ve kafa söz konusu olur-

sa denge tersine döner. Böyle bir adamın da böyle bir durumda nasıl gelişeceği kesin olarak kestirilemez; önündeki iki yoldan herhangi birine sapma olasılığı birbirine eşittir, çünkü.»

«Sorabilir miyim, bu yollar nedir?»

Bay Jaggers, «Dostumuz Örümcek gibileri ya döverler, ya sinerler,» diye yanıtladı. «Sindiği zaman hırlayabilir; belki de hırlamaz. Gelgelelim ya dövecek, ya sinecektir, bu kesin. Wemmick'e sorsana, o ne düşünüyor bu konuda?»

Wemmick benden yana hiç bakmayarak, «Ya döverler, ya sinerler,» dedi.

Bay Jaggers önündeki döner-büfeden bir şişe nadide şarap alıp hepimizin bardaklarını doldurarak, «Haydi öyleyse, Bayan Bentley Drummle'a içelim,» dedi. «Umarım bu oyunda o üstün çıkar. İkisi birden üstün çıkamıyacaklarına göre.. Ah, Molly, Molly, Molly, elin ne de ağır ya bugün!»

Kadının parmaklarını, örgü örer gibi bir oynatışı vardı. Durmuş, efendisine bakıyordu: Gitsin miydi, yoksa efendisinin ona daha diyecekleri vardı da giderse geri mi çağrılırdı, bilemiyordu. Olacak şey değil ama, evet, evet; tıpkı buna benzer elleri, buna benzer gözleri, çok yakın bir geçmişte, hem de unutamıyacağım bir yerde görmüş değil miydim?

Jaggers izin verince kadın sürünürcesine dışarı çıktı. Gelgelelim ben onu açık seçik görür gibiydim hâlâ odanın içindeymişcesine. O elleri, o gözleri, o uzun, dalga dalga saçları hâlâ görüyor, tanıdığım başka birinin gözleri, saçlarıyla karşılaştırıyordum: Onlar da yirmi yıl boyunca, canavar bir kocanın kahrını çekip, fırtınalı bir yaşam sürseler neye benzerlerdi ki, diye gözümde canlandırmağa çalışıyordum. Gene kâhya kadının elleriyle, gözlerini düşündüm; o yıkık bahçede, o eski bira fabrikasında, en son (yanımda birisiyle) gezindiğim zaman üstüme çöken o anlaşılmaz duyguları ansıdım. Başka bir gün posta arabasının penceresinden bana bakan bir yüz, bana sallanan bir el gördüğüm zaman da ayni duygulara kapıldığımı; bir akşam (yanımda birisiyle) bir paytona binmiş, karanlık bir sokaktan geçerken, birden üstümüze parlak bir lamba ışığı vurunca, bu duygunun yü-

reğimde şimşek gibi çaktığını ansıdım. Çağrışım zincirinin tek bir halkası tiyatrodaki o kişiyi tanımamı sağlamıştı. Şimdi de, bir anlık garip bir raslantı sonucunda düşüncelerim Estella'nın adından o örgü örercesine oynayan parmaklara, o dikkat dolu gözlere kayıverince, kafamda, önceden noksan olan böyle bir çağrışım halkası örülmüştü. Ve ben şu dakikada bu kadının, Estella'nın anası olduğuna yüzde yüz inanıyordum.

Bay Jaggers beni Estella ile görmüştü; zaten saklamağa hiç kalkışmadığım duygularımı anlamamış olamazdı. Konunun beni üzdüğünü söylediğim zaman şöyle bir sırtıma vurdu, şaraplarımızı tazeledi, sonra gene yemeğine döndü.

Kâhya kadın bundan sonra yalnızca iki kez daha geldi; ikisinde de çok az kaldı odada. Jaggers ona çok sert davranıyordu. Ama kadının elleri Estella'nın elleriydi işte; gözleri Estella'nın gözleriydi. Karşıma yüz kere daha çıksa, bu kanımın doğruluğuna olan inancım ne artar, ne de eksilirdi.

Sıkıntılı bir akşam geçirdik. Sıra kendine gelince Wemmick şarabını, ay sonunda maaşını alırcasına alıyordu. Gözlerini patronuna dikmiş otururken hep, sorguya çekilmeğe hazırlanır gibi bir duruşu vardı. Bana karşı da hep, «öteki ikiz» gibi davranıyor, Walworth'lu Wemmick'e yalnızca dış görünüşüyle benziyordu.

Ev sahibimizden izin isteyerek oradan birlikte ayrıldık. Bay Jaggers'in çizmeleri arasında şapkalarımızı ararken, bir ara «bizim ikiz» uzaktan şöyle bir görünür gibi oldu. Gerrard Sokağına çıkıp Walworth yönünde daha on-onbeş metre yol almamıştık ki bir de baktım, «öteki ikiz» yokolup, havaya uçmuş, ben de «bizim ikiz»le kolkola yürümekteyim..

«Oh,» dedi Wemmick. «Bunu da atlattık! Bizim patron üstün bir insandır; bir eşi daha yoktur. Gelgelelim onunla yemek yerken kendimi burgu burgu burmak gereğini duyarım. Oysa burgulanmadan yediğim yemekler daha içime siner.»

Bu sözleriyle durumu çok iyi özetlediğini ona söyledim.

«Sizden başkasına söylemem bunları,» dedi. «Ne var ki

sizinle konuştuğumuz şeylerin aramızda kaldığını biliyorum.»

Wemmick'e, Miss Havisham'ın manevî kızı olan Bayan Bentley Drummle'ı hiç görüp görmediğini sordum.

«Yok,» dedi.

Damdan düşercesine konuya girmemek için lâfı önce Yaşlı Babamız'la Miss Skiffins'e getirdim. Miss Skiffins'in sözü geçince gözlerinde hinoğlu hin bir bakış beliren Wemmick yolun orta yerinde durarak burnunu sümkürdü. Öyle cakalı bir boyun kırışı vardı ki gizli bir böbürlenmeyle dolu gibiydi.

«Wemmick,» dedim. «Bay Jaggers'in evine ilk gidişimizde, kâhya kadına dikkat etmemi söylemiştiniz; aklınızda mı?»

«Öyle mi söylemiştim?» dedi Wemmick. «Söylemiş olabilirim.» Sonra ters ters, «Tanrı cezasını versin,» diye ekledi. «Burgularım tam gevşemedi, daha.»

«Evcilleşmiş bir yabanıl canavar, demiştiniz ona.»

«Ya siz ne diyorsunuz, Bay Pip?»

«Ayni şeyi. Bay Jaggers onu nasıl evcilleştirebilmiş, Wemmick?»

«Patronun gizi bu. Kadın uzun yıllardır onun yanında.»

«Bu kadının geçmişini anlatsanıza bana. Özel bir ilgi duyuyorum bu konuya. Konuştuklarımız aramızda kalır, biliyorsunuz.»

Wemmick, «Kadının geçmişini ben bilmiyorum,» dedi. «Demek istediğim, hepsini bilmiyorum. Ama bildiklerimi size anlatayım. Burada özel kişiliklerimizle bulunduğumuzu biliyorsunuz, doğallıkla.»

«Doğallıkla.»

«Aşağı yukarı yirmi yıl önceleri bu kadın Old Bailey'de cinayet suçuyla yargılanmış, sonra beraat etmiş. Çok alımlı bir kadınmış. Kanında biraz çingenelik de mi varmış ne? Her neyse, kanı tutuştu mu gözü dünyayı görmezmiş, anlıyabileceğiniz üzere.»

«Beraat etmiş ya?»

«Onu Bay Jaggers savunuyormuş,» dedi Wemmick anlamlı bir bakışla. «Şaşılası bir biçimde yürütmüş davayı. Durum umutsuzmuş, Bay Jaggers de mesleğinde yeni sayılırmış o zamanlar. Savunması herkesi hayran bırakmış. Ününü bu

davaya borçlu olduğunu bile söyleyebiliriz.. Öldürülen kişi de bir kadınmış; Molly'den en az on yaş daha büyük, çok daha iri yarı, çok daha güçlüymüş. Sorun, kıskançlık sorunuymuş. Başıboş sokak kadınıymışlar ikisi de. Bizim Molly çok genç bir kızken ipsiz sapsız adamın biriyle evlenmiş. Kıskançlığı tutunca ifrit kesilirmiş. Öldürülen kadın, özellikle yaş yönünden Molly'nin kocasına daha uygunmuş, doğrusu.. Derken Hounslow Heath yakınlarında bir samanlıkta ölüsü bulunmuş. Yaman bir boğuşma geçtiği belliymiş; belki de bir dövüş. Kadının cesedi yara bere, çizikler, çürükler içindeymiş. Sonunda boğazı sıkılarak öldürülmüş. Molly'nin dışında herhangi bir kişiyi suçlu gösterecek, dişe gelir bir kanıt yokmuş. Bay Jaggers davasını Molly'nin öteki kadını öldürebilecek güçte olmadığı savı üzerine kurmuş.» Wemmick hafifçe kol yenime dokunarak, «Gerçi şimdi arada kadının bilek gücünden söz eder ama,» dedi. «O zaman bu noktanın üzerinde hiç durmadığına kalıbımızı basabiliriz.»

O ilk yemekli toplantıda Jaggers'in bize Molly'nin bileklerini gösterdiğini Wemmick'e anlatmıştım.

«Sonracağızıma, efendim,» diye Wemmick konuşmasını sürdürdü. «Tutuklandıktan sonra bu kadın, her ne hikmetse.. anlıyorsunuz, değil mi, her ne hikmetse, öyle kurnazcasına, öyle ustalıkla giyinmeğe başlamış ki gerçek cirminden bile daha ufak-tefek durur olmuş. Yarası beresi azmış: Başıboş gezen bir sokak kadınında dikkati bile çekmeyecek hafif bereler. Yalnızca ellerinin üzeri şahrem şahrem çizik içindeymiş. Sorun da bunların tırnak izi olup olmamasıymış.. Bizim Bay Jaggers Molly'nin o günlerde çok dikenlik bir yerden geçmek zorunda kaldığını ileri sürmüş. Dikenli çalılar yüzünü çizecek yükseklikte değilse de Molly'nin bunları elleriyle ayırmaksızın geçebilme olanağı yokmuş. Kadının derisine batan dikenler çıkartılıp kanıt olarak gösterilmiş. O çalılık yerden de, birinin dalları kıra kıra geçtiği ispatlanmış. Çalılarda Molly'nin entarisinin parçaları, yer yer kan lekeleri bulunmuş..

«Gelgelelim Bay Jaggers'in en etkin savunması şu olmuş: Karşı taraf Molly'nin kıskançlığına kanıt olarak, onun

o sıralarda aklı başından gidip çılgınlaşarak, kocasından öc almak için ondan olma yavrusunu yok ettiğini ileri sürüyormuş. Çocuk üç yaşlarındaymış, cinayet sırasında. Bay Jaggers bu savı da şöyle çürütmüş: Demiş ki: «Biz bunların tırnak değil, diken yarası olduğunu ileri sürüyor, size dikenleri de gösteriyoruz. Sizse bunların tırnak yarası olduğunu söylüyor, bu arada bu kadının çocuğunu öldürdüğünü de ileri sürüyorsunuz. Bu suçlamanın tüm sonuçlarını benimsemek zorundasınız. Evet, bilemeyiz, belki kadın çocuğun gerçekten canına kıydı, çocuk da çırpınırken anasının ellerini tırnaklayıp çizdi. Şimdi ne olacak, peki? Siz bu kadını çocuğunu ortadan kaldırmak suçuyla yargılamıyorsunuz ki! Neden yapmıyorsunuz bunu, peki?» diye Bay Jaggers onların üstüne üstüne varmış.. Kısacası. Bay Pip, bizim Bay Jaggers çok ağır basmış jüri üyelerinin karşısında. Onlar da dayanamayıp pes etmişler.»

«Kadın da ogün-bugün Bay Jaggers'in yanında çalışıyor ha?»

«Öyle ama hepsi bu kadar da değil. Molly daha ilk serbest bırakıldığı gün, Jaggers'in hizmetine ilk girdiği zaman da tıpkı şimdiki gibi evcilleşmiş durumdaymış. O günden bu yana hizmet etmesini iyice öğrenmiş. Ama evcilleşmesi bu evde olmamış. Evcilleşmiş olarak gelmiş buraya.»

«Çocuğu kız mıymış, oğlan mıymış? Bildiğiniz var mı?»

«Kızmış, dedilerdi.»

«Bu gece bana başkaca bir diyeceğiniz yok mu?»

«Hiç birşey. Mektubunuzu aldım. Okuyup yırttım. Hiçbir diyeceğim yok.»

Birbirimize candan iyi geceler diledik. Ben, biraz rahatlamak şöyle dursun, içimdeki eski tasalara yenileri eklenmiş olarak eve döndüm.

KIRKDOKUZUNCU BÖLÜM

Ertesi gün posta arabasıyla gene Satis Konağına gittim. Ne olur, ne olmaz, esintisi tutar da benim böyle sık sık gelmemi şaşkınlıkla karşılar diye, Miss Havisham'ın mektubunu da cebime attım. Yarıyol Hanında arabadan inip kahvaltımı orada ettim; yolun ondan ötesini de yürüdüm, çünkü kasabaya tenha yollardan, kimseye görünmeksizin girmek, gene öyle geri dönmek istiyordum.

Yukarı Sokağın arkasındaki sessiz yoldan, adımlarım yankılar çıkararak geçtiğim sırada günün ışığı dönmüştü. Bir zamanlar bir manastırın hücreleriyle bahçeleri olan, şimdi ise sağlam kalmış duvarlarının kovuklarında ufak dükkânlarla ahırlar barınan yıkıntı, artık mezarlarında dinlenen o eski keşişler kadar sessizdi. Kimseye görünmemeğe çalışarak ilerlerken katedral çanının sesi her zamankinden daha hüzünlü, daha uzak geldi kulağıma. Öyle ki katedraldeki eski orgun taşıp kabaran müziğini cenaze müziğine benzettim; kurşun rengindeki kulenin çevresinde dönüp dolanan, avludaki ulu ağaçların çıplak dallarına konup kalkan kargalarsa bana seslenerek bu yerlerin artık değiştiğini, Estella'nın geri dönmemecesine gittiğini söyler gibiydiler..

Bahçe kapısını, daha önceden de görmüş olduğum yaşlı bir kadın açtı, arka avlunun ötesindeki ek yapıda oturan hizmetçilerden biriydi. İçerki karanlık sofada gene bir şamdan yanmaktaydı; eskisi gibi. Bunu elime alıp merdiveni tek başıma çıktım. Miss Havisham yatak odasında değil, sahanlığın

karşısındaki büyük odadaydı. Kapıyı, tıklatmam karşılıksız kalınca aralayıp baktım: Onun eski püskü bir koltukta oturmakta olduğunu gördüm. Küllenmeğe yüz tutan ateşe gözlerini dikerek sokulmuş, derin düşüncelere dalıp gitmiş gibiydi.

Çok zaman yaptığım üzere içeri girdim; ocağın kıyısına, başını kaldırınca beni görebileceği biçimde yaslanıp durdum. Üzerinde öylesine bir yapayalnızlık vardı ki bana yaptığından çok daha büyük bir kötülüğü kasıtla yapmış olduğunu bilsem, ona gene acırdım, hem de içim burkularak..

Orda durmuş, yüreğim acımayla dolup taşarak, kendimin de nasıl zamanla, bu evin karanlık yazgısından bir parça olup çıktığımı düşünüyordum ki Miss Havisham gözlerini bana dikti. Uzun uzun baktı, sonra,

«Gerçek mi bu?» dedi yavaşça.

«Benim; Pip. Bay Jaggers mektubunuzu dün verdi, oyalanmadan geldim.»

«Tanrı senden razı olsun..»

O partal koltuklardan birini ateş başına çekip oturduğum sırada Miss Havisham'ın bakışlarında yepyeni bir şey gördüm: Sanki benden korkuyordu.

«Pip, son gelişinde bana açtığın konu üzerinde biraz daha konuşmak istiyorum; taştan yapılmadığımı göresin istiyorum. Gene de, kimbilir, benim yüreğimde insancıl bir duygunun bulunabileceğine belki de inanmazsın artık.»

Bunu yadsıyan, avutucu birşeyler mırıldandım. Kadın titreyen sağ elini, bana dokunacakmışcasına uzattı ama ben daha onun ne yapacağını, benim ne yapmam gerektiğini kestiremeden, geri çekti.

«Arkadaşını anlatırken bana, yararlı bir iş, bir iyilik yapmanın yolunu gösterebileceğini söylemiştin. Bu işin yapılmasını sen de istiyorsun, değil mi?»

«Çok, hem de pek çok istiyorum, efendim.»

«Nedir bu iş?»

Miss Havisham'a, Herbert için sağladığım ortaklığın gizli tarihçesini anlattım. Ne var ki bir süre sonra, anlattıklarımı can kulağıyla dinleyeceği yerde dikkatle beni süzmekte

olduğunu bakışlarından anladım. Yanılmamışım, çünkü sözümü bitirip sustuğumu neden sonra algıladı.

O zaman, gene demin'ki gibi benden korkuyormuşcasına, «Neden yarıda kestin sözünü?» diye sordu. «Konuşamıyacak kadar tiksindiğin için mi benden?»

«Yok, yok! Kuzum, Miss Havisham, nasıl düşünebilirsiniz böyle birşeyi? Sustum, çünkü anlattıklarımı dinlemiyordunuz.»

Miss Havisham elini başına bastırarak, «Olabilir,» dedi. «Baştan başla; ben de başka yere bakayım. Sen orda kal. Hadi, şimdi anlat gene.»

Zaman zaman üstüne çöken kararlı tutumuyla elini bastonuna dayadı, gözlerini ateşe dikti. Beni dinlemek için kendini zorladığı anlaşılıyordu. Öykümü yeni baştan ele aldım; ortaklık işini düzenlediğim zaman nasıl kendi olanaklarımla bir sonuca bağlamayı umduğumu, gelgelelim bu umudun boşa çıktığını anlattım. Konunun bu bölümünü açıklayamıyacağımı çünkü bir başkasının çok önemli gizleriyle ilgili olduğunu yeniden belirttim.

Miss Havisham bana bakmadan başını eğerek, «Tamam,» dedi. «Bu alışverişi sonuca bağlamak için kaç para gerekiyor?»

Gözüme çok gözüktüğü için paranın tutarını söylemezden önce duraksadım.

«Dokuz yüz pound.»

«Sana bu iş için para verirsem, kendi yaptığını gizli tuttuğun gibi benimkini de tutar mısın?»

«Hiç kuşkunuz olmasın.»

«İçin çok mu rahat edecek bu iş olursa?»

«Hem de pek çok.»

«Çok mutsuz musun şu sıralarda?»

Bu soruyu, hâlâ benden yana bakmaksızın ama hiç alışık olmadığım bir yumuşaklıkla sormuştu. Yanıtlayamadım bir an; konuşamadım. Miss Havisham kolunu bastonunun tepesine, alnını da usulca koluna dayadı.

«Miss Havisham, mutlu olmaktan çok uzağım. Ama sizin bildiklerinizin dışında, bambaşka kaygılarım var. O sözünü

ettiğim gizlerle ilgili bunlar.»

Kısa bir süre sonra Miss Havisham başını gene doğrulttu, gözlerini ateşe çevirdi.

«Başka nedenlerden ötürü de mutsuzluk çektiğini söylemekle büyüklük gösteriyorsun, Pip. Doğru mu bu sözlerin?»

«Yazık ki doğru.»

«Sana yapabileceğim tek yardım, arkadaşına yapılacak yardım mı? Pip, senin kendin için hiçbir şey yapamaz mıyım?»

«Hiçbir şey. Bu soruyu sorduğunuz için size teşekkür ederim. Hele soruşunuzdaki incelikten ötürü daha da teşekkür ederim. Ama hiçbir şey yok.»

Biraz sonra Miss Havisham oturduğu yerden kalktı; o perişan odada kalem, kâğıt aranmağa başladı. Odada böyle şeyler yoktu. Kadın bunun üzerine cebinden, küflü altınla çerçevelenmiş küçük, sarı fildişi levhalar çıkardı; boynunda asılı duran küflü altın kalemle bunların üstüne birşeyler yazdı.

«Bay Jaggers'le aran hâlâ iyi mi?»

«Çok. Daha dün akşam yemeğini onunla yedim.»

«Bu istediğin parayı sana vermesi için ona yazdım; arkadaşına sağlamak istediğin para hiç koşulsuz sana ödenecek. Ben evimde para bulundurmam. Gene de, Bay Jaggers'in bilmesini istemiyorsan, parayı sana doğrudan ulaştırabilirim.»

«Sağolun. Parayı Bay Jaggers'den almamın hiçbir sakıncası yok, Miss Havisham.»

Miss Havisham yazmış olduklarını bana okudu. Parayı kendi çıkarım için istemediğimi açık seçik belirtecek biçimde yazmıştı. Fildişi levhaları ondan aldığım sırada eli gene titredi; ucu kalemli zinciri çıkarıp, benim elime verirken parmakları daha da titriyordu. Ve bütün bunları yaparken benden yana hiç bakmıyordu.

«İlk levhanın üstünde adım yazılı. Bunun üstüne bir gün gelip.. çok sonraları, benim şu kırık yüreğim toprak olduktan çok sonra bile olsa, bir gün gelip, «Onu bağışlıyorum,» diye yazabilirsen, yalvarırım, yaz.»

«Ah, Miss Havisham, hemen şimdi yapabilirim bunu,» dedim. «Hepimiz çok acı yanlışlıklar yaptık; ben de gerçeklere sırt çevirerek nankörcesine yaşadım. Bağışlanmağa, yedilmeğe ben böylesine özlem duyarken size kin tutamam.»

Deminden beri ilk olarak yüzünü benden yana döndü. Sonra beni şaşkınlığa, giderek dehşete düşüren bir davranışla ayaklarımın dibinde diz çöktü. Ellerini kavuşturup bana doğru öyle bir kaldırışı vardı ki, zavallıcık.. yüreği daha yara almamış, örselenmemiş, tasasız bir küçük çocukken anasının dizi dibinde Tanrıya dua edişini görür gibi oldum.

O kır saçları, çökük yüzüyle ayağımın dibinde dize geldiğini görmek tepeden tırnağa zangırdattı beni. Kalksın diye yalvardım; kalkmasına yardım etmek için omzuna sarıldım. Ama o elimi yakalayıp sıktı, yüzünü elime bastırıp ağlamaya başladı.

Onun tek bir gözyaşı döktüğünü görmüş değildim, bugüne değin. Boşanıp rahatlarsa açılacağını umarak hiç konuşmadan omzuna sarılıp bekledim. O, şimdi diz çökmekten de vazgeçmiş, yere yığılıp kalmıştı.

Hıçkırıklarının arasından, «Ah, ne yaptım ben!» diye inliyordu, umarsızcasına. «Ne yaptım ben!»

«Bana yaptığınızı demek istiyorsanız bırakın söyleyeyim. Beni üzecek pek az şey yaptınız. Estella'yı nasılsa, ne olursa olsun sevecektim ben.. evlendi, değil mi?»

Yersiz bir soru: O ıssız evin içine çöken yepyeni bir ıssızlık bana herşeyi anlatmıştı, zaten.

«Ne yaptım ben, ne yaptım!» Miss Havisham ellerini ovuşturup, kır saçlarını tartaklayarak durmadan, üstüste, «Ne yaptım!» diye inliyordu. «Ne yaptım ben!»

Bunu nasıl yanıtlayacağımı, onu nasıl avutacağımı bilemiyordum. Daha gelişmemiş, körpe bir çocuğun ruhunu kendi çılgın kininin, karşılıksız aşkının, kırılan gururunun öcünü alacak bir kalıba dökmekle büyük bir günah işlemişti; çok iyi biliyordum bunu. Beri yandan, pencerelerini gün ışığına kapadığı zaman da ölçülemiyecek kadar önemli birçok şeyleri dışarda bırakmıştı: Yaşamın binlerce doğal, şifalı etkeninden yoksun kılmıştı kendini; yapayalnızlığı içinde tek

bir düşüncün batağına saplanan usu hastalanmıştı. Nasıl ki Yaradanın kurduğu, buyurduğu düzeni tersine döndürmeğe kalkan bütün uslar eninde sonunda hastalanırlar; hastalanacaklardır, kaçınılamaz bundan. Bunu da çok iyi biliyordum. Şu dakikada ona acıma duymadan bakabiliyor, böyle bir yıkıntıya dönüşmesinin, içinde yaşadığı dünyaya ters düşmesinin, kocaman bir saplantı olup çıkan boşuna kederinin ona en büyük ceza olduğunu görebiliyordum. Bu kederin hiçliği.. İnsanların lâneti olan pişmanlıkların, küçüklüklerin, zalimliklerin hiçliği, bütün öteki bomboş, özenti hiçlikler.. birbirinin eşi değil miydi zaten?

«Geçen gün sen onunla konuşurken, aynaya bakarcasına, kendi çekmiş olduğum acıları gördüm. O zamana değin anlamamıştım, yaptığım şeyin ne olduğunu. Tanrım, ne yaptım ben, ne yaptım!»

İşte, böyle gene, belki yirmi, belki elli kez, «Ne yaptım ben, ne yaptım!» diye çırpındı durdu.

Sonunda inildemesi kesildiği zaman konuştum:

«Miss Havisham, kafanızdan, vicdanınızdan benim yükümü atın. Gelgelelim Estella başka. Onu yaradılışına aykırı biçimde yetiştirmenin yanılgısını bir parçacık düzeltmek elinizden geliyorsa bunu yapmak, gelmiş geçmiş günahlar için bin yıl diz dövmekten yeğdir.»

«Doğru; biliyorum bunu. Ama, Pip, yavrucuğum!» Miss Havisham'ın bu yeni yumuşaklığında candan, kadınca bir anlayış, bir sevgi vardı. «Yavrucuğum! Şuna inan ki Estella elime ilk geldiğinde niyetim onu kendi çektiğim acılardan esirgemekti. Başka amacım yoktu başlangıçta.»

«Peki,» dedim. «Öyle olsun.»

«Ne var ki büyüdükçe, çok güzel olacağı gözle görülmeğe başlayınca ben işi azıttım. Övgülerimle, öğretilerimle, elmaslarımla onun yüreğini çalıp, yerine bir buz parçası koydum. Kendim de onun gözünün önündeydim her zaman: Öğretilerimin canlı örneği, canlı kanıtı..»

Kendimi tutamıyarak, «Keşke hiç ilişmeseydiniz yüreğine,» dedim. «Yaralansaydı, paramparça olsaydı bundan iyiydi.»

Bunu duyan Miss Havisham bir süre deli gözlerle bana baktı, sonra gene, «Ah, ne yaptım ben!» diye tutturdu. «Ama, Pip, başımdan geçenlerin hepsini bileydin biraz olsun acırdın. Belki daha iyi anlardın beni.»

Hesaplı konuşmağa çalışarak, «Başınızdan geçenleri bildiğimi sanıyorum,» dedim. «Londra'ya ilk gittiğimde öğrendim; yüreğim sızladı. Öykünüzü, bu öykünün etkilerini anlıyabildiğimi sanıyorum. Aramızdaki şu geçenlere sığınarak, Estella'yla ilgili bir soru sorabilir miyim size? Şimdiyle değil, buraya ilk geldiği zamanla ilgili birşey?»

Miss Havisham yere oturup, kollarını o partal koltuğa dolamış, başını da kollarına yaslamıştı. Bu sözlerimi duyunca gözlerimin içine bakarak,

«Sor,» dedi.

«Kimin çocuğu, Estella?»

Miss Havisham kafasını, bilmem, dercesine sarstı.

«Bilmiyor musunuz?»

Miss Havisham başını gene yandan yana sarstı.

«Ama Jaggers değil miydi onu buraya getiren, ya da yollayan?»

«Kendisi getirdi.»

«Olayın nasıl geçtiğini anlatır mısınız?»

Miss Havisham fısıltılı bir sesle, sakınganlıkla anlatmağa girişti:

«Uzun süredir evime kapanmış yaşıyordum. Kaç zamandır? Kestiremeyeceğim. Burdaki saatlerin hangi zamanı izlediğini sen bilirsin. Günlerden bir gün Jaggers'e küçük bir kız çocuğunu evlât edinmek istediğimi söyledim. Severek büyütmek, kendi kara yazgımdan esirgemek amacıyla. Daha dünyayla ilişkimi kesmezden önce Jaggers'in ününü gazetelerde okumuştum. Bu evi dağıtmak istediğim zaman da onu çağırtıp ilk olarak görüşmüştüm. İstediğim gibi bir yetim kız çocuğu bulursa bana getireceğini söyledi. Sonra bir gece, kucağında uyuyan bir çocuk getirdi buraya. Kızın adını Estella kodum.»

«Sorabilir miyim, kaç yaşındaydı, o zaman?»

«İki, üç yaşlarında. Kendisinin bu konuda tek bildiği şey

anasız, babasız kaldığı, benim de onu evlât edindiğimdir.»

Konuşmayı uzatmakla ne geçebilirdi ki elime? Herbert'in işini sağlama bağlamıştım; Miss Havisham bana Estella üstüne bütün bildiklerini anlatmıştı; ben de onu avutmak için elimden geleni yapmıştım. Ayrılırken neler dediğimiz önemsiz; ayrıldık.

Dışarıya, açık havaya çıktığım zaman alacakaranlık çökmek üzereydi. Geldiğimde bana bahçe kapısını açmış olan kadına,

«Şimdilik rahatını bozma, biraz bahçede dolaşacağım,» diye seslendim.

Çünkü içime, buraya bir daha hiç dönmeyeceğimi fısıldayan bir ön-sezi düşmüştü. Bahçeyi son olarak bu ölgün ışıkta görüp, gezmenin çok uygun kaçacağını düşünüyordum.

Çok eskiden üzerlerinde dolaştığım o boş fıçı yığınlarının arasından geçtim. Üzerlerine yağan yılların yağmuru fıçıların bir çoğunu çürütmüş, ayakta kalanların üzerinde minik göllerle, bataklıklar oluşturmuştu. O perişan bahçeye girdim. Çepeçevre dolaştım burasını: İşte, Herbert'le dövüştüğüm köşe. İşte, Estella ile yanyana yürüdüğümüz yollar. Herşey öylesine soğuk, ıssız, iç karartıcıydı ki şimdi!

Dönüşte bira fabrikasına uğradım. Bunun bitişiğindeki küçük bahçe kapısının mandalını kaldırarak içerde dolaştım. Karşı kapıdan çıkacaktım ama kolay olmadı bu, çünkü rutubetten tahtalar şişip ayrılmış, rezeler dökülmeğe başlamıştı. Eşikte büyüyen mantarlar insanın ayağına takılıyordu.

Durup arkama baktım; o kısacık dakikada çocukluğumdan kalma bir çağrışım inanılmaz bir açıklıkla canlandı: Miss Havisham'ın tavan atkısından asılmış, sallandığını gördüm gene. Öyle canlıydı ki bu izlenim, atkının altında yalnızca bir an oyalandığım halde, tepeden tırnağa zangırdadım.

Çevremin ıssızlığıyla akşam saatinin hüznüne bu görüntünün verdiği büyük korku da eklenince içim dehşetle dolup taşarak, açık duran tahta kapıdan dışarı çıktım. Bir zamanlar, Estella beni ciğerimden vurduktan sonra, işte burada kafamı duvarlara çarpalamıştım...

Ön avluya geçince, sokak kapısını açsın diye hizmetçi kadını mı çağırayım, yoksa bir koşu gidip Miss Havisham'ı mı yoklayayım, bilemiyerek duraksadım. Onun bıraktığım gibi iyi, rahat olduğunu gözlerimle yeniden görmek istiyordum, nedense.

Onu bıraktığım odaya göz attım: Ocak başındaki partal koltukta, sırtı bana dönük, ateşe sokulmuş oturduğunu gördüm. Tam sessizce çekilip gitmek üzereydim ki birden, yükseklere doğru sıçrayan kocaman bir yalazın parıltısı gözümü aldı. Ayni dakikada onun çığlık çığlığa bana doğru koştuğunu gördüm; dört bir yanını sarıp sarmalamış olan yalazlar hiç değilse iki insan boyu yüksekliğindeydi.

Üzerime kat kat pelerinli kalın bir palto giymiştim; kolumda bir palto daha vardı. Bunları çıkarıp, onun üstüne yürüdüğümü, onu yere yıkıp paltoları üzerine attığımı, ayni amaçla masanın o kocaman örtüsünü (o çürümüş yığıntı ve oraya sığınan bütün o iğrenç yaratıklarla birlikte), asılıp çektiğimi, yerde onunla bir süre, can düşmanları gibi altalta-üstüste boğuştuğumuzu, ben örtmeğe yeltendikçe, onun daha delicesine çığlıklar basarak kurtulmağa çabaladığını.. bütün bunların olup bittiğini, sonucundan biliyorum, yoksa herhangi birşey duyup düşündüğümden, yaptıklarımı bilinçli olarak yaptığımdan değil.

Kendime geldiğimde, şölen masasının dibinde, yerde oturmaktaydık; onun sırtındaki soluk geçelikten kopup dağılmış olan ışıklı köz parçaları dumanlı hava içinde hâlâ uçuşup duruyorlardı.

O zaman dört bir yanıma bakındım: Rahatları kaçmış olan böceklerle örümceklerin yerlerde kaçıştıklarını, hizmetçilerin soluk soluğa, bağrış çağrış koşa-geldiklerini gördüm. Onu, elimden kaçmak isteyen bir haydutmuşcasına, zorla yere bastırmış tutuyordum. O dakikada onun kim olduğunu, neden böyle boğuştuğumuzu, yalazların onu nasıl tutuşturduklarını, sonra nasıl söndüklerini bile bildiğimi sanmıyorum. Ancak onun gelinliğinin parçaları olan közler sönüp kararark bir kurum yağmuru gibi üstümüze yağmağa başlayınca kendimi toparladım.

O ise baygındı; kımıldatılmasını, ona dokunulmasını bile istemiyordum. Hekim çağırıldı; hekim gelene değin kollarımda tuttum onu. Bırakırsam yeniden yangın çıkacak da onu kül edecek diye beyinsiz bir korkuya mı kapılmıştım ne? (Gerçekten böyleydi, sanıyorum). Hekimle yardımcıları geldiği zaman ayağa kalktığımda, iki elimin de yanmış olduğunu görüp, şaşaladım, çünkü yanıkların acısını hiç duymamıştım.

Hekim onu muayene edince yanıklarının ciddî olduğunu bildirdi. Neyse ki umutsuz değilmiş, asıl tehlike onun geçirdiği sinir sarsıntısındaymış. Hekim döşeği büyük odaya, şölen masasının üstüne taşıttı. Yaraların sarılması için böylesi daha elverişliydi. Bir saat sonra onu gene gördüğüm zaman gerçekten de, çok eskiden bir gün bastonuyla, «Sonunda beni buraya yatıracaklar,» diye imlediği yerde uzanmaktaydı.

Elbisesinin baştan aşağı yanmış olduğunu söylüyorlardı. Ama üzerinde gene o her zamanki hortlak-gelin görüntüsü vardı, çünkü tâ boğazına dek pamuklara sarılmış, üzerine de ak bir çarşaf örtülmüştü. Böylece zavallı kadın hâlâ, öldükten sonra bir değişime uğrayarak tüyler ürpertici bir yaratığa dönüşmüş gibiydi.

Hizmetçilere sorup Estella'nın Paris'te olduğunu öğrendim. İlk postayla Paris'e haber salacağı konusunda hekimden söz aldım. Haberi Miss Havisham'ın ailesine iletmek görevini de kendim üstlendim. Niyetim, durumu yalnızca Matthew Pocket'e bildirmekti: Bırak, o ötekilere dilediğini söylesin!

Ertesi gün, kente döner dönmez Herbert'le görüşerek bu görevimi yerine getirdim.

O gece bir aralık Miss Havisham olup bitenlerden, çok aklı başında olarak, ama ürkünç bir neşeyle konuştu. Gece yarısına doğru da sayıklamağa başladı. Bundan sonra hep, üstüste, «Ne yaptım ben! Ne yaptım!» der oldu, alçak, donuk bir sesle. Bir de, «İlk geldiğimde niyetim onu kendi çektiğim acılardan esirgemekti,» diyordu. Sonra: «Kalemi al, adımın altına yaz, onu bağışlıyorum diye.»

Bu üç tümcenin sırasını hiç değiştirmiyordu. Arada birkaç sözcüğü eksik bıraktığı oluyorduysa da hiçbir zaman yeni sözcük kullanmayarak o yeri boş bırakıp daha sonraki sözcüğe geçiyordu.

Burada yapabileceğim hiçbir şey kalmamıştı artık. Oysa evimde, Miss Havisham'ın sayıklamalarının bile bana unutturamadığı tehlikelerle korkular bulunduğuna göre, geceleyin düşünüp taşınarak, ertesi sabah ilk arabayla kente dönmeğe karar verdim. Birkaç kilometre yol yürüyüp kasaba dışından binecektim arabaya.

Böylece sabahın saat altısında eğilip Miss Havisham'ın yüzüne dudaklarımla dokundum. O sırada öpebilmem için bile duralamaksızın, «Kalemi al, onu bağışlıyorum diye yaz, adımın altına,» diyordu.

ELLİNCİ BÖLÜM

Ellerimi o gece iki, üç kez, sabahleyin de son bir kez ilâçlayıp sardılar. Sol kolumun dirsekten aşağısı kötü yanmıştı. Omuza kadar olan yanıklarsa pek ağır değildi. Canım çok acıyordu ama ben gene de durumumun daha kötü olmadığına şükrediyordum. Sağ elim çok yanmamıştı; parmaklarımı oynatabiliyordum. Sargılıydı ama sol elimle, kolum gibi kıskıvrak değil. Sol kolumu askıya almışlardı, öyle ki paltomu ancak pelerin gibi omzuma sarıp boynumdan düğmeleyebildim. Saçlarım ateşten dağlanmış, neyse ki yüzümle, kafama birşey olmamıştı.

Herbert Hammersmith'e gidip babasıyla görüştükten sonra eve döndü, o günü benim bakımıma adadı. Dünyanın en iyi hastabakıcısıydı. Belirli zamanlarda sargıları açıyor, hazır bulundurduğu serinletici ilâçlara batırıp gene sarıyordu. Öyle sabırlı bir sevecenlik gösteriyordu ki ona karşı derin bir gönül borcu duyuyordum.

Önceleri, kanepede kıpırdamadan yattığım sıralarda, o yalaz parıltılarını, o gürültülü telâşeyi, o yanık kokusunu kafamdan silmek son derece güç, hattâ olanaksız geliyordu. Bir dakika uyuyakalsam Miss Havisham'ın çığlıklarıyla uyanıyor, onun iki adam boyu alevlerle sarılmış durumda, bana doğru koştuğunu görür gibi oluyordum. Çektiğim bu sinir işkencesinin açısı yanıklarımın acısından da baskındı. Herbert bunu çok iyi anladığından beni oyalayıp dikkatimi başka konulara çekmek uğrunda çırpınıp duruyordu.

Tekneyi hiç konuşmamakla birlikte, ikimiz de hep onu düşünüyorduk. Konudan kaçınmamız bunu açıkça ortaya vuruyordu; bir de ellerimin bir an önce iyileşmesini, günlerce sürüncemede kalmaksızın hemen kullanılabilecek duruma gelmesini sağlamak için (gene hiç konuşmadan) anlaşmaya varmış olmamız...

Herbert'i görünce ilk işim, doğallıkla, «Değirmen İskelesi» dediğimiz yerde işlerin yolunda gidip gitmediğini sormak olmuştu. Herbert katıksız, güvenç dolu bir yanıt verince akşama dek bu konuya değinmedik. Ama akşam üzeri hava kararırken Herbert ateşin ışığında sargılarımı değiştirdiği sırada, kendiliğinden gene bu lâfı açtı.

«Handel, dün akşam belki iki saat Provis'le birlikteydim.»

«Clara nerdeydi?»

«Şeker şey! Bütün gece koca Zehirzembereğin yanına indi, çıktı, durdu. Kızcağız yanından ayrılır ayrılmaz herif başlıyor tabana vurmağa. Daha kaç zaman dayanabilecek bilmiyorum ya! Durmadan rom içip, acılı yemekler yiye yiye... yakında bastonuyla yere vuramaz olacak, bana kalırsa.»

«O zaman da evleneceksiniz, değil mi?»

«Yoksa nasıl kanadımın altına alabilirim kızcağızı? Canım Handel, kolunu şöyle kanepenin arkasına yasla, ben de şuraya oturayım. Sargıyı öyle usul usul çıkaracağım ki duymayacaksın bile. Ha, Provis'i anlatıyordum. Handel, biliyor musun çok düzeldi bu adam, gitgide daha da düzeliyor.»

«Son gördüğümde çok yumuşamış buldum diye söylemiştim sana.»

«Öyle. Dediklerin de çok doğru. Hele dün gece, iyice açıldı bana. Geçmişinin hiç bilmediğimiz yönlerini anlattı. Hani bugün burda ağzından bir kadın lâfı kaçırdıydı, bu kadının elinden çok çektiğini söylediydi; aklındadır... ne o, acıttım mı?»

Herbert'in dokunuşu değil, söylediği sözler olmuştu, beni irkilten.

«Unutmuş gitmişim, sen söyleyince ansıdım,» dedim.

«İşte yaşantısının o bölümünü anlattı bana, fırtınalı, ka-

ranlık bir öykü. Sana da anlatayım mı? Yoksa içini mi karartır şu sırada?»

«Yok canım, anlat, anlat. Hem de hepsini.»

Herbert konuşmamdaki bu heyecanlı telâşa pek bir anlam verememişcesine eğilip dikkatle yüzümü süzdü. Elini alnıma koyarak,

«Ateşin filân yok ya?» diye sordu.

«Çok iyiyim, Herbert'çiğim, Provis'in anlattıklarını söyle sen bana.»

«Provis'in anlattığına göre,» dedi Herbert. «...Bak, bu sargıyı ne güzel çıkarttım. İşte bu da yenisi, serin serin... Zavallı kardeşim, ilk değince ürpertiyor seni, değil mi? Ama şimdi rahatlayacaksın. Evet, çok gençmiş bu kadın, çok kıskançmış, çok da kinciymiş; kinciliğin son sınırında bir kadın, Handel'ciğim.»

«Nasıl yani, son sınır?»

«Cinayet... Ne o, çok mu soğuk geldi yanığının üzerine?»

«Hissetmiyorum bile. Ne cinayeti? Nasıl, kimi öldürmüş bu kadın?»

Herbert, «Olaya cinayet demekle çok ileri gidiyorum belki,» dedi. «Ne var ki kadın bu suçla yargılanmış, savunmasını da Bay Jaggers yapmış. Zaten bu savunmasıyla öyle bir ün salmış ki Provis de onu oradan tanımış ya. Öldürülen de kadınmış, öbürkünden daha büyük, daha iri-kıyım bir kadın. Boğuşma geçmiş kadınların arasında, bir samanlıkta. Kavgayı başlatan kimmiş, kim haklı, kim haksızmış, kesinlikle bilinemiyorsa da sonuç son derece kesin, çünkü öbür kadın boğulmuş olarak, ölü bulunmuş.»

«Yargılanan kadın hüküm giymiş mi?»

«Yoo, serbest bırakılmış. Vah, Handel'ciğim, acıttım ha?»

«Hiç kimse senden daha özenle sargı saramaz, dostum. Sen anlatmana bak. Sonra?»

«Serbest bırakılan sanık kadınla, Provis'in bir çocukları varmış; Provis pek düşkünmüş bu yavruya. Kıskandığı kadının ölü bulunduğu gece sanık kadın bir ara Provis'in karşısına çıkmış, yanında alakoyduğu yavruyu öldüreceğine yemin etmiş, sonra ortadan yokolmuş... İştee, yaralı kolunu gene

rahatça askıya aldık! Geriye kalıyor sağ elin, o da kolay. Bu ışık çalışmam için parlak ışıktan daha elverişli; o zavallı yanık yerlerini açıkça görmezsem ellerim titremiyor, çünkü. İki gözüm, duman filân yutmuş olmayasın? Pek bir soluk-soluğa kaldın da!»

«Olabilir, Herbert. Söyle, genç kadın yeminini tutmuş mu?»

«Provis'in yaşamındaki en karanlık bölüm de bu ya. Genç kadın dediğini yapmış.»

«Yani Provis öyle söylüyor.»

Herbert eğilip, yüzüme daha dikkatle bakarak şaşkınlık dolu bir sesle, «Ama canım kardeşim, bunlar hep Provis'in anlattıkları,» dedi. «Ondan başka bilgi kaynağım yok ki!»

«Öyle ya, yok elbet.»

«Efendime söyleyim,» diye Herbert konuşmasını sürdürdü. «Bu Provis, çocuğunun anası olan kadını hoş mu tutarmış, yoksa çile mi çektirtirmiş, orasını söylemiyor. Ne var ki şu ocağın başında bize anlattığı o sefil yaşantının dörtbeş yılını bu kadın da paylaşmış. Konuşmasından çıkardığıma göre Provis'in genç kadına acıdığını, sabırlı davrandığını sanıyorum. Her neyse, çocuğun ölümü konusunda ifade vermek için gene mahkemeye çağrıldığında, belki de suçlu tutulacağından korkmuş, saklanmış. Çocuğun ölümüne için için kan ağlamakla birlikte ortalara hiç çıkmamış; olaya da, mahkemeye de karışmamak için silmiş kendini. Mahkemede adı, «kıskançlığın nedeni olan Abel diye biri», olarak geçmiş, öylecesine. Genç kadın beraatinden sonra ortadan yokolmuş; böylece Provis hem çocuğu, hem de çocuğun anasını yitirmiş...»

«Sormak istediğim...»

«Bir dakika, yavrum, şimdi bitiyor. Compeyson denilen o ifrit, aşşağılıkların o en aşşağılığı, bizim Provis'in o sırada neden ortaya çıkmadığını çok iyi biliyormuş elbet. Sonradan Provis'i daha da soymak, daha ağır işlerde kullanmak için bu bilgiden yararlanmış. Bu da Provis'in kinini iyice bilemiş; dün gece açıkça anladım bunu.»

«Herbert özellikle bilmek istiyorum: Provis bu olayın ne zaman geçtiğini anlattı mı sana?»

«Özellikle, ha? Dur bakayım öyleyse, bu konuda neler dediğini aklıma getirmeğe çalışayım. Sanırım, «Aşağı yukarı yirmi yıl oluyor,» diye konuştu. «Compeyson'la çalışmağa başladıktan hemen sonraydı,» dedi... O köy mezarlığında ona rasladığın zaman kaç yaşındaydın sen?»

«Yedi yaşındaydım, sanırım.»

«Evet; Provis'in dediğine göre olayın üzerinden üç, dört yıl geçmişmiş o zaman. Seni görünce kendi yavrusunun acı ölümünü düşünmüş: Yaşasaydı seninle yaşıt olacaktı, diye.»

Kısa bir sessizlikten sonra ben, telâşa benzer bir aceleyle, «Herbert,» dedim. «Beni pencerenin ışığında mı daha iyi görüyorsun, yoksa ateşin ışığında mı?»

Herbert bana gene yaklaşarak, «Ateşin ışığında,» dedi.

«İyice baksana bana.»

«Bakıyorum, kardeşim.»

«Dokunsana.»

«İşte dokundum, iki gözüm.»

«Ateşim mateşim yok ya? Herbert, dün gece geçirdiğim kazada kafam filân zedelenmiş olamaz, değil mi?»

Herbert beni biraz yokladıktan sonra, «Y..yoo, cancağızım; biraz heyecanlısın ama aklın başında,» dedi.

«Biliyorum, aklımın başımda olduğunu. Değirmen İskelesinde sakladığımız o adamın Estella'nın babası olduğunu da biliyorum.»

ELLİBİRİNCİ BÖLÜM

Estella'nın ana-babasının kimliğini ortaya çıkarıp ispatlamak için çırpınmamın altında yatan amaç neydi, bilemeyeceğim! Sorunu, benden daha akıllı birisi biçimlendirip gözümün önüne serinceye dek göremediğimi az sonra öğreneceksiniz.

Gelgelelim Herbert'le o önemli konuşmayı yaptığımız zaman, bu ip ucunu sıkı tutmam gerektiğine ateşli bir sabırsızlıkla, içten inanıyordum. Araştırmamı sonuna dek yürütmeli, Bay Jaggers'le görüşmeli, çıplak gerçeğe ille ulaşmalıydım. Bunu Estella için mi yapıyordum? Yoksa sağlığıyla esenliğinin sorumunu yüzdeyüz yüklenmiş olduğum adama, eskiden beri çevremde esen büyülü sevda havasından bir pay mı çıkartmak istiyordum? Gerçekten bilemiyorum. Belki bu ikinci olasılık gerçeğe daha yakındır.

Her neyse, o gece Herbert beni, dışarı çıkıp Gerrard Sokağına gitmekten bin güçlükle alakoydu. Sanırım sabırsızlığıma gem vuran tek etken, «Sokağa çıkarsan hastalanır, işe yaramaz duruma düşersin, oysa kaçağımızın yaşamı sana bağlı,» demesi oldu. Ertesi gün ne olursa olsun çıkıp Bay Jaggers'e gideceğimi bin kez yineleyip onaylattıktan sonra yatıştım; evde kalıp yaralarımın bakılmasına boyun eğdim.

Ertesi sabah erkenden ikimiz birlikte yola çıktık. Smithfield'de, Giltspur Sokağının köşesinde Herbert'ten ayrıldım. O Borsaya yollandı, ben Küçük Britanyaya.

Bay Jaggers'le Bay Wemmick zaman zaman yazıhanenin giderleriyle gelirlerini denetler, makbuzları gözden geçirir,

hesapları kapatırlardı. Böyle günlerde Wemmick hesap defterleriyle dosyaları alıp Bay Jaggers'in odasına kapanır, dış yazıhaneye de yukarki yazmanlardan biri bakardı.

O sabah Wemmick'in yerinde bu yazmanlardan birini bulunca durumu kavradım. Bay Jaggers'le Wemmick'in bir arada olmalarına üzülmedim çünkü şimdi Wemmick onu eleverebilecek hiç birşey söylemediğimi kendi kulaklarıyla duyacaktı.

Böyle kolum askıda, paltom omzuma sarılı olarak içeri girmem de benim için iyi oldu. Gerçi kente döner dönmez Bay Jaggers'e kazayı kısaca bildiren bir. haber salmıştım ama bütün ayrıntıları şimdi verecektim. Durumun özelliği, aramızdaki konuşmanın herzamankinden daha az kuru, daha az katı geçmesini sağladı; kanıt ve tanık kurallarına sımsıkı bağlı kalmaktan kurtardı bizi. Ben felâketi anlatırken Bay Jaggers, huyu olduğu üzere, ocağın önünde duruyordu. Wemmick oturduğu yerde arkasına yaslanıp ellerini ceplerine sokmuş, kalemini posta kutusunun kapağına yatay olarak sıkıştırmış gözlerini benim üstüme dikmişti. Gözümde bu odanın, bu odada yapılan resmi işlerin ayrılmaz bir parçası olan o iki korkunç maske ise, yangın kokusu almışlar da burunları tıkanmış gibi duruyorlardı.

Anlatacaklarım bittikten, onların da soruları tükendikten sonra, Miss Havisham'ın Herbert adına dokuzyüz paund ödenmesini buyuran levhaları çıkardım. Bunun üzerine Bay Jaggers'in gözleri daha bir çukura batmış gibi olduysa da levhaları az sonra Wemmick'e uzattı, bunlara göre bir çek hazırlamasını söyledi. Çek yazılırken ben Wemmick'e bakıyordum, Bay Jaggers da parlak cilâlı ayakkabılarının üstünde yaylanıp sallanarak bana bakıyordu.

İmzaladığı çeki cebime koyduğum sırada Bay Jaggers, «Yazık, Pip,» dedi. «Senin için birşeyler yapamadığımıza üzülüyorum.»

«Miss Havisham da sordu, benim için yapabileceği birşey olup olmadığını. Ama ben, yok, dedim.»

Bay Jaggers, «Herkes kendi işini bilmeli,» dedi.

Bu arada Wemmick'in dudaklarını sessizce, «Taşınabi-

lir mal,» diye oynattığını gördüm.

Bay Jaggers, «Ben senin yerinde olsam, yok, demezdim,» dedi. «Ama herkes kendi işini herkesten iyi bilir, elbet.»

Wemmick benden yana dönerek sitem edercesine, «Herkesin işi taşınabilir mal edinmek olmalıdır,» diye konuştu.

Beni asıl ilgilendiren konuya geçmenin zamanı gelmişti artık. Bay Jaggers'e dönerek,

«Ben gene de Miss Havisham'dan birşey istedim, efendim,» dedim. «Manevi kızına ilişkin bilgi istedim ondan; o da bütün bildiklerini anlattı.»

Jaggers önce eğilip ayakkabılarını süzdü, sonra gene doğrularak, «Anlattı ha?» dedi. «Hıh! Ben onun yerinde olsam anlatmazdım ama herkes kendi işini daha iyi bilir, elbette.»

«Benim bu kız konusunda Miss Havisham'dan daha çok bilgim var, efendim. Annesini biliyorum onun.»

Bay Jaggers soru sorarcasına bana bakarak, «Annesi mi?» diye mırıldandı.

«Şu son üç gün içinde gördüm onu.»

«Öyle mi?»

«Siz de biliyorsunuz onu, efendim. Benim gördüğümden daha sonra da gördünüz, hem de çok yakın bir zamanda.»

«Öyle mi?»

«Estella konusunda belki ben sizden de çok şey biliyorumdur, Bay Jaggers. Babasını da biliyorum onun.»

Bay Jaggers'in tavrındaki belli belirsiz bir irkilme (hiç istifini bozmayacak derecede kendini kollayan bir adamdı, gene de belli belirsiz irkilip dikkat kesilmekten kendini alamamıştı), onu ele verdi: Estella'nın babasının kim olduğunu bilmiyordu. Bunu kesinlikle anladım. Zaten Herbert'ten Provis'in yaşam öyküsünü dinlerken kuşkulanmıştım bundan: öyle ya, Provis mahkeme sırasında ortalığa çıkmamıştı; Jaggers'i ancak üç-dört yıl sonra kendine avukat olarak tutmuştu ki o sırada, o eski davayla olan ilişkisini ortaya vurmasına hiç bir neden yoktu. Gene de ilk önceleri Bay Jaggers'in bu gerçeği bilmediğini kesinlikle ileri süremezdim ama işte şimdi onun bu konudaki bilgisizliğini gün gibi gö-

rebiliyordum.

«Yaa! Demek hanımefendinin babasını biliyorsun, ha, Pip?»

«Evet,» diye karşılık verdim. «Adı Provis'dir... Yeni Güney Galya'lı Provis.»

Bu sözlerim üzerine Bay Jaggers bile açıkça irkilmekten kendini alamadı. Dünyanın belki de en çabuk bastırılan, en hafif irkilişiydi bu. Bay Jaggers hemencecik kendini toplayarak mendilini çıkarıyormuş gibi yapıp araya kaynatmağa çalıştı ama, irkilmişti işte! Bu sözlerimi Wemmick'in nasıl karşıladığını söyleyemeyeceğim çünkü Bay Jaggers'in keskin bakışları aramızdaki gizli anlaşmayı seziverir diye korkumdan, şu sırada ondan yana bakamıyordum.

Bay Jaggers mendilini burnuna götürürken yarı yolda duralıyarak büyük bir serinkanlılıkla, «Peki, ya Provis bu savını hangi kanıta dayandırıyor, Pip?» diye sordu.

«Onun böyle bir sav ileri sürdüğü yok, hiç bir zaman da olmadı,» dedim. «Kızının sağ olduğunu bilmediği gibi böyle bir şeyi aklının ucundan bile geçirmiyor.»

Bay Jaggers'in o ünlü mendili ilk olarak etkisiz kaldı. Jaggers her zamanki numarasını yarıda keserek mendili gene cebine koydu, kollarını göğsünde kavuşturup okunmaz bir yüzle bana baktı. Gene de gözleri amansız bir dikkatle doluydu.

O zaman bütün bildiklerimi anlattım ona; bunları nasıl öğrenmiş olduğumu da anlattım. Şu var ki Wemmick'den öğrenmiş olduklarımı da Miss Havisham'dan duymuşum gibi yaptım. Çok titiz davrandım bu noktada. Wemmick'den yana hiç bakmaksızın anlatacaklarımın hepsini anlatıp bitirdim. Bir süre Bay Jaggers'le hiç konuşmadan bakıştık. Ancak ondan sonra Wemmick'den yana baktığım zaman kendisi kalemini posta kutusundan çıkarmış, masanın üstünde birşeyler yazmağa dalmıştı.

Şimdi Jaggers da masaya doğru ilerleyerek, «Ey Wemmick,» dedi. «Bay Pip geldiğinde biz bu kâğıtların hangisine bakıyorduk?»

Ama böyle savsaklanmağa boyun eğemezdim ben! Kar-

şısına geçtim, benimle daha açık, daha erkekçe konuşmasını ateşli, biraz da kızgın bir dille istedim ondan. Bunca yıl dır nasıl boş umutlarla oyalandığımı, sonra nasıl bir gerçekle karşılaştığımı anlattım, içimi kararlan tehlikelere değindim. Biraz önce ben nasıl ona güvenip açılmışsam onun da bana biraz olsun güvenip açılmasını istemeğe hakkım vardı, elbet. Hiç bir konuda suç kondurmuyordum ona, güvenim, inancım bütündü ama gerçeği bana eveleyip gevelemeden söylemesini istiyordum. Bunu neden istediğimi, bu hakkı kendimde niçin gördüğümü merak ediyorsa yanıtını çekinmeden verebilirdim: kendisi böyle zavallı düşlere dudak büküp geçse de ben Estella'yı bunca yıldır canımdan çok sevmiştim. Gerçi onu aldırmıştım elimden; ellerim böğrümde onsuz yaşamağa yargılıydım, gene de onunla ilgili olan her bilgi benim için dünyada herşeyden daha önemli, bana dünyada herşeyden daha yakındı.

Jaggers'in bu yakarılarım karşısında hiç sesini çıkarmadığını, taş gibi sessiz ve katı durduğunu görünce Wemmick'e döndüm.

«Bay Wemmick, sizin yumuşak yürekli bir insan olduğunuzu biliyorum. Sıcak yuvanızı, yaşlı babanızı gördüm; çalışma yaşamının yorgunluğunu nasıl tatlı, temiz, neşeli uğraşılarla giderdiğinizi biliyorum. Bu yüzden yalvarırım size, Bay Jaggers'e karşı benden yana olun; bu durumda benimle daha açık konuşması gerektiğini anlatın ona.»

Benim sözlerim üzerine Bay Jaggers'la Bay Wemmick bakıştılar: ömrümde iki kişinin bunca tuhaf tuhaf bakıştıklarını hiç görmemiştim. İlkin, Wemmick hemen oracıkta işinden edilecek diye bir kaygı geçti içimden. Neyse ki Bay Jaggers'in yüzünde gülümseyişi andırır bir yumuşama belirdiğini, Wemmick'in duruşuna da bir yüreklilik geldiğini görünce kaygım geçti.

«Bu da nesi, Wemmick, neler duyuyorum?» dedi Bay Jaggers. «Yaşlı bir baban, eğlenceli uğraşıların da mı varmış senin?»

Wemmick, «Varsa ne çıkar?» diye sordu. «İşimi aksatmadıktan sonra kime ne?»

Bay Jaggers elini koluma koyup açıkça gülümseyerek, «Pip,» dedi. «Şu adam var ya? Koca Londra'nın en kurnaz iki yüzlüsü olmalı!»

Gitgide daha yüreklenmeğe başlayan Wemmick, «Hiç de değil,» diye karşılık verdi. «Ben iki yüzlüysem siz de iki yüzlüsünüz, demektir.»

Deminki gibi tuhaf tuhaf bakıştılar gene. İkisi de karşısındakinin kendisini alaya aldığından hâlâ kuşkulu gibiydi.

Bay Jaggers, «Senin mi sıcak yuvan var?» diye söylendi.

Wemmick, «İşime zararı dokunmadıktan sonra, neden olmasın?» dedi. «Size bakıyorum da, efendim... Siz de böyle çalışıp didinmekten yorulduğumuz zaman başınızı sokacak, bir sıcak yuva hazırlıyormuşsunuz gibime geliyor, el altından.»

Bay Jaggers başını dalgın dalgın birkaç kez salladı, derinden bir göğüs bile geçirdi.

«Pip,» dedi. «Senin şu zavallı düşlerden konuşmayalım. Başından daha yeni geçmiş olduğu için o konuları sen benden daha iyi bilirsin. Öteki soruna gelince. Bir varsayımla çıkacağım senin karşına. Dikkat et; kesin bir açıklama olmadı bu ha.»

Durup bekledi. Ben de anlatılacak şeyin kesin bir açıklama olmadığını, bunu Bay Jaggers'in özellikle belirttiğini, benim de böylece anladığımı söyledim.

«Şimdi, Pip,» dedi Bay Jaggers. «Şöyle bir durumu kafanda canlandır. Diyelim ki senin anlattığın koşullar altında yaşayan bir kadın çocuğunu herkesten gizliyor. Gelgelelim gerçeği dava vekiline açmak zorunda kalıyor, çünkü dava vekili, savunmasını iyi hazırlayabilmesi için bu çocukla ilgili gerçekleri bilmesi gerektiğini ileri sürüyor. Diyelim ki bu dava vekilinin bir yandan da zengin ve tuhaf huylu bir hanımefendiye verilmiş bir sözü vardır: onun evlât edinip yetiştirebileceği kimsesiz bir çocuk bulacaktır.»

«Anlıyorum efendim.»

«Diyelim ki bu dava vekilinin ömrü kanlı suçlar, kötülükler, çirkinlikler arasında geçmektedir. Çocuklar konusunda bildiği tek şey, onların sayısız sürülerle dünyaya geldikleri

ve kötü, acı bir sona yazgılı olarak büyüdükleridir. Pip, tut ki bu adam hemen hergün saygın yargıçların bacak kadar çocukları ağır suçlardan ötürü ciddi ciddi yargılandıklarına, kötü örnek olarak ahaliye gösterildiklerine tanık olmaktadır. Onların zindana tıkılmalarının, kırbaçlanıp sürgüne yollanmalarının, bir köşede unutulup toplum dışına itilmelerinin olağan olduğunu, böylece tam cellada yem olarak yetişip sonunda asılmağa gittiklerini bilmektedir. Tut ki gündelik iş yaşamında rasladığı, tüm çocuklara bir tür balık yavrusu gözüyle bakmaktadır: büyüdükçe ağlara takılacak, avlanıp yargılanacak, savunulacak, sürgüne yollanacak, hüküm giyecek, anasız, babasız kalacak, kısacası yaşamları başlarına dar edilecek bir sürü küçük balık.»

«Anlıyabiliyorum, efendim.»

«Pip, diyelim ki bu sürü içinde bu adamın kurtarabileceği güzelim bir yavrucak vardır. Babası onu ölü bilmekte. bu konuyu karıştırmaktan çekinmektedir. Bu adam çocuğun anasına sözünü geçirebilecek durumdadır. Bu kadına, 'Ne yaptığını biliyorum senin, nasıl yaptığını da biliyorum,' diyebilme olanağı vardır elinde. 'Şöyle şöyle yaptın, sonra suçu üstünden atmak için şu, şu numaraları çevirdin. Hepsini baştan sona dek kanıtlarıyla biliyorum, ve işte hepsini bir-bir anlatıyorum sana,' diyebilir bu kadına. 'Çocuğu bana ver; kurtulman için ortaya çıkması gerekirse ortaya çıkarırım onu, ama şimdi çocuğu bana ver, ben de seni kurtarmak için elimden geleni yapayım,' diye bir öneride bulunabilir. 'Sen kurtulursan çocuğun nasılsa kurtulur, beri yandan seni kurtaramazsak hiç değilse çocuğunu kurtarmış oluruz,' diyebilecek yetkidedir. Pip, diyelim ki bu adamın istedikleri yapıldı, kadın da ipten kurtuldu.»

«Herşeyi anlıyorum, efendim.»

«Herhangi bir açıklamada bulunmadığımı da anlıyorsun, değil mi?»

Wemmick, «Herhangi bir açıklamada bulunulmadı» diye onu yankıladı. «Açıklama filan yapılmadı.»

«Gene diyelim ki, Pip, bütün o ateşli, acı duygular, sonra da geçirdiği ölüm korkusu, genç kadının kafa dengesini

biraz bozmuştu. Özgürlüğüne kavuştuğu zaman dünyadan, insan içinde yaşamaktan korkar olmuştu. Kendini kurtaran adamın kapısına gidip ona sığındı. Diyelim ki bu adam da onu evine aldı; o eski, yırtıcı huylarının depreşmeğe başladığını gördüğü zaman da eski yöntemlerini kullanarak onu baskı altında tutmayı başardı. Varsaydığımız bu olayları kavrayabiliyor musun, Pip?»

«Evet, efendim.»

«Tut ki çocuk büyüdü, para uğruna zengin bir adamla evlendirildi. Babası sağdır, anası sağdır. Anayla baba, hiç habersiz, birbirlerine çok yakın yerlerde yaşamaktadırlar. Bütün bunlar hâlâ gizliliğini sürdürmektedir. Derken sen çıkıyor, gerçekleri biryerlerden öğreniyorsun, diyelim. Bu son varsayımı çok iyi düşün, taşın, Pip.»

«Başüstüne, efendim.»

«Wemmick'in de çok iyi düşünüp taşınmasını diliyorum.»

Wemmick de, «Başüstüne,» dedi.

«Kimin işine yarar böyle bir gizi deşmek? Babanın mı? O kadınla yeniden bir araya gelmek isteyeceğini sanmıyorum. Ya ana? Eğer öyle bir suç işlemişse olduğu yerde kalması kendisi için çok daha hayırlıdır, bence. Kız çocuğuna gelince anasıyla babasının kimliklerini kocasına bildirmek, sanırım hiç işine gelmez. Yirmi yıldır çirkeften uzak kalabilmiş. Şimdi bu eski gizler ortaya çıkarsa kızcağız yeniden çamura saplanır, ömür boyu da kurtulamaz artık... Hele senin bu kızı sevdiğini de varsayarsak, Pip; sana benzemez nice erkeğin, sırasında kafasını sarmış olan o (zavallı düş)lere bu kızın esin verdiğini varsayarsak... bana öyle geliyor ki o eski gizleri deşeceğine, şu sargılı sağ eline bir balta alıp sargılı sol elini kesmek, sonra sol elini kessin diye baltayı Wemmick'e vermek isterdin. Düşünürsen böylesini bin kat yeğ tutardın, biliyorum.»

Wemmick'e baktım: yüzü ciddi mi ciddiydi. İşaret parmağını ağır ağır kaldırıp dudaklarına bastırdı. Ben de onun gibi yaptım. Bay Jaggers de bizim gibi yaptı.

Sonra her zamanki tutumuna dönerek, «Ey, Wemmick,»

dedi. «Bu hesaplardan hangisine bakıyorduk, Bay Pip içeri girdiğinde?»

Onlar çalışırken bir kenara çekilerek bekledim; durup durup gene deminki gibi tuhaf bakışlarla birbirlerini süzdüklerini gördüm. Ne var ki şimdi ikisi de, kendilerini, meslek yaşamlarının dışındaki zayıf yönleriyle ele vermiş olduklarını bilmenin tedirginliğiyle kuşkulu, diken üstündeydiler.

Sanırım bu yüzden, birbirlerine karşı iyice katı davranıyorlardı. Bay Jaggers büyük bir buyurganlıkla tepeden atıyor, Wemmick de en ufak bir sorun çıksa, dediğim dedik, diye dayatıyordu. Onları hiç böylesi hırlaşırken görmemiştim çünkü genellikle gerçekten pek güzel geçinirlerdi.

Neyse ki Mike adındaki, kürk başlıklı müvekkilin tam o sırada çıkıp gelmesiyle ortalık rahatladı. Burnunu kol yenine silmek gibi bir huyu olan bu adamı, Bay Jaggers'in yazıhanesine ilk geldiğim gün görmüştüm. Kendinin ya da ailesinden birinin başı her zaman dertte olan (ki o zamanlar, oralarda bu, Newgate Zindanı demekti), bu kişi en büyük kızının bir dükkândan mal çalmak suçuyla içeri alındığını bildirmeğe gelmişti. Bay Jaggers bir yargıç çalımıyla ocak başında durmuş, konuşmaya hiç katılmadığından Mike bu içler acısı durumu Wemmick'e anlatmağa başladı. Derken bir ara gözlerinde yaş damlacıklarının ışıdığını gördük.

Wemmick iyice tepesi atarak, «Ne demek oluyor bu?» diye adama çıkıştı. «Karşımda durmuş burnunu çekip mızıldanmağa utanmıyor musun?»

«Yapmadım, Bay Wemmick, gözüm kör olsun yapmadım.»

«Yaptın işte,» dedi Wemmick. «Bu ne arsızlık? Sokak köpekleri gibi mızıldanıp burnunu çekeceksen hiç gelme buraya. Hangi yüzle geliyorsun?»

«Ne yapayım, insan duygulanmaktan kendini alamıyor işte,» diye Mike yalvarırcasına konuştu.

Wemmick, «Ne yapmaktan, dedin?» diye atmaca gibi atıldı. «Gene söyle, bakayım!»

Bay Jaggers de ileri doğru bir adım atıp parmağıyla ka-

pıyı imleyerek, «Sen bana baksana, bayım,» dedi. «Çabuk çık git buradan. Duygu sokmam ben bu kapıdan içeri. Marş, marş!»

Wemmick de, «Kendin ettin, kendin buldun,» diye ekledi. «Dışarı!»

Böylece zavallı Mike süklüm püklüm çekildi. Bay Jaggers'la Wemmick'in araları düzelmişe benziyordu. Sıkıca karınlarını doyurmuşlar da canlarına can katmışlar gibi taze bir güçle yeniden çalışmaya koyuldular.

ELLİİKİNCİ BÖLÜM

Cebimde çek, Küçük Britanya'dan ayrılınca dosdoğru Miss Skiffins'in muhasebeci olan erkek kardeşine gittim. Miss Skiffins'in muhasebeci olan erkek kardeşi de dosdoğru Clarriker Firmasına gidip Bay Clarriker'i bana getirince, anlaşmayı sağlama bağlamanın büyük kıvancını tattım. Büyük bir mirasa konacağımı öğrenip büyük umutlara kapıldığımdan bu yana yaptığım tek iyilik, sonuca ulaştırabildiğim tek iş bu oldu.

Clarriker bu görüşmemizde bana firmanın işlerinin gitgide ilerlediğini, daha da ilerleyebilmek için gerekli olan Doğu Şubesini artık açabileceklerini, Herbert'in de ortak sıfatıyla bu şubenin başına geçeceğini anlattı. Arkadaşımla kendi aramda açılacak olan ayrılık yolunu kendi ellerimle hazırlanmışım demek, hem de işlerim daha böylesine karmançorman durumdayken! Karşımdakinin sözlerini dinlerken, tutunduğum en son dalın da çatırdamakta olduğunu, yakında boşluklarda sallanıp kalacağımı ta içimde duydum.

Ama ödülümü akşamları, Herbert eve gelip de bana bu güzel gelişimleri (benim bildiğimi aklından bile geçirmeksizin) anlattığı zamanlarda buluyordum. Herbert çizdiği gülpembe düşlerde Clara Barley'i nasıl elinden tutup Binbir Gece ülkelerine götüreceğini, benim nasıl (sanırım deve kervanıyla) sonradan onlara katılacağımı, nasıl üçümüz birden Nil boyunca yolculuk ederek akıllara durgunluk verici şeyler göreceğimizi anlatıyordu. Bu parlak tasarılara kendimin katılabileceğimden umudum olmamakla birlikte Herbert'in

önündeki ufukların iyice açıldığını görebiliyordum. Barley Baba romunu içip acılı yemeklerini yemekte biraz daha direnirse kızının gelecekteki mutluluğu da sağlama bağlanmış olacaktı.

Mart ayına girmiştik artık. Sol kolumun iyileşmesi, ortada herhangi bir kötü belirti olmamakla birlikte, öyle uzamıştı ki paltomu hâlâ giyemiyordum. Sağ kolum aşağı yukarı eski durumuna dönmüştü. Yanık yerleri hâlâ geçmemişti ama bu, kolumu oldukça iyi kullanabilmeme engel değildi.

Bir pazartesi sabahı Herbert'le kahvaltı ettiğimiz sırada postacı Wemmick'den aşağıdaki mektubu getirdi:

★

«**Walworth. Okur okumaz yakın.** Hafta başlarında, diyelim çarşamba günü, o düşündüğünüz işi göze alabilirseniz yapabilirsiniz. Şimdi yakın bu mektubu.»

★

Mektubu Herbert'e de gösterdim. Yazılanları ikimiz de ezberledikten sonra kâğıdı ateşe attık; oturup ne yapalım, diye düşünmeye koyulduk. Öyle ya, benim yarı-sakat durumda olduğumu bundan öte saklı tutamazdık artık.

Herbert, «Bu sorunu düşündüm, taşındım,» dedi. «Taymis Irmağı üstündeki kayıkçıların birini tutmaktan daha iyi bir yol akıl ettim. Startop'u alsana. İyi çocuktur, iyi denizcidir, bizi de sever. Sonra atılgan, girişken hem de namusludur.»

Startop'u birkaç kez ben de aklımdan geçirmiştim.

«İyi ya, ona herşeyi nasıl anlatırız, Herbert?»

«Çok az birşey söylesek yeter. Günü gelinceye kadar Startop bunu öylesine bir esinti diye bilsin: gizli tutmak istediğin bir serüven. Sonra Provis'i tekneye bindirip buradan uzaklaştırmanın ivedilikle gerektiğini söylersin... Sen de gidiyor musun onunla?»

«Yüzdeyüz.»

«Nereye?»

Kafamı kemiren bu noktayı enine-boyuna düşündüğüm sayısız zamanlarda, gideceğimiz liman önemsiz görünmüştü gözüme... Hamburg, Rotterdam, Antwerp... neresi olursa olsundu, tek Provis'i İngiltere'den uzaklaştırayım da! Yolumuza çıkacak, bizi kabul edecek herhangi bir yabancı gemi işimizi görürdü. Niyetim Provis'i tekneyle Taymis boyunca Londra'dan iyice uzaklaştırmaktı. Kuşkulu durumlarda araştırmalarla soruşturmaların yapıldığı bir kilit noktası olan Gravesend'i geride bırakmalıydık. Yabancı gemiler Londra'dan, suların kabardığı sırada demir aldıklarına göre ben, daha önceden, sular çekilmiş durumdayken açılmak, kuytu bir köşeye sinmek ve binebileceğimiz bir geminin geçmesini beklemek istiyordum. Soruşturmamızı önceden yaparsak, gözümüze kestirdiğimiz geminin bizim gizleneceğimiz yere ne zaman varacağını, üç aşağı-beş yukarı, hesaplayabilirdik.

Herbert bütün bu düşüncelerimle tasarılarımı çok yerinde buldu. Soruşturmamızı hemen başlatmak üzere, kahvaltıdan sonra yola çıktık. Tasarımıza en uygun olarak Hamburg'a gidecek bir gemiyi seçtik; daha çok onunla ilgilendik. Beri yandan ayni saatlerde kalkacak olan öbür yabancı gemileri de öğrendik; renkleriyle yapılarını iyice ezberledik.

Sonra, ben gereken kâğıtları hemen çıkartmak, Herbert de Startop'un evine gidip görüşmek üzere, bir kaç saatliğine ayrıldık. İkimiz de işlerimizi kolayca yaptık, saat birde buluştuğumuz zaman, herşeyin hazır olduğunu birbirimize bildirdik. Ben gerekli kâğıtları sağlamıştım. Herbert de Startop'la görüşmüş, onun böyle bir serüvene dünden hazır olduğunu öğrenmişti.

Çifte kürekleri onların çekmesine, benim dümende durmama karar verildi. Provis de yolcumuz olarak sessiz sedasız oturacaktı. Acelemiz olmadığından yeterince yol alabilecektik.

Herbert'in o akşam Değirmen İskelesine gitmezden önce eve uğramamasını kararlaştırdık. Salı olan ertesi akşam da oraya hiç gitmeyecekti. Provis'in çarşamba günü, ama ancak bizim yaklaştığımızı görünce, evin yakınındaki bir rıh-

tım merdivenine inmesini sıkılayacaktı. Bu konuşmaların görüşmelerin hepsi o akşam, yani pazartesi akşamı yapılıp bitirilecek ondan sonra çarşambaya, onu tekneye alacağımız zamana değin, Provis'le aramızda hiç bir bağlantı kurulmayacaktı. Bu güvenlik önlemlerinde iyice anlaştık; ben oradan eve döndüm.

Dairemizin dış kapısını elimdeki anahtarla açınca, posta kutusunda, üstü bana yazılmış bir mektup buldum. Ben yokken, elden gönderilmiş olan, pimpis gene de oldukça düzgün yazılı bir mektup. İçinde şöyle deniyordu:

★

«Bu gece ya da yarın gece dokuzda, eski bataklara, kireçocağının başındaki küçük kanal-bekçisi kulübesine gelmekten korkmaz da gelirsen eğer, iyi edersin. AMCAN Provis konusunda bilgi edinmek istiyorsan, kimseye çıtlatmadan, vakit de yitirmeden gelsen çok iyi olur. YALNIZ GEL. Bu mektubu yanında getir.»

★

Kafamın karışıklığı, tasalarımın yükü yetmezmiş gibi bir de bu garip mektup çıkmıştı başıma! Ne yapmalıydım şimdi? Bir türlü bilemiyordum. En kötüsü, hemencecik kararımı vermek zorundaydım yoksa beni bu gece köye ulaştırabilecek olan öğleden sonra arabasına yetişemezdim. Ertesi gece gitmeyi düşünemezdim bile çünkü kaçış yolculuğuna kadarki zaman çok daralıyordu. Hem sonra, bilemezdim ki; belki sözü edilen bilgi, kaçış tasarılarımızı doğrudan etkileyebilecek nitelikteydi.

Düşünüp taşınacak bol vaktim olsa bile sanırım gene giderdim. Düşünecek hiç vaktim olmadığından (saatim posta arabasının yarım saatten kalktığını gösteriyordu), hemen gitmeğe karar verdim. Amcam Provis'e değinilmemiş olsaydı hiç gitmezdim. Wemmick'in mektubuyla o sabahki yoğun hazırlıklarımızın üstüne gelen bu gözdağı hepsinden ağır bastı.

İnsan korkulu bir telâş içindeyken, herhangi bir mektubun içeriğini açıkça kavraması öylesine zordur ki; bu gizemli mektuptaki «kimseye çıtlatmama» konusundaki uyarıyı ancak iki kez okuduktan sonra kafama sokabildim. Ama bir kukla gibi, hiç düşünüp incelemeden. Bu uyarıya gene bilinçsiz bir kukla gibi uyarak kurşun kalemini aldım, Herbert'e bir not bıraktım. Yakında ne zaman döneceğimi bilemediğim bir yolculuğa çıkacağım için, bir koşu kasabaya gidip Miss Havisham'ı yoklamağa karar vermiş olduğumu yazdım.

Paltomu giyip kapıları kilitledikten sonra, kestirme ara yollardan geçerek arabaya anca yetiştim. Bir payton kiralayıp ana yoldan gitseydim arabayı hiç kuşkusuz kaçıracaktım. Kestirmeden koştuğum halde posta arabasına, tam avludan çıktığı sırada yetişebildim. Kendimi toparladığım zaman arabanın içinde giden tek yolcu olduğumu gördüm.

Gerçekten de, mektubu alalı beri kendimde değildim. Sabahki telâşenin üzerine gelen bu çağrı kafamı öyle karıştırmıştı ki! Sabahki koşuşturmamızın heyecanı gerçekten büyük olmuştu, çünkü Wemmick'in bunca zamandır dört gözle beklediğim talimatı, sonunda elime geçtiği zaman boş bulmuştu beni. Şimdi de bu arabada ne aradığımı, binmekle doğru yapıp yapmadığımı, birazdan inip geri dönmenin daha iyi olup olmayacağını kendi kendime sormağa, imzasız bir mektuba uyup yola çıkmanın aptallık olduğunu düşünmeğe, kısacası acele davranan hemen herkesin iyi bildiği kararsızlıklar, kuşkular, zıt duygular arasında bocalamağa başlamıştım. Gelgelelim mektupta Provis'e adıyla sanıyla değinilmesi sonunda herşeyden baskın çıkıyordu. İlk baştan beri bilinçsiz olarak düşündüğüm gibi (düşünmek denirse buna), ben kasabaya gitmedim diye Provis'in başına birşey gelecek olursa, kendi kendimi hiç bir zaman bağışlayamayacağımı düşünüyordum!

Biz kasabaya varmazdan önce karanlık basmıştı. Kolumun sakatlığı yüzünden dışarı çıkamayıp içerde kapalı kaldığım için yol iyice uzun, sıkıcı geldi bana. Mavi Domuz Hanından uzak durarak daha ötedeki küçük bir hana yerleşip yemek söyledim. Yemek hazırlanırken Satis Konağına gide-

rek Miss Havisham'ın durumunu sordum. Biraz iyiliğe yüz tutmakla birlikte hâlâ çok hastaymış.

Kaldığım han eski bir kiliseden dönmeydi. Eskiden vaftiz hücresi olan sekiz köşeli bir yemek salonunda sofraya oturdum. Etimi kendim kesemediğimden, cascavlak kafalı, yaşlı han sahibi bana yardım etti. Böylece konuşmaya başladık. Han sahibi, eksik olmasın, beni oyalamak için bana kendi başımdan geçenlerin öyküsünü anlattı! O da kasabadaki herkes gibi benim ilk velinimetimin, servetimin temel taşını atan kişinin Pumblechook olduğuna inanıyordu. Bu yüzden anlattığı öykünün kahramanı elbet ki bizim Amcabeydi.

«Londra'ya gidip zengin olan bu genç adamı siz tanıyor musunuz?» diye sordum.

Hancı, «Tanımak mı?» dedi. «Bacak kadarkenden beri hem de...»

«Buralara hiç dönüp geldiği olur mu?»

«Gelir ya! Arada burdaki zengin, kibar dostlarını görmeğe gelir ama herşeyini borçlu olduğu adamın yüzüne bile bakmaz.»

«Hangi adammış bu?»

«Demin söylediğim kişi işte. Pumblechook.»

«Başkalarına karşı da böyle nankörlük eder mi?»

«Elinden gelse eder, hiç kuşkunuz olmasın, ama başka kime nankörlük edecek? Hangi nedenle? Herşeyini Pumblechook'a borçludur.»

«Pumblechook böyle mi diyor?» diye sordum.

«Demek mi?» diye hancı yanıtladı. «Onun birşey söylemesine gerek mi var?»

«Diyor mu, ama?»

«Nasıl demesin, efendim? Bir dinleseniz içiniz cız eder, ekmek çarpsın.»

İçimden, «Oysa Joe, sevgili Joe, SEN hiç birşeycik demezsin,» diye geçirdim. «Herşeye katlanan, beni her zaman seven Joe, yakınmak nedir bilmezsin sen. Ne de sen, iyi yürekli, tatlı, yumuşak başlı Biddy!»

Hancı paltomun altından görünen sargılı koluma bir göz atarak, «Geçirdiğiniz kaza yüzünden iştahınız kaçmış

olsa gerek,» dedi. «Şu parçayı deneyin bir de. Daha yumuşaktır.»

«İstemem, sağol. Başka yiyemeyeceğim. Lütfen kaldırın,» diyerek sofradan kalktım ocak başına geçip düşüncelere daldım.

Joe'ya gösterdiğim nankörlüğü hiçbirşey, Pumblechook denilen yüzsüz yalancının tutumu kadar açıkça kafama kakamazdı. Pumblechook ne denli yalancı, iki yüzlüyse, Joe o denli namuslu ve mertti; birinin alçalması öbürkünü yüceltmeğe yarıyordu.

Bir saati aşkın bir süre ocak başında bunları düşünüp durdum. Düşündükçe içerim, bin kez haketmiş olduğum binbir pişmanlık ve utançla dolup taşıyor, yerin dibine giresim geliyordu. Saatin çalışıyla düşüncelerimden sıyrıldım. İçimi kararta pişmanlık dağılmış değildi, gene de davrandım; paltomu omzuma alıp boynumda düğmeleterek dışarı çıktım.

Biraz önce, yeniden gözden geçirmek için mektubu aramış, bütün ceplerimi karıştırmakla birlikte, bulamamıştım. Posta arabasının içinde düşmüş, samanların arasına karışmış olacağını düşündükçe rahatım kaçıyordu. Neyse ki kararlaştırılan saatin 9, yerin de bataklıklardaki kireç ocağının yanından geçen bir kanalın bekçi kulübesi olduğunu ezbere biliyordum. Boşa geçirilecek zamanım olmadığından, dosdoğru batakların yolunu tuttum.

ELLİÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kasaba sınırlarını geride bırakıp bataklara açıldığım sırada dolun bir ay doğdu, ama gene de gece karanlıktı. Batakların kör çizgisinin ötesinde, bu kocaman, kıpkırmızı ayın anca sığabildiği, bir dilim açık gökyüzü vardı. Bir-iki dakikaya kalmadan ay bu açıklığı tırmanarak, tepesinde dağ gibi kümelenen bulutların arasına girmişti bile.

Hüzünlü bir rüzgâr esmekteydi, bataklıklar ıssız mı ıssız. Bir yabancı böyle bir gecede böyle bir yere dayanamazdı. Benim içime bile öylesine bir ağırlık çökmüştü ki nerdeyse geri dönmeye karar vererek duraksadım. Ne var ki batakları ezbere bildiğim için, bundan çok daha karanlık bir gecede bile yolumu bulabilirdim. Zaten bir kez buraya gelmiş olduktan sonra dönmek için bir özürüm de yoktu. Böylece, nasıl istemeyerek gelmişsem, gene öyle, istemeye istemeye ilerledim.

Tutturduğum yol köyümden de, bir zamanlar pranga kaçaklarını izlediğimiz yöreden de çok uzaklardaydı. Sırtım ırmaktaki «lenduha»lara dönük olarak yürümekle birlikte, ışıklarının gene eskidenki gibi kum tepeciklerine vurduğunu görüyor, başımı çevirip baktığımda onları seçebiliyordum. Eski cephaneliği nasıl biliyorsam kireç ocağını da öyle biliyordum. Ama birbirlerinden kilometrelerce uzaktaydılar. Öyle ki o gece ikisinin de bulunduğu yerde birer ışık yanıyor olsaydı, bu iki aydınlık noktanın arasında upuzun, bomboş, karanlık bir ufuk çizgisinin uzandığı görülürdü.

Önceleri bir kaç kanal kapısından geçtim. Arada bir du-

ruyor, kıyıları yüksek hendekli yolda yatan davarların ayağa kalkarak hantal adımlarla sazlıklara dalıp gitmelerini bekliyordum. Derken biraz sonra çepçevre bataklarda benden başka canlı kalmamış gibi oldu.

Kireç ocağına yaklaşabilmem bir yarım saat daha sürdü. Kireç, insanın genzini tıkayan bir duman çıkararak uyuşuk uyuşuk yanmaktaydı. Ateşlerin üstü örtülmüş, görünürde hiç bir işçi yoktu. Kireç ocağının bitişiğinde küçük bir taş ocağı gördüm. Tam yolumun üstündeydi. Öteye beriye atılmış duran araçlarla el arabalarından, bugün burada çalışılmış olduğu anlaşılıyordu.

Keçi yolu bu çukurun ortasından geçiyordu. Yeniden bataklık düzeyine çıktığım zaman kanal kapısındaki eski bekçi kulübesinde bir ışık yandığını gördüm. Adımlarımı sıklaştırarak kapıya vurdum. İçerden bir yanıt çıksın diye beklerken dört bir yanıma bakındım. Kanal setinin çoktandır kullanılmıyormuş gibi yıkık durduğunu, kiremit damlı tahta kulübenin barınak olarak pek işe yaramayacak bir durumda olduğunu gördüm. Çevredeki çamurlarla batak suların üstü kireç kaymağıyla kaplıydı ve kireç ocağından yükselen boğucu dumanlar sinsi bir hortlak gibi usul usul üzerime yürümekteydi.

İçerden hâlâ ses çıkmadığı için kapıya gene vurdum. Bu kez de karşılık alamayınca çengeli kaldırdım.

Kapı hemen açıldı. İçeriye şöyle bir göz attım; masa üzerinde yanmakta olan bir şamdan, tahta bir sıra, üzerine döşek serilmiş açılır-kapanır bir somya gördüm. Yukarda samanlık gibi bir çekme kat bulunduğundan,

«Kimse var mı burda?» diye bağırdım.

Ses veren olmadı. Ne yapacağımı kestiremeyerek dışarı çıktım.

Yağmur iyiçe indirmeğe başlamıştı. Demin gördüklerimin dışında bir şey göremeyerek gene içeri girdim; tam kapının altına sığınarak karanlıklara baktım. Kulübede oturan her kimse, hemen dönmek üzere biraz dışarı çıkmış olmalıydı, yoksa şamdanı yanar bırakmazdı, diye düşünürken aklıma gidip mumun fitilini gözden geçirmek, ne zamandır yan-

makta olduğuna bakmak geldi. Bu amaçla dönüp şamdanı elime almıştım ki şiddetli bir sarsıntı mumu söndürüverdi; kendimi, arkamdan fırlatılmış bir kementle kıskıvrak bağlanmış buldum.

Kısık bir ses karanlıkta bir sövgü savurarak, «İşte şimdi elimdesin!» dedi.

Bir yandan kurtulmağa çalışırken, «Ne oluyoruz? Kimsin sen? İmdat! Yetişin! İmdat!» diye bağırmağa başladım.

Kollarım sımsıkı yanlarıma bağlanmış olduğundan sakat kolumun acısı içime dökülüyordu. Karanlıkta boş yere çırpınarak kurtulmağa çalışırken düşmanımın sıcak soluğunu hep üzerimde duyuyordum. Çok güçlü bir adamdı; beni susturmak için kimi zaman iri, sert elini, kimi zaman geniş, demir gibi göğsünü ağzıma bastırıyordu. Sonunda beni duvara sıkıca bağladı.

O kısık ses gene bir sövgü savurarak, «Haydi bakalım,» dedi. «Sıkıysa gene bağır da hemencecik hesabını görüvereyim!»

Yaralı kolumun acısıyla içim dışıma çıkmış, yarı baygın, şaşkınlıktan sersemlemiş durumda olduğum halde, bu gözdağının nasıl kolaylıkla gerçekleştirilebileceğini de kavrayabiliyordum. Sustum; kolumu birazcık olsun rahatlatmaya çalıştımsa da bağlarım buna olanak vermeyecek kadar sıkıydı. Zaten yanmış olan sol kolum şimdi de kaynar sularda haşlanıyordu sanki...

Dışardaki gece seslerinin kesilip yerine soluksuz, zindan gibi bir karanlığın çökmesinden anladım ki düşmanım bir pencerenin kapağını kapamıştı. El yordamıyla biraz arandıktan sonra bir çakmak taşıyla çelik parçası buldu; ateş yakmak için sürtüştürmeğe başladı. Bakışlarımı, kavların arasına düşen kıvılcımlara dikmiş, bunları üfleyip duran düşmanımı görmeğe çalışıyordum. Ne var ki yalnızca dudaklarını, bir de çakmağın ucundaki mavi ışık noktasını görebiliyordum. Bunlar bile bir görünüp bir yitiyorlardı. Kavlar doğallıkla ıslak olduğundan ateş alamıyor, kıvılcımlar birer birer sönüyordu.

Acelesi yoktu adamın. Çakmağı çakıp çakıp duruyordu.

Kıvılcımlar daha irileşip sıklaşmağa başladıkça adamın ellerini, yer yer yüzünü seçmeğe başlamış, bir de masa başında iki büklüm eğilmiş oturduğunu çıkartmıştım ama başkaca bir şey gözükmüyordu. Derken onun kavları üfleyen mavimtrak dudaklarını gördüm gene. Tam o sırada bir yalaz parladı; bunun ışığında Orlick'i tanıdım.

Kimi ummuştum, bilmiyordum ama onun olabileceğini aklımın ucundan bile geçirmemiştim. Tanıyınca, nasıl tehlikeli bir çıkmazda olduğumu anladım. Gözlerimi ondan ayırmıyordum artık.

Şamdanı büyük bir özenle, ağır ağır yaktı; çakmağı yere atıp üstüne basarak söndürdü. Sonra beni görebilmek için şamdanı masanın üstüne, kendinden biraz öteye bıraktı; kollarını kavuşturup masaya dayayarak oturdu, bana baktı. Duvarın beş on santim önündeki dik bir duvar merdivenine bağlanmış olduğumu şimdi görebiliyordum. Yukarki samanlığa çıkan, yerli bir merdivendi bu.

Bir süre bakıştık, sonra Orlick, «Elimdesin artık,» dedi. «Çöz şu bağlarımı. Bırak beni!»

«Hah-ha,» dedi Orlick. «Korkma, bırakacağım. Aya yollayacağım seni. Yıldızlara yollayacağım. Ama herşeyin bir sırası var.»

«Bu tuzağa neden düşürdün beni?»

Orlick ölüm saçan bir bakışla, «Bilmiyor musun?» diye sordu.

«Karanlıkta neden saldırdın bana?»

«Herşeyi kendi başıma yapıp bitirmek istiyorum da ondan. Gizli işini başkasına açmaktansa tek başına yapmak yeğdir. Ortaya çıkma tehlikesi azalır. Düşmanımsın sen benim, can düşmanımsın.»

Kollarını kavuşturup masaya dayamış, beni karşıdan seyredişinde öyle haince bir keyif vardı ki tepeden tırnağa ürperdim. Hiç sesimi çıkarmadan onu gözlemekteydim. Orlick elini köşeye doğru uzatarak dipçiği pirinç halkalı bir tüfek çıkardı. Bana doğru nişan alıyormuş gibi yaparak,

«Bildin mi bunu?» diye sordu. «Daha önce nerde gördüğünü bildin mi? Konuşsana, eşşoğlu eşşek!»

«Biliyorum,» diye karşılık verdim.

«Senin yüzünden o yerden oldum. Senin yüzünden. Konuşsana, deyyus!»

«Başka ne yapabilirdim?»

«Salt onu yapman yeter de artardı bile. Ama sen onunla da kalmadın. Hoşuma giden kızla benim arama girmeyi nasıl göze alabildin, ha?»

«Ne zaman yaptım ki bunu?»

«Ne zaman yapmadın ki? Durmadan Orlick'e karşı fıştıklardın onu; beni kötülerdin ona.»

«Kendi kendini kötüleyen sen olurdun. Kendi adını sen çıkardın kötüye. Doğru dürüst otursaydın, ben seni kötülesem bile zararı dokunamazdı ki!»

«Yalan söylüyorsun!» Sonra Biddy ile son görüşmemizde söylediğim sözlere değinerek, «Beni buralardan uzaklaştırabilmek uğruna paradan da, zahmetten de kaçınmazmışsın, ha?» diye ekledi. «Şimdi sana işine yarayacak birşey deyivereyim mi? Beni buralardan aşıracaksan bu gece tam sırasıdır. Konduğun servetin yirmi katını son meteliğine kadar versen değer!»

Yabanıl bir hayvan gibi ağzını çarpıtarak öyle bir homurdanışı vardı ki ona inandım.

«Ne yapacaksın bana?» diye sordum.

Yumruğunu güm diye masaya indirdi, bunun şiddetini vurgulamak istercesine kendi de o hızla ayağa kalkarak, «Canını alacağım senin!» dedi.

Öne doğru iğilip gözlerini dikerek uzun uzun bana baktı; bana baktıkça ağzı sulanıyormuş gibi elinin tersiyle dudaklarını sildi, sonra gene yerine oturdu.

«Ta çocukluğundan beri Baba Orlick'in ayağına köstek oldun, hep hızını kestin onun. Bu gece Baba Orlick kurtulacak gayri senden. Canına tak dedi gayri. Ölmüş bilesin kendini.»

Gerçekten de mezarımın eşiğine gelmiş gibiydim. Çılgın gözlerle dört bir yanıma bakındım ama kısıldığım şu kapandan kaçacak hiç bir yol yoktu.

Orlick gene kollarını kavuşturup masaya dayayarak,

«Yalnız öldürmek değil,» diye ekledi. «Bütün bütün yokedeceğim seni. Tek bir kemiğin, tek bir saçın kalmayacak yer yüzünde. Leşini kireç ocağına atacağım. Senin gibi ikisini omzuma alıp taşıyabilirim ben. Geride kalanlar varsın, başına ne geldi diye merak ededursunlar. Hiç birşey bilmeyecekler.»

Beynim akıl almaz bir hızla işleyerek böyle bir ölümün sonuçlarını hesaplayıvermişti. Estella'nın babası benim onu yüzüstü bırakıp gittiğime inanacak; ele geçecek, beni suçlayarak ölecekti. Herbert bile, bıraktığım o mektuptan sonra Miss Havisham'ın hatırını ancak kapıdan sorduğumu öğrenince, benden kuşkulanacaktı. Joe ile Biddy o gece duyduğum pişmanlıkla vicdan azabını, bundan böyle onlara bağlı kalmak için nasıl kararlar verdiğimi hiç bilmeyecekler, neler çektiğimi, ne cehennem azapları içinde kıvrandığımı hiç bir zaman öğrenemeyeceklerdi. Beni bekleyen ölüm korkunçtu ama ölümden sonra kötü anılmak kaygısı bin kat daha korkunçtu.

Düşüncelerim öyle bir hızla akıyordu ki karşımdaki alçağın sözleri daha bitmeden ben dünyaya gelmemiş kuşakların bile beni küçümseyerek, tiksintiyle andıklarını görür gibi oluyordum: Estella'nın çocukları, çocuklarının çocukları...

«Şimdi dürzü,» dedi Orlick. «Hayvan gebertir gibi canını almazdan önce... hayvan gebertircesine öldürmek için bağladım seni... ama ilkin şöyle bir güzel seyrine bakacağım, gönlümce zevkleneceğim senlen. Seni uyur-yılan seni!»

Bu yerin ıssızlığını, yardım bulmanın olanaksızlığını kimse benden iyi bilemezdi. Gene de içimden bir kez daha bağırarak imdat istemek geçmemiş değildi. Ama Orlick'in karşıma geçmiş tutsaklığımı nasıl bir kıvançla seyrettiğini görünce, bağırmayı gururuma yediremeyerek sessiz kaldım. Ne olursa olsun ona yalvarmayacağıma, ölürken bile ona karşı koyacağıma, içimden yemin ettim. Gerçi ölümle yüz yüze geldiğim şu umarsız dakikada tüm dünyayla barışık durumdaydım ve Ulu Tanrımdan bu zavallı kulunun kusurlarını bağışlamasını diliyordum; en sevdiklerimle helâlleşmemiş olduğumu, hiç helâlleşemeyeceğimi, halimi anlatıp beni sevgi

ve acımayla anmalarını artık hiç bir zaman isteyemeyeceğimi düşündükçe yüreğim kan ağlıyordu. Gene de karşımdaki şu adamı öldürmek elimde olsaydı, kendim can verirken bile seve seve öldürebilirdim.

Çok içkiliydi Orlick; gözleri kıpkızıl, kan çanağına dönmüştü. Boynuna bir teneke matra asmıştı. Onun azığıyla içkisini böyle boynundan sallandırdığını eskiden de bilirdim. Matrayı dudaklarına dayayıp içkisinden ateş gibi yakıcı bir yudum aldı. Yalazı yüzüne vuran sert içkinin kokusu benim burnuma dek geldi.

«Köpoğlu seni,» diyerek Orlick gene kollarını kavuşturdu. «Baba Orlick'in sana söyleyecek bir çift lâfı var. Ablan olacak o şirretin canına kıyan da sensin.»

O daha, dili dolanarak, boğuk sesle, söylediği bu sözleri bitirmeden benim beynim gene akıl almaz bir hızla ablamın uğradığı saldırıya dönmüş, hastalığıyla ölümünü tüketip bitirmişti bile.

«Asıl sensin, alçak!» dedim.

Orlick tüfeği kaptı, dipçiği havada bana doğru sallayarak, «Senin yüzünden oldu, diyorum sana, hepsi senin yüzünden» dedi. «Bu gece seni nasıl arkadan bastırdım? Ona da arkadan saldırdım. Gördüm hesabını! Öldü, sandıydım. Yakınımızda böyle bir kireç ocağı filan olaydı bu geceki gibi, bir daha nah dirilirdi, cadaloz! Ama ne dersen de, Baba Orlick değildi bu işi yapan; sendin. Yüz gören, kayırılan sendin çünkü, hor kullanılan, ezilen de Orlick'di. Baba Orlick hor tutulup ezilecek, ha? İşte ettiğini şimdi buluyorsun. Suçlu sendin; cezanı şimdi çekiyorsun işte.»

İçkiyi ağzına dikti gene. Daha da kudurmuş gibi oldu. İçkisinin iyice azalmış olduğunu matrayı kaldırışından anlamıştım. Beni öldürebilecek kerteye gelebilmek için öfkesini alkolle beslediğini açıkça görebiliyordum. Matranın içindeki her damla benim canımdan bir damlaydı; bunu da açıkça biliyordum. Demin, başıma gelecekleri haber vermek istercesine, kendi hortlağımmışcasına, üzerime yürüyen sinsi dumanları düşündüm. Ben de bu dumanlara karışıp gittiğim zaman, Orlick'in tıpkı ablamı yaraladığı zamanki gibi

davranacağından hiç kuşkum yoktu: koşarak kasabaya dönecek, birahanelerde bira içerek, duvar diplerinde siftinerek kendini herkese göstereckti.

Bynim hep o aşırı hızla işleyerek onu kasabaya değin izledi, bulunduğu sokağın görüntüsünü verdi; sonra o ışıklı, yaşam dolu sokaklar bu ıssız batakları, beni de emip sindirmiş olarak batakların üstünde sürünen dumanları kıyasladı, aradaki zıtlığı vurguladı.

Orlick daha on-onbeş sözcük söyleyinceye değin benim beynim yalnız upuzun yılları özetlemekle kalmıyordu: onun sözlerini salt sözcük olarak vereçeği yerde resimler, görüntüler biçiminde sunuyordu bana. Usumun bir garip heyecanla fırıl fırıl döndüğü şu durumda neyi, kimi düşünsem, hemen gözümün önünde canlanıveriyordu. Bu görüntülerin canlılığı anlatılamaz! Oysa bir yandan da tüm dikkatimi onun, Orlick'in üstünde öyle bir toplamıştım ki (karşınızda saldırıya hazırlanan bir kaplan olsa tüm dikkatinizi ona vermez misiniz?) kirpiğini oynatsa açıkça görebiliyordum.

İkinci yudumunu içtikten sonra oturduğu sıradan kalktı, masayı kıyıya itti. Şamdanı aldı, o kana bulanmış elini siper ederek ışığı yüzüme tuttu; gene pis pis sırıtarak karşıma geçip yüzüme baktı.

«İtoğlu it, bir şey daha deyivereyim sana. O gece merdiven dibinde gördüğün de Baba Orlick'di.»

Söndürülmüş lambalarıyla merdiven gözümün önünde canlandı. Kalın-kalın trabzan parmaklıklarının, bekçinin feneriyle duvara vuran gölgelerini gördüm. Bir daha hiç görmeyecek olduğum pansiyonun odalarını gördüm gene; kapıları gördüm, kimi kapalı, kimi aralık; ortalıktaki eşyalar...

«Ne mi arıyordu Baba Orlick orda? Sana daha söyleyeceklerim var, köpek! Senlen o şirret ablan yakamı bırakmadınız bir türlü; buralarda ekmeğimi şöyle kolay yanından kazanamaz ettiniz, ayağımı kestiniz buralardan. Ben de kendime yeni arkadaşlar buldum, yeni efendiler. Bunların kimileri benim mektuplarımı yazıyorlar, canım mektup yazmak istediği zaman; anlarsın ya, köpek? Senin gibi sümsük değil onlar; ellerinden kırk tür yazı yazmak gelir, bir tanecik de-

ğil. Ablanın cenazesine geldin geleli kafama sıkı komuştum, senin canını alacağım diye. Ama seni tek başına kıstırmanın yolunu bulamamıştım bir türlü. Bu yüzden her yaptıklarını, girdilerini-çıktılarını kollamağa başladım. «Er-geç, ne yapıp geberteceğim onu,» diyordu Baba Orlick. Ama bir de ne göreyim? Seni ararken Amcan Provis'i de bulmayım mı?»

Değirmen İskelesi, Chink's Basin, Old Green Copper Rope Walk, açık seçik canlanıverdi gözlerimin önünde! Odasında bekleyen Provis, işaretleşmemize bir daha hiç yaramayacak olan o perde, şirin, güzel Clara, o iyi yürekli, anaç ev sahibi, sırt üstü yatıp duran Barley Baba... hepsi de ömrümün tükenmek, denize dökülmek üzere olan o hızlı akıntısına kapılmışcasına gözlerimin önünden kayıp geçtiler, birer birer...

«Amcasını sevsinler! Ulan köpoğlu, ben seni Gargery'nin evinden beri bilirim be! Bacak kadar bir sıçandın o zaman. İstesem tek elimle sıkabilirdim boğazını. Kaç pazar günü, senin ağaçlar altında aylak aylak gezdiğini gördükçe, içimden geçmez değildi, boğazını sıkıvermek... Ama daha amcamamca edinmemiştin o günlerde. Ne gezer! Derken Baba Orlick senin o sevgili Provis Amcanın pranga kaçağı olduğunu duyunca, yıllar öncesi nah şu bataklarda bulup sakladığı demirden kösteği düşündü, anlarsın ya? Eğeyle zincirinden kesilip kopartılmış bir köstekti bu. Baba Orlick onu alıp saklamış, günün birinde ablanın kafasına indirmişti, sığır gebertircesine... nasıl ki seni de sığır gebertircesine gebertmeğe yemini var... anladın mı, deyyus? Baba Orlick bu demirin Provis Amcanın bacağından kopartılmış olacağını şıppadanak biliverdi... sonra... anlarsın ya, hayvanoğlu hayvan... anlıyorsun, ha?...»

Yırtıcı bir alayla dolu olan bu konuşması sırasından şamdanı yüzüme öyle bir yanaştırmıştı ki yalazdan kaçınmak için başımı çevirdim. Orlick şamdanı yüzüme gene yaklaştırarak,

«Hah-hah-ha!» diye bir kahkaha kopardı. «Ateşten korkarsın, değil mi, küçükbeyim? Yangında yanan ateşten kor-

kar elbet. Bak, nasıl biliyor, Baba Orlick senin yangında yandığını; nasıl biliyor senin Provis Amcanı kaçıracağını? Yamandır Orlick Baba. Sen onunla baş edebilir misin, zibidi? Senin bu gece buraya tıpış tıpış geleceğini de biliyordu. Şimdi sana bir şey daha söyleyeceğim, köpoğlu köpek. Sonuncusu bu. Orlick Baba nasıl senin hakkında gelebilirse, Provis Amcanın hakkından gelebilecekler de var. Sevgili yeğeni ortadan yokolunca, arayanlar tek bir kemiğini, bir tel saçını bile bulamadıkları zaman, Provis Amca bu kişilerden sakınsın kendini... Abel Magwitch'in... evet, adını da biliyorum... sağ olarak burada, kendileriyle ayni memlekette bulunmasını istemeyenler var. Öteki yandayken bile sıkı sıkıya kollar, gözaltında bulundururlardı onu, gizlice çıkıp gelir de herkesi tehlikeye salar diye. Kırk türlü yazı yazabilenler bu adamlardır belki de, senin gibi topu topu tek tür yazısı olan sümsüklere benzemez onlar! Ey, Abel Magwitch, diye yazacaklar belki de. 'Ey, Magwitch, Compeyson'dan uzak dur, yoksa darağacını boylarsın!' Ha?»

Şamdanı gene bana yaklaştırdı; gözlerim kamaştı biran, yüzümle saçlarım dağlanacak sandım. Sonra o geniş, güçlü sırtını bana dönerek şamdanı masa üstüne bıraktı. O yeniden bana dönünceye değin ben içimden bir dua okumuş, Joe ile, Biddy ile, Herbert'le kavuşup konuşmuştum.

Masayla karşı duvar arasında bir kaç metre bir açıklık vardı. Orlick şimdi omuzlarını kısmış, ayaklarını sürüyerek burada, bir aşağı bir yukarı dolaşıp duruyordu. Kollarını gevşetip yana sarkıtmış, yiyecek gibi bana bakarken o büyük bedensel gücü herzamankinden daha belirgin duruyor, daha göz dolduruyordu. Beynimin delice bir hızla işlemesine karşın, düşüncelerimin yerini tutarak gözlerimin önünden kayıp geçen görüntülerin inanılmaz etkenliğine karşın, gene de şunu açıkça anlayabiliyordum ki adam beni birkaç dakika içinde ortadan kaldırmağa kararlı olmasa, bu söylediklerinin hiç birini söylemezdi.

Derken zınk diye durdu, matrasının mantardan tıpasını çıkardı, attı. Mantar hafifti ama kurşun düşer gibi düştüğünü duydum. Orlick matrayı santim santim kaldırarak ağırdan

içiyor, artık benden yana hiç bakmıyordu. İçkinin en son birkaç damlasını avcuna dökerek yalayıp bitirdi. O zaman, birden patlak veren bir şiddet sabırsızlığıyla, ağza alınmaz küfürler savurarak matrayı yere atıp eğildi. Elinde uzun saplı bir çekiç gördüm, taş ocaklarında çalışan işçilerin çekiçlerinden.

Vermiş olduğum karardan, bu durumda bile caymadım. Orlick'e bir kez bile yalvarmadan, soluğum çıktığınca haykırmağa, var gücümle çırpınmağa başladım. Yalnızca kafamla bacaklarımı oynatıyordum, gene de o zamana değin kendim de bilmediğim bir güçle karşı koydum Orlick'e.

Ayni dakikada bağırışıma karşılık veren bağırışlar duydum, karaltılar gördüm. Kapıdan içeriye bir ışık parıltısı süzüldü. Sesler yükseldi, kargaşalık koptu. Derken baktım: Orlick'in cebelleşen bir insan yığınının arasından, sudan çıkarcasına silkinip sıyrıldığını, bir sıçrayışta masanın üstünden atlayıp kapıdan dışarı koşarak karanlıklara karıştığını gördüm.

Bundan sonrasını bir süre için anımsayamıyorum. Kendime geldiğimde gene o kulübede, yerde yatmaktaydım. Bağlarım çözülmüş, başım birilerinin kucağındaydı. Bakışlarım o yerli tavan merdivenine dikiliydi (daha gözlerimi açmadan görmüştüm bunu), ama birden merdivenle arama bir yüz girdi. Terzi Trabb'in çırağının yüzü hem de!

Terzi Trabb'in çırağı aklıbaşında, ciddi bir sesle, «Birşey olmamış sanırım,» dedi. «Ama şu renginin solukluğuna bakın, hele!»

Bunun üzerine, kucağında yattığım kişi eğilip yüzüme baktı, ben de onu tanıdım:

«Herbert! Güzel Tanrım!»

«Yavaş,» dedi Herbert. «Usul usul. Kuzum Handel'ciğim, sakın çok heyecanlanma.»

Bana doğru eğilen başka bir yüz daha görerek, «Dostumuz Startop da burdaymış!» diye hafifçe bağırdım.

Herbert, «Onun bize hangi işte yardım edeceğini düşün de ona göre yavaş ol,» dedi.

Yapacağımız işin sözü geçince yerimden sıçrayıvermişim,

ama kolum öyle bir zonkladı ki gene yığılıp kaldım.

«Geç kalmadık, değil mi, Herbert? Hangi gece bu? Kaç zamandır burdayım ben?»

Uzun zamandır burada yatıyormuşum gibi garip, derin bir kaygı vardı içimde; bir gün-bir gece, belki; iki gün-iki gece, belki de daha uzun.

«Geç kalmış değiliz, Handel. Bu gece pazartesi gecesi.»

«Çok şükür!»

Herbert, «Dinlenecek bütün gün var önünde,» dedi. «Yarın daha salı. Zavallı Handel'ciğim, nasıl da inleyip duruyorsun! Neren acıyor? Ayağa kalkabilecek misin?»

«Evet, evet, yürürüm de,» diye yanıtladım. «Yalnız şu yaralı kolum çok kötü zonkluyor; başka birşeyciğim yok.»

Gömleğimin yenini yırtıp kolumu açtılar, ellerinden geleni yaptılar. Sol kolum korkunç biçimde şişip kızarmıştı; dokundukları zaman aklım başımdan gidiyordu. Gene de onlar mendillerini yırtarak temiz sargı hazırladılar, kolu yeniden askıya aldılar. Kasabaya gittiğimizde serinletici bir merhem bulup sürecektik.

Biraz sonra o bomboş, karanlık bekçi kulübesinin kapısını kapamış, taş ocağından geçerek kasabanın yolunu tutmuştuk. Trabb'in çırağı (ki yaşından büyük gösteren boyluposlu bir delikanlı olup çıkmıştı), elinde fenerle önümüz sıra ilerlemekteydi. Biraz önce kapıdan içeri daldığını gördüğüm ışık bu fenerdi işte. Son olarak gökyüzüne baktığımdan bu yana aşağı-yukarı iki saat geçmiş, ay adamakıllı yükselmiş olduğundan, havadaki yağmura karşın ortalık şimdi çok daha aydınlıktı. Kireçocağının solgun dumanlarını geride bıraktığımız zaman, gene bir dua okudum içimden: bu kezki bir şükran duasıydı.

Nasıl olup da böyle son dakikada imdadıma yetiştiğini anlatsın diye Herbert'e yalvarıp duruyordum. Herbert önceleri beni heyecanlandırmamak için, sessiz kalmakta direnmişti. Şimdi, yolda yürürken anlatmaya başladı: Meğer posta arabasına yetişeceğim diye telaşımdan o gizemli mektubu evde düşürmüşüm. Herbert de ben çıktıktan az sonra, yolda rasladığı Startop'la birlikte eve dönünce mektubu bulmuş.

Mektubun yazılış biçemi tedirgin etmiş onu: hele bu mektupla benim kendisine bıraktığım not arasındaki tutarsızlık tedirginliğini daha da arttırmış. Bu konuyu düşünüp taşındıkça içi rahatlayacağı yerde daha da kaygılandığından, onbeş yirmi dakika sonra, bir dahaki arabanın ne zaman kalktığını öğrenmek amacıyla durağın yolunu tutmuş. Startop da onunla birlikte gelmeye gönüllü çıkmış.

O günkü son arabanın kalkmış olduğunu öğrenince Herbert bakmış, içindeki tedirginlik korkuya dönüşüyor: özel araba tutup peşimden gelmeye karar vermiş. Böylece Startop'la birlikte Mavi Domuz Hanına inmişler. Burada beni ya da benden bir haber bulacaklarından hiç kuşkuları yokmuş. Hiç birini bulamayınca Miss Havisham'lara gitmişler, ondan sonra da izimi yitirmişler.

Bunun üzerine hana dönmüşler. Benim, öteki handa kendi yaşam öykümü dinlediğim sıralarda olsa gerekti bu. Handa hafif birşeyler yeyip içtikten sonra kendilerine bataklarda yol gösterebilecek birini sormuşlar. Han avlusunun kemeri altında vakit öldüren kasabalıların arasında Terzi Trabb'in çırağı da varmış. Zaten eskiden beri, nerde işi yoksa ille orda bulunan bu delikanlı benim Miss Havisham'ın kapısından ayrılıp öbür hana doğru gittiğimi görmüşmüş. Böylece, bizimkilere yol göstermeyi üzerine almış, hep birlikte kanal bekçisinin kulübesine yollanmışlar. Ama benim tersime onlar kasabanın içinden geçerek bataklıklara açılan yolu seçmişler.

Yolda yürürken Herbert mektubu yazanların beni buraya Provis'e yardımı dokunacak hayırlı bir iş için çağırmış olabileceklerini, eğer öyleyse damdan düşercesine araya girmenin kötü sonuç verebileceğini düşünerek kılavuzla Startop'u taş ocağının başında bırakmış, tek başına ilerlemiş. İçerde işlerin yolunda gittiğine kanı getirebilmek için kulübenin çevresinde üç beş kez, sessizce dolanmış. Kalın, kaba bir sesin anlaşılmaz konuşmaları dışında (ki beynimin fılfır fıldır işlediği sıraydı bu), hiç bir şey duymadığından Herbert benim belki de içerde bile olmadığımı düşünmeğe başlamışmış ki birden haykırmışım, o da haykırarak içeri dalmış. Öbürleri ise onun hemen ardından yetişmişler.

Ben de kulübenin içinde başımdan geçenleri anlattığım zaman Herbert, saatin geç olmasına bakmaksızın hemen kasabadaki sorgu yargıcını arayıp bularak Orlick'in peşine düşmemizi önerdi. Ne var ki ben bunu daha önceden de düşünmüş ama böyle bu yöntemin bizi burada alakoyarak, yeniden gelmemize yol açarak, Provis'in kaçıp kurtulma umudunu yokedebileceği sonucuna varmıştım. Bu tehlike yadsınamazdı. Biz de Orlick'in peşine düşmeyi bu yüzden şimdilik erteledik.

Şu durumda Terzi Trabb'in çırağına karşı olayı hafife almağa karar verdik. Kendi girişiminin beni kireçocağına atılmaktan kurtarmış olduğunu öğrenseydi, bu delikanlı yaptığına pişman olurdu, sanıyorum! Kötü yürekli, hain bir çocuk değildi gerçi ama kabına sığamayan bir canlılıkla fıkır fıkır kaynayan, her ne pahasına olursa olsun değişiklik, heyecan isteyen bir yaradılıştaydı. Ayrılacağımız zaman eline iki altın sıkıştırdım (ki bunlar ona yeterli göründü, sanıyorum). Sonra da ona, eski geçimsizliklerimizden ötürü pişmanlık duyduğumu söyledim (ki bunun da ona vız gelip tırıs gittiğine inanıyorum.)

Çarşambaya şunun şurasında çok az zaman kalmış olduğundan hemen o gece üçümüz özel bir araba kiralayıp Londra'ya dönmeğe karar verdik. Başımızdan geçenlerin dedikodusu bütün kasabaya yayılmazdan önce uzaklaşmamız da iyi olurdu. Herbert yanıklarım için koca bir şişe ilâç aldı. Yol boyunca ilâcı koluma damlattırarak, araba sarsıntısının verdiği acıya zar-zor dayanabildim.

Temple'a vardığımızda gün ışımıştı. Hemen yattım; o günü hep yatakta geçirdim.

Yattığım yerden düşünürken, hastalanıp kalarak yarın bir işe yarayamamak korkusu öylesine bir karabasan olup çıkmıştı ki aklımı kaçırmadığıma şaşıyorum. Hele geçirmiş olduğum bedensel ve ruhsal sıkıntılardan sonra delirmek işten bile değildi ya, ertesi günkü tasarının düşüncesi sinirlerimi anlatılmaz derecede germişti: öyle kaygılı bir sabırsızlıkla beklenen bir gündü ki bu; öyle önemli sonuçlara gebe; gene de işte, gelip çattığı halde bu sonuçlar, akıl gözünün

işleyemeyeceği kadar kalın bir bilinmezlik perdesinin ardında gizliydi...

Provis'le o gün hiç haberleşmeyişimiz gerçekte bir çocuk kandırmacasından başka birşey değildi. Bunu bilmek de içimdeki tedirginliği arttırıyordu. Çıt olsa, dışarda bir ayak yürüse, Provis'in ele geçtiğini, bunu bana haber vermeğe geldiklerini sanarak irkiliyordum. Onun gerçekten ele geçtiğine inandırmıştım kendimi, duygularımın sıradan bir korku, ileriye ilişkin bir kaygı olmadığına, onun ele geçtiğine, benimse bunu, gizemli bir yoldan, kesinlikle bildiğime inanıyordum.

İlerleyen saatler beklediğim kötü haberi getirmediği halde, gün kavuşur, karanlık çökerken, ertesi sabah hasta yatağından kalkamamak korkusu beni iyice bastı. Hem kolum hem de başım ateşler içinde zonklayıp duruyordu. Arada kendimden geçmeğe başladığımı algılayınca bunu engellemek için yüksek sayılar saymağa, ezbere bildiğim şiir ve yazın parçalarını içimden okumağa başladım. Kafam öylesine yorgundu ki arada kaçamaklar yapıyordu. Bir kaç dakika uyuklayıp herşeyi unutuyordum böyle zamanlarda. Sonra sıçrayarak uyanıyor, içimden, «Oldu işte, ateş baygınlık yapmağa başladı,» diye paniğe kapılıyordum.

O gün hiç kıpırdatmadılar beni, kolumun sargılarını durmadan değiştirdiler, hep serinletici şeyler içirip durdular. Ne zaman biraz dalsam, hâlâ o bekçi kulübesinde olduğumu, aradan çok zaman geçtiğini, Provis'i kurtarma fırsatının kaçtığını sanarak, yüreğim ağzımda uyanıyordum. Gece yarısına doğru, yirmidört saatten beri uyumakta olduğum, çarşambayı kaçırdığım korkusuyla yataktan kalkarak Herbert'in yanına gittim. O ateşli, kuşkulu durumumda giriştiğim son çılgınlık bu oldu, çünkü bundan sonra deliksiz bir uykuya daldım.

Kalktığımda çarşamba sabahıydı, tan yeri ağarmağa başlamıştı. Köprülerin üstünde göz kırpan lambalar şimdiden sönükleşmiş, doğmak üzere olan güneşin kızıllığıyla ufuk bir yangın yeri gibi kızıla boyanmıştı. Hâlâ karanlık ve gizemli ırmağın üzerindeki köprüler, hava aydınlandıkça, soğuk bir

kurşun rengi almaktaydılar. Ancak gökteki yangından vuran ateş bu soğukluğu yer yer ısıtıp pembeleştiriyordu. Dört bir yanda kümelenen çatıları, gökyüzünün olağanüstü duruluğunu delip geçen kulelerle direkleri seyrettiğim sırada güneş doğdu. Irmağın üstünden bir peçe kalkmış gibi oldu, suların üzerine binlerce kıvılcım saçıldı.

Benim üzerimden de ağır bir örtü sıyrılmışcasına, iyileşmiş, güçlenmişsin gibi bir duyguya kapıldım birden.

Herbert kendi karyolasında, eski okul arkadaşımız da kanepenin üstünde uyumaktaydılar. Kendi kendime giyinemezdim ama hâlâ sönmemiş olan ateşi besledim, arkadaşlarım kalkınca içsinler diye kahve yaptım. Bir süre sonra onlar da dinlenmiş, dipdiri bir durumda uyandılar. Keskin, temiz sabah havası girebilsin diye pencereyi açtık, hâlâ bizden yana akmakta olan sulara baktık.

«Hey, Değirmen İskelesindeki!» diye Herbert neşeyle seslendi. «Saat dokuzu vurduğu zaman hazır ol, yolumuzu gözle: geliyoruz!»

ELLİDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Hani mart ayında kimi günler vardır: güneş sıcak parlar, rüzgâr soğuk eser; işte böyle, güneşte yaz, gölgede güz olan günlerden birliydi. Sırtımıza gemici hırkaları giymiştik, benim elimde bir de torba vardı. Tüm dünya mallarımın arasından, yalnızca bu torbaya sığabilecek olan, en vazgeçilmez birkaç parça seçip almıştım. Nereye gidiyordum, neler yapacaktım, geri dönecek miydim bir daha? Yanıtını bilemediğim sorular. Zaten kafamı bunlarla yormak da istemiyordum. Bütün düşüncelerim Provis'in esenliği üzerinde yoğunlaşmıştı. Yalnız, dışarı çıkarken kapıda durup arkama baktım; bu evi bir daha görüp göremeyeceğimi, görürsem koşulların kimbilir ne yönde değişmiş olacağını bir an için düşündüm. Hepsi bu.

Temple rıhtım merdivenine doğru ağır ağır yürüdük; kayığa binip binmemekte kararsızmışız gibi, bir süre oyalandık. Aslında teknenin her yönden hazır olmasını özellikle sağlamıştık elbet. Yaptığımız ufak kararsızlık numarasının tek seyircileri, bizim rıhtım merdiveninde yaşayan ve yarı yarıya birer su yaratığı sayılabilecek olan iki, üç kişiydiler. Sonunda kayığa binip halatı çözdük. Herbert küreğe geçti, ben dümene. Saat sekiz buçuktu: suların en yüksek olduğu sıra.

Tasarımız şöyleydi: Sular dokuzda çekilmeğe başlayacak, öğleden sonra saat üçe dek, akıntı bizden yana olacaktı. Ama biz sular döndükten sonra da, akıntıya karşı kürek çekerek yolculuğumuzu karanlığa değin sürdürecektik. Karanlık basmazdan önce Gravesend'i geçmiş, ırmağın Kent'le Essex ara-

sında uzanan geniş, tenha bölümlerine varmış olacaktık. Buralarda, su kıyısındaki evler tek-tük ve aralıklıdır. Oraya buraya serpiştirilmiş birkaç ücra han vardır yalıda. Bunlardan birini gözümüze kestirip yanaşır, orada sabahlayabilirdik.

Hamburg'a giden gemiyle Rotterdam'a giden gemi Londra'dan perşembe sabahı, saat dokuz sıralarında kalkıyorlardı. Bulunduğumuz yere göre, onların ne zaman geçeceklerini hesaplayabilirdik. Böylece ilk gelen geminin yoluna çıkıp seslenecektik. Herhangi bir nedenle bizi almazsa elimizde ikinci bir fırsatımız kalmış olacaktı. Gemilerden ikisinin de biçimlerini iyice ezberlemiştik.

Tasarımızı en sonunda gerçekleştirme yoluna koymak beni öylesine hafifletmişti ki daha bir kaç saat önce bitkin bir durumda olduğuma inanabilmek güçtü. Sabahın tertemiz, diri havası, güneş ışığı, su üzerindeki teknelerin gidiş gelişleri, ırmağın, bizi gideceğimiz yere ulaştırmak, işimizi kolaylaştırıp bize yürek ve heves vermek istercesine bizden yana akışı, içimi yepyeni bir umutla doldurup tazeliyordu. Kayıkta pek işe yaramadığıma üzülüyordum, gelgelelim Herbert'le Startop'tan daha iyi iki kürekçi az bulunurdu; akşama değin hızlarını hiç aksatmadılar.

O dönemde Taymis Irmağının üstündeki buharlı tekneler şimdikinden çok daha az, kürekle çekilenlerse şimdikinden daha çok sayıdaydı. Saat erken olmakla birlikte suların üstü çifte kürekli kayıklarla kaynaşıyor, bir çok mavnanın akıntıdan yararlandıkları görülüyordu. Köprülerin arasında üstü açık teknelerle gidip gelmek daha kolay, daha olağandı o günlerde. Bu yüzden biz de şimdi türlü türlü teknelerin arasından hızla sıyrılıp yol alıyorduk.

Eski Londra Köprüsünü, kıyısında istiridye kayıkları sallanan eski Billingsgate Pazarını, White Tower kulesiyle Traitor's Gate kapısını çok geçmeden gerilerde bırakmış, nakliye iskelelerinin arasından geçmekteydik. Burada Leith, Aberdeen, Glascow çıkışlı buhar gemileri yük alıp yük boşaltıyorlardı. Diplerinden geçerken dev boyunda gözüktüler gözümüze. Sayısız kömür şilepleri de vardı burada. Hammallar, dizi

dizi, güvertelere inip çıkıyor, tartıların ağırlıklarıyla kefeleri sallanarak yükselip alçalıyor, tartılan kömürler tangır-tungur, geminin yanlarından aşağıya, sudaki mavnalara boşaltılıyordu. Yarın sabah Rotterdam'a kalkacak olan buharlı gemi burdaki rıhtımdaydı: yanından geçerken alıcı gözle süzdük. Yarın sabah Hamburg'a kalkacak olan buhar gemisini de burnunun dibinden sıyırıp geçtik.

İşte şimdi, teknenin kıçında oturmuş olduğum yerden, Değirmen İskelesini, rıhtım merdivenlerini görebiliyordum ve yüreğim delice çarpmağa başlamıştı.

Herbert, «Orda mı?» diye sordu.

«Yok daha.»

«Güzel. Bizi görmeden dışarıya çıkmayacaktı. İşaretini görebiliyor musun?»

«Pencereyi pek iyi göremiyorum ama, dur bakayım, evet, şimdi gördüm. İşte şimdi kendisi de çıktı. Küreklerin ikisini birden alın. Yavaş gel, Herbert, siga çek!»

İskele merdivenine bir an için, hafifçe dokunduk, yolcumuzu aldık, yolumuza gittik, gene.

Provis'in üzerinde bir gemici pelerini, elinde kara çuvaldan bir torba vardı. Kendi elimle giydirsem, ırmaktaki kılavuz kaptanlara bundan daha çok benzetemezdim onu. Yerine otururken kolunu omzuma dolayarak,

«Oğlum benim!» dedi. «İyilik bilir, insan oğlum benim. İyi başardın bunu. Sağolasın evladım, varolasın!»

Gene nakliye iskelelerinin arasından girip çıktık. Paslı zincir parçalarına, lifleri kopmuş halatlarla palamarlara, suda inip kalkan babalara, yüzen kırık sepetlere, tahta, talaş kırıntılarına, çirkefleşmiş kömür tozlarına çarpmamağa çalışarak, bir o yana-bir bu yana kayaraktan yol alıyorduk. John of Sunderland gemisinin önündeki kabartmanın tam altından geçtik. Kabartmadaki John (daha nice John'lar gibi), esen yellere nutuk atmaktaydı. Betsy of Yarmouth'un burnundaki kabartma Betsy'nin resmi görünüşlü, sımsıkı bir göğsü, yüzünden dört beş santim fırlak duran yumru biçiminde gözleri vardı. Bir o yana kayıyorduk, bir bu yana. Tersane avlularında çekiçler vuruluyor, testerelerle keresteler bölünüyor,

şangırtılı makinalarla bilinmedik işler yapılıyor, bocurgatlar işliyor, gemiler denize açılıyor, küpeştelerden sarkmış deniz adamları yük takalarındakilerle sövgü değiş-tokuş ediyorlardı. Bir o yana, bir bu yana kayarak sonunda açıklık, tenha sulara çıktık.

Provis'i iskeleden aldığımız zamandan bu yana, bir izleyenimiz var mı, diye sakınarak dört bir yanıma göz atıp durmuştum. Görünürde bizi izlediğinden, gözetlediğinden kuşkulanabileceğimiz hiç bir tekne yoktu. Peşimize herhangi bir teknenin takıldığını görseydim hemen kıyıya yanaşarak onu yolunda gitmeye ya da elini belli etmeye zorlayacaktım. Gelgelelim hiç birşey olmadı. Engelsiz, takıntısız yol alıyorduk.

Omzumdaki gemici pelerini, dediğim gibi, Provis'i ırmak yaşantısının doğal bir parçası yapıp çıkmıştı. Tuhaftır ki (ama bunu belki de geçirmiş olduğu sefil yaşama yorabiliriz), içimizde en heyecansız olanı oydu. Yok, vurdum duymaz değildi, çünkü bana, «beyefendi oğlumun yad ellerdeki en tantanalı beyefendi olacağı günleri de görmeyi umudunu» söylemişti. Yazgısına boyun eğmek, edilgen kalmak eğiliminde olmamakla birlikte tehlikeyi yarı yoldan karşılamak gibi bir huyu da olmadığını anlıyordum. Tehlikeyle karşılaştığı zaman gereğine bakıyordu ama önceden kuruntu edip canını üzmüyordu.

«Canım oğlum!» dedi bana. «Günler günü dört duvar arasında kapanıp kaldıktan sonra şurda, oğulcuğumun yanıbaşında oturup çubuğumu tüttürmek ne demektir benim için, bir bilsen, kıskanırdın beni!»

«Özgürlüğün tadını ben de iyi bilirim,» diye yanıtladım.

Provis, «Aah,» diye başını ağır ağır, yandan yana salladı. «Ne olsa bencileyin bilemezsin ki! Bencileyin bilebilmen için kilit altında yatmış olman gerekir. Ama bırak, adileşmenin sırası değil şimdi.»

Düşündüm ki bu adamın bir tutku uğruna özgürlüğünü, daha da öte, canını tehlikeye atmış olmasında bir tutarsızlık vardı. Beri yandan, tehlikesiz bir özgürlük onun için öylesine yabancı bir kavramdı ki eline geçirse bile başkaları gibi tadını çıkarmasını bilemeyecekti.

Bu düşüncelerimde pek yanılmış olmadığımı sanıyorum çünkü Provis bir süre çubuğunu tüttürdükten sonra, «Bak anlatayım, canım oğlanım,» dedi. «Ötelerde, dünyanın karşı yanlarındayken gözümde hep buraları tüterdi. Zamanla oralarda oturmak yavan gelmeğe başladı bana; param, pulum gözüme görünmez oldu. Magwitch'i bilmeyen yoktu orularda; Magwitch gelmiş, Magwitch gitmiş, kimsenin umuru değildi. Oysa bu kıyıdakiler böylesi rahat değiller bu konuda, evladım benim. Demek istediğim, bilselerdi benim nerde olduğumu, uykuları kaçardı.»

«İşler yolunda giderse,» dedim. «Bir kaç saat sonra gene özgürlüğüne kavuşacaksın. Hem de güvenlikte olacaksın.»

Provis derin bir göğüs geçirerek, «Eh,» dedi. «Öyle olsun umalım.»

«İnanıyorsun değil mi, öyle olacağına?»

Elini kayığın kıyısından sarkıtarak suya soktu sonra şu son günlerde edinmiş olduğu yumuşaklıkla gülümseyerek «Eh,» dedi gene. «İnanıyorum inanmasına. Bundan daha sessiz sedasız, daha rahat bir kaçış düşünemezdim. Gene de... ne bileyim... suların üzerinde böyle kayıp gitmek öyle tatlı ki o yüzden mi aklıma geliyor, nedir? Şu elimi daldırdığım ırmağın dibini nasıl göremiyorsak, önümüzde uzanan saatlerin ardını görebilmemiz de öylece olanaksız, oğul. Nah şu suyun akışını durdurmak nasıl elimizde değilse,» diye üstünden sular damlayan elini havaya kaldırarak ekledi. «Bu saatlerin akışını durdurmak da elimizde değil.»

«Yüzün böylesi güleç olmasa senin biraz karamsar olduğunu sanırdım,» dedim.

«Hiç de değil, canım evladım. Böyle yağ gibi kayıp ilerleyişimiz yok mu... bir de kayığın burnuna çarpan suların şıpırtısı; bayram türküsü söyler gibi handiyse... Kafama bu yüzden takılıyor böyle düşünceler. Artık biraz da yaşlanıyor muyuz ne?»

Çubuğunu gene dişlerinin arasına sıkıştırırken yüzü dingindi. İngiltere'den çoktan uzaklaşmışız gibi rahat, kaygısız, sırtına yaslanıp oturdu. Beri yandan sürekli korku içindeymiş gibi de uysal davranıyor, her sözümüzü dinliyordu. Bir

ara kayığa bir kasa bira almak için kıyıya yanaştığımızda onun da karaya çıkmağa davrandığını görünce, kayıkta kalmasının daha tehlikesiz olduğunu şöyle bir dokundurdum. O da,

«Öyle mi diyorsun, oğlanım?» diyerek hemencecik gene yerine oturdu.

Suyun üstü soğuktu ama hava açık olduğundan güneş insana neşe veriyordu. Akıntı güçlüydü. Bundan elimizden geldiğince yararlanmamızı sağlıyordum. Kürekleri hiç aksamayan bir hızla çekerek pek güzel yol alıyorduk.

Sular gözle görülemeyen bir yavaşlıkla çekilmeğe başladı. Biraz gerilerdeki korularla tepeleri göremez olduk; kıyıdaki balçık yamaçların arasına gitgide biraz daha gömülüyorduk. Ama Gravesend'e vardığımız zaman akıntı hâlâ bizden yanaydı. Yolcumuz pelerinine sarınmış durduğundan, yüzen gümrük iskelesinin kasıtlı olarak yakınından geçtim. Sonra gene, iki yabancı geminin yanı sıra ırmağa açıldım. Büyük bir nakliye gemisinin ön güvertesindeki bir sürü asker bizim geçişimizi seyrettiler.

Derken akıntı yön değiştirmeğe, demir atmış duran tekneler oldukları yerde yavaşça dönmeğe başladılar. Çok geçmeden hepsi ters yönde dönmüşlerdi. Akıntının yeni yönünden yararlanarak demir alan gemiler dört bir yandan üstümüze geliyorlardı. Bizse şimdi kıyıya yanaşmış, akıntıya kapılmamak için var gücümüzle çabalıyor, bir yandan da sığ sularda karaya oturup çamura saplanmamak için elimizden geleni yapıyorduk.

Kayığı birkaç dakika başıboş akıntıya bırakmak yöntemi sayesinde kürekçilerimiz öyle dinçtiler ki, çeyrek saatlik bir dinlenme onlara yetti de arttı bile. Yosunlu, taşlık bir kıyıya çıktık. Yanımızdaki yiyecek-içeceklerle karın doyururken çevremize bakındık. Benim köyümün bataklarına benzer, tekdüze, dümdüz, ıssız yerlerdi bunlar. Ufuk sisler içinde silikleşmişti. Irmak kıvrım kıvrım akıyor, üzerindeki kocaman şamandralar burgu burgu dönüyordu. Başka herşey kıpırtısız, sahipsiz duruyordu. Ters yönümüzde ilerleyen gemiler dönemecin ardında görünmez olmuş,

saman yüklü, kahverengi yelkenli yeşil bir mavna da onların peşi sıra burnu dönmüştü.

Küçük bir çocuğun elinden çıkmış ilkel oyuncakları andıran, kum ve çakıl yüklü birkaç minik kayık çamura çökmüş duruyorlardı. Ufak, güdük bir fener kulübesi, sakat ve çarpık, altındaki tahta direklere dayanarak ayakta durmağa çalışıyordu. Orada burada çamurların içinden sıvışık yosunlu direkler, vıcık-vıcık yosunlu taşlar, kıyının yerini, gel-git düzeylerini imgeleyen kırmızı boyalı göstergeler yükseliyordu; eski bir iskeleyle damsız bir yapı zamanla kayarak çamura saplanmışlardı. Dört bir yanımız pis kokulu, yosunlu, durgun sular, bataklıklarla çevriliydi.

Gene suya açıldık, elimizden geldiğince yol yapmağa çalıştık. İlerlemek şimdi adamakıllı güçleşmişti ama Herbert'le Startop yılmadan küreklere asılıyor, asılıyor, asılıyorlardı. Sonunda güneş battı. Bu arada sular bizi biraz yükseltmiş olduğundan yamaçların yukarısını görebiliyorduk. Güneş kıpkırmızı, kıyının düz çizgisi ise hızla kararan mor sislerle duman-dumandı. Issız, tekdüze bataklıkların ta ötesinde tepecikler yükselmeğe başlıyordu. Bunlarla aramızda hiç bir canlı yok gibiydi; kıyıda, şuraya buraya tünemiş düşünen dertli birkaç martı dışında...

Karanlık hızla bastırıyordu. Eksilmeğe başlamış olan ay da geç doğacağından başbaşa verip danıştık. Kısa sürdü bu oturum, çünkü yapabileceğimiz tek şeyin yolumuza çıkan ilk ücra handa konaklamak olduğu ortadaydı. Böylece arkadaşlarım gene küreklere geçtiler, ben de hana benzer birşeyler görebilmek amacıyla kıyıyı gözlemeğe başladım. Böylece, pek az konuşarak sıkıntılı bir sessizlik içinde altı, yedi kilometre daha yol aldık. Hava çok soğuktu. Yanımızdan geçen bir kömürcü takası, dumanı tüten ateşiyle gözümüze sıcak bir yuva gibi göründü. Hava adamakıllı kararmıştı artık. Sular gökyüzünden daha aydınlık gibiydi. Çünkü küreklerin dalıp çıkışı yıldız yansımalarını parçalayıp şıkırdatıyordu.

Şu iç karartıcı, ıssız akşam saatinde hepimizin yüreğine, peşimizde düşman varmış gibi bir korku düştüğü belliydi.

Sular düzensiz aralıklar ve ağır şapırtılarla kıyıya vurup duruyordu. Ne zaman böyle bir ses duyulsa içimizden biri sıçrayarak o yöne bakıyordu. Kıyının şurasında burasında sular dere ağzına benzer oyuklar açmıştı. Hepimiz kuşkuyla, ürküntüyle bakıyorduk buralara. Kimi zaman içimizden biri yavaş sesle, «O şıpırtı da neydi?» diye soruyordu.

Derken başka biri: «Kayık mı şurdaki o karaltı?»

Sonra bir ölüm sessizliği çöküyordu üzerimize. Oturduğum yerden, sinirlerim tel gibi gergin, kürekler amma da gıcırdıyor, diye düşünüyordum.

Neden sonra kıyıda bir çatı, bir ışık seçtik. Taştan küçük bir iskeleye yanaştık. Öbürlerini kayıkta bırakarak kıyıya çıktım; ışığın bir han penceresinden dışarı vurduğunu gördüm. Bundan daha pis, bakımsız bir yer arasak bulamazdık; kaçakçıların uğrağı bir yere benziyordu. Gelgelelim mutfakta gürül gürül bir ateş yanmaktaydı, bize yetecek kadar domuz pastırmasıyla yumurta, türlü türlü de içki vardı. Han sahibi iki tane çift kişilik yatak odası bulunduğunu bildirerek, «Bulduğunuza razı olacaksınız, gayri,» dedi. Hancıyla karısından, bir de «Jack» denilen kır saçlı bir erkekten başka kimsecikler yokmuş. Demin iskelede beni karşılamış olan bu Jack, kıyılardaki gel-git göstergeleri gibi çamurla yosuna sıvanmış bir su yaratığını andırıyordu.

Yanıma onu yardımcı alarak gene iskeleye gittim. Hepimiz karaya çıktık; kürekleri, dümeni, çıpayı, kısacası herşeyi yanımıza alarak kayığı da o geceliğine karaya çektik. Mutfaktaki ocak başında bir güzel karnımızı doyurduktan sonra odalarımızı seçtik: Herbert'le Startop bir odada kalacaklardı, Provis'le ben de öbürkünde.

Sağlığa zarar verdiğine inanmış olsalar gerek ki odaların içine tek bir damla temiz hava sızdırmamışlardı. Karyolaların altında da birkaç aileye yetecek sayıda kirli çamaşırla sandık sepet vardı. Gene de, herşeye karşın talihli sayılırdık, çünkü kırk yıl arasak bundan daha ücra bir yer bulamazdık.

Yemekten sonra ateş başında biraz dinleniyorduk. Yumurtalarımızı yediğimiz sırada Jack ayağındaki şişkin, cılk

kunduraları göstermiş, birkaç gün önce karaya vuran bir gemici ölüsünün ayağından çıkardığını anlatarak bize hoşça vakit geçirtmişti. Şimdi de bana,

«Akıntıyla birlikte ırmak aşağı inen dört kürekli kadırgayı gördünüz mü?» diye sordu. «Buradan ayrıldığında akıntıyla birlikte ırmak aşağı iner gibiydi. Demek sonradan caymışlar, her nedense. Akıntıya karşı çıkmış olsalar gerek.»

«Dört kürekli kadırga mı dedin?» diye sordum.

«He, ya, dört kürekli. İki de yolcusu vardı.»

«Buraya mı yanaştılar onlar da? Karaya çıktılar mı?»

«İki galonluk toprak bir testi getirip bira aldılar. Bana kalsa biranın içine zehir katardım ya,» diye ekledi Jack. «Ya da adamı zangır zangır titreden sıtma suyu koyardım.»

«O neden?»

«Nedenini ben bilirim,» dedi Jack.

Gırtlağı çamur sıvalıymış gibi boğuk, yapışkan bir sesle konuşuyordu.

Burada hancı, «Bizim Jack'e sorarsanız,» diye lâfa karıştı. Gözlerinin rengi uçmuş, cılız, düşünceli bir adamdı. Jack'e de çok güvendiği anlaşılıyordu. «Onları işte şey sanıyor. Oysa şey değildi onlar.»

«Ben bilirim ne sandığımı,» dedi Jack.

«Gümrük kolcularıydılar, diyorsun, değil mi, Jack?»

«He, ya,» dedi Jack.

«Öyleyse yanılıyorsun, Jack.»

«Ben mi yanılıyorum? Hah!»

Derin anlamlarla yüklüydü bu yanıt. Jack de kendi düşüncelerine sonsuz güveni olan kişilerin tutumuyla, o şişkin derili ayakkabılarından birini çıkardı, içine baktı, yere birkaç çakıl silkeledi, sonra ayakkabısını gene giydi. Son derece haklı olduklarından, akıllarına her eseni yapmak uğrunda gözünü budaktan sakınmayanların meydan okuyuşuydu bu!

Kendi görüşleriyle Jack'inkiler arasında hafifçe bocalamakta olan hancı, «Peki ama, öyleyse ya rozetlerini ne yaptılar diyorsun, ha, Jack?» diye sordu.

«Rozetlerini mi?» diye Jack dudak büktü. «Suya atmışlardır, ne bileyim. Yutmuşlardır. Toprağa ekmişlerdir belkim, filiz sürsünler de sonradan salata yapsınlar diye. Rozetlerini ne yapmışlarmış!»

Hancı üzgün, acınacak bir sesle, «Çizmeden yukarı çıkma, Jack,» diye adamını payladı.

Jack, «Gümrük Kolcuları rozetlerini ne yapacaklarını bilirler,» dedi. Bize korkunç gelen bu sözcükler onun dudaklarından sonsuz bir küçümsemeyle dökülmüştü. «İşlerine engel oluyorsa rozetlerin de gereğine bakarlar. İki yolculu, dört kürekli kayıklar ırmakta hem akıntıyla birlikte hem de akıntıya karşı gidip gelmeğe başladılar mı işin içinde Gümrük Kolcularının parmağı var demektir.»

Jack böyle diyerek, burnu havada, dışarı çıktı. Hancı da kendini destekleyecek kimse olmadığından, konuyu daha fazla uzatmayı gereksiz buldu.

Bu konuşma hepimizi, özellikle beni çok tedirgin etmişti. Rüzgâr evin çevresinde ibr ıssızlık türküsü söyleyerek dolanıyor, ırmağın suları iskeleye vurup vurup çekiliyordu. İçimde, kapana kısılmışız, düşmanlarla sarılmışız gibi bir duygu vardı. Dikkati çekecek biçimde dönenip duran dört kürekli kadırga konusu, kafamdan bir türlü atamadığım çirkin bir konuydu. Provis'i çıkıp yatmağa razı ettikten sonra biz üç arkadaş (Startop da işin gerçeğini biliyordu artık), dışarı çıkıp gene bir danışma kurultayı kurduk. Binmeyi tasarladığımız gemi bu yöreye öğleden sonra saat bir sularında geliyordu. Onu burada mı beklesek, yoksa sabah erkenden yola mı çıksak, diye tartıştık. Burada beklemeyi, geminin gelişine aşağı-yukarı bir saat kala ırmağa açılıp onun rotasında kendimizi rahatça akıntıya bırakarak oyalanmayı genel olarak daha uygun bulduk.

Bu kararı verdikten sonra hana dönerek yattık.

Yalnızca paltomla ceketimi çıkarıp yattım. Birkaç saat deliksiz uyumuşum. Uyandığımda rüzgâr azıtmış, hanın levhası (Gemi Hanı) çıkardığı gacırtılarla beni uyandırmıştı. Provis mışıl mışıl uyumakta olduğundan usulca kalkıp pencereden dışarı bir göz attım. Pencere dün gece kayığımızı

çekmiş olduğumuz yere bakıyordu. Gözlerim, bulutlarla sarılı olan ayın alacakaranlığına alışınca, iki adamın bizim kayığı incelemekte olduğunu seçtim. Başkaca birşeyle ilgilenmediler. Boş olduğunu görebildiğim iskeleye de inmeyerek dosdoğru bataklara sapıp uzaklaştılar.

İlk düşüncem Herbert'i uyandırıp adamları göstermek oldu. Ne var ki Herbert'le Startop'un o gün çok kürek çektiklerini, bitkin düştüklerini aklıma getirince caydım. Pencere başına döndüğümde iki karaltının bataklıklarda ilerlediğini görebiliyordum. Ama karanlıkta çok geçmeden görünmez oldular. Ben de öyle üşümüştüm ki iyice düşünüp taşınabilmek için yatağa girdim. Gene dalmışım.

Sabahleyin erkenden kalktık. Kahvaltıdan önce dördümüz bir arada dolaşırken geceleyin gördüklerimi onlara da anlatmayı uygun buldum. İçimizde en az kaygılanan gene Provis oldu. Hiç istifini bozmadan, adamların büyük bir olasılıkla Gümrük iskelesinden geldiklerini, ama bizi aramadıklarını söylüyordu. Kendimi ben de inandırmağa çalıştım buna. Neden olmasındı? Gene de ne olur ne olmaz diye bir öneride bulundum: Provis'le ben buradan görüp saptayabildiğimiz uzak bir buruna yürüyecek, kayığı orada bekliyecektik. Kayık, öğle sularında bizi oradan ya da yanaşabileceği en yakın yerden alacaktı.

Bu önlemi hepsi de çok yerinde bulduklarından Provis'le ben kahvaltıdan hemen sonra, handakilere birşey demeden yola düzüldük. Provis bir yandan çubuğunu tüttürüyor, arada durup eliyle omzumu kavrıyordu. Gören de sanırdı ki tehlikede olan o değil, bendim; o beni avutuyordu sanki. Pek az konuşuyorduk. Buruna yaklaştığımız sırada ondan kuytu bir yerde beklemesini istedim. Biraz dolaşıp ortalığı kolaçan etmek istiyordum çünkü. Geceki adamlar karanlıkta bu yöne doğru yürümüşlerdi. Provis, olur, deyince tek başıma ilerledim. Ne burunda, ne o yakınlarda ne de açıkta kayığa benzer hiç birşey yoktu. Buradan kıyıya çıkılmış olduğunu gösterir bir belirti de yoktu ya, sular yükselmeğe başlamıştı; bir iz varsa bile suların altında kalmış olsa gerekti.

Provis'in uzaktan bana bakmakta olduğunu görünce şapkamı salladım; yanıma geldi, birlikte beklemeye koyulduk. Kimi zaman pelerinlerimize sarınıp toprağa uzanıyor kimi zaman ısınmak için geziniyorduk. Derken kayığımızın geldiğini gördük; hemen bindik, ırmağa, beklediğimiz geminin rotasına doğru açıldık.

Saat şimdi bire on dakika birşey kalmıştı; dönemece bakarak geminin dumanı göründü-görünecek, diye beklemeye başladık.

Ama en sonunda dumanı gördüğümüz zaman saat birbuçuğu bulmuştu. Hemen ardından bir başka geminin dumanını daha seçtik. İkisi de tam hız yaklaşmakta olduğundan Provis'le ben torbalarımızı elimize aldık; bu fırsattan yararlanarak Herbert'le de, Startop'la da vedalaştık. Candan tokalaştık onlarla. Bu arada Herbert'le benim gözlerimin kupkuru olduğu söylenemezdi.

Derken, hemen ilerimizdeki yamacın altından iki çifte bir kayığın yıldırım hızıyla fırlayıp bizimle ayni yönde açıldığını gördüm.

O dakikaya değin, suyun dönemeciyle rüzgârı yüzünden, gerimizdeki gemiyi görmüş değildik, ama bu arada gemi dirseği dönmüş olduğundan, tam üstümüze doğru, son hızla yol aldığını görebiliyorduk.

Herbert'le Startop'a, gemidekilerin bizi görebilmeleri için akıntının hemen berisinde durmalarını, Provis'e de, pelerinine sıkıca sarınıp hiç kıpırdamadan oturmasını söyledim. Provis neşesini hiç bozmadan,

«Sen tasalanma, canım oğlum,» diyerek pelerinine sarınıp put gibi oturdu.

Çok ustaca kullanıldığı anlaşılan kadırga bu arada bizim yana geçerek beklemiş, sonra yanımız sıra ilerlemeye başlamıştı. Aramızda ancak küreklerin oynayabileceği kadar bir açıklık bırakarak hizayı hiç bozmuyor, biz kendimizi akıntıya bıraktığımız zaman o da öyle yapıyor, biz birkaç kürek çekince o da çekiyordu. Yolculardan biri dümenin halatlarını çekiyor, bizi de dikkatle süzüyordu. Bütün kürekçiler de süzüyorlardı bizi. Öteki yolcu tıpkı Provis gibi

pelerinine iyice sarınmıştı. Bize bakarken daha da büzüldü, dümendeki adama fısıldayarak bir talimat verdi. Ne bizim kayıktan ne de öbürkünden çıt çıkmıyordu.

Tam karşımda oturmakta olan Startop birkaç dakika sonra önden gelen gemiyi tanıyarak yavaş sesle, «Hamburg,» dedi. Gemi bize hızla yaklaşmaktaydı; çarklarının sesi gitgide yükselir gibiydi. Gölgesi tam üstümüze düştüğü sırada kadırgadan bize seslendiler. Ben yanıtladım.

Dümendeki adam, «Yanınızda sürgünden kaçmış bir müebbet var,» dedi. «İşte şu, pelerine sarılmış adam. Abel Magwitch, öbür adıyla Provis. Bu adamı tutukluyorum. Lütfen teslim olsun, siz de bana yardım edin.»

Ayni dakikada, kürekçilerine talimat verdiğini duymadık ama, kayığı bize yanaştırdı. Biz daha ne olup bittiğini anlamadan onlar hızlı bir kürek çekişiyle ileri fırlamış, bizim kayığın kıyısına tutunmuşlardı bile. Bu olay buharlı geminin güvertesinde büyük heyecan yarattı. Bize seslendiklerini duydum, çarkların durdurulması için verilen komutları duydum, çarkların durduğunu duydum. Gene de geminin hızını kesemeyerek dosdoğru üstümüze geldiğini görebiliyordum.

Ayni dakikada kadırgadaki dümencinin Provis'i omzundan kavradığını gördüm; kayıkların ikisinin de akıntının etkisiyle yalpalarak döndüklerini, gemideki tüm tayfaların delicesine bir telaşla ön güverteye doğru koşuştuklarını gördüm.

Gene o dakikada Provis'in hızla doğrulup ileriye doğru eğildiğini, kadırgada büzülmüş oturan yolcunun çenesine dek kaldırmış olduğu pelerini çekip attığını gördüm. Hep o bir tek dakikanın içinde, ortaya çıkan yüzün yıllar önce bataklarda rasladığım «öteki mahkûm»un yüzü olduğunu tanıdım. Bu yüzün ömür boyu unutamayacağım kül renkli bir dehşetle geriye kaydığını, yukarki gemiden haykırışlar yükseldiğini, suların bir şapırtıyla çınladığını, sonra bizim kayığın devrilip battığını biliyorum.

Bir dakikanın binde biri kadar bir süre içinde binlerce buruntuyla cebelleştim, gözlerimin önünde binlerce şimşek

çaktı sanki. Sonra hepsi bitti. Kadırgaya çıkardılar beni. Herbert oradaydı. İki mahkûmla kayığımız ise görünürlerde yoktu.

Bir yandan gemi güvertelerinden yükselen bağırışlar, bacalardan delice fışkıran dumanlar derken, beri yandan geminin de bizim de hızla yol alışımız derken, önceleri gökyüzüyle suyu, bu kıyıyla karşı kıyıyı ayırt edemedim.

Gelgelelim kadırganın tayfaları kürekleri hızla çekerek biraz daha açıldılar, sonra küreklerine yaslanarak durdular. Şimdi herkes sessiz bir dikkatle gerideki suları süzüyordu. Biraz sonra akıntıyla bize doğru sürüklenen kara bir benek gördük. Kimseden çıt çıkmıyordu. Dümendeki adam elini kaldırdı, kürekçiler tekneyi usulca gerilettiler. Benek yaklaştıkça bunun Magwitch olduğunu gördüm. Yüzüyordu ama bir tutukluk vardı yüzüşünde. Onu güverteye aldılar. Almalarıyla el ve ayak bileklerine kelepçe takmaları bir oldu.

Kayık suların üzerinde kayarcasına ilerliyor, bütün gözler gene o sessiz dikkatle ırmağın yüzeyini tarıyordu. Bu kez de «Rotterdam» gemisi göründü. Olup biteni kavrayamadığından olanca hızıyla üzerimize geliyordu. O da bize seslendi, durdu, sonra gene yoluna gitti. Gemilerin ikisi de uzaklaştıktan sonra biz bir süre, gerilerinde bıraktıkları çalkantılı sularda inip kalktık. Gemiler görünmez olup sular durulduktan sonra da aranmamızı sürdürdük ama bunun boşuna olduğunu herkes biliyordu artık...

Sonunda aranmaktan vazgeçip kıyıya yanaştık, sabahleyin ayrılmış olduğumuz hana döndük. Buradakiler bizi görünce az şaşırmadılar. Magwitch'i (Provis değildi artık o Abel Magwitch'di gene), biraz rahatlatmak fırsatını buldum. Göğsünden ağır yaralanmış, kafası yarılmıştı. Suya düştüğünde buharlı geminin altına sürüklendiğini, yukarı doğru yükseldiği sırada kafasını geminin omurgasına çarptığını sanıyordu. Soluk almasını son derece güçleştiren göğüs yaralarına gelince, bunları da kadırganın yan tarafına çarptığı zaman almış olsa gerekti. Compeyson'un üstüne atıldığı zaman niyetinin ne olduğunu kendi de bilmiyormuş; bunu açıkça söylüyordu. Ne var ki onun kimliğini ortaya çıkar-

mak için pelerinini çeker çekmez o alçak yerinden kalkarak geriye doğru sendelemiş; ikisi birlikte suya düşmüşler. Bu arada Magwitch'in böyle birden düşmesi, bir yandan da öbür dümendeki adamın onu tutmağa çalışması yüzünden bizim kayık devrilip batmış.

Magwitch yavaş, hırıltılı bir sesle, Compeyson'la birbirlerine sımsıkı sarılmış durumda dibe çöktüklerini, suyun içinde boğuştuklarını, sonra kendisinin kurtulup su yüzüne çıkarak kayığa doğru yüzdüğünü anlattı.

Bana anlattıklarının yüzdeyüz doğru olduğundan hiç kuşkum yoktu. Kadırganın dümenindeki görevli de onların suya düşüşlerini bana ayni biçimde anlattı.

Tutuklunun sırtındaki ıslak giysileri değiştirmek için gümrük kolcusundan izin istedim. Adam bu izni hiç güçlük çıkarmadan verdiyse de tutuklunun üstündeki herşeye el koymak zorunda olduğunu söyledi. Böylece, bir zamanlar bende duran cüzdan el değiştirdi. Kolcu tutukluyla birlikte Londra'ya gidebilmeme de izin verdi. Yalnız bu iznin arkadaşlarımı kapsamasına razı olmadı.

Jack denilen adama Compeyson'un batmış olduğu yeri anlattık. O da cesedin karaya vurabileceği yerlerde arama yapmayı üstüne aldı. Boğulan adamın bacaklarında çorap olduğunu öğrenmek Jack'in ilgisini daha da arttırmaya yaradı, sanki. Sanırım kendine tepeden tırnağa bir kılık düzebilmesi için sudan bir düzine ceset çıkarması gerekiyordu. Sırtındaki giysilerin hepsinin birbirinden çürük olması da hiç kuşkusuz bu yüzdendi.

Sular dönene dek handa kaldık. Sonra Magwitch'i alıp gümrük devriye kayığına bindirdiler. Herbert'le Startop ilk bulabildikleri araçla, kara yolundan Londra'ya dönüyorlardı. Ayrılmamız pek acıklı oldu. Kayığa binip Magwitch'in yanına oturduğum zaman, artık yerimin ömrü boyu burası olduğunu duyumluyordum.

Ona karşı duyduğum tiksinti bütünüyle eriyip gitmişti. Elimi elinde tutan bu adam, avcıların izleyip yaralayarak zincire vurdukları bu zavallı yaratık şimdi gözümde beni, esirgemek istemiş, yıllar yılı gönül borcuyla, büyük yürekli-

likle sonsuz, sorgusuz bir bağlılıkla sevmiş olan insandı. Onun beni, benim Joe'ya gösterdiğimden çok daha üstün bir sevgiyle sevmiş olduğunu düşünüyordum yalnızca. Benden daha üstün bir insan.

Saatler ilerleyip akşam indikçe o da soluk almakta iyice güçlük çekmeye başlamıştı. Arada kendini tutamayıp inildediği bile oluyordu. Onu sağlam koluma yatırıp elimden geldiğinde rahatlatmaya çalışıyordum. Ne var ki, en korkuncu, en acısı, onun ağır yaralı olduğuna gerçekten üzülemeyişimdi; çünkü hiç kuşkusuz, bir an önce ölmesi hepsinden yeğdi. Onu eskiden tanıyan bir sürü insan bulunabileceği su götürmezdi. Yargıcın ona acıyıp hoş-görür davranacağı da umulamazdı. O ki ilk yargılanışında karalanmıştı, sonra zindandan kaçıp gene yargılanmış, hüküm giymiş, müebbet gönderildiği sürgünden idam cezasını göze alarak dönmüş, kendini tutuklattıran adamın ölümüne neden olmuştu...

Şimdi yüzümüzü, bir akşam önce arkada bırakmış olduğumuz batan güne doğru döndürmüştük; ırmağın suları gibi umutlarımızın suları da hızla alçalmaktaydı. Magwitch'e, bu topraklara benim yüzümden dönüp gelmiş olduğuna çok üzüldüğümü anlattım.

«Canım oğlum benim,» dedi. «Bunu göze almıştım ben; başıma gelecekleri de çekerim. Oğlumu gördüm ya, bu yeter bana. Bensiz de beyefendi olarak yaşayabilir o.»

Hayır! Kayıkta başbaşa geçirdiğimiz şu saatler boyunca düşünmüştüm bunu. Hayır. Kendi duygularımla eğilimlerim bir yana, şimdi Wemmick'in dolaylı yoldan dokundurmak istediklerini de anlıyordum. Hüküm giydikten sonra onun tüm varına yoğuna Devlet el koyacaktı çünkü.

Magwitch, «Bak, canım yavrucuğum,» dedi. «Senin gibi bir beyefendinin benimle ilişkisi bulunduğu bilinmesin daha iyi! Ara-sıra, Wemmick'le birlikteymişin gibi gelir görürsün beni. Duruşmada da yemin edeceğim zaman... ah, kaçıncı yeminim olacak bu, ama en sonuncusu bu kez... seni görebileceğim bir yerde otur; başka birşey istemem.»

«İzin verdikleri sürece senin yanından bir yere kıpır-

damam,» dedim. «Kitaba el basarım; senden gördüğüm şu bağlılığı karşılıksız bırakmayacağım!»

Elimde elinin titrediğini duydum. Kayığın dibinde yattığı yerden başını öte yana çevirdi. Gırtlağında gene eskiyi andırır bir tıkırtı oldu. Ama bu da eskisine oranla daha yumuşamıştı, tüm kişiliği gibi.

Bu konuya değinmesi iyi olmuş, beni iş işten geçmeden uyarmıştı: beni paralı-pullu bir beyefendi yapmak umudunun nasıl boşa çıktığını o hiç bir zaman bilmeyecekti...

ELLİBEŞİNCİ BÖLÜM

Onu ertesi sabah karakola götürdüler, Hemen mahkemeye çıkartılacaktı ama kaçmış olduğu eski hapishane gemisindeki muhafızlardan birinin gelip kimliğine tanıklık etmesi gerekiyordu. Gerçi onun kim olduğunu herkes kesinlikle biliyordu ama bu konuda yasal ifade vermesi gereken Compeyson şu sırada ölü olarak ırmağın suları arasında yuvarlanıp gitmekteydi. Londra'da bu tanıklığı yapabilecek başka bir muhafız da bulunamamıştı. Geceleyin Londra'ya vardığımızda ben dosdoğru Bay Jaggers'in evine giderek onu Magwitch'in avukatı olarak tutmuştum. Bu yüzden Bay Jaggers de tutuklu adam konusunda ifade vermiyordu. Elimizden tek gelen buydu. Yasal bir tanık bulunduktan sonra davanın beş dakikada sonuçlanacağını, bizim için olumsuz sonuçlanmasını da yeryüzünde hiç bir gücün engelleyemeyeceğini Bay Jaggers anlatmıştı bana.

Para konusunu Magwitch'den gizli tutma kararımı Bay Jaggers'a açtım. Bunca varlığı «göz göre göre elimden kaçırdığım» için Bay Jaggers bana çıkıştı. Sırası gelince mahkemeye bir dilekçe vererek birşeyler koparmaya çalışmamızdan yanaydı. Gene de bunun boşuna bir girişim olacağını benden gizlemiyordu. Ben de çok iyi anlıyordum bunu. Tutuklunun akrabası değildim; aramızda yasal olan hiç bir bağlantı yoktu. Kendisi tutuklanmasından önce, bana mirasını bıraktığını, bağışta bulunduğunu belirtir hiç bir belge imzalamamıştı. Bundan sonra imzalamasıysa bir işe yaramazdı. Kısacası onun mirası üzerinde hiç bir hakkım

yoktu. Böyle bir hakkı boş yere aramaya kalkmanın beni kendi gözümde küçük düşüreceğine sonunda karar verdim, bu karardan bir daha da hiç caymadım.

Boğulan adamın, Magwitch'i ihbar etmesine karşılık bir ödül umduğu anlaşılıyordu, çünkü sürgün kaçağının işleri, malı mülkü konusunda ayrıntılı bilgiler edinmişti. Ölüsü, boğulduğu yerden kilometrelerce ötede bulunduğu zaman öyle korkunç bir durumdaydı ki ancak ceplerindeki öteberiden tanınabildi. Bunların arasındaki bir cüzdanın içinde katlanmış duran ve yazıları hâlâ okunabilen birtakım kâğıtlar vardı. Kâğıtlardan biri Yeni Güney Galya'daki bir bankada hatırı sayılır bir paranın yattığını gösteriyordu. Çok değerli toprak parçalarının tapu kayıtları da vardı.

Bunların listesini Magwitch de kendisini zindanda görmeğe gelen Bay Jaggers'e, bana kalacak olan mirası belirlemek amacıyla vermiş. Zavallıcık, cahilliği en sonunda işe yaradı: Mirasının bana kalacağına, Bay Jaggers'in bu işte bana yardım edeceğine sonuna dek inandı.

Savcının, zindan gemisinden tanık getirtilmesinde direnmesi üzerine, üç gün sonra tanık geldi; bu işlem bir çırpıda sonuçlandı. Sanık, aşağı yukarı bir ay sonraki celsede yargılanmak üzere içeri alındı.

Yaşantımın işte bu karanlık döneminde birgün Herbert işten eve durgun ve tasalı döndü. İçeri girer girmez,

«Handel'ciğim, canımın içi, korkarım çok yakında seni bırakıp gitmek zorunda kalacağım,» dedi.

Ortağı beni bu konuda hazırlamış olduğundan habere Herbert'in sandığı kadar şaşmamıştım, gerçekte.

«Kahire'ye gitmeyi geciktirirsem büyük fırsatlar kaçıracağız. İşte bu yüzden, Handel'ciğim, tam senin yanında bulunmam gerektiği şu sırada, ne yazık ki seni bırakıp gitmek zorundayım.»

«Herbert, bana kalsa seni hep yanımda isterim, çünkü sen benim en sevgili dostumsun. Beni şu sırada bırakıp gitmen başka zaman gitmenden pek başka sayılmaz.»

«Öyle yapayalnız kalacaksın ki!»

«Bunu düşünmeğe fırsat bulamayacağım ki! Biliyorsun,

izin verdikleri süreyi onun yanında geçiriyorum. Elimde olsa bütün gün hiç ayrılmayacağım yanından. Ayrıldığım zaman da aklım fikrim onda kalıyor, biliyorsun.»

Magwitch'in içine düştüğü durumun acılığı ikimizi de öylesine sarsıyordu ki bu durumdan açıkça konuşmaya dayanamıyorduk.

Herbert, «İki gözüm,» dedi. «Yakında ayrılacağımızı düşünürsen, çok yakında ayrılacağız çünkü, belki kendi kendinle biraz ilgilenmek hakkını kendine tanırsın. Cancağızım, ileride ne yapacağını hiç düşündün mü?»

«Hayır. İlerisiyle ilgili herhangi birşey düşünmekten korkuyorum çünkü.»

«Ama kendi geleceğini böyle savsaklamak olmaz ki! Gerçekten, benim biricik, sevgili Handel'ciğim, olamaz bu. Bu konuyu hemen şimdi, benimle konuşmanı istiyorum; dostça üç-beş söz.»

«Olur,» dedim.

«Handel, şu bizim yeni açtığımız şubede bir... şeye... yardımcıya gerek var.»

Gerçek deyimi kullanmaktan sıkıldığını anladığım için, «Bir yazman,» dedim.

«Evet, bir yazman, Handel. Yakından tanıdığın başka bir yazman gibi onun da zamanla ortaklığa dek yükselme olasılığı var. Uzun lâfın kısası, iki gözüm, benim yanıma girer misin?»

Başlangıçtaki o ciddî, ağırbaşlı konuşmasından sonra birden ses tonunu değiştirip elini kardeşçe uzatarak, liseli bir genç gibi açıkyüreklilikle, «Uzun lâfın kısası, iki gözüm,» deyişinde öyle tatlı bir sıcaklık vardı ki insanı hemen kazanıyordu.

«Clara ile ben uzun uzun konuştuk bunu kaç kez,» diye ekledi. «Daha bu akşam ayrılmazdan önce gözlerinde yaşlarla yalvardı bana, şeker şey, sana ille söyleyim diye: oraya geldiğin zaman bizim yanımızda oturmanı istiyor. Diyor ki, seni rahat ettirmek için elinden gelen hiç bir şeyi esirgemeyecekmiş. Kocasının arkadaşlarını nasıl benimsediğini

gösterecekmiş bize. Ah, Handel, üçümüz bir arada, ne güzel olur!»

İkisine de candan teşekkür ettim. Ama bu candan çağrılarına henüz katılacak durumda olmadığımı bildirdim. Birincisi, kafam öylesine doluydu ki bu konuyu açıkça kavrıyamıyordu, bile. İkincisi... Evet! İkincisi, kafamı belli belirsiz kurcalayan bambaşka birşey vardı ki öykümün hemen sonuna doğru ortaya çıkacağını sanıyorum.

«Gene de, işinizi aksatmadan bir süre bekliyebilirseniz...»

«Kaç süre istersen,» diye Herbert sevinçle konuştu. «Altı ay, bir yıl!»

«Öyle uzun değil. Bilemedin iki, üç ay.»

Anlaşıp tokalaştık. Herbert kıvanç içindeydi. Artık bu haftanın sonunda yola çıkacağını açıklayabilecek kadar yürek bulduğunu söyledi.

«Ya Clara?» dedim.

«Şeker şey,» dedi Herbert. «Babasından dünyada ayrılmıyor. Ama adamın bir ayağı çukurda, Handel. Bayan Whimple adamın yolcu olduğunu söyledi bana.»

«Taş yüreklilik gibi olmasın ama,» dedim. «Gitmesi herkes için hayırlı olur.»

«Ne yazık ki işin doğrusu bu. O zaman gelip şekercigimi alacağım, en yakın kilisede sessiz sedasız nikâh kıydırtacağım. Düşün, Handel, yavrucuğumun koca dünyada bir babasından başka kimseciği yok. Şu anamın oğlu çok şanslı adammış, doğrusu!»

★

O hafta, cumartesi günü Herbert'ten ayrıldım. Limana giden posta arabasına binerken Herbert hem parlak umutlarla dolu, hem de benden ayrıldığı için üzüntülüydü. Bir kahveye giderek Clara'ya kısa bir mektup yazdım; Herbert'in ona yüzlerce kez sevgisini göndererek yola çıktığını bildirdim, sonra artık ıssız kalmış olan evime döndüm. Buraya evim, diyebilirsem eğer. Çünkü artık evim değildi burası

benim, dünyanın hiç bir yerinde ne evim, ne ocağım kalmıştı.

Merdivende, beni arayıp bulamamış, geri dönmekte olan Wemmick'e rasladım. Kaçış tasarımın felâketle sonuçlanmasından bu yana, onunla yalnız görüşmemiştim. O da şimdi bana, mesleğinin dışındaki özel kişiliğiyle, bu acı sonuç konusunda ufak bir açıklamağa yapmağa gelmişti:

«Compeyson denilen adam zamanla bu işlerin çoğunu öğrenmişti. Ben de öğrendiklerimi onun zindana düşen adamlarının konuşmalarından öğreniyordum. (Adamlarının biri değilse öbürü zindandan hiç bir zaman eksik olmazlardı zaten). Hiç birşeyle ilgilenmez gibi yapardım ya kulağım kirişteydi. Derken bir gün onun Londra'da olmadığını haber aldım; davranmanın tam sırasıdır, diye düşündüm. Gelgelelim öyle hinoğlu hindi ki kimseye güvenmemek, kendi adamlarını bile aldatmak huyunda olsa gerekti. Bu yüzden beni suçlu tutmuyorsunuz, umarım, Bay Pip? Size yardımcı olabilmek için bütün varlığımla çalıştım.»

«Ah, Wemmick, bundan sizin nasıl kuşkunuz yoksa benim de öyle. Göstermiş olduğunuz ilgiye, dostluğa candan teşekkür ederim.»

«Sağolun, varolun,» dedi Wemmick. Sonra kafasını kaşıyarak, «Kör Şeytan!» diye ekledi. «Kaç zamandır hiç bir işe böylesi canım sıkılmamıştı. Onca taşınabilir mal yabana gitsin; düşündükçe içim sızlıyor.»

«Ben de o taşınabilir malların sahibini düşündüğüm zaman içim sızlıyor, dostum.»

«Elbette,» dedi Wemmick. «Ona acımanızdan daha doğal hiçbir şey olamaz elbet. Kurtarabileceğimizi bilsem ben de bir beşliğe kıyardım, inanın. Ama ben duruma şu açıdan bakıyorum: o Compeyson denilen adam onun bu ülkeye döndüğünü önceden bildiğine, taş çatlasa ihbar etmeye kararlı olduğuna göre, Magwitch'in kurtulması olanak dışıydı bence. Oysa taşınabilir malları bal gibi kurtulabilirdi. Malla mal sahibinin arasındaki ayırım işte bu, bilmem anlatabildim mi?»

Wemmick'i yukarıya buyur ettim. Walworth yoluna dü-

zülmezden önce bir bardak sıcak romla can tazelemesini önerdim. Kabul etti. Pek doldurtmadığı bardağını yudumlarken, diken üstündeymiş gibi, kıvıl kıvıldı. Derken birden, damdan düşercesine,

«Pazartesi günü işi asıp tatil yapmaya niyetlendiğimi söylesem ne dersiniz, Bay Pip?» diye sordu.

«Vay canına! Kalıbımı basarım aylardır böyle birşey yapmamışsınızdır.»

«Yıllardır, deseniz daha yerinde olur. Evet. Tatil yapacağım. Dahası var, yürüyüşe çıkacağım. Bununla kalmayıp yürüyüşe sizin de katılmanızı isteyeceğim.»

Şu sıralarda neşesiz olduğumdan ona iyi arkadaşlık edemeyeceğimi öne sürerek çağrısını geri çevirmek üzereydim. Ama o benim diyeceklerimi önceden kestirerek,

«Günlerinizin dolu olduğunu biliyorum,» dedi. «Neşesiz olduğunuzu da biliyorum son zamanlarda. Gene de, hatırımı kırmaz gelirseniz çok sevinirim. Uzun bir yürüyüş olmayacak. Yola da erken çıkacağız. Kahvaltıyı yolda yapacağımızı hesaplarsak saat sekizden onikiye dek sürer. Kendinizi biraz zorlayıp gelemez misiniz?»

Bunca zamandır bana öyle çok iyiliği dokunmuştu ki bu ufacık isteğini kıramazdım. Elbet gelebileceğimi, yüzdeyüz geleceğimi söyledim. Wemmick benim bu sözüme öyle sevindi ki, ben de sevindim. Onun dileği üzerine, pazartesi sabahı saat sekizbuçukta onu Hisardan alacağıma söz verdim, böylece ayrıldık.

Pazartesi sabahı tam saatinde Hisar kapısını çaldım. Kapıyı Wemmick kendisi açtı. Giysileri herzamankinden daha sımsıkı, şapkası daha bir parlaktı sanki. İçeride iki bardak romlu sütle iki çörek hazır beklemekteydi. Yaşlı Babamız kuşlarla birlikte kalkmış olsa gerekti, çünkü yatak odasının kapısından içeri göz attığımda karyolasının boş olduğunu gördüm.

Romlu süt ve çörekle gücümüzü tazeleyip yürüyüşe çıkmak üzereyken Wemmick'in bir olta kamışı alıp sırtına vurduğunu görünce çok şaşırdım.

«Hayrola. Balığa mı çıkıyoruz yoksa?»

«Yoo,» dedi Wemmick. «Yanımda oltayla yürümesini severim de.»

Bu iş tuhafıma gitmekle birlikte birşey demedim; yola çıktık. Camberwell Green alanına doğru yürüyorduk. Tam alana vardığımız sırada Wemmick birden,

«Hoppala, şurda bir kilise var!» dedi.

Bunda şaşılacak birşey yoktu. Ancak Wemmick, aklına çok parlak bir buluş gelmişcesine,

«Hadi, girelim bari!» deyince şaşaladım.

Wemmick'in olta kamışını sundurmada bırakarak içeri girdik, dört bir yanımıza bakındık. Bu arada Wemmick ceplerine dalışlar yapıp birşeyler araştırıyor, kâğıda sarılı birşeyler çıkarıyordu.

«Hoppala!» dedi gene. «Bakın, bir çift eldiven var burda. Giyelim bari!»

Eldivenlerin beyaz güderiden olduğunu, posta kutusunun da sonuna dek açıldığını görünce içim kuşkuyla dolmaya başlamıştı. Derken yan kapıdan, bir bayanın koluna girmiş olarak Yaşlı Babamızın girdiğini görünce kuşkularım kesin bir kanıya dönüştü.

Wemmick, «Hoppala!» dedi. «Miss Skiffins de gelmiş! Evlenelim bari!»

Bu hanım-hanımcık taze her zamanki gibi giyinmişti. Yalnız şu sırada yeşil güderi eldivenlerini çıkarıp beyaz güderi eldivenler giymekteydi. Yaşlı Babamız da Sevda Tanrısı uğruna ayni özgeçide bulunmaya hazırlanıyordu. Gelgelelim eldivenleri giymekte öyle bir güçlük çekmekteydi ki Wemmick sonunda onun sırtını bir sütuna dayamak, kendisi de sütunun ardına geçip eldivenleri asılmak zorunda kaldı. Bu arada bense Yaşlı Babamızı, iyice dengelensin de yere kapaklanmasın diye, sımsıkı belinden kavramıştım.

Şimdi papazla yazman da gelmişlerdi. O dönüşü olmayan parmaklığın önüne dizildik. Herşeyi hazırlıksız, rasgele yapıyormuş numarasını sürdüren Wemmick'in törenden önce cebinden birşey çıkararak, kendi kendine,

«Hoppala! Şu yüzüğe de bak! Takalım bari!» diye mırıldandığını duydum.

Ben güveyin sağdıcı oldum. Kilisede çalışan, başına bebelerinki gibi yumuşak fırfırlı başlık giymiş, boynu bükük, ufak tefek bir kızcağız da, Miss Skiffins'in can dostuymuş rolünde, nedimelik yaptı. Törelerin buyurduğu üzere gelini damada «teslim etme» göreviyle yükümlü olan Yaşlı Babamız ise bilmeden Papaz Efendiyi küplere bindirdi. Olay şöyle geçti:

Papaz Efendi, «Bu kadını, bu erkeğe eş olarak kim veriyor?» diye sorduğunda Yaşlı Babamız törenin neresine geldiğimizden bütünüyle habersiz, tatlı tatlı gülümseyerek duvardaki Musa'nın On Emrini okumaktaydı.

Bunun üzerine Papaz gene, «Bu kadını bu erkeğe eş olarak KİM VERİYOR?» diye sordu.

İhtiyarcık hâlâ herşeyden habersiz olduğundan damat her zamanki gibi sesini yükselterek, «Hey, Yaşlı Babamız, hani biliyorsun, KİM VERİYOR'dayız,» dedi.

Yaşlı Babamız bunu her zamanki canlılığıyla, «Evet, John, peki, elbette,» diye yanıtlayınca Papaz Efendi öyle bir surat asarak sustu ki bir an için o gün nikâhımızı kıydıramayacağımızdan korktum.

Neyse,. sonunda tören noksansız sonuçlandı. Kiliseden çıktığımız sırada Wemmick vaftiz havuzunun üstündeki beyaz örtüyü kaldırıp kendi beyaz güderi eldivenlerini havuza bıraktı, sonra örtüyü gene örttü. Daha tutumlu, yarını bugünden düşünür bir hanım olduğu anlaşılan Bayan Wemmick'se beyaz güderi eldivenlerini cebine koyarak gene yeşillerini taktı.

Sundurmaya çıktığımızda Wemmick olta kamışını bir zafer kıvancıyla omuzuna vurarak, «Eyy, ne dersiniz Bay Pip? Bunun bir düğün alayı olduğuna kim inanır, sorarım size?» diye gevrek gevrek güldü.

Alanın gerisindeki yamaçta, şirin bir tavernada düğün kahvaltısı hazırlanmıştı. Nikâh töreninin ciddiliğinden sonra canımız gevşemek isterse diye salona bir de küçük piyano koymuşlardı. Yeni gelinin şimdi beline dolanan kolu kemer çözercesine çıkarıp itmediğini görmek çok hoştu. Gelinimiz duvar önündeki yüksek arkalıklı bir sandalyede, kutusuna

kapatılmış bir viyolonsel gibi dimdik oturuyor, gene bir viyolensel gibi uysal, çalgıcısının sarılmasına hiç karşı çıkmıyordu.

Sofra çok zengin, biz de keyifliydik. İçimizden biri yiyeceklerden birini istemediği zaman Wemmick,

«Fiks-menü anlarsınız ya, hepsi peşin ödenmiştir, çekinmeden yiyebilirsiniz,» diyordu.

Yeni evlilerin, Yaşlı Babanın, Hisarın mutluluğuna, esenliğine kadeh kaldırdım. Ayrılırken gelini öptüm, elimden geldiğince neşeli davrandım.

Wemmick beni kapıya dek geçirdi. Gene tokalaştım onunla, gene mutluluklar diledim. Wemmick ellerini ovuşturarak,

«Sağolun,» dedi. «Bizim kadın kümes hayvanlarından öyle bir anlar ki bilemezsiniz. Bir gün gelip yumurtamızı yersiniz de kendiniz karar verirsiniz artık.» Sonra, «Bay Pip,» diye beni geri çağırarak alçak sesle, «Bunun bütünüyle bir Walworth olayı olduğunu unutmayın, lütfen,» diye ekledi.

«Anlıyorum; Küçük Britanyada sözü edilmeyecek,» dedim.

Wemmick, evet, gibilerden baş salladı.

«Geçen gün ağzınızdan kaçırdığınız bakladan sonra Bay Jaggers bunu hiç bilmesin, daha iyi. Yoksa, Tanrı korusun, beynim filan sulandı sanır.»

ELLİALTINCI BÖLÜM

Magwich zindanda ağır hasta yatıyor, duruşma gününün gelmesini bekliyordu. İki kaburgası kırılmış, bunlar da ciğerlerinden birini zedelemiş olduğundan, soluk alırken çektiği güçlük ve acı her geçen gün biraz daha artıyordu. Bu yüzden sesi zor duyulur bir fısıltı gibi çıktığı için çok az konuşuyordu. Ama benim konuşmamı dinlemeyi pek seviyordu. Ona seveceği, yararlanacağı şeyler anlatıp okumak başlıca görevim olup çıkmıştı.

Zindanda kalamayacak kadar hasta olduğundan, ilk bir iki günden sonra hastaneye kaldırdılar onu. Böylece, onunla hemen her zaman birlikte olabilmek için başka koşullar altında bulamayacağım bir fırsat ele geçirdim. Hastalığı onu prangadan da kurtarmıştı, yoksa zincire vuracakları yüzde-yüzdü, çünkü ona kaşarlanmış bir sabıkalı, bir cani gözüyle bakıyorlardı.

Gerçi onu her gün görüyordum ama kısa bir süre için. Ayrı kaldığımız süreler daha uzundu. Böylece ertesi gün onu yeniden gördüğüm zaman, hastalık durumundaki en ufak bir değişimin yüzüne yazılmış olan izini okuyabiliyordum. Bu değişimlerden birinin bile iyiye gittiğini anımsıyorum. Zindan kapısının ardına kapatıldığından beri her gün biraz daha zayıflıyor, daha kötülüyor, halden düşüyordu.

Gücünün sonuna gelmiş insanların uysallığıyla, yazgısına boyun eğmişti. Kimi davranış ve sözlerinden anlıyordum ki çok zaman geçmişi düşünüyor, «Daha iyi koşullar altında yaşasaydım acaba daha iyi bir insan olur muydum?» diye

kendi kendine soruyordu. Gelgelelim hiç bir zaman böyle bir olasılığa değinerek bile kendini temize çıkarmaya, Geçmiş'in o değişmez kalıbını kırıp olayları başka yollu göstermeye kalkışmıyordu.

Benim yanımdayken birkaç kez bakıcılarının, onun geçmişte işlediği korkunç suçlara değindikleri oldu. O zaman Abel hafifçe gülümseyerek, güven dolu gözlerle benden yana baktı. Gerçekte iyi bir insan olduğunu benim bildiğime, bunu daha küçümencik bir çocukken bile gördüğüme inanmak istiyordu. Çevresindeki herkese karşı boynu eğikti. Pişmanlık getirmişti. Durumundan sızlandığını bir kez bile duymadım.

Duruşma günü geldiğinde Bay Jaggers bir erteleme kararı alabilmek için dilekçe verdi. Sanığın bir dahaki duruşmaya kadar yaşayamacağı, dilekçenin de bu yüzden verildiği öylesine gözler önündeydi ki, yanıt olumsuz çıktı. Onu aklamak için söylenebilecek ne varsa söylendi: Bay Jaggers onun kötü yaşantısından vazgeçerek namusuyla, alın teriyle çalıştığını belirtti. Ne var ki ömür-boyu yollandığı sürgünden kaçıp gelmişti. Oradaydı işte, yargıçla jürinin gözü önünde. Hiç bir şey bu suçu hafifletemezdi. Onu bu suçtan ötürü yargılayıp da suçsuz bulmanın yolu yoktu.

Tüyler ürpertici bir gelenek vardı o günlerde; mahkeme salonlarında geçirdiğim o korkunç dönemde öğrendim bunu: Duruşma mevsiminin kapandığı günü, hükümlerin okunmasına ayırırlar, ölüm cezalarının okunmasınıysa, tuzu biberi olsun diye mi nedir, en sona bırakırlardı. Belleğime bir daha silinmemek üzere kazılan resim olmasa, şimdi şu satırları yazarken bile inanasım gelmeyecek ama o günün sonunda kadınlı erkekli otuziki kişinin ölüm cezasını giymek üzere yargıç karşısına çıkartıldığını gözlerimle gördüm! Bu otuziki kişinin en başında da, o vardı, Abel Magwitch. Darağacına dek dayanabilsin diye ayakta tutmamış, oturtmuşlardı onu.

Sahne tüm canlılığıyla, tüm renkleri, devinimleriyle bugün bile gözümün önündedir: Nisan yağmurunun pencerelere çarpan damlacıklarına, sonradan açan nisan güneşinin bu

damlacıkları pırıl pırıl parlatan ışınlarına dek...

Suçlu hücresine kapamışlardı onları. Magwitch köşedeydi, ben gene parmaklığın önünde, onun elini avuçlarımın içinde tutuyordum. Parmaklığın ardına kapatılmış kadınlı erkekli otuziki kişi: kimi mahkemeye meydan okuyor, kimi dehşet içinde, kimi hıçkırıp ağlıyor, kimi elleriyle yüzlerini örtmüş, kimi camlaşan gözlerle çevrelerine bakınmakta. Kadın hükümlüler arasından çığlıklar, haykırılar kopmuştu ama şimdi bunlar susturulmuş, ortalığa bir sessizlik inmişti. Ellerindeki kocaman zincirler, topuzlarla, daha başka, korkunç görünüşlü adalet araç-gereçleriyle kolcular, bekçiler; o koca balkonu sahne oyunu seyretmeye gelmişcesine dolduran hıncahınç kalabalık, bu otuziki kişiyle yargıcın karşılaşmasına bakıyorlardı.

Derken yargıç asık yüzle, hükümlülere seslendi. Karşısında dizelenen sefil yaratıkların arasında, gözlerini özellikle dikip konuşabileceği birini aradı. Vardı böyle biri: nerdeyse ilk konuşup yürüyebildiği günlerden bu yana yasaları çiğneyip durmuş, kimbilir kaç kez ceza yiyip zindanlara atıldıktan sonra uzun bir sürgün hükmü giymiş, kapatıldığı yerden gözü dönmüşcesine, şiddete başvurarak kaçmış, sonunda ömürboyu sürgüne yollanmıştı. Bu sefil yaratık suç işlediği yerlerden uzaktayken bir süre, işlediği günahlardan tövbe getirir gibi olarak sessiz, dürüst yaşamıştı. Gel gör ki günün birinde dönüşü olmayan yanlış bir adım atmış, kendini yıllar yılı toplumun başına belâ eden o karanlık duygulara, kötü eğilimlere yenik düşmüş, pişmanlık içinde sığındığı o dingin limandan ayrılarak buraya, mimlenmiş olduğu bu ülkeye dönmüştü. Bir süre sonra dönüşü ihbar edilmekle birlikte kendisi adalet görevlilerini uzun zaman atlatmayı becermiş, ama sonunda, tam ülkeden kaçacağı sırada yakayı elevermişti. Bu sırada bile görevlilere karşı koymuş, kendini eleveren adamın da (artık isteyerek mi yoksa gözüdönmüş zorbalığından mı, bilinmez), ölümüne neden olmuştu. Kendini koparıp atan ülkeye dönmenin kesin cezası zaten ölümdü. Onun durumundaysa suçu ağırlaştırıcı öğeler bulunduğuna göre, ölüme kendini hazırla-

ması gerekiyordu.

Salonun büyük penceresinin camındaki şıkır şıkır yağmur damlalarının arasından vuran güneş, parmaklığın ardındaki otuziki kişiyle Yargıcı birbirlerine bağlıyan geniş bir ışık yolu çizmişti. Salondakilerden kimileri bunu görünce belki de hepimizin, eninde sonunda şaşmaz bir eşitlikle, herşeyi bilen ve hiç yanılmayan daha yüce bir Yargıcın önüne çıkacağımızı düşünüyorlardı. Magwitch bir an için bu ışık yolunun üzerinde bir toz benciği gibi ayağa kalkarak,

«Sayın Yargıcım,» diye konuştu. «Ulu Tanrı beni zaten ölüm cezasına çarptırmıştı. Sizin verdiğiniz cezaya da boyun eğiyorum.»

Gene yerine oturdu. «Şşş,» diyenler oldu, sonra Yargıç söylevini sürdürdü. Çok geçmeden hepsi de idam hükmünü resmen giymiş bulunuyorlardı. Kimi bekçilerin koluna tutunup sürüklenircesine çıktılar dışarı, kimileri o çökmüş, bitkin yüzlerine bir yüreklilik maskesi takarak, dünya umurlarında yokmuşcasına yürüdüler, birkaçı balkondan yana baş selâmı yolladı, iki üç tanesi tanışlarla tokalaştı, ötede beride duran güzel kokulu fundaların yapraklarını koparıp çiğneyerek gidenler oldu. Oturduğu yerden ancak başkalarının yardımıyla kalktığı, ayaklarını sürüye sürüye, çok ağır yürüdüğü için Abel Magwitch en sona kalmıştı. Sırasını beklerken elimi bırakmadı. Seyirciler kilise ya da tiyatrodan çıkarcasına üstlerini, başlarını düzelterek ayağa kalkmışlar, birbirlerine aşağıdaki hükümlüleri gösteriyorlardı. En çok ilgi çekenler de Magwitch'le bendim.

Onun ilâm yazılmazdan önce öleceğini umuyor, bunun için candan dua ediyordum. Ama hemen ölmezse diye kaygımdan o gece oturdum, İç İşleri Bakanlığına bir dilekçe yazarak ona ilişkin bildiklerimi, memlekete nasıl benim hatırım için dönüp geldiğini anlattım. Elimden geldiğince içten, onu acındırmağa çalışarak yazdım bunu. Bitirip yolladıktan sonra, ona acıyacaklarını umduğum başka yüksek katlara da dilekçeler yazdım. Saraya bile dilekçe gönderdim. Abel'in hüküm giymesini izleyen günler, geceler bo-

yunca rahat dirlik bilmedim. Oturduğum yerde uyuyakaldığım zamanlar dışında her dakikam bu dilekçeleri kovalamakla geçiyordu. Bunları postalamakla yetinmiyor, yolladığım yerlerin çevresinde dönüp dolanıyordum: ben yakında olursam yaptığım iş umarsız bir girişim olmaktan çıkacak, umutlarım gerçekleşebilecekti, sanki... Geceler gecesi, böyle beyinsiz bir tedirginlikle yüreğimin yağı eriyerek, durduğum yerde duramayarak sokak sokak dolaşıyor, dilekçe yazdığım kapıların önündeki kaldırımları aşındırıyordum. Bugün bile ne zaman serin, tozlu bir bahar akşamı Londra'nın batı yakasındaki o yorgun sokaklardan, o pencereleri sımsıkı kapalı konaklarla uzun lamba sıralarının önünden geçsem, o günlerle gecelerin çağrışımı yüzünden içime bir sızı düşer.

Abel'in yanına gene her gün gitmekle birlikte daha az kalabiliyordum artık. Çünkü daha sıkı bir gözetim altındaydı. Benim ona zehir sağlayacağımdan kuşkulandıklarını anladığım (ya da bana öyle geldi) için, yanına girmezden önce üstümü aramalarını önerdim. Onun yanından hiç ayrılmayan görevliye, böyle bir niyetim olmadığını ispatlamak için herşeyi yapmağa hazır olduğumu söyledim. Kimsenin ne ona ne de bana karşı kaba, sert davrandığı olmadı. Ortada yapılması gereken bir görev vardı; bu görev yerine getiriliyordu ama hoyratça değil. Başındaki görevli her gelişimde bana onun biraz daha kötüleğini bildiriyordu. Aynı odada kalan öteki hasta hükümlülerle onlara bakıcılık eden hükümlüler (hepsi suç işlemişlerdi gene de iyilik etmesini biliyorlardı, Tanrıya şükür), görevlinin sözlerine katılıyorlardı.

Günler geçtikçe yüzündeki ışığın sönmeye başladığını görebiliyordum. Hiç kıpırtısız yattığı yerden dingin gözlerle ak badanalı tavana bakıyor, benim bir sözümle bir an için aydınlanan yüzü sonradan gene gölgeleniyordu. Kimi zamanlar hemen hemen hiç konuşamaz oluyordu. Böyle zamanlarda benim sözlerime, elimi hafifçe sıkarak karşılık veriyordu. Onunla bu yollu anlaşmayı da öğrenmiştim.

Hüküm giydiğinin onuncu gününde onu her zamankinden daha kötü bir durumda buldum. Kapıya dönmüş bek-

leyen gözleri beni görünce aydınlandı. Yatağının ucuna oturduğum zaman,

«Oğlum benim,» dedi. «Gecikeceksin gibi geldi ama biliyordum geç kalmayacağını.»

«Saat anca oldu,» dedim. «Erken gelip kapıda bekledim.»

«Hep erken gelip kapıda bekliyorsun zaten. Değil mi, güzel oğlum benim?»

«Evet. Bir tek dakikamız bile boşa geçmesin diye.»

«Sağolasın, canım oğlum, varolasın. Tanrı senden razı olsun, evlât. Beni bir gün bile yalnız komadın.»

Hiç sesimi çıkarmadan elini sıktım, çünkü onu bırakıp kaçmayı tasarlamış olduğumu unutamıyordum.

«İşin en güzel yanı da bu ya,» dedi. «Şu karanlık günümde bana en iyi zamanlarımdan daha yakınsın. İşin en güzel yanı bu, bence.»

Sırtüstü yatmış son derece güçlükle soluk alıyordu. Beni canından çok sevdiği için iyi görünmeye ne denli çalışırsa çalışsın, yüzündeki ışık durup durup sönüyor, ak badanalı tavana bakan dingin gözleri durup durup perdeleniyordu.

«Çok mu sancın var bugün?»

«Sen benim yakındığımı duydun mu, evlât?»

«Gerçekten de, hiç yakınmazsın.»

Son sözlerini söylemişti. Gülümsedi. Bana dokunuşundan ne istediğini anladım: elimi kaldırıp göğsüne koydum. Abel gene gülümsedi, iki elini birden benim elimin üstüne devşirdi.

Biz hâlâ böylece otururken ziyaret saati sona ermişti. Birden, zindan yönetmeninin yanımda durduğunu, alçak sesle,

«Biraz daha kalabilirsiniz,» diye fısıldadığını duydum.

Yürekten teşekkür ettim ona.

«Konuşabilir miyim onunla?» diye sordum. «Beni anlayabilecek durumdaysa?»

Yönetmen çekildi, nöbetçiyi de bizden uzaklaştırdı. Hiç ses çıkarmamıştık, gene de bu değişikliği sezmiş gibi Abel'in

tavana dikili gözlerindeki perde kalktı, bakışları sevecenlikle dolup taşarak bana çevrildi.

«Sevgili Abel, bu son konuşmamızda sana söylemem gereken birşey var. Ne dediğimi anlıyabiliyor musun?»

Elimi hafifçe sıktı.

«Bir zamanlar bir çocuğun vardı senin. Çok severdin ama yitirdin.»

Abel elimi biraz daha sıktı.

«Kızın ölmedi, Abel. Saygın, varlıklı kimseler ona dost eli uzattılar. Büyüdü, çok güzel, çok kibar bir hanımefendi oldu. Ben de onu seviyorum.»

Abel son bir çırpınışla elimi tuttu, dudaklarına götürdü. Sonra usulca göğsüne bırakıp kendi elleriyle örttü. Öyle bitkindi ki benim yardımımla başarabildi bütün bunları. O durgun bakışları gene ak badanalı tavana dikildi, sonra kaydı; başı usulca göğsüne düştü.

Kaç zaman birlikte okuduğumuz İncil'i ansıdım o zaman. Birlikte bir Tapınağa, dua etmeğe giden iki arkadaşın öyküsünü düşündüm. Onun ölüm döşeğinin başında söyleyebileceğim en uygun sözleri orada bularak,

«Tanrım, o ki günah işlemişti, sen ona acı!» diye fısıldadım.

ELLİYEDİNCİ BÖLÜM

Dünyada yapayalnız kalmıştım artık. Sözleşmem sona erince Temple'daki dairemden çıkacağımı, bu arada başka bir kiracı bulacağımı ev sahibine bildirdim. Pencerelere hemen, kiralık, diye kâğıtlar astım çünkü borç içindeydim, beş parasızdım; durumun kötülüğü beni ciddi olarak ürkütmeye başlamıştı. Doğruyu isterseniz, kafamla gücüm yerinde olsa ürkerdim, demem gerekir, çünkü şu sırada açıkça kavrayabildiğim tek gerçek, sağlık durumumun çok kötüye gitmekte oluşuydu. Son haftaların basıncı sayesinde hastalığı ertelemişsem de yenebilmiş değildim; sonunda yakama yapıştığını algılıyordum ama bunun dışında hiç bir şeyle ilgilenemiyordum. Hastalığım bile umurumda değildi.

İlk günler, başım dönmeye başladığı zaman olduğum yere, halıların, koltukların üzerine yığılıp-yığılıp kalıyordum, her yanım sızılar içinde bitkin, bilinçsiz. Derken bir gece, sabah hiç olmayacak sandım: kaygıyla, karabasanla dolu saatler uzadı, uzadı. Öyle ki ertesi sabah yatağımda doğrulup da geçirdiğim geceyi düşünmeye yeltendiğim zaman, baktım, yapamıyorum...

Gecenin en olmayacak bir saatinde gerçekten avluya inerek orada olduğuna inandığım kayığı el yordamıyla aramış mıydım? İki, üç kez kendimi merdivende bularak, yataktan nasıl kalktığımı bilemediğimden dehşete düşmüş müydüm? Bir ara O'nun merdivenden çıkmakta olduğunu, ışıkların söndüğünü sanarak feneri yakmaya çalışırken kendime geldiğim doğru muydu? Birinin abuk-subuk konuşup

güldüğünü, arada da inildediğini duyarak anlatılmaz sıkıntılar içinde kan terlere batmış, bu sesleri kendimin çıkardığımı yarı sezmiş miydim? Odanın karanlık bir köşesinde kapalı bir demir soba vardı da birisi durmadan bağırarak Miss Havisham'ın sobanın içinde cayır cayır tutuştuğunu söyleyip duruyor muydu?

O sabah yattığım yerden açıklığa kavuşturmak, düzene sokmak istediğim şeyler bunlardı işte. Ne var ki kireç ocağından yükselen buğular benimle bu düşüncelerin arasına girip hepsini dağıtıyordu. Durmuş bana bakan iki adamı da bu dumanların arasından seçtim.

«Ne istiyorsunuz?» diye sordum irkilerek. «Tanımıyorum sizi.»

Adamlardan biri eğilip elini omuzuma koyarak, «Efendim sorun şu,» dedi. «Durumu hemen düzeltebileceğinizden hiç kuşkumuz yok ama sizi tutuklamaya geldik.»

«Borcum nedir?»

«Yüzyirmiüç **pound**, onbeş **cent**, altı **penny**. Kuyumcunun hesabı, sanırım.»

«Ne yapacağız peki?»

«Benimle gelseniz iyi olur, efendim,» dedi adam. «Hoşunuza gidecektir, benim orası.»

Kalkıp giyinmeye yeltendim. Bir daha baktığımda adamlar biraz geride durmuş, yatağıma bakıyorlardı. Ben hâlâ yerli yerimde yatmaktaydım.

«Halimi görüyorsunuz, işte,» dedim. «Gelebilsem gelirdim sizinle. Ama gerçekten kıpırdanamıyorum. Alıp götürmeye kalkarsanız yolda öleceğimden korkarım.»

Belki bir karşılık vermişlerdir, tartışmışlardır benimle, pek de öyle sandığım gibi ağır hasta olmadığıma beni inandırmaya çalışmışlardır. Ne var ki belleğime bir tek pamuk ipliği ile bağlı olduklarından, bildiğim tek şey, beni alıp götürmekten caymalarıdır.

Ateşim çok yükseldiğinden yanıma kimsenin sokulmadığını, çok zaman kendimden geçip bilincimi yitirdiğimi, zamanın geçmek bilmediğini, kendi kimliğimle olmayacak varlıkları karıştırdığımı anımsıyorum. Bir evin duvarında tuğ-

la oluyordum örneğin; duvarcının beni yerleştirdiği baş döndürücü, yüksek yerden kurtarması için yalvarıp yakarıyordum. Dev bir makinanın bir uçurum kıyısında paldır küldür dönen bir kolu oluyordum sonra, ama beri yandan da makinayı durdursunlar, benim bulunduğum bölümü kesip koparsınlar diye kendi sesimle dil döküyordum. Hastalığın bu dönemlerinden geçtiğimi anımsıyorum; o zaman da az-çok biliyordum. Kimi zamanlar gerçek birtakım kişilerle canımı almağa gelmiş olduklarını sanarak boğuştuğumu, derken birden, bana iyilik etmek istediklerini kavrayarak bitkin durumda kollarına yığılıp kaldığımı, beni yatırmalarına boyun eğdiğimi de az-çok biliyordum. Ama en iyi, en açık-seçik bildiğim şey, ateşim çok yükseldiği zamanlarda bin türlü inanılmaz biçimlere girip çıkan, yayvanlaşıp büyüyen bütün bu insan yüzlerinin, eninde sonunda, dönüp dolaşıp, hep Joe'ya benzemeleriydi.

Hastalığın dönüm noktasını atlattıktan sonra, öteki tüm belirtilerin yavaş yavaş ortadan kalkmasına karşın bu belirtinin hiç değişmeyip duragan kaldığını algılar oldum. Çevremde dolaşanların hepsi hâlâ, eninde sonunda Joe olup çıkıyorlardı. Geceleyin gözlerimi açacak olsam, başucumdaki büyük koltukta Joe'nun oturduğunu görüyordum. Gözlerimi gündüzün açtığımda, açık pencerenin pervazına oturmuş, perdenin gölgesinde çubuğunu tüttüren Joe'yu görüyordum, gene. Soğuk su istediğim zaman bardağı veren öpülesi el, sevgili Joe'nun eliydi. Suyu içip arkama yaslandığım zaman öylesi umutla, sevecenlikle bana bakan yüz, Joe'nun yüzüydü.

Sonunda birgün gözümü karartarak, «Sahi Joe musun sen?» diye sordum.

Çocukluğumun ocak başından gelen o sevgili ses, «Ha şunu bileydin, cancağızım,» diye yanıtladı. «O dediğinizin ta kendisiyim, bendeniz.»

«Ah, Joe, şimdi ağlatacaksın beni. Joe, öfkeli baksana bana. Vursana! Nankörlüğümü yüzüme çarpsana. Böylesi iyi olma, Joe, böyle yakın tutma beni!»

Çünkü Joe onu tanıdım diye sevincimden yüzünü yas-

tığıma gömmüş, kolunu boynuma dolamıştı!

«Demek istediğim, Pip, iki gözüm, senlen ben, ölünceye de dostuz, ikimiz. Hele sen bir iyileş de dışarıya çıkacak duruma gel, bak o zaman ne alemler yapacağız!»

Sonra Joe pencere başına yürüyüp sırtını bana dönerek gözlerini sildi. Bitkinliğim, güçsüzlüğüm kalkıp onun yanına gitmemi engelliyordu. Bu yüzden yattığım yerden pişmanlık, gönül borcu dolu bir fısıltıyla, «Tanrı razı olsun ondan!» deyip duruyordum. «Bu gerçek İnsan'dan Tanrı razı olsun!»

Yanıma döndüğünde Joe'nun gözleri kızarıktı ama ben onun elini tutuyordum, ikimiz de mutluluktan uçuyorduk.

«Canım Joe, kaç zaman oldu?»

«Pip, anladığıma göre şunu demeğe getiriyorsun ki hastalığın kaç zaman sürdü diye mi soruyorsun, iki gözüm?»

«Evet, Joe.»

«Mayısın sonunu ettik, Pip. Yarın haziranın ilk günü.»

«Biricik Joe, bunca zamandır hep burda mıydın sen?»

«Eh, aşağı yukarı öyle sayılır, cancağızım. Hastalık haberin gelince Biddy'ye dediğim gibi... ki mektupla geldi bu haber, postacı getirdi. Önceleri bekârken şimdi evlendi kendisi; onca taban tepip kundura eskitmeğe o maaş hiç kalır ya, bilirsin, parada pulda hiç bir zaman gözü olmadı, evlenip yuva kurmaktı onun muradı...»

«Ah, Joe, öyle tatlı ki senin bu konuşmalarını dinlemek! Ama Biddy'ye ne dediğini söylüyordun.»

«Kendisine söylediklerim özetle şöyleydi ki, senin belki de eller arasında olduğunu, oysa senlen ben ölünceye dek dost olduğumuza göre böyle bir zamanda seni görmeğe gidersem aykırı karşılanmayabilir, dedim Biddy'ye. Biddy de bana dedi ki, harfi harfine, 'Hiç gün geçirmeden ona git' dedi.» Joe burada, dava konusunu özetleyen bir yargıç tavrıyla duralayarak, «Evet, böyle konuştu Biddy,» diye ekledi. «Dedi ki, 'Gün geçirmeden ona git' dedi, harfi harfine.» Joe burada kısa ama ciddî bir düşünceye daldıktan sonra, «Uzun lâfın kısası,» diye konuşmasını sürdürdü. «Biddy'nin, 'Bir dakika bile geçirmeden ona git' dediğini söylersem, gerçeği daha iyi belirtmiş olurum, dostum.»

Joe lâfı burada kesti, yanımda çok konuşulmasının yasak olduğunu, belirli aralıklarla, canım istese de istemese de hafif birşeyler yemem gerektiğini, onun bütün komutlarına boğun eğmekten başka çıkar yolum bulunmadığını anlattı. Ben onun elini öptüm, sırtıma yaslanarak sustum. O da Biddy'ye mektup yazdı, benim sevgilerimi de bildirdi.

Biddy'nin Joe'ya okuyup yazmasını öğrettiği anlaşılıyordu. Yattığım yerden onun bu mektubu nasıl göğsü kabararak yazdığını görünce, zaten zayıf kalmış olan sinirlerim gene boşandı, ağladım. Karyolamı, perdelerini çıkartarak, havadar hem de geniş diye oturma odasına taşımışlardı. Yerdeki halıyı kaldırmışlardı. Odanın gece gündüz havalandırıldığı, tertemiz tutulduğu belliydi. Joe şimdi büyük yapıtını yaratmak amacıyla benim köşedeki, üstü mürekkep şişeleriyle dolu yazı masamın başına oturmuştu. Önce, kalem kutumun içinden, kendi dükkânındaki tezgâhtan araç seçercesine bir kalem seçti. Sonra çekiç ya da balyoz sallayacakmış gibi kollarını sıvadı. Yazıya başlamazdan önce sol dirseğinin bütün ağırlığıyla masaya abanmak, sağ bacağını da ta geriye atmak gereğini duymuştu. Sonunda yazmağa koyuldu. Kalemi aşağı doğru indirirken öylesine ağırdan alıyordu ki çizdiği çizgilerin iki metre uzunluğunda olduğunu sanırdınız. Yukarı yönelik çizgiler çizdiği zaman da kalem cızır cızır ötüyor, dört bir yana bol mürekkep saçıyordu. Oysa Joe çoğu kez mürekkep hokkasını öbür yanda sanarak kalemi boşluğa batırıyor, gene de yazısını eski rahatlığıyla sürdürmekten geri kalmıyordu. Arada sırada bir imla engeline takılıp kalmakla birlikte, mektubu genel olarak başarıyla sonuçlandırdı sayılır. İmzasını attı, kurutma kâğıdını iki elinin baş parmaklarıyla işaret parmakları arasında tutup havaya uçururcasına kaldırdı, sonra kendi de ayağa kalkarak masanın çevresinde dört dönüp yaratısını değişik açılardan inceledi. Keyiften dört köşeydi!

Zaten uzun konuşabilecek durumda değildim. Çok konuşarak, Joe'yu kaygılandırmak da istemiyordum. Bu yüzden ona Miss Havisham'ı sormayı ertesi güne bıraktım. Kadının iyileşip iyileşmediğini sorduğumda Joe başını

olumsuzcasına sarstı.

«Joe, öldü mü, yoksa?»

Joe ilkin benim böyle pat diye soruşumu kınarcasına, «Doğrusunu istersen, iki gözüm, efendime söyleyim, pek öyle ileri de gitmeyelim, öylesi ağır konuşmayalım,» dedi. Beni konuya alıştırmak için eveleyip geveliyordu. «Gene de Miss Havisham'ın kendileri şu sırada tam anlamıyla...»

«Yaşamıyor. Öyle mi, Joe?»

«İşte bu lâf gerçeğe daha yakın oldu,» dedi Joe. «Kendisi yaşamıyor artık.»

«Çok yattı mı, Joe?»

Joe hâlâ bana haberi alıştıra alıştıra vermek amacıyla, «Sen hastalandıktan sonra,» dedi. «İlle hesaplamamız gerekirse, şöyle, aşağı yukarı bir hafta yattı, diyebiliriz, cancağızım.»

«Biricik Joe, mirasına ne oldu, biliyor musun?»

«Valla, iki gözüm, anlayabildiğime göre mirasın ana bölümünü Miss Estella'nın üstüne yapmış. Ne var ki geçirdiği kazadan birkaç gün önce de Matthew Pocket'e tam dört bin altın bağışladığını bildiren bir yazı bırakmış. Kendi el yazısıyla. Peki, Pip, bunca hısmı, akrabası dururken bu dört bin tane çil altını neden tutmuş da Matthew Pocket'e bırakmış, dersin? **'Pip'in yukarda adı geçen Matthew'ya ilişkin söyledikleri yüzünden'** diye yazmış, Biddy'nin dediğine göre. **'Yukarda adı geçen Matthew'ya ilişkin.'** Nasıl?» dedi Joe. Vasiyetnamenin resmi sözcüklerini yineledikçe içi yağ bağlıyordu sanki! «Pip, bir düşünsene, dört bin tane çil altın!»

Altınların ille de «çil» olduklarını nerden çıkartmıştı, bilmem. Ama bu, altınların sayısını onun gözünde çoğaltıyormuş gibi, «çil» olduklarını vurgulamaktan büyük bir tad aldığı ortadaydı.

Bu sözler çok sevindirdi beni. Demek ömrümde yaptığım tek iyilik olumlu ve kesin bir sonuca bağlanmıştı. Joe'ye, öteki akrabalara miras kalıp kalmadığından hiç haberi var mı, diye sordum.

«Miss Sarah,» diye Joe anlatmaya başladı. «Yılda yir-

mibeş altına kondu: hap alıp yutsun da safra kesesine iyi gelsin diye. Miss Georgiana'ya topu topu yirmi altın kaldı. Bayan Camilla'ya da, geceleri uyku tutmadığı zaman mum yakıp derdine baksın diye, beş altın ayrılmış,»

Bunlar tam Miss Havisham'dan umulacak sözlerdi, onun için Joe'nun verdiği bilgilerin doğruluğuna bütünüyle inandım.

Joe, «Şimdi, iki gözümün nuru,» diye konuşmasını sürdürdü. «Daha gücün tam yerine gelmediğinden ötürü bugünlük sana bir tane daha haber vereyim de yetsin. Bizim Baba Orlick bu kez de tutmuş, bir eve girip soygunculuk yapmamış mı?»

«Kimin evi?» diye sordum.

Joe özür dilercesine, «Yanlış anlama beni,» dedi. «Yüksekten atma huyu yoktu, diyemeyeceğim. Gene de, ne demişler? İngilizin evi kalesidir, demişler. Kalelere de zorla girilmez, cancağızım, meğer ki savaş sırasında ola... Kale sahibine gelince, kuldur kusurları olsa bile bir yandan, tohumlarla tahılları pek çok severdi candan.»

«Demek Pumblechook'un evine girdi, ha?»

«Tam üstüne bastın, canım Pip. Sen tut kasayı soy, bozuk para çekmecesini soğana çevir, adamın şarabını bir güzel iç, yemeklerini tıkın, sonra burnunu çek, karyola demirine bağla onu. Bağırmasın diye ağzını bir avuç tohumla tıka... her yıl açan bir tür çiçeklerin tohumuymuş... sonra bir güzel sopa çek üstüne. Ama bizim Amca bey Orlick'i tanımış. Orlick de kasaba cezaevinde yatıyor şimdi.»

İşte böyle yavaş aşamalarla eskisi gibi rahat rahat söyleşmeye başladık. İyileşmem ağır sürüyordu ama ağırdan da olsa kesinlikle gücüm yerine gelmekteydi artık. Joe yanımdan ayrılmıyordu, bana da gene eski küçük Pip olmuşum gibi geliyordu.

Joe'nun seveccnliği benim gereksinmelerime öyle tıpatıp ayarlanmıştı ki onun elinde gerçekten bir küçük çocuk gibiydim. Joe yanımda oturup, gene o eski dert-ortağı, sırdaş yakınlığıyla, eski tertemiz yalınlığıyla, gösterişsiz, içten koruyucu halleriyle konuştukça, köyden ayrıldığımdan bu yana

geçen günlerin hastalığımın karabasanlarından biri olduğuna inanasım geliyordu. Her işime Joe bakıyordu. Yalnızca ev bakımı için temiz-pak, terbiyeli bir kadın tutmuş, eski kadına da gelir gelmez yol vermişti. Bana sormadan böyle bir iş yapmasını özürlü göstermek için de:

«Pip, inan bana, gözüm kâr olsun, konuk yatağının şiltesinden kovayla kuş tüyü çekip çıkartıyordu, satmak için, fıçıdan bira çıkartırcasına,» diye anlattı. «Sonra da sıra senin döşeğe gelecekti, yüzde yüz. Sen öyle kalıp gibi yatarken kadın senin altındaki şilteyi boşaltacaktı, kovaylan. Ondan sonracağıma da kömürleri apartacaktı, çorba kâselerine, salata çanaklarına doldurararaktan. Şaraplarla öbür içkileri de senin uzun konçlu çizmelerine mi koyup taşıyacaktı, kimbilir...»

Bir zamanlar ona çırak çıkacağım günü nasıl iple çekmişsek şimdi de dışarı çıkıp araba gezintisi yapabileceğim günü öyle dört gözle bekliyorduk. Bu büyük gün gelip çattığında kapıya üstü açık bir payton çağrıltıldı, Joe beni sarıp sarmaladı, kucağında taşıyıp bindirdi arabaya; sanki o büyük gönlünden fışkıran sevgiyle bol bol beslediği küçümencik, boynu bükük çocuktum hâlâ.

O da yanıma geçip oturdu. Birlikte kırlara açıldık. Dört bir yanımızda ağaçlar, çimenler daha şimdiden yazın gür yeşiline bezenmiş, tatlı yaz kokuları havayı doldurmuştu. Günlerden pazardı. Çevremizdeki güzelliklere bakıyor, bütün bunların hasta yatağımda, ateşler içinde kıvrandığım günler, geceler süresince, o günlerin, gecelerin güneşleriyle yıldızları altında boy atıp geliştiklerini, kır çiçeklerinin o sırada büyüdüklerini, kuş yavrularının o sırada palazlanıp şakımağa başladıklarını düşünüyordum. Ateşler içinde yatıp çırpındığım günlerin anısı bile, içimdeki şu tatlı dinginliğin üstüne bir gölge gibi düşüyordu.

Sonra kulağıma pazar ayini yapan kiliselerin çanları geldi; dört bir yanımda sere-serpe uzanan güzelliklere daha yakından baktım: Tanrıya yeterince şükran duymadığımı, daha şükran bile duyamayacak kadar halsiz olduğumu anladım. Çok, çok eskiden Joe beni panayıra, ırmak boyuna, kırlara götürdüğünde, çocuk yüreğimin bunca mutluluğa

duyuramayıp çatlayacak kertelere geldiği zamanlarda yaptığım gibi, şimdi de başımı Joe'nun omuzuna yasladım.

Biraz sonra kendimi azıcık toparladım. Eski cepaneliğin orda, otların arasına uzandığımız günlerdeki gibi çene çalmağa başladık. Joe'da hiç bir değişiklik yoktu. O günlerde gözümde neyse, şimdi de oydu: gene öyle katıksız, yalın bir sevgiyle bana sımsıkı bağlı, öylesine tam benim gönlümce!

Geri dönüşümüzde beni kucaklayıp da (hiç zahmetsiz) eve, üst kata taşıdığı zaman, omzunda bataklara götürdüğü o heyecanlı Noel akşamını anımsadım. Benim durumumdaki değişiklikten hiç konuşmamıştık daha. Son zamanlarda başıma gelenlerin kaçını bildiğini kestiremiyordum. Şu sırada kendime olan güvenimi öyle yitirmiş, Joe'ya öyle bel bağlar olmuştum ki bu konuyu açsam mı yoksa o açsın diye mi beklesem, bilemiyordum. Ama biraz daha düşünüp taşındıktan sonra o akşam, Joe pencere başında çubuğunu tüttürürken sordum:

«Joe, velinimetimin kim olduğunu duydun mu?»

Joe, «Miss Havisham değilmiş diye kulağıma çalındı, iki gözüm,» dedi.

«Kim olduğu da kulağına çalındı mı, Joe?»

«Çalındı sayılır, Pip. Hem Şen Kayıkçılarda sana o paraları veren adamı yollayan adammış diye geldi kulağıma.»

«Gerçekten de öyleymiş ya.»

Joe en serinkanlı tutumuyla, «İlginçlik çekici, dedi.

Biraz sonra bir çocuk sıkılganlığıyla, «Öldüğünü de duydun mu, Joe?» dive sordum.

«Hangisi, Pip? Paraları veren mi, yollayan mı?»

«Yollayan.»

Joe gözlerini benden kaçırıp pencereye dikerek uzun süre düşündükten sonra, «Yanılmıyorsam, adamcağızın başına aşağı yukarı ve de genellikle o yollu birşeyler geldiğini duydum sanırım,» diye yanıtladı.

«Kim olduğunu da biliyor musun, Joe?»

«Pek incesini bilmiyorum, cancağızım.»

«Joe, öğrenmek istiyorsan,» diye söze başlamıştım ki Joe

yerinden kalktı, benim uzanmakta olduğum kanepenin yanına gelip durdu.

Bana doğru eğilerek, «Bak, iki gözüm,» dedi. «Oldum olası can dostuyuz biz, hem de ölünceye dek, öyle değil mi, Pip?»

Utancımdan ona karşılık veremeyerek sustum.

Oysa benden bir karşılık almışcasına, «Çok güzel,» dedi. «İşte bu konuda anlaştık demektir. Öyleyse bizim gibi iki can dostu arasında ömür-boyu gereksiz olan konulara neden girelim, ha, Pip? Bizim gibi iki can dostunun arasında, gereksizlere hiç değinmeden konuşabileceğimiz dünya kadar lâf var. Uy, anam! Zavallı ablacığının kalktığı o kâmetler nasıldı öyle! Gıdıkçıyı da unutmamışsındır, değil mi?»

«Ah, Joe, nasıl unutabilirim?»

«Bak bana, Pip'ciğim, iki gözüm,» dedi Joe. «Gıdıkçı ile sizi birbirinizden uzak tutmak için elimden geleni yapardım o zamanlar. Ama ne yazık ki elimden gelenler içimden gelenlerin gerisinde kalırdı. Çünkü zavallı ablacığın sana girişmeyi aklına koydu mu, ben karşı çıktığım zamanlar bana da ver yansın etse neyse, ama ne yazık ki sana daha büyük bir hınçla girişirdi. Çok dikkat etmişsin buna. Adamı sakalından tutup çekelemişler, itip kakmışlar, ne çıkar? Ablana helâl ederdim bunları ben. O ufak çocuğu cezadan kurtarmak için daha çok direnmiyorsam bunlardan yıldığım için değildi. Anlıyor musun? Bir adam ki sakalı çekiştirildikten, itilip kakıldıktan sonra karşısındaki çocuğa daha bir yaman çullanıldığını görür o adam elbet ki durup kendi kendine soracaktır: 'Senin yaptığın işin iyilik neresinde, kuzum?' diyecektir. 'Yaptığın zararı görüyorum ama iyiliği göremiyorum' diyecektir. 'Şu yaptığınız iyiliği lütfen gösterir misiniz bana, beyefendi?' diyecektir, elbet.»

Joe'nun benden yanıt beklediğini görünce, «Demek adam böyle diyecektir,» diye mırıldandım.

«Böyle diyecektir ya,» dedi Joe. «Haklı mı, bu adamın dedikleri?»

«Biricik Joe, o adam her zaman haklıdır.»

«Öyleyse bu sözlerini unutma, iki gözüm. Bu adam sen-

ce her zaman haklıysa (bana sorarsan çok zaman yapayanlış işler karıştırır ya, o başka), şimdi söyleyeceği sözlerin doğruluğuna da inan. Küçükken ufacık bir olayı çevrendekilerden gizli tutmuşsan bu biraz da J. Gargery yüzündendir: Gıdıkçıyı senden uzak tutmak konusunda J. Gargery'nin içinden gelenlerle elinden gelenlerin birbirine denk olmayışı yüzündendir. Onun için, düşünme artık bu gibi şeyleri; can dostuyuz biz, gereksiz konuşmalarla çenemizi yormayalım... Buraya gelmezden önce Biddy başımın etini yedi... bilirsin, nasıl kalın kafalı olduğumu... bunlara bu gözle bakayım, bu gözle baktıktan sonra da sana bu yollu anlatayım diye başımın etini yedi, Biddy, kulağımdan kuruttu beni.» Konuşmasının bu mantık düzenine bayılmış olan Joe, «Bana belletilenlerin ikisini de yerine getirdiğime göre,» diye konuşmasını sürdürdü. «Şimdi gerçek bir dost olarak bir çift sözüm var sana. Efendime söyleyim. Kendini aşırı yormak yasak, cancağızım. Bugünlük bu kadar yeter. Artık yemeğini yeyip sulandırılmış şarabını içecek, sonra da tıpış tıpış gidip yatacaksın.»

Joe'nun bu konuyu kapamakta gösterdiği incelik, kadınlık iç-güdüsüyle gizimi hemen sezerek Joe'yu hazırlıklı göndermiş olan Biddy'nin anlayışı, iyi yürekliliği beni derinden etkiledi. Ama Joe benim ne denli parasız kaldığımı, büyük o büyük umutların, gün doğunca dağılan bataklık sisleri gibi uçup gittiğini biliyor muydu? Anlayamadım.

Joe'da anlayamadığım birşey daha vardı. Çok geçmeden üzülerek gizine erdiğim bu durum şuydu: Ben iyileşip gücümü yeniden kazanmaya başladıkça Joe'nun bana karşı gösterdiği rahat yakınlıkta bir azalma görülüyordu. Kendimi bütün-bütün onun ellerine bıraktığım o halsiz günlerimde sevgili dost bana gene eskisi gibi, «Cancağızım, iki gözüm, Pip,» der olmuştu. Bu sözler şimdi şarkı gibi geliyordu kulağıma. Ben de ona karşı tıpkı çocukluk günlerimdeki gibiydim. Böyle davranmama izin verdiği için ona karşı sonsuz bir gönül borcu duyuyordum. Gelgelelim, benim sımsıkı sarılmama karşın aramızdaki bu tatlı yakınlık yavaş yavaş eriyip yokolmağa yüztuttu. İlkin şaşırdım buna, ne var ki

çok geçmeden bu değişimin kökeninin, bütün suçun bende olduğunu anladım.

Ah, ben! Joe benim kendisine olan bağlılığımı kuşkuyla karşılarsa, durumum düzeldiği zaman ondan soğuyup uzaklaşacağımı sanırsa suç bende değil miydi? Ben neden olmamış mıydım buna? Joe, gücüm yerine geldikçe ondan kopacağıma inanıyor, benden önce davranıp aramızdaki bağları kendisi koparmak istiyorsa, onun temiz yüreğinde böyle duyguların kök salmış olması benim yüzümden değil miydi?

Joe'nun koluna yaslanarak Temple Bahçelerinde yürümeğe çıkıyordum artık. Bu gezintilerin üçüncü ya da dördüncünsündeydi: ondaki değişikliği açıkça gördüm. Bir süre sıcacık, parlak güneşin altında oturup ırmağı seyrettikten sonra kalktığımızda,

«Joe, bak, güzelce yürüyebiliyorum artık,» diyeceğim tuttu. «İstersen dönüşte kendi başıma yürüyeyim de gör!»

«Ola ki kendini çok yormayasın, Pip,» dedi Joe. «Ama o denli güçlenirseniz çok sevinirim, efendim.»

Bu son sözleri bir şamar gibi inmişti yüzüme. Ama ne diyebilirdim ki! Parkın kapısından öteye geçmedim, olduğumdan daha halsizmişim gibi yaparak Joe'ya koluna girmek istediğimi söyledim. Joe kolunu uzattı bana ama düşünceliydi.

Bana gelince, ben de düşünceliydim. İçim pişmanlıkla dolu, Joe'daki bu gitgide artan değişimi nasıl önleyebilirim diye düşünüyordum. Durumumun ne denli bozulduğunu, beş parasız kaldığımı ona söylemekten utanıyordum: gizleyecek değildim bunu. Ne var ki utancım bencilliğe, gurura dayanmıyordu hiç olmazsa. Onun, gerçeği öğrenirse köşedeki üç kuruşunu bana vermeğe kalkacağını biliyordum. Onun bana yardını etmesinin doğru olmadığını, buna izin vermemem gerektiğini de biliyordum.

O gece ikimiz de dalgındık. Ben geceleyin yatmazdan önce kararımı vermiş bulunuyordum: ertesi gün pazardı. Bir gün daha bekleyecek, hafta başıyla bir ben de yeni bir sayfaya başlayacaktım. Pazartesi sabahı Joe'ya durumum-

daki değişikliği anlatacaktım. Aramızda en ufak bir gizli-saklı kalmayacaktı. Ona kafamda kurduğum tasarıyı, Herbert'le birlikte gitmeyi neden istemediğimi de açıklayacaktım. O zaman Joe'nun benden uzaklaşmasını temelli önlemiş olacaktım.

Şimdi benim gibi Joe'nun düşünceli hali de geçmişti. Sanki aramızda gizli, duygusal bir anlaşma olmuş, benim gibi o da bir karara varmıştı. Dingin bir pazar geçirdik. Arabayla kırlara çıktık gene, tarlalarda dolaştık.

«Joe,» dedim. «Hastalandığıma şükrediyorum.»

«Biricik Pip, iki gözüm, artık bütünüyle iyileştiniz sayılır hemen hemen, efendim.»

«Bu günleri hiç unutmayacağım, Joe.»

«Ben de öyle, efendim,» dedi Joe.

«Birlikte geçirdiğimiz şu günleri hiç unutmayacağım, Joe. Biliyorum, eski günleri bir süre için unuttuğum da oldu. Ama şu günleri dünyada unutamam.»

Joe nedense biraz telaşlı, tedirgin bir tutumla, «Pip,» dedi. «Ne alemler yaptık. Şu var ki geçmişin üstünde durmanın bir gereği yok, efendim.»

Geceleyin yattığımda Joe, her gece yaptığı gibi gene odama geldi. Sabahki kadar iyi olup olmadığımı sıkılayarak sordu bana.

«Evet, biricik Joe. Çok iyiyim.»

«Her gün biraz daha iyiliğe doğru gidiyorsun, değil mi, cancağızım?»

«Evet, Joe, kesinlikle.»

Joe o iri, güzel, iyi eliyle omzumdaki yorganı okşadı. Sonra, kulağıma biraz boğuklaşmış gibi gelen bir sesle,

«İyi geceler, Pip,» dedi.

Ertesi sabah daha da taze bir güçle dopdolu, daha iyileşmiş olarak kalktım. Joe'ya herşeyi, hiç gecikmeden, açıkca anlatmaya kararlıydım. Kahvaltıya oturmadan söyleyecektim ona herşeyi. Hemen giyinip odasına giderek onu tatlı bir şaşkınlığa uğratacaktım. İlk olarak böyle erkenden kalkıyordum çünkü.

Odasına gittim, Joe görünürlerde yoktu. Yalnızca o de-

ğil, çantası da yoktu.

Hemen kahvaltı masasına koştum. Masanın üstünde bir mektup buldum. Kısaca şöyle diyordu:

★

Ayak bağı olmamak için buradan ayrıldım, çünkü sen artık iyileştin, biricik Pip. Gitmesi senin için daha hayırlı olan,

Jo.

Not: Ölünceye dek dostuz, iki gözüm.

★

Mektubun içine bir de makbuz eklemişti. Tutuklanmama neden olan borçların makbuzuydu bu. O dakikaya dek boş yere kendimi aldatarak alacaklıların peşimi bıraktıklarına ya da benim iyileşip ayağa kalkmamı beklediklerine inanmıştım. Bu borcu Joe'nun ödemiş olacağı aklımın ucundan geçmemişti. Ama işte Joe parayı vermişti çünkü makbuz onun adınaydı.

Yapabileceğim tek bir şey kalmıştı şimdi, o da Joe'nun peşinden eski yuvama, sevgili ocağımızın başına dönmekti. Ona orada açılacak, pişmanlıkla karışık kırgınlığımı orada söyleyecek, kafamın gerisinde bir yerde dumanlı bir düşünce olarak başlayıp zamanla kesin bir karara dönüşen tasarıyı orada anlatacaktım.

Kararım şuydu: Biddy'ye gidecek, burnumun nasıl sürtüldüğünü, bütün umutlarımın nasıl suya düştüğünü söyleyecektim. Eski arkadaşlığımızı, mutsuz zamanlarımda bana nasıl dert ortaklığı ettiğini ona anımsatacaktım. Sonra ona diyecektim ki:

«Biddy, bana öyle geliyor ki bir zamanlar beni oldukça severdin. Bense, deli gönlüm senden uzaklara kaysa bile gerçek erinci, mutluluğu oldum olası senin yanında bulmuşumdur. Bundan sonra da beni eskisinin yarısı kadar sevebilirsen. tüm kusurlarımla, ezikliklerimle benimseyebilirsen beni, suçunu bağışladığın küçük bir çocuk gibi geri alabilir-

sen... Gerçekten de yaptıklarıma pişmanım, Bidy; içimi yatıştıracak avutucu bir sesin, yaralarımı saracak sevecen ellerin özlemi içindeyim. Hem bu kez sana eskisinden biraz daha layık olduğumu sanıyorum; çok değil ama birazcık daha... Biddy, benim bundan sonra ne yapacağıma sen karar vereceksin. İstersen Joe ile birlikte dükkânda çalışırım, istersen bu dolaylarda başka bir iş tutarım, istersen birlikte uzak ülkelere gideriz. Elime güzel bir fırsat geçti, Biddy. Ama senin yanıtını almadan kararımı vermek istemedim, erteledim... İşte böyle, canım Biddy, yaşamımı paylaşacağını söylersen bana dünyaları verirsin. O zaman ben daha iyi bir insan olur, senin de dünyanı daha güzelleştirmek için elimden geleni yaparım.»

Amacım, kararım böyleydi işte. Adamakıllı iyileşebilmek için üç gün daha bekledim, sonra kararımı uygulamağa, köye gittim. Bunun sonucunu anlatmaktan öte söyleyecek sözüm de kalmadı.

ELLİSEKİZİNCİ BÖLÜM

Parlak durumumdaki sönükleşmenin, yükseldiğim yerden tepetaklak düşmemin haberi bizim köyle dolaylarına benden önce ulaşmıştı. Kasabaya vardığımda baktım. Mavi Domuz haberi almış; bu yüzden Mavi Domuz'un bana karşıki tutumunda büyük bir değişme olmuştu. Varlığa kavuştuğum sıralarda gözüme girmek için beni sıcacık bir ilgiyle bağrına basan Mavi Domuz'un, varlıktan düştüğüm şu günümde buz gibi bir ilgisizlikle bana sırt çevirdiğini gördüm.

Kasabaya akşamleyin vardım. Eskiden kolayca aldığım yol o gün çok yormuştu beni. Domuz Hanında her zaman kaldığım odanın, «tutulmuş,» olduğunu öğrendim. (Yeni mirasa konan birine verilmiş olsa gerekti). Beni avlu üzerinde, güvercinlerle arabalar arasında, külüstür bir odaya aldılar. Neyse ki ben bu odada da, hanın en pahalı odasındaymışım gibi deliksiz bir uyku çektim; öylesine güzel düşler gördüm.

Sabah erkenden, kahvaltım hazırlanırken Satis Konağına doğru şöyle bir yürüdüm. Kapıda, pençerelerde, ev eşyasının ertesi hafta açık arttırmayla satılacağını bildiren yaftalar vardı. Evin yıkıcılara verilmiş; işe yarar yerleri eskicilere satılacakmış. Bira fabrikasının üzerine badanadan eciş bücüş harflerle, BÖLÜM I, diye yazmışlardı. Bunca yıldır kapalı duran ana yapı ise BÖLÜM II, diye imlenmişti. Başka bölümlere başka numaralar konmuş, yazılara yer açılsın diye duvar sarmaşıkları köklenmişti. Sap sap sarmaşıklar daha şimdiden yerlerde toza belenip solmağa başlamıştı.

Açık duran bahçe kapısından içeri adımımı attım; bir an

durdum, orda işi olmadığını bilen bir yabancı gibi diken üstünde, çevreme bakındım. Açık arttırmacının yazmanı bira fıçılarını sayıyor, yanındaki başka bir adam da, elinde kalem, onun söylediklerinin listesini çıkarıyordu. Kaç zamanlar Koca Clem tekerlemesini söyleyerekten itip dolaştırdığım o eski tekerlekli koltuğa kurulmuş oturduğunu gördüm.

Kahvaltı için Hana döndüğümde baktım Pumblechook Han sahibiyle hoşbeş etmekteydi. (Geçirmiş olduğu gece serüveninin onu güzelleştirmiş olduğunu söyleyemeyeceğim). Yolumu gözlemekte olduğu belliydi. Beni görünce yanıma gelerek,

«Delikanlı, böylesi düşkünleştiğine üzülüyorum, doğrusu,» dedi. «Ama başka ne umulurdu zaten, efendim, ne umulabilirdi bundan başka?»

Elini, suçluyu bağışlayan gene de tepeden bakan bir tavırla uzattı. Ben de hastalıktan cılız düşmüş, takışacak durumda olmadığımdan, tutup sıktım bu eli.

Pumblechook, «William,» diye garsona seslendi. «Delikanlıya bir çörek getir. Vah vah, bu günleri de görecektik ha? Ee, düşmez kalkmaz bir Allah!»

Asık yüzle kahvaltıya oturdum. Amcabey tepeme dikilmiş duruyordu. Daha ben davranıp çaydanlığı alamadan o benim çayımı, herşeye karşın büyük gönüllü olmaktan vazgeçmeyen velinimet tavrıyla, kendisi boşalttı. Sonra üzgü dolu bir sesle,

«William,» dedi gene. «Tuz da koy sofraya.» Bu kez bana dönerek, «O eski, mutlu günlerimizde çayını bol şekerli içerdin galiba, değil mi?» diye sordu. «Süt de alır mıydın? Alırdın, demek. William, şeker getir, süt getir. Biraz da tere getir.»

Soğuk soğuk, «Sağolun, tere yemem,» dedim.

«Yemezsin ya,» diye Amcabey içini çekerek uzun uzun baş salladı. Tere yememek benim yoksullaşıp düşkünleşmemim doğal bir sonucuydu, sanki. «Çok doğru. Toprak Ananın meyvaları, kullarının gündelik rızkı. Yok, tere getirmeyeceksin, William.»

Ben kahvaltı ediyordum. Pumblechook Amca da tepemde

dikilmiş gene her zamanki gibi sesli sesli soluyarak o camlaşmış gözleriyle beni süzüyordu. Derken yüksek sesle düşünürcesine,»

«Bir deri bir kemik kalmış, zavallı,» dedi. «Oysa buradan hayır dualarımla uğurladığım zaman fıstık gibiydi, doğrusu. Ee, soframız onun sofrasıydı elbet; bir kuş sütüyle beslemediğimiz kalırdı onu.»

Bütün bunlar ister istemez bana, paraya konduğum zamanlar onun, «Paşam,» diye ellerimi öperek dalkavukluk yapmasıyla, demin elini bana büyük lütuf yaparcasına uzatmasının arasındaki zıtlığı düşündürdü.

Amcabey bana tereyağla ekmek uzatarak, «Vah vah,» dedi. Sonra, «Joseph'e gidiyorsun, değil mi?» diye sordu.

Elimde olmayarak, «Tanrı aşkına!» diye parladım. «Benim gittiğim yerden sana ne? Şu çaydanlığı da bıraksana elinden artık.»

Bundan daha kötü birşey yapamazdım çünkü ona aradığı fırsatı vermiştim. Amcabey çaydanlığı elinden bırakıp benim masadan birkaç adım geriledi. Kapıdaki garsonla hancı duysunlar diye yüksek sesle konuşarak,

«Peki, küçük bey,» dedi. «İşte bırakıyorum çaydanlığı elimden. Haklısın. Gerçekten haklısın bu kez. Senin kahvaltınla ilgilenmek benim neyime? Vur patlasın-çal oynasın hovardalık etmekten iskeletin çıkmış. Ben de seni dedelerine güç veren, vermiş olan en has memleket besinleriyle canlandırmak istedim! En büyük suçu işledim. Ne üstüme görev, benim?» Sonra Pumblechook garsonla hancıya döndü, kolunu bana doğru uzatıp göstererek, «Oysa küçücük, güleç bir bebecikken dizimde hoplatırdım onu,» dedi. «Biliyorum, olamaz, diyeceksiniz ama öyleydi diyorum size. Evet, o çocuk ta kendisiydi.»

İki dinleyiciden hafif bir mırıltı yükseldi. Hele garson özellikle etkilenmiş gibiydi. Amcabey.

«İşte küçük paytonumla gezdirdiğim çocuk bu; elimde büyüyen çocuk bu,» diye sayıp döküyordu. «Ablasının evlilik yoluyla hısımı olduğum çocuk bu. Zavallıya kendi anasının adını verip Georgiana Maria dememişler miydi? Yadsısın

bakalım yadsıyabilirse!»

Benim bunu yadsıyamayacağıma, durumumun hiç de parlak olmadığına garson iyice inanmış gibiydi.

Amcabey eskidenki gibi bana bakıp kafasını sallayarak, «Delikanlı,» diye konuşmasını sürdürdü. «Joseph'in yanına gidiyorsun. Diyorsun ki bundan sana ne? Ben de diyorum ki, küçük bey, peki, git bakalım; kalk, Joseph'e git.»

Garson, «Buna ne buyrulur?» demek istercesine, hafifçe öksürdü.

«Benden selâm söyle Joseph'e. Sonra da ne de, biliyor musun? «Joseph,» de. «Bugün ilk velinimetimi, beni adam eden insanı gördüm,» de. «Adını söylememe gerek yok ama onun benim için neler yaptığını kasabada herkes biliyor; işte ben bugün bu adamı gördüm, 'Joseph,' de ona. İşte bütün kasabalının tanıyıp saydığı, Domuz Hanının sahibi burda. Baba adı yanılmıyorsam Potkins olan William da burda. Yanlış mı söyledim, William?»

«Doğru söylediniz, efendim,» dedi William.

«Onların yanında açıkça konuşuyorum bunları. Evet, Joseph'e diyeceksin ki bu sabah ilk velinimetimi gördüm,» diyeceksin.

«Onu görmediğime yemin edebilirim,» diye yanıtladım.

«İstersen bunu da söyle Joseph'e,» dedi Pumblechook. «Bunu böylece söylediğini söyle, kalıbımı basarım Joseph'in bile şaşkınlıktan ağzı bir karış açık kalır.»

«İşte bunda yanılıyorsunuz,» dedim. «Ben Joseph'i sizden daha iyi tanırım.»

Pumblechook, «Diyeceksin ki,» diye bıraktığı yerden gene başladı. «Diyeceksin ki, «Joseph, o adamı gördüm. Kendisi ne sana ne de bana gücenik değil,» diyeceksin. «Senin ne odun kafalı olduğunu, cahilliğini bildiği gibi benim nankörlüğümü de iyi biliyor, Joseph,» diyeceksin ona.» Buraya gelince Pumblechook kafasıyla birlikte parmağını da sallamağa başladı. «Diyeceksin ki, «Benim insanlıktan zerrece pay almadığımı, nah şu kadarcık iyilik bilmediğimi bu kişi biliyor,» diyeceksin. «Bu gerçeği kimse ondan daha iyi bilemez,» diyeceksin. «Hele sen, Joseph, bana hiç emeğin geçmediğinden dünyada

bilemezsin bunu, ama o kişi çok iyi biliyor, Joseph,» diyeceksin ona.»

Onun nasıl çenesi düşük bir hıyarağası olduğunu bilmez değildim gene de benimle böyle konuşmağa nasıl yüzü tuttu, diye şaşmış, kalmıştım. O ise,

«Diyeceksin ki,» diye lâfını sürdürüyordu hâlâ. «Joseph. bu kişi sana bir çift lâf etti, bunları şimdi sana da söylüyorum,» diyeceksin. «Benim bu duruma düşmemde Tanrının parmağını görmüş. Bu parmağı görür görmez tanımış çünkü çok açık görmüş, Joseph,» diyeceksin. «Bu parmağın yazdığı yazı da şuymuş, Joseph: **İlk velinimete, ilk yardımcıya nankörlük etmenin karşılığı,** diye yazıyormuş. Ama bu kişi yaptığından pişman değilmiş, Joseph,» diyeceksin. Diyeceksin ki, «Hiç pişman değilmiş. Yaptığı işin doğruluğuna, büyüklüğüne, insanlık görevi olduğuna inanıyormuş, gerekirse gene de yaparmış,» diyeceksin.»

Bölük pörçük olan kahvaltıma son vererek, «Bu yaptığı, gerekirse gene yapacağı iş neymiş?» diye dudak büktüm. «Yazık ki bu kişi bunu belirtmedi.»

Pumblechook hancıdan yana dönerek, «Ey Mavi Domuz Hanının sahibi!» dedi. «Ve de sen, William! Kasabada dolaşırken içinizden gelirse, karşılaştığınız kimselere böylece söyleyebilirsiniz bunu: Yaptığı işin doğruluğuna, büyüklüğüne, insanlık görevi olduğuna inanıyormuş, gerekirse gene de yaparmış, diyebilirsiniz.»

Koca şarlatan, böyle diyerek ikisinin de çalımla elini sıktı, dışarı çıktı. Ben de onun yaptığı, gerekirse gene yapacağı bu «iş»in ne olduğunu anlayamayarak oturup kaldım. Biraz sonra ben de handan ayrıldım. Yukarı Sokaktan geçerken onun, dükkânının önünde durmuş, seçkin bir topluluğa palavra sıkmakta olduğunu gördüm. Kuşkusuz gene deminki konuyu işliyor olsa gerek ki ben karşı kaldırımdan geçerken hepsi dönüp ters ters bana baktılar.

Ama bu tatsız olay, Joe ile Biddy'ye kavuşmak düşüncesini daha da tadlandırmış gibiydi. Onların bana göstermiş oldukları büyük—gönüllülük, bu yüzsüz şarlatanın küçüklüğü yanında büsbütün göz kamaştırıyordu. Bacaklarım henüz za-

yıf olduğundan, ağır ağır yürüyordum onlara doğru, ama yaklaştıkça içim hafifliyordu; kibirle, iki yüzlülükle dolu olan dünyayı gitgide gerilerde bıraktığımı duyumluyordum.

Pırıl pırıl bir haziran günüydü: Gökyüzü mavi, tarla kuşları yemyeşil mısır tarlalarının üstünde uçuşmakta... Kırları hiç böylesine güzel, dingin görmemiş olduğumu düşünüyordum. Burada süreceğim yaşam konusunda sayısız düşler kuraraktan, katıksız vefasıyla o duru, Tanrı vergisi bilgeliğinin haslığını sınamış olduğum kişinin yanında, onun gösterdiği yolda ilerleyerek çok daha iyi bir insan olacağımı düşünerekten yürürken, zamanın nasıl geçtiğini anlamadım bile. Bu düşünceler içimi titretiyordu, çünkü köye dönmek beni yumuşatmış, yüreğimi kabartmıştı. Öylesine değişmiştim ki uzun yıllarımı çok uzaklarda geçirdikten sonra, en sonunda sılama döner gibiydim.

Ama demirci dükkânı şuracıktaydı işte. Joe'nun çekiç sesine kulak kabartaraktan, mis kokulu ıhlamur ağaçlarının taze yeşil gölgesinde oraya doğru ilerledim. Çekiç sesini duymam gerekirdi artık, nitekim duyar gibi oldum, ama kulaklarımın beni aldatmış olduğunu anladım. Heryer sepsessizdi. İşte ıhlamurlar, işte ak dikenli çalılar, işte yaprakları tatlı tatlı hışırdıyan kestane ağaçları... Hepsi yerli yerindeydi de yaz rüzgârı bir Joe'nun çekiç sesini getirmiyordu kulağıma.

İçim nedenini bilmediğim bir korkuyla dolmuştu şimdi. Dükkânı görmekten ürkerek ilerledim, en sonunda gördüm ama her yanı sımsıkı kapalıydı. Ne bir ateş parıltısı, ne şıkır şıkır fışkıran kıvılcım sağanakları, ne de körüğün höykürüşü...

Ama ev boş değildi. Konuk odasının kullanılmakta olduğu anlaşılıyordu çünkü pencerelerinde kar gibi perdeler dalgalanıyor, içersinin çiçeklerle şenlenmiş olduğu dışardan görülüyordu. Çiçeklerin üzerinden içeriye bir göz atmak amacıyla usul usul eve doğru ilerlerken, Joe ile Biddy, yerden bitmişçesine karşımda belirdiler. Kol kolaydılar.

Biddy önce sanrı görmüşçesine bir hafif çığlık kopardı, sonra kollarımda buldum onu. İkimiz de ağlıyorduk: Ben, onu bu kadar canayakın, tiril-tiril, pırıl-pırıl bulduğum için,

o ise beni böylesine solgun, bitkin bulduğu için.

«Canım Biddy, nasıl da giyinip kuşanmışsın bu sabah!»

«Öyle, biricik Pip.»

«Joe, sen de öyle. İki dirhem bir çekirdeksin!»

«Evet, Pip, evet, iki gözüm.»

Sonra Biddy içine sığmayıp fışkıran bir mutlulukla, «Bugün benim düğün günüm,» diye türkü söylercesine konuştu. «Joe'nun karısı oldum artık!»

★

Mutfağa aldılar beni. Başımı o eski, çam ağacından yapılma masaya dayadım. Biddy bir elimi tutup dudaklarına götürmüştü, Joe'nun sevgilisi eli bana yeniden güç vermek istercesine omzumu tutuyordu.

«Böyle birdenbire öğrenivermek sarstı onu, Biddy'ciğim,» diyordu. «Gücü tam yerine gelmedi, daha.»

«Akıl etmeliydim. Ama, canım Joe, öylesi mutluydum ki düşünemedim işte!»

İkisi de öyle bir seviniyorlardı ki beni gördüklerine. Gelişim öyle koltuklarını kabartmış, onları öyle duygulandırmıştı ki. Hele gelişimin düğün günlerine raslayıp mutluluklarını bütünleştirmesi kıvançlarına kıvanç katıyordu.

İlk aklıma gelen şey, bu en son kırılan umudumu Joe'ya hiç bir zaman açmayışıma şükürler etmek oldu. Hastalığımda birlikte olduğumuz sıralarda kaç kez ona bu tasarımı söylemek dilimin ucuna dek gelmişti. Yanımda bir saat daha kalsa Joe herşeyi öğrenecekti, yüzdeyüz...

«Canım Biddy,» dedim. «Dünyanın en iyi insanıyla evlendin sen. Bir de onu benim hasta yatağımın başında görmüş olaydın belki daha bile... Ama yok, onu şimdikinden daha çok sevemezsin ki!»

«Çok doğru,» dedi Biddy. «Bundan öte sevemem onu.»

«Biricik Joe, sen de dünyanın en iyi kızıyla evlendin. Biddy sana layık olduğun mutluluğu sağlayabilecek olan tek kişidir! Ah benim sevgili, güzel gönüllü, büyük yürekli dostum, Joe!»

Joe bana baktı. Dudakları titriyordu. Nerdeyse kolunun yeniyle gözlerini silecekti!

«Joe, Biddy, ikinize birdendir bu sözlerim. Kiliseye gidip geldiniz bu sabah. Tüm dünyayla, insanlarla barışıksınız, içiniz sevgilerle dolup taşıyor. İkinizden de büyük iyilikler gördüm, hiç birinin değerini bilmedim. Gene de yürekten gelen teşekkürlerimi geri çevirmeyin. Bir saate kalmaz, gidiyorum burdan; uzak ülkelere gideceğim yakında. Ama beni hapisten kurtarmak için verdiğiniz parayı size ödeyinceye dek gözüme uyku girmeyecek. Durmadan çalışacağım. Gene de, beni yanlış anlamayın, canlarım benim. Joe, Biddy, bu paranın bin katını da sağlasam size olan borcumun bir kuruşunu bile ödeyebilmiş sayamam kendimi. Bu gönül borcunu ödenmiş saymak da istemem, zaten.»

Benim bu sözlerim ikisinin de gözlerini yaş içinde bırakmıştı. «Sus,» diye yalvardılar.

«Söyleyeceklerim bitmedi ki daha. Biricik Joe, dilerim Tanrıdan çocukların olsun. Kış geceleri ocak başında oturan küçücük çocukları gördükçe, bir daha dönmemecesine giden o, öteki küçücük çocuğun aklına gelmesini dilerim. Benim nankörlüğümü kendi çocuklarına ne olur anlatma, Joe. Biddy, sen de benim yüreğimin kısırlığını, burnumun büyüklüğünü sakla onlardan. İyiliğinizden, yakınlığınızdan ötürü sizi baş tacı ettiğimi anlatın, yalnızca. Sizin yavrularınız oldukları için benden daha iyi birer insan olmalarını doğal saydığımı, onlardan bunu beklediğimi söyleyin onlara.»

Gözlerini silmekte olan Joe kol yeninin ardından, «Hiç de söylemem böyle şeyler,» diye mırıldandı. «Ne de Biddy söyler. Ne de dünyada hiç kimse söylemez böyle şeyler benim çocuklarıma.»

«Biliyorum, sizin iyilik dolu yürekleriniz beni çoktan bağışlamıştır ya, bir kez de yüzüme karşı söyleyin bunu, ağzınızdan duyayım ki gittiğim yad ellerde kulaklarımda çınlasın bu sözleriniz. Bana inandığınızı, ileride bana gene güvenebileceğinizi umabileyim oralarda.»

«Ah, Pip, ah benim iki gözüm cancağızım,» dedi Joe. «Tanrı bilir a, bağışlanacak birşey yok ama gene de bağış-

ladım tut.»

Biddy, «Tanrı benim de içimi biliyor,» diye ekledi.

«Öyleyse şimdi izin verin, gidip çocukluk odama bir bakayım. Bir süre başımı dinleyim orda. Birlikte yemek yer, şarap içeriz sonra. Daha sonra da siz beni yol ayrımındaki el biçimindeki direğe dek geçirin. Orada vedalaşalım!»

★

Varımı yoğumu sattım; elime geçenle borçlarımı ödedim. Alacaklılarım da bana bütün hesaplarımı kapamağa yetecek kadar zaman tanıdılar. Sonra İngiltere'den ayrılıp Herbert'in yanına gittim. Bir ayın içinde İngiltere'den ayrılmış, iki ay içinde Clarriker ve Ortakları Şirketine yazman olarak girmiş, dört ayın sonunda da bağımsız, sorumlu bir göreve getirilmiştim. Bu arada, Değirmen İskelesindeki evin o tavan atkısı Baba Barley'in homurtularıyla, baston vuruşlarıyla artık inlemez olmuş, rahata ermiş, Herbert Clara ile evlenmeye gitmişti. Böylece, o Clara ile birlikte dönünceye dek Şirketin Doğu Şubesinin sorumlu yönetimini ben ele aldım.

Şirkete ortak oluncaya dek uzun yıllar geçti ama ben Herbert'le karısının yanında mutluydum. Ayağımı yorganıma göre uzatarak borçlarımı ödüyor, bir yandan da Joe ve Biddy ile hiç aksatmaksızın mektuplaşıyordum.

Şirkete üçüncü ortak olarak girdiğim zaman Clarriker gizimizi Herbert'e açıklayarak beni ele verdi. Bu gizin kafasına çoktandır yük olduğunu, söyleyip kurtulmak istediğini belirtti ve söyledi. Gerçeği öğrendiğinde Herbert şaştığı oranda duygulandı. Bu da bizim aramızdaki dostluğu perçinlemeğe yaradı.

Dev bir işletme olup çıktığımız, küpler dolusu para yaptığımız sanılmasın. İşimizin çapı büyük değilse de dürüst tanınıyorduk, alnımızın teriyle çalışıyorduk, kazancımız da yerindeydi. Herbert'in neşeli, yorulmak bilmez çalışkanlığıyla atılganlığına öyle çok şey borçluyduk ki çoğu kez için için şaşardım: Nasıl olmuştu da bir zamanlar ona başarıya ulaşamayacak, beceriksiz biri gözüyle bakmıştım? Sonra günün bi-

rinde yepyeni bir düşünce bu soruna ışık tuttu: O zamanlar Herbert'e kondurduğum beceriksizlik gerçekte kendi beceriksizliğimdi, anlaşılan!

ELLİDOKUZUNCU BÖLÜM

Doğuda kaldığım sürece gözlerimin önünden hiç gitmemişlerdi ama onbir yıldır ne Joe'yu ne de Biddy'yi görmemiştim. Derken bir aralık akşamı, karanlık bastıktan birkaç saat sonra eski evimin mutfak kapısına, yeniden, yavaşça dokundum. Öyle usulca ittim ki kapıyı, içerdekiler beni görmediler, duymadılar bile. Sessizce baktım onlara. İşte, ocak köşesindeki eski yerinde, ateşin ışığında Joe gene çubuğunu tüttürmekteydi; saçlarına biraz kır düşmüş olmakla birlikte gene eskisi gibi gürbüz, güçlü, dinç... Joe'nun diziyle duvarın arasında, benim eski taburemin üstüne tünemiş olarak da gene ben oturmaktaydım!

Çocuğun yanına bir başka tabure çekip oturduğumu gören (ama çocuğun saçlarını karıştırmaktan özellikle kaçındım), Joe sevinçten nerdeyse uçuyordu.

«Senin adını verdik ona, cancağızım. Pip dersek büyüdükçe sana benzer diye umduk. Gerçekten de andırıyor seni.»

Gerçekten bana da öyle geldi. Ertesi gün gezmeğe çıkardım onu. Çenelerimiz yorulana dek konuştuk, konuştuk. Köy mezarlığına vardığımızda onu oradaki mezar taşlarından birinin üstüne oturttum. O da bu yükseklikten bakarak bana, bu Köyde Oturanlardan Phillip Pirrip ile Ve Georgiana, Yukarda Adı Geçenin Eşi'nin hangi taşlar altında yattıklarını gösterdi.

Akşamleyin, yemekten sonra, kız çocuğunu kucağında uyutan Biddy ile konuştum:

«Biddy, bugünlerden birgün küçük Pip'i bana verecek-

sin, başka yolu yok. Bir süre için ödünç vereceksin, hiç değilse.»

«Yok canım,» diye güldü Biddy, yumuşak sesle. «Sen artık evlenmelisin.»

«Herbert'le Clara da bunu söyleyip duruyorlar ama ben galiba hiç evlenmeyeceğim, Biddy. Rahatım öyle bir yerindeki onların yanında, evleneceğimi hiç sanmıyorum. Kocamış bir bekâr olup çıktım.»

Biddy kucağında uyuyan yavruya baktı; onun o minik, yumuk elini dudaklarına götürdü. Sonra bu anaç eliyle benim elimi tuttu. Nikah halkasının serinliğini duydum. Biddy'nin elimi hafifçe sıkmasında öyle ince bir anlam gizliydi ki!

«Canım Pip,» dedi. «Aklın onda kalmış olmasın?»

«Yok, yok... hiç öyle birşey yok, Biddy.»

«Bunca yıllık arkadaşlığımızın adına söyle. Onu unutabildin mi, kesinlikle?»

«Canımın içi Biddy, başımdan geçen önemli şeylerin hiç birini unutmadım ben. Önemsiz şeylerin bile pek azını unuttum. Ne var ki o, zavallı bir düştü, çoktan uçup gitti, Biddy, çoktan uçup gitti.»

Gene de, bu sözleri söylerken bile içimden biliyordum ki o gece eski konağın yerini tek başıma gezmeğe gidecektim, onun hatırı için. Evet, öyleydi işte. Estella'nın hatırı için.

Onun çok mutsuz olduğunu, kendisine çok cefa çektiren kocasından ayrı yaşadığını duymuştum. Kocası yıllar geçtikçe kibiri, pintiliği, hainliği, kötülüğü, kabalığı ile dört bir yana ün salmıştı. Sonra, acımasızca dövdüğü bir atın tekmeleri altında can verdiği de kulağıma çalınmıştı. Böylece Estella aşağı yukarı iki yıl önce Bayan Drummle olmaktan kurtulmuştu. Şimdilerde ne yaptığını bilmiyordum; yeniden evlenmiş olsa gerekti.

Joe'larda akşam yemeği erken yendiği için, Biddy ile konuşmamdan sonra bile, karanlık basmazdan önce rahat rahat kasabaya gidip dönecek vaktim kalmıştı. Gelgelelim yolda eski anıları canlandırıp sık sık duralayarak, şuraya buraya bakarak öyle çok oyalandım ki bir zamanlar konağın durduğu yere geldiğim zaman gün adamakıllı kavuşmuştu.

O konağın fabrikanın, yapıların yerinde yeller esiyordu şimdi. Ayakta eski bahçenin duvarından başka birşey kalmamıştı. Sarmaşıkların yer yer yeniden kök salmış, yıkıntıların alçak tümseklerini genç yeşil yapraklarıyla bürümüş olduğunu gördüm. Parmaklık kapısı aralık durduğundan itip içeri girdim.

Gün bitimini soğuk, gümüşü bir sis duvak gibi sarmış, ay ise henüz doğup sisleri dağıtmağa başlamamıştı. Ne var ki yükseklerde yıldızlar parlıyor, ayın doğacağı yer kızarmağa başlıyordu. Bu yüzden ortalık karanlık sayılmazdı. Konağın, fabrikanın, bahçe kapılarının, hatta fıçı yığınlarının yerlerini birer birer gözümde canlandırabiliyordum. Hepsini uzun uzun süzmüş, ıssız bahçe yoluna bakıyordum ki burada duran bir karaltı dikkatimi çekti.

İlerlediğim zaman karaltı beni görmüş olduğunu belli etti. Demin benim yönümde yürümekteyken şimdi durmuştu. Yaklaşınca bunun bir kadın olduğunu seçtim. Biraz daha yaklaştığımda karaltı dönüp gidecek gibi yaptı, sonra durdu, ben de biraz daha yakına gittim. O zaman kadın afallamış gibi sendeleyerek adımı çağırdı, ben de,

«Estella!» diye bağırdım.

«Öyle değiştim ki, beni tanıyabildiğine şaşıyorum.»

Gerçekten de güzelliğinin tazeliği geçmişti ama o sözle anlatılamaz, erişilmez saraylı havası, sözle anlatılmaz büyüsü yerliyerindeydi. Onun güzelliğinin büyüsü eskiden bildiğim birşeydi. Bir zamanlar dünyaya tepeden bakan o gurur dolu gözlerdeki hüzünlü, yumuşamış ışığı ise yeni görüyordum. Bir zamanlar buz gibi duygusuz olan ellerin dostça sarılışı da benim için yeni birşeydi.

Oradaki bir sıraya oturduk.

«Ne garip değil mi, Estella?» dedim. «Bunca yıl sonra gene ilk karşılaştığımız yerde birbirimize raslamamız! Sık sık geliyor musun buralara?»

«Kazadan beri ilk gelişim.»

«Benim de öyle.»

Ay doğmuştu. Göçüp gitmiş bir adamın ak badanalı hastane tavanına dikilen o dingin gözlerini düşündüm. Ay gitgi-

de yükseliyordu. O adama son sözlerimi söylediğim zaman elimi nasıl tutup sıktığını düşündüm.

Üzerimize çöken sessizliği ilk bozan Estella oldu.

«Kaç kez buraya gelmeyi istedim, tasarladım, bilsen. Ama bir sürü engeller çıktı karşıma. Zavallı, eski konak! Ne yazık oldu!»

Ayın ışınları gümüşü sislere vurduğu gibi Estella'nın gözlerinden dökülen yaşlara da vurmuştu. Estella benim bu gözyaşlarını görmüş olduğumu bilmiyordu. Kendini tutmak için çaba harcayarak serinkanlılıkla,

«Demin ortalığı gezerken merak ettin mi, neden böyle bakımsız kaldı burası?» diye sordu.

«Evet, Estella».

«Arsa benim malım. Elimden çıkarmadığım tek mülküm bu. Başka herşeyi birer birer yitirdim ama bunu alakoydum. Şu son yılların yıkıntısı arasında gösterdiğim tek direnç bu oldu.»

«Üzerine yapı mı yapılacak?»

«Evet, sonunda öyle kararlaştı. Şu durumuyla son bir kez görüp vedalaşmağa geldim.» Sonra Estella bana dönerek içi mi titreten, ilgi dolu bir sesle, «Ya sen?» diye sordu. «Hâlâ dışarıda mı yaşıyorsun?»

«Hâlâ.»

«İşlerin iyidir. Hiç kuşkum yok bundan.»

«Çok çalışıyorum; geçinip gidecek kadar para kazanıyorum. Böylece de... evet, işlerim iyidir.»

Estella, «Seni çok düşündüm,» dedi.

«Öyle mi?»

«Hele son zamanlarda, pek çok. Uzun, çetin yıllar boyunca bir çok anıları kendimden uzak tuttum. Toyluğum yüzünden değerini bilmeyip yitirdiğim şeylerin anıları... Ne var ki beni engelleyen görevler ortadan kalktıktan sonra bu anılara gönlümde yer vermeğe başladım.»

«Bense seni gönlümden hiç bir zaman çıkarmadım.»

Üzerimize gene bir sessizlik çökmüştü. Sonra Estella konuştu:

«Bu yerden ayrılırken senden de ayrılacağım hiç aklıma

gelmezdi. Bir bakıma seviniyorum buna.»

«Ayrılık düşüncesi seni sevindiriyor mu, Estella? Benim için ayrılık her zaman acıdır. Son ayrılışımızın acısı daha içimden çıkmadı.»

Estella, içten gelen bir sesle, «Ama o zaman, Tanrı seni esirgesin, demiştin bana; Tanrı seni bağışlasın, demiştin,» diye konuştu. «Bana bunları o zaman söyleyebildiysen şimdi haydi-haydi söyleyebilirsin. Bize öğrettikleri şeylerin hepsi yalanmış, çünkü. Tek acı çekmekmiş, doğru olan. Bu yüzden senin bir zamanlar neler duyduğunu öğrendim artık. Eğildim, büküldüm, ama daha iyi bir biçime girdiğimi umarım. Gene her zamanki iyiliğini, inceliğini göster bana: Dost olduğumuzu söyle.»

«Dostuz,» diye ayağa kalkarak ona doğru eğildim.

O da yerinden kalkmıştı.

«Ayrıldığımız zaman da dost kalacağız,» dedi.

Elinden tuttum; o yıkıntıdan dışarı çıktık. Çok, çok eskiden, köyümden ilk ayrıldığım zaman sabah sisleri nasıl usul usul kalkıyorduysa şimdi de akşamın sisleri usul usul eriyip gitmekteydi. Gözlerimin önüne serilen sonsuz, dingin aydınlıkta Estella'dan gene ayrılacağımı belirten en ufak bir gölge göremedim.

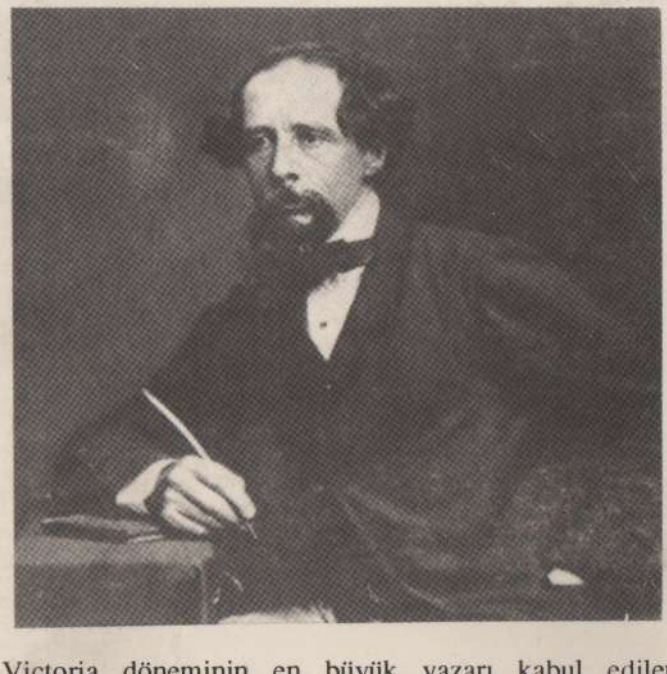

Victoria döneminin en büyük yazarı kabul edilen **Charles Dickens** (1812-1870) eserlerinde kişilik anlatımında gösterdiği ustalık ve yarattığı özgün tiplerin yanısıra, bu kişilerin davranışlarını toplumsal çevreleriyle birlikte yansıtmasıyla ülkesinde gerçekçi roman yazımını başlatmış, XIX. yüzyıl edebiyatının önde gelen yazarlarından olmuştur.

Charles Dickens'in başyapıtları arasında yer alan, aynı zamanda bir dünya klasiği olan **Büyük Umutlar** (Great Expectations) romanının tam çevirisini Nihal Yeğinobalı'nın akıcı Türkçesiyle sunuyoruz.

Kapak Resmi: GÜNER ENER

KDV dahil
400.000 Lir

ISBN 975 - 406 - 210 - 2